

STUDENTSKÁ HLÍDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

1911

S REDAKČNÍM SBOREM ŘÍDÍ Ph. C. JOS. NOVÁK.
NÁKLADEM „ČESKÉ LIGY AKADEMICKÉ“.

TISKEM KNIHTISKÁRNY V. KOTRBY.

OBSAH.

Básně.

	Strana		Strana
Boženský Zdeněk: Čtyři písně o vzpo- menutí	166	Povolný Josef: Adventy v duši	226
Dostál-Lutinov Karel: Se Štrahova	219	Ri l Jiří: Jarní motivy. (Cyklus)	221
Hamel Jaro: Motiv dušičkový	41	Seljanovič Zdenko: „Na dušičky“	110
„Rozceští“	115	Slovák Jurka: Květy opuštěných luhů (Cyklus)	45
Hradecký J. V.: Thermopyly r. 480 př. Kr.	71	Slovák Jurka: Zbojníkův hrob	108
Hradecký J. V.: Antické jaro	71	„Divý jezdec“	244
Kamil: Jen zahřítat	237	Šmrk J. Hynek: Ad Te voco, Maria	130
„Než padne rána“	237	Šanda Jan: Mučenka	47
„Matce“	301	Tetřev: Čas	104
Kubín Vincenc: Bratřím Slovákům	110	Vánice	115
Mořavský: Hrobní ton	309	Když si já vzpomenu	115
Ort Karel: Já tebe nemít, matičko má zlatá	74	Slyšel jsem jednou	116
Povolný Josef: Ve stínech podvečera	225	Prvnímu slunci	162
V předtuchách jara	226	Jarní píseň	162
		Žahour Blahomír: Zahradku jednu znám	79
		Žahour Blahomír: Velikonoční píseň	192

Články.

Dr. Černovský: Význam biologie	295
Sl'owieny v Krakowie	261
Dr. Eastman Chas: Indián a jeho mravní koda	196
F. F.: Lev Nikolajevič Tolstoj	97
„K nové práci“	255
Halén Vojtěch: Sociální hnutí studentské	159, 192
Dr. Hrachovský F.: Poměr politiky k náboženství	251
JUC. Hronek J. M.: Nábožensko-mravní obrození českého národa	167
„Pět let „České Ligy Akademické““	223
Dr. Hruban Jaroslav: O kultuře estetické	226
K. J.: Sociální práce francouzských studentů	301
J. D. R.: Advokáti pravdy	12, 41
J. Ch.: Dissidii caput Summus Pontifex	69, 109
— k: Studentské spolky a jich úkol	163
Prof. dr. Kordač Frant.: Naše směry	217
Kovařík L.: Sport a škola	242
Dr. Kratochvíl Josef: Vývoj myšlenky filosofické	219
Dr. Maresch O.: Studentské hnutí sociální	131
Miklík J. M.: Z mých studií o duševní únavě	226
M. S.: Aby bylo jasno	157
JUDr. Nosek Fr. O poměru církve ke státu	2, 48, 74, 105, 139, 171
Marxova theorie hodnoty	245
„Finanční patent“	303
JUSt. Plch J. M.: Winc. Kosiakiewicz: Návrat	37, 72
Philaethes Leopold: Kdo má pravdu?	231
Dr. Reyl Fr.: Padesátiletí Borromea	197
V. S.: Co budeme dělat o prázdninách	298
Skála L.: Akademický dům	164
JUC. Strižič Jan: Slovinské studentstvo	69, 109
Škodný K.: Vedou vědy přírodní k nevěře?	8, 51
Dr. Vinař Josef: Náš poměr k sousedům	6
Zavadský Karel T. J.: Meditace o pohybu	230
PhC. Jan B.: Student a práce venkovská	307

Besídka.

—: Balvan	201	Neumann L.: Z doby probuzení	266
—: Rozváté illuse	54	—S.: Ze slováckého humoru	143
Helena R.: Byl máj — a bělostí roz- kvétal hloch	265	Šanda Jan Nep.: Pod pláštěm noci	15
Lacina J.: Pepíček Kudrnů	81	Toník Kučera	16
Marius J.: V noci štědrovečerní	80	Pokušení	16

Rozhled.

Věstník slovanský :	28, 83, 116, 144, 175, 205, 268, 310
PhC. Bartoš Jan: Ratiborští Češi	144
J. B.: Rakouští Slované v Unii	318
Jakubaš Josef: Serbowka	175
Leskovec Anton: Slovenski dijak za narod	205
Stašek Bohumil: Idea cyrillo-methodějská, její význam a řešení	28, 83
Idea vzájemnosti slovanské	270
Dr. Vinař Josef: Sjednocení Slovanů	268
Věstník vysokoškolský:	18, 58, 87, 117, 147, 179, 272, 314
John H.: Studentské poměry v Americe (Spoj. státech)	58
F. D.: Naši „representanti“?	179
Halen Vojtěch: Události krakovské	149
Pch: Valná hromada „České Ligy akadem.“	272
„Lípa“, spolek českých katol. akademiků ve Vídni	274
Věstník středoškolský:	22, 63, 90, 118, 152, 214, 275, 316
J. R.: K reformám našich škol	22
Rýnský H. šl.: Koedukace na středních školách	118, 152
Sádek V.: Naše otázka středoškolská	275
Wlachowski: Naše střední školy na nakloněné ploše?	90
Věstník učitelský	25, 64, 121, 210, 279
Morav V.: O sociálním poslání učitelstvem	210
Polanský D.: List katolického učitele nastávajícím kolegům	282
Skalická Iva: Cestička	279
Studentská turistika:	66, 125, 186, 215, 287
—: Veškerému katolickému studentstvu českému!	215
Junek F.: Výlet na Šumavu	186
Sakař J.: Kairo	287
PhC. Štěpán: Dojmy z cest	66, 125, 215
Bibliografie:	95, 184
Stašek Bohumil: Moderní apologetická literatura katolická	95
Nová učebnice apolog. pro studující středních škol	184
Stork A. T. J.: Jak žítí	185
Hlídka kulturní a časová:	34, 91, 122, 154, 187, 216, 290, 319
—: Křesťanství a kultura	91
J. Ch.: Časopis pokrokového studentstva	122
Scholler A.: O frivolnosti u věcech náboženských	290
Wlachowski: Glossy profesorů universitních o náboženství a vědě	34

Provolání.

Na prahu třetího ročníku	1
Na sklonku třetího ročníku	324
K našemu dni	293
Kolegům abiturientům	316
Absolventům ústavů učitelských a všem těm, kteří v učitelství vstoupiti miní	25
K šedesátiletým narozeninám Jeho Excell. dra. Albína Bráfa	129

Poesie.

Bibus J.: Jaro. — Brezenský: Rov. — David H.: Zdrávas Maria! — Dvorský: S Bohem buď domove! — Horský V.: Pohádka. — Hradecký: Antické motivy. Posvěcení. Vesnický popěvek. Královně máje. — Jaro: Mé květy vydechly poslední vůni . . . — J. M. P.: Vzpomínka . . . — Jedlina: Zvadly květy . . . Jitrocel. — Josef Ludvík: Jest bolno v duši. — Kamil: S hrdým čelem. — Karpíšek J.: Vánoční. — Kladenský: Do památníku. Nenie. — Kühn J. L.: Já. — Květovský: Matičce. Lomoz: Večer. Milo Spitímír: U vsi. — Moravský Blahoslav: Ideál. Jen u mne bol . . . — Nebovidský T.: Píseň. — Ort: Chudíčkou viskou klekání zvoní. — Přívozský: Kde místa tajných radostí i bolů . . . — Rill J.: Podzim kvítí. Haviřská. V cizině. K svatbě. — Rudý L.: Má modlitba. — Rychlovský M.: Sonet a žití. — S. Anča: Tvé . . . — Sedláček: Jde radost. — Seljanovič Z.: V jeseni. — Skalecký: Teskné toniny . . . Rodná chaloupka. — Slovák: Za tiché noci. U galánky. Pozvání. Cizí motiv. — Smrk: Bolestné kontemplace. Modlitba. — Strnad B.: Za bludné bratry, modlí se srdce . . . — Šanda: Dubnový den. Na hrob mladičského poety. — Tetřev: Žaloval jsem v noci . . . Sníh. Jak možno zapomněti . . . Zrodila se slza. Vzkříšení. Vzpomínka. Shledání. — Zelko: Chtění.

STUDENTSKÁ HLÍDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

ZÁŘÍ—ŘÍJEN 1910.

ČÍSLO 1.-2.

Na prahu ročníku třetího.

Třetím již ročníkem „Studentské Hlídky“ předstupujeme před svoje čtenářstvo a českou veřejnost. Událost tato jest pro hnutí katolické v zemích českých tím významnější, poněvadž list náš jest především určen studentstvu, o němž byl mezi katolickými pracovníky názor, že pro odborné hnutí katolické jest ztraceno a nevěrou veskrze proniknuto. Že list náš našel právě u studentstva tak velikého a nadšeného pochopení a přijetí, jest nám znamením, že jest ještě mnoho křesťansky citících duchů ve studentstvu, jen že třeba je ze spánku probudit a křesťanskou duši k životu a k boji za pravdu roznítit.

S hrdostí a spolu s důvěrou počínáme našeho časopisu ročník třetí. K hrdosti nás pobádá veliká přízeň dosud našemu listu věnovaná a zároveň přečetná uznání z řad studentstva, katolické intelligence, professorů, duchovenstva i kruhů nejvážnějších, že list náš dobře svoje poslání plnil.

„Studentská Hlídka“ soustředila kolem sebe celou legii nadšených studentů — hrdinů, kteří proti proudu klamných a prázdných hesel se postavili jako bojovníci za křesťanský názor světový. Slovanská hlídka v listu našem pěstovaná byla nejlepší a nejobsáhlejší, co jich studentské listy měly. Doznala také pochvaly ve vážných listech a revuích. Je to svědectvím, že katolické studentstvo nejlépe a nejúčinněji plní „vzájemnost slovanskou“.

S důvěrou se obracíme proto ke katolické veřejnosti, že tu přízeň, kterou nám věnovala až dosud, nám i nadále uchová, že hojným šířením a doporučováním listu našeho nám umožní, abychom jak na velikosti tak obsahu mohli „Studentskou Hlídku“ zvětšiti a zdokonaliti.

Prosíme spolu pp. přispěvatele, aby svými články a zprávami nám vedení listu usnadňovali, a *středoškolské studenty, aby zasíláním dopisů a zpráv udržovali s námi stálý styk a připravovali tak půdu k budoucímu těsnějšímu semknutí katolického studentstva.*

Směr, kterým se až dosud list ubíral, bude se bráti i dále. Křesťanský názor světový a příslušnost ke katolické církvi jest pro nás základnou, na níž snahy naše pohybovati se budou. Ještě větší péče než dosud bude věnována *stavovské části studentské, zvláště pak zvětšením rubriky studentstva středo-*

školského. Rovněž na veřejné otázky, dnes světem hýbající, bude vzat zřetel větší než dosud.

Máme mnoho odběratelů a stoupenců na učitelských ústavech. Známe jejich obtížné postavení a chceme je podporovati v jejich práci. Proto zavedena bude ve „Studentské Hlídce“ nová rubrika všímající si otázky učitelské, a prosíme pp. kandidáty ústavů, aby nám sdělili své snahy a obtíže.

Chceme pomocí „Studentské Hlídky“ vytvořiti pevnou organizaci katolického studentstva českého, jež by byla korunou odborového hnutí katolického v národě našem.

Jdi znova, milý listě, rozžehuj světlo v mladých duších a nadchni je k boji pro *pravdu* a *právo*. Sursum !

JUDr. FRANT. NOSEK :

O poměru církve ke státu.

Ne te rebus misceas Ecclesiasticis : nec nobis his de rebus praecepta mandes ; sed a nobis potius haec ediscas. Tibi Deus Imperium tradidit, nobis Ecclesiastica concredit. Ac quemadmodum qui tibi Imperium subripit, Deo ordinanti repugnat ; ita metue ne si ad te Ecclesiastica pertrahas, magni criminis reus fias : Reddite, scriptum est, quae sunt Caesaris Caesari ; et quae sunt Dei Deo. Neque nobis igitur terrae imperare licet, neque tu adolendi habes potestatem.

In Sanct. Athanas. Oper. Histor. Arianor. ad Monachos, tomo I., part. I. Edit. Mauriti., Parisiis 1698, p. 371.

Ze všech forem, v nichž se kdy společenský život lidstva utvářel, všestranností svou jevíly se vždy jakožto nejdůležitější organizace náboženská a politická. Obojí tato organizace vyvíjí se v dobách předkřesťanských z téhož prostředí, ve kterém dotýčný národ žije. Každý z těch kmenů lidstva, jako měl svou vlastní organizaci politickou, tak měl i svou ryze národní organizaci náboženskou, splývající v jedno s veškerým jeho životem národním ; náboženství jeho bylo jedním ze základních rysů národní jeho povahy a omezeno jsouc jen na příslušníky dotýčného státu, bylo náboženstvím kmenovým, národním, státním. Nemohlo zde býti řeči o poměru nějaké samostatné organizace náboženské k organizaci státní, neboť obě tvořily spolu dohromady nerozlučnou jednotu společného původu.

Křesťanstvím počíná však doba zcela nová. Křesťanství přesvědčeno o svém božském původu a jako takové jsouc určeno pro všechny lidi všech věků představuje oproti všem těm státům, se kterými se setkala, činitele samostatného, který zásadně nemůže připustiti nikdy jakékoli zasahování státu do své vlastní sféry právní, vyšší mocí jemu dané, neboť vše, co by církvi katolické mělo v některém státě vtisknouti ráz specificky národní, jest negací její všeobecnosti, jejího katolicismu. V církvi katolické vystupuje tedy náboženská společnost mezinárodní, repraesentovaná ve své jednotě

na venek papežstvím, činitelem to samostatným, který má existenci z vlastní své moci, činitelem rovnocenným státu a od něho naprosto neodvislým. Tento základní rys spatřujeme jen při církvi katolické: jen při ní možno mluvit o zvláštním tom poměru, který vzniká tím, že státní moc uznává nebo — řídí se jen převahou fyzické přesily — neuznává papeže za mezinárodního svrchovaného a nezávislého repraesentanta církve katolické, kdežto při ostatních společnostech náboženských není ani dobře možno mluvit o poměru církve ku státu, nýbrž spíše o způsobu, jakým se stát zachovává k otázkám náboženským. Vždyť na příklad ti, kdož jsou příslušníky různých států tvoří dogmatickou jednotu církve pravoslavné, nemají žádného společného zástupce, který by je jakožto jednotu zastupovati mohl oproti kterémukoli státu, jsa tomuto úplně roven a od něho nezávislý. Ježto pak se okruh působnosti svrchované církve v nejednom směru v praxi stýká s okruhem působnosti taktéž svrchovaného státu, stojíme u pramene sporů o to, kam až sahá hranice vymezující navzájem moc církve a státu a kdo jest povolán stanoviti tuto mez. V tomto směru jest dosti běžným rčení, že církvi přísluší upravit poměry její vnitřní, tedy na př. nauky dogmatické a vůbec otázky kultu, státu pak poměry její vnější, na př. poměr církve katolické k organisacím náboženským nekatolickým. Zde však hned působí obtíže stanoviti, co jsou poměry vnitřní a co vnější a bude příležitost ukázati, že moc státní čítěla mnohdy upravovati a i přes odpor církve jednostranně upravila jisté poměry jakožto vnější, které církev považuje vždy za věc ryze interní (organisace a příslušnost církevních úřadů, výběr osob na úřady církevní a jejich způsobilost). Když tedy tažení této meze činí veliké obtíže, jest zjevno, že nejsnáze dají se tyto překonati vzájemnou dohodou obou nezávislých činitelů, ale tím se nepraví, že by to již bylo zárukou spravedlivého upravení poměru církve ke státu. Snad by zde posloužil příklad, který uvádí dr. Rittner ve svém právu církevním (českého překladu dra. Zítka II. dílu str. 267): Jedná-li se o stanovení hranic mezi polem svým a sousedovým, neplyne z toho zajisté, že by nebylo možno, abych je přesně vytknul a vyznačil já sám nebo můj soused sám o sobě a nemusí proto dojíti ještě k žádným sporům, pokud ovšem každý budeme při tom co nejpřísněji šetřiti práv druhého. Stejně zajisté bylo by možno, aby stát jednostranně stanovil svůj poměr k církvi, aniž by to v nejmenším muslo býti na újmu církvi, pokud by spravedlivě zůstal v mezích jemu vykázaných. Kdežto však když se při dělbě pozemku dva sousedé neshodnou, přivolají moc veřejnou — soud, který potom sám rozhodne, není při stanovení poměru církve ke státu činitele vyššího, který by nad oběma stál a nestranně mohl rozhodovati a který by měl i prostředky rozhodnutí své po případě i vynutiti. Zde bude tažena hranice dle toho, jak se ve skutečnosti uznává faktická moc činitele druhého, a vidíme v dějinách, že někdy upravovala církev poměry, které nepatřily k úkolu jejímu na zemi, a proto jí také bez újmu vlastního jejího poslání mohly býti odňaty; máme však také četné příklady, že moc státní dospěvši až k naprosté negaci svobody církve a jejích práv, zcela libovolně sobě počínala. I bude třeba stručně jen ukázati dějinný vývoj vzájemného toho poměru, který v každé době jest výslednicí politických proudů, s nimiž se také mění, načež bude nám možno podati krátkou úvahu o tom, jaká asi úprava podávala by se principiálně z povahy věci samotné: z poslání církve a úkolu státu.

Pokud nejprve historického vývoje poměru mezi církví a státem se týká, možno vytknouti několik velikých období, z nichž každé nese v tomto směru na sobě určitý ráz: tak bylo by možno stanoviti dobu od vzniku křesťanství až do formálního prohlášení svobody náboženství v říši římské ediktem milánským roku 313 císařem Konstantinem jakožto období první,

v němž církev vůbec neuznávaná, ano pronásledovaná, vítězně postupuje až k plnému uznání svých práv, čímž vstupuje v periodu druhou, sahající až do XI. století, ve které vede boj o větší volnost svého působení, snažíc se o úplné osamostatnění ode všeho vlivu státního. Pontifikátem Řehoře VII. (1073—1085), který jest prvním propagátorem principu theokratického, počíná období třetí, které jsouc charakterisováno nadvládou církevní moci ve všech směrech veřejného života, sahá až do konce XIII. a počátku XIV. století, kdy za pontifikátu Bonifacia VIII. (1294—1303) nastává obrat a kdy propukající reakce proti nadvládě církevní otvírá periodu čtvrtou, sahající až do německé reformace, od níž možno počítati období páté až do naší doby. — Při tom ovšem třeba míti na mysli, že vytknutá zde období nejsou žádným přesným datem oproti sobě uzavřené klassifikace, nýbrž že nám, podobně jako jiná taková rozdělení, naznačují jen periody, z nichž každá ovládána jest jistou myšlenkou základní, při čemž ovšem přechody samy z jedné do druhé jsou vždy nenáhlé, neboť vždy tehdy, když některý princip možno označiti jakožto panující, jsou zde již jisté prvky, ze kterých se postupně rozvíjí základní idea období příštího.

Především třeba tudíž přihlídnouti k období prvému, od vzniku křesťanství do ediktu milánského.

Světová říše římská tehda na vrcholu své politické moci byla ovládána jednotnou svrchovanou mocí římských caesarů. Otázky kultu náboženského upraveny byly předpisy moci státní, která se vší přísností mocné říše dbala formálního jejich dodržení, naprosto však se nestarajíc o to, zda kdo naukám státního toho náboženství také skutečně věří. Řím vůbec ponechával z politických příčin národům podrobeným kult jejich národních božstev, žádaje toliko, aby uznaly státní božstva římská a podrobily se předpisům o božské počtě neomezených vládců světovládné říše. Není bez zajímavosti přihlídnouti k tomu, ve kterých formách právních existovala církev po svém založení v římské říši. Jako ostatní náboženství, tak toleroval Řím i náboženství židovské. Ve všech větších městech veleříše byly kvetoucí kolonie židovské, vzniknuvší zejména čilým spojením obchodním, které také všude měly svoje synagogy a pod rouškou těchto právem uznaných organizací náboženských téměř přes půl století šířila se církev, dokud totiž státní úřady spatřující v křesťanství pouhou sektu uznaného židovství, nevystihly charakteru Boha křesťanského, nebezpečného státním bohům římským. Že Řím spatřoval v křesťanství pouhou sektu uznaného mosaismu, nelze se celkem diviti. Vždyť křesťanství vycházelo nejprve vždy ze synagog, ježto šířitelé křesťanství vždy nejprve v synagogách hlásali evangelium, jednoho Boha uctívali křesťané jako židé, ano i starozákonní knihy náboženské měli společné. Při tehdejšímu pak nazírání Říma na náboženství jemu podrobených národů jest patrné, že jemu příliš málo na tom záleželo, aby dbal zachování čistoty náboženských tradic svých národů a tudíž nevystupoval přirozeně proti křesťanství přes to, že pravověrní židé tvrdili, že se jím rozšiřují nauky protivné náboženství jejich a tedy nauky protivné náboženství státem uznanému. Toto nazírání oficiálního Říma jasně dosvědčují slova prokonsula Galliona, správce provincie Achaie, který odbyl židy, když ti to v Korintě žalovali na sv. Pavla, že učením svým dotýká se náboženství židovského: „Ó muži židé! Kdyby něco bylo nepravého nebo nějaký zločin, slušně bych vás vyslyšel; že však jsou to hádky o slova a o jménech a o zákonu vašem, vy sami vizte: já nechci toho soudcem býti.“ (Skut. apošt. XVIII., 14—15.) A když se později dostal týž kníže apoštolský před římského tribuna Claudia Lysia v Jerusalemě, shledal tento při výslechu, že je sv. Pavel obžalován „pro otázky svého zákona a že nemá žádného zločinu, hodného smrti nebo vězení“ (ibid. XXIII., 29). Markantním pak dokladem

nažírání římských úřadů jest edikt císaře Claudia (41—54), kterým vypověděl z Říma židy, protože prý hádajíce se o Kristu, rušili v něm pokoj. (Suetonius: Vita Claudii c. 25.) Ale edikt tento nezasáhl jen židy, nýbrž i křesťany v Římě. Ve svém prvním listu ke Korintským (XVI., 19) vzkazuje sv. Pavel církvi korintské pozdrav od Aquila a Priscilly a v listě k Římanům (XVI., 3) sám posílá těmto manželům svůj pozdrav. Škutky apošt. (XVIII., 19) pak vypravují, že když sv. Pavel přišel z Athen do Korintu, zastihl tam tytéž manžele, kteří nedávno přišli z Italie, „protože byl rozkázal Claudius, aby všichni židé z Říma odešli“. Když tedy křesťanské vyznání Aquila (původně žida z Pontu) a jeho manželky jest nade vši pochybnost, jest patrné, že ediktem Claudiovým zasaženi byli všichni, kdož před úřady považováni za příslušníky mosaismu. A že i pohanům, kteří ku křesťanství přešli, vytýkáno přijetí židovství, toho dokladem jest jednání císaře Domitiana (81—96), jenž blízkým příbuzným svým Klementovi a Domitille vytýkal nejen pohrdání bohy oteckými, nýbrž i přijetí obyčejů židovských (aberratio in mores iudaeorum: Dio Cassius, Histor LXVII., 14).

Teprve po delší době, jednak neustálým vystupováním židů, jednak vlastním pozorováním, vystihly úřady římské zvláštní ráz křesťanství. Křesťané, straníce se bujného mnohdy života pohanského světa, byli pokládáni za zvláštní tajemnou sektu, již nejrůznější činy přičítány, tak že nelze se diviti názvu, kterým Tacitus (Anal. XV, 44) křesťanství označil: zhoubná pověra (superstitio malefica), připomínaje současně, že v jeho době křesťanům všeobecně se přičítala (zajisté pro jejich zvláštní chování) nenávisť k pokolení lidskému (odium generis humani). Nejedná se tedy v této době stále ještě o potlačení náboženství, nýbrž proti křesťanům počíná se vystupovati jako proti živlu řádu společenskému nebezpečnému a křesťan bývá trestán ne pro své náboženství, nýbrž proto, že se v konkrétním případě dostal do konfliktu s §§ římského práva trestního. Skutečně také, když křesťané nedbali svátků národních božstev, stranili se obětí bohům státním a pod., nebylo zajisté obtížno dojiti k přesvědčení, že křesťané jsou nepřáteli bohů státních (impietas in deos) a ježto títo potupu sobě učiněnou na státu budou mstíti, i nepřáteli státu římského a jeho císařů, stávající se takto vinnými zločinem velezrády (perduellio) a urážky veličenstva (crimen laesae maiestatis). Když nyní se stále opakovalo, že ti, kdož byli udáni pro některý jmenovaný zločin, přiznávali se, že jsou křesťany, snadno mohli dojiti Římané k názoru, že se jedná o zločinné podvratné sdružení, které ve jménu státní bezpečnosti třeba pronásledovati. Takto rozmnožen počet trestních činů římského práva trestního o nový zločin: býti křesťanem. Z povahy věci vyplývá, že postup proti křesťanům nebyl stále stejně intenzivní. Již osobní povaha císařů, z nichž někteří blíže poznali charakter křesťanství, velmi v tom směru rozhodovala, právě tak, jako osobní povaha správců jednotlivých provincií. Mnohdy věděly římské úřady o křesťanech, ale nevystupovaly proti nim, podobně, jako stát moderní fakticky trpí různá sdružení, jichž se stanoviska právního neuznává, po případě mlčely ke křesťanství proto, že vzhledem k množství osob, které se ke křesťanství hlásily (jak tomu nasvědčuje list prokonsula Bithynie Caia Plinia Secunda k císaři Trajanovi [98—117]), zdálo se jim vystupování proti křesťanům povážlivým, zvláště když nebylo právě pro to množství vyznavačů křesťanství po ruce dosti prostředků k jich potlačení, zase podobně jako moderní stát nemá mnohdy prostředků k potlačení živlů ohrožujících jeho bezpečnost.

Než to vše nám vysvětluje jen faktickou existenci křesťanství, ale nedává nám odpovědi na otázku, v jaké formě právní žili tehdejší křesťané, zejména pokud se týká otázky práva vlastnického k jejich společnému majetku nemovitému, zejména k jejich hřbitovům. Zde užito bylo vhodně jisté

formy římského práva: Stará republika nebránila nikterak sdružování svých občanů, vystupujíc proti jednotlivým sdružením jenom tehdy, když se tato snad prokázala býti sdružením nějakých spiklenců. Jinak nebylo třeba práždného svolení státní správy k utvoření nějakého spolku neb pod. Když však stará republikánská zřízení de facto odstraněna a jednotliví samovládci zavádějí ústavu monarchickou, tu hned již Caius Julius Caesar zakazuje všeliké spolky, ponechávaje jen jisté výjimky, které v dalším vývoji upraveny tak, že ze všelikých sdružení byla zákonem dovolena pouze některá odborná sdružení řemeslníků (spíše lidí polosvobodných, propuštěnců, kteří byli odkázáni na práci vlastních rukou, práci řemeslnou, dle názorů římského světa ne zrovna čestnou) a pak pohřební spolky chudých lidí (collegia funeraticia, coll. tenuiorum). Pro právní existenci těchto sdružení nebylo třeba ani za doby monarchické jakéhokoli státního schválení, nýbrž každému takovému bratrstvu příslušela existence právní již ze zákona. A k této instituci uchýlili se křesťané, organisující se po způsobu družstev pohřebních (tedy ve formě dovolených spolků), jejichž právní poměry objasněny byly nálezem mramorové desky, pocházející z roku 133 po Kristu a nalezené v Lanuviu (v Latii v Itálii) r. 1816, která obsahuje stanovy takového pohanského družstva pohřebního. Pro naši otázku důležitý jest úryvek ze všeobecného privilegia, stanoveného usnesením senátu ve všeobecném znění: „Těm, kdož chtějí odváděti měsíční poplatek na účely pohřební, jest dovoleno spojovati se v bratrstvo.“ Tolik praví věta pozitivního práva. Slavný Tertullian usiluje zřejmě prokázati, že sdružení křesťanů jsou coll. funeraticia, snaží se tím dokázati, že jsou to sdružení po právu dovolená (coll. licita), jak tomu nasvědčuje jeho terminologie tam, kde líčí organisaci křesťanských obcí a zvláště jeho slova: „Mírnou almužnu jedenkaždý dne v měsíci určeného . . . přikládá . . .“ (Apologet. c. 39.)

Jest ovšem zjevno, že nemohlo býti tajno římských magistrátů, co se vlastně pod těmito bratrstvy skrývá. Avšak v dobách poměrného klidu zaručovala tato organisace křesťanům řádné právo vlastnické ke společnému jejich majetku, jejich hřbitovům a společné jejich pokladně, ale v dobách pronásledování odkryli ovšem římské úřady okamžitě pravý jejich ráz a proskribovaly tato sdružení křesťanů jakožto nedovolené spolky, jak o tom svědčí nejedna konfiskace jmění těchto jednot v dobách pronásledování právem neuznávaných, zvláště za doby pronásledování Deciova (249—251), kdy se již nečekalo na udání, že někdo jest křesťanem, nýbrž kdy po prvé zahájeno a vedeno pronásledování z povinnosti úřední (ex officio).

(Pokračování.)

Dr. JOSEE VINAR:

Náš poměr k sousedům.

Za mého posledního pobytu ve Vídni v březnu t. r. svedla mne šťastná náhoda se starým známým Jos. Al. baronem Helfertem — dědečkem devadesátiletým. Byl již sesláblý a vetchý, však pamět měl ještě čilou, pamatoval se na události před lety sběhlé, třeba byly významu nepatrnějšího, vyptával se ještě na svého nedávno zemřelého kollegu Hermenegilda Jirečka. — Za deset dní zemřel sám zánětem plic.

Cítil jsem, že s ním odešel repraesentant starého, zmizelého světa. Byl Helfert ještě členem prvního ministerstva po 2. prosinci 1848, sám sice Němec,

ale vlastenec milující zemi českou, hající státní právo, přítel Palackého a Riegra. Byl snad posledním z postav toho druhu; mezi Němci nynějšími bychom podobného smýšlení marně hledali.

Se stanoviska míru a humanity jest sice litovati, že výstřední smýšlení stále se šíří, že dva národové spolu sousedící čím dál, tím méně si rozumějí, ale třeba také připustiti, že je to přirozený postup, příznak doby.

Společná vlast ve svém zeměpisném rozsahu přestala u nás býti pojítkem národům rozličného jazyka, za to pouto jazyka stalo se mocnějším. Němec přestal milovati vlast — zemi českou s hlavním městem Prahou, jemu jest gravitačním bodem Německo se svým hlavním městem. Minula doba, kdy v Čechách zasvěcovaly se v německých krajinách kostely svatému Václavu, svatému Prokopu, kdy Němci se stejným zanícením putovali do Prahy ku církevně-vlasteneckým slavnostem. Našli si ideál jinde, tam obražejí se jejich zraky a srdce.

Zatím co nově stvořená říše německá přitáhla k sobě Němce, stala se změna i na naší straně. Slovanská idea po dlouhých přípravách šíří se z někdejšího úzkého kruhu mezi širší vrstvy, přestává býti výhradním majetkem některých nadšenců, přechází přece, — třeba že tuze zvolna, — do praktického života. Nenalézá sice ještě pravého přijetí u svých, ale význam její oceňují nepřátelé, proto se jí tak děsí.

Stává tedy třídění duchů na poli mezinárodním, podobné onomu třídění, jaké se pozoruje na poli nábožensko-kulturním. Z toho právě jasně vysvitá, že idea národní zrovna jako náboženství není stanoviskem překonaným, že je to otázka vážná, kterou budou ještě zaměstnávat se pokolení příští.

Mluvíti sentimentálně o smíření a vyrovnání národů může mluvíti jenom ten, kdo nerozumí době a jejím proudům. Boj, který má základy tak hluboké, jehož příčiny tkví v dobách dávných, nedá se urovnati za několik hodin nebo za několik dní u zeleného stolu. Každý šlechtný člověk musí si přát, aby při tom boji bylo co nejméně hněvu a záští, aby s obou stran užívalo se zbraní naprosto čestných, ale boj zde jednou již jest, boj jest nutný, má-li člověk vzpružiti své síly, nemá-li v nečinnosti zplesnivěti. S tím nutno počítati a z toho odvoditi důsledky.

Máme — vlastně měli jsme mezi Němci lidi, kteří nám byli bližší nežli jejich druzí soukmenovci. Katoličtí Němci bývali prosti kmenového fanatismu, vycházeli dobře s našimi společensky i politicky. Ale i jich zmocnila se horečka fanatismu, stali se nám nepřáteli horšími než jiní. Nemáme tedy ani tam přátele, ani opory.

Bylo by chybou, kdybychom chtěli proto klesnouti na duchu. Nikoliv! Toto ostré rozlišení má své dobré stránky! Jsme od západu izolováni i od jihu; uvažujme, co z toho vyplývá.

Není tomu dávno, co naši katolíci chodili do Vídně na katolické sjezdy. Loňského roku byli stávajícími poměry donuceni odřici svou účast, a ukázala se jejich důležitost, neboť sjezd se bez nich neuskutečnil. Kolik pak bývalo s naší strany odbíráno německých časopisů, kupováno německých knih, v kolika spolcích vídeňských byli Češi členy, a snad jsou ještě! Nyní izolace vede k emancipaci, když nás nechtějí, tím lépe pro nás. Nemáme-li své sjezdy ve městech českých? Nemají-li sjezdy velehradské zcela jiný hluboký základ kulturní, jakého katolické sjezdy vídeňské nikdy neměly a mítí nemohou? Hledme si tedy svých spolků, svých knih, svých časopisů.

Snad bude mítí tato u nás vzniklá averse naproti germánství ještě jiný pozitivní účinek: semknutí Slovanů na poli vědeckém. Pozorujmež, kterak i v tomto oboru dala se od let ponenáhla separace od Němců. Vezmu za příklad odvětví lékařské. Generace před námi studovala ještě na německé universitě, jejich znalost němčiny byla skorem lepší nežli jazyka vlastního.

Za několik let se to zlepšilo: my jsme již byli odchováni na české universitě, ale učili jsme se ještě namnoze z německých knih. A dnešní medik má nejen českou universitu, nýbrž i české knihy odborné skoro ve všech oborech.

Pro studenty je to veliké ulehčení, značný zisk na čase. Studenti budou snad méně prakse mít v němčině, poněvadž se při studiu obejdou bez ní. Nechci říci nikterak, že němčina se stala vůbec zbytečnou; jen z ní profitujeme, co se z ní získat dá, ale ukažme, že ona není nám jedinou branou moudrosti! Ukažme, že se dovedeme dorozumívati také jinak nežli němčinou! Vždyť je to smutné, když Čech v cizině dorozumívá se s lidmi nej-různějších národů vždy jen po německu. Čtème knihy jiných národů, především vědecké knihy slovanské, polské a ruské. Pěstujme styky se slovanskými universitami, vždyť německé se nám čím dál tím více zavírají; assistentura, docentura nebo dokonce professura jest dnes na nějaké německé universitě vyloučena. Škoda, Rokytanský nebo Albert by dnešního dne byl nemožný. S potěšením dá se zaznamenati, že vzájemnost na poli vědeckém máme aspoň v začátcích. Naši bratři jihoslovanští přicházejí na vysoké učení k nám v počtu vždy větším, naši studující chodí již také na university polské. Nespokojme se s těmito začátky a postupujme dále.

Nabýti samostatnosti na poli vědeckém, kulturním, hospodářském, na poli sdružování a spolčování budiž naším cílem. V tom ohledu třeba nepřátelství a útoky našich odpůrců jen vítati. Bylo by pro nás naopak nebezpečno, kdyby proti nám odpůrce vycházel se strojenou vlídností, neboť pak bychom se při své měkké povaze v něm rozplynuli. Takto však tlakem se vzbudí protitlak, útokem se způsobí odpor, ostnem probudí se síla k činům.

K. ŠKODNÝ:

Vedou vědy přírodní k nevěře?

Věda, na niž nejvíce odvolávají se obhájci these, že mezi vírou a vědou zeje nepřeklenutelná propast, jest královna věd přírodních — věda lékařská. O ní všeobecně ujal se mínění, že úplně se vymanila z „nečestného podruží církve“.

A vskutku! Pozorujeme-li neblahé ony poměry panující v kruzích lékařského světa, zdálo by se, že opravdu mezi vírou a vědou lékařskou kompromis není možný. Vždyť valná část „synů nesmrtelného Aeskulapa“ veřejně honosí se svým atheismem, aby uhájila vědeckou svou pověst.

Charakteristickými v tom směru jsou slova, jimiž dr Norbert Havel jménem „Ústř. jednoty českých lékařů“ projevil sympathie pražskému sjezdu Volné Myšlenky. Pravil mezi jiným:

„Věda lékařská byla — a říkám to otevřeně — jest církevnictvím pronásledována. Papežové, aby zachránili své panství, musili vědu naši proklínati, poněvadž jim v ní vyrůstal nepoddajný odpůrce a mocný soupeř. — A jako lékařská věda nemohla se nikdy smířit s církevnictvím, tak nemůže se s ním smířit ani v době dnešní. — My jako lékaři nevěříme těm různým bullám, encyklikám, my uvažujeme a opírajíce se o vědu — nevěříme.“ (Valná hrom. v Olomouci 27. VII. 1907.)

Jak veliká a bolestná urážka vržena těmi slovy ve tvář církve! Tím bolestnější, že při blahodárných účincích vědy lékařské ve prospěch trpících jeví se tak církev jako necitelná macecha, která nejen že sama bez soucitu netečně přihlíží k bolestem svých dětí, ale ještě „proklíná“ ty, kdož nesou jim útěchu a ulevení. V pravdě, jen nenávist, samaritská nenávist k církvi mohla vysloviti takou obžalobu. — Jak jinak mluví dějiny vědy lékařské! —

Právě tuto vědu možno nazvati vědou eminentně katolickou. Obětavá, vynalézavá ve svém soucitu, láska křesťanská to byla, která první stavěla nemocným a trpícím nemocnice.

Nejvzdělanější národové starověku, Řekové a Římané, tito představitelé klassické kultury, neznali podobných institucí.

A jako u kolébky vědy lékařské stála církev tím, že zakládala nemocnice, v nichž pěstována věda lékařská, tak i později vždy pečovala o její rozkvět. — Byli to zejména „pionýři kultury“ na západě, mniši Benediktini, kteří u svých klášterů budovali špitály pro nemocné a sami vedle útěchy náboženské skýтали jim i úlevu v bolestech. V těch dobách byly kláštery jediným útlukem vědy lékařské.

Rovněž katoličtí učenci položili základ k modernímu lékařství. Vesalius († 1564), zakladatel anatomie, Cesalpino († 1603), tělesný lékař Klementa VIII., jenž objevil oběh krve a Malpighi († 1694), jenž zavedením studia mikroskopického do anatomie velice přispěl k jejímu zdokonalení. On objevil ceyv vlasečnice, začez Innocencem XII. jmenován papežským komořím a prvním lékařem.

Stejně nepravdiva jest výčitka činěná církvi, že papežové vědu lékařskou „zatracovali“ a „proklínali“ ty, kdož konali anatomické sekce.

Papež Bonifác VIII. chtěl zabrániti zlovyku vzniklému za výprav křížáckých, pod exkommunikací zakázal, aby kosti cestou zemřelých křížáků k snazšímu jich dopravení do vlasti nebyly vyvařovány. Jinak dle katolické morálky anatomie úplně jest dovolena, nezneužije-li se těl nebožtíků. (Dr. Koch: Moralthologie.)

Než, přejdeme již k jednotlivým vynikajícím autoritám lékařským XIX. století a vizme, zda u nich nalezneme konflikt mezi vírou a vědou, již zasvětili celý svůj život. Oni nejlépe odpoví na námitku, že „věda lékařská nemůže se s církevnictvím smířit ani dnes“.

R e n é H y a c i n t h L a ě u n e c (1781—1826). Jím do mediciny zavedena auskultace, metoda to, již v krátkém čase docílono úžasného úspěchu v diagnose nemocí plicních a srdečních. Výborná tato metoda vyšetřovací, spojená s jinými methodami, zejména s perkussí, zaručuje téměř vždy spolehlivou diagnosu. Cenné jsou též odborné monografie Laëunecovy, stejně jako četné příspěvky jeho do lékařských časopisů. Že Laëunec byl horlivým katolíkem, o tom nejlépe svědčí tato událost. Kdysi jel se svou chotí z Brestu do Paříže. Na cestě nešťastnou náhodou převrhl se kočár. Když vše opět uvedeno bylo do pořádku, první co promluvil Laëunec ku své choti, byla slova: „Přestali jsme v růženci u tohoto desátku“, a pokračovali pak společně v modlitbě.

J o s. C l a u d e R e c a m i e r (1774—1852). Jméno vynikajícího tohoto klinického profesora university pařížské s obdivem vyslovováno po celé Evropě v době veliké epidemie cholery roku 1848. Byl též ordinujícím lékařem v známé nemocnici pařížské Hôtel Dieu. R. 1831 byl se svých úřadů sesazen, protože nechtěl přísahati věrnost vládě orleanistické, brzy však opět dosazen. Pro svou hlubokou učenost a laskavost vážen byl a milován jak od profesorů tak i od svých posluchačů a nejedna vynikající osoba tázala se ho o radu.

Při vši své učenosti a populárnosti, které se těšilo jeho jméno, byl Recamier opravdově zbožným. Stále při sobě mival růženec a modlilval se jej, jeda k nemocným. Kdysi přirovnal růženec k zvonku u domu a každé „Zdravas“ k zazvonění, aby brána milosti se otevřela.

Mimo prostředky, které určovala věda, měl Recamier ještě jiný, vydatný prostředek, na nějž nejvíce spoléhal v těžkých, beznadějných případech — svůj růženec. Privil: „Denně se modlím svůj růženec a vím, proč tak činím; jsem-li v obavách o některého nemocného a nevím-li si již rady se svými vědomostmi, utíkám se k Onomu, jenž jest posvětitelem všeho.“

Často, někdy denně navštěvoval Jesuity, k nimž ho vábil proslulý conferencier notredamský P. Ravignan. Modlil se s nimi v domácí kapli, rozmlouval o otázkách víry i obveselil se neličenou jejich veselostí.

O krásné jeho smrti podává zprávu dlouholetý přítel jeho P. Ravignan. Píše: „V pondělí dne 28. června konal služby lékařské vesel, zdrav a těše se ze všech sil. Než téhož dne ulehl a spal půl hodiny, načež se probudil citě bolesti v prsou a kašlal. Za malou chvíli dokonal. Mohl toliko několikrát opakovati slova: Můj Bože, smiluj se nade mnou! Předešlou neděli se zpovídal a přijal nejsv. Svátost oltární. — Víra jeho byla apoštolská, láska k chudým podivuhodná. Tiše odešel do života záhrobního a požívá tam, jak doufáme, věčné odměny.“

Jan Müller (1801—1858). Vynikající tento reformátor studia medicínského jest zlatým písmem zapsán v dějinách vědy lékařské. Již v 23. roce věku svého habilitoval se na universitu v Bonnu. R. 1830 stal se tamtéž řádným professorem anatomie, fysiologie a všeobecné pathologie R. 1833 řádným professorem pro tytéž obory na universitě berlínské. On povznesl fysiologii z vědy spekulativní na výši vědy pozitivní. Velikých zásluh získal si též o prozkoumání vodivosti nervu, o tvoření hlasu, o pohybech reflexních, o podrobném složení žláz atd.

Úžasná jest jeho literární činnost vědecká. Za 37 let vydal celkem na 950 tiskových archů, t. j. každých pět neděl průměrně 3 a půl tiskového archu a přec každé z těchto pojednání jest ozdobou literatury medicínské.

Professor srovn. anatomie v Göttingách, R. Wagner, praví o něm: „Müller jest největší fysiolog nejen naší doby, ale našeho století, ano jedním z největších všech časů.“ Du Bois-Reymond nazývá ho Hallerem XIX. století — německým Cuvierem.

A přec i tento učenec prvního řádu byl uvědomělým katolíkem. V řeči, kterou konal arcib. delegát Peildram nad jeho hrobem, připomínal veliké jeho zásluhy na poli vědeckého badání, líčil jeho výtečné vlastnosti jako něžného otce a manžela a zvlášť pak zdůrazňoval zbožnou, hluboce věřící jeho mysl, jeho neličenou skromnost, jeho vroucí zbožnost, již jevil nejen v kruhu své rodiny, ale i veřejně v chrámě sv. Hedviky. Čím více nořil se v taje vědy, tím více kořil se a obdivoval Tomu, jenž vše to stvořil.

Johann N. von Ringseis (1785—1880). Jeden z nejslavnějších lékařů Bavorska a nejlepší diagnostik v prakt. lékařství své doby. V prvním roce universitních studií zabředl i on, sveden byv bludičkou nevěrecké filosofie, do bahna atheismu. Než četbou monumentálního díla Stolbergova: „Religionsgeschichte“, jakož i obcováním s vynikajícím biskupem Sailerem, centrem katol. německého světa, záhy přiveden na pravou cestu.

Po promoci 1812 vydal se na okružní vědeckou cestu do Landshutu, Würzburgu, do Berlína, Vídně a Paříže. Nepřijal nabízeného místa na universitě heidelberské a vrátil se do Mnichova, kdež r. 1817 stal se druhým lékařem ve všeob. nemocnici. Tam oblíbil si jej korunní princ Ludvík, tak že si ho vyžádal za průvodčího na svých cestách. R. 1818 jmenován medicínálním radou, r. 1826 pak vrchním lékař. radou a referentem medic. zá-

ležitostí v Bavorsku. Na jeho návrh přenesena universita z Landshutu do Mnichova a Ringseis od r. 1827 přednášel na ní pathologii a terapii. R. 1841 jmenován konečně tajným radou a předsedou med. oboru v ministerstvu osvěty. Dvakrát též předsedal kongresu lékařů v Mnichově. Vedle odborné své činnosti vynikl Ringseis i na poli politickém háje spravedlnosti a práva a otevřeně vytýkal chyby vlády.

Po svém obrácení Ringseis nikdy nezapřel katolického svého přesvědčení. Ač právě tehdy nevěra vyšších kruhů byla modou a zavírány byly kláštery, Ringseis dosáhl toho, že do městské nemocnice mnichovské uvedeny r. 1831 milosrdné sestry. Když r. 1837 zastupoval universitu v komoře stavů, důrazně připomínal vládě, že jest její povinností ze státních prostředků vydržovati jistý počet klášterů. Při rektorské své installaci r. 1855 mluvil o nutnosti auktority v nejvyšších oborech vědy, míně tím auktoritu církve katolické. Pro výborné své vlastnosti všeobecně byl milován a ctěn i od protestantů.

Augustin Fabre (1836—1884). Výtečný lékař a výborný professor lékařské fakulty. Na jeho přednášky hrnuly se davy posluchačů, nadšených krásou formy i vědeckou hloubkou jeho přednášek.

Celý život svůj zasvětil službě nemocných, jimž pomáhal z lásky křesťanské, která v nemocném bratru vidí trpícího Krista. Jim rozdal vše, co měl. Nehledal slávy a vyznamenání. Celý život jeho proniknut byl hlubokou, neobyčejnou nábožností. Denně chodil na mši sv. a přijímal sv. svátosti. Když kdysi vláda vyháněla řeholníky z jejich majetku, vrhl se Fabre na práh kláštera a pravil ke komisaři: „Dříve na mne musíte šlápnout, než se dostanete do kláštera.“ Neobyčejným tímto projevem náboženským, jakož i protestem proti nespravedlivému jednání vlády cítil se professorský sbor fakulty uražen a chtěl proto Fabra sesaditi. Než nedošlo k tomu. Posluchači nedali si vzíti otcovského svého přítele a milého učitele.

Jak krásný byl život jeho zasvěcený službě lásky a víře — takovou byla i smrt, která zastihla ho v nejkrásnějších letech, uprostřed plné činnosti. Sám o tom pravil: „Předvídal jsem, že mne raní mrtvice, ale nedomníval jsem se, že tak brzy zemru; než, staň se vůle Boží.“ Knězi, jenž mu připomenul, aby se připravil na odchod, pravil: „Po 47 let jsem se k smrti připravoval.“ Po té, rozloučiv se se svou chotí, kterou něžně miloval, zemřel šeptaje slova: Ježíši — Maria — Josefe.

Prostý měl pohřeb, jak sám si přál, ale účastenství bylo neobyčejné. Lid volal: „Světcec nám umřel.“

Bedřich Hairion (1809—1887). Professor na universitě lovaňské, člen královské akademie lékařské a cís. akademie v Rio-Janeiro. Zaujímá čestné místo v očním lékařství. Přednášel hygienu, syfilodologii a byl ředitelem kliniky oční i kliniky nemocí kožních. Proslul též jako výtečný patholog. Svolal do Bruselu mezinárodní kongres oftalmologický a předsedal mu. Velmi cení se též četné příspěvky jeho v „Annales d'oculistique“.

V universitním nekrologu nazývá se Hairion vzorem professora, učence i soukromníka, jehož život byl šlechetný, křesťanský a prospěšný.

Život Hairionův nezůstal prost údělu všech lidí — bolestí i trampot; než víra jeho pomáhala mu je nésti a dodávala mu trpělivosti. Jsa výborným diagnostikem, poznal, že blíží se již konec pouti životem. I poslal si pro svého zpovědníka, aby ho útěchou náboženskou a sv. svátostmi připravil na cestu do věčnosti. Krásná, křesťanská smrt byla korunou křesťanského jeho života.

(Příště dále.)

Advokáti pravdy.

Advokátem pravdy lze nazvati předně advokáta z povolání, který poctivě a důsledně hájí pravdy, práva a spravedlnosti a v tom vidí své poslání, a pak vůbec každého, kdo život svůj zasvětil hájení pravdy.

He llo byl takovým ideálním advokátem Pravdy v obojím smyslu. Byl jím již v úřadě advokátském a zůstal jím, i když se pro pravdu vzdal svého úřadu. Chtěl hájiti pravdy a práva, a když toho nemohl ve stavu úředním, protože mu v tom překáželi sobečtí advokáti, vzdal se toho stavu a hájil pak pravdy a práva mimo úřad tím horlivěji a vroucněji. Nemohl přijmouti prospěchářského a bezcharakterního stanoviska advokátů z povolání, neboť nepřipouštěl — nemohl toho připouštět jako poctivý křesťan — že by advokát směl vědomě hájiti pře nespravedlivé, že by směl stát na straně lži a bezprávi, že by směl utlačovati pravdu a spravedlnost před očima Pravdy a Spravedlnosti. Neznal takových polovičatostí, neznal takových kompromisů neupřímných a slabošských za žádnou cenu, ani za cenu života, tím méně za cenu pohodlného živobytí. —

Takoví advokáti prý již nejsou. — Ale mohli by býti — a bylo již více takových.

Byl jím na př. sv. Alfons z Liguori (1696—1787). Pocházel ze vznešené, ač zchudlé rodiny šlechtické v Neapoli. Nadán skvělými dary duševními a vzdělán výbornými učiteli, překvapoval již v dětském věku svými vědomostmi, tak že velmi záhy byl hotov s přípravou k vyšším studiím. Na přání otce studoval práva, jež měla býti šlechtickému synu přípravou ke státní kariéře. I zde veliká píle a schopnosti ke všem vědám budily podiv učitelů. O veliké bystrosti jeho ducha a neúnavné pili svědčí nejlépe okolnost, že již v 16 letech byl připuštěn ke zkouškám, při nichž skvěle obstál a dosáhl hodnosti doktorské. Tehdejší studia nebyla sice taková jako nynější, ale šestnáctiletý doctor utriusque iuris byl přece jen zjevem neobyčejným.

Mladistvý advokát oddal se pak praktickému studiu u slovutného tehdy advokáta neapolského Perrona, prožil u něho tři léta v soudní praxi a ve 20 letech vystoupil již jako samostatný advokát. Jeho výborná znalost práv, jeho nadání, důvtip a výmluvnost, zvláště však svědomitost způsobily, že ho ihned řadili k nejlepším a nejvíce oblíbeným advokátům v Neapoli. Ale nebyl advokátem takovým, na jaké obyčejně myslíme, který přijímá každou při, jež se mu nabízí, zvláště když je výnosná. Alfons si procesy vybíral. Pevně si umínil, že se nikdy neujme věci, na níž by lpěl jen stín nespravedlnosti a že ničeho nebude šetřiti, aby pravdě a právu pomohl k platnosti. A od toho neustoupil. Napřed se vždy přesvědčil, jde-li o věc spravedlivou a jen tehdy proces přijal; ale pak při svou také vždycky vyhrál. Byla-li pře nespravedlivá, nemohl ho nikdo přiměti, aby se jí ujal. A přece neměl nikdy nouze o klienty; hrnuli se k němu, důvěřovali mu a spoléhali na něho všichni, kteří hledali pravdy, práva a spravedlnosti. Nebylo u něho zájmů světských, vyšší snahy byly jeho vzpružinou.

Budoucnost slibovala Liguorimu slávu a štěstí; vynikal v úřadě, stal se miláčkem presidenta Caravity a byl z vysokého rodu. Ale právníctví nebylo přece pravým jeho povoláním; Alfonse to již od mládí táhlo jinam; jen k vůli otci a rodině stal se právníkem. Svět ho nikdy příliš netěšil a ve svém úřadě měl příležitost ještě více se s ním seznámiti a poznati jeho marnosti. Pomýšlel na to, jak by se vzdal advokacie a věnoval se kněžství. Zvláštní událost ho konečně vysvobodila, způsobila náhlý obrat v jeho do-

savadní dráze životní a Prozřetelnost ho tak uvedla na cesty, jichž se ne-
nadál.

Alfonsovi z Liguori bylo 26 let, když jednou převzal velikou při dě-
dickou dalekosáhlého významu; šlo v ní snad o kolik millionů. Svědomitě
prostudoval všechny listiny a přesvědčen, že zastává věc spravedlivou, jal se
s úplnou jistotou a velikou výmluvností hájiti před soudem svého chráněnce.
Shromáždění již mysli, že Liguori jest vítězem, když tu chladně vystoupil
obhájce protivníkův, ukazuje Alfonsovi listinu, v níž tento nejdůležitější, roz-
hodné místo přehlédl. Byla to vložka, jež vysvětlovala rozdíl mezi starým
právem lombardským a novým francouzským v příčině udělování lén. A tato
vložka rozhodla vítězství strany protivné. Velice rozrušen přečetl ji Alfons
a vrátil ji protivníkovi. Ta tam byla jeho výmluvnost, neboť zmizela pravda,
a výmluvnost Alfonsova plynula ze zápalu pro pravdu. Teprv po chvíli byl
s to, aby promluvil. Přiznal, že se mýlil, ale hanbil se velice a cítil se
hrozně ponížen. Příliš uvykl na vítězství a pochvalu, nikdy se mu ještě
nestalo nic podobného. Díval se na svět ještě očima jinocha, naivně a ideálně,
nezakusil posud takového ponížení a nebyl zvyklý na žádnou ostudu a ta
ho nyní čekala; bylo mu tedy těžko zachovati klid. Byl ještě příliš citlivý,
měl velmi útlé svědomí a dojímal ho, že lidé jej nazvou lhářem a podvod-
níkem a neuvěří, že hájil věci nespravedlivé nevědomky.

Rozrušen tím vším a zarděn studem odcházel toho dne zahanben ze
soudní síně opakuje si větu o marnivosti světa a pojal pevný úmysl, že se
do ní již nevrátí. Uzavřel se potom nějaký čas doma, nepřijal již při, od-
řekl všem svým klientům a nedbaje námitky a naléhavých domluv příbuz-
ných a přátel, vzdal se zcela soudní praxe, oddal se studiím theologickým
a stal se knězem a advokátem katolicismu a církevního života křesťanského.

Bylo v tom kroku s počátku snad také trochu slabosti, že s tak těžkým
srdcem snášel svoje pokorení, že ho tak dojalo to zahanbení. Liguori byl
muž ještě mladý a nezkušený, a měl povahu velmi citlivou. K tomu se při-
pojila úvaha, jak kluzká a nejistá bývá ve světě cesta k Pravdě a Životu,
svět a jeho marnost nyní živě se mu představily. A pak myšlenka, že se
připravil o slávu spravedlivého, poctivého a nezištného obhájce a že mu to
bude vaditi v jeho další činnosti, to vše asi přispělo k tomu, že se v něm
silně probudila stará náklonnost ke stavu duchovnímu. Ale diviti jest nám
se té prosté, naivně upřímné a ideální lásce k pravdě a spravedlnosti a ještě
více stálosti a vytrvalosti, s jakou tento svůj ideál i prakticky uskutečňoval.
V tom byla síla, hodná následování! —

Podobným ideálním advokátem byl i sv. Fidelis (1577—1622), pů-
vodním jménem Marek Roy, syn starosty a soudce v Sigmaringách na
horním Dunaji. Nadaný, snaživý a při tom zbožný a skromný jinoch vynikal
na studiích nade všechny spolužáky vědomostmi i ctnostmi, zvláště zbož-
ností, skromností, nevinností a přísným životem. Důkazem jeho bystrosti
duševní jsou jeho latinské dopisy z doby studií. Lehkomyšlných a hrubých
zábah studentských se vzdaloval a již jako student se stal abstinentem
v protivě k pijáckým mravům mnohých tehdejších studentů. Skončiv pří-
pravná studia filosofická, rozhodl se pro studium práv a odebral se proto
na universitu do breisgavského Freiburgu. Když vystudoval práva, byl zvolen
jakožto spolehlivý muž za vůdce družiny mladých šlechticů švábských,
s nimiž podnikl zkušebnou a vzdělávací cestu po Evropě. Navštívili a pro-
hlédli skoro všechna památná místa v Evropě, poslouchali znamenité učitele
všech předních universit a po šesti letech se vrátili obohaceni vědomostmi
a zkušenostmi. Marek Roy pak stav se doktorem práv, usadil se jako ad-
vokát v Ensisheimu.

Marek Roy si zvolil povolání právnické, tehdy tak zneužívané, aby pravdy a práva poctivě hájil a aby mohl pomoci chudému a utiskovanému lidu, jež ziskuchtiví právníci, humanismem vychovaní, všude utlačovali a vyssávali. Co za správné a spravedlivé ve svědomí uznal, toho na soudě uměl hájiti neústupně, a naléhal, aby každá pře byla bez průtahů vyřízena a neprotahovala se úmyslně. Jak se uměl ujímati chudých a k soudu zbytečně a nespravedlivě poháněných, to dokazuje čestný název „obhájce chudých“, jehož se mu za to dostalo. Rozumí se, že tento poctivec a nezištný obhájce, který svou poctivostí mnohého soudce a advokáta veřejně zahanbil a který mnohého připravil o nepoctivý zisk, překaziv jeho plány, narazil na silný odpor u ostatních nesvědomitých právníků, kteří se cítili zkrácenými ve svých rozpočtech. Pohanské právo římské, humanismem a renaissancí uvedené v život křesťanů, pronikalo tehdejší úřady sobeckým a zištným duchem pohanským, zavádělo chytrou sofistiku místo prosté spravedlnosti křesťanské a upevnilo stav advokátů z povolání, který příliš sloužil mocným tohoto světa — jako celý humanismus — na úkor prostého lidu a chudiny. Ziskuchtiví advokáti nesloužili spravedlnosti, pro niž neměli smyslu, nýbrž lakotě, neměli citu k ubohým, zbytečně soudy protahovali, jasné otázky zamotávali a zákony sofistickými výklady překrucovali. A tu přijde nyní advokát, který nechce rozuměti těmto sobeckým zájmům stavovským, který nechce pochopiti, že by to bylo jeho stavovskou povinností, který nechce připustiti, že by to náleželo k jeho „řemeslu“. Ani tomu nechce rozuměti, že by k jejich počínání měl stále mlčeti a že by jim neměl kaziti počestný „kšeft“. Nepřikládá vůbec veliké ceny penězům a starostem o výživu jakoby v něm nebylo. Přirozeno tedy, že nenáviděli takového člověka, jehož ne mohli časnými zájmy na svou stranu dostat, a škodili mu jak mohli, tajně i veřejně.

Takový stav roztrpčoval a vysiloval citlivou duši Royovu, tak že se mu konečně velmi znelíbilo povolání, v němž mu bylo ustavičně bojovati proti nepoctivosti a ohavné lakotě. Vida, že se mu v úřadě ve všech šlechetných snahách překáží, že tu mnoho sil zbytečně vyčerpává a že lépe by mohl v jiném stavu působiti, vzdal se svého úřadu a vstoupil do řádu kapucínského, kde přijal jméno *Fidelis*. Přiléhalo věru dobře jeho povaze.

Jako mnich a kněz nemohl aspoň býti ve svých zbožných snahách a horlivosti pro dobro nikým omezován. Z bývalého advokáta se stal chudý kapucín; ze jmění svého založil nadaci pro chudé studující své otčiny. Láska k chudým a nespravedlivě utiskovaným tomuto „advokátu chudých“ i potom zůstala. Stal se kazatelem a missionářem v tehdejších krutých bojích náboženských mezi katolíky a kalvínci a pro hájení pravdy byl zabit několika rozvášněnými sedláky kalvínskými. —

Hle, to byli ideální právníci, jaké vychovává přísný katolicismus. Pak prý katolicismus nemiluje pravdy, poctivosti a přímosti. Nepochybuji, že by se v historii našlo více podobných příkladů statečné poctivosti. Známy jest snad sv. Ivo, za patrona právníků považovaný. Tři katolíci, které jsem uvedl, nebyli ani tak tvrdí, jakým bývá pro někoho člověk přímý a poctivý. Měli příliš mnoho lásky a ohledů k bližnímu, proto raději [sami] ustoupili. Právníctví nebylo také jejich vlastním hledaným povoláním, proto se ho vzdali po několikerém prudkém nárazu. Ale kdo v něm nalézá své pravé povolání, ten by se ho ani při takových obtížích neměl vzdávati a ustupovati.

Poctivý katolík jest charakter ze žuly. Ale tu se musí zásadám víry dáti přednost přede všemi jinými zájmy a tak zv. nutnostmi stavovskými a společenskými! A k tomu je třeba víry obecné, pevné, živé a stálé,

jakou měli tři uvedení katolíci. Těm titul křesťan a katolík byl daleko více než doctor iuris utriusque, a život svatý víc než život „šťastný“ a pohodlný.

Jak by to bylo krásné, kdyby i nyní byli takoví právníci! Jak by to bylo krásné, kdyby se mezi nynějšími studenty křesťanskými našlo aspoň několik tak poctivých, nezištných a neohrožených obhájců pravdy, práva a spravedlnosti.

Někdo mi řekne, že nemám rozum, že to jest zastaralé naivní horlení a dětinské nápady. Co jest, toho prý nezměníme. — Podivno! A přece chcete měnit církev a chcete měnit křesťanství. Řekněte raději, že pravdy nemilujete, že pravda jest vám pojem příliš široký, pružný, relativní, subjektivní, abstraktní. Co bylo pravdou, není již pravdou, a kdo ví, pravdou-li zůstane. A této pravdě máme všechno obětovati? — Ke konci středověku se začali hádati, může-li býti dvojí pravda, zda něco může býti pravdou v teologii a bludem ve filosofii nebo naopak. Moderní doba šla dále, dala jednoduše všem za „recht“, — jen ne církvi. Všichni mají trochu pravdu, všechno se dá hájiti, — je ne církev. — A pak mnohým už ani nejde o p r a v d u, nýbrž o v o l n o s t, svobodu. — Ale co jest volnost bez pravdy? Jaká v tom výhoda, býti volným v říši věčné tmy a stínů, a neviděti nikdy světlo tváře pravdy? Jen „pravda osvobodí vás“. Ta-li vás osvobodí, „v pravdě svobodni budete“. Ostatně vy popíráte svobodu vůle, tvrdíte, že všechno jest determinováno, a najednou chcete „volně“ mysliti a „volně“ jednati. Jednou pravíte: Všecko jest nutné, nic nemůžeme změnit, nic odstraniti z toho, co jest. A po druhé dokazujete, že církev není nutná a chcete ji odstraniti. Mluvíte tak, jak jste právě determinováni — prospěchářstvím, vášní, leností a kdo ví, co všechno vás determinuje. S vámi tedy už nemluví, neboť není možno dorozuměti se s tím, kdo věří, že není svoboden, kdo i v řádu mravním argumentuje, že tak býti musí, protože tak jest a bylo. Se skeptickými lenochy, s lidmi bez zásad a mravními slabochy marno se o takové věci přiti. Sami se svobodné vůle vzdají, theoreticky praví, že svoboda jest nemožná a potom bojují za „volnost a svobodu“ — za volnost i tam, kde jde o pravdu, ač pravda jest více nežli svoboda.

Myslím, že mluvím s těmi, kteří se nevzdali svobodné vůle a rozumu — z pohodlí, lenosti a zbabělosti, kteří mají ještě i d e á l y — třeba to znělo někomu naivně a dětinsky, — kteří chtějí býti křesťany. A ti nemohou o pravdě a lži tak volně (t. j. libovolně) smýšleti, ti se n e m o h o u nad horlivostí pro pravdu pohrdlivě usmívat, chtějí-li se právem nazývat ještě křesťany.

(Příště dále.)

===== BESÍDKA. =====

JAN NEP. ŠANDA:

Pod pláštěm noci

Smutné, rozvlhlé šero věšelo se na stromy venkovského sadu, jenž táhl se za stodolou statku a hraničil s poli — — V obilí přetíženém bohatstvím příštích hodů, zatikal tesklivě pták. Bylo mu zima. Promočený jeho šat špatně chránil tělo a půda studila — —

V nejzazším rohu sadu stála postava mladého muže — — „Ježíši Kriste“ — šeptal — „vždyť já nechťel — já to tak nemyslil — Ježíši Kriste!“

Otec — sedlák — přišel nedávno domů. Byl opilý. V zuřivé zálibě zvláštních pijáků začal týrati svou tichou ženu — jeho matku. Slyšel křik sester . pláč . prosby. Vyskočil z lože, jež stálo v přístěnku domu a uviděl děsivou scénu. Matka, k níž choval tolik lásky, bita ve tvář — —! Odpor, hnus nesmírný pocítil k otci . . vykřikl! Svaly mu ztvrdli v té chvíli . obličej zdivočel — — krev jakoby se zastavila v těle . . Zapomněl se. Vztáhl ruku a — udeřil. Otce udeřil on — jeho syn — dospívající student — snílek, jenž neublížil kuřeti. A udeřil znovu — těžce — — Vyvinul hroznou sílu mláděte, bránícího vlastní matku!

— — Otec zavrával. Obrátil po něm kalné oči — — překvapení za cukalo mu tvrdými rysy tváře . Vystřízlivěl — vystřízlivěl rázem . . . Něco ho srazilo na blízku židli — — Najednou však se vzpřímil — Stáli tak proti sobě němi — — v úděsu příští chvíle. Něco nesmírně těžkého rozlévalo se jizbou . dusilo to — — rozdíralo prsa. Bylo třeba otevřít okna, dveře . . Hruza z něčeho, pro co nebylo slov, rozkládala tu obrovské špinavé své údy, vyplňující každíčkou skulinu . .

Obě mladší sestry polonahé krčily se v koutě světnice. Matka vyběhla štkajíc do noci. A on tu stál v póse zoufalce s vytřeštěným okem . Čekal — — trnul — — „Prokletý!“ — zasípal najednou sedlák. „Ven! Do světa —! Pryč —! Nehlas se ke mně nikdy — nikde — Vydědím tě — — Proklínám, nezdárný! Jdi hned, v tu chvíli — na místě!“

Chtěl něco říci — omluvit se snad. Slova škrtila hrdlo — — Ne — — Závrať sevřela hlavu . . Šel — oblečen v nejnutnější oděv. Šel on — student — snílek — do světa! Proklatec! — — „A půjde — vzdor za vzdor,“ zablábolil. Znal otce — byl tvrdý — nelítostný . Pustá hlava těžce tíhla k zemi. Někdo jakoby do ní mlátil do taktu hrubým předmětem . . Zpitoměl bolesti . „Půjde . . prokletý . .!“

— Zastavil se v rohu sadu zlomený — — vyčerpaný síly duše i těla. — „Ježíši Kriste! Vždyť já nechtěl — já nechtěl — — Pták tesklivě zatíkal v dozrálém obilí — — Noc ledovým okem zírala do sadu, kde v mdlobě leželo mladé tělo . . Ježíši Kriste . .! Ježíši Kriste!!

— — — — —

Toník Kučera.

Bylo v létě. Odpolední slunce úpornými paprsky častovalo alej lip, jež věncem obetkávaly faru a kostel. V údolí dívoce krásném stál kostelíček, vážný pamětník starých časů, přísný eremita, vyobcovaný mezi skály a lesy. Ve všední dny nějak tesklivě díval se na nepatrný kousek oblohy, po které líně se převalovaly krabaté mráčky, ale v den Páně přívětivě vítal utahané postavy venkovanů, ubídněných týdenní starostí a prací. Náladou sváteční obestřel se staroch sivý. To jakoby dědoušek třaslavé brady usmíval se na hlouček prostičkých dětí, které škemrají o novou pohádku.

Bylo v létě — den všední — sobota. Lípy voněly a včely tlumeným hlasem bzučely květům díky — — Lesem, jenž dotýkal se aleje, zapraskaly suché větévky. Těžké kroky se blížily . . . jakoby někdo kus zvěře šťval. Hřmotné tělo dopadlo v půdu. Byl to tulák — — protivný čahoun zvlčelé tváře. Dopadl schvácen . . Nehledal půdy mechovitě . . Zdálo se, jakoby byl stíhán a stěží unikl. Dlouho tak ležel bez hnutí. Zkroucená ruka, z níž vy padl obhroublý uzel a skutálel se kousek se svahu dolů, křečovitě ryla v půdu.

Prsa tulákova pracovala násilně, nesmírně těžce. Zvuk podezřelý jakoby vzlyk vydral se z úst a tulák se ztišil Zdálo se, že usnul

Věkovité stromy gigantické vrhaly stíny na protější skály. Slunce zapadalo. Alejí ubíral se statný kněz, ruce složené v kříži. Plnými doušky ssál v sebe večerní lahodu léta. Vůně lip promísená zápachem pryskyřice příjemně dráždila. Lehký větřík roznášel ji po údolí. Kněz obnažil hlavu. Rozzářené jeho oči dlouhými polibky celovaly kraj. Netušil, že z lesa zasvítily naň dvě jiné oči . . oči strhané . . . oči jakoby zkamenělé v jediném tom pohledu — — Kněz zašel. Tvář tulákova bolestně zacukala . . zkřivila se. Náhle se poněkud vzpřímil. Doplazil se pro skutálený uzel. Prudkým, nervosním pohybem zmodralých rukou rozervál šátek. Přistoupil k mohutné sukovité sosně, vyšplhal se obratně vzhůru, přehodil přes větev šat, ovinul kol hrdla a zadrhl smyčku. Ohnula se silná větev, ale vydržela — —

Druhého dne v neděli zástup venkovanů obstupoval oběšené tělo. Nikdo nechtěl se dotknouti oběšeného. Až čeledín jeden smělý vylezl na strom a přeřízl smyčku. Donesli mrtvého do blízké umrlčí komory. Nikdo oběšeného nepoznal jediný kněz a ten hned nepověděl. Byl to Toník Kučera — rodák blízké vsi — kollega farářův z let gymnasiálních — bývalý primus třídy.

A zase rozkládal se večer nad údolím překrásný večer venkovské neděle. V pohádce halil omšený kostelík.

Do otevřeného okna knězova vtíral se lehounký větřík a zanášel v pokojík vůni kvetoucích lip.

„Co platno člověku, byť celý svět získal — a na duši trpěl zkázu,“ zavzdychl kněz nad otevřenou knihou a hluboce se zadumal.

JAN NEP. ŠANDA:

Pokušení.

(V. Chalupskému.)

Má duše!

Kdy vdovský svůj odložíš šat? —
Flor černý ti nesluší věru.
Příjď v srpnovém lahodném šeru
se v studánky Rozkoše vykoupat.

Své černé si kadeře rozpustíš volně,
luna je postříbří na cestě zpět — —
ku květu rudému přižehneš ret —
bude ti, duše, tak volně, tak volně.

— — — — —

Bude ti, duše, tak bolně, tak bolně.

Pražské university. (Replika na odpověď prof. dra. A. Sauera.) Napsal dr. Otakar Srdínko, professor české university. V úvodu své záslužné práce praví autor: Klidná resoluce „Čtvrtého sjezdu českých přírodopytců a lékařů“, přijatá ve valném shromáždění dne 10. června 1908, která volá jazykem francouzským po zřízení druhé české university a hledá podporu tohoto požadavku českého u všech nepředpojatých kulturních lidí v Evropě, popudila mírumilovného rektora německé university pražské Sauera do té míry, že napsal a vytiskl v říjnu 1908 článek, ve kterém řadou nesprávných tvrzení a nepravd hleděl jednak seslabiti důvody pro druhou českou universitu, jednak uškoditi dosavadní jediné české universitě. Bylo hráčkou posvítiti na báčkorky prof. Sauera a stalo se tak velmi záhy na několika místech. Do detailů bylo panu prof. Sauerovi odpověděno mnou v prosinci 1908. Celého půldruhého roku dal čekati p. prof. Sauer na svou odpověď. Tušil jsem a Sauer sám doznává, že vůbec ani k odpovědi nechtěl přistoupiti. Domníval se, že stačí v odpověď to, co napsal ve své brožuře o české universitní otázce jeho žák, professor university ve švýcarském Freiburgu Kosch. Když však i Koschovy důvody došly stejného osudu jako nájezdy Sauerovy, odhodlal se konečně v červnu 1910 pan prof. Sauer uveřejniti článek v německém měsíčníku „Deutsche Arbeit“ s názvem „Pražské vysoké školy“, který měl býti odpovědí na moji stať z prosince 1908. Odpověď Sauerova, přijatá s jásotem německé žurnalistiky, má tak průhlednou nenesprávnou konstrukci, a věcně obsahuje tolik starých i nových nesprávných a povrchních tvrzení, že jest záhodno zevrubně a co nejdříve ji uvést na pravou míru. Činím tak ještě v témže měsíci, ve kterém p. prof. Sauer svou odpověď uveřejnil, abych znovu dokázal, jak snadno je s české strany pomocí příslušného materiálu čeliti nepravdám, šířeným se strany německé, zvláště některými professory německé pražské university, proti českým kulturním požadavkům. — Na Koschovy důvody proti zřízení druhé české university byla uveřejněna i v našem časopisu odpověď v článku „Moravská otázka universitní“ v min. ročníku.

Tělocvik a sport na české universitě. Letošním rokem zaveden bude po prvé i na české universitě pražské tělocvik a sport jako vedlejší předměty vyučovací. Především léta hrálo sice posluchačstvo na hřišti letenském, Spolkem pro pěstování her propůjčovaném, avšak za podmínek méně příznivých, neboť hřiště bylo přístupno jen večer. Letos universitní senát stanovil komisi, která měla universitě po-

třebné hřiště zjednati. Předsedou jejím stal se upřímný přítel tělesných cvičení, prof. dr. Vejdovský, který v mládí poznal tělocvik v Sokole a za svých studií v Anglii i tamní péči o tělesnou výchovu na universitách a blahodárny význam její pro život anglického studentstva. Jmenovaný vyjednával nejprve s obcí pražskou o samostatné hřiště, avšak bez výsledku; proto najal hřiště na Letné na dvě odpůldne v týdně od Spolku pro pěstování her. Na tomto hřišti začne se již počátkem října se cvičením sportovních her a lehkých cvičení atletických. K tenisu pořízeno bude 6 dvorců, tak že se může tu za týden 100 až 150 pánů a dam ve hře vystřídati. Požádáno též c. k. ministerstvo o přiměřený příspěvek na náhradu herní, aby všem posluchačům bylo cvičení umožněno. Aby pak cvičení tělesná i v zimě neustala a posluchačům univ. poskytnut též pravidelný výcvik tělocvikem, najata k tomu cíli sokolská tělocvična pražská. Bude se tu pravidelně cvičiti vždy od počátku listopadu do konce dubna. Po cvičení bude možno použiti i sprch. Učitelem sportovních her na c. k. české universitě jmenován byl suppl. prof. reálky v Žižkově Frant. Smotlacha, který i cvičení tělocvična bude říditi. Praktická cvičení jeho jsou již obsažena v seznamu universitních přednášek.

Mezinárodní sjezd pro vzdělání na vysokých školách technických v Bruselu. Za velikého účastenství profesorů takřka všech vysokých škol evropských a vynikajících zástupců organizací technických zahájen byl 9. září pod protektorátem krále belgického a belgické vlády kongres, na němž přednášeli přední pracovníci ve vědách technických. Látka sjezdu, jež směřovala k nové organizaci vysokých škol technických, rozdělena byla ve 4 skupiny. Rozbor jednotlivých temat v rámci naší zprávy nemůžeme tak provést, jak by toho zasluhoval, uvádíme jen otázky, o nichž referováno. V první skupině jednáno o rozdělení a uspořádání vyučování odborného na vysokých školách a předneseny otázky, mají-li se učebné programy hned v prvních letech studia vysokoškolského rozdělit dle odborů, či má býti upraven společný program pro všechna odvětví inženýrská, pokud týče se povšechného vzdělání vědeckého a specialisovati jej teprve později. Druhá skupina zabývala se důležitou otázkou, týkající se praktických cvičení, doplňujících vzdělání odborné, hromadných prohlídek průmyslových závodů, zavedení povinné praxe tovární neb na stavbě a v kterém období studijním byla by nejvhodnější. Ve třetí skupině rokováno o vysílání studujících techniků a mladých inženýrů do ciziny, o zřizování cestovních

nadací a o výměně posluchačů mezi jednotlivými vysokými školami. Nemenšího významu byl program čtvrté skupiny o obchodním, národohospodářském a sociálním vzdělání techniků. Na kongresu uznáno bylo, že nynější stav na vysokých školách technických je neudržitelný a třeba nového individuálního rozvoje technik. V r. 1911 bude zasedati mezinárodní konference ze zástupců evropských vysokých škol technických v Bruselu a pojedná o nové organizaci technického studia. V závěrečné schůzi sjezdové bylo jednáno o zřízení stálé mezinárodní kanceláře pro vysokokolské vyučování technické. — Při sjezdu tom odehrála se zajímavá epizoda týkající se nás Čechů. Král Albert, který živě sleduje rozvoj vysokých škol technických, pozval četné předsedy sjezdu do paláce. Mezi nimi byl též český prof. dr. Stoklasa. Při rozmluvě s ním vyslovil král Albert podivení, že širší veřejnost nezná, že první inženýrskou školu v Evropě založil inž. Willenberg v Praze. V odpovědi zdůraznil prof. Stoklasa, že Willenberg byl český inženýr a českou žádostí r. 1705 prosil císaře Leopolda za zřízení školy té. K uskutečnění školy inženýrské došlo za panování císaře Karla VI. r. 1718, tedy o 30 let dříve, nežli vznikla nejstarší inženýrská škola francouzská.

Záhajená stávka posluchačů zoologie a biologie na české universitě.

Ku přednášce profesora dra. Vejvodského ze všeobecné biologie scházelo se každoročně neobyčejné množství posluchačů, kteří byli nuceni buď státi nebo seděti v úplně nedostatečných, starých lavicích namáčkáni. Při letošním zahájení přednášek dostavilo se skoro 300 posluchačů, kteří do místnosti ku přednášce určené prostě ani se nevešli. Bylo okamžitě mezi posluchači usneseno, aby se zahájila stávka. I vyslána k professorovi deputace, který, vida nemožnost dalších přednášek, od pořádání jich prozatím upustil. Již roku loňského bylo velmi obtížno konati přednášky v naprosto nedostatečném „velkém“ sále v Kaulichově domě na Karlově náměstí č. 21, i předpokládalo se všeobecně, že v příštím školním roce bude se už přednáseti v novém moderním ústavě, který je již od r. 1909 hotov. Čeká se pouze povolení obnosu k zařízení vnitřnímu, ale s tímto se otáli. Jest smutným zjevem, že studentstvo musí sahati pokaždé ke stávce, chce-li si vymoci místností alespoň poněkud slušných, které by bylo možno navštěvovati bez obavy, že bude ohroženo zdraví posluchačstva. K charakteristice poměrů v zoologických ústavech sloužíž popis státních ústavů těchto. Posluchárna ve starém domě „U Kaulichů“ jest malá, světlo dopadá dvěma prabidnými světliky na střeše, pokrytými spoustami prachu a sazí. Světlo, které má přicházeti s levé strany přímo, přichází odrazem od protě-

šího domu čtyřpatrového. Z rána, kdy všude bývá aspoň trochu světla, jest v posluchárně skoro tma, a proto nutno osvětlovati místnost až do 10 hodin. Ventilace není žádné a oteplování místnosti děje se dvěma železnými kamny, které způsobují v místnosti děsnou atmosféru. Casto se stává při dešti, že prší na písíci posluchače. Šatny chybí vůbec. Praeparáty ku přednáškám nutno donášeti z Karlova náměstí do Lazarské ulice. I na té nejposlednější škole obecné jest kabinet v téže budově. Na vysokých školách ovšem nikoliv. Ještě většími nedostatky trpí vlastní laboratoře ústavu pro zoologii a srovnávací anatomii v Lazarské ulici. Před posluchárnou jest kloset, který nikterak nepřispívá k čistotě vzduchu a kromě toho nečistá místnost pro práce laboranta hned vedle malé posluchárny. Posluchárna sama jest rovněž tak malá a nízká, sestávající ze dvou pokojů s proraženou zdí, daleko temnější než zmíněné místnosti v Kaulichově domě, protože okna vedou do úzké uličky, kamž sluneční paprsek nemůže po celý rok. Podobně také zoologická laboratoř v témže domě. Opět shledáváme se s nízkou, tmavou předsiní, kde nutno jest celý den plynem svítiti. Tamtéž se netopí, poněvadž tam není kamen. Laboratoř sama jest nezdravá místnost nad řeznickými krámy, otrásaná stálým hlukem tramwayí z ulice, špatně osvětlená, což jest při mikroskopických pracích velikou závadou. Vůbec dům společenstva řezníků nehodí se pro vyučovací místnosti, poněvadž v přízemí jsou sklady masa, které v době letní po celém domě šíří nepříjemný zápach. K tomu nutno poukázati na naprostý nedostatek vědeckých přístrojů. Skoro každý z pracovníků v laboratoři utrpěl poruchy na svém zdraví, neboť otravné atmosféře v ústavě, kde není pražádná ventilace, ačkoliv se tam pracuje s různými chemikáliemi, nedovede čeliti ani nejpevnější zdraví. Studentstvo doufá, že touto cestou domůže se konečně přesídlení do nového ústavu a zlepšení, které již tak dlouho existuje — na papíře!

Jubileum svého 100letého trvání slavila berlínská universita za účasti všech německých universit. Berlínská universita stojí ve třídě „Pod lipami“, je to obrovské stavení s velikými posluchárnami, a ač stará je teprve sto let, jest v čele ostatních universit německých. Zajímavě jest, že universitu tuto jako akademii umění založili soukromníci, a že pruský stát vzal si ji za svou a to v době svého největšího ponížení, po válkách Napoleonských. Napoleon zničil veliké dědictví Bedřicha Velikého. Prusko roztrhal a oslabil nově zřízeným královstvím polským a westfálským. Prusko bylo roztrháno a poníženo na poslední stát evropský, Jena byla jeho hrobem. Ale v tomto národním ponížení pomohla Prusům berlínská universita: z Berlína začala zářiti in-

tensivním leskem německá věda, a z vědy vyvíjel se německý duch, jenž posiloval, bratřil, jednotil. „Z našich universit vyšlo národní smýšlení,“ chlubil se Bismarck r. 1871. A císař Vilém II. ve své slavnostní řeči, kterou právě ve veliké universitní aule byl pronesl, pravil: „Znovuzrození pruské monarchie a založení berlínské university spadá v jednu dobu.“ A dodal: „Universita naše musí býti městem na hoře položeným, cílem národův a ozdobou vlasti naší.“ A rektor vídeňské university, prof. Bernatzik, jenž mluvil jménem rakouských universit, pravil: „Němce v říši a národy rakouské spojuje duchovní a krevní příbuzenství a spolková věrnost.“ Že i jinak byla jak náleží oslavována německá věda, která tvoří německé charaktery, bylo by zbytečno povídati. Postarali se tudíž Prusové, aby universitě své dali ráz university národní — studenti ve velkoněmeckém couleuru tvořili ve velikém sále rámec skvělého shromáždění. Jen sto let trvá berlínská universita, ale co vykonala! Nejen že dodala státu armádu úředníků, lékařů a pastorů, ona byla opravdu vědeckou svící, a stačí jen jmenovat jména: Humboldt, Helmholtz, Ranke, Virchow, Mommsen, Treitschke, Harnack, Fischer, aby se ukázala její potence. A tak splnilo se plnou měrou, co prohlásil pruský král Vilém III. před sto lety: „Berlínská universita musí duševně nahraditi, co hmotně jsme ztratili.“ A berlínská universita vyplnila skvěle svůj národní i osvětový úkol. Tento poslední však neúplně. Vývojem věd přibývá stolic, je třeba seminářů, laboratorů, zkušebních ústavů. Do Berlína každým rokem přibývá též posluchačů z celého světa, zvláště Američanů a Rusů — berlínská universita už pomalu nestačí. A tu prohlásil ve své slavnostní řeči císař Vilém: „Humboldt chtěl míti universitas literarum, aby všechny vědecké odbory se spojily — myšlenku jeho musíme provésti tak, aby universita novými ústavami se rozšířila. Dostal jsem deset millionů marek a z nich učiním základ na vědecké rozšíření universitní.“ A když byl císař položil důraz na to, aby berlínská universita nikdy nezapomínala, že jest universitou německou a pruskou, dodal: „Pěstujte vědu, která vychází z duše a do duše se vrací. Zkoumejte pravdu, ale všechna pravda jest z Boha a vede k Bohu.“ To, myslím, že dosti jest k charakteristice jak slavností, tak i berlínské university jako učiliště. A teď podívejme se k nám do Rakouska! Nárek na slabé opatření všech universit jest všeobecný, nejvíc stýská si universita česká, která marně čeká své nové stavby v Praze a dovolati se nemůže své sestry moravské. V Rakousku nepřikládá se universitám toho významu jako v Německu, jsou také naše university pověstí svou německo-říšským podřízené. A ten malicherný ráz našich universit! Ve Vídni se rvcu studenti až universitní rampa padá, buršácký huml jest z nejslavnějších

projevů, v Praze platí heslo „vyznati barvu“ procházkami po hlavních třídách, a naše jediná pražská universita? Lidé jako Bráf zdráhají se přijmouti rektorát pro anarchii, pokrokoví studenti ruší nadávkami a násilím universitní slavnosti, k vůli nějakému Wahrmundovi stávkují a dávají si volati „Heil!“, na filosofické fakultě vládne klika, universita jest pod diktaturou několika lidí, kteří se tváří, jakoby oni představovali v sobě vědu všech čtyř fakult. Slovinci a Poláci se odvracejí od náboženské nesnášlivosti svých českých kolegů, někteří professoři sotva že se na kathedře ukáží. A kde jsou? Poslancují ve Vídni, jsou na schůzích, zajímají se o politické a vražedné procesy a vrchol své universitní práce vidí v konfessi agitaci: „Pryč od Říma!“

Technikové ve státní praxi o prázdninách. Spolek rakouských inženýrů a architektů obrátil se před časem na ministerstvo vyučování, aby v době školních prázdnin bylo používáno studujících vysokých škol technických jako výpomocných sil v technické státní službě, jednak z té příčiny, aby naobylí dostatečné praxe pro státní službu, jednak aby některým byla zabezpečena existence. Jak oznamoval „Grazer Tagblatt“ v červenci, nařídil ministr vyučování zemským vládám, aby pokud možno, v případě nutnosti dotyčné žádosti techniků příznivě vyřizovaly.

Slovinské katolické studentstvo bylo v prázdniny živě činné v katolickém hnutí na slovanském jihu. Členové pražského slovinského spolku „Dan“ již v prvním roce trvání spolku se co nejlépe osvědčili. Hlavní manifestací studentstva byla valná hromada „Slovenske dijaške zveze“, feriálního svazu veškerého slovinského studentstva katolického v Rožu v Korutanech. Založeny v jednotlivých krajích slovinské vlasti odbory „Zveze“, které uspořádaly pak studentské sjezdy v různých částech Krajiny, Gorice, Styrska a Korutan.

Chorvatské katol. národní studentstvo mělo v letošních prázdninách tři větší krajinské sjezdy v Oseku, Sarajevu a v Podgori. Všechny sjezdy ukázaly, že chorvatské kat. nár. studentstvo všestranně pokračuje jak číselně, tak i svou vnitřní organizací. Na sjezdu v Oseku (23. a 24. července) utvořil se „Chorvatský svaz studentský, a v Sarajevu (27. a 28. července akademické družstvo „Martič“ pro Bosnu) a Hercegovinu. Ve „Svazu“ jsou soustředěny dalmatský akademický spolek „Pavlinović“, istrijský „Dobrila“, chorvatský „Kačić“ a bosensko-hercegovský „Martič“. Sjezd v Oseku, jehož se zúčastnilo na 250 studentů, zabýval se hlavně organizací, sjezd sarajevský sociální prací studentstva. Arcibiskup Stadler a Šarič, provinciál Františkánů, jakož i zástupcové katolických poslanců na bosenském sněmu se sjezdu zúčastnili. Na sjezdu dalmatského studentstva v Podgori promluvil k studentstvu vy

znamnou řeč biskup Carič. Hnutí katolicko-národní mezi chorvatským studentstvem jest na postupu.

Hlavní „skhadzowanka“ (schůzka srbsko-lužické studující mládeže konala se 6. až 8. srpna v Klukši. Po obyčejné spolkové práci přijaty návrhy sestavit seznam všech srbsko-lužických studentů, jak sdružených tak nesdružených a uložiti jej v časopise „Lužice“; žádati „staré pány“, bývalé členy lužických studentských spolků, aby se přičinili o to, aby v Budišíně se zavedla srbsčina jako předmět i na reálce a hosp. škole. Přijat nový spolek stud. gymn. z Dupova „Syrotka“. Je teď studentských spolků lužických šest: „Serbowka“ v Praze, „Sorabica“, „Societas Slavica Budissinensis“, „Wlada“, „Swoboda“ a „Syrotka“. Kromě toho celá řada studujících nesdružených, studujících ojedinele na různých školách. Všechny ty spolky mají ke stu členů. „Hlídky.“

Seminář ruský, z něhož jeden alumnus byl při srážce zastřelen, byl po krvalu na Lvovské universitě zavřen. V tisku polském se psalo, že v semináři vládne taková anarchie, že představení nevědí si rady a musí alumnus rozpustit. Staroruská a mladoruská politika dělí chovance na dva tábory stále až na nůž se pronásledující. Toto sdělení popřeno od představenstva semináře. Alumní proto prostě rozpuštění, že přednášky na universitě byly zastaveny, a do prázdnin už nebylo daleko. Alumnů ve Lvově bylo 223, z těch 77 přemýšlelých, ostatních 146 bylo pro Lvovské arcibiskupství. Kromě toho 22 alumnů bylo ve Vídni, Innomostí v Římě. „Hlídky.“

Statistika: Na 21 německých universitách bylo v posledním zimním semestru 52.407 posluchačů, mezi nimiž 1850 žen. Před deseti lety jich bylo 32.800, před dvaceti 28.000, před třiceti jen 20.000. Ve Francii bylo letos 32.000 posluchačů, v Rakousko-Uhersku 30.000, v Anglii 26.000.

Dopis z Ameriky. Česká kolej v Americe! Myslím, že nebude nezajímavé pro naše zámořské bratry, když prostřednictvím „Stud. Hlídky“ sdělím několik faktů o našem jediném vyšším česko-katolickém vzdělávacím ústavě v Americe, koleji sv. Prokopa, v Lisle, Illinois. Ústav tento se nalézá pod správou českých benediktinů a byl původně založen r. 1887 v Chicagu, ale r. 1901 byl přeložen do Lisle. Vyučuje se zde všem předmětům, jež jsou předepsány státem Illinois, tak že každý, kdo s úspěchem složí zkoušku, může obdržeti akademické hodnosti, jaké se udělují v amerických ústavech toho druhu. Na ústavě zřízeny jsou dva kursy: klasický čili latinský, který připravuje na právníctví, lé-

kařství, kněžství a poskytuje všeobecné vzdělání; obchodní, v němž vyučuje se knihvedení, typewriting, těsnopisu, krasopisu, telegrafii atd. Pro Čecho-Amerikány má tato kolej význam dalekosáhlý; neboť vedle předepsaných — povinných — předmětů vyučuje se zde též češtině a slovenštině, dále českým dějinám, české literatuře a básnictví. Protož mají studenti svato-prokopští skvostnou příležitost dokonale si osvojiti svůj mateřský jazyk a poučiti se o dějinách svého slavného národa. Přítomně se zde nalézá k 90 studentům. S krajanským pozdravem Václav Pánek, kolej sv. Prokopa, Lisle, Ill. dne 23 května 1910.

Feriální činnost členů Č. L. A. rozvíjela se hlavně v rámci prázdninové činnosti katolických organizací. Způsob tento jest asi nejvhodnější. Studentstvo katolické se tím alespoň na krátký čas co nejtěsněji přimkne k drobné práci a snahám katolické veřejnosti vžije a vpracuje se do spolkového života širokých vrstev lidových a prodělává tak praktický kurs organizační, jenž jest pro další životní poslání katolického inteligenta velmi důležitým. A morální výhody z tohoto způsobu činnosti mají strany obě. Student vdechne v sebe onen plamen nadšení a vytrvalosti pro katolickou věc, jenž rozněcuje stále širší a širší vrstvy lidové v českých zemích, lid zase čerpá z přítomnosti kat. studenta ve svých spolcích a z jeho součinnosti sílu k další práci. Vědecky prohloubenější vzdělání studentovo zanechává ve spolcích blahodárné následky. — Byla to hlavně drobná práce, činnost v „Omladině“, již se členové Č. L. A. věnovali. Však i na manifestacích krajského neb zemského rázu jak v Čechách tak i na Moravě byla často katolickým tiskem součinnost studentstva zaznamenávána. A všude bylo studentstvo s láskou a radostí přijato. Padaly hráze rozdílů stáří a stavu, všude vítal lid ve studentovi nadějnou jednotku v katolickém hnutí. Jsme z lidu, patříme mezi lid. —

Česká Liga Akademická přijímá nové členy denně ve spolkových místnostech (Praha-II., Voršilská ul. č. 1). Měsíční příspěvek obnáší 30 h, nemajetní kollegové mohou býti od placení osvobozeni. Ve spolku je čítárna, knihovna, kroužek zpěváků a jazykový.

Promoce. Dne 11. července povýšen byl na doktora filosofie na pražské universitě Jaroslav Hruban, c. k. supplující professor na české c. k. reálce v Kutné Hoře, jenž byl horlivým členem Č. L. A. a přispívatelem do našeho časopisu a do „Meditací“.

J. R.

O nových reformách na středních školách

jednalo se na poradách ředitelů ve Vídni. Jedním bodem, o němž se jednalo, byla maturita. Reformu její už jsme zažili, zdá se, že neuspokojila. Dolnorakouští ředitelé, což jest velice zajímavé, navrhli řadu zúžení, jež by tuto zkoušku vlastně obnovila ve starém rozsahu.

Říšský svaz středoškolských profesorů navrhl, jak známo, úplné zrušení maturitní zkoušky. Referent ředitelské konference pro gymnasia postavil se však proti tomu a navrhl celou řadu změn směrem ke stavu dřívějšímu. Poněvadž i za nové úpravy má dle názoru ministerstva ráz humanistického gymnasia zůstatí v platnosti, čemuž lze rozuměti jenom tak, že se zachová posice klassických jazyků, dává konference na uvážení, zda by zásadně neměly se při maturitě zkoušeti oba tyto jazyky, promíjel se však ne ten, ve kterém jest žák slabší, nýbrž leda ten, ve kterém se jeho písemná maturitní práce shoduje s celkovým jeho prospěchem v tomto jazyku za poslední školní rok.

Pro předsedu komise navrhuji při rovnosti hlasů a hlasování o vyznamenání právo rozhodčí. Co se týče t. ř. reparátu po dvou měsících, jenž byl v platnosti dříve, přáli by si ho dolnorakouští ředitelé opět tam, kde jde více o to, aby žák osvojil si jisté vědomosti, při kterých rozhoduje paměť a dále v tom případě, kdy vedle dostatečného prospěchu písemného vykázal veliké mezery při zkoušce ústní. Jakmile se při zkoušce ukáže podvod, má býti kandidát okamžitě reprobován a ne, jako dosud, nucen konati písemnou zkoušku sám a pod zvláštním dohledem. Jakmile kandidát při písemné zkoušce vykáže nedostatečný prospěch, žádá konference ihned zastavení zkoušky. Konečně dává konference na uvážení, zda by se přece jenom neměly ponechati v platnosti známky z jednotlivých předmětů, které se nyní nedávají.

Referent pro reálky se k těmto návrhům připojil, co se pak otázky maturitní zkoušky vůbec týče, postavil se proti všem námitkám profesorů, lékařů i obecnstva na stanovisko, že maturitní zkouška zůstatí musí. Odůvodnil to tím, že nastávající intelligence musí hned v mládí vážným studiem navykati si na vážnost budoucího života. Dále uvedl, že stát dává absolventu střední školy celou řadu výhod, pro které nemůže se požadavku maturity jako posledního síla vzdáti.

V debatě, která nastala, bylo vytýkáno, že referenti vlastně chtějí obnoviti starý pořádek a že vedle toho podle jejich návrhů maturitní zkouška přestala by býti zkoumáním celkové zralosti kandidátovy a rozpadla by se opět v řadu zkoušek jednotlivých. Referát byl konečně vzat na vědomí a nelze mu ovšem přičítati valný dosah, poněvadž ministerstvo tak brzy k žádným změnám nepřikročí.

Dále jednalo se o politickém vzdělání žáků středoškolských.

Referent vládní rada dr. Waniek navrhoval, aby vyučování dějepisu rozšířilo se až na nejnovější dobu, jako příprava na účast ve veřejném životě. V plánech učebních už dlouho se tak stanoví, ve skutečnosti však končí středoškolská historie rokem 1867. Studující mají poznat zvláště podrobně dějiny let 1848—1907 a takřka prožít a mají býti poučeni o otázce národnosti, poměru k Uhrám, o státním dluhu, bankovní otázce, vzájemném poměru Slovanů v parlamentě, o programu sociální demokracie a o evoluci v jeho směru. O otázkách politických a hospodářských lze učit již

při starověké historii, srovnávat hospodářské a politické útvary, instituce a korporace tehdejší s našimi. Referát dr. Wanieka přijat všeobecným souhlasem.

Zajímavý je též referát vládního rady p. J. Hellera o omezení počtu žáků na středních školách. Na střední ústavy jest značný nával nejen hochů, ale i dívek — vše žene se na střední školy, místo aby věnovalo se něčemu užitečnějšímu a výnosnějšímu. Proto v poradách středoškolských ředitelů stanoveno, aby maximální počet žáků v nižších třídách (I. a II.) byl nejvýš 50, v prostředních (III. a IV.) 40, ve vyšších (V.—VIII.) nejvýš 30. Žáci neschopní mají se z ústavů propustiti již v primě po 2měsíční zkušenosti s nimi a pak také na konci kvarty. Ti hoši, kteří nehodí se pro studium na vysokých školách, mají se obrátiti k jinému povolání.

Důležitou reformou chystanou pro střední školy je též nový disciplinární řád. Z nových ustanovení, která se mají zavést uvádím: Přísně bude trestána nesnášlivost náboženská a národnostní. Jen studentům důvěryhodným bud u platiti ve vyšších třídách omluvy zameškaných hodin. Přísné tresty budou za hrubé porušení neposlušnosti, mravnosti, za styk se špatnou společností a čtení a šíření špatné četby. Professorský sbor smí podle nového návrhu ve výjimečných případech zmírniti paragraf o literární činnosti. Návštěva zábav a tanečních hodin dovolí se jen v průvodu rodičů neb jejich zástupců, žáci vyšších tříd mohou tam jíti sami ovšem na výslovné přání rodičů. Tresty budou: napomenutí, výstraha v soukromí, veřejná důtka, záznam do třídní knihy, zpráva rodičům, změna místa v lavici, pobyt po škole. Sbor přisuzuje tyto tresty: ředitelská důtka buď v soukromí neb veřejně ve třídě, karcer nejvýš 8 hodin na dvakrát, consilium abeundi, vyloučení z jednoho ústavu a (ministerstvem nařízené) vyloučení ze všech ústavů v říši.

Vyloučení lze pro trvale nedbalou docházku školní a stálou lenost; pro ustavičné porušování předpisů, neodstranitelné různými tresty; pro hrubé, byť i jediné porušení disciplinárního řádu, pro nedovolenou účast ve spolcích; pro nenapravitelnou nesnášlivost národnostní i náboženskou, pro bezúspěšnost trestů. Výtisk disciplinárního řádu obdrží každý studující a musí jej dáti přečíst rodičům, kteří podpisem se zavazují, že přísně budou se řídit disciplinárním řádem.

Z Chrudimi. Pokrokový „skopec.“ Již loni hned usilovali jsme založiti u nás „Mariánskou družinu“. Leč z důvodů jistě závažných byli jsme odmítnuti, z čehož se ovšem naši pokrokové pp. kolegové nehorázně radovali. Přáli jsme jim té radosti z plna srdce a žili jsme u sebe tak, jako bychom skutečně k družině náleželi. A sotva jsme se letos na výstavě ukázali, už nás naši protivníci zahrnovali vší pozorností. Prý chceme se zase pokusiti o založení nějakého spolku s růženci, že zase nás sl. direkce ústavu požene jako loni a bůh ví co. Kdosi dokonce napadl našeho p. koll. přímo s ďábelským výmyslem. Když na nesprávné ovšem tvrzení jeho, že jsme družinu založili, odpověděl negací, nicméně vybízel ho, aby jen do ní vstoupil též a pak jim pověděl, co se v ní doví, že pak již z toho něco najdou, z čeho by nás u sl. sboru professorského udali... Pane Skopče! Když Vás vidím a uvažuji o Vašem nápadu, mimoděk si vzpomenu na slabikář a jeho

bajku o červu a beranovi. — Hledíte, jste jinochem, který bezmála za rok opustí ústav a půjde do života, a Vy stojíte sotva na morální výši primána, který delatorství jen proto je schopen, že je ještě nerozumným klukem. A takový skopec pak viní nás, klerikály, z udavačství, denunciací! Prosíme p. kollegu, aby nám popřál sv. pokoje a nerýpal dále do nás, leč že bychom my jemu k tomu podnět dávali. A bude-li dále do nás trkati, zjednáme si klid. Prozatím zahalujeme ho pláštikem mlčelivosti, avšak později bychom užili vlastních jeho zbraní proti němu bezohledně a krutě, protože víme z jeho chování, jaké stanovisko zaujímá vzhledem k nám. Ano, my červi — utiskovaní klerikálové — od pokrokářů šlapání, zpřerážíme jim jejich rohy, jestliže nadále proti nám budou vystupovat.

Exercitie studentů na posv. Velehradě 16.—20. srpna. Proud modernismu uchvacuje naše ústavy. Studenti dřívější, kteří byli vítáni v rodném kraji i na školách,

jichž osoba byla skutečně respektována, tací studenti byli dávno pohřbeni ve ssutinách bourané budovy klerikalismu. Dnešní student je studentem moderním, odkojencem nevěry Zolovy a lehko- (ať nedím zlo-) myslnosti Macharovy, jest však také nenáviděn u lidu prostého. Moderní student je strojem budoucí kariéry své, a protože strojem živým, tu také zvířetem nejdokonalejším vzhledem k vášním a pudům. Nikdy šťasten, vždy rozerván, úplně podle receptu moderních mistrů a velíkanů jejich děl. A když již tolik jsme si řekli tedy povězme si upřímně ještě více: vždyť mluvíme k sobě ve svém vlastním orgánu studentském. Které známky se jeví u studenta moderního? Nejvyšší nenávisť ke katechetovi, pohrdání kollegy-klérkály, „volné“ učení, mluvení, život. „Tak se nevzdělávali hrdinové marathonsí, oni prostí jinoši, mravů čistých, plni ušlechtilé hrstivosti! Když oni zpívali, ozývaly se školy hymny náboženskými“... tak marně téměř volají Aristofanové naši, t. j. skuteční přátelé českého studentstva středoškolského. Proud modernismu jest mocný a ohlušuje ty, kteří v něm žijí. Mnozí vědí, že takovou cestou se nebrali k životní moudrosti Sokrates, Plato, Pythagoras, Cicero a j., než — proti své vůli nesou se proudem tím dál. Nemají dosti síly zvednouti se, ozvati se, vzdorovati. Také já byl unášen a na váhách, a cítil nutnost vzdorovati. Nestoudný Zola, protikatolický „mistr“ Machar na jedné straně — mystická tvář Kristova s proklaným otevřeným bokem na straně druhé. Koho následovat? Sešel jsem se o prázdninách se svým dávným přítelem. Chystal se do Vídně. Zvěděv tiseň mou, pravil: „Vrhni se do světa! Tam nalezneš štěstí a klidu.“ Lékař snadno předpisuje, nemocný těžko užívá. Lehko je recept psát, hůře podle něho se řídit. Vrhni se do světa! Užívej! Ano, užívej mládí a jeho radosti bez výběru, do únavy, popusť vášním všem a — a budeš šťasten? Ne nadarmo napsal Duch sv.: Non est pax impiis!“ Tu stál jsem zamyšlen, a když se sjíždělo středoškolské studentstvo ku svatyním velehradským, zajel jsem si tam s nimi vyslechnout lékaře jiného smýšlení, nežli byl přítel mého mládí... Sjelo se nás kolem půl druhého sta na posvátný Velehrad, většina s podobnými, ba týmiž myšlenkami jako já. České studentstvo tu ukázalo, že ještě slyší hlasu mystických úst Ježíše Krista: Já jsem Cesta, Pravda a Život... Následuj mne!“ Velehrad nás uvítal, Velehrad nás hostil, Velehrad poskytl nám v těch třech dnech nejslastnější chvíle našeho života. S obavou a předsudky vcházeli jsme ku cti. P. P. Jesuitům. s teskným bolem jsme od nich odcházeli. Pozdravili a rozešli jsme se my studenti jako bratři, jako synové těžce matky, církve a vlasti, jako téhož jazyka ctitelové a obhájcové. Posilnili jsme se k boji za tytéž ideály, utužili vespolečné bratrství a

rozjeli jsme se do svých krajů bojovati a vítězíti. A kdo nepřišel za tímto účelem na Velehrad, nepotřeboval-li totiž posílit se k boji proti nepřítelům studenta katolického, ten alespoň se vzdělal na opravdovosti katolického citu a ducha našeho středoškolského studentstva a odsoudí nemsyl (tuším) J. S. Machara, jakoby každý normální kvintán musil býti se svou vírou u konce. Není to pravda! Dokázali to studenti všech vyšších tříd středoškolských na posvátném Velehradě a byli to čeští studenti sesterských zemí českých. Boli nás jistě každého, že se vyskytli tací, kteří z fanatismu vůči Jesuitům a církvi chovali se tak, že by se za ně i pochybnější individua jistých tříd sociálních mohla stydět. Odsuzujeme toto chování jistě všichni rozhodně a na omluvu jich dodávám: Nebylo jich mnoho. Nevím, nevím, nebyl-li by se hanbil za ně i jejich „mistr“ Machar. Ukázali, čím nepřítelé církve bojují: ne pravdou, ne důkazy, ale sprostotou. Měli na vůli — kladl jim to P. examinator na srdce — pronést své „pádné“ důkazy proti náboženství, církvi etc. — avšak hrdinové tito uchýlili se k pádnějším důkazům, přílehavým — k nadávkám a sprostotě. Tedy na téže výši kulturní stojí odkojenci Macharovi jako on. Počinání jejich plným právem odsoudil ohnivý mladý řečník kollega H. David ze Zábřeha ve své promluvě děkovací při odchodu. Užil-li slov nehledaných, nevybíraných, učinil tak právem: pověděl holou, svatou pravdu, nic více. Ovšem, pravdu smutnou, ale přece pravdu! Ostatně až bude p. poslancem — jak žertovně poznamenal Msgre. dr. Stojan — myslím, že bude asi k takovým „uceleným osobnostem“ milosrdnější a shovívavější. Tolik panu kollegovi na omluvu. Zmínil jsem se o p. kanovníkovi. Vyslovuji mu opětně vřelé díky jménem nás všech za jeho obětavost, s jakou se nás ujal a nás vodil při exerciciích. Jeho zajímavá vypravování o posv. místě byla s utajeným dechem poslouchána a nejednou nás rozesmála, jako na př. o Hanákovi, který radil pátrati po hrobu sv. apoštola pomocí „klóče“ a kde to zadání, tam „pré“ jistě ho položili. Nemohu pominouti mlčením p. P. examinatora. Jakmile se objevil, získal si rázem lásku a důvěru nás všech. Jakási tajuplná přitažlivost vanula z jeho úst, pohledu, vůbec z celé bytosti. Kritická věcnost jeho přednášek, jeho srdečnost, prostota a spolu vzácná vzdělanost působila úchvatně na nás. Srdečné „Pán Bůh zaplať“ za vše a za rok „na shledanou“ opět, veledůstojný pane! — „Ven ze škol vyženou vás,“ — dávno již předpověděl Kristus učitelům i žákům katolickým. Ano, vyhánějí nás katolíky ze škol, vyhánějí z vysokých a hlásají naprostou nevěru, vyhánějí ze středních Machar a jeho comp., a vyženou možná brzy i z obecných, od těch maličkých, které tak něžně tiskl Kristus k nejsv. Srdci svému a jim sliboval

své království Přátelé! My do škol ví-
táme vás! Jen pevně stůjte na svých zá-
sadách, žijte podle svého katolického pře-
svědčení, a budeme dosti silní, abychom
se uhájili, abychom si zachovali mravnost
a ctnost hrdinů marathonských a viru bre-
toňských sedláků či selek. A když budeme
umdlévati, ochabovati, pohledme zpět,
k posvátnému Velehradu! A když budeme
v nesnázi, obraťme zrak k Majáku světa,
popatřme — ať dím lidsky — na Troseč-
níka života svého, na Trosečníka lásky
s hlubokou ranou v Srdci; to Srdce je
božské, tedy všemohoucí: to doplní nedo-
statky lidství našeho. A P. Maria, Matka
B. Srdce, také Matka naše, žehnat bude
nám! A sv. apoštolé slovanští budou se
přimlouvati za nás! Xaver Privignus.

Rusko reformuje střední školy. Bu-
dou 3 typy. Ve škole prvního typu budou
povinnými latina, řečtina a francouzština,
druhého typu pouze latina a francouzština
a třetího francouzština a němčina.

Česká střední škola má býti zřízena
ve Vídni. Mezi českými učiteli a profes-
sory obecných, středních a vysokých škol

koluje provolání ku sbírkám ve prospěch
střední školy ve Vídni.

1100leté gymnasium. Nejstarší gym-
nasium jest v Kemptenu v Bavorsku. Byl
to ústav původně řeholní. Listinami dá se
dokázati, že gymnasium to bylo již r. 1288.
Dá se však soudit, že původ jeho jest
mnohem starší a sahá do r. 789, kdy císař
Karel Veliký nařídil, aby při všech klášte-
řích byly zřízeny latinské školy. Počítá se
tedy, že gymnasium má úctyhodné stáří
1100 let.

Počátkem nového školního roku bylo
v Čechách otevřeno 6 nových českých škol
středních: v Berouně, na Mělníce, v Par-
dubicích, Nové Pace, dívčí lycea v Praze
a v Pardubicích.

Abiturienti reálky pardubické z roku
1909—1910 přispěli Volné Myšlence obno-
sem 2¹ K. Charakteristické!

Mezi německými žáky v severních
Čechách jeví se ruch pro hnutí „Pryč od
Říma!“ Na vyšším gymnasiu děčínském vy-
stoupili 4 žáci z katolické církve a vstou-
pili do evangelické. Na domluvu dvou pro-
fesorů dva vystoupení své odvolali.

==== Věstník učitelský. =====

Zavádíme do „Studentské Hlídky“ novou rubriku: „Věstník učitelský“, věnovanou našim středoškolským kolegům a kolegyním, studujícím na ústavěch učitelských. Věstník tento vznikl, poněvadž vzniknouti musil. Volal po něm předně přirozený rozvoj našeho listu, jenž jest orgánem v š e h o katolického studentstva československého. A dorost učitelský zaujímá v řadách našich jak svou početností, tak i svým brzkým dosažením samostatného postavení místo tak důležité! S hledem na tuto okolnost a na krátkou dobu studijní jest právě největší intensity v sebevýchově třeba našim kolegům z ústavů učitelských. A sebevýchova katolického studentstva jest předním učitelem našeho listu.

Volala po zavedení „Věstníku učitelského“ též okolnost, že mezi našimi odběrateli jest celá řada kandidátů učitelství, kteří již proto měli nárok na respektování svých zvláštních zájmů v našem listě.

Přece jsme však stále se zavedením „Věstníku učitelského“ otáleli. Nemohli jsme získati osvědčených pracovníků odborných, kteří by nám po-
dali ruku pomocnou, aby rubrika učitelská stála na výši doby a aby sku-
tečně byla podkladem křesťanské sebevýchovy kolegů z ústavů učitelských.

Překážky tyto byly odstraněny na srpnových učitelských slavnostech velehradských.

Slavnosti velehradské daly popud ke konečnému našemu rozhodnutí. Katolické učitelstvo z Čech i z Moravy, sledující se zájmem práci „Stud. Hlídky“ mezi studentstvem, slíbilo nám svou činnou podporu. Jsme pevně přesvědčeni, že i kolegové a kolegyně z ústavů učitelských vyplní nyní svou povinnost že budou co nejhorlivěji dopisovati do své rubriky. Oče-
káváme, kolegové a kolegyně, že ono veliké nadšení pro obrodnou práci křesťanskou na svém vlastním já a na celé společnosti lidské, jež elemen-
tární silou o prázdninách ve vás propuklo, nebylo ve vaše srdce vnešeno

pouze vlivy vnějšími. Jsme přesvědčeni, že vyplyštilo z vaší nevniternější touhy po dokonalosti a že se nyní promění ve skutek. Budiž váš „Věstník učitelů“, obrazem této činnosti a práce. Zdař Bůh!

V.

Absolventům ústavů učitelských a všem těm, kteří k učitelství vstoupiti miní!

Jako sen uplynula Vaše studia!

Snad již dlouho jste toužebně čekali a těšili se na okamžik, kdy stanete se schopnými vystoupiti a vzdělávati mládež — naději vlasti!

Okamžik ten přišel. Máte po mnohých pracích konečně ten „dokument“ Vaší dospělosti k učitelování se slůvkem „pan“ v kapse a snad již za pár týdnů ocitnete se v místě, o němž ani netušíte, tváří v tvář těm „maličkým“, jež k Vám rodiče jako nejvyšší poklad svůj s něhou a láskou přivedou a svěří v důvěře, že zasévatí budete v srdce jejich jen símě dobré!

Drazí přátelé! Cítíte, jak vznešený úřad Vám se svěruje, jak ideální, avšak též zodpovědný nanejvyš! Vy zajisté, jsem přesvědčen, jste naplněni těmi nejlepšími ideály máte tu nejlepší vůli, pracovati zdárně na národa roli dědičné. Ach, blaze Vám! Jen hleďte si ty ideály krásné zachovati, neboť bez nich stává se také učitelství řemeslem, ba mnohdy — obtížným břemenem.

Rozprchnete se po vlastech našich, přijdete do neznámých krajín, mezi neznámé lidi, do neznámých poměrů.

Budete hledati opory. Vy zajisté jste tak šťastni, že zachovali jste si v srdci ten drahý odkaz, dnes tak zneuznávaný, pohrdaný — sv. víru.

S lítostí jste již vypožorovali, jak Vaši mnozí, jinak snad horliví učitelé a professoři jsou většinou v té věci zcela lhostejní — ne-li takřka nevěrci. Vy víte, že i mezi Vámi samými jsou spolužáci, kteří, bohužel, s vírou jsou již hotovi!

Přijdete ven mezi starší kollegy — bratry v povolání a uvidíte totéž! Veliká většina jich sdružena je v učitelské organizaci, jež předpisuje svým členům „pokrokovost“ — boj proti náboženství a církvi. Přísné předpisy organizovaných učitelů zapovídají: každé přátelství s knězem, účastnění se farských hostin, hru varhanní (jakoby to byla služba kněžím a ne Pánu Bohu!) atd. — o chození k sv. svátostem se ani nemluví, to je přirozeno, že pokrokový učitel nikdy k nim nepůjde a veřejně jíti nesmí, sice ho stihne ta největší hanba. Myslíte, že přeháním. Nikoli! Nahlédněte jen do učitelského kalendáře neb u nás v Čechách do knihy „Organisovaný učitel“, kterou vydala Ustřední Jednota učitelů v Čechách a přesvědčíte se!

A skutky pokrokových kollegů? Jen jako malou ukázkou:

Pokrokové organizace přispívají na Volnou Myšlenku, jež přece má za účel zničení náboženství a vypuditi náboženství ze všech škol.

V M. Dubě na Turnovsku byl suspendován učitel Kavka, jenž inspektoru řekl do očí, že je anarchistou.

Kollega Pelikán oznámil hejtmanství karlínskému, že vystupuje z církve. Skutek jeho byl učitelskými listy veleben, takže upozorněny naň úřady a onen „vychovatel“ propuštěn.

A kam až sahá vášnivost a nenávisť proti katolíkům u některých pánů pokrokových, o tom svědčí výrok moravského učitele-poslance p. Piláta, jenž veřejně na protiklerikálním (rozuměj protikatolickém) táboru 22. května 1910 pravil: „Jen nějaká stůra, bídák učitel může býti klerikálem; to jsou šplhavci, pokrytci a lidé bezcharakterní!“ A přítomní pokrovní kollegové mu při tom tleskali a ani trochu se nezarděli, když jejich kollega, poslaneckou nedotknutelností chráněný, potupil katolické učitele, nepřítomné a bezbranné.

Ovšem i mezi organizovanými učiteli najdete řady učitelů zbožných, kteří se však svou zbožností ukrývají, by se jim jako „klerikálům“ jich pokrokovější kollegové nevysmáli. Než, je to nějaká povaha, charakter? Nemá býti učitel povaha pevná, ryzlá, která se nedá leccjakým křiklounem ohýbati? Doufám, že si jinak učitele představujete a ne jinak doma a s pokrokovou škraboškou mezi pp. kollegy. Toť pravého učitele nedůstojno!

Ani se nenadějte a přijde k Vám některý pokrokový kollega, podá Vám legiti-maci Vaším jménem již nadepsanou a řekne: „Tak, pane kollego, zajisté vstoupíte mezi nás! Bylo by hanbou, by národní učitel nestál v naší organizaci.“

Přátelé drazí! Ukažte v té rozhodné chvíli, kdy jedná se o to, byste snad do smrti se svázali s pokrokovou organizací nebo zachovali si pravou svobodu, ukažte, že jste svým pevným jednáním mužové cílí!

Neohlížejte se na to, že Vás náboženského smýšlení jest málo, že stojíte sami třeba proti 5—10 učitelům pokrokovým! Nehleďte na množství! Jen zbabělec ohlíží se na počet a k vůli většině pluje s proudem!

A konečně nebudete přece samotni! Vašeho přesvědčení je bohudík i v našich Čechách učitelů i učitelek více, kteří měli tu odvahu a neohlížejíce se ani v pravo ani v levo, veřejně vstoupili do Jednoty českého katol. učitelstva v Čechách. Přiznávám, je nás ovšem hrstka, než to není pro nás hanbou, nýbrž ctí! Na Moravě jeví pak Katol. spolek čes. učitelstva pěkné úspěchy a tvoří již dnes ne nepatrné procento z celkového počtu učitelstva. Přijmeme každého s otevřenou náručí a u nás najdete posily i pravého bratrského přijetí, z našich katolických časopisů odborných *) čerpati budete čistou lásku a nadšení v úmorné často práci učitelské.

Jen odmítněte hned každou nabídku se strany pokrokové! Jen řekněte jim přímo do očí: „Já jsem učitel-Čech-katolík a za své přesvědčení náboženské se nestydím. Nemohu tedy k vám přistoupiti.“ Bude to snad pro vás nemilé, přinese Vám to nepřátelství, než na konec i u nepřátel Vaše neohrožené důsledné jednání vzbudí jen respekt a úctu.

Stůjte tedy pevně, mladí přátelé! Nedejte se zlákat krásnými hesly, jimiž se jich hlasatelé sami neřídí. Přimkněte se k církvi sv., k své organizaci, řízené jen duchem katolickým! Jen tu najdete útěchu a sílu ku vznešené své práci. Jen tu najdete spokojenosti a klidu, věduce, že co konáte, konáte jen z toho nejlepšího přesvědčení svého ke cti a chvále Boží, k ozdobě i prospěchu církve sv. i vlasti. O tom jsem se již já sám přesvědčil. Býval jsem také v pokrokové organizaci, ovšem jen z přinucení a nyní jsem šťasten a nemohu milému Pánu Bohu dosti poděkovati, že mně dal sílu, že jsem z ní vystoupil a nezhybnul v té nevěře, jak se bohužel jiným mým bývalým spolužákům stalo. Ještě v ústavě byli to nadějní jinoši, ještě před zkouškou způsobilosti, jak se mi onehdy jeden z nich sám přiznal, měli viru a plnili své náboženské povinnosti a — dnes? — po krátkých jen pěti letech co jsou z ústavu venku — pochybují již o tom, zda vůbec Bůh je! Ach, jak může se člověk změnit v tak krátké době! A příčina? Vstoupili do pokrokové organizace, snad neradi, z donucení jako já, a ta se již o změnu jejich smýšlení postarala. Zapřeli! Chcete i Vy zapřítí toho, jenž na svět sstoupil, aby všecky spasil, jenž všecky volal, ale lidé zavírali před ním dveře, neznali ho a později tak tvrdě zapírali!

Ó, drazí přátelé! Jen setrvejte pod praporem Kristovým! Byť by Vás bylo sebe méně, nedá Vám On zahynouti! A když budete od jiných, od vlastních pokrokových kolegů opuštěni, odmrštěni, zneuznáni, bude tím blíže Vás Kristus. A pro něho i trpěti — je sladko!

Heslem Vaším budiž, co napsal náš buditel Sušil:

„Dvě krásce spanilých duše mé
ovládnu stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny
pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích
milují sestersky se nadrech,
každá půl, každá má
moje srdce celé.“

*) Podáváme přehled katol. odborných listů našich:
V Čechách:

„V y c h o v a t e l“, vychází 1. a 15. každého měsíce. Předplatné celkem K 7.—. Studentům slevuje se 10%. Administrace: Praha-II., Žitná ul. č. 570.

„K ř e s t ě a n s k á š k o l a“ vychází 15. každého měsíce. Předplatné K 7.— ročně. Praha-II., Pštrossova ul. č. 200.

Na Moravě i pro Slezsko:

„V y c h o v a t e l s k é l i s t y“. (Zvláště výborné!) Vycházejí 20. každého měsíce za K 6.—. Adm.: Brno, Petrov 1.

„K a t o l i c k ý u č i t e l“, vychází 1. a 15. každého měsíce. Předplácí se K 4.—. Admin.: Krčmaň u Olomouce.

Rovněž i příspěvky do obou katol. spolků učitelských jsou daleko menší než příspěvky pokrokových učitelů. V Jednotě čes. katol. učitelstva pro král. České obnáší příspěvek pouze K 2.— ročně.

STAŠEK BOHUMIL:

Idea cyrillo-methodějská, její vývoj a řešení.

Pozoruje-li kdo s pravým porozuměním veliký běh dějin světových a nahlížeje hlouběji, dovede-li čísti v minulosti vysvětlení doby přítomné, dojde k tomu přesvědčení, že prosté události dějinné, jak nám je podává historie, nejsou než opravdovým zjevem Prozřetelnosti božské. Působení její v řízení událostí světových nepřestáváme ani dosti akcentovati, neboť ono jest nám zárukou, že všechny věci dříve nebo později budou uvedeny k jedinému, ideálnímu cíli svému, jenž spočívá v lůně církve katolické. V této naději, která jest neodlučitelná od přesvědčení o božské povaze křesťanství, sílí náš pohled na jednu z nejstarších událostí, která se kdy sběhla v církvi Boží na zemi — na odštěpení církve východní od západní.

Historický vývoj náboženské otázky východní vede nás nutně do oněch ideálních dob prvokřesťanských, v nichž všichni křesťané na západě i východě byli v jedné víře a jedné lásce co nejúžeji spojeni. Přesvědčení, že Zakladatel církve sv., jenž v poslední své velekněžské modlitbě prosil, aby „všichni jedno byli“, chce jednotu všech svých vyznavačů, která by vedla k mnohým, obdivuhodným skutkům vzájemné lásky a o níž nám zanechala první staletí tolik dokladů.

Odtud jeví se nám ona doba dobou v pravém smyslu katolickou, kterou nedovedly porušiti ani ony dějinné rozdíly, jež se od počátku kupily mezi východem a západem rušíce jejich jednotu. Byly to především rozdíly podmíněné územím a lidem, vlastnostmi duševními a kulturním vývojem. Dokud prvotní láska křesťanů dosahovala výše zmíněné síly, byly tyto rušivé vlivy paralysovány, ale když později pozbyla své dřívější intensity působiti na srdce lidská a politika a diplomacie slavila svůj vjezd tam, kde dosud trůnily pokoj a shoda srdcí, nebudeme se diviti, že nadešly mladé církvi trpké dny, v nichž ochladnouti měla křesťanská láska mezi východními a západními bratřími.

První příležitost k tomu dalo založení Konstantinopole ve čtvrtém století, do něhož Konstantin veliký přenesl své císařské sídlo. Dávný sen Řeků o obnovení athenské metropole se uskutečnil a Cařihrad stal se opět sídlem císařovým a prvním městem světa. Jen ještě dráždilo samolibost řeckou žárlivou odedávna na Řím, jenž povalil a strhl na staletí na sebe bývalou slávu východu, že patriarcha při císařském dvoru sídlící stál pod vrchnostenstvím papeže římského. Odtud vyvinula se mezi východem a západem ona žárlivost, která čekala jen na muže, jehož ctižádost byla by větší než láska k jednotné církvi. Při známých poměrech byzantinských, v nichž ctižádost spojená s ukrutenstvím hrála největší roli, není divu, že muž takový se záhy našel v osobě patriarchy Fotia ve století devátém.

Fotius byl mužem právě tak učeným, jako hrdým a ctižádostivým. V životě svém neznal jiné touhy, než aby se stal právě tak samostatným, jako papež na východě. K vůli této touze nerozpakoval se ani zraditi nejdražší odkaz Kristův o jednotě církve sv. Toužené odměny však se mu za to nedostalo. Zemřel ve vyhnanství, ale idea rozkolu, k níž dal theologický základ, trvala dále, až našla konečného uskutečnění svého v XI. století v Michalu Cerulariovi.

Od té doby staletí již trvá neblahé odloučení církve východní od západní a dosud nenastala žádoucí shoda. Vysoko vyvinutá individualita lidu obou stran, rozdílné poměry kulturní, národnostní a politické, pochybený základ, na němž někteří chtěli řešiti otázku sjednocení, to vše vztyčovalo příliš vysoké hradby,

než aby mohly býti ideální snahy těch, kteří nikdy nepřestali toužiti po vzájemné dohodě, úspěchem korunovány. Bylo to zřejmo právě po sněmu florentinském, na němž měly být i snahy po unii konečně realizovány, když nesjednocený I'd řecký prohlásil, že chce se státi raději tureckým, než latinským. Přání tomu mělo býti až příliš brzo vyhověno. Cařihrad padá již r. 1453 do rukou Turků . . .

Ačkoliv pád Cařihradu jest velmi bolestným v osudech církve východní, nicméně musíme uznati, že se stal pro otázku sjednocení příznivou událostí připravenou samcu Prozřetelností božskou. Neboť po pádu Cařihradu, s nímž přetrhány byly poslední naděje na sjednocení, stali se novými dědici církevního rozkolu Rusové, jejichž živel svou mladistvou energií, silou životní a početností ve východní církvi převládl. Rusové přivedli zanikající již otázku církevní na východě do svého stadia a způsobili, že idea sjednocení přesunuta jsouc na půdu slovanskou, stala se církevní záležitostí slovanskou prvního řádu, jejíž řešení jest svěřeno Prozřetelností božskou národům slovanským.

Rusové přijali před tisíci lety slavným, hromadným křtem lidu v Dněpru křesťanství z Cařihradu. Rozkolu náboženského se hned nezúčastnili. Přijímajíce však vzdělání z východu, zadávajíce všechna místa církevních hodnostářů Řekům, zakládajíce kláštery řecké, přijímali mimoděk i rozkol. S křesťanstvím a vzdělaností šířili v nich Řekové též i svou zášť k západu, k církvi latinské. Za tři století tak byla tato zášť vstřípena do krve Rusů, že v XIV. století nebylo mezi nimi ani stopy po sjednocení s Římem.

Netřeba zvláště připomínati, že tento fakt, jímž východní Slované byli odtrženi od skály Petrovy, byl jednou z nejnešťastnějších událostí, která kdy se sběhla v dějinách národů slovanských, nešťastnou jak pro východní, tak i pro západní Slované. Slovanstvo přijavši náboženství ze dvojího centra, jež bylo ve vzájemném antagonismu, přineslo tento antagonismus i v obory jiné, hlavně kulturní a rozšířilo ho všeobecně, rozpadnuvši se tak na dvě polovice sobě nepřátelské. Různá kultura a různé vyznání náboženské jsou dvě hráze, které po tisíc let dělí Slovanstvo na dva tábory.

Zvláště východu rozkol nikdy neprospěval, nýbrž, jak dějiny nás poučují, přinášel mnohonásobné škody.

A jako v dějinách politických, tak i v dějinách kulturních a náboženských bylo odloučení od Říma pro ruský národ osudnou chybou. Rusové daleko pokulhávají na poli osvěty a vzdělanosti za ostatními národy zánadoevropskými, jejichž ohnisko duševního života náboženského nalézá se v Římě. A zvláště smutný je stav církve ruské, jak popisuje ji dle udání spisovatelů ruských Tšaadajeva, Solowjova a Ikónnikova, Viktor Frank. Sv. synod petrohradský jest prý slepým nástrojem carovým; hlavní osobou v něm jest prokurátor, sekretáři, úředníci, osoby to vesměs světské, carem jmenované, biskupové ničím. Rozvody manželské vyhradili si carové; podobně i svatořečení děje se úkazy carovými.

Biskup musí býti mnich vysoké, imposantní postavy a dlouhého, krásného vousu. Klerus je hmotně a společensky postaven velmi bídě. Pop ruský bývá zpravidla otcem mnoha dětí, skrovný jeho plat nutí ho, aby kousek pole si obdělával a pak hlavně výkony obřadními, zejména kopulacemi, pohřby, zpovědí, zažehnaváním ďábla z příbytků a chlívů peněz si vydělával. Vymítání ďábla z chlívů koná každý měsíc a tu vykoná ubožák cestu až 25 km a vydělá si sotva 30 až 35 kopejek; a poněvadž při tom nezbytno je častování kořalkou, vrací se z takové exorcisní tury zpravidla ve stavu žalostném . .

Uvádíme pouze několik charakteristických ukázek ze současných dějin církve ruské, aby bylo patrné, jak neudržitelným jest náboženský stav východní.

Není tedy divu, že mužové vážné práce a veliké lásky pamětliví jsouce slov Páně o jednom ovčinci a jednom pastýři, znova obživilí dávnou tužbu

sjednociení církve východní a západní. Papež Lev XIII. a biskup Strossmayer, tito světlí majákové v dějinách lidské vzdělanosti, velikými konturami naznačili cesty, jimiž by se měli bráti západní Slované ku sjednocení se svými východními bratry. Dle jejich plánu měla zcela ustoupiti politika a diplomacie tiché, kulturní práci, směřující ku sjednocení křesťanstva v lůně církve katolické. Zcela tak v duchu dávných apoštolů Slovanstva, sv. Cyrilla a Methoda, kteří na svých apoštolských cestách neznali jiné touhy, než osvětou, vzdělaností a láskou přivést národy slovanské ke Kristu. Tak znova vzkříšena byla památka sv. apoštolů, Cyrilla a Methoda, a idee cyrillo-methodějská rázem naplnila myslí všech národů slovanských.

Sv. Cyrill a Methoděj snažili se při svém hlásání pravého náboženství poznati nejprve povahu lidu slovanského, čili určití jeho národní individualitu, povahu tuto hleděli ne převrátiti, nýbrž zušlechtiti, kázali v řeči lidu, řeč tuto obohacovali, položili základ ku slovanskému písemnictví, ba povznesli dokonce jazyk slovanský na jazyk bohoslužebný. To bylo tajemství úspěchu; idea jejich se vždy více uskutečňovala a vrcholu úspěchu dosáhla, když papež Jan VIII. povýšil sv. Methoděje na arcibiskupa, tak že sv. Methoděj byl podřízen přímo jen stolici apoštolské. Byl to zvláštní plán římské kurie, jež chtěla samostatnou metropolí slovanskou čeliti rozpínavé moci německé, jež samého papeže v jeho pravomoci počala omezovati. K tomu cíli měli si Slované zříditi jediný církevní střed, metropoli, kteráž jsouc u Slovanů krystalisačním bodem křesťanské civilisace, byla by ponenáhlu mocí duchovou všechny kmeny slovanské k sobě přitáhla a je v jeden vyšší organism, v jeden mohutný duchovní spolek a v jedno obrovské, nepřemožitelné tělo spojila. Odtud dí Palacký, že papež Jan VIII. stal se na potom nejhorlivějším obráncem nové předůležité metropole, která slibovala potáhnouti do lůna svého celý, rozlehlý svět slovanský.

Bohužel, že Slované nedbali o uskutečnění této velevýznamné idee římské kurie, na jejímž základě by si byli uhájili své kulturní i politické jednoty, samostatnost a svoboda jejich byla by navždy zabezpečena. Veliký stát slovanský byl by tu býval vedle státu německého. Jen na krátky čas za vlády Rostislavovy byli Slované úkolů kurií na ně vloženého schopni a tak se aspoň uchránili osudu svých bratrů: Slovanů pomořanských a polabských.

Dějiny braly se však ku škodě Slovanstva jiným směrem! Kdežto Slované východní zůstali pod vlivem kultury řecké, Slovanstvo západní bylo záhy strženo do proudu kultury přicházející od západu. S tímto kulturním roztržením nastalo skoro současně roztržení náboženské. Různá kultura a různé vyznání náboženské rozdvojilo Slovany a navzájem zneprátelilo.

Po této úvaze jest patrné, že idea cyrillo-methodějská přinesla v dávných dobách sv. Cyrilla a Methoda nový život mezi všechny Slovany a je zachránila, že nezahynuli mezi jinými národy, jako barbary, a přinesla i štěstí politice vládců říše velkomoravské, že netrvalo, bylo vinou jen panovníků samých. Což není možno, aby idea ta opět oživila? Zdaž není naší povinností ji vzkřísiti a na základě jejím přinéstí opět štěstí a mír mezi rozvaděné národy slovanské?

Je to možným? Zajisté! Co bylo možným v dobách minulých, proč by nebylo možným v našem století dvacátém, jež o sobě hlásá, že nemožnost nenalézá se v jeho slovníku. Jest třeba jen nadšení a lásky k jednotné církvi Kristově a východním bratrům slovanským. (Příště dále.)

Slovanské studentstvo na slavnostech grunvaldských v Krakově. Největší kulturní otázka, sblížení slovanských národů, málokde překročila obor frází nebo papírových resolucí. Zvláště u studentstva vysokoškolského se mnoho mluví

o vzájemnosti slovanské, krásně se hlásá lesklými frázemi, že nejdůležitějším úkolem u studentstva jest vzájemné sblížení a poznání slovanských studentů, učení se řečem slovanským atd., ale skutek — utek. A při tom nezapomene se nikdy mluvíti

o nebezpečném klerikalismu pro věc slovanskou. Kdo však nejlépe, nejpraktičtěji a nejsvědomitěji stará se o otázku slovanské vzájemnosti, ukázalo se v červenci při slavnostech grunvaldských. Vítězství Poláků a spojených Slovanů (bitvy zúčastnil se i Jan Žižka z Trocnova) nad výbojným řádem křížáckým u Grunvaldu nemělo jen význam pro Polsko a Litvu, nýbrž i pro Slovanů ostatní. Poláci u Grunvaldu učinili počátek osvobození nejen svého, nýbrž odrazili nájezd Germánstva i od ostatních Slovanů. Kdyby nebylo Grunvaldu, byla by čára, označující hranici mezi Germány a Slovanů, daleko posunuta na východ, Čechové by byli úplně izolováni. Nejen tedy Poláci, ale též ostatní národové slovanští, a zvláště veškeré studentstvo české mělo bráti účast na slavnosti tu největší. Ale nic takového se nestalo. Doma mají pokrokoví kolegové jen posměch pro katolické akademiky, avšak práci jim úplně přenechávají. Z tolika tisíců liberálních studentů českých, slovinských a chorvatských nedostavil se ku slavnostem delegát ani jediný. Za to spolek katolických akademiků polských „Polonia“ hostil delegáty — katolické akademiky — všech národů slovanských. Katolické studentstvo slovanské dalo si v Krakově dostaveníčko, aby svazek, který je poutá, byl ještě více utužen. V sobotu 16. července konala se v místnostech „Polonie“ Maryacki plac č. 7) slavnostní schůze „Slovanské ligy katolických akademiků“. Žádný národ nescházel. I Rusové zde byli. Čechy zastupovali delegáti „České ligy akademické“, Slovincé spolky „Zarja“ (Št. Hradec) a „Danica“ (Videň), Chorvaty spolek „Domagoj“. Jako hosté byli přítomni poslanci ruské dумы: Rodiczew (Rus), Žukovski a Babiański, dále byl tu prof. dr. M. Zdzichowski, dr. Koneczny, dr. Lenard z Lublaně, red. „Slovence“, dr. Lubecki, dr. Ant. Beaupré, red. „Glosu Narodu“, předseda křesť.-sociální strany polské St. Jasiński, A. Mytkowicz. Z ruského Polska pak: Szabelski, red. „Kroniki Piotrkowskiej“, Grochowski, Choriński z Varšavy a j. v. Řadu přípitků a řečí zahájil p. Matyasik, který přivítal hosty i delegáty a zvláště vřele děkoval ruskému poslanci Rodiczewovi za jeho práci. Poslanec Rodiczew ujal se slova a promluvil rusky: „Pánové! Jsem velice potěšen vaší pozorností. Vidím zde počátek lepších poměrů, vedoucích k těsnějšímu sblížení Slovanstva. Budou-li jedni poznávatí tužby a snahy druhých, zajisté vyvine se mezi nimi pravá láska. Mám prosbu k polské mládeži: Ať sleduje poměry Poláků v Rusku, kde má většinu svých bratrů. Ať poznává duši našeho lidu a podněcuje ji k dobrému. Mnoho práce před námi, ale čeká nás výsledek. Domnívám se, že budu tlumočiti výraz přesvědčení ruské mládeže, když zvolám: Nechť žije mládež polská!“ Posl. Žukovski

dotkl se poměrů v Rusku a vzdal čest Jeho Svatosti Papeži Piu X., že tak vřele Poláky miluje. Posl. Babiański promluvil o poměrech mezi mládeží polskou v Haliči a Rusku. Universitní professor Zdzichowski vysvětlil poměr Poláků ke Slovincům, které chválil jako nejlépe zorganizované v táboře katolickém. Nabádal k ještě většímu sblížení Poláků se Slovinci a Čechy. Dr. Lenard z Lublaně poukázal na vzájemné styky a společné zájmy Slovinců a Poláků a přál Polákům, aby jim nastaly lepší poměry. P. St. Jasiński připil obrození Slovanstva ve smyslu zásad strany křesťansko sociální. Dr. Koneczny promluvil o poměrech studentstva během 20 let a o vztahu národa ruského k polskému ve smyslu vývoje. Slovanská vzájemnost musí býti založena na náboženství. Kostel je ohniskem národů. Po té promluvili delegáti slovanských spolků akademických. Za slovinský spolek „Danica“ ve Vídni promluvil předseda téhož V. Sušnik. Radoval se z pokroku katolické myšlenky v Polsku. Studentstvo katolické musí se svou prací na poli sblížení Slovanstva domoci postavení, vykonané práci odpovídajícího. Zval ostatní Slovanů na sjezd „Slovanské ligy katol. akademiků“, který se bude konati v Lublani. Za „Polonii“ promluvil předseda její p. J. Puchalka, který zmínil se o česko-polských sporech ve Slezsku. Spory ty musí se řešiti heslem: „Každému což jeho!“ Slovanstvu jest potřebna láska a poznání.

Na to ujal se slova předseda „Čes Ligy Akademické“ J. Bartoš. Poukázal na to, že z tolika tisíc studentstva českého, slovinského a chorvatského přišli pouze všude odstrkovaní akademici katoličtí. Poukazoval dále, jak by na př. mohlo se pracovati krásně na vzájemnosti slovanské v Praze, kde studuje tolik studentstva slovanského, avšak chybí jim ještě jiné pojítko než samo slovanství, stejný názor křesťanský. Proto jen vzájemnost slovanská na podkladě katolickém má budoucnost. A jako v dějinách Slovanstva vždy hráli hlavní úlohu Poláci, nesmí ani dnes jich býti pomíjeno, jak dosavad bylo činěno, hlavně proto, že Poláci netěší se veliké přízni u pokrokových Čechů. Bez Poláků vše jest illusorní, jak nejlépe ukázal sjezd v Sofii. Prvním proto bodem na programu slovanském musí býti získání Poláků, hlavně však dohoda polsko-česká ve Slezsku, kde hlavní příčinou sváru jest nedostatek vzdělání a křesťanské lásky na obou stranách. Na podkladě křesťanském bude pak možno sjednotiti Slovanů rakouské i připíjí na českopolské přátelství. — Po té promluvil za chorvatský katol. spolek „Domagoj“ p. Belič. — P. Jos. Novák z „České Ligy Akademické“ prohlásil, že stejná nedůvěra, jaká panuje u Čechů vůči Polákům, panuje též u Poláků vůči Čechům. Je to zaviněno tím, že v Čechách až dosud dělala se neupřímná, frá-

zovitá politika a ne pozitivní práce. Až česká strana křesťansko-sociální nabude v národě většiny, budou zajisté Poláci i Čechové postupovati ruku v ruce. Vítězství křesťansko-sociální myšlenky bude novým Grunvaldem pro veškeré Slovanstvo. — Po té promluvili delegáti z Litvy a ruského Polska. Dr. Koneczny v závěru shrnul všechny vývody a zvláště pochválil katolické studentstvo české, že prakticky a pozitivně pohlíží na slovanskou otázku. Zbytek večera byl vyplněn přednesem básní, zpěvem. Všichni byli nadšeni a posíleni k další práci. — V neděli zúčastnili se delegáti slovanských spolků katolických akademiků s „Polonií“ průvodu, jehož zúčastnilo se na 100.000 lidí, na Wawel. Všichni v barvách svých spolků, Slovinci, Čechové i Chorvaté. Pochod Čechů a Slovinců byl pochodem přímo triumfálním. Tisíce Poláků nadšeně vítalo ty, kteří největší porozumění pro ně ukázali. Po celé cestě bouřlivě znělo: „Živio!“ a „Na zdar!“ „Sláva Slovincům!“ „Sláva Čechům!“ kudy se průvod ubíral. Delegáti slovínští a čeští nestačili děkovat za takové projevy. Takové bylo nadšení pro katolické Slovince a Čechy akademiky, že na mnohých místech spoustou květin byli přímo zasypáváni. — O delegáty české, slovinské i chorvatské starali se katoličtí akademikové polští tak, že bratr o bratra lépe se starati nemohl. Budiž jim za to dík. Dali tím na jevo, jak velikou láskou plane srdce členů „Polonie“ k ostatnímu studentstvu slovanskému. Tak se o sblížení slovanského studentstva starají katoličtí akademikové. Během jednoho roku byly tři sjezdy „Slovanské ligy katolických akademiků“: ve Vídni, v Praze (při zakládání „Danu“) a v Krakově. Studentstvo žádné strany nemůže se také pochlubití takovými výsledky své práce, jako katoličtí akademikové. Vedle citu slovanského víže je ještě jedna společná páska: jeden křesťanský názor světový, který je sblíží a sbratřuje. Další práci žehnej Bůh!

Bojkot varšavské university. Letos opět usneslo se polské studentstvo na sjezdu v Krakově, že i dále bude bojkotovati universitu a techniku varšavskou. Konservativní listy polské haní toto usnesení, nazývají je terrorismem haličských a poznaňských Poláků nad královstvím, terrorismem mládeže nad rodiči, poškozováním celého národa. Rozhodování takových věcí nesmí prý býti ponecháno mladé horkokrevné generaci, ale starým zkušeným lidem. Mládež však už několikrát rok tak se usnáší a provede vždy svou. Rodiče ničeho nezmohou i kdyby chtěli. Universitu a techniku varšavskou navštěvují dále jen Rusové, židé a Němci a sem tam nějaký „zrádce“. Pokud však známo, hlavním důvodem pro bojkot byla ta okolnost, že vláda ruská úmyslně obzahuje stolice silami nekvalifikovanými. Vždyť mnoho studentstva polského studuje na ruských universitách (v Petrohradě,

Dorpatě atd.), avšak na varšavské studovati nechtějí, že jest v poměru k druhým špatná.

Známost slovanských jazyků na našich gymnasiích dobře posoudil J. Karásek v „Přehledu“: U nás v Čechách a na Moravě čtou studenti na př. Tacitovu Germanii, jako kdyby měli skládati zkoušku z germánských starožitností, ale cyrilsky se za studií na gymnasiu nenaučí číst ani psát. Nechci si ani pomyslit, že by snad čeští professoři na středních školách neuměli na př. rusky číst nebo psát; to se rozumí samo sebou, že to každý inteligent musí uměti. Ale známost slovanských literatur bývá u nás dosti nepatrná; známost slovanských jazyků ještě menší, ač by se tomu lehce na gymnasiu a reálce mohlo odpomoci. V Prusku jsou na tom mnohem lépe. Naše professorské kruhy bude zajímáti, že na gymnasiu a reálce v Bulharsku je povinným předmětem „Slavjanska literatura“ od Jord. Ivanova. Doufejme, že na Moravě začnou učit rusky a polsky. Nebojme se, že zhlopíme, když se nám otevrou světové literatury universální širokosti a při tom originelní, z nichž můžeme přijmouti mnoho zdravé šťávy.

Tolstoj proti slovanskému sjezdu. Svolavatelé sjezdu poslali pozvání též Tolstému, který jim na ně odpověděl: „Ve sjednocování jest síla, jest účel a blaho lidského života. Dosahuje se však jen tenkrát, je-li sjednocování solidaritou celého člověčenstva na společném základě, nikoliv ale sjednocování menších anebo větších částí člověčenstva ve jménu obmezených, partikulárních účelů. Ať je to sjednocení rodin anebo houfu plenítelů, obcí anebo států, národností anebo svatý spolek států, všechna sjednocení toho druhu nejen že nefedrují skutečný pokrok člověčenstva, nýbrž ona mu překážejí, a proto — to jest mýnění mé — sjednocování takové nemělo by se podporovati, nýbrž jemu vždy překážeti. Aby sjednocování mělo blahé následky, musilo by se díti na základě náboženském, jenž jedině člověčenstvo spojuje, jenž ale od vládnoucích prohlašuje se za přežitý a nepotřebný. Řekne se mi: My přece náboženský základ uznáváme, my ale současně národní, státní, anebo kmenové základy ku sjednocení neodmítáme. — Pohříchu však jedno druhé vylučuje. Uznávám-li za životní účel sjednocení náboženské, pak každé jiné je nemožné. Jsem přesvědčen, že tyto mé myšlenky budou prohlášeny za nepravé, nicméně ale kladl jsem si za povinnost, vysloviti se přímo mužům, kteří mi i přes toto odmítnutí stojí blíže nežli mužové národů jiných.“

Střední školství na území slovinském. V drzosti nikdo nepředstihne naše rakouské nacionální Němce. Nedávno troufal si štyrský poslanec prof. Hoffmann-Wellenhof tvrditi, že na slovinském území počet

německých středních škol a německé učitelstvo mizí, za to však rapidně vzrůstá slovinské střední školství. „Slov. Nar.“ sestavil tabulku, jak vypadalo střední školství na území slovinském před dvaceti, deseti lety a jak vypadá dnes. Roku 1890 byla v Kraňsku dvě utrakvistická gymnasia, jedno utrakv. něm. gymnasium, jedno německé nižší gymnasium a jedna německá reálka; v Přímoří dvě německá gymnasia, jedno nižší německé gymnasium a dvě německé reálky; v jižním Styrsku dvě německá gymnasia, jedno nižší německé gymnasium a jedna německá reálka. R. 1900 byla v Kraňsku čtyři utrakvistická gymnasia, jedno německé nižší gymnasium a jedna německá reálka; v Přímoří tři německá gymnasia a dvě německé reálky; v jižním Styrsku tři německá gymnasia, samostatné utrakvistické pobočky při nižším gymnasiu cejlském a jedna německá reálka. R. 1910 jsou v Kraňsku čtyři utrakvistická gymnasia, dvě německá gymnasia, jedna utrakvistická reálka a jedna německá reálka; v Přímoří tři německá gymnasia a tři německé reálky; v jižním Styrsku tři německá gymnasia, utrakvistické pobočky v Celji a jedna německá reálka. Na všech těchto školách bylo učitelských sil r. 1890 slovinských definitivních 63, zatímních 19; německých definitivních 87, zatímních 10. R. 1900 slovinských definitivních 80, zatímních 26, německých definitivních 125, zatímních 11. R. 1910 slovinských definitivních 106, zatímních 55; německých definitivních 143, zatímních 20. Slovinci nemají tedy podnes na svém území ani jediné čistě slovinské státní střední školy, ústavy utrakvistické mají správu výhradně německou. Čistě německých škol za posledních 20 let na slovinském území ještě přibýlo. Rozmnožil se také značně počet německých profesorů, za což náhradou Slovincům dán poměrně větší počet suppletů. Na ústavech německých suppletů téměř není; jsou samá definitivní místa; na ústavech utrakvistických, určených pro Slovince, jest však více než třetina všech míst obsazena supplety. Tak se jeví ve skutečnosti vídeňská láska k Slovincům.

Nepokoje na Lvovské universitě opět vypukly před prázdninami. Stříleno s obou stran z revolverů, při čemž zabit jeden theolog rusínský. Nyní nalézají se na 100 studentů ve vřetřovací vazbě. Kdo nese vinu na výtržnostech, těžko říci, spíše však vina padá na rusínské studentstvo, které jest krajně radikální v každém směru.

„**Polonia**“, spolek katolické mládeže universitní v Krakově, udílí veškeré informace o studiu na universitě a přijímá nové členy denně od 6. do 7. hod. večer. V místnostech „Polonie“ (Plac Maryacki 7) jest

k použití pianino, bohatá čítárna a knihovna. Zápisné obnáší 1 K, měsíční příspěvek 50 h. „Polonia“ jest jediný katolický spolek akademický v Krakově, proto útočí na ni liberálové kde jak mohou, avšak ona čím dál tím lépe zkvétá a sílí, jak nejlépe ukázaly poslední události.

Polská škola politických věd založena má býti v Krakově. Bude podobna pařížské „École des sciences politiques“, poskytovat bude odborné vzdělání politické s ohledem na polskou otázku a na potřeby národa polského. Za tím účelem vytvořilo se „Stowarzyszenie polskiej szkoly politycznej“, jež má vykonati přípravné práce a opatřiti potřebný základní kapitál, který rozpočten na 500.000 K.

Národnost a katolicství. V jednom čísle liberálního „Slovanského Přehledu“ doznává p. Boháč tevéřeně v článku „Volné kapitoly ze statistiky Slovanstva“, že Poláci katolíci v Záp. Prusku negermanisují se tak jako Poláci protestantští, ukazují to na podrobných číslech:

roku	katolíci	evangelíci
1890	81.479	14.156
1900	183.196	27.183
1905	299.108	26.822

a praví: „Nejpozoruhodnější ze všeho jest, že počet evangelických Poláků od r. 1900 nejen nevzrostl, nýbrž o něco i klesl a těžko budeme to moci vyložití tím, že jich přistěhování přestalo, daleko pravděpodobnější máme v tom svědectví, že podléhají germanisaci.“ — Stejně tomu jest i ve Slezsku:

roku	katolíci	evangelíci
1890	919.893	53.269
1900	1.053.606	46.880
1905	1.174.996	45.772

„Jest důležité si povšimnouti, jak evangelických Poláků nejen snad poměrně, nýbrž i absolutně ubývá. Máme tu týž zjev, jež jsme viděli již v Záp. Prusku: je to neklamný důkaz toho, jak protestantští Poláci podléhají silně germanisaci, zvláště zřejmě jeví se to v krajině Kruczborcí, v němž mezi Poláky převahu mají evangelíci. V tom kraji byl takový poměr:

	evangelíci		katolíci	
roku	Poláci	Němci	Poláci	Němci
1890	18.258	13.360	9.750	4.934
1905	18.077	14.860	10.239	5.275

Evangelických Poláků ubylo 181, kdežto evang. Němců přibýlo 1500; u katolíků přibýlo obou národů celkem stejnoměrně. Nejvíce evangel. Poláků máme ve vládním okrese vatislavském a máme tak z části vysvětlený ústup Poláků v oněch dvou smíšených krajích.“ — A pak se mluví o černé internacionále, o římských lidech, nebezpečí Říma atd.!!!

==== Hlídka kulturní a časová. =====

WLACHOVSKI:

Glossy profesorů universitních o náboženství a vědě.

Universitní professor dr. Jindřich Bassermann v Heidelberce myslí, že neukojitelný pud po poznatcích a shánění se po pravdě za každou cenu, může dnešního badatele přimět „k uznání náboženské reality“, a proto jest vysvětlitelné, že náboženského ducha nalézáme právě u těch největších badatelů. Ale i přes to zůstává u nich vědecké pojmání světa rozlišeno od náboženského. Jeden a týž člověk může obojího názoru vedle sebe užívat, a kdo tak činí, má širší rozhled.

Berlínský prof. dr. Konrád Borhak, právník: „Ne náboženství a věda, nýbrž materialistický názor světový a věda jsou neslučitelné, tak že vítězství jednoho prvku musí druhý zničit. Pro právní vědu ku př. má náboženství velikou důležitost: „Nábožensko-mravní síly podstatně určují cenu státu a jeho osudy, ale nijak nemůže býti pro státy absolutním měřítkem a hodnotou absolutní lidský rozum a bezpředpokladná věda — kterých vůbec není, — nýbrž opět jen křesťanství.“

Dr. Maximilián Dessoir v Berlíně v pojednání o podstatě filosofie a její přirozené příbuznosti s náboženstvím praví, že vlohy k náboženskému životu musí býti označeny jako všelidské, poněvadž je lze dokázati na nejrozličnějších místech a na všech stupních vývoje. Náboženství jest čistě původním vztahem k životu, je stránkou duševního bytí, jejíž ztráta jest ochuzením a dá se nahraditi (?) jen rozumem po vládě nezřízeně dychtícím, a to ještě s citelnou škodou.

Dr. Mořic Cantor, prof. v Heidelberku, matematik, se vyjádřil, že jeho odborně vědecké aspirace jej nevedly k nějakému náboženskému stanovisku (přirozeně, p. red.), sám ale jako 80letý stařec věří „v zákon vesmír řídící, který před konečností již stával a konečnost přetrvává, který i to největší v sobě obsahuje a při nepatrné nekončí. Tento zákon vesmíru si jinak nemůže představit, leč individualisovaně, tedy jako zákonodárce. Jak se má tato nejvyšší jednotka jmenovati, jest prý mu jedno. (Historické jméno její jest Bůh. Pozn. redakce.)

Dr. J. Reinke, prof. v Kielu (přednáší botaniku), praví: „Na existenci Boha přicházíme usuzováním o jeho působení, tak jako o skutečnosti hmoty a energie, o skutečnosti zákona přírodního soudíme z jejich činnosti. Boha mohli bychom nazvati v jistém smyslu nejvyšším zákonem přírodním. Když se ale tvrdí, že není Boha jen proto, že nemůže vůbec býti, pak to považuji za vědeckou frivolnost.“

Dále praví o atheismu: „Atheismus jest mi jen psychologicky srozumitelným. Atheismus zdá se mi býti založeným na vnitřním odporu proti uznání Boha, na útěku před nemilým rozluštěním záhady světové, na přeceňování člověka, jež se stupňuje až v patologický zjev. Atheismus nechce za žádných okolností působení Boha přijmouti: proto se nesmí ono působení ani z přírody vyvozovati. To jest logika atheismu. Proto se tvrdí, že nemůže existovati rozum člověku nadřazený, poněvadž by nebyl pro nás smyslově zachytitelným. Přirozeně by se mohlo pak i tvrditi, že anonymní dopis jest bez pisatele. Atheismus zdá se diktovati podmínky, aby Bůh, chce-li býti uznávaným, denně ba každou hodinu pro nás lidi poznatelným způsobem zasahoval do světového mechanismu. Bůh nečiní atheismu zadosť, proto nesmí ani existovati.“ (Die Welt als Tat.)

Dr. Alfred Hillebrandt, prof. ve Vratislavě, prohlašuje náboženství a vědu za dva lidskému duchu vštípené pudy, které usilují o uskutečnění svých přání a tak vzbuzují lidskou kulturu, oba pudy v podstatě (?) různé, oba toužící po výši, navzájem se doplňují a přece žijí v protivě. Dále pan prof. zdůrazňuje potřebu vyučování morálce náboženské; ethika není výslednicí vědeckého poznání, nebo moderního života, nýbrž náboženství, bez náboženského pozadí pozbývá vnitřní životní síly. „Kdybychom se pokusili,“ praví, „moderní ethiku sestaviti v pevné věty — kdyby ovšem se došlo ku sjednocení — (při dnešním subjektivismu a individualismu, pozn. red.) tu by se ukázalo, že jsme přes desatero a jeho křesťanské rozšíření nepřekročili a místo železných slov desatera, že bychom nic jiného a lepšího užití nemohli. Odpůrce přísně věřícího najde vždy ve víře neshody s moderní vědou (subjektivní, pozn. red.); ale ať zapírá všechny zázraky před zázrakem zázraků, před nesmrtností lidské duše a existencí Boha ve většině případů ustane a zůstane státi na poloviční cestě. A kdyby chtěl resignovati i na víru v Boha a nesmrtnost duše, tu mu zůstává otázka nerozluštěna: „Proč vlastně jsme tedy na světě?“

Věhlasný učenec, náš slavný krajan ThDr. Al. Musil, professor při universitě vídeňské, vrátil se ze své letošní cesty do Arabie s bohatou vědeckou kořistí. Tentokrát vypravil se do Arabie za svolení naší vlády v zastoupení a částečně s politickým posláním vlády turecké. Byl v zimě povolán prostřednictvím našeho vele vyslanectví telegraficky do Cařihradu a tam cesta smluvena. Musil ji nastoupil v dubnu z Terstu přes Bayrut do Damašku. Se sedmi zakoupenými velbloudy a čtyřmi průvodčími procestoval Musil severní část Hedžy křížem krázem tak podrobně, že mohl sestaviti přesnou mapu území od Ma'au na severu k Al Oelu na jihu a od Rudého moře na západě až k Vadi Sirhanu na východě. Území toto měří 135.000 čtver. kilometrů (Čechy 52.000 km.). Vedle podrobné mapy přináší Musil též místopisný a geologický popis území s více než 1200 novými jmény (dosud bylo z celého území známo asi 10 jmen!). To však není vše. Musil našel četné nápisy v různých řečích, některé velmi důležité. Na př. 2 metry dlouhý a 40 cm. široký osmířádkový nápis císaře Marka Aurelia. Dále náhrobky, pohřebiště a různé náboženské památky. Kromě toho se domnívá, že objevil pravou biblickou horu Sinaj, zcela rozdílnou od nynějšího vrchu zvaného tímto jménem.

Prof. dr. Bráf přednášel ve Vídni na sjezdu pro obchodní školství o zemědělském úvěru v souvislosti s vyvazením rolnictva a o politické oekonomii na obchodních školách středních a vysokých s ohromným úspěchem. Professor Bráf byl všemožně vyznamenáván. Přednášky jeho vyjdou ve všech jazycích evropských.

Spisovatelé Václavu Kosmákovi byl odhalen v Martinkově pomník.

Památku proslulého vlastence K. Štulce vznešeným způsobem uctil Msgr. Karlach, dav mu zbudovati nádherný pomník na

Vyšehradě. Odhalení jeho za veliké účasti bylo 29. června.

Sjezd Mariánských družin z Čech, Moravy a Slezska konal se v Praze 14. a 15. srpna. Sjezd tento byl v novodobých dějinách družin Mariánských třetím. Prvý byl v Praze r. 1904, druhý na Velehradě r. 1908. Protektorem jeho byl kardinál sv. p. Skrbenský.

V. světový kongres mariánský konal se v měsíci červenci v Solnohradě. Na sjezdu přednesli pozdravné řeči za česko-moravský episkopát J. Excell. kníže arcibiskup olomoucký dr. Frant. Bauer a J. Excell. biskup královéhradecký dr. Josef Doubrava.

Řečnický kurs v Hradci Král. vydal se skvěle. Účastníků bylo 76 mimo účastníky mimořádné. Kurs zahájen 10. července a skončen 16. večer. Všichni účastníci odnesli si jistě krásné vzpomínky na chvíle prožité v Hradci Král. Na kursu zastupovali Č. L. A. kol. Pírko a Reiniš.

Vzpomínky na II. sjezd pokrokové mládeže v Chrudimi. Přišli k nám šířit své samospasitelné ideje, přišli nás prý probudit k práci pokrokové, přišli nesoce nám světla nových poznání. Neměli to říkat tak nahlas! Jakoby naše Chrudim hnula ve stagnaci, jakoby tonula ve tmách nevědomostí, jako by holdovala zpátečnictví. Město, které sluje Athenami vých. Čech, město, které dalo vědě několik učenců a geniálních vynálezců, město ne poslední mezi českými, musilo být poučeno od hloučku pokrokových mladíků. Tážete se, jak nás poučili? Odpovídám, slovem i skutkem. V řečích, dosti líně applaudovaných, proneseny mimo hojných zdravých názorů a tužeb i četné myšlenky, nad kterými zdravý rozum se musí pozastavovat. Tak p. O. Sommer: „Studenti a děvčata“, odsuzoval zákazy styků hochů a děvčat a v závěru vyvrcholil přáním, aby byli vedle sebe volně

muž a volná žena. Tím tedy padá: Pod zákonem volnost! V debatě nastalé vyslovila kol. Nováková dvě podivných názorů. Projevila totiž politování nad tím, že matky nepřišly se podívat na své děti, jak pracují na svém obrození, jak se vzdělávají a mezi dalším pravila, jak jí připadá hnusným zjevem — gardedama vedoucí děvče do zábavy. Znamení doby! Pochop, kdo můžeš! A ten výrok pochválila dra. Wisteinová. Pan Fousek vyslovil, mluvě o „Mládeži a prostituci“, dva imperativy. A) sociální: vědomí odpovědnosti, žádné násilí (sebezápór), nikomu neubližovat a B) individuální: plnost a rozvitost života. Zvláštní, že řečník pochvalně se zmínil o manželství a že on jediný promluvil z hlavy tak, že všem přítomným se zdálo, že mluví ze své zkušenosti, kdežto ostatní své zkušenosti musili si napsati a pro chabou paměť účastníkům je předčítati. A zajímavé bylo, jak p. H. Capponi tepal špatnou politiku Chorvatska, své to domoviny: Také jeden prorok, který doma nemá vážnosti a proto musil přijíti k nám. Ku podivu, do nenáviděných klerikálů příliš mnoho nebouchali, ba naopak leďacos s respektem uznávali, jako konvikty, nadace atd. Jen p. red. Hajn v nedělní řeči pral špinavé prádlo klerikálů a z pomejí a mydlin přichystal duševní oběd posluchačům. Důkladně nás pokrokaři poučili skutkem. Byly to neklidné noci našeho jindy tichého města, hostince a jiné horší místnosti slavily hody. Více než boj za volnost a pokrok znavilo je pití. Tloukli do oken pěsti a při tom řvali. „Proč nechávali sobě sjezdových pentliček na kabátech, žádný by jich vůbec nepoznal!“ pravil jsem úředníkovi R. „I po skutcích byste je přece poznal,“ odpověděl a měl pravdu. Ubozí hostitelé, připravili pokoje a litovali, že nepřipravili raději chlívky. Tak tělocvičnu v chlap. škole na Novém městě by ani Herakles za den neuklidil. Básník Machar byl nadšen sjezdem a vezl si do Vídně osvěžení a dr. Masaryk na něj naléhal, aby k vůli slečně Novákové napsal báseň „Zde (v Chrudimi) kvetou růže“. Sjezd byl ukončen tancem, při němž scházelo jen zlaté tele. Ted' mi napadá, proč hojně dcer Israele „sedělo“. V celku účast byla slabá. Cizích účastníků mnoho nebylo a mělo by se to nazvati jen schůzí zdejší mládeže. Zejména žákyně lycea tvořily většinu účastníků a jak „Obnova“ pravila, snad by širší obecenstvo o sjezdu vůbec nevědělo, kdyby na sebe účastníci nočními pitkami a rámusy neupozornili. (I rabíni dr. Klauber a dr. Tau-

sik ohradili se proti „nábožensko-mravní výchově, která zavládla na dívčích lyceích“ za professorů vlivem Drtinovým dosazených!)

Postup proti katolicismu v Rusku. Ministerstvo vnitra vydalo nařízení, kterým toleranční ukazy z r. 1904 a 1907 prohlašuje za zastaralé a nařizuje, že rok, v němž je dovoleno změnit náboženství, posunuje se z 15. na 21. Pravoslavní, kteří chtějí přestoupit ke katolicismu, musí míti dovolení od guvernéra.

Francouzský socialista Proudhon o církvi katolické praví: „Církev katolická věří v Boha a věří v něj lépe než každá jiná sekta. Je nejčistším, nejdokonalším, nejzářivějším zjevením podstaty Boží, a jen ona se dovede Bohu klaněti. A poněvadž rozum lidský ani srdce lidské nedovedly se sprostiti myšlenky na Boha, jenž je životem církve, proto přes všechny bouře církev zůstala nerozborna.“

Nekřesťan o křesťanství. Pověstný D. B. Strauss, autor knihy „Život Ježíšův“, v níž se snažil upříti Kristu božství a útočil na základy víry křesťanské, přece jen ve spise „Stará a nová víra“ vyznal upřímně toto: „Pozbytí víry v prozřetelnost Boží náleží věru mezi nejcitelnější ztráty, které souvisí se zřeknutím se víry křesťanské. Jest nám, jako bychom postaveni byli do nesmírného stroje světového s jeho železnými ozubenými kolesy, která se s hukotem otáčejí, s jeho těžkými kladivy a stoupami, jež hlučně dopadají — v tento hlomoz vidí se člověk postavena bez pomoci a obrany, nejsa ani okamžení jist, aby při nejmenším nepatrném pohybu kolem zachvácen a roztrhán, kladivem rozdrčen nebyl. Tento pocit, že v šanc vydání jsme, jest vskutku hrozný.“

Kalendář slovin. kat. studentstva vydán letos opět za redakce F. Stelého. V letošním ročníku kromě obširných informací nejzajímavější je důkladné pojednání o národní obranné práci mezi Čechy, Poláky a Němci. Všele doporučujeme.

Studentské pohlednice vydala Č. Liga A. dle nákresu akad. malíře Pacovského. Lze je obdržeti ve spolku (Praha, II. 144). Kus stojí 10 h, při hromadných objednávkách značné snížení.

Dr. Foerster: Studenti wobec katolicyzmu. Biblioteka „Prądu“ C. 2. Warszawa, ul. Warecka č. 10. Cena 30 kop. Jako prvé číslo, tak i toto jest velice zajímavé. Jméno autora již samo knihu doporučuje.

STUDENTSKÁ HLIDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

LISTOPAD 1910.

ČÍSLO 3.

JUST. J. PLCH:

Winc. Kosiakievicz: Návrat.*)

Román moderního člověka.

V pařížském chrámu sv. Severina jest překrásná památka polská: obraz Matky Boží Ostrobramské, dokonalá to kopie, přivezená a postavená tam Ondřejem Towiańským. Pod samým obrazem jest polské vzývání, zlatými písmeny zářící:

„Paní, k naší záchraně pospěš!“

Jakoby v tom volání bylo slyšeti zoufalý, bolestný hlas celého národa, jehož tolik krutých ran již stihlo, na jehož hrdou kdysi šíjí vloženo bylo járho poddanství. A to úpěnlivé volání polské duše, jakoby bylo výkřikem celého národa, porobeného, nešťastného. Před obrazem rozmlouvají dva mladíci.

„Věříte, pane?“

„Ano.“

„A vy?“

„Já nevěřím.“

* * *

Rozmluva tato udála se mezi Janem Voským, mladým polským studentem a pozdějším vydavatelem jeho zápisků, svrchu dotčeným Winc. Kosiakiewiczem.

Jan Voski, posluchač fysiky pařížské Sorbonny, pocházející ze zámožné rodiny varšavské, zanechal po sobě zápisník, jež přítel jeho po smrti jeho uveřejňuje. Setkali se spolu v Paříži, měli mezi sebou sice jen několik málo rozmluv, které však pro další myšlenkový vývoj skeptického Voského měly význam dalekosáhlý. „Voski na dráze filosofických studií došel k naprostému skepticizmu. Soužilo ho to a mučilo. Uznával celou sílu a celou ohromnost dobrodiní dogmatu, zvláště onoho, bez něhož všechno jiné visí ve vzduchu jako bublina — dogmatu náboženské víry.“ — Proto považuje víru za úplně omluvitelnou, ospravedlněnou, třebas i samým skepticizmem. Lépe jest věriti nežli nevěriti. Bezpečnější, jistější, krásnější a aesthetičtější jest víra nežli nevěra.

*) Přeložil z polštiny Jan Korec, který knihu též vlastním nákladem vydal. Cena K 3.—. Kniha jest umělecky vypravena, doporučujeme ji svým čtenářům co nejvřeleji. Event. objednávky buďtež činěny na překladatele do Příboru na Moravě. Čistý zisk připadne katol. domu v Příboře.

„Ale bohužel! Toto poznání přec nevede nás k tomu, abychom nabyli víry. Mezi potřebou víry a darem víry vidím nepřeklenutelnou propast. Právě takový rozdíl zde jest, jako mezi hladem a chlebem, žízní a nápojem, anebo lépe řečeno: mezi pojmem a skutečností. Jedna jediná cesta, na níž lze dojít víry, totiž důkaz, ztrácí se v propasti, v temnu.“

Voski jest ovšem na omylu. Kde je důkaz, tam není víry. Proto Kosiakievicz — přítel Voského — praví mu na jeho vývody:

„A srdce?!“

Pokrčil rameny.

„Srdce? Toť bludný rytíř středověký. Zachraňuje a osvobozuje zločince, kteří mu ze samé vděčnosti derou kůži; vrhá se na povětrné mlýny, které mu kosti rozlámou; kleká před děvečkou, páchnoucí travou, v nadšení a vzrušení pošetilém. Srdce — toť strašný hlupák! Jak možno pak důvěřovat mu a to dokonce ve velikých věcech!?“

Kosiakievicz ptá se ho tedy: „Znáte, pane, radu Pascalovu?“

„Nikoliv, neznám,“ odvětil, povznášeje k němu oči s podivem

„Byl to přec člověk, jenž nebyl právě nejhorším fysikem a posledním matematikem, a tento člověk praví takovým lidem, jako jste vy: Začněte od skutků! Chodte na mši... Kropťte se svěcenou vodou. Víra pak už sama přijde...“

Jan Voski se na to jen usmál — — —

Neviděli se již nikdy.

A těchto několik vět Pascalových to bylo, které po dlouhých duševních bojích učily z Voského věřícího katolíka

Jan Voski vrátil se tedy sice po dlouhých krisích do lůna církve, ale pak v brzké v rozkvětu let, v rozmachu svých sil odešel s tohoto světa. Jest v tom kus tragédie. Když jasně pochopil smysl a účel lidského života, kdy chce dle toho žít a odčinit všechna ta provinění, jež spáchal na sobě i na jiných — umírá.

„Jest zajisté věc nesmírně podivná, že v době, kdy devětadevadesát ze sta ztrácí víru, literatura naše naprosto ignoruje ten vnitřní boj a bolesti mladých let. Spousty agitační protináboženské četby se vydávají, vznikají knihy pod heslem „volné myšlenky“, útočící na náboženství jako na ošklivý, hanebný, potupný předsudek a péro spisovatele našeho nejde po stopách těch hlasatelů a věstců zkázy a zničení a nepozoruje, jak ta negace se ukládá, jak se hnízdí v hlavách a srdcích naší mládeže — nebrání jí.“

Psychologický vývoj, jak jej prožíval Voski, než přistál s loďkou svého života v klidném, tichém přístavu, má být světlem dle přání překladatelova

všem, kdož podobně jsou nešťastní, jak Voski byl,
všem, jimž temnoty nevěry zahálily až hlubiny srdce,
všem, kdož hledají cíle a k němu cest a opory,
všem, kdož tolik potřebují pomoci a útěchy — — —

* * *

V quintě, před šestnáctým rokem svého života, pozbyl Voski svého mravního kapitálu — víry.

Jeden z kolegů, jež Voski nejvíce měl rád, klidný a flegmatický to hoch, přerušil ho jednou v jakémsi rozhovoru:

„Bůh?! Ah, kollego, vy ještě věříte v takovou hloupost?“

Voski úžasem ztichl.

„Hloupost, hloupost je to,“ pravil dále. Není prý Boha, nikdo ho neviděl, nikdo ho neslyšel. Chemikové, kteří zkoumají hmotu, nikdy v ní Boha nenalezli; astronomové, kteří vesmír prohledávají dalekohledy, nikde s Bohem se nesetkali. Kdo stvořil svět? Bůh? A kdo Boha stvořil? Nikdo! Což pak může něco býti, čeho nikdo nestvořil? Jestliže ano, pak i svět může se obejít bez stvoření.

Voski byl úplně odzbrojen.

Nikdy v životě, do té doby jistotně, nesetkal se s pochybovačností. Měl víru tak, jak do duše mu ji matka vložila, jak ji vytvořil velmi povrchně a špatně naučený katechismus, jak ji prohloubilo několik zpovědí a osvítilo několik přijímání.

„Víra ta však byla ve mně dosti živá. Byla mi stále mravním základem a mravní kontrolou; chvílemi byla sice ohlušována bujností života, v mladém organismu se rozvíjejícího, chvílemi zase byla probouzena výčitkami svědomí a jindy zase byla povyšována, povznášena buď sliby anebo aspoň dobrými úmysly. Byla ve mně uložena celá a neporušená, ale, jak se ukázalo, bezbranná. Ležela v mém srdci jako poklad podle cesty, jehož první mimojdoucí chodec zločinně se zmocní...“

Vlivem svého okolí přichází Voski k novým, neobyčejným poznatkům. Slyší, že víru si utvořil člověk sám ještě v temnotách pravěku ze strachu před hrozným tajemstvím zjevů přírodních, že náboženství vymysleli kněží z osobních, zištných intencí, že duše vůbec neexistuje, její nesmrtelnost jest hloupostí, organismus člověka jest řízen ne duší, nýbrž mozem.

Duše jeho pozbyla všech ideálů. Co jest ideál? Jen trochu chvění částeček hmoty nervové v mozku, když se na to myslí; a lehké, chvilkové chvění vzduchu, když se o tom mluví. Dále nic.

Je-li člověk jen drobkem hmoty, zorganizované v určitém bodě prostoru, kterážto hmota se nezbytně a po krátkém čase rozpadne zase na části, z nichž vznikla, proč bouřiti si krev přeludem o národnosti? — Všechno jedno, čím kdo je! Stejný jest počátek všeho, stejný konec a spory mezi začátkem a koncem života jsou si vždycky rovny a souhlasny.

Voski stal se stoupencem kultu hmoty — materialistou — —

*
*

Následky, důsledně z materialismu plynoucí, ukazují se záhy. V zápisníku tvoří část třetí — „Na dně“. Charakteristika přiléhavá!

Voski stává se propagátorem svých ideí v třídě. Pouští se do diskusí, polemizuje — ale tu přichází k poznání, že si vlastně není důsledný.

„Když všechno jest jedno a na ničem nezáleží, mohu posmívati se všemu pojmu o cti, když všecko je jedno, pak lze stejným právem dokazovati naprostou nelogičnost lásky k vlasti a stejným zase právem jest možno nechat nadšence pro vlast v jejich bludu. Ostatně smrt zrovna tak šlápne na moje přesvědčení a na moji pravdu, jako na omyly těch ubohých, kteří bloudí. K čemu třeba se soužití a mučit?“

Duše jeho byla poušť bez konců, bez cest, pustá, hluchá, studená, bez jediného paprsku — —

Život neměl pro něho žádné chuti a půvabu, zdál se mu „jako patoky mizerný, mdlý, prázdný, bez chuti a síly, ba i bez přípravy“. Časem směle pohlížel do očí myšlenky — na sebevraždu — —

Jako v Dostojevského románu „Zločin a trest“ setkává se student Raskolnikov se Soňou, s níž pak společně jde životem až do žaláře, tak

poznává Voski v Curychu paní Dorotu Kratkovskou, filosofku, s níž pak se shledá i v Paříži.

Na její otázku, zda vyvolil si k studiu fysiku z lásky či potřeby, odpovídá:

„Z poctivosti. Tam především pracuji s tím, o čem nemohu nijak pochybovat — s hmotou!“

Její odpověď vyzněla velmi neočekávaně.

„Ach, ti přírodopytčové. Jací to ignoranti!“

K výčitce tak ostré Voski neměl vůbec odpovědi. Počal uvažovat o fysice a nalézal ji skutečně pustou. Síla? Přitažlivost? Ether vesmíru, látka to nekonečně řidší než vzduch a millionkrát pružnější než ocel a vůbec bez váhy!? Atomy, kterých nikdo nikdy nemůže uvidět, a molekuly, které co chvíle mají jiné vlastnosti, jakmile se v ně atomy seskupí?

„Jsem ignorantem?“ táže se sebe sama.

„Snad . . .“

„Třeba, abych o tom uvažoval!“

Voski dal se do hledání nových pravd

Prostudoval Taineovu knížku o Millovi. Byl to pro něho první pa-prsek. Hmota, která tak velice, skoro výhradně zdála se mu dogmatem a naprosto zřejmou věcí, jedinou věcí, které nemohla pochybnost porušit, počala se mu rozplývat před „okem duše“.

Ale ani tu nenašel toho, čeho hledal. Ani zde nenalezl pravdy — a bydle ní mohl žít.

Zatím v duši jeho rozhořela se láska k paní Dorotě. Hluboká, mocná. Ale paní Dorota měla muže! Měla opustit svého churavého muže a jít za Voským?

Počestnost? Zodpovědnost? Věrnost ve slibu? To přec byla proň chiméra, kdykoli se nad tím pozastavil. A přece píše, že „ženy bez počestnosti, bez citu povinnosti, ženy tak chladně podvádějící, pokrytecké a nevěrné nemohl bych milovat, nebo alespoň nemohl bych ji milovat tak celou svojí duší, bez výhrady, jak miloval jsem Dorotu . . .“

Probírali spolu filosofické otázky a často přicházeli k problému Boha.

„Bůh? Nikdo přec ještě nedokázal, že Boha není! — Tvrdit, že ho není, znamená a předpokládá přec — vědět něco zcela určitě. A co vlastně my, ubozí lidé, víme určitě? Nic! Bezpříčinným tudíž a neodůvodněným je tvrzení atheistů, že Boha není. Ergo: snad jest Bůh?“

Takové otázky a jiné s Bohem souvisící namanuly se Voskovi častěji. Kapitola, v níž pojednává o tomto stadiu své duše, sluje „V mrtvém bodě“. Voski sám se v ní charakterisuje:

„Černá zřídla pessimismu, zoufalství, beznadějnosti viděl jsem hustě kolem sebe otevřena. A s těmi hořkými a pálcími šťávami, které plynuly z těch zřídél, že stékaly i krůpěje pravdy? Toho nikdo nebyl si jist. Kdybych byl cítil potřebu anebo aspoň myšlenku vybrat si některou z těch filosofických věr, které ležely na tržišti života, jistě nebyl bych se obrátil při svém výběru k těm, které pálí a trápí . . .“

* * *

Voski odjíždí s paní Dorotou z Paříže, zastavuje se v Kolíně nad Rýnem. Hlavní zajímavost starožitného toho města, slavná kathedrála, ho nesmírně pobouřila.

„Ale vždyť je to suchá mathematická formule, to není dílo umělecké,“ zvolal. Vešli dovnitř.

„Zdalo se mi, že jsem jaksi povznesen do výšin, nad zemi, vysoko, kde moje smysly i vůle jsou omámeny, v končiny snah a nadějí na něco nekonečně krásnějšího a lepšího než jest život náš — na nebe. Barevná světla okny se deroucí působila na moje zraky způsobem sladce omamujícím; klid, jakoby splývající na mne v tom soumraku, který se rozprostíral zde pod klenbou z oblouků sotva dosažitelných zrakem, dával mi tušiti dokonalý klid duše, odpočinek v jakési neviditelné lásce a důvěře, která nemůže oklamati, odpočinek, jakého jsem vůbec neznal od té chvíle, co jsem pozbyl svojí víry.“

V železničním vagonu pravil Voski paní Dorotě:

„Víš, na co jsem myslel v katedrále kolínské? — Že by bylo velmi dobré a sladké, kdyby byl na světě Bůh a že bych si toho upřímně a velice přál.“

„Přál? Upřímně a velice?“

„Ano! Ba zdá se mi, že již nyní po tom velice prahnu.“

(Příště dále.)

JÁRO HAMEL:

Motiv dušičkový.

Šla Duše trpící k záhonům růží uvadlých,
by ochutnala vůně jich, jež dávno vyprchala;
šla Duše ku rovům radostí vyhaslých,
by jejich teplem opojným zas znovu pookřála.

Žal němý z oddaných jí plakal zřetelně,
jakoby čekal toužebně na úsměv přivítání —
Leč jenom Vzpomínka jí přicházela vstříc —
jak poutník znavený a v dlouhém zadumání.

A přišla Vzpomínka. — — Na čelo Duši tichý
políbek vonící rty svými přitiskla,
květ růže uvadlý utrhl z dlouhé líchy
a Duši podala a bez slov — odešla —

— — — — —
Šla Duše cestou svou — ubledlou měla líc;
stesk němý z oddaných jí plakal zřetelně.

J. D. R.:

Advokáti pravdy.

(Dokončení.)

Hájití vždy důsledně pravdy a práva je ovšem i d e á l, a snad vysoký ideál. Je to něco, co ještě není, ale co by mělo býti (jak připouští snad každý) a co by také mohlo býti, jen kdybychom opravdu chtěli. Nuže, uznáváme li, že by se něco díti nemělo, co se děje nyní, jsme-li opravdu s nynějším stavem nespokojeni, proč mlčíme, proč se mu sami poddáváme, proč sami následujeme to, co vytýkáme většině? Nevymlouvejme se na obtíže, nesvalujme vinu na jiné! Přiznejme se raději, že nemáme víry v mravní pokrok a zlepšení, ač snad o pokroku jinak často mluvíme. Není nic horšího pro pokrok v ctnosti a mravnosti nad takový „praktický“

skepticismus a pohodlný mravní pessimismus, který se optimisticky s každým hříchem smíruje a vymlouvá se, že tak bylo vždycky, že lidstvo nebude lepší. — Nač by tedy byl přišel Kristus?

Snad se zdá někomu tohle smýšlení příliš ideální. Ale je to křesťanské. A křesťan musí být idealistou, chce-li zůstat křesťanem. Křesťanství je samý idealismus, to by mělo být každému křesťanu jasno — a vznešené zásady Kristovy stále ještě jsou ideály, k nimž má spěti každý, kdo se nazývá křesťanem. Vzdání se těch ideálů znamená vzdání se křesťanství. Nedovedu si mysliti člověka zbožného a zároveň neideálního — to by byl pokrytec. A neumím si představit křesťana, jehož by neuchvacovala krása ctnosti.

Ale vy snad přece řeknete: Nechme ho, nevšímejme si ho! Je to blázen, utopista! Chce převráceti svět. — Ale což nechtěl Kristus, aby křesťanství svět převrátilo? A neučinilo křesťanství veliký převrat v dějinách? A nestalo se pak zase několik převratů opačných? A chcete stále ještě, aby křesťanství světu ustupovalo, aby s ním smlouvalo a se svých ideálů slevovalo? Či je snad dokonalé křesťanství utopie nesplnitelná?

Ostatně, jaká pak utopie? Není dovoleno lháti a není dovoleno být nespravedlivým a nepoctivým! To platí absolutně, beze všeho smlouvání už jako požadavek přirozeného zákona.

Jistě jsme měli na středních školách více ideálů než jich máme teď. Snad mnohý z nás snil o tom, jak bude bojovati za pravdu, jak bude hájiti spravedlnosti a poctivosti. A nyní jako advokát, kněz, vychovatel by chtěl dáti přednost nízkému sobectví.

Když jsem byl ještě malým, nezkušeným studentem, myslíval jsem, že advokáti jsou zbyteční, že by se mohl hájiti každý sám, nebo že by si mohl přivésti kohokoli jiného, kdo by mu chtěl zastati službu nepoctivého advokáta ze řemesla. Nemohl jsem pochopiti, proč třeba tolik učenosti k tomu, aby člověk mohl říci pravdu, když je to přece tak jednoduché. Prával jsem si hájiti se na soudě sám bez advokáta jako Sokrates a přával jsem si i nevinnost jiných hájiti jako neadvokát i proti nespravedlivým advokátům. Bylo mi potom divno, proč i lidé učenější než advokát a výmluvnější se dávají zastupovati na soudu advokáty, i ptal jsem se na to staršího přítele a dověděl jsem se, že to bez advokáta nejde. Jen s nelibostí jsem se smířil s tímto pokrokem civilisace. Nyní na to vzpomínám jako na naivní dětinství.

Ale nemohu snést, když někdo nazývá stejnou naivností i zcela rozumný a oprávněný požadavek, aby advokát vždy jen pravdu a dobro zastával, a když takovýto obhájce lži chce být nazýván poctivým a pravdomluvným člověkem. — Vždyť je to přece tak jednoduché! Jen trochu smyslu pro pravdu a citu pro právo a spravedlnost! A jen chtíti, opravdu chtíti! Největším nepřítelem všeho dobra a mravního pokroku je ten, kdo všecky podobné myšlenky a pokusy hned a limine odmítá, kdo na něco ideálnějšího nechce ani pomyslet, natož se o to pokusiti — kdo přichází vždycky se svým zabíjejícím slovem: nemožnost.

Vím, že jsem vás ještě nezískal. Ozývá se ve vás příliš smysl „praktický“, lekáte se idealismu, který ohrožuje váš „život“, vaše živobytí. Neboť chcete také žiti — pohodlně žiti. A řeknete snad, že pravda vás neuživí, neboť nemáte důvěry ve vítězství pravdy, nechcete pro ni ničeho obětovati. A přece vám praví zdravý rozum, že nemůže umřiti hlady poctivec, který má zdravé ruce a zdravou hlavu. Konečně nemusíme vždycky „žiti přiměřeně svému stavu“; to je taková pružná a pohodlná fráse, které se každý dovolává, aby se vyhnul oběti. Přec nikde není psáno, že „intelligent“ musí denně tolik spotřebovati na své tělo a pohodlí, že musí míti tolik zbyteč-

ných potřeb. Myslím, že by nám velmi prospělo, kdybychom se učili snést někdy také trochu bídy a nedostatku. Jestliže miliony kolem nás trpí a strádají, sluší se křesťanu, aby také trpěl s trpícími. — A což kdyby to nešlo p o c t i v ě se užítí? Nebylo by pak záhodno raději pro pravdu zemřít, než žít ve společnosti, v níž poctivost není možná?

Nazývejte si takové řeči třeba ztřeštěným idealismem a bláznovstvím neb snílstvím! Chlubte se svým smyslem praktickým! To je mi však divné, proč nazýváte snílkem toho, kdo touží po ž i v o t ě, kdo chce žít, a cele doopravdy žít, kdo pojímá život vážně, kdo chce žít tak, jak žítí má, kdo chce přirozené zásady poctivosti, pravdomluvnosti a přímosti také důsledně p r a k t i c k y provádět; a proč p r a k t i c k ý m nazýváte toho, kdo o nich nejvýš jen snítí připouští. Jakou to máte představu o životě? Žítí znamená chtít, snažit se, usilovati, výše toužit, spět k ideálu, bojovati za velikou ideu a usilovati o její uskutečnění. A křesťanský žítí znamená tento život zmocnit, povýšit na druhou mocnost.

Žítí chceme všichni, jenže jedni chtějí pohodlně žít, což jest v řeči druhých tolik jako bídně živořit. Jedni vidí život v tom, co uspává, druhí v tom, co povznáší k životu vyššímu. A protože chceme žít všichni, máme všichni celou duši až úzkostlivě chránit statky, bez nichž život není možný. A možno člověku žít bez pravdy? Snad možno, ale jaký je to život? Vidíme to již nyní. Co nám prospěje všechen pokrok technický a hospodářský, nemáme-li Pravdy? Kde není pevného přesvědčení o pravdě, tam není také pevného charakteru. A jaký je to život ve společnosti bezcharakterní, zmítané spoustou lží? Síla povahy plyne ze síly a ryzosti zásad. Kde se nežije pro pravdu, tam se žije na plano. Kde n e v l á d n e P r a v d a, tam nastává v životě z m a t e k. A jak se žije v tom zmatku společenském při vzájemné nedůvěře, nepřímosti a zlé sobeckosti, cítíme až příliš. Promrhali jsme zděděný poklad pravdy a mrháme i poslední zbytky.

Co tu tedy říci o tom, kdo ještě se odvažuje žít ze lži a nepoctivosti na útraty společenské mravnosti, kdo okrádá společnost i o poslední zbytky svatého dědictví pravdy, spravedlnosti, poctivosti a upřímnosti. Advokáti, kteří by měli hájit toho dědictví, nepokládají si za hřích společnost o ně připravit. A to prý je docela v pořádku, to prý je nejlepší advokát, umí-li pravdu převracet, každého bídíka „vysekat“ a každou lež ospravedlnit; to prý už je jeho povolání a jeho živobytí. Společnost si tedy vydrží advokáty na to, aby z á k l a d s p o l e č n o s t i, p r a v d u, podkopali. A advokáti se nestydí žít na útraty společné mravnosti, kterou přece mají chránit.

Každou jednotlivou lži se ztrácí část obecné sumy pravdy a mravnosti. Za každou lži pak následuje druhá, neboť lidé se rádi omlouvají druhými, a tak se lež ve společnosti množí a pravdy ubývá a těm, kteří by chtěli žít poctivě a upřímně, stává se život v takové společnosti těžkým a nešťastným. Společenský život je pln zmatku a neupřímnosti a svádí ještě k nové neupřímnosti.

Dva z uvedených advokátů se stali kněžími. Jest opravdu jakási podobnost mezi a d v o k á t e m a k n ě z e m. Oba jsou povoláni k tomu, aby veřejně chránili obecný kapitál pravdy a spravedlnosti, z něhož žije společnost. Dobrý kněz je zároveň advokátem pravdy a ctnosti, kterou jménem Kristovým hlásá, a poctivý advokát je v jistém smyslu knězem tím, že slouží i obět přináší Pravdě a Spravedlnosti. Obojího úřadu se hrozně zneužívá, vloudí-li se do nich zájmy sobecké, stane-li se z nich „řemeslo“, jehož cílem není Pravda, nýbrž zisk a pohodlné zaopatření. Corruptio optimi pessima. Není smutnější společnosti nad tu, která má sobecké

kněze a sobecké advokáty, a která si je tak sama vychovává. Pak se ovšem může někomu zdát, že ty dva stavy jsou zbytečné, ano že jsou na obtíž společnosti, že vyssávají poctivý lid, že žijí z lidské hlouposti a z cizích mozolů, že ruší veřejnou poctivost a zavádějí neupřímnost — a že by bylo lépe, kdyby jich nebylo.

Kde jsou ještě ideální a nezištní kněží a advokáti, jimž by Pravda byla nade vše? Proč se bojíte ukázati ten idealismus veřejně, abychom to viděli — „aby viděli skutky vaše dobré a chválili Otce, který jest v nebesích“ a nezlořečili mu. Mnohým kněžím se právem vytýká pohodlnost, sobectví, ziskuchtivost, prospěchářství, řemeslnost, zkrátka praktický materialismus, kdežto by u nich mělo býti nejvíce idealismu. Ale proč se to nevytýká i advokátům? A není to duch celé doby nynější? Společnost je sama taková, z jejího prostředí přirozeně se rodí lidé, kteří se nestydí žít na útraty společenského dobra a veřejné mravnosti. Co lidí dnes se živí tímto nemravným, nečestným způsobem a společnost si sama vydrží tyto vyrabitele jedu, a chrání své vrahy a zloděje. Špatní kněží, špatní advokáti a úředníci jsou smutným vysvědčením pro společnost.

Čím skoupější je nynější společnost na uznání ke křesťanskému knězi, tím štědrější je k nepoctivým advokátům a k státnímu úřednictvu. Čím více pohrdá knězem, tím větší úctu má k právníku a advokátovi; nechce býti spravována kněžími, nýbrž advokáty. A čím méně má kněží, tím více jest jí třeba úřednictva a advokátů, tím více se množí spleť zmatky a obtíže, spory a zločiny, které by křesťanský kněz láskou urovnal. Kněží dnes ubývá — snad tím budou konečně přinuceni žít nezištně a poctivě; ale advokátů a úřednictva stále přibývá a stále se množí počet těch, kteří chtějí žít pohodlně na útraty společnosti. Smutná společnost, která potřebuje tolik advokátů! Čím více advokátů, tím hůře se daří pravdě a obecné mravnosti. Advokáti sami veřejné mravnosti nezachrání, nepřispěje-li jim poctivý, obětavý a nezištný kněz křesťanský. Jen tak má smysl součinnost kněžstva s inteligencí, vzdají-li se obě strany stavovského sobectví a budou-li nezištně a obětavě pracovat pro Pravdu.

Jak krásný úkol: sloužiti Pravdě! Pravdě, která jest naší spásou, naším životem a blažeností. Jen pravda, upřímnost s láskou nás mohou vyvésti z přítomných zmatků, jimiž všichni trpíme. „Pravdu sobě mluvmе, dobří spolu budme,“ jinak nám nelze žít. *Amicus mihi Plato, amicus Socrates, sed magis amica Veritas.* „Pravda osvobodí vás.“ „*In necessariis (t. v pravdě) unitas, in dubiis libertas.*“ To vše jest naše povinnost. Či jsme snad osvobozeni od této povinnosti proto, že většina jí zanedbává? My potřebujeme pravdy, a společnost potřebuje pravdy. Bez pravdy dlouho žít nemůžeme. Někdo musí začít, někdo se musí odvážiti. Společnost to nebude, to musí býti jednotlivci.

Společný náš poklad mravnosti jest ohrožen pro neupřímnosti a lži většiny. Jest na čase, abychom se všichni stali advokáty Pravdy a vysvobodili sebe i lidstvo z trapné neupřímnosti, zmatku, nepoctivosti a lhostejnosti a dobyli lidského pokoje, po němž toužíme; abychom konečně došli jednoty a mohli žít pro Pravdu v Pravdě!

Zdaž se nalezne aspoň několik tak odvážných studentů, kteří by nehledali ve stavu kněžském výživu z nouze a kteří by nehledali v právnictví a advokátství pohodlné zaopatření a kariéru? Brněnská „Hlídka“ (1910, č. 5) napsala nedávno v poznámce o sebevraždách žákovských: „Na život se dnes každý dívá jen pod zorným úhlem kariéry. A to ještě kariéry co nejspeciálněji vyměřené. Selže kariéra — nestojí život za to. Ze života samého už nikdo radosti nemá. Nikdo nemá odvalu přemáhat překážky; neznáme a nejsme ani vedeni k tomu, abychom toužili po poznání radosti

z překonaných překážek, vytrpeného strádání, odříkání, vykonané těžké práce. Nectíme všechny stavy a všechny práce — toužíme jen po určité cestičce, ač se nám jich kolem rozvírá na tisíce.“ K této těsnosti názorů vede bohužel již nynější výchova hospodářská, společenská, školní — to specialisování práce a ta odbornost, což je sice výborná podmínka výrobní, ale zlá okolnost životní. Z této těsnosti se třeba vymaniti. A jak? Nepojíme život tak stavovsky, tak úzce a obmezeně. Jen trochu více houževnatosti, vytrvalosti a trpělivosti, a nebudeme se báti života. Nechtějme žiti pohodlně, nechtějme býti jen samými úředníky a spoléhejme trochu více na svou hlavu a své zdravé údy, než na nespravedlivou protekci a nepoctivou kariéru! Neboť jest na čase, abychom se vysvobodili z pout lži a neupřímnosti a mohli i druhým ukázati cestu k Pravdě, kterou nám uloupili a bez níž déle již žiti nemůžeme.

JURKA SLOVÁK:

Květy opuštěných luhů.

(Cyklus veršů.)

Mstitel.

I.

Radují se páni v Budíně,
ej smutno, bolno slovácké krajině!

Už ta její sláva pošlapaná,
hluboko ve Váhu přikovaná.

Na nitranské věži dvanáctá se bije
a Janošík zbojník hnije v zemi, hnije.

Za hory, za doly odletěl jeho zpěv
a v žilách slováckých sražená, ztuhlá krev —

II.

Daleká jest cesta z Pestu do Trenčína,
šla po ní, plakala pěkná Slovenčina.

Šla k vysokým horám, do lesa širého,
volala Janoška, sokola sivého.

„Janošku, probud' se, čas přišel, vstaň,
matičku nešťastnou před křivdou braň!

S Kriváně zavolej jako zpěvné ptáče
a radostí zplesá lid věrné Slovače!“

III.

Vstal Janošík z hrobu, křikl v lesy černé,
probudil ze spánku chlapce jaré, věrné.

„Kamarádi, bratři, napijte se vína,
šavle k boku dejte, půjdem do Budína!“

IV.

V uherském městě Budíně
seděli magnáti při víně.

„Hochu, dolej číše, víno sem,
ať žije a zkvétá uherská naše zem!

Víno a obilí víc by rodit chtěla
a pevné železo na slovácká těla.“

Tak pravili páni zpupnou pýchou hnáni —
a než ráno vzešlo, byli porubáni.

Žal.

Proč smuten,
zamyšlen,
miláčku, sedíš?

Bratříčku, neptej se,
měsíčku, nesměj se,
o mém zármutku nevíš.

Hvězda se chvěje,
mráček k ní spěje
radostí tajnou.

Hochu, můj hochu,
usměj se trochu,
pust bolest žalnou!

Usměju, budu se smát,
až bude muzika hrát
u mého hrobu,

až mne ve věnci
uloží družičky, mládenci
k spánku na věčnou dobu.

V ráj slastný vejdu,
s milkou se sejdu,
polibek dám,

zahrají andílci,
přijdou svatebníci
i Pán Bůh sám.

Láska neumírá.

Vzpomeneš na mne, vzpomeneš,
až na tu vojnu pojeděš?

Proč se milenko, proč se ptáš,
však už jiného v srdci máš?

Nač bych já na tě vzpomínal,
smutné srdenko rozdíral?

Země se chvěje, to v dálce děla řvou,
s Bohem tu zůstávej, mne na svatbu již zvou.

Snad se některá koule i ke mně přižene,
přetrhne mladý život můj a srdce prožene.

Daleko v širém poli mne najdeš, milá, spát,
vysoko zpívat ptáky, truchlivě větry lkát.

Studenou šavli pod hlavou a ránu v srdci uvidíš,
ó, přilož ruce na hrud' mou a lásku tlouci ucítíš!

V zapadlé stráni lesní.

V zapadlé stráni lesní, kde starý stojí kříž,
dva keře planých růží tam prokvétati zříš.

Ty růže sladce šeptají, když večer nad krajem klesá,
jim slavík padne v náručí a touhou, láskou plesá.

Spasitel opuštěný se s kříže usmívá,
a tichý, sladký vánek růžemi zachvívá.

Popěvky.

I.

Šel jsem tichou nocí za svitu měsíce,
nade mnou světýlek hořelo tisíce,
záletný větříček s lístečky se líbal
a láskou opojen své touhy slavík zpíval.

II.

Ty slavičku, ptáčku, zpívej mi písničku
o mé nejmilejší při smavém měsíčku.
Zpívej ji, zpívej, než hvězdičky zajdou
a očka mé milé jiného si najdou!

III.

Jen jednu lásku poznal jsem,
trvala kratičko,
když jsem jí vzpomněl, plakal jsem,
matičko, matičko!

V svatém tichu noci.

Mé dítě, v tichu noci svatém
hlavičku na hrud' mou schyl,
ať v srdci láskou jatém
užijem slastných chvíl.

Poslouchej onu krásnou báj
ze starých, dávných let,
šeptá ji z jara pták i háj
i růže sladký květ.

Veni, vidi . . .

S hlubokou ranou v hrudi
kráčel jsem nocí v dál,
mou lásku kroky z hrobu budí
a v očích smutek plál.

Něco se tamo černá,
toužebně krácím blíž,
„snad,“ pravím, „duše dobrá, věrná,“
— přede mnou starý kříž. —

I potácel jsem se tou plání sinou
jak ptáče raněné,
na mraky hleděl, — v dálku tiše plynou —
a tiskl lice k zemi studené.

I plakal jsem, objev dřevo černé,
až srdce sedalo,
že našlo jedno srdce věrné,
jež marně hledalo .

Moje mládí.

Onehdy krásný večer byl,
vysoko na nebi plno hvězd,
zvědavý měsíc žlutě zemi myl,
já celý vesmír zřel jsem kvést.

Zašel večer, půlnoc přišla,
vane chladný z lesa vzduch,
smutná dívka odtud vyšla,
— byl to mládí mého duch. —

Loučení.

Přiletělo ptáče, usedlo na sněti,
smutně zaplakalo, svolávalo děti:

Poletíme v jiné kraje,
kde les nové zpěvy hraje.

Svatba, zašla květů krása,
vítr divnou píseň hlásá.

Letí mraky šedé, za obzor se tratí,
za nimi se dáme, synáčkové zlatí!

Až v ty krásné kraje šťastně přiletíme,
pak vás, stromečky, větrem pozdravíme.

JAN ŠANDA:

Mučenka.

(Z cyklu „Cestou k Tobě“.)

Dychtivě řezal jsem knihu života svého,
a mnoho mezi řádky četl vysněného —
ne všecko však.

Svůj kalich rozchvěla ku rose svěží
a zase spíata sucha ve otěži
malátněla.

Má duše — mučenka ubohá — bédná,
ta ssála žár si z knihy té i ledná
cítění smrti. —

Až jednou toužné lijáky se snesou dolu,
tu všemi póry střebeat bude stvolu
mučenka bédná.

O poměru církve ke státu.

(Pokračování.)

Poslední pokus římské vlády znovu zříditi stát na podkladě pohanství za Diokletiana (284—305) potkal se s neúspěchem. A tu císař Konstantin (311—337), poznáv již povahu křesťanství a vida, že říše je všude takřka proniknuta naukou křesťanskou a poznávaje patrnou nemožnost dalšího udržení se pohanství, přišel snadno k myšlence znovuzříditi říši na podkladě křesťanském, pročez hned po svém vítězství nad ostatními praetendenty trůnu vydal r. 313 slavný edikt milánský, ve kterém jako zásada pro říši římskou stanoveno, že nikdo nemůže býti pro své náboženství pronásledován. Toto prohlášení svobody náboženské jest myšlenka celému rázu římského práva dosti cizí a vysvětlitelná jest jen přechodným svým rázem; skutečně také brzy se od ní ustupuje a vývoj se běře tím směrem, že se znenáhla uznává zase jen jedno náboženství v říši, křesťanství, ale toto se stále více podrobuje normativům státní moci, obdobně jako tomu bylo za vlády pohanství. Ovšem ještě počínání si Konstantina Velikého možno se stanoviska církevního označiti jakožto nezávadné, jak patrné z jeho slov, která, vycházejí ze zásady, že církev morálním vlivem svým podporuje vážnost státu, tento pak odstraňuje překážky, které se staví v cestu její působnosti, říkával biskupům v důvěrných rozhovorech: „Vy zajisté jste biskupy ve vnitřních věcech církevních, já jsem od Boha ustanoven také biskupem, v záležitostech církve zevnějších.“ (Eusebius lib. IV., c. 24) Ale již za nástupců jeho mění se tento poměr: pohanství se všelijak omezuje, zejména se stěžuje pohanům přístup k úřadům dvorským i státním a pod. a dobou Theodosia Vel. (379—395) počíná dokonce systematické vyhubování pohanství (Cod. Theod. de paganis 16, 10); pokud pak se týká poměru státu k církvi křesťanské, dlužno činiti rozdíl mezi vývojem na západě a vývojem v zemích východních.

Trvalým přenesením sídla římského císařství do Byzantia (Konstantinopole) r. 330 vytvořeno jaksi druhé sídelní město říšské. Tu jest přirozeno, že se vliv moci státní oproti církvi utužoval jak stálým spojením cařihradských patriarchů s císařským dvorem tak i stálým zasahováním císařů do záležitostí církevních. Byla k tomu na východě i zvláštní příležitost Sekty náboženské, které tou dobou proti církvi boj vedly, vznikaly ponejvíce na východě a tam také jejich řádění bývalo nejprudší. Císař pak, háje zájmu jediné státem uznané církve, častokrát byl nucen zasahovati do vzájemných těch třenic a osoboval si mnohdy právo i způsobilost rozhodovati o theologické správnosti té které náboženské nauky, aby učení tomu, jakožto učení církve, poskytl ochranu, nebo je dal pronásledovati jakožto bludné. Tento vliv se v naznačeném směru stále stupňoval a zákonodárství světské jest jím proniknuto tak, že se do kodifikace římského práva za císaře Justiniana (527—565) vedle ustanovení týkajících se, jak přirozeno, oborů čistě světských dostala i ustanovení, jichž nadpisy jasně svědčí o tom, kterak moc státní zasahovala přímo i na pole dogmatické, jak toho výmluvnými jsou svědky některé tituly kodexu Justinianova: o nejsvětější Trojici (lib. 1. de summa trinitate), aby křest svatý nebyl opětován (tit. 6. ne sanctum baptismi iteretur) a pod. Církev na východě tedy, ztrácejíc stále víc a více na své samostatnosti, stávala se církví státní a pozbývajíc tímto rázu katolického poklesla až k oněm nejzazším mezím závislosti na moci státní, kterou naznačujeme výrazy byzantinismus (dle hlavního sídla tohoto směru) nebo caesaropapismus, (ježto caesar říše byl zároveň papa církve), kterýžto

poměr přirozeně vedl k roztržce s církví západní, ke schismatu a jeho dědictví, nynější církvi pravoslavné, státní to církvi ruské, jež upoutána jsouc k organismu státu nemá vůbec samostatné existence; vždyť dnes jest nejvyšší duchovní hlavou pravoslavné církve car ruské říše a jeho poradným sborem ve věcech náboženských svatá synoda, v níž zasedá celá řada osob světských, pensionovaných generálů a pod. —

Jiný byl vývoj na západě. Přímý vliv římských císařů seslabil se oproti papežství již přenesením sídla na východ říše a když vyvrácena říše západořímská r. 476, stal se papež ochráncem i světským vládcem nad Římem a jeho okolím zejména v trudných těch dobách, kdy Gotové potom i Longobardi obléhali Řím. V té době nově vznikající organizace státní polobarbarských národů na troskách veleříše neměly zajisté ani smyslu ani dosti síly zasahovati nějakým způsobem do sféry církevní působnosti. Spíše naopak církev, hlásajíc jim křesťanství, byla u nich důležitým činitelem kulturním. — Mezi těmito nově vznikajícími státy znenáhla mohutněla říše francká. Za doby Merovingů nebylo žádných styků mezi vládou světskou a papežstvím. Tenkrát bývaly svolávány národní synody duchovenstva franckého a to panovníkem a církev v té době nese na sobě ve francké říši zplna ráz byzantinismu. Když však z Anglie přišel sv. Bonifác a rozvinul po říši činnost směřující k tomu, aby biskupové uznali svou podřízenost pod biskupa římského a zavázali se přísahou, že ji také vždy budou uznávati, tu mění se již poměry ve směru užších styků mezi říší franckou a Římem a to tím spíše, protože za posledních Merovingů měl faktický vladař Pipin na tom zájem, aby byl také i po právu uznán autoritou papežskou, papež pak zase potřeboval v dobách těch podpory proti nájezdům ariánských Longobardů. Když tedy papež Štěpán III. uznal r. 754 královskou důstojnost Pipinovu, dal tento papeži území Longobardům odňaté. A z tohoto poměru jakéhosi protektorství říše francké nad územím vznikajícího papežského státu vzniká s dalším rozvojem říše francké za Karla Velikého myšlenka všeobecné monarchie křesťanské v ten způsob, že vedle universální a jednotné moci církve — papežství — má postavena býti universální a jednotná moc světská — říše francká, — jakožto dědička světového panství římského a to na podkladě rovnoprávnosti a nezávislosti obou mocností. Tím směrem neslo se panování Karla Velikého, ač je patrné, že tak mocný panovník choval tendenci, proměnit ochranu církvi poskytovanou v panství bezprostřední, a proti takovýmto úmyslům vyskytuje se zase se strany církevní snaha se slabiti význam ochranného postavení říše francké. V tom směru je zajímavá tak zv. donatio Konstantini (= darování císaře Konstantina), která pochází z VIII. stol. od neznámého spisovatele. Je to falsifikát obsahující věnování císaře Konstantina, kterým se uděluje celá Itálie papeži. Tím měl se slabiti význam darování Pipinova, když dle toho vlastně jen restituoval papeže v držbu jemu již dávno náležející a vyslovena tím i tendence další, že se totiž má k tomu, co Pipin daroval, připojiti ještě i ostatní Itálie. — Za nástupců Karla Velikého nastává rychle úpadek francké říše a tím mizí i nebezpečí její nadvlády. V této však době, kdy nebylo třeba zápasiti o samostatnost oproti státu, klesá mravní síla papežství, jež koncem IX. a X. stol. dostalo se nesvědčitým agitacemi volebními do rukou navzájem se potírajících stran římské šlechty, čímž někdy dosazen na stolec papežský muž, jenž nebyl hoden vysoké této důstojnosti.

Přihlížíme-li tedy k celému tomuto období druhému, můžeme celkem říci, že církev na západě jest od státu neodvislá, že však naopak také nemá žádného přímého a uznaného vlivu na záležitosti politické.

Třetí období zahajuje pontifikát Řehoře VII., jenž vstoupiv na stolec sv. Petra jal se prováděti tuhou organizací církevní, čímž značně posílil

morální sílu církve na venek a zahájil system zvaný theokratický nebo-li bohovládný. Vnitřní povaha tohoto principu a celá jeho charakteristika podávala by se z tohoto: náboženství křesťanské spojuje všechny lidi celého světa v jedinou velikou společnost řízenou papežem. Oproti tomu organizace světské nejsou takto universální. Jako pak vše, co jest pouze dočasné a světské, musí ustoupiti tomu, co vede lidstvo k jeho nadzemskému cíli, tak i moc světská musí plně býti poddána moci církevní. Církev, majíc klíče království nebeského, může regulovati vše, co lidstvo vede k věčné spáse, může tedy také censorovati zákony světské a nejen jim odporovati, nýbrž i přímo je zrušiti jakožto nezávazné, když jsou v něčem na odpor právům církve. Papeži přísluší i právo sesaditi panovníka a zbaviti poddané jeho povinnosti věrnosti k němu. Poměr tento byl naznačován různým podobenstvím: jako má měsíc světlo od slunce, tak podobně jest církev primárním zdrojem všeliké moci, od níž moc světská odvozuje panovnickou autoritu svoji. Jako tělo poddáno má býti duši, která má řídit všechny jeho úkony, tak i moc světská poddána má býti moci církevní. Zvláště však byla běžnou theorie o dvojím meči, nejpraegnantiěji vyslovená v bulle Bonifacia VIII. „Unam sanctam“ z r. 1302: „...Oba meče jsou v moci církve, duchovní i světský. Toliko že tento jest nošen za církev (pro ecclesia), onen církvi (ab ecclesia); oním vládne ruka kněžská, tímto ruka králův a válečníkův, avšak na pokyn a z dopuštění kněze. Slušno pak, aby meč poddán byl meči, aby moc světská podřízena byla moci duchovní.“ (Dr. Ritter l. c. II. 244) Důležité ovšem jest, že tento diktát byl celkem také uznáván a vrchol principu theokratického v praktickém provádění představuje doba pontifikátu Innocenta III. (1198—1216), bez jehož účastenství nevyřídila se vůbec žádná důležitější událost politická a jenž zasahoval mocně do současných sporů o korunu císařskou v říši německé, kdež po smrti Štaufovce Filipa korunoval Ottu IV. na císaře římského r. 1209. Když však týž zrádně opustil stranu papežskou v říši, tu jej r. 1212 papež sesadil a císařem prohlásil Štaufovce Fridricha. Český kníže Přemysl Otakar I. obdržel od Innocenta III. titul královský a král bulharský Jan I. Ašen (Kalijan) přijal od něho korunu císařskou a král anglický Jan (Bezzemek) přijal Anglii jakožto papežské léno! Tento princip theokratický nebyl jak pochopitelně přijímán se strany světských panovníků beze všeho odporu, ale v této době byla rozhodná převaha na straně moci církevní, jak o tom svědčí boje papežů s císaři, zejména však Řehoře VII. s Jindřichem IV., který roku 1077 se musil v Canosse podrobiti, boje Paschala II. a Kalixta II. s Jindřichem V., který roku 1122 donucen k uzavření konkordátu vormského, jehož ustanovení o udělování církevních úřadů svědčí o vítězství moci papežské. Ale přes to i v této době máme jednotlivá fakta, první to stopy pozdější reakce jasně dosvědčují, že nebyla bezvýjimečně politická nadvláda církevní uznávána. Král anglický Jan II. (1154—89) v době plného rozvoje principu theokratického podrobil ve svých clarendonských konstitucích (Constitutions of Clarendon) z roku 1164 kněžstvo pravomoci světské, kdežto moc církevní stanovila tehda všeobecně požadavek, aby duchovní příslušeli výhradně před soudy církevní (privilegium fori), a stanovil, že může každý žádat za vydání ochranného listu, kdo se domnívá, že mu ublíženo bylo nálezem úřadu církevního. A podobně propuká na počátku XIII. věku vítězný odpor i v Norsku za doby státoprávního boje mezi Hakonem a Sverirem, z nichž první přijal korunu Norska jako papežské léno, kdežto Sverir vystoupiv proti němu, moci mu korunu odňal a bez papežského léna jí pro sebe uhájil.

Vedou vědy přírodní k nevěře?

(Dokončení.)

Maxmilián baron Michaux (1808—1890). Po promoci na universitě lovaňské studoval v Paříži anatomii a v Heidelberce chirurgii, kdež i doktorem chirurgie prohlášen. R. 1835 ustanoven professorem anatomie v Lovani a rok na to professorem chirurgie operativní. Michaux proslul jako výtečný operateur. Ze všech operací, které podnikl, byly mu nejmilejší operace nejtěžší. Jaké oblibě těšil se u svých žáků i u svých krajanů, dokázal nejlépe r. 1886, kdy slaveno 50leté jubileum professorské a operateurské jeho činnosti. Byl vyznamenán dvěma řády a byl členem tří učených společností. Vydal též četné, odborníky vážené publikace z oboru vědy lékařské.

Se stejnou svědomitostí, s jakou zastával své úřady profesora a operateura, plnil Michaux též povinnosti katolíka. Ač na operace svědomitě se připravoval, neopominul prositi Boha za zdárný jejich výsledek. Zejména ve smrti ukázal opravdovou zbožnost. Ač nemoc jeho nezdála se nebezpečnou, dal si zavolat kněze, aby ho zaopatřil. Když posvátný úkon dokonán, pravil: „Nyní jsem úplně spokojen.“ Zemřel, nemaje strachu před smrtí, protože živá, opravdová víra jeho osvětlila mu taje života záhrobního.

Jan N. rytíř Nussbaum (1829—1890). Stejně jako dr. Ringseis, jest i dr. Nussbaum okrášou university mnichovské, kde od r. 1857 přednášel chirurgii a oční lékařství. — Jméno jeho má dobrou pověst v chirurgii, již velecenné služby prokázal jak četnými výzkumy, zejména v technice operativní, tak i novými methodami a vědeckými spisy. Založil v Mnichově velikou soukromou nemocnici, k níž připojen ústav orthopaedický. Nussbaum těšil se též pověsti daleko široko známého operateura. Toliko v ústavě Kriegerově vykonal na 10.000 operací.

Když r. 1870 vypukla válka Německa s Francií, zúčastnil se jí i Nussbaum, a jako lékař konal pravé divy, kde jednalo se o pomoc nešťastným raněným. Posluchače získal si svou vědeckou zdatností i štědrú podporou, tak že lnuli k němu láskou synovskou. Jemu přísluší též zásluha, že byl mezi prvními obhájci antiseptické metody v Německu. Za uznání jmenován čestným občanem města Mnichova a ozdoben 25 vyznamenáními, od papeže, mocnářů a od učených společností.

Podoben svému krajanu Ringseisovi úřadem i učeností, byl i Nussbaum stejně rozhodným katolíkem jako tento. Nikdy se za své přesvědčení náboženské nestyděl, a nikomu se s ním netajil.

Kdykoli měl těžkou nějakou operaci, nikdy neopominul slavný tento chirurg býti přítomen mši sv. v kostele vévodské nemocnice. 28. srpna 1883 psal svému zpovědníkovi P. Linzelovi: „Modlete se za mne, důstojný Pane, aby mi Bůh žehnal jako člověku, jako lékaři i jako učenci.“ V nemoci často sílil se sv. svátostmi, a zřídka kdy ho bylo viděti bez růžence. Poslední slova, s kterými rozloučil se slavný chirurg Nussbaum, byla slova křesťanského pozdravu: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“.

Ludvík Pasteur (1822—1895). Jméno geniálního tohoto Francouze, jedné z nejpopulárnějších osob minulého století, známo jest i laikům ve vědě lékařské.

Ač vlastním povoláním chemik, získal si Pasteur o rozvoj moderního lékařství takých zásluh, že jméno jeho nerozlučně zůstane spojeno s bakteriologií a ochranným očkováním. Jeho práce a objevy způsobily v mnohých

odvětvích vědy lékařské dokonalý obrat. Vždyť v jeho škole povstaly moderní názory o parazitárním původu nemocí, jmenovitě horečnatých, a dán podnět k serotherapii. Veliký Angličan Lister, jenž takřka přetvořil celou chirurgii a založil metodu, již dodnes všeobecně se užívá, veřejně doznal, že učinil tak na základě výzkumů Pasteurových.

S úžasem pozorujeme dlouhou řadu prací Pasteurových, o nichž jistý spisovatel pravil, že rozděleny půl tuctu učenců, každému z nich by zajistily znamenité jméno — a tážeme se, jak mohl jediný člověk tolik vykonati? — Jak rozmanitá byla činnost jeho, poznati lze poněkud z tohoto přehledu: První objev Pasteurův zasahoval částečně do fyziky, částečně do chemie, r. 1861 jmenován členem botanické sekce v Akademii věd, roku 1862 stal se skutečným členem jako mineralog, r. 1860 obdržel první cenu za chemii, r. 1861 taktéž první cenu za fyziologii a konečně roku 1868 jmenován universitou v Bonnu doktorem medicíny. Kolik to odvětví věd přírodních, a v každém z nich byly práce jeho průkopnickými!

Co však na vždy pojistilo slávu jména jeho ve světě vědeckém, jsou jmenovitě tři epochální objevy.

Předně, když r. 1877 dokázal, že původem a příčinou mnohých nemocí jsou malé organismy — bakterie, bacilly, vibriony. Tím vědě lékařské vykázána nová dráha. R. 1880 pak dokázal, že za jistých okolností právě těchto organismů možno použití jako prostředků léčivých.

2) Druhá zásluha jeho jest, že roku 1862 prostými sice, ale důmyslnými pokusy definitivně rozřešil otázku o samovolném plození (*generatio aequivoca*).

3) Třetí konečně objev, který získal mu světové pověsti, a jemuž tolik lidí děkuje za záchranu od hrozné smrti — jest objevení ochranného očkování proti vzteklině. Význam tohoto objevu, koruny všech Pasteurových objevů, znázorňuje nejlépe statistika, vystavená na světové výstavě v Paříži r. 1900 v „Salon Pasteur“. Počet nešťastníků, kteří za dobu 13 let léčení byli dle metody Pasteurovy, obnášel 21.631. Z nich pak zemřelo jen 99. Jak výmluvná to řeč čísl!

Přidáme-li k zmíněným pracím ještě na 200 literárních publikací, máme jakýsi pojem o vědeckém významu Pasteurově.

Neméně cennými jsou i praktické jeho objevy v oboru národohospodářském, jako: Objevy při kvašení vína, „pasteurisování“ vína, řada prací, jimiž povzneseno francouzské pivovarnictví, studie jeho o sněti slezinné, o července, o moru slepic, o nemocech bourců. Známý pozitivista Huxley pravil, že industrii francouzské objevy Pasteurovy nahradily oněch pět miliard válečné pokuty, kterou musila Francie Německu r. 1871 zaplatiti.

Jako vědecký význam Pasteura všeobecně jest znám, stejně známo jest i náboženské jeho přesvědčení. S horlivostí, u laika nevídanou, plnil náboženské povinnosti, a z celé duše oddán byl církvi katolické.

Život jeho prostý, nenápadný, ale zasvěcený práci, možno charakterisovati heslem mnichů Benediktinů: Oravit et laboravit.

Věren svému heslu: „Per vias rectas“, Pasteur nikdy se nestyděl za to, že jest katolíkem. Byv kdysi tázán, jak jest možno, že při takovém badání a studiu přece může věřiti církvi a jejím dogmatům, pravil: „Právě proto, že jsem tolik přemýšlel a mnoho studoval, zůstal jsem věřícím jako bretoňský sedlák; kdybych byl ještě více přemýšlel a uvažoval, měl bych víru bretoňské selky.“ Skvělý, veřejný důkaz hluboké své víry v Boha a evangelium podal r. 1882, když zvolen do počtu „40 nesmrtelných“. Dle zvyku, měl řeč o předchůdci svém filosofu Littréovi, známém zastánci pozitivismu. V řeči té Pasteur vytýkal tomuto systému chybu, které se dopouští, když s jedné strany uznává jen fakta skutečná, pozitivní, kdežto

s druhé strany, fakta ze všech nejjistějšího, že lidstvo povždy v Boha věřilo a v náboženství opory nalézalo — zúmyslně si nevšímá. Na řeč jeho odpovědět měl Renan. Byl to tedy boj dvou duchů, hájících pravdy, stojící k sobě v přímém odporu. Výsledek jeho charakterisuje Melchior de Vogüe těmito slovy: „Ve srážce národy skleněné (Renan) a národy železné (Pasteur) nebyla to poslední, která utrpěla porážku.“

O smrti jeho možno říci co o celém jeho životě: „Byla to smrt katolika, proniknutého živou vírou. Zemřel, třímaje v ruce křížek, a stydnoucími rty naposled ještě šeptaje: Credo. Za náhrobní nápis určil si slova:

„Šťasten, kdo Boha v sobě nosí a jemu slouží, tomu ideálu krásy, ideálu umění, ideálu vědy, ideálu vlasti, ideálu ctností evangelia.“

Ferd. Jos. Maria Lefebvre (1821—1902). Nebylo v Belgii města neb městečka, kde by jménu tohoto výtečného lékaře i výborného universitního profesora nebylo žehnáno. Lékaři belgičtí vážili si jeho učenosti a ctili v něm věrného přítele, který s ochotou jim vždy poradil. Od promoce své r. 1847 provozoval Lefebvre praxi lékařskou v Namuru až do r. 1854, kdy povolán na universitu lovaňskou. Tam působil až do r. 1897, přednášeje chirurgii, pathologii, psychopathologii. Svěřeno mu též lékařské řízení ústavů pro choromyslné. Jak veliké vážnosti těšil se u svých posluchačů i kolegů v úřadě, ukázalo se nejlépe při oslavě jubilea 50letého lékařského jeho působení. Na počest jeho ražena medaile a postavena socha s nápisem: „Lékaři-Učiteli-Příteli. Mimo to byl Lefebvre členem královské akademie lékařské, vědecké společnosti „de Medicine mentale“. — Cenné jsou též literární jeho práce o chorobě, o nemocech nakažlivých, o alkoholismu, o zákonech dědičnosti, o manželství mezi příbuznými. Byl spoluzakladatelem výtečného vědeckého sdružení „La société scientifique de Bruxelles“, jež má za heslo: „Nemůže býti mezi vírou a vědou pravého sporu“.

Lefebvre již za universitních studií šířil a zakládal konference svatého Vincence. Na vznešené povolání své hleděl s ideálního stanoviska katolického. Lékařství považoval za jistý druh kněžství a do světnice nemocného vstupoval jako do svatyně. Lékaře definoval: Muž mravně dokonalý, léčení zkušený. Posluchačům, jež nazýval svými adoptovanými syny, často poukazyval na to, že všeliké vědění pochází od Boha, i na veliký význam náboženství katolického ve vědě lékařské.

Před smrtí konal ještě exercitie u Jesuitů. Zemřel zaopatřen sv. svátostmi v kruhu své rodiny, kterou z celého srdce miloval. Z 9 dítek jeho, tři synové stali se kněžími. Povahu Lefebrevu nejlépe vystihují slova: „Měl rozum učence, srdce kněze, ducha apoštola“.

Jan Boh. Eisele (1831—1908). I tato celebrita lékařská prvního řádu důstojně řadí se k mužům, které jsme poznali i jako učence i jako věrné katolíky.

V dějinách českého lékařství jméno jeho zapsáno písmem nesmazatelným. Vždyť on byl tvůrcem české fakulty lékařské, byl prvním jejím profesorem, založil a sám takřka psal první ročníky odborného „Časopisu českých lékařů“, odchovával na tisíce českých lékařů. Jemu přísluší též čest prvního bojovníka českých vědátorů na mezinárodním bojišti vědeckém.

Vědecká činnost jeho literární jest ozdobou nejen naší literatury vědecké, ale odborné literatury lékařské vůbec. Klassickými nazvati lze pojednání jeho o tyfu, o choleře, o nemocech plicních a srdečních, o chorobách sdělných. Monumentální pětisvazková jeho encyklopaedie „Odborné pathologie a therapie“, dílo, jakéhož nemá žádný jiný obor vědecký v Čechách, samo pojistilo slávu jména jeho ve světě vědeckém.

Smrti jeho bolestně želely nejen kruhy českého lékařstva, které v něm ztratilo svého patriarchu, nejen celý národ, který v něm ztratil výborného vlastence skutků a obětavé práce, ale ztráty jeho želela i církev.

Známo z denních zpráv, jak zbožně umíral, i slova, jež promluvil, když pozoroval, že stmívá se již před tělesným jeho zrakem: „Nechte už toho léčení a rozsvěťte svíčky.“ Často vídán byl, an po boku své choti kráčí na pobožnost do kláštera emauzského. Obyvatelům jeho — Benediktinům — po dlouhá léta pomáhal svou vědou a byl jim upřímným přítelem. Od nich vyžádal si též posily náboženské, cítě, že nastoupiti mu bude cestu poslední. — Klidně vydechl duši za svitu svíček — symbolu to onoho světla, které zazářilo šlechetné jeho duši na věčnosti. *)

Nezapomenutelným tímto českým učencem končí řada vynikajících lékařů, kteří svým životem nejlépe dokazují nespravedlivou, protože úplně nepravdivou zásadu dnes všeobecně přijatou, že vynikající ve svém oboru lékař nemůže býti zároveň i praktickým katolíkem.

Jak na příklad přesvědčivě, vznešeně zní „Credo“ umírajícího Pasteura, naproti bombastickým frásím v uvedeném projevu „Ústřední jednoty českých lékařů“.

Těmto autoritám vědy lékařské snad nikdo neupře odborných, velikých jejich vědomostí — a hle, právě oni „věřili těm různým bullám a encyklikám“, právě oni, „opírajíce se o vědu a uvažující — věřili“.

A nemůže býti ani jinak. Jako každá pravá věda nutně dospěje k poznání Pravdy nejvyšší — Boha, podobně i konečný výsledek vědy lékařské — jest poznání nejvyšší moudrosti Boha Stvořitele.

Pravil kdysi medik, připravující se na rigorosa: „Studia má připadají mi často jako modlitba. Studuji-li na příklad ústrojí oka, tu nelze mi jinak, než pln obdivu klaněti se tomu, jenž je stvořil.“ A jistý professor, vyloživ anatomii lidského těla, zvolal:

„Kdo by se tu nedivil moudrosti a všemohoucnosti Boží!“**)

===== BESÍDKA. =====

Rozváté illuse.

Psalo srdce.

Hřbitove, hřbitove — zahrado zelená —
do tebe padají ta drahá semena

recitoval student čtvrté třídy gymnasia. Hlas slabý, ale s jemnou vlnou dobře vycítěného přízvuku chvěl se prostrannou třídou: řekl bys — umíráček v zapadlé kapličce. Postava vysoká, přímá, slabá — hlava menší, vkusných tvarů — tváře ubledlé tíhou chudého života — vlas rusý do

*) Velice zbožným katolíkem byl též proslulý chirurg prof. Michl. V poslední vůli odkázal značnou sumu na zbudování chrámu ve svém rodišti. — Zbožně umíral i reformátor české chirurgie prof. dr. Maydl. — Rovněž „perla university vídeňské“, dvorní rada dr. E. Albert, byl zbožným. V rodišti svém Žamberce dal zbudovati kapli svatého Vojtěcha, při níž přál si odpočívati. Ke svěcení jejímu složil on, sestaralý professor chirurgie — nábožnou báseň ke cti sv. Vojtěcha.

**) Použito hlavně: P. K. Kneller S. J.: Das Christentum u. die Vertreter der neueren Naturwissenschaft. — Dr. E. Kadeřávek: 50 professorů vysokých škol. — Zahn-Hazuka: Věda a učenci kat.

tmava a oko zastřené vlhkou rouškou jemné dumy: celý zjev jeho zpíval tesknou arii dušičkovou.

Protějším oknem hleděl do daleka, jakoby duch byl zaletěl v neznámo těžké záhady. Tušil, viděl, cítil? — —

To bylo dávno, před lety. Vichr zavál a život zasypal dávno zapomněním ono šeré odpoledne před Dušičkami.

Studoval hoch a spěl, kam spěje nás na tisíce — za dalekým cílem. Přešlo gymnasium až po těžkou chvíli rozhodného kroku. Na universitu chtěl on a — otec varoval, bránil, nedal:

„Nemám už nic — to dobře víš — a cesta před tebou tak dlouhá, nedozírná, červená se krví. A ještě advokátem! Můj hochu — kluzká stezka, neznáš po ní chodit; příliš poctivá a hrdá je tvá krev a příliš měkké srdce. Zajdeš, vykrvácíš!“

Matka plakala, prosila, ale hoch vyčerpán únavným bojem podlehl bludičce příliš krásné a lákavé. — Ona vysvobodí, třeba ještě chvíli trápila — ale vysvobodí jistě, — odplatí, — vynahradí všecko — musí — musí!

Odejel do Prahy — s hněvem otcovým, s matčíným pláčem a s penězi vypůjčenými! — On — aristokrat ducha — tak obrněný otcovou neoblomnou hrdostí! Ale když tolikrát mu je nabízel přítel a tolikrát rozohňoval barvy jeho fantasie — jaký div, že požár propukl.

„Vystuduješ, no — a pak,“ to už se jenom smál. „Vždyť budeš advokátem!“

Něco v Praze, ostatek doma, aby se výdaje zmenšily, tak šlo to po čtyři léta. S přednáškami v ruce chodíval do polí, luk a lesů — těch šerých, zadumaných našich borovic a smrků.

Začínalo léto. Třešně na svahu podél cesty za dědinou rděly se prvním nachem dozrávající šťávy. Slunce nad západem — bez mráčku obloha a vzduch se trásl vůní. — Seděli tam spolu — v tváři jas a nach a v ústech přívál smíchu — tak oba k nepoznání. Den nachýlil se, vzduch se svlažil citem, pták ztichl ve stromech — tichý polibek se zrodil ze dvou duší. Zjev bílý klesl za soumraku v lůno třešně a psal ta něžná slova v bílý list: „Jsme svoji!“ Malá zahrádka u prvního domu zazvučela lomeným akkordem a horká slza udeřila v tvrdý kámen.

Tehdy se našli a milovali se jako dvě holoubátka. Neměla mnoho — nadučitelova dcera — ale zas víc než mnohá jiná: jemnou, citlivou duši. Její hluboké, modré oko — obraz tichých, zadumaných snů — skrývalo tolik kouzla a lahody, že dovedlo zaplašit i nejčernější mraky. Ta jediná, měkká, soucitná a tiše snící stala se jeho štěstím, vtěleným ideálem a nezlomnou vzpruhou jeho životního zápasu. Bylo jich víc, kteří s tichou touhou spínali v útaji své ruce k ní, ale on byl první, kterému štěstí podalo ruku. A jak možno nepřát jemu štěstí, který tak z duše po něm toužil a sotva slabý odlesk jeho záře ve snách zříval?!

Studoval, zápasil. Každý krok tak draze zaplatil krví, mozkem, slzou. Co jinému hračkou — jemu bylo poctivou, těžkou prací. Minuly státnice, ale duch takové touhy a vytrvalosti nebyl z daleka u cíle. „Doktorát veškerých práv“ kmital se jako vábná bludička před duševním zrakem, a vábná dvojnásob, protože položil jej do rukou oné jediné, která kdes v zapadlé výšce volala ho sladkým hlasem.

Chudý student — těžký boj — a taxi veliké! Přijal místo v kanceláři. A zase prchla léta. — —

Byl bledší už a chorobnější v tváři, když slzou smáčel bílý list, v němž prosil matičku, by přijela k jeho promoci. Otec nedožil se a kdo přijde víc?

Zaplakala matka, groše vypůjčila, přijela. V Hyberské ulici čekal už dlouho před příjezdem vlaku. Už vycházejí — jako voda z těsných břehů

— a teď — viz! — šátek, tváře, vrásky — „ó maminko, maminko!“ — a bledá líc se slila se žlutou, vráskovitou tváří. Slz necítily, jak jim kalí zrak a vlašť horké tváře.

A byla promoce. Kdo viděl, vycítil ten svatý okamžik, kdo tušil jen to moře zašlých let, která hučela v jejich duších tak živou, bolestnou vzpomínkou? „Zachráněn — na břehu života — a v horách právě svítá!“ — tak zpívaly neviděné sirény vzbouřenému srdci.

Plni nadějí a slunce ujížděli z rána ku sesterské Moravě. Když dráha velikým obloukem zahýbala a naposledy ukazovala Vltavu a Prahu, vyhlédl z okna a matku zavolal:

„Hle, maminko, podívejte se naposled, jak jest krásná ale hlas náhle zaštknul a prozradil, co neměl — —

Přijeli domů. Ona už dávno odešla s otcem na jiné místo, jenom drobnolistá myrta zůstala na památku. Neměl klidu, musil k ní. A bylo radosti až k nepopsání, když padli sobě v objetí a žvatlali jak drobné vlašťovičky, co počnou dál. — On oddechne si, zotaví se přes prázdniny, nastoupí praxi a po Vánocích v masopustě — nedomluvili, protože ústa umkla v sladkém políbení.

A vše se dařilo. On zotavil se, až s podivením gratulovali mu kolegové, kteří dosud podezřívali jeho vysoký vzrůst a nápadnou bledost. Od Nového roku přijal nové místo. Přišel masopust a první krůpěj krve červené mu zabarvila šátek — — —

Pak viděli se zase — a ona prosila, by nezapomněl, neotálel. — Zadumal se, upřel dlouhý pohled v její zrak a řekl tichým, konejšivým hlasem:

„Lidunko — ne; — až budu hotov, docela hotov a celý svůj, až dojdu na vrch tvrdé skály, kde mechy začínají růst, kde živná půda zorána jest blesky, sluncem, vlhou, až stan ti vystavím a věnce vpletu v jeho síň — pak přijdeš ke mně, sladká, na klín usedneš a v sladkém objetí se zahledíme na ten příkrý svah a kluzkou, zkrvácenou stezku, jež v trní vyšlapána a moře života jen ozvěnou k nám zahučí, když splynou duše naše. A jsme tak blízko! Jaro na zápraží, skřivan zvoní v oblacích — a až se slavík rozklokotá — my vpadnem do noty a novou písni zachvějí se lesy.“

A vyšel naposled, kde stezka špěla k výšině.

Bylo po Velikonocích a máj se rozzpíval, jásal, hýřil leskem, vůní. V košinovém voze přivezli ho, aby vzkřísili bledý stín. Ulehl v chudičké, nízké chaloupce s děravou střechou a ulehl tak rád — vždyť byl už u cíle. Jas krásných snů mu zpíval v bledé tváři, když nová krev mu proudem vytryskla — — —

Leč ještě zotavil se a těšil matku; i lékař přisvědčil, že krise minula. I děvče navštívil a s jasným, blýskajícím okem jí sladká slova děl, že nese první kvítko do věnců. Ujednali s otcem, a měsíc určen na přípravu.

Zase chodil do lesů chladit hlavu, která bolela a žehla prudkou výhní. V poledne jednou přišel domů a matce řekl:

„Tak se mi chce spat! Už mne to tak dlouho trápí a nemohu se ubránit. To nějak špatně skončí!“

A spal do večera, do rána, přes den a celou noc. Na druhý den šel jenom do zahrádky, lehl do stínu jabloně a usnul naposledy klidným snem. Za hodinu vyskočil, několika skoky ocítl se u dřev na svahu, upadl na ně a hlavou třel a tloukl o ně. Včas ho zachytili, odvedli do světnice, uložili, ale v horečce utíkal jim ven a mluvil dlouhé řeči cizími jazyky. — Lékař nepřijel toho dne, ač slíbil, a oni s trpkou výčitkou dodávali: „Inu, jsme chudí!“ — Druhého dne povolán jiný lékař, dal injekce a předpověděl obrat do devíti dnů. Ještě odpoledne dal se zaopatřit.

Nové injekce příštího dne zahnal trapné halucinace a utišily bolest: vlastně otupěly mozek; tělo se zmitalo zběsilou křečí — ale on necítil, jak sám dosvědčoval. Mluvil málo — trhaným, dunivým hlasem, až přestal docela. Jenom oči — ty bolestně dojemné oči — svědčily zřejmě, že vidí, slyší, vnímá — trpí nevýslovně duší.

A ona přijela právě v den, kdy měl je navštívit, aby dokončili poslední přípravy. — Ne — to nelze psát!

Pak týden hrozných, zápasících nadějí.

Svitla kritická neděle. Od půlnoci leskly se chorobnou radostí oči těch, kteří s ním bděli, že mluví zas a klidně, jasně. Již přes poledne kleslo slunce a radost rostla, sílila!

Pak zavolal je všechny, zlíbal, zahrnul laskavými slovy a nejvíce matku. Tu ustaranou, šedivou hlavu tak dlouho tisknul na vybledlé rty a štkal:

„Ó maminko, co bude s vámi — co můj dluh? Či mohl jsem víc? Kdo za to může? Kdo vás ochrání, kdo potěší, kdo pomůže?“ — —

A zase klid —

Pojednou bledá ruka namáhavě snažila se něco naznačit a oko prosilo — až matka posléz malý, dřevěný křížek sňala se stěny, při němž otec dokonal a sestry. Přisvědčil okem, vášnivě uchvátil a horečně zlíbal ten drobný symbol.

Pak usnul — probudil se — okem všecky pozdravil — a dlouhý, těžký vzdech se rozlil v tichém, nízkém domku — —

„Vleklá tuberkulosa mohla trvat ještě deset roků, ale mozek úplně vysílen,“ dodal lékař, podpisuje úmrtní list.

Byl pohřeb ve svatební den. Tak chudičký, prostý, dojemný — kdo zřel kdy takový u doktora veškerých práv? Malá dědinka vyprovázela svůj první výkvět — prvního doktora! — Za rakví matka zlomená, bratr se dvěma sestrami — a ona — bledá, v černém úboru, vlas kaštanový, myrtou věnčený, jí bohatou vlnou hluboce splýval pod černým závojem.

„Bled v kráse své — jak ulomený květ“ — těmi Zeyerovými slovy loučil se s ním druh u vesnické kaple. A jí se zdálo, že je to tak pravda, do slova pravda!

Pochovali, zahrabali — a bolest slzou kropila. Dlouho klečela na zvlhlé žluté hlíně a pláčem chvěla se, jak list na zadumané bříze, která vítala tě v tichou svoji říši — v domov oddechu — jenž nebyval tvým hostem.

„Štěstí? — Štěstí!“ zafukalo v houští skryté ptáče. — — —

* *

Když léto prchlo s ptáčky a první list se zarděl v trávě, když šedá mlha první zanotila píseň zemřelých, — tvůj hrob se rozzelenal, vítal známé hosty.

Tvá matka na kolenou sladkými tě volá jmény a těžce nařiká, že žal jí nedá spáti, že všude vidí ubledlý tvůj zjev a slyší tvoje dobrá, laskaví slova. — „Ta vypláče si oči do krve“ — žaluje elegický vítr skloněným břízám — —

A ona? — Nevidíš, neslyšíš? O, nehleď, neposlouchej! Spi tiše dál svůj věčný, krásný sen — a nevzpomeň těch těžkých slov, která za tebe šeptají jiná ústa, tak andělsky krásná ve své bolesti:

„Hřbitove, hřbitove — zahrádka zelená,
do tebe padají — —“

Nedořeknou, nedopoví — pláč je zaleje !

* * *

Můj příteli ! To psal jsem tehdy, když tvůj mlžný stín se v noci ke mně snížil a rukou kynul mi. Jdu za tebou — jak měsíc za slunečnou září a dojdu brzo — později ? Měj pokoj zatím, mrtvý hrdino — ty duše něžných zkrvavělých snů !

===== Věstník vysokoškolský. =====

H. JOHN :

Studentské poměry v Americe (Spoj. Státech).

Americká soustava nižších a vyšších škol se různí s krajinou, kde se tyto nalézají. Jak známo, americká území se otevírala a posud otevírají osadníkům po částech a proto některé části jsou již dávno osazené, tedy v plném květu, a jiné zase nedávno nebo teď právě. A proto nemůžeme učiniti žádně, jak by Američan řekl „hard and fast rules“, nýbrž musíme posuzovati stav škol dle stáří krajiny.

Ve východní části Spoj. Států, kde osadníci nejdříve se usadili a kde směle můžeme říci lepší živel přistál, kde svoboda dobyta a nová krajina s náručí otevřenou stála a stojí celému světu vsťíc, kde i teď přes 90 proc. přistěhovalců přistane, jsou poměry dosti podobné vašim, jak se dá očekávati. Dále na západ však poměry se více a více různí. Na jih ještě více, neboť zde jest veliký počet černochů, již ještě nedávno byli otrockými pouty svázáni, tedy méně intelligence, méně snah po vzdělání. A sem snad též mohu dodati, že se děje částečná amalgamace plemene černého s bílým, jež ovšem strhuje plémě bílé na nižší stupeň. A dále, to černé plémě, s nímž se zde ve Spoj. Státech setkáváme, není více čistým plemenem africkým, nýbrž $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{6}$, a méně smíšeno s plemenem bílým. Ovšem že je to vždy pouze jen ta nejnižší třída bělochů, jež se míchá s plemenem černým teď, — ne však v minulosti, za dob otrokářských.

A dále máme zde plémě indiánské, ku podivu skromné, — vyhynující. Toto plémě jest ovšem daleko pokročilejší duševně, nežli plémě černé. Indiánský dorost se dovede assimilovat bělochům a zavrhuje staré své zvyky. Těm se též dostává vzdělání na státní útraty, a v těchto státních indiánských školách mají uniformy, což velmi lahodí oku Indiána a jej ve škole drží. Indiáné jsou též zámožní, neb stát se o ně stará a jim pozemky uděluje. A nyní když pozemky vstoupily ze své bezcennosti na skoro báječnou cenu, jelikož běloši vše osazují a vzdělávají a od Indiánů pronajímají, neb tito právě mají ty nejlepší pozemky, jsou tito Indiáné velmi zámožní. Není to věcí řídkou, že vidíme indiánské rodiny se prohánět v automobilech a vzácných kočárech, bělochy pak obdělávající jich půdu. Staří Indiáni posud lnou k svým pletencům dlouhým (čopům) a jich červené košili, širokému klobouku, ostatek však jest moderní. Jich děti však se šatí jako jiní běloši.

* * *

A teď přistupme ke škole. Dítka začnou s návštěvou nižších škol v pátém neb šestém roce. Po osmi letech mají nižší školu odbytou a dostanou „diploma“ (vysvědčení), jež je připuštění ke středním školám, americkým „High-school-s“. Tedy nižší školy odpovídají nižším školám u vás, pouze s tou výjimkou, že zde při ukončení těchto škol žák prodělal asi tolik, co u vás žák, jenž ukončil asi 2 neb 3 třídy měšťanky. Tělověda, státoprava, dějepis —

tyto předměty jsou probírány v nižších školách, co se u vás jak se pamatují neděje. (Prosím o prominutí laskavých čtenářů, pakli se mýlím v poměrech u vás, neboť se asi dosti změnilo, co jsem odejel, a pak jsem též navštěvoval školu jen v malé moravské vesnici.) Jest mnoho venkovské mládeže, jež neukončí ani tuto nižší školu — příčiny různé. Živel, z něhož školní okres pozůstává, jest hlavním faktorem jakosti škol. Neboť občané v tomto okresu si sami volí délku školního roku, od 5—9 měsíců trvajících, své učitele neb učitelky, obnos věnovaný na školní vzdělání svých dětí atd. Dále náležá-li se tento okres poblíž university neb jiných vyšších učelišť, jsou snahy o vzdělání vyšší, učitelé lepší. Toto a jiné jsou všechno věci, jež působí na školství americké

„High-school“ jest pokračováním nižších škol, a trvá 4 roky. Americká High-school zasahuje asi 4—5 roků do vašeho gymnasia. Mnohé z těchto, náležajících se ve velkoměstech a universitních městech, zasáhnou i 6—7 roků do vašeho gymnasia. Zde se probírají předměty, jako: latina, řečtina, němčina, francouzština, literatura (angl.), fysika, botanika, chemie, biologie, dějepis, zeměpis, státopěda, (hudba), práce výrobků ze dřeva a železa pro hochy, v dívčím oddělení je totéž, více jen o vaření a vedení domácnosti (domestic science) atd.

Toto jest příprava pro universitu. Jedna vyučovací hodina denně, jež pozůstává buď z přednášky nebo odříkávání po celý školní rok, trvajících 9 měsíců (2 hodiny laboratoře denně = 1 hodina kreditu, jest počítána jakožto jednotka (a unit) Pro vstup do university musí míti žák neb žákyně následující předměty v poměrech do e udaných :

1. Angličtina (mluvnice a literatura) čtyři jednotky (3 nutné).
2. Matematika (pořad: a'gebra, geometrie, trigonometrie, algebra).
3. Cizí jazyky: latina 4 jednotky, řečtina 3 jedn., němčina 3 a francouzština rovněž 3 jedn. Nutny jsou 3 jedn. buď v latině neb němčině.
4. Fysické vědy: fysická geografie (1), fysika (1), chemie (1); nutna 1 jedn.
5. Biologické vědy: botanika (1), zoologie (1), tělověda (1), nutna jedna jednotka.
6. Dějepis: řecké a římské dějiny (1), středověké a nové dějiny (1), anglické (1), americké (1), economies (1 neb $1\frac{1}{2}$), civics ($\frac{1}{2}$); nutna jedna jednotka.
7. Různé: práce ze dřeva (1), kreslení (1), domácnost ($\frac{1}{2}$), hospodářství ($\frac{1}{2}$), knihvedení ($\frac{1}{2}$), obchodní zákon ($\frac{1}{2}$), obchodní zeměpis ($\frac{1}{2}$), psychologie ($\frac{1}{2}$), metody a vedení ($\frac{1}{2}$); 1 jednotka může býti nabídnuta. 15 jednotek jest nutných ke vstoupení do university. Z těchto $11\frac{1}{2}$ jsou předepsány, jak zřejmo z rozvrhu. Zbývající $3\frac{1}{2}$ mohou býti voleny bez rozdílu.

Toto jest normální postup. Jsou však případy, že žák nemůže vyhověti těmto požadavkům, jsa z některé pokoutní High school, a tu v těchto případech musí vyplniti tyto ve svém universitním programu (není-li totiž velmi pozadu). Jak tuším známo, zde na universitě má žák svobodnou vůli voliti si předměty do jisté míry, a tu jest mu pouze voliti ty předměty, jež vyplní mezery nutné pro vstup, a pak vyplniti své universitní mezery v letním kurse, jež universita každoročně poskytuje, anebo se pozdržeti na universitě o rok déle.

Universitní školní rok jest rozdělen na dva semestry. Jedna hodina týdně v tom neb onom předmětu po jeden semestr, počítá se za jednu jednotku, odpovídající jedné jednotce na High-school. Většina kursů jest ovšem 5—, 3— a 2hodinová. Tím jest míněno: 5hodinový na př. 1 hod. denně, 5 dní v týdnu, po celý semestr. Studentu jest dovoleno vzíti 15—17 jednotek v každém semestru. Ne více.

Zde přehled práce pro kandidáta bakalářství svob. umění (A. B.-Bocheln Arb.): „K obdržení stupně bakalář svob. umění (A. B.), studující musí vyhověti následujícím požadavkům: Musí ukončiti 120 jednotek třídní práce; v prvním

semestru prvního roku musí navštěvovat tělocvičnu 2 hodiny týdně, v druhém semestru 3 hodiny týdně, a v druhém roce 2 hodiny týdně v obou semestrech. V prvním semestru prvního roku musí navštěvovat týdenní přednášky ve zdravotědě.

Toto jest průměrný postup studujícího od obecných škol až na universitu. Žák započne se školní návštěvou v 6. roce, a ve 14. jde do High-school trvajících 4 roky, tak tedy v 18. jest v universitě. Však máme i 16leté studenty dosti často. Průměrné stáří však jest 18 let. Ve 22 letech má univerzitní studie ukončeny, mimo případ věnuje-li se medicíně, právu neb inženýrství. Zde jsou požadavky vyšší a sice 2 roky svobodných umění a 4 roky specialisace. Toto ovšem se liší v různých státech. Tak na př. na východě, kde jsou státy starší, jsou požadavky vyšší. Na universitách: Harwarrd, Columbia, Ya'e, John Hopkins, (vesměs hlavní amer. univ.), jest zapotřebí bakalářského stupně (A. B.), nežli se může započítati se specialisací v medicíně, inženýrství, právu a j. Ve mnoha jiných státech jsou zase požadavky o mnoho nižší, tak že nemůžeme se omeziti na jeden výrok. Krátce: Vzdělání postupuje s pokrokem krajiny, což jest ovšem jen přirozený vývoj.

Toto jest uznávaný americký typ škol. Však kromě těchto máme mnohé jiné ústavy, z nichž mnohé jsou vydržovány buď různými náboženskými sektami, tak zvané „Denominational-Schools“, mnohá privátní učeliště, a jiná, většinou profesionální školy (Professional-Schools) vydržované spekulanty. Tyto ovšem nemohu popsati systematicky, jelikož jsou od A do X. Nízké třídní školy, vyšší učeliště, soukromé theologické ústavy a j. Dále máme státní „Učitelské Ústavy“, jež odpovídají poněkud univerzitním, totiž v učení předmětům pro potřebu vyučovací na High-schools. Dále jest v zemi několik průmyslných škol indiánských. V některých státech mají Černoši své školy a jsou oddáleni od bílého plemene. Většinou se však tyto dvě rasy mísí ve školách, obzvláště na universitách, ačkoliv musím říci, že běloch opovrhuje černochem kdekoliv. Počet černošských dívek jest dosti značný zde na př. na universitě v Kansas. Většinou věnují se učitelskému stavu. Hoši též.

Co se týče sociálních poměrů univerzitní mládeže, tu není, alespoň zde na západě posud mnoho učiněno, — jelikož posud toho není zapotřebí. Chudý student může se obstojně protlouci universitou, neboť má příležitost si oddělat buď část neb celé své univerzitní výlohy po čas studií. Pak ovšem musí dáti „s Bohem“ všem jiným hloupostem a vyražením a jak Američan trefně názvem postihl „aud dig“ (doslovně „a kopat“ t. j. využítkovat každé minuty). A Američan se práce neštítí. Člověk, jenž kryje buď část neb celé své výlohy po čas svých studií, není odstrkován od soudruhů. Jeho si spolustudenti váží a často zaujímá důležité postavení ve studentských kruzích, společenských i vědeckých, (je-li totiž schopen).

Zde na universitě jest několik půjčujících fondů, pro nadané, chudé žáky a žákyně, tytéž co u vás.

Tělesná výchova, jak jsem se již v rozvrhu zmínil, pozůstává v tělocviku a atletických sportech. Máme tělocvičnu, jednu z nejlepších ve Spoj. Státech, která stála 50.000 dollarů (K 250.000). Tato jest veskrz moderně zařízená. Americký student mnoho si zakládá na atletických sportech, jež znamenitě podporují jeho tělesný vývoj. V angličtině nazýváme tělocvičnu „gymnasium“, pročez nenech se nikdo másti tímto termínem, užívá li ho Čecho-Američan. Nad touto tělocvičnou má dohled univerzitní lékař a specialista v tělocviku, jenž má několik pomocníků. Zařízení jest systematické a praktické. Půl této veliké budovy jest odděleno pro dívky, jež mají ovšem tytéž výhody jako hoši. Uvnitř jest veliká plovárna, vysázená bílými dlaždicemi, otevřená po celý rok. Dva dny v týdnu ženám, ostatek mužům. Voda v této jest obnovována nejméně jednou týdně, ovšem různými chemickými procesy vyčištěná. V zimě je též ohřívána.

Práce v tělocvičně nepozůstává pouze v tělocviku, nýbrž v různých sportovních moderních hrách, od kopacího míče, až do šermování šavlí. Kopací míč je tím hlavním universitním sportem. Hry mezi různými universitami, jež jsou každoročně schedulovány, mají od 1000 – 20.000 diváků. Ten řev a hluk při nich, ten enthusiasm protivných stran. Nemám tentokráte místa k popsání těchto. V těchto těžkých atletických sportech neberou ženy podílu, pouze jako diváky a entusiastky.

Rozdíl mezi ženou a mužem, hochem a dívkou, zde není skoro docela žádný, co se týče vzdělání. Ony mají přístup a výhody stejné jako muži. V aplikacích pro učitelství místa na High-schools dávána jest přednost dívkám. A ony se vlastně věnuje jen malý počet mužů stavu učitelskému. Většina míst učitelských, vyjma universitu, jest obsazena učitelkami v poměru 9 : 1 učiteli. Tak na příklad na graducích v High-schools není docela řídkým zjevem, že graduanti jsou vlastně vesměs pouze graduantky, anebo 1 – 2 – 4 hoši mezi nimi. Jak jsem pozoroval zde na západě, poměr jest asi 12 : 1. Zdá se to neuvěřitelné a Američané hledí tomu odpomoci. Jedna věc, již jsem pozoroval, že vzdaluje americkou mládež od škol, jest toto: Američané, jak známo, jsou lidé velmi praktický v průmyslu a obchodě. Kdo na vlastní oči nepozoroval skutečnost, těžko porozumí těmto slovům, neboť rozdíl mezi zde a u vás jest neuvěřitelný. Domácí roční poměry nejsou jako u vás. V tomto právě jest radikální rozdíl. Zde hoch ve stáří 10 – 16 let již pomýšlí na samostatnost. Hledí se sám ve všem vydržovati a přijme-li co od rodičů, je to strava a byt. Zná mnoho hochů v tomto stáří, již platí stravu a byt rodičům. To to, (možná dost), zdá se vám na první pohled směšné. Sám jsem nemohl to pochopit po několik roků. Americký mladík je velmi nezávislý a hrdý. On započne s tím nejnižším místem v tom neb onom obchodě a hledí se vyšinouti k prvním místům co nejdříve. Žádné oběti tělesné a duševní nejsou mu těžké. A právě tato touha po samostatnosti, nezávislosti, nedá mnohým ukončiti školní své vzdělání. Mají za to mnozí, že život obchodní, průmyslový je nejlepší školou pro muže. Jde-li mladík do školy, závisí na rodičích. — Věnuje-li se obchodu, tu je samostatným. A toto jej velmi láká. Přeruší-li jednou školní vzdělání, nepřijme pomoci z domova více. Ani ne v krajních případech, totiž ožení-li se. On sám a úplně sám si musí domov a blahobyt zaříditi a pak je šťasten — spokojen. Není to ani americkým zvykem, dávat věno dívkám, pomáhati hochům, když vstoupí ve svazek manželský. Syn dosti zámožných rodičů bude raději s bídou zuby nehty zápasit, nežli by se pokořil a přijal něco od rodičů. A ovšem jest zřejmé, že takovému mladíku není dlouho s bídou zápasiti. V tom právě závisí bleskurychlý pokrok mnohých Američanů. Toto jest, co jim nedá školy ukončiti. Uchýlil jsem se.

V některých universitách máme ústavy pro ubytování studentstva. Toto jsou však zjevy řídké. Studentstvo jest ubytováno skoro cele v privátních domech měšťanů. Tyto jsou pohodlné, neboť jsou ve většině upraveny pro tuto potřebu.

Práce studentstva mezi lidem jest omezena na hrstku individualit, jež se věnují náboženské práci mezi lidem. Tak ku příkladu přes léto, o prázdninách, nám za to, že jest přes 90 proc. žáků (mužů) zaměstnáno buď tou neb onou prací, hledíc si vydělati alespoň na částečné výlohy příštího roku. Na východě, nám za to, že se mládež věnuje více sportům a cestování přes léto, ona je samá zámožnější. Dívky po čas školního roku mají utvořený klub, jenž má proslavený dům, kde jednou neb dvakrát v týdnu (později každodenně) šijí oděv, jež rozdávají chudě a učí malé dívky chudých rodičů domácím pracím a šití, čtení a j. zábavám, — krátce věnují se chudě. Jiné pracují jako organisátorky náboženské. Práce žen universitních jest o mnoho intensivnější nežli mužů. Jim je též snáze zjednati si důvěru těch, jichž pomoci potřebují.

University of Kansas Lawrence.

Školní rok na universitě byl za hájen slavnými službami Božími v chrámu Panny Marie Týnské, na něž zval profesory a posluchače opět jen děkanát fakulty theologické a ne rektorát university. A přece je to staletým, u nás až do nedávna zachovávaným historickým zvykem university Karlo-Ferdinandovy, který zdejší německá universita až dodnes dodržuje. Tam se též zúčastní zahajovacích služeb Božích celý akademický senát, u nás byl přítomen kromě professorského sboru bohoslovecké fakulty pouze děkan fakulty právnické dr. Vančura. Jak směšně vypadá pak stále naše dovolávání se historických práv, když sami ukazujeme oproti historickým právům naší vysoké školy takovou nevážnost. — Ze studentstva zúčastnili se theologové a katolické spolky akademické korporativně.

Installace nového rektora české university prof. dra. Janošíka konána za obvyklých slavnostních úkonů 9. listopadu ve veliké aule za přítomnosti zástupců vlády, obce pražské, professorstva a studentstva. Odstupující rektor prof. dr. Král uvítav přítomné vzpomenu oslavy 80letých narozenin panovníkových a podal nejdříve zprávu o potřebách university, co se týče budov. Nejnaléhavější potřeba české university, totiž provedení novostaveb kolejních pro právnickou a theologickou fakultu a pro ústřední úřady akademické zůstala neprovedena přes všechno úsilí akademických úřadů a c. k. místodržitelství v království českém. Vážne vše při jednání o rozšíření zakoupeného staveniště, jehož rozloha při pracování stavebních plánů shledána byla nedostatečnou. Rovněž tak nepokročil téměř ani o krok projekt stavby kolejního domu fakulty filosofické. Vypočítává se teprve přibližný náklad, jehož stavba bude vyžadovati. Zdůraznil nutnost co nejrychlejšího provedení novostaveb pro českou universitu a zároveň nutnost zřízení druhé české university v Brně. Vzpomenuv úmrtí prof. dra. Boh. Matějky, prof. dra. Hostinského, prof. dra. Boh. Raýmana, prof. dra. Domalípa, učitele sportovních her Ant. Křištofa a lektora Josefa Koláře, uvedl odstupující rektor nynější stav české university. Učitelů působí na ní 186, má 3 adjunkty, 52 asistenty, 12 lektorů a 2 učitele sportovních her, celkem 255 učitelských sil. V zimním semestru bylo zapsáno 4329 posluchačů, v letním semestru 3909; Moravanů a Slezanů bylo zapsáno v zimním semestru 936, Slovinců 109, Srbů a Charvatů 96; promoci bylo 309, mezi nimi na fakultě lékařské 1 promoce ženy; stipendií měli posluchači 253 s požitkem 82.763 kor. Návštěva akademické mensy byla velmi značná; obědů vydáno 203.624, večerů 18.265. Vyslovil studentstvu své potěšení, že předešlý rok uplynul v naprostém klidu a pokoji a mohl býti věnován jen práci a pokoji. Upozornil však, že se

mezi studentstvem rozmáhá povážlivý zjev v tom směru, že se pořádá příliš mnoho plesů, věnečků a zábav. Bylo by ve vlastním prospěchu studentstva, aby se v této věci poněkud uskrovnilo. Po té vykonáno nastolení nového rektora prof. dra. Janošíka, který přijav insignie a složiv přísahu, přednesl přednášku z oboru biologie

Na české universitě zapsáno bylo: na právnické fakultě 934 řádných, 9 mimořádných, posluchačů státního účetnictví 125, celkem 1068. Na lékařské fakultě řádných 282, posluchaček 15, mimořádných 5, celkem 302. Na filosofické řádných 244, posluchaček 24, kandidátů učitelství na školách reálných 59, farmaceutů 78, ostatních 47, farmaceutka 1 a 72 žen mimořádných, hospitanti 3, hospitantek 53, celkem 581. Na fakultě bohoslovecké 108 řádných posluchačů. Celkem 2068 a podáno 1825 žádostí za osvobození od kollejního. Loni bylo zapsaných 2160 a žádostí 1661. Viděti i zde vliv zlých časů.

Přehled posluchačů zapsaných počátkem školního roku 1909—10 na c. k. vys. škole technické v Praze. Posluchačů řádných odboru stavebního inžen. bylo 947, v stud. roce 1903—9 (985), odboru pozemního stavitelství 143 (108), strojního inžen. 688 (652), kult. inžen. 231 (186), technické chemie 231 (277), odboru zemědělského 177 (138), posluchačů obecného oddělení, obsahujícího učební běh pro zeměměřiče, běh pro pojistnou techniku, přípravný běh pro vys. školy montanistické, přípravné studium k úřadu učitelskému pro realky a pro vyšší školy obchodní bylo 372 (342). Úhrn posluchačů řádných 2867. Z těch bylo 851 nově imatrikulovaných, mimořádných 216; celkem bylo posluchačů 3083. Ve stud. roce 1908—9 bylo řádných posluchačů 2687, mimořádných 175, nově imatrikulovaných 777, celkem 2863.

Vysoká škola pro vědy politické v Praze. Již od let devadesátých minulého století vyskytuje se oprávněná tužba všech, jimž záleží na zvýšení úrovně veřejného života našeho, aby zřízena byla vysoká škola pro vědy politické. Účelem takové školy má býti, aby poskytnuto bylo všem těm, kdo chtějí se věnovati jakémukoliv oboru veřejné činnosti, odborné vzdělání, a to podávané bez ohledu na jakoukoliv politickou agitaci osvědčenými odborníky věd politických. V posledních dnech ustavil se právě přípravný výbor, jehož úkolem jest učiniti první kroky, aby zřízení vysoké školy politické v Praze stalo se co nejdříve skutkem. Doufáme, že veřejná česká veřejnost tyto kroky právě podniknuté uvítá s upřímnou radostí. Občanská záložna v Novém Městě n. Metují odevzdala k rukám přípravného komitétu pro zřízení vysoké politické školy v Praze obnos 5480 kor. Zajisté i jiné ústavy a korporace, jimž záleží na odborném vzdělání pro život veřejný, budou šlechetný čin Ob-

čanské záložny v Novém Městě n. Metuji následovati.

Sport na vídeňské universitě. Akademický senát vídeňské university se usnesl, jak sděluje „N. Fr. Pr.“, zahájit akci k povznesení vysokošk. snah tělocvičných a sportovních. Přípravné komité, v jehož čele jest rektor dr. Bernatzik, vychází od zásady, že jen sportem dá se studentstvo odvrátiti od života kavárenského a p. prorektor jest vřelým zastáncem této věci, kterou dle anglických vzorů má podrobně vypracovati „sportovní výbor akademického senátu“. Starosta vídeňský dr. Neumayer slíbil přenechání potřebných míst k hřištím a kníže Auersperg dal k dispozici svoji jízďárnu. Tělocvičný a šermířský sál university jsou rovněž ku dispozici. — Doufajme, že se něčeho po-

dobného, za což se ostatně někteří professoři české university již zasazovali, i v Praze brzy dočkáme.

Věstník spolkový. Dne 20. října konána byla členská schůze Č. L. A., na níž Msgr. Th. Dr. Frant. Kordač konal přednášku o křesťanském názoru světovém. O týden později 27. října byla opět členská schůze s přednáškou koll. dra. Noska na thema: „rakouská osobní daň z příjmů“, v níž vylíčeny přednosti této daně oproti t. zv. daním výnosovým, a naznačeno, co tvoří podklad zdanění při této dani. Dne 3. listopadu pokračováno v přednášce na toto thema, a podána zákonná ustanovení o orgánech účastněných při ukládání této daně, načež předsedající zodpovídal některé dotazy.

===== Věstník středoškolský. =====

Z ovzduší středních škol. Má člověk duši? Na otázku tuto dostalo se mi onehdy z úst mladého studenta as 20letého neočekávané odpovědi: „Vezměte člověku mozek a uvidíte, má-li duši!“ Zamrazí jistě každého, když slyší taková slova, a mrazí však jistě každého tím více, slyší-li slova taková z úst mladých, nezkušených. Maně tážete se, odkud že nabyl tohoto svého názoru a dostane se vám hrdé odpovědi: „Vykládali nám to na universitě.“ — Smutné factum! Na vysokých školách vykládá se, či lépe řečeno, hledá se nový názor světový. Starý názor křesťanský je nemoderní, nepostačující, proto pereat, pryč s ním! A nyní hledá se nový, lepší. Ale je pozoruhodné, že doposud nikdo nového a lepšího názoru nenašel. Ale nic nevádí, studující mládeži nezkušené, důvěřivé, řekne takový veleučený pán ex cathedra, že se teprve onen nový názor tvoří, hledá, a to stačí. Leč zapomíná, jak hrozný hřích proti Bohu — ne, pardon — toho neuzná, — proti humanitě spáchal! Prázdnost v mladém srdci, nejvyšší zájmy pošlapány, zpřetrhána pouta nejdražší! A táži se, lze takovému mladému studentu vysokoškolskému ve věru tak nebezpečnému obstáti? Nikoli! Kde není základu a pevného základu, marně lze dále stavěti. A základ zbořen, proto příslušné důsledky jsou tak smutné. Dobrých 90% studentstva vysokoškolského jsou atheisté. Není Bůh, není věčnost, není duše, to drze do očí řekne vám dnes ne jeden. Nic nevěří, ale také — nic nedovede! Kde jsou doby, kdy za hranicemi česká intelligence těšila se jménu světovému! A dnes? — Pravý opak! A to je potom zrno českého národa, naděje vlasti. Ubohý národ, ubohá vlast! Jenom samá negace na všech stranách. Nic ne-

věříme a také nic neumíme. Vyskytují se však čestné výjimky. Jsou charaktery, které zaslouží všeho respektu, veškeré úcty. Oni se nebojí s přesvědčením svým na veřejnost, oni jsou hotovi za přesvědčení svoje obětovati všechno. A jak na ně pohlíží veřejnost? Zneuznává je, pohrdá jimi, bojuje proti nim. Tak daleko to došlo, že jde-li katolický akademik na tábor lidu s odznakem své strany, že mu jej násilím vyrvou. A při tom budou Vám hlásat, že jsou pokrokoví, svobodomyšlní a kdo ví jací ještě! Vždycky jsem si myslel pod tím názvem „svobodomyšlný“, že takový člověk nejen že sám svobodně myslí, nýbrž že i jiného nechá, aby svobodně myslel a jednal. A ejhle! Dnes mám názor jiný, zcela jiný. Táži se jen ještě. Byl onen professor vysoké školy svobodomyšlným, když posluchačům svým říkal, aby nevěřili, že není Boha, věčnosti, duše? Nevnucoval jim tím své názory násilím? Dr. Krejčí v psychologii své v odstavci „City náboženské“ píše mezi jiným: „Jen zdánlivě duch mělký může spokojiti se s negací.“ Neměl-li by o tom uvažovati takový učený pán, než počne hlásat svoje názory posluchačům? Zajisté by si nebral na sebe zodpovědnost tak těžkou, kdyby o tom uvažoval. Ovšem uvažovat by musil a toho on nepotřebuje; vždyť mnohem snadněji říci se dá: „Vemte člověku mozek.“ Ale možná, kdybyste tak jednoho dne si na jeho vlastní mozek posvítili, že byste řekli zklamaně a s útrpností: „Nepatrný, nestojí za vzetí!“ A takové mozky hlásají nový názor osvětový! Gratulujeme! *Le dernier.*

Z Val. Meziříčí. Zastrčený koutek Moravy. Zdali však těž uchoval se v něm život klidný, tichý, život idyllický, jenž by nebyl nakažen ještě jedem „pokroku“?

To ovšem ne. Vždyť by to bylo „zpátečnictví“. Na všech stranách vane vzduch prosycen hesly: pokroku, svobody a (volnosti) rovnosti. Na radnici třímá rudý prapor pokrový starosta se svou družinou, na ústavě samém pak jest to většina sboru professorského. Prostředí, v němž tedy studující mládež se pohybuje, jest ryze pokrokové. A tudíž ký div, že studující valnou většinou jsou pokrokoví. Však, jak jeví se ve světle, ta jejich pokrokovost? Jsou pokrokoví proto, že jsou pokrokoví jejich představení a místní většina, již podléhají. O nějakém přesvědčení nemůže téměř býti ani řeči. Vždyť málo jest těch, kdož zevrubněji starají se o ty věci. A ti, kteří se pokoušejí, mají své názory moc mlhavé, nesamostatné, dívají se na vše přes brejle, zkrátka věci nerozumí. A to jsou jen jednotlivci. Ostatní jsou ovšem též „pokrokoví“, však otážete-li se jich, co to vlastně pokrok jest, nedovedou vám odpovědět. Jsou pokrokoví, a o více se nestarají. A jaká reakce u strany naší? Dělá se ovšem něco, dělá, však ještě je vše v plenkách. Více práce, života, agítace! Doufejme, že dá Bůh, by budoucnost byla příznivější. *Quis.*

Maturitní zkoušky. Ministerstvo rozeslalo ředitelům středních škol. výnos, v němž se praví: „Dle odst. 2. a 3. ministerského nařízení ze dne 29. února 1908 žáci osmé třídy, kterým dáno bylo ve druhém běhu vysvědčení s nepříznivou postupní známkou, nepřipustí se k maturitě před uplynutím dalšího školního roku.“ Tedy žáci takoví nebudou připuštěni ani ke zkoušce písemné, poněvadž tato tvoří nerozlučnou část maturity. Dosud takoví žáci dělali i písemnou zkoušku, poněvadž klassifikace těchto žáků byla až po písemné zkoušce. Nebyl-li pro špatnou postupní známku připuštěn k maturitě, dělal písemnou práci marně. Nyní se tomu odpomůže tím, že klassifikace žáků VIII. třídy vykoná se před písemnou zkouškou maturitní a žáci nepřipuštěni k maturitě nebudou dělati již ani práci písemnou. —

Zápis na českých středních školách v Čechách i na Moravě skončil tak jako vždy přírůstkem žáků. Gymnasia v Čechách čítala loni 10.201 žáků letos 10.654 žáků. V primě zapsáno je 2188 žáků v oktávě 809 žáků. Reálky loni 10.690 žáků, letos 10.957 žáků. V primě zapsáno na reálkách 2129 žáků v septimě 866. Nejsilnější je reálka na Vinohradech s 796 žáky a v Praze-II. s 676 žáky. Lycea čítají letos 1462 žáky, loni 1300. Nejsilnější jest lyceum na Vinohradech s 384 žákyněmi. Gymnasia na Moravě mají 4794 žáků, loni 4533. V primě zapsáno 920 žáků, v oktávě 358. Nejsilnější gymnasium jest v Brně-I. s 548 žáky. Reálky na Moravě čítají letos 4880 žáků, loni 4775 žáků. V primě jest 1067, v septimě 430 žáků. Ve Slezsku existují dvě střední školy. Gymnasium v Opavě a reálné gymn. soukr. v Orlové, kde teprv je I. a II. třída. Počet žáků letos 314, loni 289.

Ve třídní knize na středních školách byl veden dosud záznam o 6 dnech vyučování. V nové třídní knize bude jich 7, totiž i neděle. Třídní učitel bude povinen zaznamenávat i zanedbanou návštěvu služeb božích exhorty, omluvenou i neomluvenou. Plní se tím jen příkaz Komenského: „Každou neděli při veřejné pobožnosti všichni přítomni buďte, každý se svým stádcem.“

Upozorňujeme dp. professory náboženství na středních školách, aby vymohli u ředitelů volné a svobodné odebirání studentům „Stud. Hlídky“. Platí to zvláště tam, kde naši stoupenci pro odebirání „St. Hl.“ jsou perseklováni. Na mnohých ústavách jest volně odebirání našeho časopisu pp. řediteli úplně dovoleno.

Ženská hlídka. V poslední době přihlásila se nám celá řada odběratelek, zvláště z dívčích učitel. ústavů. Upozorňujeme své odběratelky, že jsme ochotni zaříditi v časopise „Ženskou hlídku“, záleží tedy jen na nich, aby články, zprávami a dopisy rubriku tu hleděly vyplniti.

=== Věstník učitelský. ===

Morálka bez podkladu náboženského neosvědčuje se ani v Japonsku. V knize „Všední Japonsko“ píše Arthur Lloyd o výsledcích výchovné soustavy beznáboženské takto: „Japonské školy jsou vzorem zásad světské výchovy, bez obav a logicky použitých. — Avšak mravní horečka japonského studenta nedržela krok s pokrokem v jeho obleku a v jeho dovednosti v ovládání tenisové rakety a vesla. Každý rok uvědomuje japonské paedagogy, že tu něco chybí. Chybící věci

jest uznán mravní zákoník, takový, jemuž se učíme s nadšením, který se rodí z přesvědčení, a který jest přijímán s úctou, prýstící z jeho pravdivosti. Za deset let všichni Japonci řeknou, že světská výchova jest omylem; čím však bude možno vyplniti tuto mezeru, těžko předvídati.“ Původcem této soustavy jest Fukuzama, který se považuje za zakladatele japonské moderní výchovy a japonského novinářství; on šířil v intelligenci materialistický názor světový, a učil pohrdati náboženstvím. Nad

čím jinde uvážliví lidé lomí rukama, to u nás nerozvážní „paedagogové“ hodlají teprve zavést, totiž morálku laickou.

V učitelských pokrokových kruzích povstala velmi ostrá agitace proti ohlášenému úmyslu ministerstva vyučování, zavést cestou nařízení definitivu okresních inspektorů. Učinit z inspektorů do odvolání jmenovaných definitivní trvalé úředníky dozorcí pro obecné školy (jako jsou zemští inspektoři), zdá se pokrokovému učitelstvu nebezpečné. Nebezpečné pro byrokratismus a nezávislost i pevnost postavení inspektorova, který si pak bude moci tím tvrději a pevněji počínati proti učitelstvu. S jiných stran však zase tato definitivita byla žádána. Jsou ještě možné důvody pro i proti. Ale důvody z bázně před byrokratismem inspektorů definitivních jsou naivním „demokratismem“. Je to nechť proti všemu úřednímu. (Srovnej výrok univ. profesorů o rakušáctví.) Výtkou byrokratismu se u nás často stihá každý projev autority a každý příkaz pořádku a povinnosti.

„Hlídká.“
Církev a školství ve Španělsku. Pokrokařský tisk rád píše o zatemňování lidu církví ve Španělsku a vypravuje lehkou věrným čtenářům o nevědomosti katolického lidu ve Španělsku. Ovšem zamlčuje tento, že právě za stoletého panství liberálního pokrokařství ve Španělsku klesala škola víc a více, a že by bez obětavosti katolíků byla klesla ještě více. V XVII. století — tedy za nejtemnější doby inkvisice — bylo ve Španělsku pro osm millionů lidí 35 universit, 4000 vyšších škol, jakož i veliký počet škol obecných, kterých ve století XIX., době revolucí a liberalismu ubylo. Dnes ve Španělsku ze 100 mladých lidí od 11 do 20 let 45 procent neumí číst a psát, u dívek 57 procent. Mezi 1000 rekrutů jest 377 analfabetů. Liberální stát o školu se nestaral, ježto 9579 škol schází, ačkoli 225.000 jest vyučováno ve školách klášterních. Ve Španělsku mnohé obce vůbec učitele neplatí, kteří tak nuceni jsou hledat si výživu mimo školu. Většina španělských řeholníků věnuje se vyučování a ošetřování nemocných. Zrušením klášterů postiženo by bylo právě školství a humanita.

Katolická organizace učitelská v Krajině měla 7. a 8. srpna svůj sjezd v Lublani. První sjezd pořádán r. 1900, ale tehdy nebylo vlastně ještě učitelstva, jež by se hlásilo ke katol. lidové straně. Dnes pak už má „Slomšekova zveza“, jak se organizace nazývá, tolik členů, že rozdělila je na sedm „podružnic“, krajských spolků, z nichž každý má na 30 členů. Také v Istrii podle zprávy orgánu katol. lidové strany „Slovence“ počíná se učitelstvo organizovati v katol. spolku spolu s duchovními.

„Hlídká.“

Spolek „Katolických učitelů lužicko-srbských“ slavil 16. září 25letí

svého založení. Shromáždilo se totiž 16. září r. 1885 sedm srbských katolických učitelů v Khrásčicích, a chtěje se navzájem podporovati ve snaze, aby srbské dítě ve škole srbsky mluvit, čísti, mysliti, cítiti a svůj jazyk milovati naučili, založili „srbskou učitelskou skhadžowanku“. Když 9. dubna 1890 v Drážďanech povstal „spolek katolických učitelů saských“, tu i „srbská učitel. schůzka“ přetvořila se ve spolek katolických učitelů. Při konfessionální škole v Německu jest i povaha spolku přirozeně konfessionální. Nový spolek měl 13. února 1891 v Bačouji první schůzi. Počav sedmi členy, má jich dnes 34. Všech od počátku započatých bylo 60. Schůzi měl spolek za těch 25 let celé sto, na nichž se zúčastnilo 1180 osob. Spolek působil: 1. přednáškami, jichž bylo asi 85; 2. pracoval žádostmi, radami i spolupůsobením na vydávání školních i církevních knih, přichystal čítanku pro vyšší třídy, sbíraje srbské bájky a pověsti, zpracoval pro ni historii Lužice, 3. dal popud k tužší organizaci „Tovaryšstva sv. Cyrilla a Methoda“ (katolický tiskový spolek); 4. staral se o zájmové a stavovské zlepšení a 5. pěstoval přátelské a kollegiální styky. — „Hlídká.“ — Nemohlo by katolické učitelstvo slovanské navázati mezi sebou užší styky přátelské dle vzoru studentstva slovanského? Byla by to vděčná, ovšem i těžká práce, pomyslíme-li, že i česká a moravská katol. organizace jsou si dosti cizí. Promluvíme o tom více v referátě o přípravách k všeslovanskému sjezdu katol. studentstva v Lublani r. 1911.

Výchova na paedagogiích. (Kand. uč. Vítězslav Loucký.) Paedagogium, tak důležitý činitel v národě, nevyhovuje s dostatek požadavkům výchovy nábožensko-mravní. Hlavní vinu toho ovšem nesou živily v professorstvu, jež žlívce žactvo „volnými“ frásami, nehledí na jeho mravní výchovu, které ve svém povolání bude nesmírně postrádat, nýbrž „zamhuřují ne jedno, ale obě oči“, ovšem k veliké radosti neprozíravých žáků. To však mívá za následek neobyčejné, často neuvěřitelné delikty. Pokrokové professorstvo zasévá sítě zášti proti církvi katolické do srdcí vznětlivých kandidátů při svých výkladech ve škole a drží svoji ruku nad zfanatisovanými svými chovanci. Tito, vidouce mocnou oporu „nahore“, šíří svoji pokrokovost dále. Začínají „Stud. Revui“ a „Časopisem pokrokového studentstva“ a pokračují k „Havlíčku“. Jak takovýto vychovatel později se bude chovati, dovedeme si snadno představit. Tomuto zlu nutno hráz postaviti. Katecheta jest zde ovšem sám slabým; tu však naskytá se nám široké pole působnosti k zamezení šíření se tohoto zla s katechetou spolupůsobiti. Předně jest nám snažiti se hojně rozšířiti „Studentskou Hlídku“, a další kroky musí se díti dle okolností. Příčinu onoho mravního bahna

nutno ovšem také hledati v nedostatečné výchově, již se nevěnuje náležité pozornosti. Kandidáti, připravující se na vznešené povolání učitelské, nejsou k tomu náležitě vychováváni. Potřebné samostatnosti se jim nedostává. Poněvadž učitel na osadě musí býti vším, jest se každému kandidátu tedy na toto všestranné působení mezi lidem řádně připravit. A tu by mělo též při jeho vychování hleděno býti více na vycvičení v samostatnosti a působení mezi lidem. Dnes lid ve své neutěšené situaci volá po tak vzdělaném učitelstvu a žádá však od něho pozitivní práci, ne plané, štvavé mluvení. Však hlas jeho zní dosud nadarmo. Pokrokoví kollegové neslyší a nechápou tento hlas, nýbrž jsouce také z pokrokových a socialistických listů rozeštvání, zhoubným třídním a kulturním

bojem, zvětšují propast mezi venkovem a městem, zanášejí svár do tichých rodin a vesnic. Za to ovšem u lidu lásky si nezískají, a jejich působíště se mění skoro měsičně. Kází svými otravnými zásadami dosud nezkaženou osadu, obec, a ničí to, co hlavní vychovatel, kostel, dlouho s náma-
hu budoval. Že často takovéto volné působení vede k hrozným koncům, přesvědčují nás noviny denně. Učitelstvo pozbývá u lidu dnes veškeré vážnosti, a proto jest na nás vznešený tento stav opět k dřívější vážnosti povznést, připravující se k tomu na ústavě pilně všestranným vzděláním, abychom potom nemnožili řady těch obyčejných, povrchních řemeslníků-učitelů, nýbrž abychom zadost učinili církvi, vlasti a lidu.

Studentská turistika.

Opět nová rubrika překvapuje naši čtenářskou obec: hlídka turistická. Učinili jsme tak proto, jelikož s četných stran byli jsme o to žádáni a poněvadž jsme byli zároveň přesvědčeni, že věstníkem tím zavděčíme se zvláště studentům-turistům, jichž mezi našimi odběrateli jistě jest silné procento.

Bude to rubrika zábavně-poučná. Bude přinášeti jednak vzpomínky a dojmy z prázdninových cest, jednak bude uveřejňovati vhodné plány výletů a cest, jichž jistě zkušený turista nám neodeprou.

Kollegové-turisti! Ukládejte do svého věstníku své dojmy cestovní, vhodná ponaučení a rady těm, kteří dosud nepustili se o prázdninách do českého nebo i cizího světa, hleďte udržeti si tuto rubriku a učiniti ji zdrojem zábavy a poučení. Zdař Bůh!

Ph. St. ANTONÍN ŠTĚPÁN:

Dojmy z cest.

Norimberk.

Zlaté slunko naposledy ozářilo ještě vrcholky věží pražských, jakoby polibkem tím dávalo „dobrou noc“ před spánkem družce své Zemi, když vlak hnul se z nádraží. Večer byl krásný; jeden z těch, jež duši plní divnými tužbami a sny. Mír a klid, jenž vznášel se nad tichými vískami i půvabnou krajinou, byl pouze na čas přerušen hukotem řítícího se vlaku. Uvnitř však bylo živo. Jako v kaleidoskopu střídaly se tu figurky, ponejvíce bylo zřítí ustarané tváře dělníků, kteří po celodenní práci vraceli se z míst svého působíště ke svým rodinám. Čím dále vlak ujížděl, tím více řídli pasažéři, až jsme zbyli v našem oddělení pouze tři. Byla to starší již dáma, která bezpochyby řídíc se zásadou: „Omnia mea mecum porto“ vzala s sebou na cesty asi vše, co vůbec odnésti se dalo; z obsahu všech těch objemných vaků, škatul a sáčků, jež nad ní, vedle ní i po zemi byly rozloženy, dal by se jistě slušný pokojík zařídit. Časem utkvěly zraky její s němou výtkou na roztomilém jejím protějšku, dívce to asi šestnáctileté, jejíž očka s málo tajenou radostí přeskakovala ze škatule na škatuli. Po nedlouhé době zbavil milosrdný spánek onu dámu na chvíli starostí o její majetek, pojav ji ve svou

náruč. Bylo ticho, tak ticho, že i nás ostatních noc, vplíživši se, dotkla se jemně perutěmi svými. Jen vlak řítil se dále, až stanul v Brodu nad Lesy, na půdě bavorské.

Odtud šlo to krajinou jednotvárnou, chudou, neboť lukám, jimiž většinou tu jest půda pokryta, škodí slatinná povaha půdy. Bavorsko má totiž mnoho slatin bohatých rašelinou. Ledovce, jež kdysi až sem zasahaly, během času zanikaly, až změnily se v močály a slatiny. Jiné kraje jsou naproti tomu úrodné, tak že možno přece obecně říci, že hlavním pramenem výživy obyvatelů jest orba. Zejména daří se mnoho výtečného chmele a tabáku.

S přibývajícím světlem přibývalo i cestujících, bodrých to, ale poněkud svárlivých Němců, z nichž dosud mnozí zachovali si dávné své národní kroje. Bylo již ráno, když vlak zastavil ve druhém hlavním a nejdůležitějším obchodním městě království bavorského; byl to Norimberk.

Město to rozkládá se v ploché, písčné rovině po obou březích řeky Pegnice; obě skoro stejné části, na něž řekou se rozpadá, jsou spojeny 14 mosty a 11 lávkami. Vše ve městě zdá se upomínati na středověk: staré město obehnané příkopem 10 m. hlubokým a 30 m. širokým a dvojitou zdí s věžemi a starými branami, ulice úzké, křivé, ale světlé a oživené, tvořené starobylými domy s arkýři a vížkami, náměstí dosti otevřená a kašnami zdobená, i způsob života uchvacuje mysl a přenáší ji o několik století zpět, avšak monumentální stavby, zvláště ve vnějším městě, znova uvádějí nás ve skutečnost a my obdivujeme se pokroku dvacátého století.

Hned proti imponantní budově hlavního nádraží vítá příchozí nová, veliká socha prince regenta Luitpolda, a sotva přejdeme starou „Věž paní“ na Královské třídě, máme první příležitost pokochati se uměleckými počiny v městské obrazové galerii, umístěné v nové budově „Domu umělců“. Sbíрка ta obsahuje rozličné vynikající malby zejména dějin Norimberka se týkající.

O něco dále jdouce kolem kostelíků sv. Marty a sv. Kláry ze XIV. a XIII. století staneme u massivní budovy starého mýta, zprvu v sýpku, pak ve zbrojnici a nyní v obchodní dům změněné. K starobylému rázu města harmonicky se pojí i nová budova umělecko-obchodního domu L. Ostermayer, jež vhodně spojuje německou renesanci se stylem moderním. Uvnitř jest stálá výstava norimberských uměleckých a přepychových předmětů.

Ozdobou Královské třídy jest největší a nejkrásnější protestantský chrám svatého Vavřince, majestátní to stavba v gotickém slohu provedená v letech 1278—1477. Pohled na průčelí jest velikolepý. Po stranách dvě štíhlé věže 77 m. vysoké a pod portálem nespočetnými soškami zdobeným rozpíná se okenní růžice, mající 10 m. v průměru. Uvnitř poutá oko zejména nádherný svatostánek od Ad. Krafta v l. 1496—1500 zhotovený, mnoho oltářů s cennými obrazy, krásné malby okenní a j. Nedaleko kostela osvěžuje vzduch z kovu litá fontána t. zv. „Studna ctností“. Je to mistrné dílo z roku 1589, obsahující šest ženských figur, představitelek ctností, a šest chlapců, troubících na pozouny. Mezi četnými na hlavním sloupu vypuklými lidskými hlavami jest i podoba původce tohoto díla Ben. Wurzelbauera s podpisem: Soli deo gloria.

Naproti fontáně je t. zv. „Nassavský dům“, starobylé tvrzi s hranatými věžičkami se podobající a od ostatních domů norimberských odlišný. V XV. století byl dům tento vlastnictvím váženého patricia norimberského Oldř. Ortlieba, jemuž císař Zikmund (1410—1437) císařskou korunu za 1500 rýnských zl. zastavil. V době tříměsíčního pobytu v Norimberku sám císař Zikmund tu bydlil a od té doby je tu i jeho znak zachován.

Uprostřed starobylých, patricijských domů zvláště pěkně se vyjímá nová barokní stavba obchodního domu „Leykauf“ s výstavou uměleckých produktů ze všech téměř evropských států. Zvláště je tam bohatý výběr originálních památek z Norimberka.

Kateřinským klášterem známým z opery R. Wagnera „Die Meistersinger von Nürnberg“ projde se ke skvostné budově „Bavorského živnostenského musea“, obsahující četné sbírky jako: vzorné práce z oboru textilnictví, tisku a grafického umění, dekorativní malby, ze skla, kamene, kovu, dřeva atd. Dále je tu i bibliotheka, obsahující ovšem jen taková díla, jež k některým řemeslům se vztahují, a s ní spojená čítárna se 150 odbornými časopisy německými, francouzskými a anglickými.

Právě naproti jest „Král. bavorské obchodní museum“ a v něm nanejvýš zajímavé sbírky z oboru železniční a poštovní dopravy. Sbíрка ta jest jediná toho druhu v Německu a obsahuje v četných modellech lokomotiv, vozů, lodí, mostů, statistických tabulkách i literatuře přehled ve vývoji bavorských státních drah, pošt a telegrafů.

Kostel sv. Ducha na druhém břehu Pegnice jest pozoruhodný zvláště nástěnnými malbami ze XIV. stol. Největší však památkou Norimberka jest „Germánské národní museum“, slavný pomník patriotické obětavosti všech Němců nejen v říši, nýbrž i za hranicemi, byloť zřízeno z nadání svob. pána J. z Aufsess, kteréžto nadání dobrovolnými příspěvky bylo rozmnoženo, až zbudováno bylo dílo tak nádherné, jež právě máme před sebou.

Budova, v níž museum jest umístěno, jest bývalý kartuziánský klášter z r. 1380, na něž nás ještě dosud nespočetné erby na stěnách i na skle malované, v kameně vy-

tesané i ze dřeva vyřezané upomínají. 96 místností jest přeplněno ohromným tím bohatstvím uměleckých a kulturně-historických sbírek. Z nich zvláště vynikají: nesčetné předměty z doby předhistorické kamenné i bronzové, mince barbarských národů, dále římské náhrobní kameny z dob před Kristem Pánem, v Německu nalezené římské starožitnosti, předměty, zbraně, ozdoby a mince z franckých, alemanských a longobardských hrobů ze stol. IV.—X., nářadí z hrobů koptických a hornoegyptských, velikolepá sbírka kachlových kamen, sádrové odlitky plastických památek z dob Karolingů až do XVI. století, interessantní sbírka maleb na skle, památky z býv. trestního práva: nářadí k mučení, jako skřípec, guillotine, důležitá sbírka nářadí kostelního, rouch, oltářů; t. zv. „Žalostící Maria“ neb „Norimberská Madonna“, úchvatné to dílo řezbářského umění z dob první renaissance, sbírka velikých, v gotickém stylu provedených rodinných postelí zámožných norimberských patriciů z dob středověku, množství úplně zařízených světnic z různých částí Německa a z různých dob, celý arsenál zbraní, nábytek, obrazy a zařízení pokojů z doby rokokové a empírové, stará lékárna, sbírka globů a vědeckého náčiní, hudebních instrumentů a konečně rozsáhlá a nádherná obrazová galerie s drahocennými originály od Alb. Dürera, Rembrandta, Kupeckého atd. atd.

Z chrámů norimberských zvláštní zmínky ještě zasluhuje kostel sv. Sebalda z první polovice XIII. století. Uvnitř klenba chrámová nesena jest 22 sloupy, z nichž každý jest 23 m. vysoký. Výzdoba chrámu jest umělecká; především upoutá naši pozornost náhrobek sv. Sebalda, mistrovské to dílo Petra Vischera. Umělec tento pracoval s pěti svými syny na této, jak praví Kugler, „největší svatyni německého umění“ v l. 1506—1519. Dvanáct apoštolů, nad nimi 12 menších soch, obyčejně za proroky pokládaných a 72 jiných figur jest vrcholem německého umění liteckého.

Radnice jest stavěna z větší části ve slohu italské renaissance r. 1616—1622. Veliký, nově restaurovaný sál jest zdoben freskami Dürerovými. Na starém nádvoří jest půvabná studna od Labenwolfa, na novém od Petra Vischera.

V dominikánském klášteře jest umístěn nyní městský archiv a nahoře městská knihovna, obsahující na 100 000 svazků, mezi nimi pak i četné vzácné rukopisy, jako na př. „Lex salica“ z XII. stol., „Postilla“ Husova, dále autografy od Regiomontana, Dürera, Luthera, Melanchthona, Jana Sachse, dra. Ecka a mnoho jiných.

Z dalších památek sluší ještě uvést starobylý hrad, dům a pomník Albrechta Dürera, Lutherův dům, sochu Melanchthonovu, císaře Viléma I. atd.

Norimberk býval dříve, nežli obchodu východoindickému námořní cesta novým směrem vykazala, prvním a nejdůležitějším obchodním městem v celém Německu a jakkoli značně klesl, zůstal přece nejprůmyslnějším v celém Bavorsku. Asi na 260 továren zahrnuje tu nejen Německo, nýbrž i dalekou cizinu svými výrobky, jako jest: zboží dřevěné, rohové, kovové a perníkářské; drobné zboží a zejména t. zv. norimberské hračky vyvážejí se až do Ameriky a Afriky. Znamenitě daří se tu i kovolictví, pivovarnictví, knihtiskařství, lithografickému uměleckému ústavu, velikým mlýnům a pod. Kromě toho jsou tu i rozsáhlé továrny na ultramarinovou barvu, sukna, kartouny, stroje a vozy železniční.

Značný obchod jest účinně podporován kanálem Ludvíkovým, četně rozvětvenou sítí železniční, obchodní komorou, čtrnácti bankami, dvaceti dvěma konsuláty cizích států a vztahuje se hlavně na průmyslové výrobky, zboží koloniální, mouku a petrolej. Kromě toho jest Norimberk světoznámé tržiště chmele.

Město Norimberk připomíná se v listinných památkách již r. 1050. Za nynější doby má již s přilehlými obcemi více než 310.000 obyvatelů. Za doby největšího svého rozkvětu v XVI. století proslavil se Norimberk všelikými vynálezy jako: kapesních hodin, ryjectvím v mědi, prvními papírnami, pedálu, klarinetu, větrovky, dřevotisku, ručních zámkův a zeměkoule. Konec jeho svobody byl r. 1806, kdy spolek rýnský odevzdal město i s okolím králi bavorskému.

STUDENTSKÁ HLIDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

PROSINEC 1910.

ČÍSLO 4.

JUC. FRAN STRIŽIČ :

Slovinské studentstvo.

Chceme-li rozuměti poměrům a směrům, které pozorujeme mezi dnešním slovinským studentstvem, jest třeba vyložit, jak se tyto poměry vyvíjely.

Když nastoupila po r. 1866 v Rakousku doba liberalismu a když též někteří slovinští spisovatelé (Stritar) a politikové (dr. Lavrič, dr. Vošnjak a jiní) vítali tento nový směr, začalo se též mezi studentstvem liberální hnutí ve větším rozsahu. Výsledek toho hnutí, které vedl Šuklje (nynější kraňský zemský hejtmán, nyní poslanec Slovinské Lidové Strany), bylo založení nynějších nejstarších slovinských akademických spolků: „Slovenija“ (1869) a „Triglav“ (1873). V prvních letech, obzvláště za vůdcovství Šukljeva vystupovala „Slovenija“ docela liberálně, zvláště v době vatikánského koncilu a konfesionálních debatt v říšské radě. Někteří studenti stali se též literáty slovinskými (Jurčič, Kersnik, Tavčar) a tak duch liberální stále více vnikal do slovinské belletristiky. Již r. 1871 varoval dr. Jeglič před zliberalisováním slovinské literatury. Poněvadž však brzy na to přišlo ku sporu mezi „Starými“ a „Mladými“ (liberálními a konservativními Slovinci), byl kulturní boj tímto způsobem odložen do nastoupení dr. Mahnič e. Ve své vědecké revue „Římski katolik“, kterou většinou psal sám, dr. Mahnič bezohledně odkrýval každou i sebe nepatrnější stopu liberalismu v slovinské literatuře a ve spolku a požadoval od každého, aby otevřeně přiznal svoji barvu, Aut-aut. Aut nobiscum, aut contra nos. Této neúprosnosti bylo třeba tehdy, kdy dostačilo jen tvrditi, že jest vlastencem — a byl již nedotknutelný. Aby se neporušila svornost — nikdo ho nesměl zakřiknouti, když urážel přesvědčení katolíků. Dr. Mahnič je též původce slovinského katolického hnutí studentského. Vydával zvláštní „Studentskou přílohu“ k „Římskému katoliku“, kde nabádal studentstvo středoškolské i vysokoškolské k studiu filosofie, aby jejich přesvědčení opíralo se o vědecké základy. Dal též podnět k založení prvního slov. katol. akad. spolku „Danica“ (24. X. 1894) a studentského katol. listu „Zora“. Spolek „Danica“, který čítal při založení 13 členů, nemohl se hned s počátku tak utěšeně rozvíjeti, poněvadž členové nezajímali se o sociální a vzdělávací práci. Povstala oposice, která r. 1898 zvítězila a svou sílu ukázala na prvním sjezdu křesťansky smýšlejšího studentstva r. 1897 a na společném sjezdu slov. studentstva r. 1898. Tak nejen „Danica“ stále více pokračovala, nýbrž 6. června 1901 založen též druhý slovinský katol. spolek akademický „Zarja“ ve Štyrském Hradci. Ač bylo třeba též v tom desetiletí v obou spolcích dokazovati a hájiti nutnost sociální a demokratické práce, nyní tak se myšlenka vžila, že rozumí se sama sebou.

Současně s klesáním slovinské intelligence šla též dekadence slovin. liber. vysokoškolského studentstva. Nebylo tu žádného smyslu pro ideály, odborné studium se opomíjelo a na místo nich nastoupily zábavy, pitky, šerm, zavládlo šosáctví a kastovnictví.

Žalostné byly též poměry politické! Boj mezi katolickou a liberální stranou, která se spojila s Němci, vedl se velice neušlechtilým způsobem. V ohroženém území pod záminkou svornosti se spalo; tak bylo možno, že posice za posicí padala do německých rukou a že došlo k organizaci slovinských renegátů ve Štyrsku a v Korutanech, kteří vydávají již 10 let svůj časopis „Štajerc“.

Reakce, která vystoupila proti těmto tak žalostným poměrům mezi studenty i v politice, jest nový směr národně-radikální.

Slovinští abiturienti, kteří na podzim r. 1901 přišli do „Slovenije“, chtěli od studentstva mravnost a práci. Zlozvyky, které ubíjejí studentstvo, jako popíjení, nespořádaný život, buršácké výstřednosti atd., v úbec vše, co škodí národu, je třeba vykořeniti, (= ex radice, proto název radikalismus). Student nesmí provozovati politiku, nesmí býti stoupencem žádné politické strany. Proti politické práci postavili drobnou národní práci t. j. především vzdělání sebe sama, vzdělávací práce mezi lidem přednáškami a knihovnami, národně obranná práce, studium národních, hospodářských, školských a kulturních poměrů v jednotlivých krajích, studium menšinové atd. Stáli na stanovisku, že musí býti akademický spolek indiferentní ke každému světovému názoru, poněvadž akademik nemůže ještě míti jasného názoru na svět. Hlavním pak bodem programu byla „absolutní národnost“. Myslili, že Slovinci v těžkém boji za národní bytí či nebytí nejvíce překáží křesťanský názor, že musíme býti spravedliví ke všem národům, že nesmíme nikomu křivditi. Vytykali křesťanské morálce — ovšem úplně neprávem — že nebrání zlu! Vzali si za mravní pravidlo: vše, co prospívá národu, jest dobré a mravně oprávněno. To je ta absolutní národnost. Spravedlivost a jiné podobné věci neplatí dle názorů theoretiků absolutní národnosti nic, nýbrž pouze — moc. Národ si musí sám pomoci, nemá-li zahynouti. Zapomněli, však že hlavní moc národů spočívá v mravnosti a že spravedlnost jest podstatnou částí mravnosti. Theorie absolutní národnosti jest nejlépe vyložena v článku dr. Žerjava: „Poznejme se“, v „Omladině“ II. roč. číslo 11.

Národně radikální abiturienti založili si v „Sloveniji“ nejdříve osvětový klub „Skala“. Poněvadž pak brzy měli většinu, zvolili v „Sloveniji“ výbor národně radikální, přijali pro spolek program národně-radikální a stanovili, že pro příště do „Slovenije“ budou přijímáni jen národní radikálové. Ve Štyrském Hradci podobný výpad na spolek „Triglav“ se nezdařil, proto musili radikálové vystoupiti a založili si vlastní středisko „Tábor“. Též pražská „Ilirija“ přijala radikální program, avšak poněvadž zůstala liberální jako před tím, založili si v Praze radikálové nový spolek „Adria“ Roku 1904 založili „Prosvetu“ (osvětu), studentský spolek pro osvětovou práci mezi lidem o prázdninách, a svůj časopis „Omladinu“.

V září roku 1905 konal se první sjezd národně-radikálního studentstva, kde se stanovil též základ národně-radikálního světového názoru.

Větou: „Věda nemá co činiti s transcendentními (t. j. metafysickými) domněnkami“ byl přijat názor pozitivismu, že se totiž o stvoření světa, o posledním cíli nedá říci nic určitého. Z toho následuje, že též ethika nemůže spočívat na „transcendentních domněnkách“, nýbrž že je třeba přísně v mezích empirie stanoviti, je-li vůbec možná nějaká ethika a na čem spočívá.

Rečník Rostohar, který měl úlohu referovati o této otázce, odůvodňoval nutnost morálky tím, že každému člověku jest vrozena sebeochrana, ta pak

není možná jinak, než ve spolku. Z toho plyne: Chceš-li sobě prospěti, pracuj na prospěch celku. Druhý referent Grošelj uváděl též relativnost ethických norem, t. j. mravní zásady nezůstávají stále stejné, nýbrž se mění, jako se mění naše poznávání přírody a jejích sil.

Positivismus převrací každé náboženství, které učí hotovému světovému názoru. Z víry chce vyloučiti stránku rozumovou a prohlásiti ji rozhodně jen za věc citu. Poněvadž však citová stránka u různých lidí nesterajně vyvinuta, musí tudíž býti i náboženský cit u každého jednotlivce jiný. Toť názor náboženského individualismu.

Tyto theoretické přednášky unikly pozornosti valně většině národně-radikálního studentstva. A i nadále národní radikalismus vyslovil se pro absolutní národnost, pro indiferentismus ke každému názoru světovému, pro boj proti dekadenci studentstva a drobnou národní práci.

Více světla přinesl teprve II. sjezd národně-radikálního studentstva v Celju roku 1907, který přijal za podstatnou část svého programu zásady volné myšlenky a volné školy.

Nyní však se tázali mnozí udiveně, co je s heslem: „Víra jest privátní věcí.“ Toto heslo bylo totiž výrazem indiferentismu ke každému světovému názoru. Co však nyní? Volná škola a indiferentismus na př. ke katolickému názoru světovému není přece jedno a totéž.

„Studentský Almanach“ z roku 1908—9 podává nový výklad tohoto hesla. Nepokrytě se přiznává, že heslo „víra jest privátní věc“ objasňuje sice něco, avšak zamýšlený smysl není tu určitě vysloven. Objasňuje dále, že indiferentismus neplatí katolickému názoru světovému, nýbrž že se rozumí to heslo ve smyslu náboženského individualismu.

(Pokračování.)

J. V. HRADECKÝ:

Thermopyly r. 480 př. Kr.

(Z cyklu „Antické motivy.“)

Platany a hory dlouhé stíny kladou
v červácích večera již Oíta plane,
vůz Heliův již sjíždí v moře slané,
z paláce noci hvězdy dlouhou táhnou řadou — — —

Kol Thermopyl tak pusto v pláni celé:
juž utich nedávného boje chřest a hlas
a slunce paprsk zhas na zbroji zkrvavělé,
jen vánek padlých reků rudý čeří vlas.

Rozhrátá země vpíjí ještě krve proudy,
tu obět Řecka syn již vlasti dal,
kol leží mrtvá těla, jako temné hroudy;
tu mrtvý vojín, tam přílba, meč opodál.

Nad společným tím rovem padlých synů
posvátné se ticho — ticho mrtvých — sklání,
jak vedety bdí hvězdy na nebeském týnu,
v sen doznívá píseň moře v větru vání — — —

Antické jaro

Vánek teplý v nysejských nivách šeptá,
Proserpina kvítka tam sbírá. Chloris
v bujnou kadeř vínky ji pestré vplétá
a písňě pívá .

Matka země dcerušku v klíně chová,
večer rosou zvlažuje různé rety,
z jitra Zoře k líbání dítko staví,
životem jaré.

Winc. Kosiakievicz: Návrat.

Román moderního člověka.

(Dokončení.)

„Nesnesitelný život“ — kapitola sedmá. Voski ocitl se ve stadiu kolísání, všechny systémy, jimiž luštitel chtěl problém života, ho zklamaly, neuspokojily; a duše volala, žíznila a Voski stále ještě na váhách, čím ji má napojit. A sotva přijede domů, nové nesnáze. Sestra jeho, kterou vždy vroucně miloval, utíká se k němu o radu — ocitla se v náboženských pochybnostech. V domově svém měla sice příklad skutečné, opravdové víry, neochvějně, ale neosvíceně — obrátila se tedy se vši důvěrou na bratra, který vlastně sám víru už dávno ztratil. Voski nevěděl, co odpovědět: posílit, vzkřísit v ní víru svatou, či udusit v ní všechn náboženský zápal — — —? A co jí dá místo víry? On, jež všechny systémy, jimiž osvětlit si chtěl důvod života, zklamaly, naprosto zklamaly? V rozpacích vyžádal si den na rozmyšlenou. Kollisi svoji líčí následovně: „Velice jsem miloval svoji sestřičku. A právě v tuto chvíli cítil jsem tu lásku obzvláště živě a hluboce, vida, jak celé své schopnosti, celý svůj život skládá s neobmezenou důvěrou do mých rukou. I kdybych byl měl úsudek méně zralý a i kdybych si byl býval zcela toho jist, že víra a náboženství jsou jen jedním skomplikovaným předsudkem, že je to systém klamů, jimiž nikde nic skutečného neodpovídá — i tehdy ještě jistě byl bych váhal, jak mám vlastní rukou přetřhnout tu nit, která, ač byla tak tenounká, přece ještě pojila mladou duši mé sestřičky s tradicemi lidstva. Ale já již jsem neměl jistoty, zda skutečně tomu systému pojmů nic neodpovídá mimo tento náš svět, není-li někde duch veliký a milosrdný — — — Až příliš dobře sám na sobě jsem poznal, jak hladný jest člověk, který se chce krmiti potravou nicoty. — Víra, toť poklad! Náboženství — toť užívání těch pokladů!“

A druhého dne po dlouhém uvažování praví Voski sestře: „Lidé, kteří stále tvrdí, že Boha není, jsou nedoukové. — Tajemství světa nikdo neprohlédl a nikdo jich nepronikne. — Věda k bezvěří nevede, veliký matematik Couchy a veliký přírodopysk Pasterur byli lidé hluboce náboženští. — Tolik nadějí, kolik nám víra dává, takovou neslýchanou oporu pro život, jakou víra skýtá, to vítězství nad smrtí — to všechno bychom oknem měli vyhodit? — Drž se jen víry té oběma rukama!“

Oddechla si z hluboka.

„Ano, ale pochybnosti?“ zašeptala . . .

„Musíš se modlit! Tím lépe, že je máš! Jakmile je ztratíš, tehdy i sama tvá víra bude bez zásluh před Bohem.“

Na obzoru duše rozhořela se mu Pascalova slova: Začněte se kropit svčcenou vodou, chodte na mši sv. Víra pak přijde již sama.

Co znamenají vlastně ta slova? Tolik, že vykonávání náboženských povinností má tak ohromný význam ve věcech víry, že je s to, aby způsobilo skutečný zázrak — aby vzbudilo víru v srdci pustém . . .

Voski chytil se stébla té naděje vši silou. Koupil si Pascalovy „Myšlenky“ a začal chodit do kostela. Návštěva chrámu, tak namáhavě a uměle ospravedlněná, stala se mu po čase obyčejem a jakýmsi zvykem. Choval a pěstoval tvrdošíjnou, systematickou, někdy i mechanickou kulturu naděje . . . A když dočetl Pascala, přikročil k „Vyznání sv. Augustina“.

Světlo víry začíná zdáli již prozařovati.

* * *

V paní Dorotě světlo víry neuhasló úplně nikdy. Filosofickými hovory s Voskim, vzbudil se opět u ní zájem o tento problem a několik jisker, doutnajících pod popelem jejího svědomí, vzplálo v ní později v jasný plamen. Značně k tomu přispěla nemoc jejího muže, jež v nemoci pečlivě ošetřovala. „Bylať jako lampa neúplně zhasnutá, která ještě poněkud svítí, aspoň kouskem knotu; jedno otočení šroubkem vzhůru — a světlo znova hrne se z lampy.“ U Voského bylo tomu poněkud jinak. On byl „lampou dohořelou, bez petroleje i bez knotu“. Dorota oznámila mu, že věří, zatím co on se díval jen na plamének naděje, mihotající se tam kdesi na druhém břehu propasti, plamének, kterýž on pořád pokládal za pouhý přelud.

Nezbylo jí pak po tomto poznání, než přerušiti všechny styky s Voským, udusiti v sobě lásku — uvědomila si povinnost k svému muži. A proces jejího nového života pokračoval už rychle — Voski dostává pojednou zprávu, že Dorota, ta, která kdysi atheism hlásila, půjde ke zpovědi. . . A když pak se s ní opět shledal, zdála se mu býti všecka změněna, zářící čistotou ideálu, sladká a tisíckrát krásnější než dříve. Milovala Voského dosud, ale v záchvatu náboženské radosti, že opět našla víru, položila ten cit na oltář jako nejdražší svou obět. A žádala toho i na něm: „Jene, kdybys i ty mohl Bohu obětovati svoji lásku, jako já obětovala svou, viděl bys, jak nekonečně byl bys šťasten.“ Pak se rozešli — na vždy . . .

Tiha nevýslovného smutku padla naň po rozloučení a v takové chvíli jedné, zoufalosti blízce, šel kol chrámu. Vešel.

„Ach, vždyť není Boha,“ pravil si v tu chvíli. To starý skepticismus zalomcoval jeho duši. Ale v tu chvíli objela ho bázeň nikdy dosud nepocítěná, nedovedl si ji vysvětliti.

Pozdvihl strachem ruce k čelu. V té chvíli po prvé ucítil na sobě zraky Nejsvětější Panny, zraky výmluvné, milosrdné, plné porozumění, planoucí.

„Pochopil jsem .

Já věřím — věřím — věřím

Nemohu se již nyní vrátiti na onu dávnou cestu, třebas se tam zase obracím. Chci odbočiti z ní a zase se vracím, jen jednou nohou mohu na ni vstoupiti. Odmítá mne však, jako cizince. Já věřím, věřím! Ať chci nebo nechci! Víra pronikla mi až do hlubin srdce, až do kořenů duše.

Jak se to stalo?

Kdy?

Nevím. Nevím ničeho.

Ale mám důkaz, že věřím — neboť před chvílí chtěl jsem nevěřiti — a nemohl jsem, nebyl jsem s to, abych nevěřil.

Veliké a hojné slzy vytryskly mi z očí.

Slzy radosti, vděku.

Voski přistál v přístavu

Brzy potom setkal se s přítelem ze školních lavic, Pavlíkem Glowiňským. Přišli v řeči i na studentská léta. A už počal Pavlík s úmyslem nejlichotivějším dělati poklony :

„Viš, že já tobě děkuji, za svůj světový názor? Tys mi otevřel hlavu! Ty první jsi mi pravil, že není ani Boha, ani duše. Jak často vzpomínal jsem na tebe s vděčností! Kdyby nebylo tebe, kdož ví, jistě bych byl zrovna tak hloupý jako každý chlap a líbal bych ještě knězi ruku.“

„A tvá žena?“

„Věřila dříve, když jsem si ji bral. My všichni jsme věřili. Byl jsem přesvědčen, že ji přetvořím, že otevru jí její tvrdou hlavu. Pracoval jsem celá léta. Nic. Povídám ti, že je to porážka mého života.“

„A děti?“

„S těmi je snadnější práce. Žena jím káže modliti se a já se tomu směji. V pátek musím mít roštěnou. Jest proto vždycky u nás peklo. Žena mi ji chce dáti, když děti nejsou doma. Konečně musím ustoupiti. Ale pak před nimi se ptám: „Byla ta roštěná od ledvin?“ Rozhněvá se. Pokusila se také nedati mi jí. Pak jsem si odnesl sám něco z uzenářského krámu. Děti již kolísají. starší už se kloní na mou stranu . . .“

* * *

Hluboká, vzácná kniha. A zvláště naši mládeži studující měla by býti průvodcem života, když pochybnosti dolehnou v duši. Takovým pak praví Voski:

„S celou duší, z nejhlubšího přesvědčení volám k těm, kteří jsou podobně nešťastní, jako já tak dlouho jsem byl, k těm všem, jimž temnoty zahaly až hlubiny srdce; k těm všem, kteří tak trápeni jsou nespravedlností světa, pýchou v šarlat oděnou, jichž to vše tak hněvá a bolí zároveň; k těm všem, kteří zaliti jsou se všech stran zlem a kteří cítí, že nespravedlností nelze zadusiti opět nespravedlnosti, a zla, že nelze vyhnati zlem — k těm všem já volám:

„Volejte, prostě a vyslyší vás! Tlucte a bude vám otevřeno!“

KAREL ORT:

Já Tebe nemít, matičko má zlatá.

(Ze sbírky „Struny mé duše“.)

Já Tebe nemít, matičko má zlatá,
zač stál by mně ten celý bídný svět —
kdy do srdce se vtírá zloba klatá —
a bolně lká tak smutný někdy ret.

Já Tebe nemít, matičko má zlatá,
pak nechci víc ni světa poklady,
neb láska Tvá, když v srdci zloba klatá —
ta vše mi zas — zas vše mi nahradí.

Já nemít Tě, ó poklade můj skvělý,
pak písně mé se v smutek rozplynou —
pak navždy by mé struny oněměly,
já ztratil bych svou téchu jedinou.

Já nemít Tě, ó matičko má zlatá,
po Tobě touhou bych jen musil mřít,
a neměl bych, když bolem duše spiatá,
kam hlavu svou tak lehce položit.

JUDr. FRANT NOSEK:

O poměru církve ke státu.

(Pokračování.)

Však přílišnou péčí o věci politické trpěl mnohdy vlastní úkol papežství, jemuž nadvláda politická v proudu dějin také bez újmy vnitřní jeho důstojnosti odňata. Obrat v tomto směru proti principu theokratickému na-

stává právě za pontifikátu Bonifacia VIII. (1294—1303), jenž system theokratický tak praegnantně sformoval, byv k tomu přiveden svým sporem s králem francouzským Filipem IV., který ve válce proti Anglii počal vybírat daně i ze statků církevních, v čemž mu však papež kladl odpor; v odvetu za to zakázal král vývoz drahých kovů a klenotů ze země, chtěje takto zastavit zdroj příjmů papežských z Francie. Boj tento dopadl plně v neprospěch papežství, neboť již Klement V. (1305—1314) zvláštním brevem „Meruit“ z roku 1306 prohlásil, že důsledky bully „Unam sanctam“ neplatí pro Francii a stoupající vliv moci francouzské jeví se i v přenesení sídla papežského z Avignonu.

Tato reakce proti principu theokratickému, která nám otvírá čtvrté období, neomezila se jen na dosažení neodvislosti a vyloučení všelikeho nepřislušného vlivu moci církevní na záležitosti státní, nýbrž upadla v extrém opačný, zasahující do vnitřních záležitostí církve a snažící se moc církevní učiniti plně závislou na vůli státní. Mocně propuká tato reakce v říši německé, kde již za bojů Jana XXII. (1316—34) s Ludvíkem Bavořem (1314—47) vyskytuje se celá řada spisů na obranu císaře proti vměšování se papeže do záležitostí světských (tak zvláště dílo Marsilia de Padua okolo r. 1324 zvané *Defensor pacis* [= Obránce míru]), a též duch vane i ze zlaté bully Karla IV. z roku 1356, v níž se kurfirstům říše uděluje privilegia „de non appellando“ a „de non evocando“, t. j. že oni jsou svrchovanými pány nad soudnictvím ve svých zemích, nejsou povinni trpěti, aby pře od soudů církevních v jejich územích cestou odvolací předkládány byly do Říma, nebo aby dokonce bez všelikeho projednání v zemi přímo byly předloženy soudům církevním v Římě. Podobně t. zv. *Pfaffenbrief* z roku 1373 prohlašuje ve Švýcarsku, že jest každý zemězrádcem a ze země vyhoštěn, kdo by soudnictví zemské chtěl porušovati a věci před ně příslušející potahovati před soudy církevní. Ale v pravou soustavu vypěstován tento proticírkevní směr ve Francii, kde se nám snahy o omezení moci papežské jeví ve dvojnásobném směru: jednak jako snaha po omezení papeže ve věcech víry a vůbec správy vnitřních záležitostí církve, kterýžto směr zoveme *episkopalismem*, což značí nám system, v němž veškerenstvo biskupů má nadvládu nad papežem, a jednak jako snaha po omezení papeže oproti moci světské, ve správě vnějších záležitostí církevních a stanovení poměru církve na venek, v kterémžto směru nazýváme system ten *gallikanismem* (*Gallia* = jméno dnešní Francie za doby římské). Oba tyto názvy jsou tedy jen různým označením dvou různých stránek jediné a téže věci. Silnější proudy systému episkopálního koncem stol. XIV. ve Francii snadno lze vysvětliti tehdejšími stavem papežství. Papežové za doby svého sídlení v Avignonu upadli v závislost na vládě francouzské, a tu již shledáváme se se zásadou v theorii stále častěji vyslovovanou, že veslo vlády v církvi přísluší veškerenstvu biskupů a že veškerá moc na ně přechází, jakmile blaho církevní toho žádá. Myšlenky tyto draly se přirozeně tím mocněji do popředí, když nastal rozkol a vedle papeže v Avignonu zvolen i papež v Římě, kdy se hledala nějaká vyšší moc, jež by zmatkům z toho plynoucím učinila konec a již v této době učil kancléř university pařížské Jan Gerson a dokonce i biskup cambridgeský Petr d' Ailly (de Alliaco), že papež jest podroben sboru obecnému, jemuž přísluší i právo sesaditi papeže. Zcela ve smyslu této theorie prohlásila synoda pisánská (r. 1409) Benedikta XIII. i Řehoře XII. sesazenými, ale k slavnostnímu definování této nauky přistoupil teprve sněm v Kostnici (1414—1418) ve svém pátém zasedání tímto způsobem: „... i prohlašuje za prvé (tato svatá synoda), že sama jsouc v Duchu svatém zákonitě shromážděna a generální koncil tvořící a církev katolickou bojující představující moc svou od Krista bezprostředně má, již každý kteréhokoli stavu a bytí kterýkoli úřad,

třeba i papežský zastával, podrobiti se jest povinen . (Dr. Rittner l. c. I. str. 129 adnot. 8.) Důležité však jest, že tímto sněmem samým za papeže prohlášený kardinál Colonna jakožto Martin V. neuznal ani usnesení sněmu pisánského ani kostnického a zapověděl všeliké odvolávání se od papeže k obecnému sněmu, čímž přímo zase zvrátil zásadu sněmem kostnickým prohlášenou, háje takto i v této době stálé učení oficiální církve o svrchovanosti papežské. Tyto církví odmítnuté zásady episkopalismu vyskytují se ještě jednou mezi biskupy v XVIII. stol. v říši německé a v Rakousku, o čemž dlužno se zmíniti na příslušném místě.

Pokud pak se týká omezení moci církevní oproti státu, tu projevíly se tyto snahy gallikánské hned roku 1438, kdy Karel VII. nedovolil publikovati po Francii ony články basilejského sboru (1431—43), které reformovaly organizaci církve na venek a pod názvem pragmatické sankce bourgesské dal sformulovati ona usnesení sboru pisánského a kostnického, jimiž se omezuje moc papežská. Francouzské parlamenty, provinciální to soudy, zaváděly ve své praxi s velikou horlivostí různá omezení církve, která shrnul pařížský advokát Petr Pithon v 83 člancích pod názvem „Les libertés de l'église gallicane“ (Svobody církve gallikánské) r. 1594. Zásady v této kompilaci obsažené došly potvrzení zákonného za Ludvíka XIV. roku 1681, kdy tento, maje spor s Innocentem XI. (1676—89) o různá práva a chtěje míti oporu v duchovenstvu samotném, svolal shromáždění francouzského duchovenstva, na kterém pak svobody církve gallikánské sformulovány pod názvem „declaratio cleri gallicani“ ze dne 19. března roku 1682 ve 4 člancích, z nichž prvý prohlašoval zásadu, ovšem o sobě nezávadnou, že králové ve věcech světských nepodléhají moci církevní, třetí pak článek nařizoval zachování pravidel, obyčejů a zařízení státem a církví gallikánskou přijatých. Článek druhý a čtvrtý zacházel však příliš daleko, omezuje podstatně moc papežskou i ve věcech samotné víry, žádaje, aby nařízení papeže měla pro Francii platnost jen za souhlasu francouzského duchovenstva. Jak daleko šlo zasahování krále v záležitosti církevní, jeví se zejména v tom, že Ludvík XIV. nařídil, aby se ve smyslu zásad stanovených deklarací gallikánskou vyučovalo v seminářích. Pap. Alexander VIII. zavrhl ovšem výslovně jmenovanou deklaraci a i část duchovenstva ji opět odvolala, ba i Ludvík XIV. sám, když mu Innocenc XII. učinil jisté ústupky, odvolal roku 1693 svůj edikt, ale v praxi zůstaly zásady gallikánské nadále v platnosti a stav tento potrvál až do veliké revoluce, která smetla celou organizaci církevní ve Francii, až zase první konsul, pozdější císař Napoleon uzavřel roku 1801 s Piem VII. (1800—23) konkordát, ve kterém se sice nečiní zmínka o staré deklaraci z r. 1682, ale již v člancích organických z r. 1802, kterými jakožto zákonem státním uveden zmíněný konkordát v život pro obor státní, nařizeno, že učitelé v seminářích mají jmenovanou deklaraci podepsati a konstituci ze dne 25. února 1810 prohlásil Napoleon tuto deklaraci dokonce za zákon státní (loi général de l'empire).

Markantními rysy jeví se vystupování moci státní v systému gallikánském zejména ve dvou institucích: první z nich je tak zvané placetum regium, které záleželo v tom, že každé prohlášení zákona církevního a tedy i nařízení papežských smí se státi jen se svolením vlády světské a druhá je tak zv. appellatio ab abusu (appel comme d'abus), dle níž možno každému, kdo se pokládal stížen náležením úřadu církevního, odvolati se v každé věci k úřadům státním, čímž dána toho možnost, každou záležitost, třeba rázu ryze interního, potahovati před úřady světské.

Jak výše řečeno, nalézaly zásady gallikánské stoupence mezi samotným duchovenstvem francouzským. Ale s postupem času, když opět stoupá morální vážnost papežství moci světské zbaveného, utužuje se lépe organisace

církevní a vnitřní její kázeň, pozbývaly zásady gallikánské mezi duchovenstvem francouzským stále více půdy, zejména v době novějších bojů liberálních stran politických proti náboženství vůbec, až události posledních dob ukázaly, že duchovenstvo francouzské stojí úplně na straně moci církevní, jsouc ve všem poslušno hlasu papežova.

Stručně možno tedy charakterisovati období čtvrté tak, že světská moc církve jest ve všech státech na ústupu a moc státní dovoluje si namnoze přehmaty i do oboru ryze vnitřní působnosti církve.

Zvláště nepříznivý vliv pro vývoj poměru církve ke státu měl protestantismus a to i ve státech s obyvatelstvem katolickým. Luther, odmítaje zásadu katolicismu, že veškero vedení záležitostí církevních přísluší zvláštnímu stavu, od ostatních věřících zvláštním, nezrušitelným charakterem, tedy kvalitativně se odlišujícímu — duchovenstvu — a vycházeje tedy ze zásady, že není laiků a duchovních, nýbrž prostě, že jsou věřící, musil přirozeně také ovšem těmto věřícím přiřknouti správu záležitostí náboženských. Když se nyní uváží, že až dosud tuto správu vedlo jenom duchovenstvo, lze snadno poznati, že to bylo prostě nemožností, aby nějaká náboženská obec, utvořená po způsobu obyčejných spolků, spravovala svým výborem záležitosti, že je to věc, která se nedala provésti, ježto lid nebyl k ničemu takovému vychován. Proto s vědomím a svolením Lutherovým přenesena správa náboženská na organisace správní již existující, a to buď magistráty městské nebo úřady vrchnostenské, čímž se však dospělo k organisaci, kterou zakladatel protestantismu naprosto nezamýšlel. Tímto způsobem se vyvinuvší oprávnění moci zeměpanské, řídití záležitosti náboženské, označováno jakožto zvláštní příslušenství práva vladařského, jako zvláštní adnexe moci zeměpanské, čímž vypěstován dnes v protestantismu téměř všude vládnoucí regiment zeměpanský. Věc se vykládala zejména tím způsobem, že protestantským knížatům přísluší t. zv. „custodia utriusque tabulae“, t. j. ochrana obou desek (desatera přikázání). Myslí se tu na dekalog, jehož první tři přikázání, tvořící jaksi první desku, upravují speciálně poměr člověka k Bohu, ostatních pak sedm, tvořících druhou desku, upravuje speciálně poměr lidí navzájem. Kdežto dle běžných teorií katolických theologů příslušela custodia první desky výhradně církvi a custodia druhé svěřena pod dozorem církevním vládě světské, tvrdilo se se strany protestantské, že nejen bdění nad dodržením druhé části dekalogu přísluší knížatům světským, nýbrž že jim přísluší i ostříhání tří prvních přikázání, ne v tom smyslu, že by měli dbáti, aby plnění jich nenalézalo překážek, aby tedy mocí svou podporovali snazší provádění těchto přikázání se strany církve, nýbrž aby přímo stanovili způsob, jakým přikázáním těmto má býti vyhověno. S tímto nazíráním souviselo pak i to, že knížatům světským přisuzováno tehdy t. zv. ius reformandi (právo reformace) zcela dle zásady cuius regio, illius religio (čí panství, toho náboženství). Je to dosti běžná dikce, že protestantismem počíná nová fáse náboženské svobody, tedy možnost, nebyti nucenu násilím ať fysickým ať morálním k jistému náboženství, ale skutečnost svědčí zrovna o opak. Volnost, přiznati se k náboženství dle libosti, přiznána byla náboženským mírem augsburským r. 1555 pouze stavům říšským, ale ohledně poddaných vyhrazeno jim ius reformandi. Mír westfálský změnil to jen potud, že musili ponechati poddaným to náboženství, které tito měli v roce 1624 (t. zv. roce normálním, jenž zvolen vzhledem k poměrům v zemích rakouských, kde zmíněného roku katolická proti-reformace byla již provedena), že tedy kníže, který po této době přestoupil k jinému náboženství, nemohl poddaných svých nutiti ke změně. Je patrné, jak velikou moc dávalo toto ius reformandi do rukou světských velmožů a nelze se celkem diviti, že se to stalo mocným lákadlem i pro knížata vírou katolická. Tento politický proud proticírkevní táhl současně celou Evropou,

při čemž náboženství samo bylo pouhou záminkou, majíc zastříti všeliké cíle politické. Vždyť proti rodu Habsburskému a veliké jeho moci stála vedle protestantských knížat Německa katolická Francie a stejně výmluvnou je i ta okolnost, že, ač v Rakousku jen náboženství katolické bylo uznáváno a církev katolická byla církví státní, z čehož by se dalo souditi, že se ve všem šetří jejích názorů a přání, přece jen svrchovaným činitelem byl stát, který bez ohledu na ustanovení církve vydával svá ustanovení, na pole církevní mocně zasahující. Již Ferdinand III. r. 1641 (!) zavedl placetum regium a dalším dokladem nešetření názorů církve je první zasáhnutí moci státní v obor církevního práva manželského způsobené r. 1753 ustanovením, že manželství důstojníků bez svolení majitele pluku respektive manželství osob nezletilých (mladších 24 let) bez svolení zákonných zástupců je neplatné. Oproti zásadě církevní, že manželství jakožto svátost může býti přijata každým, kdo je k jejímu přijetí způsobilý, a to zásadně bez souhlasu osob jiných a že nejvýš může se manželství takto uzavřené jeviti jakožto nedovolené, to jest sice platné, ale přece jen trestuhodně uzavřené, stanoví zde moc státní plnou neplatnost manželství, z čehož je patrné, že na příklad uzavření manželství nezletilcem posuzuje se zcela stejně, jako uzavření kterékoli smlouvy obligační, na př. koupě a prodej a p., neboť jako k ostatním smlouvám je třeba svolení otce resp. poručníka, a to pod neplatností, tak podobně je ho třeba i při uzavření smlouvy manželské. Vrcholu pak dostupuje tento proticírkevní směr za císaře Josefa II., kdy náboženství považováno za prostředek, aby se lid poddaný udržel na uzdě a jako všude zasahovaly císařské patenty, tak i tu vedle ustanovení tak veliké důležitosti a tak značného prospěchu, jako bylo veliké a velmi potřebné rozmnožení far, nebyla nouze ani o dekrety předpisující, jak se má kázat, jaká se mají konati procesí a bohoslužba a dokonce i kolik svící se má rozsvěceti (dvorský dekret ze dne 14. května 1782), jaké růžence a litanie se třeba modliti a podobně, které jasně svědčí o tom, kam až může zajíti přehnaný státní absolutismus, dusící každou samostatnost církve a který všeobecně označujeme slovem josefinismus. V tomto absolutistickém proudu nalézaly přirozeně hojnou podporu současně mezi biskupy v Německu a Rakousku v nové formě opět se objevující zásady gallikánské, jichž hlavním repraesentantem byl nizozemský kanonista Bernard Zenger van Espen, professor na universitě v Lovani, tehda rakouské, a světitel biskup trevírský Mikuláš z Hontheimu, který pod pseudonymem Justinus Febronius zastával učení, že veškerá moc církevní přísluší jedině biskupům, primát papežský zaveden prý jen k udržení jednoty církve a nepřisluší prý tudíž biskupu římskému žádná iurisdikce nad ostatními biskupy, vyjma právo jakéhosi dozoru a právo činiti návrhy (!) k všeobecným zákonům církevním a důsledkem toho bylo tvrzení, že primát není nezbytně sloučen s biskupstvím římským, nýbrž že papežství může zákonem církevním přeneseno býti na stoličici jinou. Že tyto zásady mocí světskou byly podporovány, svědčí to, že kniha stoupence febronianismu opata broumovského Rautenstraucha musila býti vzata za podklad vyučování v seminářích rakouských.

Směr josefinismu, ve kterém byla vychována celá generace úředníků, potrvál formálně až do let osmačtyřicátých, ač ve skutečnosti v nejednom směru bylo nezbytno od něho upustiti, ale to se provedlo tak, že se raději vnitřními instrukcemi nařídilo úřadům, aby se podle platných předpisů v daném případě neřídily, jen aby se zákony církev omezující nemusily formálně odstraniti. K všeobecnému volání po větší volnosti oproti moci státní v letech osmačtyřicátých připojila se i církev, žádajíc sobě větší samostatnosti, a je to zajímavé, že ti, kdož tenkrát řídili se novějšími hesly politickými, již aspoň z důslednosti byli také zastánci volnosti a autonomie církve katolické.

Tato oproti církvi příznivější politika udržela se i když ústavodárné sbory rozpuštěny a zavedena oktrojovaná ústava březnová (cís. pat. ze dne 4. března 1848 č. 151 ř. z.), která v příčině poměru církve ke státu stanoví sice, že církev jako každé jiné tovaryšstvo podléhá zákonům státním, avšak zvláštních nějakých omezení nezavádí. Dokonce polepšení oproti poměrům dřívějším, zavedeno císař. nařízením ze dne 18. dubna r. 1850 č. 156 ř. z., kterým zrušeno bylo placetum regium a dovoleno nejen biskupům nýbrž i všem státním občanům obracet se k papeži bez předchozího svolení vlády. Biskupům přiznáno právo vydávati nařízení v mezích jejich úřadu bez svolení státního a starší nařízení, omezující moc duchovních u vyměřování církevních trestů disciplinárních zrušena a úřadům státním uloženo za povinnost provádění nálezů církevních úřadů zákonitě vydaných. Ustanovení tato zůstala pak v platnosti i po odstranění éry konstituční, ba pokračováno ve směru církvi příznivějším dokonce i dále. Ve hnutí předbřeznovém sestavila shromáždění rakouských biskupů požadavky církevní co do úpravy poměrů jejich v Rakousku. Poněvadž však právo církevní neuznává shromáždění biskupů některé říše za nějaký orgán své správy, snažila se vláda navázati vyjednávání přímo s Římem, při čemž stanovena řada jednotlivých bodů, které J. V. císař schválil jakožto podklad vyjednávání.

Vyjednávání toto vedl plnomocník papežský kardinál nuntius resp. pronuntius Viale Prela a plnomocník císařský arcibiskup Rauscher, kteří vyjednaný návrh konkordátu podepsali dne 18. srpna 1855. Se strany církevní publikován byl tento konkordát jakožto zákon církevní bullou ze dne 3. listopadu 1855 „Deus salutis humanae auctor“ a jakožto zákon světský pro Rakousko publikován cís. pat. ze dne 5. listopadu 1855 č. 195 ř. z.

Zde zajisté třeba přihlídnouti zevrubněji k povaze konkordátů jakožto smluv a způsobu jejich publikace. (Pokračování.)

BLAHOMÍR ŽAHOUR:

Zahrádku jednu znám

Vysoce urozené paní Vojtěšce z Kfellerů věnuje autor.

Zahrádku jednu znám,
květy v ní bílé,
jak rád si vzpomínám
na ony chvíle,
když růže vzkvétaly,
rděly se jaseň,
a pak je vplétaly
s večerním časem
si ruče jako sníh
v heboučké vlasy,
anebo vily z nich
— blahé to časy —
kytice dýšící
vůní as sterou,
jež v korso šumící
rády se berou . .

Zahrádka povadla,
— jeseň je blízká —
a bolest zapadla
v duši, již stýská
se nyní po květech
lilii — růží . . .
Však vím, že po letech,
až dech se zúží,
řeknu si spokojen:
„Zahrádka květla,
když vůní opojen
zhášel jsem světla,
a hledal pak v dáli
oči dvě modrých,
jež mile vždy smály
se z tváří dobrých . . .“

J. MARIUS :

V noci štědrovečerní.

Chladnou zimní nocí pronikl zvuk bijících hodin. Na nedaleké věži odtlouklo deset hodin; rána za ranou — čtvrti hlasem sonorním, celé vážnějším, dunivějším. Vlny zvukové rozletěly se štědrovečerní nocí nad Prahou a umíraly tiše až tam kdesi v tmavých dálkách — —

Právnick Jindra odložil směs litografických přednášek, jimiž byl pokryt celý svitem lampy ozářený stůl, opřel se o židli a zamyslíl se. Dal se dnes do studia, když už lehký soumrak halil štíty domů a bez přestávky seděl u přednášek až do teď, kdy odbilo deset hodin. Ten zvuk bijících hodin ho vyrušil z napiaté pozornosti, zatloukl mu na brány duše, které povolily — brány se otevřely a do duše mladého právníka vlétlo rázem hejno nových pocitů, nálad, vzpomínek . . .

Poddal se těm vzpomínkám; citlivá duše jeho kouzlila si ráda obrazy dávno zapadlé, hrála se teplem několika luzných vzpomínek, zatím co nevytápěným pokojíkem ploužily se divné stíny a kol oken poletovaly vločky běloučkého sněhu. Otevřel si v duši nový svět, lepší, luznější než jaký prožíval ve skutečnosti, s nímž se rval o skývu chleba a který každou chvíli udeřil ho nemilosrdně těžkou svojí rukou. Nebyl snílkem žijícím po celé dny v jiných, fantastických říších, nebyl ani melancholikem s věčně smutnými stíny v duši; bral život, jak se mu podával, zápasil s ním, vítězil i podléhal, ale občas vytrhl se z těch všedních, fádních dojmů a starostí o zítřejší dny, oddal se sám sobě, otevřel si svoji duši, citlivou a čistou, vžil se do svých vzpomínek, jichž kol mladé jeho hlavy poletovalo jako hejno na podzim se loučících vlaštovek — — Byly to chvíle, jež byly svátkem jeho duše, oasou v poušti jeho života. Proto poddal se i dnes; věděl sice, že toho večera nebude mu lze více vrátiti se opět k těm suchým definicím a právním otázkám, že nenastuduje tolik, kolik dle přesného svého výpočtu nastudovati měl — ale dnes byl den mimořádný, chvíle, jaké přilétnou k duši jen jedenkrát v roce — vanul tajemný, sladký Štědrý večer, nadcházely chvíle poesii provanuté, chvíle posvátné — —

Maně stáhl světlo lampy, nechav blikati jen malý, úzký plamének. Stíny studeného pokojíku protáhly se ještě více, ploužily se po podlaze i stěnách, v koutech se usadily, ukryly, jakoby se bály, utíkaly před tím plaménkem slabě hořící lampy.

Ticho, ničím nerušené, hluboké a vážné, kdy člověk sice opuštěný jako sosna na horách, přece však ne sám — se svou duší a v ní s jiným životem.

Právnick Jindra schoulil se na židli; to chlad mu projel tělem, zima naň sáhla ledovými prsty. Otřásl se pod tím mrazivým pocitem, jemu ostatně tak známým, docela známým a obvyklým.

Byl jedním z té dlouhé řady studentů, jimž sudičky nedaly do vínku zlata a stříbra, nepřisoudily mu život, který by plynul jako voda v zelených, květnatých lukách; spíše jako bystřina v horách připadal mu ten jeho uplynulý život, bystřina, jež každým okamžikem naráží na tvrdé, ostré balvany v řečišti strmící; přiznane se k nim prudce, láme a tříští se, pěny lemuji hrany neoblomné překážky — nelze téci dále rovně, přímo, nutno se odchýlit, změnit směr jinak, než byl původně stanoven — a sotva mine překážka jedna, druhá se staví v cestu, nové okliky a spády a stále ještě žádná pestrá luka, klidné řečiště té horské bystřiny — lidského života...

Sotva na východě vstalo jitro, chvátal právník Jindra den co den do přednášek, celé dopoledne seděl mezi houfem jiných studentů, vybraně oblečených, s prsteny na rukou, veselých, bezstarostných, sedával mezi nimi nepovšimnut, bez přátel a známých, v obnošených šatech, s jediným přítelem — knihou. A když po přednáškách vyvalil se zástup studentů z universitní budovy a roztránil se na všechny strany spěchaje k obědu, kupoval si Jindra kus chleba a ulamuje z něho po kouscích pojídal jej cestou po ulicích, nevšímaje si namnoze výsměšných pohledů a poznámek naň namířených. Celé odpoledne chodíval po hodinách, opisoval doma přednášky a teprve večer, kdy únavou už téměř klesal a tělo i duch vypovídaly poslušnost, sedával k vlastní práci, aby nočním studiem nahradil to, co zameškal ve dne. Den za dnem, týden za týdnem beze změny — když universitní sály při přednáškách znatelně se prázdnily, jak kollegové odjížděli na svátky, k domácímu krbu, k rodičům, býval Jindra mezi těmi, kdož chodili až do úplného ukončení přednášek — na svátky nespěchal. Kam by jel? Domů? Nikoho už nemá, leda několik rovů zelených na malém venkovském hřbitůvku. A k přátelům? Ze zkušenosti poznal, na vlastní oči viděl, jak někdy lidem srdce v prsou v kámen ztvrdne a pod hrudí jim vymře lidský cit. — — Tepla lásky mateřské téměř nepoznal, mezi cizími lidmi vyrostl. A nepoznal ani lásky, kterou pociťuje bujné mládí, žádných rudých máků rozkoše neutrhl na cestě pláni svého života, nezazářil mu v cestu svit modrých, dívčích očí. Jak by on, chudý a nuzný, mohl se odvážit otevřít svoje nitro, ač tolik krásných, něžných citů mu tam probíhalo, on, student-proletář. A tak šel sám životem, se svými smutky, se svými touhami — —

V žilách jeho kolovala krev zdravého venkova. V malé vsi v horách spatřil světlo světa a ač brzy život zavolal ho na nové dráhy, přece původu svému věrným zůstal navždy, srdcem i myšlením. Jako pták, když se mu podaří ulétnouti z klece, v níž jej zavřeli, do modravých dálek, tak ubíhal i on, jak jen trochu mohl, z lomozu a ruchu pražských ulic, za Prahu do polí, kde by nepotkal živé duše, jež by ho vyrušila. S rozkoší ssál vonný, čerstvý vzduch, jež vydychovala rozoraná pole, naslouchal tajemnému šumu žloutnoucího obilí a se smutkem v duši díval se na houfy ptáků, stěhujících se na daleký, smavý jih. Daleko za Prahu chodíval, do tichých vesnic, kde zcela jiný život proudil nežli ve zdech velkoměsta, s účastí pozoroval práce na polích, vždyť všechno připadalo mu tak známým, blízkým, ba zdálo se mu chvílemi, jakoby octl se daleko odtud, ve vsi rodné, doma — dávno, dávno uplynuly ty chvíle mládí — nevrátí se už — nikdy — —

A přece nikdy nezoufal, neklesal. Odhodlaně hleděl vstříc bídě, když s vyceněnými zuby vztahovala po něm často vyhublé, kostnaté ruce a vzdaloval se, přímo utíkal od lidí kteří s odporným úsměvem mu radili, jak by lehčeji chleba si dobyl, pohodlněji žil . . . Zachoval si vždycky duši bílou jako posněžená pláň a srdce čisté jako květ kopretiny na zelených mezích. Sám se divil, jak přestál někdy ty hrozné dny bídy a smutku, jak i v těch chvílích nejtemnějších, kdy meluzina v duši fičela, že neshasla mu světlíčko, jež inu tam hořelo. Ano, řekl si pojednou v duchu, byla to víra, čistá, svatá a vznešená víra, jež jako vlajka na stožáru vlála mu na lodi zmítané nárazy vln-životu. A Jindra věděl, dobře rozuměl hluboké pravdě slov, že kdo všechno ztratí, všechno nalezne a kdo ničeho nemá, má všechno — —

Vytrhl se z myšlenek. Blížilo se k jedenácté — přicházely vznešené, mystické a sladké chvíle Vánoc. Dokořán otevřel jim Jindra vstříc svou duši. Vycítil všechnu jejich prostou a zároveň vznešenou poesii, vítal je s tak radostí tlukoucím srdcem, jako když kdysi dávno, v malém chudobném ven-

kovském kostelíčku „o půlnoční“ starý pan učitel zahrál na varhany a on spojil svůj zpěv se zpěvem vyřinulým z tisíce hrdel:

Narodil se Kristus Pán,
veselme se,
z růže kvítek vykvet nám,
radujme se!

A právník Jindra se štěstím a teplem v duši, se světlem v očích se nezdržel, aby jako tehdy v ranním mládí nezanotoval si i konec překrásné písničky vánoční:

Z života čistého, rodu královského,
nám — nám narodil se — —

J. LACINA:

Pepíček Kudrnů.

(Z cyklu „Figurky“.)

Pepíček Kudrnův, takto povoláním sekundán, přiběhl ze školy jako divoch. „Střílet budem, střílet!“ A z jeho čistě modrých, naivních očí přímo sršely blesky radosti, čisté, nevinné, dětské radosti! — „Už nám to řekli; pan professor to zcela určitě tvrdil! — —“

Marné byly všechny vývody, že to není pravda, že to snad platí jen pro nejstarší studenty, pro takové malé hochy, přímo děti, že to není .

„Co, děti? My, sekundáni, že jsme děti? My, když už umíme latinsky časovat a na všechny strany ohýbáme latinská slovesa?! To jest pro celou sekundu urážka!“ — A byla! Celá sekunda na mne hleděla co nejčerněji, jako na vlastizrádce a já — upřímně doznávám — bál jsem se těch rozhněvaných dětských očíček. V duchu jsem si sám lál, jak jsem mohl přehlédnout důstojnost „pánů sekundánů“ a nazvat je děti! Sekundáni — a děti, dnes?!!

Pepíček pro samé střílení nemohl spat! A ani ve snu to pokoj nedalo! Již od malička střílel prakem, mrzačil vrabce, žáby a co mu pod ruku přišlo, mířit uměl, tak co by nestřílel?! Oho! Ještě zahanbí toho ohavníka, který mu řekl „dítě“! Jemu — sekundánovi! — —

Druhý den šel do školy s vítězným pohledem: „Dnes dostaneme kvéry.“ — —

— — — — —
V poledne šoural se kolem mně celý smutný a přímo se mi vyhýbal. Již jsem si byl jist svého vítězství! Zcela rázně uvědomiv si dříve, že nemluvím k děcku, nýbrž již k sekundánovi, přistoupím k němu a povídám: „Tak co, Pepíčku, kde má kvér?“

Podíval se na mne zrakem plným nejhlubšího opovržení a smutně, táhle pronesl: „Jo! Není z toho nic! Budou střílet jen oktáváni a septimáni! Nám prozatím dávají jen „kule“. Dostal jsem dnes dvě!“ — —

STAŠEK BOHUMIL:

Idea cyrillo-methodějská, její vývoj a řešení.

Uskutečnění náboženské jednoty Slovanstva přináležejí především theologům, pak biskupům a kněžím a konečně všemu lidu věřícímu.

Úloha první přináležejí slovanským theologům, neboť pravá jednota jest možná jenom tak, že Slované východní odloží zášť a předsudky proti Římu a podají církvi katolické ruku k usmíření. Jednota záleží pouze v sjednocení dogmatickém. Jediná tedy podstatná schopnost sdružení Sloveny pod prapor katolický jest ve vědě theologické, na ní jest, aby obrátila svou pozornost na pravoslavný Východ ke studiu sporných otázek dogmatických.

Známý prof. Erhard psal v jednom spisu svém o úkolu theologie v Rakousku a praví, že záleží ve studiu církevní otázky východní. Je-li úkolem theologa Rakušana pečovatí o náboženské sblížení Východu se Západem, není pochyby, že na prvním místě jsme povoláni my, Čechové, slovanský národ nejvýše kulturně vyspělý, starati se o nábožensko-kulturní jednotu kmenů slovanských v mohutný celek jediný.

Musíme však doznati, že Čechové po stránce theologické dosud velmi málo vykonali k uskutečnění této důležité otázky, která se stává v moderní době odpadu a indifference náboženské velmi významnou. Časopisy věnované otázce cyrillo-methodějské („Sborník velehradský“, „Balkán“) zanikly, nemajíce ani morální ani materiální podpory. Ani před několika léty založená příloha „Časopisu katolického duchovenstva“, nazvaná „Slavorum litterae theologicae“, časopisu i za hranicemi vysoce ceněného, nenašla u nás nadbytek porozumění, jak svědčí o tom ta smutná okolnost, že nahrazení útrat s jeho vydáváním spojených je třeba ročně vysoké sumy subvenční.*)

Mají-li naše theologické publikace vážně čeliti zahraničním pracím vědeckým, podporovaným všemi způsoby, jest třeba též odborně vzdělaných spolupracovníků. V jednom časopise napsal kdosi, že u nás mnoho našich mladých kněží studuje privátně doktorát. Věc jistě záslužná. Kdyby však tutéž energii v práci někteří z nich vynaložili na studium slovanské církevní otázky, vykonali by dílo i církvi prospěšnější i Bohu milejší. Má-li míti naše hlásání o nutnosti sjednocení zdar, musí se pozornost veškeré katolické vědy slovanské obrátiti na pravoslavný Východ ke studiu sporných otázek náboženských a za tou příčinou poznamenati jazyk a ducha pravoslavných Rusů.

Úloha tato přináležejí v první řadě našim slovanským seminářům. V jednotlivých seminářích nacházíme různé kroužky odborné. Proč by v nich nemohly se zřídit též kroužky ku pěstování východní otázky církevní. Bylo by tu ovšem třeba, aby professori bohosloví sami povzbouzeli bohoslovce k této práci a jim ve svých přednáškách dávali direktivu, jakým způsobem mají se bráti k vytknutému cíli. Bohužel však, že v té příčině jsme dosud velmi pozadu.

Druhá otázka přináležejí nejdůst. episkopátu slovanskému i vůbec všemu kněžstvu. Nemíníme poučovati církevní autoritu o její po-

*) Snahám unionistickým věnovány jsou též časopisy „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda“ a „Vnlehradský Věstník“.

vinnosti a také účel tohoto časopisu nepřipouští, abychom se zde šířili o věcech, jež speciálně kněžstva se týkají. Připomínáme tu pouze, že našemu duchovenstvu otevírá se v ideji cyrillo-methodějské vděčná půda nejen k popularisování a šíření snah o náboženskou jednotu Slovanstva, nýbrž i k lepšímu uvědomění svých stavovských zájmů a cílů.

Je to především demokratický element, jenž je patrný ve všech snahách a pracích sv. Cyrilla a Methoda. Celé dílo sv. bratří, zasvěcené kulturnímu a náboženskému obrodu lidu slovanského, prochvívá lidovost, demokratismus. Vrací-li se tedy duchovenstvo naše opět k lidu a mezi lidem pracuje a o jeho kulturní i hospodářské povznesení se stará, nezavádí nějakých novot, nýbrž hlásí se k starému převu svému.

Zcela tak rozuměl též papež Lev XIII. demokratismu ve smyslu svatých Cyrilla a Methoda. Bylo to před dvěma lety potvrzeno jedním z jeho důvěrných přátel, vídeňským apoštolským nunciem Monsignorem Granitem di Belmonte, jenž byv interviewován redaktorem časopisu „Neue Freie Presse“, pravil:

„Papst Leo XIII. hat die christliche Demokratie sehr gefördert. Ein tiefes Verständnis für die veränderten Zeiten, für die modernen Strömungen wahr ihm eigen. Ich weise hin auf seine berühmte Enzyklika „Rerum novarum“: Er wusste, dass für die Arbeiter und für die unteren Klassen überhaupt etwas geschehen müsse. Er wollte nichts Neues suchen und nichts Neues finden. Er wollte nur, dass das Gebot des Evangelium, das voll Liebe und Fürsorge für die Armen und Niedrigen ist, verwirklicht würde. Der Papst konnte jedoch nicht jener Richtung entgegenkommen, die, auf den allgemeinen Umsturz gehend, die Hohen von ihrer Höhe herabschleudern wollte. In seinem Geiste war es, dass die Hohen zu den Niedrigen herabstiegen und die Niedrigen zu den Hohen hinaufstiegen.“

V tomto smyslu třeba rozuměti křesťanskému demokratismu Lva XIII.

K takové úpravě sociálních poměrů mezi lidem pracovati jest pracovati v duchu ideje cyrillo-methodějské, aby bylo v diecesích jako za časů sv. Cyrilla a Methoda a jako za časů apoštolských, kdy křesťané v jedné víře a v jedné lásce co nejúžeji byli spojeni. Slovanstvo takto křesť.-demokraticky obnovené a k životu v církvi vzkřísené bude svým příkladem mocně čeliti soc. demokratismu a stane se mocným zdrojem náboženského i vůbec duševního života.

Po takové úvaze jest zřejmo, že idea cyrillo-methodějská vykávala kněžstvu našemu vznešené úkoly v církvi, uložila mu sociální a kulturní povznesení národů slovanských a náboženshé jejich usnášení v lůně církve katolické.

Úkol všeho věřícího lidu slovanského jest nejvšeobecnější a pozůstává v modlitbě a v almužně odváděné k účelům sjednocení bratří slovanských. K tomu cíli působí již po 25 let spolek zvaný „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou blahoslavené Panny Marie“. Spolek ten hierarchií schválen a vřele doporučen má za účel: „Sv. katolickou víru mezi Slovany rozšiřovati, hájiti a zvelebovati, tedy všechno podnikati, co by k tomu konci prospěšným se vidělo, přihlížejíc při všem ku platným při tom předpisům církevním.“

Prováděti program vědecký, jak nahoře uvedeno, psáti do časopisů cyrillo methodějských, polemisovati připadá jen těm, kteří v sobě cítí schopnost a sílu, všichni však mají povinnost přispívati aspoň malou podporou hmotnou k uskutečnění vzácných snah cyrillo-methodějských. — Nepatrnou almužnou, příspěvkem nejméně 2 haléřů měsíčně čili 24 h ročně, o jaký prosí Apoštolát, mohou všichni slovanští katolíci působiti k tomu, aby svatá víra katolická, víra sv. Cyrilla a Methoda, opět zavládla i u těch bratří

slovanských, kteří od pravé víry Kristovy cizí aneb vlastní vinou odtrženi jsouce, v blupu rozkolu žijí — ba přemnoží i v nevěře mohamedanismu vězí.

A ještě jedné věci je třeba, aby snahy vědecké a oběť hmotná mohla přinést kýžených výsledků — modlitby.

Dějiny člověčenstva plny jsou příkladů, kterak utíkali se národové v dobách trudných modlitbou k Bohu o pomoc a slitování. Modlitbu uložila statečná Judith obyvatelům Bethulie, když odvážila se do ležení Holofernova. „Modlitba dala se bez ustání“ od církve první za Petra k smrti odsouzeného. Modlitbu mnohou modlili se křesťané, bratrstvo růžencové v Římě, když rozhodná bitva byla sváděna u Lepanta. Mnoho modlili se členové kongregace mariánské v Brně a v Praze, když hrozný Bauner a strašný Königsmark hrozili udělati z drahé vlasti naší velikou jámu umřelí.

Také Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda, pamětliv důležitosti modlitby, vytvořil šik modlících se za rozkolné, nešťastné bratry naše slovanské. Členové jeho a dobrodinci denně se modlí jednou Otčenáš a Zdravas Maria s invokací: „Svatá Panno Maria, svatí Cyrille a Methode, orodujte za nás!“

Požehnání Hospodinovo podobno je účinkům vláhy dešťové, která posiluje klíčící zrnko ve vyprahlé půdě v bohatý klas obilný. Podobné zrnko klíčí již po tisíce let v úhoru půdy slovanské, tisíc let již uplynulo, co bylo zaseto pilnou rukou sv. apoštolů Cyrilla a Methoda. A zrnko ono klíčí ještě, dosud žije a trvá, to je důkazem vnitřní jeho síly, vnitřní pravdy. Je to pro nás! zárukou, že idea cyrillo-methodějská odpovídá vůli Boží a že proto dojde dříve nebo později uskutečnění. Je to nutným požadavkem jednoty, kterou přislíbil Kristus Pán své církvi, za níž modlil se ve své poslední velekněžské modlitbě: „Otče svatý, zachovej ve svém jménu ty, kteréž jsi mne dal, ať byli jedno, jako My jedno jsme. . . Neprosím jen za ně, nýbrž i za ty, kteří skrze ně ve mne uvěřili, aby byly všichni jedno, jako Ty, Otče, jsi ve mně a já v Tobě jsem.“

Těmito slovy povzbuzení, kež přičiní se náš lid český a naše studentstvo katolické, aby sv. víra Cyrilla a Methoda opět zavládla od východu na západ, od severu k jihu, po všech vlastech slovanských zcela ve smyslu slov Páně, jenž řekl: „Mám i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince, i ty musím přivést, a hlas můj slyšeti budou a bude jeden ovčinec a jeden pastýř.“

Z Krakova. Letošního roku dosáhl počet posluchačů na naší universitě celkem 2651. Z toho připadá na fakultu theologickou 80, na právnické fakultě jest 1215 řádných a 14 mimořádných posluchačů, medicíny jest 418 řádných, 16 mimořádných, 26 řádných posluchaček a 1 hospitantka. Fakulta filosofická má 577 řádných posluchačů, mimořádných 49, posluchaček 176 řádných a 84 mimořádné; farmaceutů jest 27 a 3 posluchačky. Zahájení školního roku konalo se slavnostně 12. října. Dle obvyklého způsobu započal se školní rok slavnostními službami Božími v kostele svatě Anny, kde sloužil mši sv. professor křesť. sociologie na naší universitě dr. Kazimír Zimmermann. Súčastnili se korporativně všichni universitní profesoři, akademický senát professorský, jehož členové oděni

byli v historický akademický kroj, četní akademici a mnoho obecního. Po čas mše sv. zpíval řadu písní akademický zpěvácký sbor. Na to shromáždili se všichni v univ. aule, kde odstupující rektor prof. Łazarski podal zprávu za minulý rok. Vzpomenul zemských profesorů a akademiků v tom roku, uvedl dále, jak mezi posluchačstvem jevil se živý zájem o vědu. Universita rozšířena o novou stolicí křesť. sociologie, kromě toho podána žádost o zřízení při universitě školy polské nauk politických a zvláštní instituce oekonomicko-statistické. Promocí bylo 146. Nový rektor prof. Witkowski, který vybízel posluchače k intenzivní práci vědecké, promluvil o významu vědeckých hypotéz. Co se týče „Polonie“, spolku to katol.-národního studentstva, vede si letos jako léta minulá

velice čile. Pořádala již několik přednášek, mezi jiným zvláště pozoruhodná byla schůze 10. listopadu, kdy promlouval známý pracovník akademik Franciszek Marszycki z Vídně na thema: „Katolický názor světo-
vův“. V sobotu na to konána za hojné účasti členstva valná hromada. — V posledním čase vyznamenala se „Polonia“ svou neohrožeností, když studenti židovští a socialističtí násilím chtěli přerušiti přednášky profesora sociologie dra. Zimmermanna. Když totiž měl míti první přednášku, nahrnuli se socialisté a židé do posluchárny a začali zpívat „Rudý prapór“, tak že professor nemohl přednáseti. Katoličtí studenti stáli okolo kathedry a bránili profesora před útokem „pokrokových“ lidí, byli však sami napadeni a několik jich bylo těžce poraněno. Jeden člen „Polonie“ byl též napaden na veřejné ulici židy a socialisty. Při druhé přednášce opět nemohl prof. Zimmermann přednáseti, výtržnosti se opakovaly znovu. Vinu na této věci má senát, že neučinil žádných opatření, ač katolické studentstvo upozorňovalo rektora, že socialisté chtějí násilím přerušiti přednášky. Neboť při třetí přednášce, když učiněna mimořádná opatření, výtržností nebylo. Takto byla naše universita svědkem výtržností a nepokojů, jakých tu ještě nebylo. Celá veřejnost protestuje proti jednání židů a socialistů. Pokrokáři chtějí míti svobodu, ale jen pro sebe, pro druhé to neplatí. Nám ovšem nejen že celá věc neuškodila, nýbrž dokonce prospěla. Probudili se totiž mnozí studující ze své netečnosti a poznali, že dnes nesmi děle katolík zůstávati stále někde v ústraní, nýbrž že musí otevřeně každý k svému názoru se hlásiti a jej mocí i obhájeti. K.

Spolek přátel polského národa utvořil se v těchto dnech v Lublani. Ustavující valné hromady se účastnili mezi jinými říšští poslanci Dr. Žitnik, Dr. Benkovič, professor Verstovček, za zemský výbor Dr. Zajec, dále Dr. Grunden, muži vesměs smýšlení katolického, za chorvatské katolicko-národní studentstvo JUC. Deželič, předseda „Domagoje“ a p. Rebaca, rovněž zástupci slovin. katol. akad. spolků „Danice“ a „Zarje“ atd., za Poláky dostavil se předseda křesťansko-sociální strany polské p. Stanisław Jariński. Jménem přípravného výboru uvítal hosty Dr. Adlešič a pravil, že tvoří se nový spolek v době, kdy Slovan v Rakousku vystupuje na veřejnost a počíná tu býti důležitým činitelem. Novoslovanství selhalo. My totižme po dile, které není v mlhavé dálce, uzavíráme přátelství o národem, s nímž nás pojí stejné světové nazírání. Nechceme stavěti na písku, nýbrž na pevné skále, síti v úrodné pole. Potřeba toho vyžadovala, aby se ustanovil spolek ku sblížení dvou národů nejméně se znajících. Vypočítává pak obšírný program nového spolku. K ustavující valné hromadě zasíláno mnoho blahopřejných telegramů, hlavně

z celého Polska. Do výboru nového spolku zvoleni: Dr. Lampe, člen zemského výboru, professora Modičeva, sl. Gerbičeva, Dr. Adlešič, Dr. Mirkó Božič, Dr. Dabavec, Dr. Lénard a Iv. Štefe. Poněvadž se tu setkáváme s horlivými pracovníky na poli křesťanském, kojíme se naději, že nový spolek bude zdárně pracovat nejen na sblížení slovinsko-polském, nýbrž vůbec na získání Poláků pro věc slovanskou zde v Rakousku — pro austro-slavismus.

Polská kolej v Římě. R. 1908 rozhodli se polští biskupové na konferenci v Římě založiti tam ústav ku vzdělání polských kněží. A neuplynula ani dvě léta a dne 13. listopadu otevřen slavnostně ústav ve vlastním domě. Tak Poláci mají podobně jako Čechové v Římě již též vlastní svou kolej.

Slované na vídeňských školách. Na vídeňské universitě jest celkem 8339 posluchačů dle statistiky za r. 1907. Z toho připadá na neněmecké národy skoro třetina — 2270, a to 750 Jihoslovanů, 405 Poláků, 313 Čechů, 269 Italů, jiných 533. Na technice bylo toho roku na 2998 posluchačů, slovanských 395 (skoro polovičku tvoří Poláci). Na konsulární akademii z 39 studentů jest 24 Němců, 11 Maďarů, 3 Poláci a 1 Čech. Na vysoké hospodářské škole ze 771 posluchačů jest 148 Čechů, 133 Poláků, 357 Němců, jiní 133. Letošního roku vykazují Slované celkem 348, Němci jen 357, tak že nebude dlouho trvati a Slované budou míti úplnou převahu. Theologii evangelickou studovalo: 31 Němec, 16 Čechův a 5 Poláků. V umělecké akademii z 274 posluchačů jest Slovanů pouze 15. Zvěrolékařství studovalo 367 Němců a 204 Slované (118 Čechů, 77 Jihoslovanů, 4 Poláci). Obchodní akademie měla z 289 žáků 69 Slovanů. Celkem jest ve Vídni akademiků jihoslovanských 1029, 738 Poláků, 717 Čechů, dokromady 2584 Slovanů vedle 7045 Němců. Na vídeňských gymnasiích bylo 205 slovanských žáků, na reálkách 166. Co pak se týče obecných škol, čítá úřední statistika jen českých dětí ve Vídni 21.428. Ze tato číslce ve skutečnosti jest ještě větší, rozumi se samo sebou.

Monstrum slovanské vzájemnosti. Takto zvou vše umravňující realističtí páni ze „Stud. Revue“ činnost slovanských katolických akademiků na sblížení Slovanstva. Příčinu k tomu zavdala účast Slovanské Ligy katol. akademiků na oslavách grunwaldských v Krakově. Je viděti, že zasedl v redakci někdo jiný, za staré redakce by nemohlo dojiti k takovým neprozřetelnostem. Neboť kdo opravdu vážně se zajímá o sblížení všech Slovanů, musí vždy s radostí vítat každý čin k tomu cíli směřující. Domnívá-li se někdo, že tato idea dříve se uskuteční na podkladě liberálním, dobrá, jest vítán. Jiný zase je přesvědčen, že věc zdaří se spíše na základě křesťanském, proč tohoto máme odkopnouti? Vždyť

přece u obou je stejný cíl, cesta, jakou se to stane, přece musí býti každému, kdo má na zřeteli konečný cíl veškeré této snahy, již věci vedlejší. Toť ovšem nemohou oni páni „pokrokoví“ pochopit a soudí, že na př. byla-li by nějaká dohoda mezi Poláky a Čechy a přičinili-li by se o ní katolíci, pryč s ní, raději žádné! Toť jest jejich lo-

gika. Pánové, bledá závist z vás mluví. Rovněž i pan H. Boczkowski ve „Slov. Přehledu“ nemůže se dosti vynadiviti, že katolíci studenti mohou pracovati na vzájemnosti slovanské. Na to již si musí nyní pokrokový svět zvykat, že nemá sám na vše patent.

===== Věstník vysokoškolský. =====

Akademický Čtenářský Spolek slavil dne 20. listopadu slavnostní mimořádnou valnou hromadu, ve které oslavoval dvacetileté trvání spolku. Mezi slavnostními hosty byl též Jeho Exc. prof. dr. Bráf, jenž jako čestný předseda schůze, vzpomenuv historie spolku, jehož býval též členem, promlouval o vlastním účelu založení AČSp.: Sjednocení všeho českého studentstva bez rozdílu politické barvy, bez rozdílu názoru na svět a život. Býti sjednocenu v působení společenském i odborném, zkrátka utvořiti takové středisko studentstva, ve kterém by mohli všichni vedle sebe žít. Avšak to předpokládá jistou míru snášenlivosti, která se ztrácí, jakmile se místo takového společenského střediska začne dle politických hesel a dle hesel světových názorů třídit, štípati a dělit. Ale dnes jest obraz věcí docela jiný, než byl před 20 lety, kdy založen byl AČSp. Bojovnost mezi jednotlivými stranami politickými, jichž původ jest nutno hledati mnohdy v kruzích úplně mimostudentských, nabyla vrchu; odborné spolky nemají již pravého styku s nějakým střediskem, poněvadž již na gymnasiích verbují se studenti pro různé tábory studentstva vysokoškolského. Vždyť i sami akademičtí učitelé nepřispívají k tomu, aby v studentstvu světový názor pěstovali. Boj o názor světový vede se i dnes hlavně na ulici. V učitelstvu akademickém nebylo ani dostatečné opory pro snahy, které by studentstvo sjednocovaly, které by mělo účtu před cizím přesvědčením. Vzájemná bojovnost mezi stranami studentskými přece prý jen ochabla, snad nadešla chvíle, kdy by bylo možno navrátiti se k starému ideálu. Zdá se, že dnes nebylo by závažnějšího úkolu, než přemýšlet o tom, jak všechnu českou vysokoškolskou mládež sloučiti v nějakém velikém celku tak, aby protivy názorů politických a nazírání na svět a život nemohly býti činitelem rozkladným, a sloučiti ji tak, aby za tyto všeobecné hodnoty lidské, jež nynějším rozkladem a zápasem trpěly, přišly k platnosti. — Toť tedy hlavní program AČSp. na nové dvacetiletí. Jest ovšem otázka, zda dnešní AČSp. byl by aspoň částečně schopen, aby tak velikolepému úkolu dostáti mohl. Svým posta-

vením, svým programem a právě svojí minulostí jest na AČSp., aby stal se jakýmsi prostředníkem, jakýmsi mostem, který by spojoval nejkrajnější levé křídlo v názorech studentstva s pravým. Studentstvo katolicko-národní bylo by první, jež by k tak velikému činu přistoupilo. Samo sebou se rozumí, že by na straně druhé musil zavládnouti zcela jiný duch. Dnes že by poměry se změnily, pochybuji velice. V politických otázkách snad ano, avšak v kulturních otázkách propast spíše neustále se šíří, než aby protivy se umenšovaly. Naskytá se otázka nová: Proč studentstvo katolické aspoň nevešlo ve styk s oněmi konservativními směry, jichž reprezentantem má býti právě AČSp.? Zde nutno vnuť úplně svaliti na AČSp. Se strany naší bylo ochoty dosti. Nutno však náležitě odlišovati dřívější, ideální AČSp. a dnešní, jenž není ani stínem jeho, nemající o dnešní studentské otázky patřičného zájmu. — Za zmínku též stojí, že J. Exc. dr. Bráf vůbec se nezminil o „representantu“ všeho českoslovanského studentstva „Svazu“, což bylo ve „Studentské Revue“ s lítostí konstatováno. Důvody, proč tak učiněno nebylo, páni asi sami vědí. —ický.

Slovinský katol. akademický spolek „Dan“ v Praze rozvíjí utěšeně svoji činnost spolkovou. To jest hlavně umožněno tím, že bydlí zároveň s oběma českými katolickými spolky „Českou Ligou Akadem.“ a „Družstvem Arnošta z Pardubic“. Přátelské poměry umožnily společnou čítárnu, společné jazykové kroužky a pěvecký sbor, tak že prakticky se tu pracuje na slovanském sblížení. Proto úplně po právu nazval prof. Kordač všechny spolky „trojspolkem“. Vedle styků s Čechy stojí v popředí spolkové činnosti kroužek menšinový, který pilně studuje českou menšinovou práci, aby mohl stejně pracovat v zemích slovinských, kroužek organizační, který má stejný účel jako v druhých slovinských spolcích, kroužek tělocvičný a zpěvácký. V tomto běhu konaly se dvě valné hromady, 3 členské schůze a jeden slavnostní večer na oslavu 60letých narozenin biskupa dra. Mahnič. Na členských schůzích přednášel L. Korez o esperantu, A. Leskovec o moderní ruské mládeži a F. Strižič o české menšinové

práci. Slavnostní večer konal se dne 1. prosince „U Vejvodů“ za účasti všech tří spolků a pražské inteligence. Zahájen písní „Liepa naša domovina“, po té přednášel kol. Zavadlal o dru. Mahniču, jaké zásluhy má o obrození na Slovinsku, zvláště mezi studentstvem. Známy pracovník v oboru staroslovenštiny vdp. P. Vajs, který pobyl u něho několik let, nastínil Mahničovy zásluhy o povznesení slovanské bohoslužby tím, že dal podnět k důkladnějšímu studiu církevního jazyka. Jubilantovi zaslán byl blahopřejný telegram, za který on též telegraficky poděkoval.

„**Dan**“. Výbor pro zimní semestr 1910 až 11 ustavil se takto: předsedou JUC. Josip Dular, místopředsedou JUS. Pavel Cvenkel, jednatelem Ph. St. Fran Strižič, pokladníkem JUS. Anton Rebol, knihovníkem JUS. Ljudevit Koser, správcem domu JUS. Mihael Zavadlal.

Události na zemědělské fakultě pražské osvětlují velmi jasné poměry na našich vysokých školách, jež se dají charakterisovatí dvěma slovy: protekce a intriky. Protekce při obsazování stolic na pražských vysokých školách pod vlivem intrik českých stran politických. Dosud se mělo za to, že bahno toto zavání jenom z filosofické fakulty, jež jest přímo do vlastnictví připsána jisté osobě, resp. jisté straně. Teď se podobné věci provalují na zemědělské fakultě pražské. Stalice hospodářské správovědy byla obsazena Mladočechem drem Brdlíkem a ne agráříkem Firbasem. Agrární studenti, sdružení v odborném spolku posluchačů zemědělství, zahájili stávkou. Tvrdí, že stávkou nezahájili proto, že nebyl professorem jmenován agrárník, nýbrž proto, že byl jmenován neoborník. Mladočeské „Nár. Listy“ zase oficiálně tvrdí, že Brdlík nebyl jmenován proto, že jest Mladočechem, nýbrž proto, že jest odborníkem. Oba tábory rády by se skryly za „neoborného odborníka“, jen že jeho stalice jest příliš malá, tak že ze všech stran agrárník a Mladočech přechínávají. A přechínávající nelze urovnati, i rektor Hasa tomu již padl za obět. — Známe východisko: žijeme v době kompromisů a dělení práce. Proto: vlastenecké strany české, podělte se na základě kompromisu o české vysoké školy. Skromný realista si už bez dlouhého tázání se svůj podíl vybral. Klerikálům ponecháte theologickou fakultu, pro národní socialisty se může zřídití nějaká obchodní fakulta (umějí dobře obchodovati s domy na Václavském náměstí) a o zbytek se agrárník a Mladočech svorně může rozdělití. A že agrárníkům zemědělská fakulta patří, nevysvítá sice ze slova dělatí, to není s agráříkem v žádném vztahu, avšak ze slova země, poněvadž zemi, zvláště ve velkém agráříku miluje. Proto nechte bojů, vyrovnejte se, však Mladočechům zůstane vždy ještě něco do rezervy, kdyby snad vznikla ještě nějaká strana a hlásila se o svůj podíl. Jen

svorně „na národa roli dědičné“ k blahu vlasti a hlavně — k rozkvětu vědy!

V.

Nátlak na přeložení příbramské báňské akademie do německého města. Minulého roku vyvolala německá národní rada pro Čechy hnutí ve prospěch přeložení báňské akademie v Příbrami do některého německého města v Čechách a němečtí professoři, jakož i studenti, obrátili se „s ohledem na dosavadní neudržitelné poměry“ na ministerstvo vyučování a na německé poslance s prosbou, aby snahu tuto po přeložení zmíněné vysoké školy podporovali. Vysoká škola příbramská jest od svého založení v roce 1849 německou, má německou vyučovací a úřední řeč, ale Čechové mají nejen ve sboru učitelském, nýbrž také mezi posluchači většinu. Nyni přednáší v Příbrami 7 německých a 14 českých profesorů. Současně uprázdňeny jsou 4 stalice, pro které českou majoritou kollegia na první místo navrzeni byli výlučně jen čeští kandidáti. Bude-li tomu českému návrhu správou vyučovací vyhověno, znamená to úplně „vydání příbramské vysoké školy Čechům na pospas, proč se povolane kruhy co nejdůrazněji zasadiť mají o to, aby vysoká škola tato byla přeložena do německého území.“ — Stará německá vlastnost jest nenasytost. V Rakousku jsou jen dvě báňské akademie, jedna ve Styrsku v Lubnu, druhá v Příbrami. Přirozeně měla by tedy býti jedna vysoká škola německá a druhá slovanská. Ale zatím jsou obě akademie německé, jen že příbramská akademie neplove ve vodách německo-nacionální kultury, jeví se v okrvování hlav slovanských posluchačů a v tendenčních, štvavých přednáškách vysokoškolských profesorů německých a proto jsou Němci s akademií příbramskou nespokojeni. Akademie bude moci vyplniti své vědecké poslání teprve tehdy, až nad ní bude držeti svou ochrannou ruku některé „mírumilovné“ německé město. Jedinou správnou odpovědí s naší strany jest, vystoupiti před c. k. vládu důrazně s požadavkem po zavedení českého vyučování a české řeči úřední na báňské akademii v Příbrami. Nežádali bychom nic více, než co nám jako vůdčímu národu slovanskému v Rakousku po právu dávno patří.

V.

Statistika sociální péče o studentstvo v Čechách ve stud. roce 1908-9. Na popud české zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež provedla Zemská statistická kancelář království českého statistiku sociální péče o studentstvo v Čechách na rok 1908-9. Akce provedena tak, že byly jednak rozeslány dotazníky spolkům touto péčí se zabývajícím, jednak zpracovány výroční zprávy středních škol. Statistika vztahovala se toliko na mládež pod všeobecný pojem „studentstva“ spadající. Z výsledků uvádíme toto: V pozorovaném období bylo soukromými spolky

na podpory studentů věnováno celkem 438.674 K. Z této úhrnné sumy dostalo se studujícím universit a technik 209.468 kor. (47.75 proc.), studujícím všeobecných středních škol (gymnasií, reálných gymnasií, reálék a lyceí) 187.380 kor. (42.71 proc.) a studujícím odborných škol (též vysoké školy odborné 41.825 kor. 9.54 proc.). Na jednoho podporovaného posluchače universit a technik připadalo v pozorovaném období průměrně 48 kor. 99 hal., na jednoho žáka všeobecných středních škol 13 kor. 51 hal., na jednoho studujícího odborných škol 22 kor. 56 hal. Roztřídili se věnovaná úhrnná suma na jednotlivé druhy podpor, připadlo ze 100 kor. hodnoty podpor vůbec na podpory stravou 56 kor. 8 hal., na šatstvo a pod 5 kor., na byt 4 kor. 7 hal., na knihy a jiné učebné prostředky 6 kor. 4 hal., na podpory peněžité 14 kor. 9 hal., na příspěvky ke hrám, výletům a stud. cestám 3 kor., na ostatní různé podpory 9 kor. 2 h. Z výsledků zpracování výročních zpráv středoškolských budiž uvedena statistika podpor z t. zv. školních fondů věnovaných. V celku bylo těmito fondy věnováno podpor v ceně 43.954 kor., z čehož připadlo na české ústavy pouze 18.340 kor., na německé 25.614 kor. Dosud provedená statistika sociální péče, která se ostatně bude i v budoucnosti sestavovati, neobsahuje podpory ze studentských nadací plynoucí. Tyto podpory mají býti zjištěny zvláštním šetřením.

Bouře proti katolickým studentům na vysokých školách v Rakousku jsou v tomto semestru stále na denním pořádku. Na vysoké zvěrolékařské škole ve Vídni a na universitě v Cernovicích tekla krev katolických akademiků, aby „svoboda vědy a volné myšlení bylo uhájeno. Svobodomyslnost se stále hlásá a každému slibuje, ovšem sub conditione, že nechá svého ducha spoutati okovy pokrokových dogmat. Tedy místo svobody, moderní otroctví, otroctví duševní. Neboť pro toho, kdo nepřisáhá na pokrokový program, netřímá bohyně „Svoboda“ v ruce zářící pochodeň, nýbrž okrvavenou hůl. A titěž lidé všude hřímají heslo „Volné Myšlenky“: „Násilí jest nemravnost.“ Conclusio . . . Je to vlastně starý zjev, docela obyčejný, že tam, kde není vlastně žádného jiného pojítka, než nenávisť proti křesťanství, jest bezcharakternost nejen proti osobám, nýbrž i proti zásadám doma. Dokazuje to i tento zaji-

mavý zjev. Každý poctivý německo-nacionální buršák „pošpíná“ se stykem se Slovanem nebo židem. Tato zásada jest pro německého nacionála docela samozřejmou. Neboť on dělí lidi na tři skupiny: uadlidi, to jsou němečtí pokrokoví nacionálové; lidi, to jsou ostatní nepokrokoví Němci a jiní „kulturní národové“; konečně podlidi, to jsou Slované, židé a ostatní barbari. Hlavní zásadou mravní jest mu princip absolutní národnosti: vše jest dobré, co prospívá mému národu. A přece porušil obě tyto své hlavní zásady německo-nacionální buršák, když se jednalo o — katolické studenty německé. Spojil se se židy a Slovaný při bouřích na zvěrolékařské škole proti katol. německým studentům. — Neplyne z toho konsekvence, co nás katolíky musí spojovati a co nás nesmí dělit? Vždyť i naši pokrokoví bratři tutěž politiku provozují jako němečtí nacionálové. Počneme-li podobně jednati i my, bude ovšem ihned onen nesmysl o člověku českém a římském na denním pořádku. U nich platí vždy dvojí morálka. V.

Akademická družina Mariánská založena v Praze u sv. Ignáce 8. prosince. Je to nutná a důležitá složka v pražském životě katol. akademiků. Odstraněn tím katolickými akademickými spolky silně pocítovaný nedostatek theoretického i praktického prohlubování náboženského života. Vždyť je to právě moment náboženský, jenž nás spojil v katol. spolcích a zanedbáváním tohoto momentu mizela by víc a více agilnost a pevná organisace z našich spolků. To dávno už pochopil náš vzor, slovinské studentské organisace; u Slovinců jest Mariánská družina samozřejmým předpokladem nejen všech spolků studentských, nýbrž i jiných katol. organisací. Tento požadavek vyplnili též věrně členové pražského slovinského akad. spolku „Dan“ a vstoupili všichni do Mariánské kongregace. Též v našich českých spolcích akad. zájem o družinu se vzrývá a jsme přesvědčeni, že v krátkém čase zásada Slovinců bude též zásadou naší. — Po vykonání tří denních exercicií bylo dne 8. prosince přijato J. Em. ndp. kardinálem Skrbenským 22 členů nově založené družiny. Svou přítomností při slavnostním úkonu upozornil Jeho Em. celou katol. veřejnost na důležitost, kterou Mariánské družiny kdys ve studentském životě českém měly a které pod nátlakem času opět nabudou. V.

WLACHOWSKI:

Naše střední školy na nakloněné ploše?

Není se tomu také co diviti. Otažme se jen, kdo působí dnes na středních školách? Jsou to mužové, jichž praporem pravda, anebo čirý autonomismus, charakterové pracující vážně na prospěchu svých žáků, národa? Odpověď následuje. Zachovalý snad ještě materiál venkova musí prý býti na střední škole odchován jedinou formou — volnou myšlenkou — formou, jež se obrací proti stávajícímu státnímu zřízení. Pod heslem volné myšlenky mají býti vychována autonomní individua — uznávající jen sebe, své myšlení, svůj obzor empiricky dokázaný, zažitý — prožívající se v této autonomní omezenosti. To jest již snad vrchol pravdy a charakteru?

Odtud se pramení i ony projevy — důsledky zvrácené paedagogické normy — proti vlastním professorům, proti kolegům smýšlejícím o náboženství jako o skutečnu, odtud i ony střelné rány ve školních síních dokumentující oprávněnost volného myšlení.

A jako by studentstvo středoškolské se chtělo zavděčiti svým vzorům, argumentovati svou vyspělost, módnost, soustřeďuje svoji kulturní práci v odporu proti náboženství. Čím nahradilo si názor světový, která pravda podepřela jeho jistotu? Marně se tážeme, neb tam vládne ještě cit, děckost. A již mají, smí tito lidé myslet volně? Učedník má sestaviti mistrovské dílo? Ne ale páni professori tomu chtějí — to dodává náter pravdy, oprávněnost. Jaký je to zjev nevyspělosti paedagogické, když představení omývají před četnictvem žáka, jenž si tropil smíchy z úřadu kazatele? Jaké city důků a vděčnosti k žákům prožívá ředitel, když musí státi u odchovanců moderní autority, aby mu neučinili veřejnou ostudu. Kde kulhá vzor charakteru?

Jak ale za to imponuje věřícímu lidu taková řada žáků ozdobených maceškami, jež rozdal žid, s klobouky na hlavě před velebnou Svátostí? Jak imponují oni professori, jejichž přičiněním ať pozitivním nebo negativním takové ukázky paedagogické proskakují na ulici? Co této tak odchované mládeži bude kdysi pevným bodem ve vývoji myšlenkovém, kde najdou ideal charakteru, když dnes již jsou nad svými mistry. Bude to věda, ta ta snůška objektivní pravdy; bude to společnost? Jak může autonomně odchovaný mozek uznávati nějakou vědu?

Široká jest cesta, kterou se šine naše školství k internationalismu ne v dobrou, nýbrž v tom, co směřuje proti lidstvu. Našemu dorostu očkují se hesla zavánějící silně Ferrerismem, ve jménu vědy, svobody volného člověka. A této spáse se tleská vstříc bez zardění, bez úvahy, že to vlastně spěchá k nám anarchie. Kde jsou mužové pravdy, charakteru, prospěšných našemu národu? Odumírají s temným tušením budoucnosti! — —

Příznak doby! Studující reálky Dorell podal v dubnu u okr. soudu v Teplicích žalobu proti prof. náboženství pro domnělou urážku na cti. Okresní soud, ač poznal drzost a prolhanost žákovu, odsoudil prof. Kühnela k pokutě 20 kor. za to, že nazval Dorella uličníkem. Krajský soud v Litoměřicích potvrdil rozsudek tento. Nejvyšší správní a kasační soud dne

18. října osvobodil prof. Kühnela a zrušil rozsudek předešlých instancí. K tomu ovšem poznámky netřeba, dočkáme se, že i u nás mnozí budou následovati.

Proč nejsou Mariánské družiny spolky? Na tuto otázku trefně odpovídá „Křesťanská Škola“ XXIV. 11., kde praví se asi toto: Mariánská Družina jest církevní zřízení obyčejně pro příslušníky urči-

tého stavu, aby tito zasvětivše se Rodičce Boží, mohli snáze pracovati o vlastním zdokonalování i svých bližních. Patrně z toho, že: 1. Nepovstávají svobodným spolením několika jednotlivců — nýbrž zřizuje je církev nívrchnost. 2. Účel Družiny nevytkli si členové sami, nýbrž je církevně stanoven a nespadá do pravomoci státních zákonů, právě tak jako i jiná bratrstva a spolky náboženské, z nichž na př. „Spolek sv. Děťství“ jest ministerstvem výslovně dovolen. — Ostatně ku pěstování přátelství jsou dovoleny větší schůze, čímž by byly Mariánské Družiny přímo doporučeny. Již Cícero praví: „Pravé přátelství jen mezi dobrými.“ Z té také příčiny vydalo r. 1900 uherské ministerstvo kultu a vyuč. výnos, jímž se nejen nesmí zabraňovati studentům vstupovati do Mar. Družin, nýbrž prof. sbory přímo se vybízejí, by podporovaly katechety v zakládání stud. družin. Podobně roku 1907 vyslovila se dolnorakouská zemská školní rada, žádajíc pouze, by si studenti, jež chtějí vstoupiti do Mar. Družiny, přinesli potvrzení od rodičů.

Pololetní prázdniny tedy již nadobro odpadnou výnosem c. k. ministerstva vyuč. ze dne 18. dubna 1910, avšak jen na středních školách a učitelských ústavech. Na měšťanských školách však zůstanou.

Střelení na střed. školách neuspokojuje dosud nikoho. Na mnohých ústavěch nepřihlásil se ani jeden žák, někde ovšem více. „Věstník českých profesorů“ sleduje toto nové zařízení velice intenzivně a shrnuje svůj soud o střelbě na středních ústavěch v slova: „Zdá se, že v celé této věci, jež jest nepromyšlena, děje se cosi přes hlavu samého ministerstva, jež by se ve prospěch škol a v zájmu professorského stavu mělo rázně ozvati. O tělesnou výchovu žactva, má-li již z něho vyrůstati co nejvíce schopných vojinů, lze se přece postarati jinak, přiměřeněji, účelněji. Ale všecko má svůj čas a místo.“ Tolik „Věstník českých profesorů“, jenž jsa orgánem stavovským, řeší snad problém tento správně.

O koedukaci na střední škole přineseme obšírný článek příště.

==== Hlídka kulturní a časová. =====

Křesťanství a kultura

Známa moderní fráse obviňuje křesťanství, že obrací pozornost člověka stále na onen svět, naproti tomu ale že káže opovrhovati životem vezdejší a pozemskými úkoly lidstva a proto že je překážkou pokroku lidstva.

Fráse tato má na čele znamení nenávisti a nevědomosti. Jak vysoko cení křesťanská nauka život vezdejší, dokazuje základní dogma o vtělení se Syna Božího. Hlásá-li církev, že Kristus, jednorozený Syn Boží, vzal na se lidskou přirozenost a skutečný život lidský žil, musí životu lidskému, a to právě vezdejšímu životu člověka připisovati nejhlubší smysl a jej tak vysoko ceniti, jak se toho lidstvo předkřesťanské nikdy nenadálo. Dle křesťanského učení měla každá činnost, každý dobrovolný životní úkon Syna člověka svou cenu sám v sobě, měl dokonce výkupnou moc pro celé lidstvo; křesťanství staví Krista za ideál života lidského a žádá od svých věřících následování Krista, a — tím se má život vezdejší křesťanstvím znehodnocovati?

Pohanství, antické právě tak jako naše nové, neví co s problemem životním počítí, neví na otázku duše po významu života žádnou žádnou odpověď, a poněvadž prohlašuje život za nahodilý produkt vývojový a cíl jeho vidí ve „vyžití se osobnosti“, znehodnocuje osobnost a život nejhrubším způsobem; ochromuje chut k práci, protože nezná žádný duševní účel práce, protože mu slouží práce nanejvýse za prostředek dosáhnouti možnosti požitku, znehodnocuje každé mladistvé nadšení tkvící v přirozenosti lidské, znehodnocuje obětavost (viz z e g o i s m u prýstící se lásku k národu u Ma-

chara), stláčí život na jednotvárnou „hloupou, bídnou nutnost“. Z hloubi duše své vzdychá Nietzsche patře na toto nesmyslné žití. „O hnus, hnus, hnus!“

Teprve křesťanství však dává životu pozemskému smysl a význam. Ve světle křesťanského zjevení nabývá přirozenost lidská šlechtictví božského původu, nabývá práce, i práce mechanická, smyslu člověka hodného; značí ona v křesťanství přemáhání přirozenosti duchem, a tím hrdé vykonávání stavovských povinností. A v křesťanství nachází i nejtmavší a nejhlubší záhada života lidského svého vysvětlení: utrpení; představuje se nám v Kristu ve svém nejvyšším stupňování, ale zároveň i ve své výkupné, světy osvobozující síle! Jeví se nám onen bolem zdrcený člověk v královské nádheře vítěze nad světem!

Nad křesťanskou nauku a důkaz o právu a povinnosti, nad křesťanský požadavek všeobecné, pomocné lásky k bližnímu se lidstvo nepovznese, „zastaralá“ prikázání Boží jsou a zůstanou základem trvání pokolení lidského, a pokus je odstraniti učinil by osobní život jednotlivce, avšak i trvání pokolení lidského pochybným. „Boží mlýny melou zvolna, ale jistě,“ snad melou celá dlouhá století, než se pokolení nebo národ na hříších svých otců rozmele; že ale bývá rozemlet, odtrhne-li se od pramene světla, dokazují dějiny a denní zkušenost,

Je tedy křesťanství pouze náboženstvím onoho života? Křesťanství považuje práci a snažení a boj a utrpení v tomto životě za tak důležité, že nechává ono žití z tohoto života vyrůst jako plod z kalichu, že člověku každému možnost a povinnost mravního povznesení se a charakteru určuje a tak lidstvo k napnutí energie všech svých sil v boji o veliký onen cíl životní nabádá. Neboť nezapomínejme, že celé moderní snažení na kulturním a sociálním poli, i tam, kde stojí ve vědomém odporu ku křesťanství, vrostlo na půdě křesťanského názoru světového, že křesťanství síly životní vzbudilo, které dnes se uplatňují. Avšak světový názor „moderních proroků“ sociálních demokratů a volných myslitelů máte vysoký smysl a tím též i vlastní cenu tohoto života, vylhává člověčenstvu kulturní a sociální život nadpozemský, který se nedá uskutečniti, ničí sílu osobnosti a charakteru a vydává tím své stoupence fanatismu, t. j. bezmyslné a bezúčelné moci přírodní. Není to náhodou, nýbrž nevyhnutelná konsekvence, že se dnes ve volnomyšlenkářském tisku uplatňuje vedle pustých nadávek na křesťanství bídné citlivustkářství a budhistická fantasmata. Kdyby takové proudy do lidu vnikly, lid by tím vniterně ochuravěl, a úpěla by asi příští století pod jhem cizích, silnějších národů, tak jak úpí dnes většina vyznavačů buddhismu pod kletbou svého život negujícího názoru světového.

Proto je to tím větší povinností vyznavačů křesťanství celou silou svojí zasaditi se za uchování křesťanských statků kulturních a na všech polích moderního života celou svou osobou se uplatniti, napíati všechny síly, aby vyhověli moderním požadavkům kladeným na jejich umění a rozumění. Bylo-li kdy staré „modli se a pracuj“ oprávněným, je tím více v době naší, kdy se jedná o to, práci chrániti a podporovati kulturu křesťanskou.

(Freistatt.)

Darwinistická nauka v troskách.
Kdo se chce přesvědčiti, do jakých zmatků a přímých odporů zaběhli učenci, kteří po 50 let maří čas srovnávacím studiem těla lidského a opičího, nechť si přečte ve Věstníku české akademie (č. 9. rok 1909) úvahu prof. dra. Weignera „Pokroky v řešení pro-

blemů o původu člověka“. Tolik času bylo již zmařeno v zavilé zášti proti zjevné pravdě náboženské a došli jsme jen k tomu, že tak zvaný Pithekanthropus není přímým předkem člověka, nýbrž jenom postranní větev vývojové řady člověka. Čeští badatelé plovou ještě v řiši darwinistických

bájek a proto se p. prof. Weigner zlobí na kielského učenice Reinkeho, jenž se o opičácké theorii vyjádřil: „Tak zdánlivě pyšná budova dogmatického učení o vývoji člověka ze zvířete minulého století leží v troskách — ignoramus et ignorabimus.“

Církev a školství ve Španělsku. Pokrokářský tisk rád píše o zatemňování lidu církví ve Španělsku a vypravuje lehkověrným čtenářům o nevědomosti katolického lidu ve Španělsku. Ovšem zamlčuje tento, že právě za stoletého panství liberálního pokrokářství ve Španělsku klesala škola víc a více a že by bez obětavosti katolíků byla klesla ještě více. V XVII. stol. — tedy za nejtemnější doby inkvisice — bylo ve Španělsku pro 8 millionů lidí 35 universit, 4000 vyšších škol, jakož i veliký počet škol obecných, kterých ve století XIX., době revolucí a liberalismu ubylo. Dnes ve Španělsku ze 100 mladých lidí od 11 do 20 let 45% neumí čísti a psát, u dívek 57%. Mezi 1000 rekrutů je 377 analfabetů. Liberální stát o školu se nestaral, ježto 9579 škol schází, ačkoliv 225.000 je vyučováno ve školách klášterních. Ve Španělsku mnohé obce vůbec učitele neplatí, kteří tak nuceni jsou hledati si výživu mimo školu. Většina španělských řeholníků věnuje se vyučování a ošetřování nemocných. Zrušením klášterů postiženo by bylo právě školství a humanita.

J. J. Rousseau o evangelii. Evangelium, ta božská kniha, jediná nezbytná pro křesťana a nejužitečnější ze všech, potřebuje jen, aby se o ní uvažovalo, by v duši rozlítla lásku k jeho původci a vůli plniti jeho příkázání. Nikdy nemluvila ctnost řečí tak sladkou, nikdy se nehlubší moudrost neprojevila s takovou energií a prostotou. Neustáváme od jeho četby, aniž bychom se cítili lepšími než dříve. — Vizte knihy filosofů se vši jejich pompou: jak jsou nepatrné vůči této knize! Může býti tato kniha, tak vznešená a tak moudrá, dílem lidí? Může ten, o němž se tu vypravuje, sám býti pouhým člověkem? Je to tón entusiasty (nadšence) nebo sektáře ctižádostivého? Jaká mírnost, jaká čistota v jeho mravech! Jaký dojemný půvab v jeho řečnících! Jaká výše v jeho zásadách! Jaká hluboká moudrost v jeho řečech! Jaká duchapřítomnost, jaká jemnost a přesnost v jeho odpovědích! Jaká vláda nad vášněmi! Kde je ten člověk, kde je ten mudrc, který umí působiti, trpěti a umírat bez slabosti a bez honosení? Když Plato kreslí svého imaginárního (nemožného) člověka spravedlivého, zasypaného výčitkami všech zločinů a hodného všech odměn za ctnost, kreslí rys za rysem Ježíše Krista: podobnost je tak nápadná, že všichni Otcové ji cítili a že není možno se tu mýlit. Jaké předsudky, jakou zaslepenost musí člověk mít, aby se opovážil srovnávati syna Sofroniskova se synem Mariiným! Jaká to mezera mezi oběma! Sokrates, umíraje bez bolesti, bez potupy, snadno až do konce

si zůstává věren; a kdyby tato snadná smrt nebyla počtila jeho život, byli bychom v pochybnostech, zda Sokrates s celým svým důvtipem nebyl pouhým sofistou. Říká se, že on vynalezl mravouku. Jiní ji před ním prováděli prakticky; on pouze řekl to, co oni činili; pouze mluvil o jejich skutcích. Aristides byl spravedlivý, dříve než Sokrates řekl, co jest spravedlnost. Leonidas zemřel za svou vlast dříve, než Sokrates prohlásil za povinnost lásku k vlasti. Sparta byla střídma dříve než Sokrates chválil ctnost, Řecko oplývalo muži ctnostnými; však kde naučil se Ježíš u jiných té mravouce vznešené a čisté, již sám učil i konal? Z lůna nejzuřivějšího fanatismu se ozvala nejvyšší moudrost a prostota nejhrdinnějších ctností počtila nejbídnější ze všech národů. Smrt Sokrata klidně filosofujícího se svými přáteli jest nejlepší, jaké si lze přát; smrt Ježíše umírajícího v mukách, tupeného, proklínaného celým národem jest nejhroznější, již se člověk může obávat. Sokrates, bera otrávenou číši žehná tomu, kdo mu ji s plácem podává; Ježíš uprostřed strašných muk modlí se za rozvášněné katy. Ano, je-li život a smrt Sokratova životem a smrtí mudrce, pak život a smrt Ježíšova jest životem a smrtí Boha. Řekneme snad, že událost evangelia byla vymyšlena pro zábavu? Takhle se nevymýšlí, a osud Sokratův, o němž se nepochybuje, jest méně dosvědčen, než osud Ježíše Krista: a ostatně by to znamenalo odsunouti obtíž dále a ne ji odstraniti. Bylo by ještě nepochopitelnější, aby více lidí se smluvilo sestaviti tuto knihu. Evangelium má tak nápadné, naprosto nenapodobitelné rysy pravdy, že jeho původce vzbuzuje stejný úžas, jako jeho hrdina. — (Esprit.)

Barrande nábožným vědcem. Znamý slavný francouzský geolog Joachim Barrande, výtečný badatel v oboru českého útvaru silurského, který svého času celou svoji sbírku 100.000 kusů i se značným jméním věnoval Praze, jest přece v Čechách málo znám a do jisté míry i neuznán, ovšem zúmyslně, svobodářskými učenými českými, již mu nemohou zapomenouti, že byl hluboce nábožným a rozhodným odpůrcem darwinismu, o který oni své „bezbožecké učenosti“ hlavně opírali a dosud opírají, ačkoliv celý darwinismus jest již po právu a spravedlnosti vážnou vědou odsouzen a za nesprávný prohlášen. O učením Barrandovi, jakožto velikém, vynikajícím palaentologu, měl ve Vídni v Leopoldově společnosti Dr. Waagen přednášku, ze které vyjímáme: „Barrande narodil se v revoluční době ve Francii v departementu loirském 10. srpna 1799. Rodiště jeho leží mezi dvojítm vulkanickým pohořím, kdež měl příležitost svou náhylnost ku geologickým studiím vzdělávati. Ve studiích, jako bývalý Guvierův žák, předčil všechny své kolegy. V letech dvacátých předešlého století se stal vy-

chovatelem syna zavražděného hraběte Artoiského, jenž jako hrabě Chambort r. 1883 ve Frochsdorfu zemřel. Jako vychovatel doprovázel bývalou královskou rodinu do Škotska, později do Prahy, kdež této císař František I. vykázal byt na Královských Hradčanech. Při transování projektované dráhy v Čechách 1833—1834 našel v silurských horninách zkamenělé raky trilobity. V letech padesátých započal pro Čechy své epochální dílo, jež dovedl až ku 22 svazkům o 6000 stranách a 1100 výkresy. Své přebohaté sbírky 100.000 kusů, jak již předem uvedeno, odkázal českému museu s 10 000 franky jmění, určených k dokončení jeho díla, k čemuž uvázali se professori Waagen a Novák. Zemřel brzy po hraběti Chambordovi 5. října r. 1883 ve Frochsdorfu u vysokém věku 84 let. Barrande byl hluboce nábožně založeným a přesným badatelem. V Praze ve svém dlouhém, až po krk upnutém kabátci byl velmi známou osobností. Německy a česky naučil se málo. Nechtěje ztratiti občanského práva Francie, nepřijal čestné občanství v Praze. Lány kolem Prahy si najímal, aby na nich mohl bez překážky svá vědecká studia prováděti. Vydržoval si za tím účelem vlastní dělníky a kterému se z těchto podařilo lepší nález učiniti, toho odměňoval. Jednotlivým kusům své sbírky dával česká a latinská jména, na příklad: „Panenka nobillis“ anebo „Královna bohemica“. Barrande byl rozhodným odpůrcem darwinismu a zejména s professorem Krejčím, jenž byl odpůrcem jeho i v náboženském ohledu. Měl proti descendenční teorii důkaz velmi výmluvný v nejstarších zkamenělinách ryb a raků, které až dosud nenalezli předchůdci. Barrand měl je za původní tvory. Professor Krejčí prudce proti němu polemisoval, ale konečně sám za poraženého se doznal, což však jeho přívrženci neuznávají. Joachima baron z Barrandů musíme proto reklamovati jakožto učence katolického.“ — Až potud Dr. Waagen. Výsledky prací Barrandeových podávají nám netoliko úplný obraz nejstarší palaeogické (zkamenělé) fauny české, nýbrž zůstanou povždy i základním dílem a nevyčerpatelnou pomůckou pro studium nejstarších organismů a jejich poněkud vývojů. A takového učence, jehož celý vzdělaný svět obdivuje, nechtějí čeští moderní učenci a učenečkové uznati jen proto, že pro své hluboké náboženské přesvědčení do krámu se jim nehodí. To má být pak věda.

Protestantský dějepisec anglický Macaulay napsal ve svých dějinách tato

vzácná slova o církvi katolické: „Na této zemi neexistoval nikdy a existovat nebude dílo lidského ducha, které by zasloužovalo takového studia, jako římsko-katolická církev. Dějiny této církve obsažují obě ve iké epochy civilisace. Žádný jiný ústav, který dosud existuje, neodnáší našich vzpomínek zpět až do oné doby, kdy ještě kouř z obětí v pantheonu vystupoval k nebesům a kdy v amfiteatru Flaviánově tygr a leopard se proháněli. Nejvzácnější královské rody datují se od včerejška v přirovnání s onou dynastií nejvyšších kněží, která jde nepřetržitě zpět od papeže, který Napoleona pomazal, až k onomu, který v VIII. stol. Pipina korunoval. Ale ještě daleko za Pipinem se ztrácí apoštolská dynastie v mlhách báječné minulosti. Republika Benátská, která hluboko ve starověku kvetla, byla založena až po vzniku papežství, byla tudíž v přirovnání s ním ještě mladá. Jí není už dávno a papežství trvá dosud; ono jest ještě zde, ne jako zřícenina, nýbrž plně života a mladické síly. Katolická církev vysílá ještě neustále, až na nejzazší konec světa missionáře, kteří osvědčují podobnou horlivostí jakou měli oni missionáři, kteří vystoupili s Augustinem na hrabství Kentském, — missionáři, kteří před nepřátelskými králi ještě s touž neohrožeností mluví, jako kdysi papež Lev s Attilou Počet jejich dítek jest nyní značnější než v dřívějších stoletích. Co získala v novém světě, to její ztráty ve starém více než nahradí. Její duchovní moc rozprostírá se po rovinách Missouri a po krajinách, které pravděpodobně ještě před uplynutím jednoho století budou mítí zalidnění stejné s Evropou . . . Ani nejmenšího znamení není, že se blíží konec tohoto rozsáhlého panství. Ona bude veliká a mocná i tehdy, až jedenkrát poutník z Nového Zeelandu zastaví se na zlomeném oblouku ohromného mostu londýnského, uprostřed nepřehledné pouště, aby si nakreslil zříceniny chrámu sv. Pavla . . .“

Pokrok ve Francii. Že moderní osvětová hesla pokrokářská jsou výhradně fanatickými skřeky protikatolickými, to jest markantně patrné také ve Francii. Tam udolali církev, „největší nepřítelkyni pokroku“, tak že mohli nabírat nápoj osvěty plným džberem. Leč sám čelný francouzský státník Briand ve sněmovně prohlásil: „Roku 1882 bylo v celé Francii 14 proc. analfabetů, r. 1907 však 25 až 30 proc.“ Tu máte tu nejvyšší osvětu! Lidé tam zapomínají pomalu číst a psát a u nás se žvaní vesele o potřebě pokroku dle příkladu francouzského!

STAŠEK BOHUMIL:

Moderní apologetická literatura katolická!

Význam apologií, psaných se stanoviska katolického, nelze v moderní době ani dosti oceniti. Neboť nelze upříti, že nikdy, ani v dobách nejtěžších kontrovers náboženských, nebylo pole, na němž se útočilo proti náboženství a církvi, tak široké, chaos myšlení, v němž nové objevy a spekulace vehnaly i muže vzdělané, tak ohromující, jako právě dnes.

Pravé důležitosti nabývají ovšem jen takové spisy apologetické, které užívají věcných důkazů, založených na základě moderních věd a nových výzkumů. Theologická literatura katolická chová skutečně řadu takových spisů, které si obraly za úkol, obhájit ve světle nových objevů a vědeckých výzkumů křesťanský názor světový.

Že našemu studentstvu je třeba v první řadě znáti moderní literaturu apologetickou, není ani třeba zvláště dokazovati. Z toho důvodu pokusili jsme se sestaviti kritický seznam nejdůležitějších spisů apologetických, jež možno též si vypůjčiti v universitní knihovně naší.

Veškerými přednostmi moderních apologetik vyznačuje se dílo německého učenice dra. Fr. Hettingera: *Apologie des Christentums*, jež objímá ve dvou svazcích velikolepě bohatství látky, zvláště z klassické literatury. Podobné důležitosti jest spis Dominikána A. M. Weise: *Apologie des Christentums vom Standpunkt der Sitte und Kultur*. Autor obrací zřetel ve své práci zejména na mravní a kulturní stránku národů. Dílo toto bylo vydáno v letech 1878—1890 o pěti svazcích. Díl první jedná o člověku vůbec, druhý o humanitě a humanismu, třetí o přírodě a nadpřirozenu, čtvrtý o dokonalosti. Vzácné dílo apologetické vydal r. 1888 až 1894 dr. C. Gutberlet pod názvem: *Lehrbuch der Apologetik* o třech dílech (I. O náboženství vůbec, II. O zjevném náboženství, III. O katolickém náboženství). Spisovatel všímá si ve svém spise pilně moderní filosofie, zejména Hartmannovy Paulsneovy, Carriérový, novodobého mysticismu a spiritismu. Také matematiky a srovnávací vědy náboženské hojně používá.

Nový směr v methodickém zpracování apologií zahájil slavný apologeta německý dr. P. Schauz ve svém spise: *Apologie des Christenthums* (I. 1887). Jeho apologetika jest vzácným příkladem, jakým způsobem je dlužno psáti apologii pro přítomnou dobu. Methoda Schauzova spisu dána rozporem nynějších názorů vědeckých, je filosoficko-exaktní, čímž nabývá dalekosáhlého významu pro vývoj a zdokonalení náboženské obrany vůbec. Dílo vyšlo o třech svazcích, z nichž první jedná o Bohu a přírodě, druhý o Bohu a zjevení a třetí o Kristu a církvi.

Hluboce filosoficky vzdělaným apologetou německým byl zejména též H. Schell. Jeho apologetické články a spisy způsobovaly mnoho nadšení a dobra. Jest jen litovati, že názory tohoto znamenitého učenice nesrovnávaly se vždy s pravověrným katolicismem. Z těch příčin je také jeho apologetický spis *Die göttliche Wahrheit des Christentums* r. 1895 dán ještě neukončený na index. V nové formě vydal svoje apologetické studie pod názvem *Religion und Offenbarung* r. 1901). Dílo toto vyniká, jako všechny Schellovy práce, filosofickou spekulací a autorovou hlubokou znalostí moderní filosofie, jež vytvořily tu práci nad jiné vzácnou a významnou.

Také v jazyce francouzském byly napsány se stanoviska katolického znamenité apoloogie vědecké. Na počátku minulého století všeobecný obdiv způsobovaly zejména náboženské obrany Chateaubrianda a de Maistra, kteří podivuhodným způsobem objasnili kulturní význam křesťanství.

Z dob novějších zasluhují pozornosti apologeté Bougand a kanovník Duilhé de Saint-Projet svým znamenitým spisem *Apologie scientifique de la foi Chrétienne*, jenž je přeložen téměř do všech kulturních jazyků. Do češtiny byl podán ve vzácném překladu dra. Ant. Podlahy pod názvem *Apologie víry na základě věd přírodních*. Význam toho spisu spočívá hlavně v tom, že autor skvělou mluvou francouzského stylu probírá všechny obtížné otázky exaktní vědy, jež naše posiltní století nahromadilo proti náboženství a církvi.

U Poláků možno jmenovati známé i v naší literatuře apologety Pawlickiho a Morawského T. J., kteří se obírají ve svých spisech rádi námitkami materialistů, evolucionistů, pantheistů a vůbec moderních filosofů. Znamenitý je zvláště spis Morawského *Celowosc w naturze* r. 1891, v němž dokazuje existenci Boží důkazy vzatými z přírody a její účelnosti.

V našem jazyce českém máme vedle několika dokonalých překladů apologetických, vydaných hlavně ve výborné Vzdělávací knihovně katolické — jako na př. Duilhého de Saint-Projet Apologie víry, Pawlickiho Mozek a duše, Morawského Večery u jezera Genevského, Bougauda Ježíš Kristus a j. též některá původní díla obranná. Jmenovati dlužno apologii M. Procházky, ulce, Lenze, Kadeřávka, Střebského, Pospíšila, Heuslera a j. Soustavné apologie trvalé ceny vědecké dostalo se nám však teprve důležitým spisem dra. Vychozí: Apologie křesťanství. Dílo toto, bohužel, v katolické veřejnosti české celkem málo známé a nedostí oceněné, lze řaditi k nejlepším spisům apologetickým vůbec. Spisovatel přihlíží k nejnovějším směrům badatelským, čímž stává se jeho apologie důležitou a potřebnou všem těm, kdož chtějí míti svou víru v souhlase se vzděláním a kulturní výši své doby. Doporučujeme vřele četbu toho spisu všem těm, kdož zajímají se o akutní otázky náboženské moderního věku.

Uvedli jsme hlavní díla katolické literatury apologetické novější doby nejen pro jejich cenu vědeckou, nýbrž i pro jejich potřebu a důležitost mravní. Přinese zajisté studium jejich mnoho užitku a útěchy lidem otřesené víry i všem těm, kteří víru mají a touží po jejím objasnění a posílení důkazy vzatými z oboru moderních věd a novověkých výzkumů. Vědecký fond, jaký se táji v knihách apologetických je nesmírný a svědčí o intenzivní práci katolíků na poli intelektuelní kultury nové doby.

„Osm hodin denně“, dvě povídek z továrního ovzduší napsal B. Pavlík-Sychra. V první líčí se život rodiny dělnické bez víry, v druhé povídce rodiny věřící. Děj jest úchvatný a zároveň zábavně-poučný. Stran 103. Na pěkném bílém papíru (na obyčejném jest již rozebrán) za režijní cenu brožovaný 30 hal., neb v pěkných celoplátěných ozdobných deskách vázaný za 50 hal. Peníze možno zaslati buď předem při objednávce ve známkách v dopise, nebo šekem, který každému objednateli bude přiložen. Adresa: Redakce „litřenky“ Vršovice u Prahy. Doporučujeme našim knihovnám.

Jako minulá léta pořádán bude i letos reprezentační věneček ČLA. Odběratelé „Stud. Hlídky“ se upozorňují na přiložené pozvání a žádají se snažně, by reklamace dam a pánů, kteří by se věnečku chtěli zúčastniti, oznámili laskavě plesovému výboru Praha-I., Voršilská ul. č. 1.

STUDENTSKÁ HLIDKA

LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

LEDEN 1911.

ČÍSLO 5.

FF.

Lev Nikolajevič Tolstoj. *)

Několik myšlenek.

Umřel člověk a Evropa zvlnila se zvláštním ruchem. Najednou soustředila se pozornost k tomu, který právě odešel — a moře nejrozumnějších myšlenek a citů zaplavilo naše listy, mozky, duše. Každého dotkla se ta zpráva — a odpovědi? — Kdož je postihne? Jeť každá z nich reakcí vlastního nitra, projevem individua a jejich počet: „Quot capita .“

Jistě veliká část jich vyznívala příznivě: tónem úcty, soucitu, uznání, chvály, zbožňování, spřízněného souhlasu atd. v těch nejrozumnějších stupnicích. A byli to často lidé, kteří životem a zásadami svými stojí proti sobě — a zde klonili společně hlavu. Jak to? — Každý v něm prostě našel a viděl něco jiného, něco, co sám snad schvaloval, ten tu, onen opačnou stránku, přehlížeje s tichým nesouhlasem v den úmrtí ostatní, s čím se nesrovnával.

A myslím, že těch, kteří by zhola nic nebyli u Tolstého našli pro sebe, jest zrovna tolik, jako těch, kteří by s ním byli do poslední písmeny souhlasili.

Pak přišli ti, kteří do nebes vychvalovali jméno Tolstého a klaněli se jemu, poněvadž je k tomu hnala záře popularity Tolstého a navyklá otrocká závislost na modle veřejného mínění.

A na konec ti, kdož z neznalosti snad nezaviněné po prvé zaslechli jeho jméno, aby buď vzplanuli touhou po úplném poznání, — anebo upadli v lhostejnou netečnost k podobným zjevům.

Ale nechybilo ani těch, kteří s netajenou záští a bezohledností jim vlastní vystřelili ještě jedovatý šíp za nenáviděným mrtvým (v listě, jehož velení se klaní veliká část intelligence naší širší i užší vlasti), aby spoličkovali staré přísloví bojovných Římanů „de mortuis nil nisi bene“.

Rámcem náš sice úzký, ale přece nelze pominouti v něm zjevu tak významného, jakým náš bratrský mrtvý jest, už proto ne, že list náš se zve česko-slovanským.

Nuže, aspoň několik myšlenek o Tolstém umělci, člověku a mysliteli. Budou promíchány, poněvadž pojednávají o jednom zjevu, v němž přirozeně splývaly v jeden celek; ale systematické pojednání není účelem této črty.

*) K článku bylo použito vedle jiného: F. Drtina „Životní názor L. N. Tolstého“. „Naše Doba“ č. 2, a Foerster „Jak žiti“, kniha zvláště pro studující velice doporučení hodná.

Tolstoj umělec.

Kladu ho na první místo, ač to snad není ve smyslu jeho vlastního názoru, ale myslím, že příčina z odstavce sama vysvitne.

Přes svoje odmítavé stanovisko k umění, vlastně lépe k umělcům dneška, jest počítán všeobecně Tolstoj mezi první veličiny spisovného umění v XIX. století.

Počínaje od drobné povídky až po široký rámec románový, ba ani divadlo nevyjímaje je Tolstoj umělcem vysokého slohu.

Přes to, že snad spisy jeho chtěly a měly býti jen prostředkem jeho filosoficko-mravoučné činnosti a že sám na predikát umělce snad ani neaspiroval, mají přece svou absolutní cenu literárně-uměleckou.

V tom ohledu snese Tolstoj přirovnání s největšími veličinami světovými a právem bývá pokládán za antipodu Zolova.

Rozdíl mezi nimi jest jasný. Oba pozorují mravní úpadek svého věku, oba pracují o nápravu, ale každý jiným směrem.

Citový, vřelý a nábožensky citící Rus snaží se se vši nervosností své duše nejen zlo ukázati, on přímo kárá, zatracuje a se vším zápallem pro myšlenku snaží se ukázati a přivésti na cestu k záchraně.

Zola, vlastně také mravokárce, jak Lemaitre praví, ale Francouz — a proto nemá ani ethického ani náboženského hlediska, nýbrž maluje s jakousi lhostejností k výsledkům prostě veliké obrazy, na nichž ukazuje, kam vede volná láska, peníze atd. a předkládá nám je, jakoby říci chtěl: vizte, čtěte, sudte a volte sami; na vás záleží!

Rozdíl ten asi založen už v račové příslušnosti obou umělců a směry jejich svědčí jen o tom, že dobře znali své příslušníky. Zola věděl až příliš dobře, jak psát, aby byl čten zvlášť ve vyšších vrstvách, a myslím, že mnohý přisvědčí tomu, že v rouše Tolstého by tam sotva tehdy byl možný, právě jako Tolstoj dovedl uhodit na pravou strunu citlivého Rusa. Roucha Zolova prostě nepotřeboval, ba byl by se možná místo zamýšlené nápravy dopracoval pravého opaku.

Tolstoj umělec tak veliké ceny! Jak podivně se vedle toho vyjímají jeho výroky o umění, na příklad:

„Všecka horečná a složitá činnost lidí s jich obchodem, válkami, drahami, vědou i uměním není často nic, nežli nesmyslné rozčilování množství, jež se tlačí na prahu života — a pravého života nepoznává.“ — A tím podivnější, čím více se jeví slabiny a neuskutečnitelnost jeho altruistického ideálu, čím více se ozývají hlasy, že Tolstoj umělec přetrvá filosofa. Proto položil jsem také umělce na první místo.

Avšak nejen umělcům, nýbrž i učencům hlavně materialistickým platí jeho odmítavé stanovisko. Ti dle něho zavinili svými hesly „boj o život“ (materiální) — u něho jest vlastní život čistě animální, — že ač pokrok materiální jest dnes nepopíratelně značný, přece nás ničí na všech stranách hluboký úpadek mravní.

A tím jsme u vlastního kořene oné nechuti. Neboť jeho vlastní názor o umění a vědě jest vznešený a vysoce ideální. Dle něho jest povinností učenců a umělců — jak Drtina praví — jíti za pravdou a krásnem, — ale oni přestali se starat o zájem nejvyšší, zájem lidstva. Tedy proti zbloudilým cílům dnešní vědy a umění staví se na odpor, a pak, jak vysvítá z následujícího citátu: „Přivykli jsme tak těm choulostivým a sosláblým našim představitelům rozumové práce, že se nám zdá podivným, aby učenec anebo umělec oral nebo vozil hnůj. Nám se zdá, že všechno zhyne a všechna moudrost jeho na voze se roztřeše a že se ve hnoji zašpiní ony veliké umělecké obrazy, které nosí

ve svých prsou. Ale my jsme tak tomu přivykli, že se nám nezdá divným, když náš služebník vědy, t. j. služebník a učitel pravdy, nutí jiné dělati pro něho, co může sám dělati, a polovici svého času tráví v dobrém jídle, kouření, povídání, literárních klepech, čtení novin a románů a navštěvování divadel. Není nám divným, když našeho filosofa vidíme v hostinci, divadle, na plese, není nám divno, když pozorujeme, že oni umělci, kteří utěšují a oblažují naše duše, trávili život svůj v pití, kartách, u děvek, ne-li ještě hůře.“ — Výslovný protest proti raffinovanosti a překultivovanosti dneška z toho plynoucí snaha zjednodušiti, oprostiti společnost.

Není nový ani ojedinělý tento hlas, má mnoho vrstevníků a předchůdců v dějinách kulturních, ba vrací se s každým jejím vrcholem. Iméno Rousseauovo zatane asi nejdříve každému na mysli; ale i o jednoduchosti a prostotě života prvokřesťanského lze říci, že v kulturním ohledu byla přirozeným výsledkem přesycenosti a hyperkultury římské.

Tolstoj stojí na vrcholu kultury naší a dobře pěstřehuje, že naše mechanická dovednost materiální předhonila naši mravní potenci duševní, že uzdy ducha povolily, že veliká část dneška jako splašené koně vidí své štěstí v tom, dáti se v bezuzdném letu štváti svým odpoutaným pudem tělesným.

Proto píše své „Vzkříšení“, o němž Foerster praví: „Tolstojovo Vzkříšení úchvatně vyjádřilo požadavky bezvadné rytířskosti a vyznačilo, že k vyšší kultuře nepatří láska volná, nýbrž láska vázaná — vázaná hluboce vážnými cítěním věrnosti a zodpovědnosti, kterými hlásá, že jest nám činiti s člověkem a ne s potulným zvířetem.“

Tolstoj slyší heslo dneška „Vyžít se“ — o nic nižší a zvrácenější než jakobys řekl „Najím se, až puknu“, — vidí naši nenasytnou nestřídmost, která strhla své ideály až do bahna, v němž sama tone, protože nemá síly, aby špěla za nimi výš, — vidí a s odporem vytýká nám, že „vykrmujeme se jako koně, které jsou na plemnitbu“, — prohlíží naše blysknavé fráze o dokonalosti a vyspělosti duševní, kterými sebe samy klameme, — a varovně hlásá, že „ani pohan, ani křesťan nemůže dílo sebezdokonalování nezačínati z kraje, to jest odříkáním“.

Vidí, že lékař přesycené tělo léčí postem a ujmou, a proto káže sebezapírání a zdrženlivost pohlavní, a píše svou „Kreutzerovu sonatu“, ale vidí také, že i umění a věda podlehlá namnoze této požitkářské, nízké nákaze, a proto kárá, odsuzuje a káže návrat k disciplíně, sebekázní, k té staré drsné cestě k světlu, do výše — per aspera ad astra! —

Tolstoj člověk.

O Tolstém člověku promluví nejlépe biografie. Ostatně je také mnoho známo z denních listů a revuí, jež často, nejvíc ovšem za poslední doby, přinášely hojné zprávy o jeho životě. Pro skrovnost místa a pro možnost info. mace odjinud omezují se jen na malé poznámky, pokud souvisejí s ostatním.

Jest asi všeobecně známo, že mládí Tolstého nikterak neukazovalo na dnešního mravokárce, filosofa-altruistu. Žil veselý život mladého šlechtice, zvláště ve vojenské službě, která ho zavedla na Kavkaz, nelišil se asi valně od svých kolegů.

Ale od onoho osudného převratu uplatňoval se i v zevnějším životě Tolstého obrat, který se stupňoval tak daleko, že Tolstoj v důsledcích svých názorů zanevřel na město a jeho život a odstěhoval se na svůj venkovský statek Jasnou Poljanu. Tam měl dosti příležitosti uplatňovat mezi mužíky prakticky své zásady a snažil se jim také v celé životospřávě přizpůsobit.

V tom jednoduchém životě, posvěceném tělesnou prací a odříkáním, spatřoval správné vyplnění života. Jak hluboko se v tuto myšlenku vžil, vysvítá z jeho posledních slov „Tak neumírá sedlák“, kterými protestoval proti pohodlí, jež ho obklopovalo, a proti pečlivému ošetřování lékařskému, jehož se mu ve smyslu docela moderním dostalo.

V tom spočívá tragika jeho zjevu, že ani ve svém nejbližším okolí nedošel porozumění, nedovedl uplatnit své názory, ba že ani sám jim nezůstal důsledně věrným. Jeho útěk z domova není přece „neodpírání zlému a překonávání ho dobrem“, vyhnutí se je také odpor, třeba jenom passivní. Kristus zůstal dobrovolně v zahradě gethsemanské, ačkoliv svým zmizením už dříve dokázal, že by mohl ujít. — A při tom musil Tolstoj užítí všech moderních zavrhaných od něho prostředků, železnice, lékaře atd. — právě jako k šíření svých názorů používal moderního aparátu agitačního: péra, papíru, knihy, vysokého umění literárního.

A o jeho závěti také do jisté míry očekávání zklamalo; nelze o ní říci úplně, že by byla korunou jeho učení.

Jeho útěk k Duchaborcům, sektě jemu tak blízké a od něho přímo penězi podporované, ukazuje zřejmě směr jeho sklonku života, obsažený také v jeho filosofii, totiž: zpět k původní basi kultury, do kláštera, do samoty.

Bohužel ještě před smrtí přesvědčil se sám, že mnohé z jeho názorů nejsou důsledně ani u jednotlivce proveditelné, tím méně ve společnosti, ve státě. V tom ohledu nelze ani Tolstého docela vyjmouti z těch, kterým platí slova Trötschova, pronesená na mezinárodním sjezdu filosofickém: „Život jest větší než myšlení, kéž myslíme, abychom mohli žít!“

Stál ještě do nedávna stařeček s bělavou hlavou na prahu dvacátého století, volaje sladkým hlasem lásky zbloudilou společnost lidskou zpět ke Kristu, Bohu, náboženství, těm osvědčeným ideálům pravdy, dobra, krásy. Hlas jeho zněl daleko, — zda byl též slyšen a zda dojde splnění? Zda možno v něm vidět předzvěst budoucí obrody společnosti na základě náboženském, který dá nám léku pro všechny naše bolesti? —

Mnoho se mluví o obrodné síle Slovanstva v budoucnosti. Nuž, dejž, Bože, aby stalo se to touto cestou!

Nás nezarazí mylný názor Tolstojův o církvi, utopie, jejíž neudržitelnost ukázali u nás už Čeští Bratři po Chelčickém, — nás nezastraší jeho výlučný altruismus, protože život sám má tolik prvků jiných, které se nedají utlačit a budou jemu přirozenou protiváhou, — ale hrdi byli bychom na to, kdyby z naší slovanské rodiny vyšel tak silný popud, třeba nepřímý k tomuto obrodnému dílu.

Tolstoj myslitel.

V tom shoduje se asi veliká část hlasů, že Tolstoj byl velikým myslitelem, ať už řeknete: filosof více náboženský, nebo moralista, kazatel, či cokoliv. Každé to epitheton něco praví, označuje zřejmě ducha hloubavého.

Stačí uvést několik jeho výroků, aby hlavní směr jeho byl naznačen: V „Kozácích“: „Štěstí záleží v tom, žítí pro druhé . . . to jest jasno . . . Láska a oddanost mohou se uskutečnit bez jakýchkoliv vnějších podmínek.“

Ve „Vojně a míru“ ústy Andreje Volkonského: „Miluj své bližní, miluj své nepřátele, miluj všechny a každého — to znamená, miluj Boha ve všech jeho projevech.“ „Smrt není hrozná, leč nedostatkem lásky.“

Nebo Petr Bezuchov (Chudý Karatajev): „Život je všechno, život je požitkem poznávati jsoucnost božstva, milovati život znamená milovati Boha.“

V „Anně Karenině“ rolník Levinovi: „Je třeba žít pro Boha, podle pravdy a pro svou duši.“

A čtete Manželské štěstí, Tři mrtvé, Dějiny koně, Zpověď, Statkárůvo jitro: všude najdete aspoň jednu notu tohoto základního motivu, který mu přinesl název filosofa-altruisty — nebo jak Drtina praví — filosofa života a činnosti, filosofa humanity.

Pojem lásky až v absolutno a nekonečno vypěstovaný jest Tolstému kategorickým imperativem, je mu dogmatem, z něhož dokazuje a odvozuje svůj názor a poměr ke světu, lidstvu a Bohu.

Jak se to děje; je-li postup důsledný, oprávněný a sám o sobě postačitelý, o tom ještě bude soudit budoucnost. Zde aspoň několik námětů.

Láska k Bohu vede dle Tolstého k lásce k bližnímu jako plnění vůle boží, vede k životu jako projevu jsoucnosti Božstva a prostředku k plnění lásky k bližnímu, — tak a podobně se schematisuje jeho základní myšlenka, ač nelze říci, že úplně výstižně.

Zdrojem této vůdčí myšlenky je, jak známo kázání Kristovo na hoře. To naplnilo duši Tolstého tak cele ohněm ideálu lásky, že sáhl až na samé kořeny síly a vyvrcholil v pověstné „neodpírati zlému“ čili nepřekonávati zlo násilím a mocí, nýbrž jediné láskou. Jistě nejtěžší jeho požadavek a sotva do důsledků proveditelný aspoň dnes. Ba snad je ta doba ještě tak vzdálena jako ideál od skutečnosti.

Tedy základním požadavkem je láska altruistická „žít pro druhé“, z níž přirozeně vyplývá další: zřít se naděje na osobní štěstí individuální.

K dosažení této dokonalosti nestačí však okamžité rozhodnutí vůle, — k ní dospívá se dlouhou cestou odříkání vůbec, čili jak už jednou uvedeno, „ani křesťan . . .“ atd. a dále ještě: „Odříkání je první stupeň k dobrému životu a dosahuje se pouze pozvolně. Odříkání je osvobozování od žádostivosti, od chtíčů. Ale člověk má mnoho žádostivosti; aby boj s nimi byl úspěšný, musíme začít od žádostivosti základní, žravosti, lenosti a chlípnosti.“

Jak však spojíme tuto askesi, v zárodku přece negaci života, s jeho láskou k životu, kterou sám tak výslovně („Milovati život . . .“ atd.), pro niž jej asi Drtina nazývá filosofem života?

Zase je to možno jenom cestou jeho altruismu a sice: 1. odříkáním se života pro sebe, abych žil pro druhé, 2. tím dospívám k onomu pravému životu dokonalému, duševnímu, věčnému, který je konečným cílem všeho lidstva. Život ten však, který jest jeho vlastním cílem, je vlastně život metafysický — je to tedy spíše filosofie života metafysického.

Vlastní já a jeho touhu po štěstí, jest dle Tolstého nutno úplně potlačit a to nejenom v životě pozemském, nýbrž nelze prý se ani kojiti nadějí na náhradu za toto nedosažené štěstí v životě záhrobním. Jest prý to ústupek vlastnímu „já“, který v něm živí touhu po onom životě, čímž se život záhrobní stává lákavější a odnímá chut k altruistickému životu vezdejšímu, který se pak jeví v barvách méně lákavých.

V tom si však Tolstoj do jisté míry odporuje, že toto konečné štěstí přece připouští, ale v jakési nejasné, splynulé formě altruismu, v níž je však to individuum přece také zahrnuto, třebas to bylo posunuto o hodně dál.

K lepšímu porozumění je třeba dodat, že Tolstojův konečný cíl, k němuž jeho absolutní láska vede, znamená potlačit sebe sama a obětovat úplně svou individualitu, než dojde na úplné tělesné zničení všech individualit, lidského pokolení vůbec a nastane jakási splynulá nekonečnost, věčnost, nesmrtelnost. Ale jak si přesně představit, več přijde toto individuum vedené touto rozkladnou touhou? Musilo by to být asi důsledně nějaké ohromné, vzájemné alter.

Tu však asi mnohého zarazí jakési tříštění, k němuž se nutně dospěje důslednou analysou tohoto vyvrcholeného altruismu.

Člověk individuum, jednotka sama v sobě rozplývá se působením tohoto příkazu v jiné jednotky, stojící mimo něj. Logický rozpor! Nač žít pro druhé, když druhý podléhá stejnému příkazu zřici se života pro sebe a žít pro jiného atd.? Pak se stává toto odříkání bezúčelným, protože není, kdo by ho potřeboval. Něco jiného by bylo, kdyby se předpokládalo jakési doplňování vzájemné, ale pak by to nebyl rozklad, nýbrž synthesisa, tvoření nových velkých celků, asi tak jak postupovaly útvary společenské.

Ale zde? Nač já mám žít pro druhého, aby zas druhý musil žít pro mne? Nač je tato jednotka stvořena v této formě, když nemá v sobě účelu, když vlastním cílem jejím je forma jiná, nejasně altruistická? Ci nelze jí snad v této formě žít? Pak by tato bezúčelnost jednotné formy a neschopnost života čelila přímo proti nejvyšší moudrosti Tvůrce anebo by Jeho Všemohoucnosti upírala schopnost stvořiti ihned formu altruistickou. Není zde snaha po sebezachování tímto účelem vyloučena? A je možno, aby něco třeba sebe kratší dobu žilo, co se žítí nesnaží?

A přidáme-li tyto predikáty animálnímu substrátu, duši nesmrtelné, pak zůstávají i ony přirozeně věčné — a přechod je neuskutečnitelný.

Konečně jeho absolutní láska, jež vyžaduje úplné zničení individuality jako nutného přechodu do šťastné, ideální věčnosti, znamená v základech zase snahu uspišit toto zničení, tento přechod, a zasluluje tutéž výtku, kterou on činí našemu názoru na život záhrobní, totiž že odnímá chuť k životu ve zdejšímu, třeba by vzdálenost se zde myslila sebe větší. A zase je to filosofie života víc ve smyslu animálním než našem pozemském.

Tím právě ze života utíká a rozpor záleží v tom, že pro náš život klade požadavek, který je uskutečnitelný teprve po zničení našeho života a forem. Cílem naším zůstane, ale zde dosažitelný není. Odtud pak tragika touhy a snů o nedostižném ráji na světě, — o uskutečnění zde neuskutečnitelného.

Prakticky ve společnosti nemůže tato důsledná excentrická síla altruistická nic jiného znamenat, než zase rozklad každé jednotky společenské. Pod ní by padla nejen národnost, — jakýsi prý zbytek pohanský — nýbrž i docela moderní, složitý útvar státní a každá forma sociální.

Neboť působením hesla „žítí pro jiné“ pozbývá zase ta jednotka snahy po sebezachování, ba čelí přímo proti němu, ježto jeho snaha bude směřovati k širšímu alter, které vedle ní zůstane, a nepřipustí ničeho na prospěch této jednotky a neprospěch zbývajících altera. Postup docela protichůdný vývoji útvarů společenských. Ba lze snad říci, že výtečný altruismus by nebyl vytvořil ani základu společnosti — rodiny vázané lásky manželské které se Tolstoj tak zastává, jak shora uvedeno. Ony jsou prostě výsledkem harmonické součinnosti egoismu s altruismem, vznikly synthesou, sloučením dvou prvků v jeden celek, na jehož zachování mají obě strany stejný zájem egoistický.

Rovněž druhý požadavek „neodpíráti zlému“ musí působiti obtíže v dnešní společnosti. Jak ho realizovat dnes na př. ve státě, kde začít?

A není snad také aktem lásky k bližnímu chrániti utlačovaného a bezpráví trpícího individua proti násilí a bezpráví dle zásady, že ve zdravých jednotlivcích spočívá zdravý celek? Neučí nás skutečnost, že to často není jinak proveditelné než silou, mocí?

Jak si reálně myslit zde to překonávání láskou, jaké budou výsledky? Snad nechat trpícího trpět a čekat až se násilník dá hnouti láskou? Nedá se ze zkušenosti předvídat, v kolika takových případech by bylo i každé

dobré slovo hráčem na stěnu házeným? A co s našimi zákony a s celou justicí? — Jsou zbytečnými. — Krása ideálních snů! —

Není jistě pochyby, že by více dosavadní naší lásky altruistické nemálo prospělo našim poměrům, — ale zkuste provádět, realizovat, jaké budou výsledky a úspěchy!

Tolstojův názor sociální, jak ho podal ve spise „Mé náboženství“, je asi tento:

Příčinou dnešní bídy sociální jsou 1. peníze (Zola!), které nejsou už dnes pouhou výměnou, nýbrž nabyly ceny absolutní, dávají jednotlivci právo na práci jiných, 2. dělba práce, jež dle něho podmiňuje sice vývoj kulturní, ale je správná jen tehdy, kdyby společnost sama určovala ekonomiku práce celého lidstva.

Proto je třeba 1. vidět v blahu druhých své štěstí, 2. neodpírat zlu.

Přirovnějme k dnešku! Dle zásady první nelze se jednotlivcům sdružovati v celku na prospěch svůj a určité části svých bližních proti jiným, protože těm jako bližním patří také láska jejich. A druhý požadavek čelí přímo proti duchu organizačnímu, dnes třídním bojem tak vypěstovanému, který je živěn zřejmou snahou, vzepříti se zlu a bezpráví jiných mocí množství na př. otázka dělnická proti kapitálu.

Odkud všechny ty nesrovnalosti a neuskutečnitelnosti u Tolstého? — Leží v samých základech, v jeho prvním altruistickém přikázání: pro jiné, pro bližního. Postavme vedle něho Kristovo přikázání „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého!“ — a bude nám jasno, kde je hlavní podmínka dokonalého života, ona zlatá cesta střední, harmonický výsledek vzájemné synthesy egoismu s altruismem, vyrovnaných stejnou protiváhou, navzájem se doplňujících a zušlechťujících.

Kristus nekáže ani „žít pro jiné,“ ani „udržovati pathos vzdálenosti,“ stojí vysoko nade dvěma polárními zjevy našeho století Tolstého a Nietzscheho, kteří nutně musejí si v Ném podati ruce k dokonalému dílu života. Kristus zůstal dodnes zdrojem odvěké, nepřekonatelné moudrosti.

Pro tuto častou antithesi, jež uvádí tato dvě jména vedle sebe, nemohu zamlčeti aspoň několik myšlenek o jejich vzájemném vztahu. Stojí oba na protivranných koncích a život náš — cesta od jednoho k druhému.

Na jedné straně Nietzsche, — jak Foerster praví — vycházejí z protestu proti převaze společnosti nad jedinci chce, aby velcí lidé se donucovali býti tvrdými — a tím oddalovali od sebe všechno, co je malé, aby udržovali „pathos vzdálenosti“ a dav odkazovali do patřičných mezí, ale přece se jeho nadčlověk sesměšuje se „stádem“ tím, že sestupuje na úroveň surových bezohledností.

Na druhé Tolstoj, vycházejí z protestu proti sobeckému individualismu, káže „Miluj!“, ale při tom celým svým zjevem dokazuje a potvrzuje význam a sílu individuality.

Či není Tolstoj právě svým uměním a učením velikou, světoznámou individualitou?

Foerster pojednává o Nietzscheovi ve své výtečné knize „Jak žít“, dodává k tomu:

„Člověk osvobodiv se z nízké souvislosti společenské, již vytvářejí pudby ješitnosti a ctižádosti, jakož i strach před společenským osamocněním a klatbou, tento osvobozený člověk může se beze všeho vrátiti do společnosti... A teprve nyní bude poměr společenský míti pro něho největší požehnání.“

Tedy jinými slovy: jediné individualita odříkáním očištěná, zocelená a posvěcená může a má vstoupiti do služeb lásky ve společnosti a stává se jí platným činitelem, čímž spěje zároveň ke svému štěstí.

Přirovnáme-li Tolstého k Nietzschemu, vnucuje se nám přímo myšlenka, že život lidský nedá se vyjádřit jednoduchou rovnicí nebo formulí, nýbrž že je složitým počtem, výslednicí nejrůznějších prvků a že právem platí v jisté míře i o jednotlivci, co Foerster praví o společnosti:

„... společnost lidská od nejvyšších výtvarů až k nejjednodušší práci hospodářské potřebuje součinnosti nejrůznějších živlů kulturních, z nichž by každý pro sebe byl nedostatečným základem: potřebuje aktivní energie, rozjímavosti, samostatnosti, úcty k podáním, kázně i umělecké pružnosti, smyslu pro pevné formy i bouření pro svobodu individualismu i společenské podřízenosti, intelektuální bystrosti i živého soucitu.“

Tento výrok uvádí Foerster ve statí o račách, jež navazuje na Nietzscheho. U Tolstého je příležitost ještě lákavější. Odvažují-li se mnozí spatřovati v Nietzscheovi zosobnění germánské síly a v Kantovi intelektu, — pak je Tolstoj koncentrovaná slovanská něha, citovost a měkkost, která sestupuje až v úplnou *passivitu* „neodpíráti zlému.“ Tento podstatný rys charakterisuje nejlépe jeho slovanskou račovost — a z ní je valnou měrou vysvětlitelný.

Myslím, že uvedené dosti naznačilo, jak výlučné uplatňování jedné duševní síly samo jeho filosofii kritizuje a zaviňuje, že Tolstoj přes všechnu svou popularitu nedochází všeobecného a úplného souhlasu a následování.

Nelze než znovu zdůrazniti harmonii duševní složky jako základní požadavek dokonalého života, který už starým Řekům tanul na mysli, třeba v rouše poněkud jiném.

Nám pak září takový ideál dokonalosti už přes 1900 let v osobě Kristově, o níž praví Foerster ve zmíněné statí a račovém nadání a nutnosti vzájemného se doplňování toto :

„... a co by bylo z nich (národů západních bez osobnosti Kristovy, jež stála nad jednostrannostmi lidskými a měla v sobě veškeré prvky duše lidské — vidění i chtění, sílu i lásku, zachování i obrození — tyto prvky sloučila a dala lidstvu vzor dokonalosti vnitřní, která je neustále pozvedala nad omezující vlivy přirozeného okolí i nadání.“

Vždyť my aspoň vzhledem ke Kristu cítíme až příliš dobře pravdu slov Goetheových:

„Je dávno pravda nalezena,
v ní ducha šlechta sjednocena,
té staré pravdy, chop se jí!“

Čas.

TETŘEV:

Čas prý jako střela, —
Dýchneš jen — a už to „včera“
nazývají v lidské řeči.
Jako rány v husté seči
padají ty dny a roky.
A ten divý spád a rej,
píchá někdy v srdce, boky !

O poměru církve ke státu.

(Pokračování.)

Pokud vycházíme ze zásady, že církev i stát jsou mocnosti samostatné, z nichž každá má svůj vlastní úkol a vytčený obor vlastní působnosti, pak snadno nahlédneme, že poměr mezi nimi možno upravit od obou navzájem uzavřenou smlouvou, kteráž se v tomto případě nazývá konkordátem. Fakticky také skutečně uznává se v právu mezinárodním zvláštní postavení papeže, rovné postavení ostatních suverénů dle práva mezinárodního, tak že mu přísluší také právo v zastoupení církve uzavírat smlouvy podle obyčeje práva mezinárodního. Je to zásada zajisté správná a provedení její zdálo by se snadné, ale ve skutečnosti narazíme na překážky mnohdy velmi značné. Když poražený stát uzavírá s vítězným odpůrcem mír, jsou také oba rovnocennými subjekty dle práva mezinárodního, ale to je patrné, že podmínky míru budou ve většině případů prostě diktátem vítězovým. Zda uznává poražený uzavřený mír za správný a spravedlivý již proto, že jej podepsal? Zda přistoupil by k němu, kdyby porážkou svou nebyl k tomu donucen? A plyne snad z toho, že církev uzavírá konkordát se státem, že by poměr takto upravený musil skutečně již býti spravedlivý? Zda není toho dána možnost, že církev *temporum ratione habita*, přihlížejíc k celému směru doby, přistoupí ve smlouvě se státem uzavřené raději na omezení svých práv, jen aby nemusila vydati v úplnou destrukci celou svoji organizaci. Vždyť konečně kalkul rozhodujících činitelů politických a mezinárodních vypadne v jednotlivých otázkách dle toho, jak vydatný či méně účinný lze očekávat odpor se strany toho, o něhož v konkrétní zápletce mezinárodní se jedná. A tu je patrné, že církev, nejsouc vůbec schopna branného odporu, je vydána nepoměrně více nebezpečství nespravedlivého zkrácení, nežli kterýkoli stát. Než přes to třeba uznat, že konkordát je dosti dobrá forma pro upravení poměru mezi církví a státem, ježto vždy se v něm manifestuje aspoň přímé uznání státu, že pokládá církev za činitele samostatného, sobě rovnocenného.

Je pak v theorii běžným trojí názor o právní povaze konkordátu. Někteří totiž posuzují konkordát jako privilegium papežem státu dané, vycházejíce při tom z názoru, že papež část svých práv přenáší takto prostě jen k výkonu na moc světskou (*Privilegientheorie*). Jak patrné, není to žádné samostatné posuzování konkordátu, nýbrž je to jen aplikace principu theokratického, o němž výše byla řeč. — Druhým extremem je názor, který tvrdí, že konkordát je zákon státní, rovný všem ostatním zákonům, ježto prý je to úplně bez významu, na jakém faktickém podkladě zákon k místu přišel. Jako se v jiných záležitostech slyší předem mínění různých interesentů (na př. v oboru zákonodárství živnostenského dobrozdání obchodních a živnostenských komor), aniž by pak při ustanovení a prohlášení zákona to bylo zvláště vytknuto, tak prý i při konkordátu je to pouhá forma genese zákona, vyjednává-li se s papežskou stolicí (*Legaltheorie*). Ani tento názor není nic samostatného, nýbrž je to jenom aplikace theorie státní supremacie.

Obě tyto theorie sluší ovšem zamítnouti, jako ony principy, které jsou jim podkladem, a jedině správným dlužno uznati názor, že konkordát je smlouva dvou rovnocenných činitelů (*Kontraktstheorie*). Nyní je patrné, že takováto smlouva nemůže se posuzovati dle pravidel práva soukromého, nýbrž dle práva veřejného, a sice je v obyčeji posuzovati konkordáty dle analogie pravidel o smlouvách mezinárodních. Když Rakousko uzavře s Německem nebo některým jiným státem ku př. nějakou smlouvu obchodní, tu,

jakmile je tato smlouva ratifikována, to jest, když ujednání plnomocníků jsou panovníky schválena, je smlouva taková závazná dle práva mezinárodního, a stát, který ji uzavřel, může také dle práva mezinárodního býti donucen k jejímu dodržení (po případě mocí brannou). Ale když se takto stát jako subjekt dle práva mezinárodního k něčemu zaváže, tu je ještě třeba, aby jednotlivým jeho občanům byla uložena povinnost odpovídající obsahu té smlouvy mezinárodní, a k tomu je třeba, aby byl vydán zákon dle pravidel platných pro vydání zákona vůbec dle ústavy dotyčného státu. Tak ku př. smlouvy obchodní u nás podléhají schválení obou sněmoven říšské rady (§ 11. lit. a zák. z 25. pros. 1867 čís. 141 ř. z.). Postupovalo se tedy při uzavření rakouského konkordátu jak naznačeno výše: návrh smlouvy ujednaný jmenovanými plnomocníky publikován pro obor práva církevního citovanou bullou, jakožto zákon státní pak publikován dle tehdejší formy vládní císařským patentem, čímž stal se zákonem rovným všem ostatním zákonům říšským. Tento způsob posuzování konkordátů je velice důležitý. Má totiž konkordát pro státní občany jen pokud působnost (pokud nepřihlížíme k závazku jejich jako příslušníků církve), jen pokud byl publikován jako zákon státní, v kterémžto směru může někdy nastati velmi podstatná úchylka od textu ujednaného, v čemž se konečně zase jen zračí nedostatek v tom smyslu, že církvi schází moc, aby si dodržení konkordátu vynutila. Za příklad může posloužiti konkordát francouzský z r. 1801, a k osvětlení situace stačí uvést pouze jedno jeho ustanovení: Dle konkordátu přislíbena církvi plná volnost vnitřního jejího jednání, zejména tedy i nerušená možnost vnitřních příkazů papežských, ale zákon státní, kterým konkordát pro obor státní uveden v platnost pod jménem článků organických (les articles organiques), hned v prvním článku stanoví tuhé placetum regium! Zda by si dovolil stát, který s jiným stejně mocným uzavřel ku př. smlouvu, že poddaní státu jednoho mají v území druhého státu smluvního býti stejně posuzováni jako vlastní jeho poddaní a míti stejná práva, aby při publikaci pro vnitřní platnost stanovil nějaké podmínky pro připuštění občanů státu smluvního, nebo aby jim ukládal nějaká břemena, kterých neukládá občanům vlastním.

Stejným způsobem posuzuje se i formální zrušení konkordátů: pro obor státní dle pravidel o zrušení resp. změně zákonů vůbec, pro obor mezinárodní dle pravidel o zrušení resp. změně smluv mezinárodních. Že i tu hraje velikou úlohu možnost odporu druhé smluvní strany, ukáže se ihned.

Rakouský konkordát neposkytl ovšem církvi vše, co jí po právu náleží, ale přece jen byl celkem velmi příznivý; nejen že ponechána úplná volnost styku státních poddaných se stolicí papežskou, tak že o nějakém placetu nebylo řeči, nýbrž vyhověno nárokům církevním, ku př. i potud, že veškeré soudnictví ve věcech manželských přikázáno soudům církevním, zřízeným při residencích biskupských, tak že ku př. o rozvodech, rozloučení, platnosti manželství a pod. rozhodovaly, pokud šlo o katolíky, výhradně soudy církevní. — Všechny výhody konkordátem církvi poskytnuté byly předmětem prudkých útoků na konkordát sám, a zvlášť útočeno na jeho slova úvodní: „Náboženství katolické zachováno bude na vždy v celé říši rakouské při těch právech a výsadách, jež mu řízením Božím a dle ustanovení církevních zákonů náleží.“ Tu se tvrdilo, že tímto ustanovením odňato ostatním náboženstvím to, co jim dalo starší zákonodárství, totiž volnost a státní uznání, ježto prý církev jiného náboženství vedle sebe neuznává. To se ovšem vědělo, že se věc takto nemíní, ale přes to na konkordát útočeno neustále. Proudů politické pak přinesly to samy s sebou, že trvání konkordátu bylo jen na krátko. V letech šedesátých, když po nešťastných operacích válečných r. 1859 hledal vládní absolutismus nějakého spolunositel zodpovědnosti a přecházelo se zvolna k formě ústavní, tu panujícím tehda

proudem byl liberalismus, jakožto nauka politická, který v otázkách náboženských vycházel z názorů filosofických, náboženství katolickému mnohdy úplně protichůdných. Hned také, jakmile v říšské radě přišla k veslu liberální většina, považovalo se to za přední úkol současné politiky státu zvrátiti konkordát. Situace byla těmto proudům poměrně přízniva potud, že vláda neměla již zájmu na jeho udržení. Jedním z vůdčích motivů prvotního jeho uzavření byla totiž naděje, že duchovenstvo katolické bude působiti ve smyslu centralistických ideí, a když naděje tyto selhaly, a to jak v severní Itálii, tak v Uhrách, odpadl tento interes na udržení konkordátu úplně. Ještě za trvání konkordátu, aniž zde byly dle práva mezinárodního podmínky jej vypovědět, (což je jen dokladem toho, že v těchto otázkách rozhoduje konečně moc a ne slušné respektování práv druhé strany), dekretována státním základním zákonem zásada konkordátu úplně protichůdná, že církev jest „jako každé tovaryšstvo podrobena všeobecným zákonům státním“ (čl. 15. zák. z 25. pros. 1867. č. 142 ř. z.), a hned po té následuje první serie zákonů tak zvaných květnových ze dne 25. května 1868. První z nich (č. 47 ř. z.) odňal církvi platným tehda ještě konkordátem jí přiznané právo soudnictví ve věcech manželských a dovolil i osobám katolickým případné uzavření manželství civilního. Druhý (č. 48.) stanovil poměr církve ke škole, prohlásiv vyučování náboženství za věc jednotlivých náboženských společností (nikoli za úkol státu) a třetí (č. 49.) snažil se upravit poměry mezikonfessní. Když těmito zákony praktická platnost konkordátu v říši úplně odstraněna, hledala se nějaká forma jeho vypovězení oproti Stolicí papežské. Definováním neomylnosti papežské ve věcech víry a mravů na sněmě vatikánském (1869–70), ač se to týkalo přece jen věci náboženských a vnitřních záležitostí církve, dán všem protikatolickým činitelům ihned vítaný podnět k nejrůznějším útokům, a tu se také prohlašovalo, — ač tomu nikdo hrubě nevěřil, — že papež, nyní prý neomezený, může princip theokratický prohlásiti za článek víry, kterým pak každý katolík ve svém svědomí bude zavázán, a tu prý nastává pro stát nutnost chrániti svoji existenci proti možným útokům papežství. Tenkráte vydán listem J. V. císaře ze dne 30. července 1870 rozkaz vypovědět v Římě konkordát cestou diplomatickou, což se stalo z podnětu tehdejšího ministra kultu a vyučování Stremayera, který zastává právě uvedené tvrzení o změně v povaze papežství, mínil, že je přípustno odstoupiti pro budoucnost od smlouvy s papežem uzavřené. Je totiž zásadou práva mezinárodního, že se ovšem smlouvy uzavřené musí dodržovati, ale připouští se možnost od smlouvy pro budoucnost jednostranně odstoupiti, když změní se ten právní podklad, který tu byl při uzavírání smlouvy, zejména pak je právním obyčejem dovoleno vypovědět smlouvu tomu státu, ve kterém nastala změna vládní formy. Když ku př. z monarchie se stane republika, bývají mnohdy vypovídány smlouvy s tímto státem dříve uzavřené, což ovšem souvisí s tím, že za takových okolností změní se obyčejně celá situace, která byla podkladem určitých bodů smlouvy. Zde se tedy podle analogie tvrdilo, že papež, který prý byl panovníkem konstitučním, to jest sněmem církevním omezeným, stal se vládcem absolutním, že tu tedy běží o změnu formy vládní, čímž prý dána možnost výpovědi smluv. Že to nebylo nic víc, než prázdná forma, je viděti z toho, jak se ustanovení konkordátu v oboru státní moci dodržovala, když tu ještě nebyly podmínky jej vypovědět.

Konkordát tedy cestou diplomatickou v Římě vypověděn, a jako doplněk zákonů z r. 1868 vydána druhá serie t. zv. zákonů květnových, z nichž zák. ze 7. května 1874 čís. 50 ř. z. prohlásil formálně zrušení konkordátu jakožto zákona státního a jednostranně bez dohody se zástupci církve, upravil její vnější poměry, stanoviv ovšem také zcela samostatně, co se těmi po-

měry vnějšími rozumí. Některá ustanovení zákona toho jsou v přímém rozporu i s dogmatickými naukami církve katolické, a z toho je patrné, že jsou případy, kdy jednostranným ustanovením státu církev se prostě podrobiti nemůže. Brání jí v tom ustanovení nezměnitelných norem práva božského (ius divinum), aby se ku př. podrobila ustanovení §§ 35. a 37. citovaného zákona, které vycházejí ze stanoviska katolické církvi naprosto cizího, ze stanoviska protestantského, spočívajícího na principu náboženských obcí. Připovídají totiž ony paragrafy zákon, který se má vydat, a jímž se mají zříditi farní obce katolické, tedy laická organizace správy církevní, což je ovšem princip ze stanoviska katolického naprosto nepřipustný. Přislíbený zde zákon ovšem vydán nebyl a k nucené organizaci těchto obcí nemohlo tudíž dojít, ježto od toho v příslušných kruzích upuštěno z obavy před odporem církve i možným odporem katolického obyvatelstva.

Všechny tyto zákony, prýštíci z ducha vládnoucího tehda liberalismu, ochromily sice volnost církve katolické daleko více než ostatních společností náboženských, ale přece jen autonomii její nezničily úplně, a dlužno také doznati, že i jinak vyvarováno se přílišného novotářství. Opatrnost pak nutila k umírněnému provádění nepřiznivých těchto zákonů, tak že konflikty zásadní, které zde byly zákony těmi způsobeny, v praxi příliš nevystupují, zůstávajíce omezeny více jen na pole theorie. (Pokračování.)

JURKA SLOVÁK:

Zbojníkův hrob.

Hledí Janko do doliny
s té vysoké Javoriny.

Dívá se on v Moravěnkou,
má porubanou hlavěnkou.

Hlavěnkou mu porubali,
kamarády pochytali.

Zavezli je do Skalice,
postavili šibenice.

Za bránou za skalickou,
tam prolili krev slováckou.

Janošek se s hory dívá
a hlavěnkou si umývá.

Ej, hlavěnkou, hrdá's byla,
před nikým se's nesklonila.

Skaličtí páni dlouho se radili,
jak by tě, hlavěnkou, jak by tě chytili.

Jak by tě zavřeli v vězení hluboké,
že jsme milovali ty hory vysoké.

Hlavo má, hlavičko, teskno, smutno je mně
brzy si lehneme hluboko do země.

Budeme tiše spát, tráva nás zaroste.
a na našem hrobě jedlička vyrostě.

Jedlička vyrostě dřeva vysokého,
vzpomenou děvčata Janoška švarného.

Janoška, zbojníčka, ej, mezi horami,
vzpomene, zapláče Slovácko nad námi!

Slovinské studentstvo.

(Dokončení.)

Mezitím nastaly v slovinské politice změny, které měly též vliv na studentstvo. Roku 1907 zavedeno všeobecné, tajné, přímé hlasovací právo do říšské rady. Tím dělníku a rolníku dostalo se též účasti na práci zákonodárné a do popředí vstoupily strany, které mají konkrétní program sociální, v první řadě křesťansko-sociální a sociálně-demokratický. Při volbách roku 1907 vystoupilo několik nových stran: ve Štyrsku „Slovanska kmečka zveza“ (katolická rolnická) a „Narodna stranka“ (liberální). V Korutanech bylo již dříve společné „Politično in gospodarsko društvo“ směru katolického, liberálové však si založili novou stranu.

Avšak při volbách na celé čáře zvítězila strana katolická. A tak i mezi studentstvem začíná mohutněti směr sociální, obzvláště katolicko-národní a sociálně demokratický. Sám dr. Tuma, advokát a zemský poslanec v Gorici, který posud nadšeně vítal národně-radikální hnutí, přestoupil do řad jihoslovanské sociální demokracie a začal společně s dr. Dumotou agitovati mezi gorickými středoškolskými studenty pro sociální demokraty. Dnes již též ve Vídni existuje „Klub socialno-demokratičnih akademikov“.

Nejzajímavější bylo však pozorovati, jak v posledním čase vzrůstají staroliberální akademické spolky „Triglav“ ve Št. Hradci, „Sava“ ve Vídni a „Iliria“ v Praze. Tuť by se zdálo, že tato okolnost nesouhlasí s dnešními směry mezi slovinským studentstvem. Musíme však uvážiti, že do těchto spolků vstupují vesměs studenti z kruhů úřednických. Syn stává se členem toho spolku, ve kterém byl již jeho otec. Program liší se od radikálního hlavně tím, že studentstvo liberální jest pro souboj a hlásí se za stoupence politické strany liberální.

Pro rozvoj národně-radikálního programu měl veliký význam spolek „Adrija“ v Praze, který sprostředkoval volnou myšlenku a svobodomyslné názory prof. Masaryka. Referentem o „volné škole“ na sjezdu v Celji byl člen „Adrije“. Oni též přinesli z Prahy nový názor, jak se máme dnes dívat na národnost. Tento názor zní: Národnost jest nejvyšší reální sociální jednota, v které můžeme uplatniti svoje názory. Býti tudíž smýšlení národního znamená uplatňovati v národu jedině ty názory, které mu prospějí a neuškodí. Jestliže tedy dle jich soudu volná myšlenka jest největší dobro a katolictví největší zlo našeho národa, znamená pak národně pracovati, pracovati ve smyslu svobodomyslném a protikatolickém.

Když pak první národně-radikální akademikové (mezi nimi vůdce národně-radik. hnutí dr. Žerjav) vstoupili do liberální strany politické, začalo se o tomto kroku pronášeti různé mínění. Dr. Prijatelj chtěl, aby po absolvování universitního studia zůstali mimo politické strany a uplatňovali se jedině v práci osvětové a kulturní. Vídeňské studentstvo chtělo zase, aby senioři, jakmile by jich byl větší počet, utvořili vlastní politickou organizaci, která by byla stejně jak pro studenty tak i pro seniory. Naproti tomu pražské studentstvo schvalovalo stanovisko seniorů, aby vstupovali do stávajících politických stran a reformovali je ve smyslu národně-radikálním. Vídeňské studentstvo požadovalo též, aby se na letošním důvěrném sjezdu v Lublani zrevidovalo stanovisko vzhledem k národní náboženské a politické otázce. Co se týče prvního, chtěli, aby se škrtla „absolutní“ národnost, co do druhého, aby se zaujalo stanovisko náboženského individualismu, a třetí, aby se ustavila politická organizace.

Avšak pražské studentstvo bylo proti revisi programu, poněvadž prý slova „absolutní národnost“ neznají národně-radikální publikace, prý pochází od „klerikálů“, stanovisko pak náboženského individualismu že prohlásil již dřívější sjezd a že i politická otázka byla řešena v „Omladině“, ovšem ne tak, jak si přáli studenti vídeňští, nýbrž jako pražští. Prvé tvrzení pražského studentstva, že totiž slovinské katolické studentstvo připsalo radikálům pojem „absolutní národnosti“, jest zcela neoprávněno; já pro svou osobu dedukoval jsem ten pojem ze článku dr. Žerjava v „Oml.“ II. č. 11. Avšak lze zjistiti, že vlastně není věcného rozdílu mezi pražským a vídeňským studentstvem slovinským, jsou to pouhé formálnosti. Na důvěrném sjezdu, který se konal v posledních prázdninách v Lublani, zvítězil směr pražský, obzvláště když i abiturienti na sjezdu v Terstu přistoupili též na toto stanovisko. Proto nelze se domnívati, že by rozpor v nazírání na politiku vedl do trvalého rozdvojení radikálů. Je to vlastně jen spor o místo, má-li hlavní roli v národně-radikálním směru hráti Praha či Vídeň.

Ovšem, ačkoliv k hnutí národně-radikálnímu hlásí se většina slovinského studentstva, nemá docela žádného významu pro slovinský lid. Neboť lidu netřeba nějakých kulturně bojovných frází, nýbrž chleba. Jedním z nejdůležitějších problémů jest, aby všem těm rozličným hospodářským, kulturním, odborným a obranným institucím dostalo se dosti zdatných pracovníků, aby pak byly pramenem blaha, které měli na mysli jich zakladatelé.

Organisace bez čilých a svědomitých pracovníků jest mrtva. Vychovati dosti odborně vzdělaných, vytrvalých a tichých pracovníků, toť úkol slovinských katolických spolků akademických.

VINCENC KUBÍN:

Bratřím Slovákům!

Na slováckých Tatrách
hromy divě bijí:
dokud víru máte,
však Vás nezabijí!

Na slováckých Tatrách
orkán duby klátí:
dokud církev znáte,
však Vás nezachvátí!

Nepřátel voj táhne
povždy blíž a blíže:
Vy však zvítězíte
ve znamení kříže!

ZDENKO SELJANOVIČ:

„Na dušičky“.

(Věnováno J. F.)

Studeno, jedno v přírodě,
Bože můj, veliký Bože!
ostrý jen duje severák,
příroda klade se v lože.

Vůkol tma divá — tajemná,
ukrývá vzpomínky žalné,
ni jedna hvězda nesvití,
oko mé kalné — ach, kalné

Duši mou táhne „requiem“
pohřební nápěvy tklivé,
hřbitove, kolik vzpomínek
chovají hroby tvé snivé

Dissidii caput Summus Pontifex.

(Středem, okolo něhož celý boj se otáčí, jest římský papež: Lev XIII. v listě k Angličanům.)

Prvenství římského biskupa v církvi katolické — toť jedním z nejvíce napadaných dogmat. A je to snadno pochopitelné: vždyť papežství jest základem celé církve, jejím repraesentantem, tím kamenem úhelným, na kterém jest církev vzdělána. Jde o to jen zviklati její základy: že se v přítomnosti primát papežský uznává, to prostě popřít nelze, ale vážnost jeho hned by zmizela, kdyby se podařilo dokázati, že je to pouhý produkt historického vývoje, vzniknuvší z příčin vnějších, který v učení Kristově nemá podkladu. Padne-li hlava, zdaž budou ostatní údy schopny života?

„Abych se vyjádřil zkrátka, a aby těse naše byla zcela jasná,“ pravil jeden z mých známých, formálně příslušník protestantismu, jinak jen málo k protestantismu inklinující rationalista, s nímž jsem se dostal do rozhovoru, který obsahově níže uvádím, připojím jen — jak je to pro legitimování se před kritickým čtenářem nutné — citace míst, které ovšem v běžném rozhovoru jen těžko lze mít vždy přesně pohotově, „nevěřím tomu, že papežství bylo v církvi od počátku: je to pouze výsledek historického vývoje, vzniknuvší příznivým pro Řím seskupením se událostí, a není mi zrovna obtížno pochopiti, že se této přednostní cti dostalo Římu: hlava světové říše, to srdce pohanského světa stalo se centrem světa křesťanského prostě proto, že autorita biskupů římských více se v církvi cenila oproti vážnosti biskupů ostatních již proto právě, že sídlili v hlavním městě.“

„A což, kdybych uvedl důkazy, že tomu tak není; již to tvrzení je samo o sobě dosti smělé. Uvažte přece: v té době, kdy by mohlo již volně šířiti uznání prvenství biskupa římského, pokud by toto dle vás vyplývalo jen z okolností faktických, t. j. residování v hlavním městě říše, tedy po době prohlášení svobody církve, klesá již poměrně politická vážnost Říma, ježto sídlo říše přeneseno r. 330 do Byzance, kde by se tedy dle vašeho mínění mělo historicky vyvinouti sídlo hlavy církve.“

„Nu a nestalo se to?! Zda nebyl potom patriarcha cařihradský vrchní hlavou církve na východě? V tom, ano v tom právě vidím jasně doklad svého tvrzení. Západ upial své idee k Římu, východ k Cařihradu. Západ měl papeže v Římě, východ v Cařihradě.“

„Ano, kdyby bylo možno dokázati, že hned od počátku východ viděl v biskupu cařihradském svoji hlavu a že nikdy neuznával biskupa římského, měla by se věc jinak. Ale to východ až do X. stol. bezpodmíněčně uznával primát papežův a máme hojně toho doklady, že východ s nadšením uznává římského biskupa za hlavu církve celé, i na východě, proto, že jest nástupcem sv. Petra, dávaje takto na jevo své přesvědčení, jak rozumí oněm místům Písma sv., dle nichž Kristus ustanovil sv. Petra skalou, na níž založí církev svou (Mat. 16. 18), kdy mu odevzdává klíče království nebeského (ibid. 16. 19) a prohlašuje ho za vrchního pastýře všech věřících (Jan 21. 15—17).“

„Teď už jen prosím vás nějaký ten doklad; ale jedno si vymínuji předem: aby na těch dokladech nebylo příliš vidět, že jsou římské.“

„Divím se tónu vaší řeči. Sám jste, jak se mi zdálo zúmyslně, na tento předmět zavedl řeč, a nyní, když chci s vámi o tom promluvit, pozbýváte klidu a utíkáte se k posměšným poznámkám o římských důkazech. Když jste tak pevně přesvědčen o svém tvrzení, nemusíte se báti, že vás nějaký ten římský důkaz přesvědčí. Můžete je klidně vyslechnouti a klidně proti nim své námitky uvést. Ale abych se dostal k věci: Roku 343 usnesla se

synoda provinciální — ne tedy všeobecný sněm církevní — v Sardice, dnešním to Srēdci (Sofia v Bulharsku), tedy v krajině východní, vlivu cařihradskému zajisté co nejmocněji vydané a Cařihradu nepoměrně bližší než Římu, že biskup odsouzený synodou může se odvolati — ne do Cařihradu k svému provinciálnímu patriarchovi — nýbrž do Říma!“

„To jest ovšem možné. Ale to je krátce po přenesení sídla říše do Byzance a staré tradice byly ještě dosti silné, aby se mohly ještě naznačeným způsobem projevit.“

„Patrně míníte, že v době pozdější po přesídlení císařů do Cařihradu, byla myšlenka primátu římského biskupa na východě již slabší. Sto a více let je snad dosti značná doba, aby nějaká myšlenka zapustila kořeny? A hleďte! V pátém století kvetly na východě synody církevní, právě tam bujně kvetl život církevní, ježto v té době nastávaly Římu těžké doby, a tu na sněmě v Effesu r. 431, tedy již plných sto let po tom, co Cařihrad byl sídlem císařů a kdy Řím byl politicky téměř bez významu, vydán jsa neustálým nájezdům barbarů (vždyť již r. 410 Alarich tak strašlivě spustošil Řím), a na tomto sněmě kněz Filip, vyslanec římského papeže, prohlásil praegnantně nauku římskou o prvenství papeže v církvi a nikdo ze shromážděných biskupů východu neodporuje tomu vyslanci politicky již tak slabého Říma: „Není pochyby, nýbrž jest všem stoletím známo, že sv. Petr, kníže a hlava apoštolů, sloup víry a základ katolické církve, obdržel od Pána našeho Ježíše Krista, Vykupitele a Spasitele pokolení lidského, klíče království nebeského a že tomuto apoštolu dána byla moc svazovati a rozvazovati. On pak žije nyní a na věky ve svých nástupcích, v nichž pravomoc svou vykonává.“ Je to citace z protokolu (Actio III.) tohoto sněmu a naleznete ji uvedenu v encyklice papeže Lva XIII. „Satis cognitum“ z 29. června 1896. A sněm chalcedonský učinil r. 451. tento charakteristický výrok o rozhodnutí tehdejšího papeže: „Petr mluvil ústy Lva.“ Je to tedy nesporné, že tato doba uznává i na východě primát římského biskupa a nemůže o tom býti pochybnosti, když přece sama shromáždění biskupů takto se vyjadřují. Je tu vysloveno přesvědčení východu, že Řím je sídlem hlavy církve ne proto, že je to bývalé sídlo říše, nýbrž proto, že tam residuje nástupce onoho apoštola, který zakladatelem církve za hlavu její byl ustanoven.“

„To je právě to, co nemohu uznati správným a pravdivým. Doklady, které jste až dosud uvedl, nedokazují ničeho více, než že v té době, když již církev mohla vystupovati na veřejnost, byl ten dějinný vývoj, který upoutal centrum církve k centru říše, již dokončen. Zejména není dokázáno tvrzení, že by Řím byl proto hlavou církve, že by to byla residence křesťanství, založená apoštolem zvláště k tomu vyvoleným a ustanoveným. Vždyť není vůbec zajištěno, že apoštol Petr byl zakladatelem římské osady křesťanské!“

„Tedy jedná se jen o důkaz, že římská osada křesťanská založena byla sv. Petrem. Zvláštní přednost sv. Petra odvozuje se v církvi katolické zejména z uvedených míst Písma sv., která se ovšem od vás berou v pochybnost, přes to, že jsou zcela jasná. Ale snad byste přece uvěřil, když byly by podány důkazy, že první věky církve vykládaly místa ta od nejstarších dob jako zvláštní povýšení sv. Petra a že všechna tradice i památky epigrafické svědčí o tom, že ten, jemuž vedení církve bylo svěřeno, sídlo své měl v Římě.“

„To skutečně není snadno dokázati! Vždyť tvrzení to zakládá se jen na spisech apokryfních a není to nic víc, než pouhá místní tradice!“

„Co ale řekneme, kdyby ta tradice byla hodně stará, kdyby sahala nazpět až do dob apoštolských? Zda může býti výmluvnějšího svědectví

pro primát římského biskupa, než výrok sv. Ireneje, který pocházejí z Malé Asie, byl žákem sv. Polykarpa, učedníkem to sv. Jana Evangelisty, a který se stal r. 177 biskupem v Lyoně, kdež také za Septimia Severa r. 202 byl umučen. Tento veliký otec církevní v díle svém *Adversus haereses* (III 3) praví: „Ad hanc enim ecclesiam propter potentioris principatatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles“ (K této zajisté církvi pro zvláštní její přednost každá církev obracet se musí, to jest ti, kdož kdekoli jsou věřící.) Žádáte ještě víc, když biskup z východu pocházející, tak blízký časům apoštolským, vydává tak zřejmé svědectví?!“

„To je sice velmi pěkné, ale právě proti tomu inohu namítnouti, co jsem, jak právě vzpomínám, četl u Renana: Především pravost tohoto místa jest pochybná a pak, když bychom i připustili, že pochází skutečně od Ireneje, pak to neznamená ještě pro vaši věc docela ničeho, neboť Ireneus, maje v Galli boje s gnostiky a potřebuje podporu z Říma jemu bližšího, než byl vzdálený východ, hleděl si získati jeho přízně tím, že přiřknul mu zvláštní přednost, k čemuž ho ostatně přivedla i ta okolnost, že zastaviv se na své cestě v Římě, přijal tamní tradici.“

„To jest znamenité! Především nemáte pražádných dokladů k tomu, abyste mohl právem bráti v pochybnost *authenticitu* citovaného místa. Sám Renan neuvádí nejmenšího dokladu v té věci mimo své tvrzení, nu, a to snad ještě není důkaz. Ostatně i Renan sám považoval ještě roku 1873 tvrzení o pobytu sv. Petra v Římě a smrti jeho tamtéž pravděpodobné, jak možno nalézti v jeho díle *L'Antechrist*, vydaném v Paříži r. 1873 na str. 186, a 556. Ale mimo to sám tvrdíte, že sv. Ireneus přijal v Římě místní tradici. Což je to vůbec možno rozumně tvrditi, že tato tradice, tak brzo po době apoštolské se vyskytující, vznikla beze všeho podkladu historického? Ostatně, když ani k tomu nehledíme, připouštíte přece jen, že již v druhém století panovalo v Římě přesvědčení, že je to církev sv. Petra! — Ale máme i jiné doklady: Jest vám snad známo, že *archaeology* byly nalezeny velmi četné malby na skle z prvních věků křesťanství. P. Garucci ve druhém vydání svého díla „*Vetri ornati di figure in oro, trovati nei ciniteri dei cristiani primitivi di Roma*“, vydaném r. 1874, uvádí na 380 takových maleb a mezi nimi naleznete a sice na tabelách X.—XVI. a pak XXI. a násl. na 80 obrazů knížat apoštolských sv. Petra a Pavla. Na některých stojí mezi oběma apoštolů Matka boží, na některých, což jest pro naši otázku velmi charakteristické, oblíbená svěťice Římanů, sv. Anežka.“

„Ach, to je tvrzení trochu odvážné. Jak, prosím vás, možno tvrditi, že tu běží o vyobrazení apoštola Petra?!“

„V tom směru vám mohu také posloužiti. Mezi zmíněnými malbami na skle byly nalezeny tři, na nichž se představuje biblický výjev vyvedení vody ze skály na poušti a osoba, která na nich vodu ze skály vyvádí, jest přímo označena i nápisem: *Petrus*. Vyobrazení jednoho takového skla naleznete v IX. svazku „*Vzdělávací knihovny katolické*“ na str. 247. Toto, jakož i druhé sklo s nápisem „*Petrus*“ jest nyní v bibliothece vatikánské. Třetí z nich je skleněná miska, nyní v Paříži, nalezená v Podgorici v Albanii, která nese na sobě celou řadu vyobrazení výjevů biblických. Mezi těmi jest rovněž vyvedení vody ze skály na poušti a při tomto vyobrazení dokonce jest celý nápis: „*Petrus virga percussit, fontes coeperunt currere*“. (Petr udeřil holí, vody počaly plynouti.)“

„Co však má toto zde dokazovati? Vyvedení vody ze skály na poušti předsevzato přece Mojžišem. Nemohou tedy uvedená vyobrazení se vztahovati k apoštolu Petru. Jsou to pouhé dekorace, k nimž se náhodou bez

jakéhokoli hlubšího důvodu dostalo nějak jméno Petrovo. Ostatně co je to jen trojí uvedení jména při počtu tak značném, aspoň, jak tvrdíte, oněch vyobrazení, která představují tutéž scénu?“

„Především se mi zdá, že můžete upřímně věřit tomu tvrzení o omylu. Jak se může rozumně tvrdit, že ke scéně časem tak vzdálené pouhou mýlkou dostalo se jméno sv. Petra? Zde třeba mít jen trochu smyslu pro objektivní pravdu a pak se uzná správnost našeho tvrzení. Jak asi víte, praví se v knize Exodus (IV., 11): „Cumque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressae sunt aquae largissimae.“ (A když Mojžíš pozdvihnul ruku svou dvakrát holí udeřil do skály, vyplynulo vody v hojnosti.) Nyní pak tvrdím, že se do nápisu na misce albánské i ostatních dvou sklech dostalo jméno sv. Petra s plným vědomím a úmyslem, neboť to plyne z přesvědčení umělcova, který dotýčnou scénu i onen nápis na tu miskou vkreslil, protože týž v oné scéně viděl jen předobrazení Mojžíše Nového Zákona, sv. Petra, který stal se stejně jak Mojžíš z rozkazu Hospodinova vůdcem a vládcem svého lidu. Toto přesvědčení o předobrazení sv. Petra skrze Mojžíše v Starém Zákoně vládlo mezi křesťany od prvopočátku, neboť na př. sv. Pavel dí: „Nechciť zajisté, abyste nevěděli, bratří, že otcové naši všichni pod oblakem byli, a všichni moře přešli a všichni v Mojžíši pokřtěni jsou, v oblaci a v moři, a všichni týž pokrm duchovní jedli, a všichni týž nápoj duchovní pili, (pili zajisté z duchovní skály, kteráž jich následovala, skála pak byl Kristus.)“ (I. ke Korint. 10, 1—4), dokládaje k tomu: „Toto pak všechno dalo se jim v o b r a z e.“ (Ibid. 10, 11.) Přihlížejíce k tomuto výkladu apoštola národů spatřovaly první věky křesťanské zcela přirozeně ve starozákonní zprávě o přechodu Mořem Rudým a vyvedení vody ze skály předobrazení svátosti křtu, této svátosti, kterou zástupce Kristův na zemi, hlava církve, vyvádí lidské syny ze zajetí hříchu dědičného, jako Mojžíš vyvedl syny israelské z otroctví egyptského, učiniv je svobodným národem. Toto přesvědčení prvních věků církve, již samotným apoštolem naznačené, vyslovil co nejzřejměji veliký biskup hipponský sv. Augustin, který praví: „Obrazem byla pevná skála, obrazem byla hůl, jež udeřila do skály, obrazem voda vyplývající, obrazem konečně Mojžíš pochybující — koho? Petra, když zapřel třikrát Krista.“ (Sermones 352, 3.) — A pak třeba jen trochu rozuměti symbolice obrazů prvních věků křesťanských. Jediný ze všech apoštolů představuje se sv. Petr na obrazech těch, an drží hůl, odznak to moci. Ve Starém Zákoně má hůl jedině Mojžíš, jakožto znak moci zářačné a znak moci dané jemu nad lidem židovským i králem egyptským od Hospodina, (Exod IV., 16, 17) a v Novém Zákoně, na sarkofazích v římských katakombách drží hůl Kristus, an proměňuje vodu ve víno v Káni Galilejské, i když probouzí k životu mrtvého Lazara. A tuto hůl, tento tehdejší symbol moci, má sv. Petr v rukou i na těch vyobrazeních, kde jej žoldnéři odvádějí do vězení; je to tedy symbol moci jeho duchovní, Kristem jemu dané, která mu nemůže býti odňata ani v době osobní jeho nesvobody, která mu nemůže býti odňata vůbec žádnou světskou mocí. Aby nebylo vůbec pochybností v tomto směru, musím připomenouti, že asi na 24 sarkofazích i na některých zlatých malbách na skle provedených nalézá se dle svědectví P. Garucciho (Storia T. III., p. 365 n. a tab. 143 n. 1.) vyobrazení, jak sv. Petr přijímá od Krista svítky zákona (na některých vyobrazeních klíče) rukou pláštěm zastřenou. Co to znamená dle mravů tehdejšího Říma? Jak o věci mluví Cicero, (pro Coelio kap. V.), odevzdávali římská caesarové svým úředníkům, odcházejícím do provincie, kodex na znamení svěřené jim moci vládní, a tito přijímali jej na znamení úcty k císaři do záhybů svého pláště. Když máme na mysli tento obyčej, co mohou zmíněná vyobrazení sv. Petra představovati jiného, než vyjádření přesvědčení tehdejšího světa křesťanského, že Kristus

odevzdal sv. Petru vrchní moc vládní v církvi, jemu jedinému ze všech apoštolů a žádnému jinému, ustanoviv jej takto za hlavu království svého na zemi.“
(Pokračování.)

FRANT. DVORSKÝ:

Popěvek vesničana.

Měsíček s výšiny
v noci k nám zírá,
zda zří v ty hodiny
růže i bodliny,
co srdce svírá?

Ví, jak se radujem' ?
plesáme, skáčem ?
Slyší, jak bědujem',
na strasti žalujem',
kvílíme — pláčem' ?

Měsíčku s výšiny,
kdybys to cítil,
ne v naše dědiny,
v lesní bys mýtiny
raději svítel.

JÁRO HAMEL:

Rozcestí.

Ó duše ponurých a zadumaných nálad!
Jak silhouetty jste, na kterých mlhy sní,
když barev radostných jas na ně přestal sálat.
(Kol voní vzpomínky a smutek podzimní.)

Váš smutek teskně jde na místa osamělá,
váš život zraněný jde ke snům uvadlým,
a touha k ohništi, kde radost dohořela,
kde však čpí z popelu teď jenom šedý dým — — —

Ó duše blouznivé! Když na rozcestí zřely
jste sloupy kamenné a na nich řádky hesel,
„kam cesta pravá jde“, by po té jste dál spěly:

— ó duše blouznivé, čím daly jste se svéstí,
zda světlým obzorem, či lesklým písmem hesel, — —
— či zapomněly jste snad vůbec na rozcestí?

TETŘEV:

Vánice.

Snížek se sype s oblaků,
— veselou zpívám píseň;
v bílém už dřímá povlaku
smutek a touhy tiseň.

Vesele jako skřítků rej
honí se vločky bílé;
probud' se, srdce, výskni, hej!
krásná se blíží chvíle.

Zavýskneš brzo z plných plic,
do saní skočíš záhy,
zaplane rázem zrak i líc,
zazvoní o voj váhy!

Když si já vzpomenu.

Když si já vzpomenu
na naši chatku,
vždycky tam vidívám
ubledlou matku.

Když si já vzpomenu
na palouk pestrý,
hrající vidávám
bratry a sestry.

Když si já vzpomenu
na naše kopce,
vždycky tam vidívám
za pluhem otce.

Když si však vzpomenu
na bledou růži,
srdce mi zapláče,
dech se mi zúží

Slyšel jsem jednou.

Slyšel jsem jednou s večera
neznámou dívku zpívat,
a cítil jsem cos v nadrech svých
se jemně rozechvívat.

Slyšel jsem jednou v dědině
valčíku nápěv dlouhý,
a v srdci mém se hluboko
zrodily divné touhy.

Slyšel jsem jednou, — nevím kdy, —
to divné slovo „láska“ —
mně v srdci náhle zablesklo
a s očí padla páska.

===== Věstník slovanský. =====

Z „Danice“ a „Hrvatski.“ Na den Neposkvrněného početi pořádali slovinští a chorvatští katoličtí akademikové oslavu 60letých narozenin původce obrození kulturního hnutí jihoslovanského dr. A. Machniče, biskupa na Krku. K slavnosti přidružili se mimo zmíněné spolky jihoslovanské také členové „Českého klubu“ a zástupci polských katol. akademiků vídeňských a krakovských. Z poslanců poctili slavnost četní poslanci slovinští a po prvé uvítali jsme v kruhu svém zástupce Chorvatů dalmatských. Lublaňský biskup dr. Jeglič nabádá v zaslaném dopisu bodré katol. akademiky, aby pokračovali v práci Machničem započaté. Kol. Zauski („Polonia“) vzpomíná neblahého rozštěpení Polska. Co dosud Poláci pojí, jest: víra Kristova a národní vědomí. Poláci přicházejí k Jihoslovánům, aby se mnohému od nich učili. Zejména harmonické práci. Kol. Ste'le („Danica“) recituje prolog, složený kol. Omerzou („Danica“). Kol. Pavešić („Hrvatska“) v květnaté řeči líčí význam Machničův pro Chorvaty. Nevěřecký duch už v letech sedmdesátých a osmdesátých vál na slovanském jihu. A intelligence, nakažená jím, chtěla bez katolicismu zmírniti bídu sociálně zuboženého národa. To byl stav před příchodem Machniče. Především bylo třeba zdravé vědy a filosofického vzdělání. Lvovo družstvo v Chorvatsku a jeho orgán „Hrvatska Straža“ jsou dílem Machničovým. Zejména o mládež pečoval Machnič. Na jeho popud založena „Hrvatska“. Chorvatský katol. akad. spolek „Domagoj“ a časopis chorvatských katol. akademiků „Luč“ jsou plody jeho práce. Dnes 3000 katol. chorvatských studentův opravňuje naději, že nevěrecká universita záhy ocitne se v rukou katolických. Kol. Mazovec („Danica“) pojednává o významu Machniče pro slovinský národ. Podobně jako u Chorvatů, tak i u Slovinců bral se onen kulturní pro-

ces. I zde narazil Machnič na kulturní bezvěří, h'ásané a popularisované Stritarem, za nímž šla celá slovinská intelligence. Machnič, znaje moc knihy, podnikl literární souboj se Stritarem. Souboj skončil vítězstvím Machničovým. Pod jeho vlivem vznikly slovinské katol. akad. spolky: „Danica“, „Zarja“ a „Dan“, které razily cestu katol. spolkům chorvatským a českým. Realisoval chorvatsko-slovinskou vzájemnost. Upravil slovinský jazyk pro filosofii a m. j. Chorvatský posl. dr. Dulibič (jeden z oněch čtyř, kteří před nedávnem opustili klub jihoslovanský a vstoupili do klubu Šusteršičova) projevuje radost, že také v politice spojil se živel slovinský s chorvatským. Slovinci byli první, kteří přinesli Dalmacii pomoc a toho nesmějí Chorvaté zapomenouti. Katol. akad. spolku „Polonia“ v Krakově zaslán telegram na důkaz uznání neohroženého postupu v záležitosti universitního professora Zimmermanna. On jako professor theologie ohlásil veřejné přednášky z oboru křesťanské sociologie. Svobodomyslní studenti a židé postavili se proti přednáškám. V boji tom počínala si „Polonia“ tak statečně, že postup její došel všeobecného souhlasu a mnoho nových členů k ní přistoupilo. Dnes čítá 100 členů. Oslavencovi zaslán rovněž telegram, aby Všemohoucí ještě dlouhá léta ráčil milovaného biskupa chrániti.

V.

Polský hospic v Římě. (Viz „St. Hl.“ III. 4. 86.) Ústav, který byl dne 13. listopadu 1910 slavnostně vysvěcen, není kolejí, jako na př. kolej česká, nýbrž hospicem. Byl zřízen nákladem 425.000 lir a to polským duchovenstvem a několika polskými aristokraty; je to pěkná třípatrová budova na Prati di Castello. Hospic, jehož stavovy byly 13. srpna 1910 sv. Otcem potvrzeny, jest určen k vyššímu vzdělání polských kněží, jako v Písmě sv., právu,

dějínách atd. Notářsky jest zapsán jako majetek episkopátu haličského, hlavně arcibiskupství Lvovského a biskupství krakovského. Rektorem jest bývalý kanovník olomoucký hrabě Adam Potulicki; ústav jest podřízen přímo sv. Stolicí. Vlastní polská kolej trvá již od r. 1865, tedy déle než kolej česká (zal. r. 1882). Chovanci polské kolleje (Via dei Maroniti) navštěvují univ. Gregorianu, kdežto chovanci kolleje české (Via Sistina) studují na blízké Propagandě.

Tím doplňujeme a opravujeme zprávu v minulém čísle. —ev—

Hrv. katol. akad. društvo „Hrvatska“ u Beču konala 20. listopadu valnou hromadu, na níž byli do výboru zvoleni: předseda cand. vet. Ivan Tiljak, místopředseda stud. fil. Branimir Pavešić, jednatel stud. iur. Vladimír Špajcer, pokladník stud. iur. Miroslav Weinfeld, knihovník stud. agr. Bogdan Babić, správce domu stud. med. Milan Popović.

==== Věstník vysokoškolský. ====

Z „Českého klubu“ katol. akademiků ve Vídni. „Český klub“ vykonal svou přípravou práci, sdružil dvojnásobný počet členů, stojících při založení Klubu, vypracoval a podal stanovy nového spolku k potvrzení a ještě tento semestr přikročí k založení spolku. Členové scházejí se už nyní pravidelně k měsíčním schůzím a přednáškám a téměř v plném počtu navštěvují kurs slovinšský. Horlivost členů slibuje tedy čestnou budoucnost spolku. V.

Husův fond konal valnou hromadu 11. prosince 1910. Příjmy spolku nebyly letos takové jako jiná léta, což vysvětluje se jinými sbírkami národními. Značného daru dostalo se spolku z Ameriky.

V zimním semestru 1910—1911 vykazuje česká universita největší dosud znamenitou návštěvu posluchačů. Jest zapsáno úhrnem 4432 posluchačů, a to: 3414 řádných a 878 mimořádných a 140 hospitujících. Dle fakult zapsáno jest posluchačů: na bohoslovecké 119, právnické 1958 (1636 řádných, 301 mimořádných a 18 hospitantek), lékařské 801 (781, 20), filosofické 1554 (883, 434, 122 a 115 farmaceutů). V celkovém počtu zahrnuto jest 363 posluchaček, z nichž zapsáno jest na fakultě lékařské 29 řádných, 1 mimořádná, na filosofické 53 řádných, 163 mimořádných, 1 farmaceutka, 97 hospitujících a 1 frekventantka, na právnické 18 hospitantek. Cizinců studuje na české universitě 52. V zimním běhu 1909 až 1910 bylo 4329 posluchačů.

Příčina stávků na universitě v Innsomosti. Českými novinami prolétla zpráva o chatrném stavu university v Innsomosti a vypuknuvší stávce studentské. Posluchačů jest na 1200, z nichž dobrá třetina připadá na fakultu theologickou. Posluchařny jsou umístěny v několika menších budovách. Všecky vedlejší instituty jsou nové a moderně zařízené. Pouze hlavní budova jest stará. Ale přes úcty-

hodné stáří jest dosti rozsáhlá a pohodlná. Zprávy, jakoby přednášky musily býti zastaveny, že stropy hrozí sřícením, jsou naprosto mylné. Právě letos byly ukončeny opravy ve velkém sále universitním, a tím immatrikulace, dříve na dvakrát pořádaná, konala se najednou. Tedy zlepšení. Také knihovna a čítárna úplně vyhovují, ježto vůbec nikdy úplně obsazeny nebyly. A přece vypukla stávka. Professori sami dělají k tomu náladu. Podněcuje k tomu tisk. Tak v „Innsb. Nachrichten“ již čtrnácte dní před zahájením stávků bylo vládě vyhrožováno. Potom jest situace velmi příznivá. Italové, Slovinci a Rusi žádají zřízení universit, proč by Němci nemohli žádati nové budovy? Ještě jiný moment tu působil. V tyrolském tisku vysloven byl požadavek vysoké školy technické v Innsomosti. Zmiňují se o naší české technice v Brně a prohlašují, že prý my Češi neprávem jsme si vynutili techniku do Brna, jež prý nedostatkem posluchačstva i sil učitelských pouze živoří. Požadavek zřízení techniky v Innsomosti byl též sněmem tyrolským uznán a zároveň byla vyzvána vláda, by uskutečnila přání jejich. Leč jest možno dostáti splnění, dokud nebude povolena novostavba universitní? A proto, když v rozpočtu na rok 1911 neocitl se položka na stavbu nové budovy universitní v Innsomosti, proklamována byla stávka. A poněvadž nemá věcného důvodu a nutně by skončila blamáží, byla bezprostředně proklamována předvánočními prázdninami. Stalo se tak 6. prosince; 8. byl svátek a v pátek by byly skončily přednášky tak jako tak. Po prohlášení stávků a zastavení přednášek, rektorát zastavil přednášky na neurčito. Zajímavé jest však, že i po prohlášení rektorově některé přednášky

zcela nerušeně čtly se dále. Z toho všeho vyplývá, že neuznává se všude nutnost sáhnouti k tak krajnímu prostředku, jakou má býti stávka, a že jest úplně illusorní.

Družstvo Arnošta z Pardubic bojovalo se po několikaleté apathii a krizi k novému životu. V posledních letech mohl s tímto katol. spolkem býti spokojen každý, vyjma kruhy katolické. Příčina vězela v tom, že většinu členstva tvořili akademici, kteří by nejraději z názvu spolku: „Spolek katolických akademiků“ slůvko „katolických“ i formálně vyškrtnuli, když fakticky se to již před několika lety stalo. Avšak rostla v řadách členstva opposice, žádající pro spolek nejen katol. jméno, nýbrž i katol. život. Snaha, vyrvatí spolek z rukou dosavadní většiny, opakovala se ode tří let na každé valné hromadě, avšak zůstala vždy bezúspěšnou. Až letos podařilo se vítězně dobojovati boj, zahájený před třemi lety Ph C. Frant. Drobným. Na valné hromadě zvítězila opposice a vítězství své uhájila i při opětných volbách na mimořádné valné hromadě, hned na to svolané. Nový směr dostal celý výbor do svých rukou, tak že všechny snahy bývalé majority po opětném vlivu na spolek zůstanou marnými. Družstvo Arnošta z Pardubic vstoupilo hned do „Slovanské Ligy katol. akademiků“ ve Vídni, tak že z Prahy budou v „Lize“ již tři spolky: „Česká Liga akad.“, slovinský spolek „Dan“ a „Družstvo Arnošta z Pardubic“.

Zřízení samostatné vysoké školy zemědělské žádá prof. dr. Velich a jako důvod uvádí okolnost, že panující snaha u ministerstva financí: vždy loktem

vídeňským měřiti „stejně“ české i německé technice, vede k tomu, že potřeby jiných odborů při vysoké škole trpí značnou měrou, ježto stále se poukazuje na vysoký náklad, jež prý vyžaduje česká technika v Praze oproti německé. Při tom však se přehlíží, že počet posluchačů na české technice jest skoro tak veliký jako na vídeňské, na niž se ročně věnuje 1,284.703 K, kdežto na obě pražské techniky 1,493.387 K. Leč nepoměr jest však ještě větší, uvážíme-li, že nám vysoká škola technická musí býti náhradou za dvě vysoké učení, totiž: za vysoké učení technické a vysokou zemědělskou školu. Na vysokou školu zemědělskou ve Vídni věnuje se ročně 610.066 K. Zemědělský odborný ústav považovati za prozatímní náhradu samostatného vysokého učení zemědělského, a že již z tohoto důvodu musí býti požadavky pro českou vysokou školu technickou v Praze větší, než kdyby tohoto přičlenění nebylo. Přičlenění to však není na prospěch ani technice, ani fakultě zemědělské. I nutno usilovně pracovati k tomu, aby co možno nejdříve bylo vybudováno samostatné vysoké učení zemědělské, kdež bv, což jest hlavní důvod, konány byly přednášky a cvičení jen pro posluchače zemědělství, čímž by odpomoženo bylo přeplnění poslucháren, přetížení profesorů a dána posluchačům náležitá příležitost k řádnému studiu. —ický.

Studentstvo národně-sociální začalo místo zaniklé „Volnosti“ vydávati časopis nový „Bystřinu“, tak nízké úrovně, že bylo by zbytečno více se o ní šířiti.

===== Věstník středoškolský. =====

H. ŠI. RÝNSKÝ:

Koedukace na střední škole.

Aby netápali dlouho laskaví čtenáři v tom, jaké stanovisko zaujímám vůči koedukaci, tu dovolím si hned na začátku uvést, že jsem pro nynější dobu naprosto proti koedukaci a sice z důvodů vážných, jak bude uvedeno. Vždyť kolik momentů, ať jsou jakékoli, existuje v této otázce, všechny až na moment sociální mluví proti koedukaci. Nelze si zajisté mysliti člověka, jenž by druhému chtěl zbraňovati, když si vyhledává prostředky k lepšímu životu. A takovým prostředkem pro ženy jest i koedukace. Není již skoro žádného bodu v životě muže, na nějž by ženy neaspirovaly, a střední škola, jež svým absolventům rozvírá svět, ta již dlouho vábila ženy. V jaké pak posici jsou nyní ženy na střední škole, uvádím. Dle ministerského nařízení

jest dovoleno ženám hospitovati na střední škole, t. j. smějí býti účastny vyučování, ale jsou zkoušeny až na konci semestru. Na to také ženy nejvíce si nařikají. Ony vědí, že při onom zkoušení semestrálním dopadá to vždy bledě a kdyby nebylo soucitu professorova, nevím jaký prospěch by hospitantky vykazovaly.

Jel jsem o vánocích s professorem ne zpátečníkem, co se týče organisace střední školy, jenž na hospitantky velice si nařikal. Prý odpovídají tak, jako by studovali ne pro vzdělání, nýbrž přímo řečeno pro „legraci“. A to jest velice pádný dokument proti koědukaci, neboť žen, jež by skutečně z touhy po vzdělání studovaly či hospitovaly, na střední škole jest dosti málo. A tu zkoumejme, jak působí takové zkoušení na ostatní žáky. Nevidí se zde vštěpování zřejmě nenávisti proti ženám? Myslím, že tento moment neměl by být jen tak ledabyly odbýván! Když ženy přejí si koědukace, tož musí na se vzíti všechny povinnosti, jaké mají muži. Chtějí-li konkurovati, tož musí to býti konkurence zdravá, poctivá, založená na skutečné kvalitě jednoho každého. Na omluvu pak ženy uvádějí, že tím vším, t. j. že se dosud koědukace neosvědčila, jest vinen nesprávný až dosud system koědukace. Kdyby žena měla totéž postavení na střední škole jako muž, t. j. kdyby byla zkoušena při hodinách, pracovala komposice atd., že by výsledek dopadl zcela jinak. A podobný stesk pronáší ve „St. Revui“ jakás hospitantka. — Snad je to pravda! Bohužel, že nelze se o tom přesvědčit, neboť rozhodující kruhy, jsouce informovány znamenitými odborníky, velice zvolna, co se týče koědukace, postupují.

Ženy tedy žádají koědukace úplné, již ale nelze připustiti v nynější době z vážných jak již uvedeno důvodů a z nich přílehavější uvedu.

Samozřejmý důvod proti jest již samo natuální postavení ženy vůči muži.

Tělesná konstrukce mužů jistě v 99 proc. předčí konstrukci žen, tak že učebná osnova, vypracovaná výslovně pro muže, naprosto nemůže se uplatniti též u žen. Kdyby tedy měla nastati úplná koědukace, musila by se též v základech změnit celá učebná osnova. A k takovému kroku, právě když střední školy jsou v kvasu, nelze se jistě odhodlati.

Další moment nanejvýš důležitý, o němž by měli sami rodiče více uvažovati než dosud, jest moment m o r á l n í. — Žena ve své povaze stvořená k tomu, by mohla poskytovat lidstvu něco tak ideálního, bez něhož by nemohlo existovati, t. j. lásku mateřskou, táž žena má býti vzdělávána a vychovávána v prostředí naprosto protichůdném. Tato schopnost a náklonnost k něžnosti má jí býti otupena snad z důvodu malicherného, t. j. aby žena nemusila uznati, že dosud existuje něco, v čem by ji muž převyšoval. Namítne mi někdo: Hraje-li moment morální tak důležitou roli, pak by nebylo možno připustiti ani koědukaci na škole obecné. Než tu jedná se hlavně o stáří. Počítáme-li na obecné škole úlevy, je tedy koědukace jen do 12 let. A do té doby jsou to n a v e n k o v ě děti, u nichž o nějaké zhoubě morální nelze mluvit, v městech pak koědukace nestává. (Dokončení.)

Pryč se střelbou! (Byl nám zaslán následující projev o střelení. Své stanovisko jsme objasnili v minulém čísle, jako pak subjektivní mínění uveřejňujeme bez kritiky tento dodatek.) To jest heslo těch, již se starají o to, aby se do střelení na střední škole právě zavedeného nikdo nehlásil. Tak na mnohých ústavech nejen že chodili žáci od třídy ke třídě a přemlou-

vali své druhy, ba tu i tam sami profesoři zrazovali studenty a otevřeně říkali, aby se nezúčastnili těchto cvičení. A hle, zdálo by se, že jich agitace setkala se s dobrým výsledkem — do střelení totiž skoro všude hlásí se velice málo studentstva. Oni páni jásají a stejně ve studentských časopisech si libují, že tento útok militarismu šťastně odražen. Avšak je to

opravdu výsledek jejich agitace? Rozhodně nikoli! Neboť kdo zná středoškolské studentstvo, kdo ví, jak každému mladíkovi jest střelná zbraň, právě že jest nošení zakázáno a právě že jest tak nebezpečná, jakousi záhadou a přitažlivostí, zkrátka: zakázané ovoce nejspíše chutná. S jakou radostí sahá student o prázdninách po otcově ručnici, jak mnohdy i „na slepo“ ubírá se s otcem na hon. Mnoho mých kolegů již na gymnasiu mělo dovolení na nošení zbraně a vlastní honební listek. Jak si příjemně krátí mnohdy dlouhou chvíli na venkově! Rovněž známy jsou případy, že studenti, zvláště mladší, přistižení byli, jak střílejí z t. zv. flobertky a že často krátě byli za to přísně trestáni. To všecko tudíž ukazuje, že studentům by střelba byla vítanou zábavou, která spíše každého by zajímala, než nějaká surová a nejvyš nebezpečná kopaná. Proto by ji všichni ti, kterým opravdu záleží na prospěchu studentstva, co nejvíce měli doporučeti. Neboť opět by tu bylo něco nového, co by studenty zajímalo, aby nemusili vysedávati tajně v zakouřených hostincích a ještě někde jinde. Jen tak třeba se dívati na střelení, že je to dosti zajímavá zábava. Avšak mnozí páni mají veliké oči a hned volají a píší o útoku militarismu na střední školy. Samo střelení neudělá ze slabého studenta vojáka, uvážíme-li, že při takovém cvičení ve střelbě moment tělocvičný nehraje přece hlavní úlohu. To při jiných sportech jinak se tužíme, a tělocvik ve školách sám jak je tělu prospěšný! Divíme se jen, že oni páni již dávno nevystoupili s míněním, že tělocvik, zvláště jako povinný předmět, jest pouhým nástrojem militarismu, aby se studentů dělал schopné mladíky pro službu vojenskou! Pomalu takovým způsobem musili bychom ve všem viděti militarismus. Jak tedy si máme vysvětliti takovou neúčast studentstva? Samo nařízení je tím vinno. Neboť naše studentstvo jest z větší části z chudších vrstev, tak že jen s těžší vydrží svého syna na studiích. A tu při střelení se připomíná, že na př. patrony musí si každý sám platit, že třeba čistiti pušky atd. Není tudíž divu, že tato okolnost mnohého studenta zarazí, aby se nepřihlašoval, zvláště když neví, jaké výšky budou dosahovati všechny výlohy s tím spojené. U jiného zase padá na váhu, že střelení v letní době bude se prováděti na místě, značně vzdáleném od města, i bojí se, že by mu zabralo mnoho času, potřebného k učení. A ještě jiné příčiny by se mohly uvést. Proto předčasně jásají někteří lidé, domnívajíce se, že studenti ze strachu před vojnou a s plným vědomím svého počínání nehlásí se do střelení. Pouhá to shoda okolností! Nebýti výše uvedených příčin, budou studenti zajisté hojným počtem účastníti se této zábavy.

K otázce sebevražd studentů zaujal Rich. Groeper v časopise „Das

humanistische Gymnasium“ toto stanovisko: „Čím hlouběji se vidí,“ píše, „tím více škola od těžkých žalob vražd na německých studentech sprostuje, tím více se vina na jiné hříšníky svaluje: času a domácnosti.“ Znak doby jest přírůstek sebevražd nejenom v kruzích studentských, nýbrž ve všech povoláních a stavech a v každém věku. V ostatních případech skoro nikdy nemyslí obecnstvo a noviny na to, aby špatné stránky toho kterého povolání odkrylo, „jen u vojáků a žáků hledí se věc až do základů poznati: tu jsou představení zodpovědni“. Na dědičná zatížení a nervové nemoci jakožto jejich následky nemyslí se při sebevraždách studentů, právě tak nepomýšlí se na vinu rodičů. „1250 hodin ročně patří student škole. Summa ta odpočítá se z 8760 hodin roku, a z toho věnuje se denně 9 hodin spánku, celkem 3235 hodin, a času k práci polovici doby školní, tedy 625, zůstane 3600 hodin volno domácnosti, což jest skoro dvakrát tolik, kolik má rozpočteno pro školu a školní práce.“ Tak má dům daleko větší význam pro výchovu než škola, a „kdyby doma rodičové svých povinností vykonávali vůči svým synům, jest polovina všech předloh o reformách školských zbytečná“. Potom naznačuje spisovatel rodičům, že bály, hostince a společnosti jsou důležitější než snad se myslí, že tělesná péče malých bývá svěřována často jen služebným, že děti přijímají a dostávají poučení nikoliv od rodičů, nýbrž často od placených osob. Ještě smutnější jest, když rodičové pracují proti snahám školy a tím pohrbívají důvěru k ní. „Přísná práce v mládeži jest od mnohých podezřívána jako zdraví nebezpečná, každé zmenšení povinností bude pak dobrým. Poněvadž ubozí chlapečkové jsou ve škole tolik mučeni, musí domov jako na odškodněnou dobrovolně otevřít ruku k zábavě. Každý chce mít své syny příliš brzo vyspělé, je svobodou zahrnouti a již je vidět jako zkušené muže. „Mládeži více práva, ale vůbec žádných povinností,“ platí dnes.“ Dnešní škola, i se špatnými stránkami, může se směle s domácností ještě srovnati. Sebevraždy studentů vyrůstají z jednoho kořene; proto neplatí: „V takových tragediích spolupůsobí mnoho faktorů.“ Nezdravá, nepřirozená výchova, zženštění, zchoulostivění jsou daleko větší ničitelé mládeže než školní síň. —ický.

„Čas“ v čísle ze dne 22. listopadu 1910 vzal si na mušku „tiskovinu nejhoršího druhu“ „St. Hl.“ Otiskuje tam tvrzení „Pokrokových Listů“ v Jičíně, že prý: „Stmívá se u nás stále víc a více.“ Že jest v „Pokrok. L.“ tma, a to hodně tma, tomu se nikdo, kdo zná to dynamo, které jim dodává světelnou energii, nebude ani dost málo diviti. Ale zajímavější jest, že prý jeden odběratel „St. Hl.“, když mu bylo spolužáky vytýkáno, že jest zpátečník,

prohlásil bystře: „Za dvě roční koruny mám v kapse „výbornou“ u káti a oko u ředitele. To přece stojí za to? . . .“ Bud' je to skutečně pravda a nějaký ten pokrokový odběratel to opravdu řekl, ale pak se jeho jednání divně vyjímá oproti kategorickému příkazu nejvyšší naší autority vůbec, prof. Masaryka, že se má vystupovati

vždy jen s přímým čelem, anebo to není pravda a pak „Čas“, opisuje „Pokrok. L.“, přidržel se i v tomto případě své jediné dobré vlastnosti, totiž důslednosti, se kterou vždy vymytí všelikou pravdu ze svých sloupců, řídě se svým heslem: „S pravdou ven!“

===== Věstník učitelský. =====

Úprava doby návštěvy školní a reforma celého našeho nižšího školství stává se den ode dne nutnější. Jen že je to velmi nevděčná úloha podati v tomto směru nějaké návrhy. Naši liberálové — tvůrci nynějšího stavu na obecném školství — vtiskli již předem znamení zpátečníka a klerikála na čelo každého toho, kdo by chtěl školstvím naším hnouti. Před jejich napraženou knútou zalekla se již celá řada reformátorů školství, tak že vše zůstává při starém. Avšak humbug, jakoby naše školství bylo už v každém ohledu dokonalé, nedal se na věky udržeti. Skutečné potřeby lidové, jimž má obecná škola odpovídati, vynutily si už své ústupky a první, kdož se viděli poměry donuceni měniti něco na školství, byli — korutanští liberálové. Ze ovšem neunikli výše uvedené výtce, rozumí se samo sebou, a tak byly Korutany, eldorado liberalismu, obratem ruky odsouzeny jako nejklerikálnější země rakouská. Potřeba úpravy našeho školství jest citelná hlavně na venkově, a to jak potřeba úpravy organizace školy, tak i vhodné úpravy látky. Neboť dnešní naše školství jest v obou těchto směrech vybudováno hlavně se zřetelem na města, a proto poměrům venkovským docela nevyhovuje. Reformy školy ovšem předpokládají i reformu povinné návštěvy školní, a počne-li se někde doba školní návštěvy v tom či onom směru měniti, nebude to žádným znamením úpadku školství, jak by liberálové rádi světu namluvili; bude to pouze znamením poznání, že nynější system školský nevyhovuje a že počíná se s úpravou celého školství. A té jest si v zájmu venkova co nejvíce přát, aby škola konečně počala vychovávat venkovské děti předně pro venkov.

Z uherského školství. Pod vedením trenčinského nadžupana Julia Szalavského byla 5. listopadu 1910 z trenčinské stolice celá deputace stěžovati si u ministra osvěty Zichyho na nedostatky školství v trenčinské stolici. Uvedená data jsou přímo strašná. Z 389 obcí stolice 123 jsou bez školy. Asi 10.000 školou povinných dětí ani neví, co jest škola. Ale i ty školy, jež stojí, větším dílem jsou v hrozném stavu. Dle úsudku Szalavského jsou tyto školy z části tak přeplněny, že nemožno v nich vyučovat, z části tak zbědované a zpustlé, že

nutno je zavřítí. Z celého trenčinského obyvatelstva zná čísti a psátí jen čtvrtá část (25 proc.). Jsou obce, kde počet gramotných obnáší jen 4 proc. Jest charakteristické, že Szalavský musil podepřítí žádost deputace tím, že takové školské poměry nesmírně využívají národnosti proti Maďarstvu, na prospěch československé jednoty. Vysílají mládež do škol českých, z kterých slovenští žáci vracejí se jako hotoví agitátoři. Tedy tak, Trenčinsko potřebuje školy ne tak proto, aby povznesly nízkou vzdělanostní úroveň zanedbaného slovenského lidu, aby uměnšily ohromný počet analfabetů, ale hlavně proto, aby zamezily navštěvování českých škol, maďarské „státní ideí“ tak nebezpečných, aby pomohly trenčinský lid slovenský vehnati do hrtanu maďarisace. Nuže, nechť jest pan nadžupan přesvědčen, že výtečnou českou školu nenahradí slovenskému lidu maďarisační fabriky, kde z týdních 32 hodin v 28 mají býti slovenští žáci „vyučováni“ v řeči jim úplně cizí. Maďarisační školská politika v Uhersku nejen že nestará se o to, aby nemaďarští občané měli dobré svoje školy, ale právě naopak, všelikými figlemi a násilím zavírá v mnohých obcích školy národní a staví na jich místo školy státní nebo žádné. Tak na př. v turčanském ev. seniorátě za posledních deset let zbavil stát různým způsobem 14 obcí církevní slovenské školy a následkem toho v pěti z těchto obcí jest vyučování od 2 do 4 let zastaveno, ostatní dostaly školy státní s maďarskou vyučovací řečí. Poznamenáváme, že ve smyslu § 32. synodálních zákonů školy evangelické možno sestátniti jen s přivolením vyšší církevní vrchnosti, a že tohoto přivolení vláda v uvedených případech vůbec neměla. Tak se zdá, že i nový zákon o bezplatném vyučování jest namířen proti nemaďarským školám. Učitelé naši, najmě vesničtí, měli svůj plat téměř výlučně z učebného. Ale výměr učebného určil ministr na př. na Turčansku tak, že v některých obcích je celkem zavrhl, jiným místo 400 K dostalo se 25 K, místo 500 K 204 K. Církev tedy musí doplniti učitelský plat samy, a které nebudou moci, musí školu zavřítí nebo přepustiti státu. K charakteristice uherského školství podáváme ještě některé příspěvky: V ryzě maďar-

ském městě Hódmezővásárheli mělo 1. listopadu 35 učitelů poradu a usnesli se, že zastaví vyučování, nedá-li jim konečně vrchnost školní místnosti p o v y m e t a t a o č i s t i t. Tamtéž kalvínská církev zavřela 5 škol, neboť nebyla s to krýti výlohy s vydržováním spojené. 2886 dětí zůstalo takto bez školy. Rodiče obrátili se na ministra vyučování, aby se postaral o školy zbažené děti. Je to nepěkný úkaz, že jinak bohatí kalvíniští Maďaři nechtějí obětovati na své školy a utíkají se o pomoc k vládě. V Nikle, rodišti vynikajícího maďarského básníka Berszenyiho, obecní výbor odepřel vyhověti žádosti ministrův, aby postavil (beecnou školu, tak že vláda musila výbor rozpustiti a nařídila volbu nového. Ale s postavením státní školy se neponáhli, jako v slovenských krajích. V Ujdiósgöri, píše „Az Est“, jest krásná státní škola s dvěma učirny. Jedna síň stojí prázdná,

není tam nikoho, ničeho. V druhé síni jest 186 dětí obojího pohlaví, musejí však seděti na podlaze, nedonesou-li si nějaká sedadla. Učitel sedí v zimníku, neboť není paliva a zima jest citelná. Děti mrznou a mnohé už i ochuravěly následkem přemrznutí. Kurátorem školy jest správa železných dílny, a když tato ničeho nezařídila na odstranění bídy, učitel konečně pohrozil stávkou. Správa poprosila učitele, aby jen trochu snášel, nebo že jinak školu zavře. Tisíc dětí bez školních knih jest ve Velikém Varadě, poněvadž vrchnost, vydržující školy, přes zákonné nařízení nepostarala se o zaopatření knih pro chudé děti. Stalo se to tak, že vypsalí sice konkurs, ale když jeden nabídl zaopatřiti knihy latině, pověřili tohoto, jenž pak nemohl vyhověti závazku. Extra Hungariam non est vita!
„Prúdy“.

≡≡≡ Hlídka kulturní a časová. ≡≡≡

„Časopis pokrokového studentstva“

přinesl ve svém prosincovém čísle na str. 25. následující pod rubrikou „J. Vorel: List bohoslovce bohoslovci“ článek, ve kterém se patrně na podkladě nějaké moderní protestantské brožurky útočí na katolickou nauku o Božství Zakladatele Církve. Nenapadá mě ani z daleka, že bych touto odpovědí dosáhl poctivějšího způsobu psaní v přislíbeném pokračování a nemíním se jím také zabývat, nýbrž jde zde jediné o to, aby zejména naši středoškolské kollegové — ježto „Časopis pokr. stud.“ má své čtenáře i na středních školách — dovedli posouditi, jakým způsobem se píše o věcech nejvážnějších, když by jim snad vývody zmíněného článku byly nadhozeny, a aby mohli případně upozorniti i jiné, jak ten článek je vypočítán na bezmeznou důvěřivost a naprostou nekritičnost čtenářstva. — V úvodě se tvrdí, že je to list, který psal bývalý seminarista svému příteli dlicímu ještě v semináři. Tvrzení tomu nevěřím, neboť rozpory v něm konstruované jsou příliš naivní, než aby se jimi dal strhnouti katol. seminarista, který má příležitost každý při studiu se naskytnuvší rozpor na podkladě přebohaté literatury rozřešiti způsobem docela uklidňujícím. Jedná se tu jen o to, aby se článku dodalo větší suggestivnosti, ale to je taktika dnes už poněkud průhledná. Po té se vysvětluje, proč se pojednává o věcech prý tak speciálně theologických, ač by se to snad mohlo někomu zdáti věci nezasluhující pozornosti, takto: „Nestačí zavrhovati církev pro její praksi, nýbrž třeba na samé půdě katolicismu vyvoditi logické důsledky proti němu. Pak teprve jsme s ním hotovi.“ Vizme ty důsledky a zejména jejich logičnost!

Po krátkém úvodu zve pisatel své čtenáře: „Přistupme však k věci. Jsem s církví katolickou po stránce filosofické, morální i sociální definitivně hotov a mám, díky úsilovnému studiu a přemýšlení, jež mi vyssávalo síly a otravovalo mládí, nakupeno tolik přesných důkazů, že neexistuje pro mne pochybnosti. Odcházím proto právě ze semináře, abych si zachoval víru v Krista a jeho ideál království božího na zemi. (Není to paradox!)“ Paradox to snad tedy není, ale za to je to důkladý nesmysl. Kde zůstala ta slibovaná logika? V Krista, jakožto Boha, věří dnes jediné církev katolická. Již ani dnešní protestantismus nevěří v Jeho božství, neboť kupř. prof. Masaryk, tedy konečně přece jen protestant, v jedné ze svých přednášek, které nedávno konal pro vzdělanější pražské dámy, nazvané „O ženě v evangeliu“, (o čemž mluvil asi pět minut, načež jal se svým způsobem mluvit o církvi pro zavedení coelibatu), pravil, že podpisuje, že nynější církev katolická není křesťanstvím Kristovým, nýbrž že dnešní křesťanství je křesťanství farisea Šavla, a to již změněné. Aby pak proti církvi uvedl dosti pádný důkaz,

tedy tvrdil (a to je u nás ovšem také důkaz!), že by se byl Kristus, kdyby nebyl tak záhy usmrcen, i oženil, „vždyť byl veskrze lidský“. Je to odporne, opakovat tyto cynické blasfémie, ale osvětluje to aspoň duchaplné tvrzení, že možno býti s církví katolickou hotov a při tom si zachovati víru v Krista. Poslyšme dál: „Studiem vývoje dogmat shledal jsem, že učení církve katolické není hotová zjevená pravda, nýbrž že vznikalo během staletí a jest jako vše podrobeno vývoji. Ku př.: „Nauka o božství Kristově nevznikla nijak jinak, než vlivem novoplatonské filosofie a řecké mythologie vůbec na křesťanství.“ (Pan pisatel dle slov výše uvedených chce si odchodem ze semináře zachovati víru v Krista, tedy v nauky řecké mythologie! Také logika.) „Λόγος znamená u Novoplatoniků něco zcela jiného, ale tento pojem byl prostě stotožněn s Kristem, jenž zdál se křesťano-pohanům příliš vznešeným, než aby jim nahradili svého Dia nebo Jova.“ — Je pravda, že *λόγος* novoplatoniků znamená něco docela jiného než *Λόγος* v evangeliu sv. Jana, a sice znamená to prostě „pojem“, a nemůže býti tedy správným tvrzení, že „pojem tento byl prostě stotožněn s Kristem“. Je to vícekrát opakované tvrzení racionalistů, že sv. Jan přebral učení o „Slově“ z filosofie Platonovy nebo Filonovy nebo dokonce od gnostiků. U sv. Jana však výraz ten vzat byl z podání židovského, ve kterém se mluví o Moudrosti Boží jako o osobě (n. př. Moudr. 7, 21—30; 8, 3; 9, 9; Přísl. 8, 23—31), nebo jindy zase jako o andělu Hospodinově, jenž nade všechny anděly vyniká, který mluví jménem Božím a sobě božskou poctu přičítá (2. Mojžíš. 23, 20—31; 3. 2). V Targumu pak se ona Moudrost ano i Hospodin sám nazývá Memra t. j. Slovo, pro kterýžto výraz byl v hellenistickém nářečí, jímž evangelium sv. Jana je psáno, korrespondujícím výrazem „Λόγος“. Užívá-li pak sv. apoštol tohoto výrazu aby ukázal, že byl *Λόγος* pravý, takový, jakého on líčí, a ne *λόγος*, o jakém mluví různí bludaři. Pokračuje pak se dále: „O božství Kristovo vedly se v prvních stoletích vášnivé spory mezi theology. Jak by to bylo možno, kdyby toto dogma bylo přesně dáno Bohem?“ Kdo může za to, že se vždy najdou zatvrzelci nebo nepřítelští, kteří se staví proti zřejmé věci. Což kdybych tvrdil a zároveň se zeptal: § 134. rak. zák. trest. prohlašuje vraždu za trestný čin. Ve skutečnosti se však vraždy přece vyskytují! Jak by to bylo možno, kdyby vražda opravdu byla prohlášena trestnou? — „Politika, zájmy dynastie byzantské, nepochopené výroky Pisma, potřeby kultu, dětinské syllogisování, ničím neodůvodněný zvyk, neporozumění filosofickým ideám, přeneseným na půdu křesťanství atd. jsou též podstatní činitelé, již působili na vývoj dogmatu.“ Tento výpočet historických činitelů vývoje různých dogmat nemá zrovna veliké ceny a není o mnoho víc, než prázdným frásovitým povídáním, čehož nejlepším je dokladem to, že pisatel neví vůbec, co je to syllogisování. Syllogismus je trojčlenný úsudek zvláštní formy. Ku př. Každá hmota je těžká. Vzduch je hmota. Tedy vzduch je těžký. Zde je t. zv. praemissa neboli propositio maior a minor a konečný závěr. Je to forma, které v literatuře církevní užívá teprve doba scholastické filosofie; tak ku př. Summa theologiae sv. Tomáše Aquinského (1226—1274), tohoto největšího scholastika středověku, je celá psána v syllogismech. Nemohlo tedy syllogisování středního věku mít vlivu na vývoj dogmatu v prvních stoletích církve z toho sice jednoduchého, ale poměrně přece jen závažného důvodu, že ho tehdy vůbec nebylo. Že by psáti v syllogismech bylo tak jednoduché, aby se mu mohlo dít epitheton „dětinské“, zdá se mi býti tvrzením trochu odvážným. — „Kanon, t. j. sbírka inspirovaných knih novozákonních byl stanoven libovolně a dlouho neustálen (není ani dnes).“ Co je to za seminaristu, když se mu v dopise musí vykládat i slovo „kanon“! Tvrzení toto může se vztahovati nejvýše snad ke sbírce náboženských knih protestantských, z nichž některé byvše původně božského původu, neustálým vývojem nezměnitelné pravdy tohoto svého rázu pozbyly, a neví se, jak se to s nimi bude míti příště, tak že ten „kanon“ není ustálen ani dnes, ale o katolickém to tvrditi nelze. Poučení o stanovení a zjištění kanoničnosti knih novozákonních možno nalézt v „Kirchenlexikon“ svaz. II., str. 1820 násl., kde se po podaných důkazech praví ke konci: „Demnach galt schon aus dem Ausgange der apostolischen Zeit in der Kirche überhaupt der nämliche Kanon des Neuen Testaments, welcher noch jetzt rezipiert ist (Ausführlich bei Kaulen). Tvrzení, že katol. kanon není ustálen ani dnes, z veliké znalosti tedy neplyne. — „A přece každé slovíčko má tu důležitost, a často jen na jednom výroku toho neb onoho spisu zakládá se dogma! Tak božství Kristovo odůvodňuje se hlavně z evangelia Janova, o němž se dnes všeobecně téměř věří, že není od apoštola Jana.“ Sv. Jan psal totiž své evangelium výhradně za tím účelem, aby proti Donatistům a Docketům dokázal božství Kristovo, uváděje všude řeči i činy, svědčící o božské Jeho moci, a proto od racionalistů a moderních protestantů se dnes všeobecně téměř věří, že není od apoštola Jana.“ — „A k tomu to kroucení! Dal jsem si práci, přečetl důkladně výroky, jež prý dokazují božství Kristovo, ale kromě asi 2 v evangeliu Janově nenalezl jsem nic, co by je mohlo dokázati. Nejvýše dá se dovoditi, že Kristus byl před svým vtělením (praeexistence), což, poněvadž se zavrhlá praeexistence duší, hned se považuje za attribut božství. Kristus dělal zázraky. Dobře. Ale on sám nepovažuje je za své privilegium. Praví: „Neboť amen pravím vám...“ (najdi si: Marek 11, 23; Matouš 17, 19—20 a jinde). Praví sice: „Já a otec jedno jsme,“ ale jak třeba té jednotě rozuměti, udává verš Jan 15, 5, 15, 7, ale zvláště 17, 21. Charakteri-

stické jest, že Ježíš nepraví nikde: „Já jsem Bůh, druhá božská osoba,“ a nejvýš významny jsou verše Jan 10, 33–35. Prostuduj je důkladně, a jsem zvědav na resultát. Snad řekneš: „To vše je možné, ale... Žádné ale.“ Úryvkovitě toto povídání nestojí skutečně za rozbor jen pokud se týká tvrzení, že se Kristus nikdy výslovně neprohlásil Bohem, stačí poukázat prostě na prohlášení Spasitele, když stál před veleradou a k dotazu velekněze Kaifáše: „Ty-li jsi Kristus, Syn Boha požehnaného?“ pravil výslovně: „Já jsem.“ (Marek 14, 61–62, Luk. 22, 70.) Pokud pak se týká přesvědčení apoštolů o božství Mistrově, stačí poukázat k výroku sv. Tomáše: „Pán můj a Bůh můj.“ (Jan 20, 28 a četné jiné.) — Ale vrcholu „vědeckého“ způsobu psaní dosaženo v následujícím: „Mám po ruce též doklad historický: R. 1892 objevil se syrský rukopis v klášteře Sinajském, po jehož nejvýš pracném rozluštění anglickými učiteli shledáno, že tam stojí: Josef zplodil Ježíše. Tento rukopis pokládá se za nejstarší z dosud známých rukopisů evangelií. Jest jím ovšem vrženo podezřelé světlo na zachované texty, jež se konsekventně považují za zredigované, t. j. za nedochované v původním znění, jinak řečeno padělané. Nebíje tohle přímo do očí?“ — Ano, bije, totiž ta neomalená smělost, se kterou se bez udání těch „anglických učenců“ (škoda, že nebyli z Japonska, to by za dnešní doby táhlo ještě více) a bez citování místa jednoduše tvrdí něco, čeho v sinajském rukopise, který slavně potvrdil neporušenost našich, t. j. katolických textů evangelií, vůbec není. Tento způsob psaní plyne buď z úžasné nevědomosti, anebo je to vědomá lež a bídný podvod a zároveň nepřiliš lichotivé vysvědčení pro čtenáře, jimž je to určeno, protože se jim tím supponuje bezmezná tupost. Že se vůbec může takto psát, je smutným znamením doby. — „Máme rodokmen Ježíšův u Matouše a Lukáše. Nehledě k tomu, že oba až na jméno Josef úplně se liší, tož přece mají stejný cíl: Dokázat, že Ježíš byl synem Davidovým, a tudíž předpověděným Messiášem. Ztrácejí však svůj důvod, proč jsou tu (raison d'être), když z dalšího plyne, že Ježíš synem Davidovým nebyl, ježto byl počat z Ducha sv., a ani Panna Maria nebyla z rodu Davidova. Tu je možný jen závěr, že bylo původně jako v onom syrském rukopisu: Josef zplodil Ježíše, později pak se tato věta vynechala, ale rodokmen se při tom ponechal, ježto ho bylo třeba k důkazu o messiášství Kristově. Messiáš měl býti z rodu Davidova). Při tom se rozpor naivně přehlédl.“ — Kdo chce něco mluvit o rodokmenu Spasitelově, ten by měl vědět, že se na obou zmíněných místech uvádí jméno jednotlivých reprezentantů celých rodů, z nichž jeden pochází postupně od druhého, při čemž se vždy celá řada jednotlivých členů vynechala a o pozdějším potomku dotyčného rodu se mluví jako o synu některého vzdálenějšího předka. A nyní několik slov o tom, byl-li Messiáš z rodu Davidova: ano, a to nejen právně dle domnělého otce Svého, nýbrž i fysicky dle matky: nejen tehdejší právo římské, nýbrž i právo mosaické uznávalo možnost udržení rodu pouhým otcovstvím zákonným bez otcovství přirozeného; markantní doklad: P. Cornelius Sripio Africanus maior neměl přirozeného syna; aby udržel slavný rod Corneliů, adoptoval za svého syna Aemilia Paula, který se pak nazýval P. Cornelius Scipio Aemilianus (toto poslední jméno označuje jeho přirozeného otce a poměr adoptivní) Africanus minor; právnímu tomu poměru přiznány účinky otcovství přirozeného, zejména i udržení rodu, na němž Římanům tolik záleželo. Členové rodu se tu počítali dále beze všeho přerušení. Podobně C. Julius Caesar Octavianus Augustus byl adoptivním synem C. Julia Caesara. Zcela stejně posuzovalo tento poměr i právo mosaické; proto, když před zákonem světským platil pěstoun Páně sv. Josef za otce Spasitele světa, byla to zcela přesná náplň předpovědi starozákonních, že Messiáš bude z rodu Davidova. Ale Spasitel pocházel i fysicky z rodu Davidova: Panna Maria jsouc jediná dcera d dědička, nesměla dle zákona židovského leč někomu ze svého pokolení zasnoubena býti, pročť plyne z té okolnosti, že Panna Maria sv. Josefu zasnoubena byla, nade vši pochybnost, že i sama byla z královského rodu Davidova! — „Místo Mat. 12, 46–50, Marek 3, 31–35, kde se mluví o bratřích a sestrách Ježíšových, tvoří další doklad. Obvykle se vysvětluje: bratři a sestry = příbuzní, ale je to nejapné, užije-li se těchto názvů ve spojení s názvem matka. Kromě toho bylo by to pochopitelné a odůvodnitelné, kdyby řečtina (v níž jsou psána evangelia) neměla výrazu pro pojem příbuzný, ale není tomu tak. Všechny argumentace jsou tu přitaženy za vlasy, a nepředpojatý se nedá jimi přesvědčiti.“ Konečně se tedy pisatel přiznal, že přitáhl všechny argumentace za vlasy, ale přes to přece doufá, že se na to nachytají lidé takového kalibru jako ten seminarista, kterému se musí v závorce říci, jakým jazykem jsou psány originály evangelií! K věci samotné připomínám tolik, že možno uvést tu i další místo ze sv. Lukáše 8, 19–21, ale zároveň tu nutno říci, že je to příliš obtížné někomu něco vyvracet a dokazovati, když se mu něco bezpočtukrát vyvrátí, a on se po té vrátí a opakuje to znova. Tolik může každý vědět, že se tu mluví o synech Alfea (Kleofáše), manžela Marie, sestry (!!! Jan 19, 25) Panny Marie, matky Páně. Je to běžná dikce Písma sv., v němž se bratry nazývají nejen příbuzní vzdálenější (Abraham nazval Lota bratrem), nýbrž i soudruzi (Jan 21, 23 o apoštolicích: ... proto vyšla mezi bratry řeč tato ...). — „Osoba Ducha sv. není u sv. Pavla, jenž o něm nejvíce mluví, ještě přesně vyhraněna. Duch sv. u Pavla je pouhá neosobní síla, attribut Boha Otce, jeho dar. Také

teprve po dlouhých bojích uznán Duch sv. *ῥημοῦστος* (stejně podstaty) [to se musilo tomu seminaristovi také přeložit?!] s Otcem a synem.“ Toto tvrzení bez uvedení ně kterého místa ze spisů apoštola národů je prázdnou, ničím neodůvodněnou frází, jako celá řada podobných řečí. Že Duch sv. je pravý Bůh, učí Písmo sv. dávajíc mu jméno boží, a to u samotného sv. Pavla v listě k Židům 3, 7 a jinde, u sv. Mat. 12, 28, zvláště však ve Skut. apošt. 5. 3–4; připisují se Mu skutky boží a vzdává se Mu čest božská (Mat. 28, 19). Tak se učilo i věřilo v církvi od počátku i na východě, jak sv. otcové jednomyslně dosvědčují. Teprve v polovici století IV. biskup cařihradský Macedonius, stranník Ariův (!), a stoupenci jeho počali učiti, že Duch sv. není roven božskou podstatou Otci a Synu, ale církev blud ten zavrhl a slavnostně definovala nauku svou o Duchu sv., což nás vede ihned k dalšímu: „Teprve, když boje o božství Kristovo byly skončeny, věnována větší pozornost Duchu sv. Jak známo, o slovo „filioque“ (že totiž Duch sv. vychází též ze Syna) ztroskotala jednota církve (církev pravoslavná) a toto slovo nevyskytovalo se původně v symbolu konstantinopolském.“ — Slovo „filioque“ nebylo ovšem původně v symbolu konstantinopolském a — není ho tam ani dnes! Symboly víry se tu postupně doplňovaly dle toho, jak se objevovaly nové bludy: n. př. v symbolu Nicejském z r. 325 stálo jen: ... Věřím v Ducha sv. ..., v čemž implicitně zahrnuta byla církevní nauka o božství Jeho. Když však výše jmenovaný Macedonius počal potírat božství Ducha sv., tu doplněna církví na sněmě v Konstantinopoli r. 381 nauka bludaři popíraná tím, že k výše uvedenému přidána slova: „Pána a života původce, jenž z Otce vychází, jemuž jakož Otci i Synu se klaněti a čest vzdávati sluší, jenž mluvil skrze proroky.“ Když pak rozkolnický východ oproti dřívějšímu svému učení od západu se uchýlil a popíral vycházení Ducha sv. také ze Syna, tu zase vytknula církev západní svou nauku v této otázce tím, že dle nově se vyskytnuvší potřeby této doby do vyznání Nicejsko-Cařihradského doplnila na sněmě Lateránském IV. r. 1215 ještě slova: „... i ze Syna“. 15krát se podrobil východ učení západu, a to ještě na sněmě ve Florencii r. 1438, a 15krát ho zase zapřel, vždy proti lepšímu svému přesvědčení, ze sobectví a pýchy!

Je patrné, kam se tímto článkem bije: vyvrátíme-li kámen úhelný celé budovy, jak dlouho bude potom ona státi? Zbraně se ovšem nevybírají: lžete, přátelé, lžete, něco z toho přece uvázne, a když nic víc, tedy přinese „vědecké“ toto bláholení aspoň ten užitek, že nekritický čtenář, který dosud měl čistou, klidnou víru, v tom čl onom směru počne pochybovati, a to stačí, vždyť pak už nebude daleko k úplnému zapření. Zabředne v nevěru k neštěstí svému časnému i věčnému, ale to takovému světloňosi lidstva (nota bene: Světloňos se jmenuje latinsky Lucifer) úplně stačí. — Apage, satanas!

J. Ch.

Studentská turistika.

Ph. St. ANT. ŠTĚPÁN:

Dojmy z cest.

Stuttgart.

Rozloučiv se s Norimberkem, spěchal jsem dále, pobádán jsa mocnou touhou, zřítí nové a nové kraje. Zaměřil jsem do království virtemberského, jež jest dle obyvatelů čtvrtý, ale dle velikosti pak třetí stát v říši německé, zaujímajíc území skoro tak velké jako Morava. Na hranicích bavorsko-virtemberských, kde se musilo přesedati, byl ihned nápadný u vlaku značný počet kupé IV. třídy, s nimiž se tu setkáváme poprvé. Kupé ta jen o málo se liší od III. třídy na našich lokálkách a určena jsouce pro široké vrstvy lidu, bývají nejhustěji obsazena.

Jak pestrý obraz rozvínoval se tu před zrakem mým, když unášen vlakem, hleděl jsem z oken na onen pruh krajiny, jež se po obou stranách rozkládala. Bylo mi, jakoby rozvínoval se před námi dlouhý, pestře vyšívaný koberec. Zelené luhy a úrodné lány, protkané stříbrnými potůčky a řekami, střídaly se s tmavými háji a lesy. Obzor pak lemovaly tu stráně vinicemi porostlé, tu hory a pusté skály. Od přirozené zeleně ostře odrážely se četné červené komíny velikých závodů průmyslových.

Pojednou, když vlak blížil se již k hlavnímu městu Stuttgartu, upoutal moji pozornost tmavý bod na obzoru, poněkud nad zemí se vznášející, jenž — jak se zdálo — se pohyboval. Pták to býti nemohl, ježto nebylo by jej možno na onu dálku viděti. Upozornil jsem spolucestující na onen zjev a brzy rozpředla se živá debata o tom, co by to asi mohlo býti. Byly vysloveny různé domněnky, ale žádná z nich neuspokojovala. Při tom oči všech upřeny byly k onomu předmětu, jenž s velikou rychlostí pohyboval se v témže směru jako vlak k městu. Čím více pak se blížil, tím mohutnější byly jeho rozměry, až kdosi vykřikl pln vzrušení: „Zeppelin, Zeppelin!“

A v skutku! Po krátké ještě době bylo možno již rozeznati hlavní obrysy obrovského řiditelného balonu Zeppelinova.

Ve Stuttgartě, kamž vlak právě dojížděl, bylo neobyčejně živo. Na náměstích, ulicích, v oknech, ba i na střechách domů tísnily se celé davy lidí, upjatě zírajíce k obloze a od úst k ústům nesla se jásavá zvěst: „Zeppelin je tu!“

Konečně vlak vjel do rozsáhlé nové budovy nádražní a sotva zastavil, spěchali všichni pasažéři k východům.

Jakmile octli jsme se na ulici, zaslechli jsme již nad hlavami mohutný hukot dvou pracujících motorů a již hromové volání slávy přivítalo vzducholod', jež majestátně plula nyní oceánem vzduchovým, sniživši se asi na 300 m. Bylo již možno spatřiti v lodi lidské postavy, jež mávaly praporečky a šátky na pozdrav jásajícím davům.

Vzducholod' zameněvovala nad městem, aby bylo zřítí, že opravdu jest ovládána rukou lidskou a ne pouze větry, a po chvíli počala se rychlým tempem vzdalovati v původním směru zpět. Poněvadž bylo zřítí, že ponenáhu se níží, vznikla domněnka, že se přece snese k zemi za městem, ježto na ulici neb na náměstí by nebylo dosti místa pro takový kolos.

Nyní nastala vřava k nevypsání. Tisíce a tisíce lidí hrnulo se ulicí za balonem v šíleném spěchu, neboť každý chtěl býti na místě, až balon přistane k zemi. Vozy elektrické dráhy po celé trati jeden za druhým bez zastávky ujížděly, jsouce přeplněny davy, a s nimi o závod nepřetržitá řada kočárů. Aby zmatek byl ještě větší, množství automobilů — jež při té příležitosti několikeronásobně zvýšily taxu — za ohlušujícího troubení, pískotu a zvonění razilo si bezohledně cestu hustým davem pěších.

Unášen zástupem, dospěl jsem skoro po jednohodinném závodním běhu na širé prostranství za městem, kde zatím již klidně na zemi odpočíval kolos „Zeppelin“. Prodrál jsem se až k vzducholodi samé, abych si mohl z blízka prohlédnouti tuto chloubu Němců.

Byl to košalný balon v podobě obrovského doutníku, plynem plněný. Kostru, jež je z aluminia, pokrývá dvojnásobný obal, dole pak jest loďka pro lidi a dva benzinové motory s obrovskou hybnou silou. Motory pohybuji propelery, které jsou po obou stranách umístěny a ženou tak celý balon v před, neboť lopatky ty odrážejí se o vzduch. Na předu po obou stranách umístěny jsou asi 4 menší vodorovné plochy, jež lze z loďky skláněti dolů neb vzhůru a tím způsobiti ponenáhlé klesání neb stoupání balonu; v zadu pak jest plocha v poloze vertikální, jež v podobě kormidla řídí směr na pravo a na levo.

Asi po hodinovém odpočinku „Zeppelin“ se pomalu a klidně zvedal kolmo vzhůru se čtrnácti osobami za zvuku hudby a nadšeného provolávání slávy nesčíslného davu, a dostoupiv jistě výše, stanul. Tu teprve začaly pracovati motory a vzducholod' s velikou rychlostí se vzdalovala, až po nějaké chvíli zmizela za obzorem.

„Zeppelin“ byl hrdinou dne. Balon ten má jméno od Ferdina da hraběte Zeppelina, který r. 1838 v Kostnici se narodil, studoval polytechniku ve Stuttgartě a pak oddal se dráze vojenské. Zúčastnil se války rakousko-německé r. 1866 i francouzsko-německé r. 1870—1871 a roku 1890 vystoupil ze služby již jako generalleutnant. Od té doby pracoval na sestrojení řiditelné vzducholodi a od r. 1900 počal pokusy s balonem ve Fridrichshafenu. Aby akce na budování a zdokonalování vzduchoplavby se urychlila a mohl každý dle možnosti o ni si zásluhy zjednat, vydala Motorluftschiff-Studiengesellschaft sběrací známky po 10 fenicích a ze sebraného obnosu 6,096.555 M zřízeno „Zeppelinovo nadání“ a založena i společnost pro stavbu vzducholodí pod jménem: Luftschiffbau Zeppelin in Fridrichshafen.

Po této epizodě mohl jsem teprve věnovati pozornost okolí. Z předměstí Cannstadtu odjel jsem zase zpět vlakem do Stuttgartu, jenž leží v překrásné poloze v údolí, obklopeném odevšad stráněmi, porostlými vinicemi a háji, mezi nimiž jsou roztroušeny pěkné villy a vinou se cestičky, „Steige“ zvané, odkud jest čarokrásný pohled na město.

Stuttgart, hlavní a sídelní město království virtemberského, má ráz zcela jiný, než vážný, starobylý, středověký Norimberk.

Náměstí i ulice zcela nové, moderní, pravidelné, jsou tvořeny monumentálními stavbami v různém slohu tak, aby obraz byl co nejpestřejší a při tom všechny části tvořily jednotný, harmonicky ladný celek.

Již obrovská budova hlavního nádraží sama jest uměleckým dílem prvního řádu. V čele jsou dvě obrovská pohyblivá kola, na něž všechny koleje ústí, tak že místo zdlou-

havého posunování lokomotiv neb vozů s koleje na kolej, jednoduše zajede se na ono kolo a to otočí se s vozy, kam je třeba. Vedle nádraží hotel „Marquardt“ a naproti němu budova hlavní pošty, obě v monumentálním stylu, uvádějí nám na paměť, že jsme se ocitli v sídelním městě královském.

Po několika krocích, octnuvše se na „Zámeckém náměstí“, nevíme, čemu se máme dříve obdivovati. V čele náměstí pyší se nový, residenční zámek královský, ve slohu francouzské renaissance (v l. 1746–1807 stavěný, s 365 pokoji, sály a freskami; od něho vede stromy posázená ulice, „Planie“ zvaná, ke starému zámku, starožitné to budově na rozích věžemi opatřené. Podobá se dávnému hradu, v jehož dvoru jest bronzová, jezdecká socha hraběte Eberharda „im Barte“. V zámku tomto byl jsem na čas též uvězněn.

V místnostech totiž hradních jsou umístěny vojenské sbírky děl, pušek, mečů, šavlí, praporů, kulí a pod. Celé serie vojáků stojí tu v dávných i novějších krojích. Mne pak zvědavost pudila, abych si vše prohlédl. Shledav dveře pootevřené, bez rozpaků vstoupil jsem dovnitř, neptaje se, zda jest přístup dovolen čili nic, a počal jsem s prohlídkou. Prošel všemi místnostmi a nepotkav ani živé duše, vracím se k východu, ale jaké bylo moje překvapení, když jsem sebral, že jsou dveře zavřeny. Klepání a volání bylo marné; kol mne všude jen postavy nepřátelských vojáků s napřaženou zbraní a výsměškem v tváři, jakoby čekaly na povel k útoku, chtějíce ztrestati smělost vešelce, jenž odvažuje se tu rušiti jejich klid. Čas míjel zvolna, zvolna... S resignací oddávám se již svému osudu, když pojednou z dále zaslechnu tlumený hovor. Aby účinek byl tím jistější, chopil jsem jednu z dělových kulí, jež opodál srovnány ležely, a buším jí statně do železných vrat. To pomohlo! Vrátný konečně otevřev, spustil delší, nesouvislou řeč a mezi jiným se zeptal, čím jsem to tloukl do dveří. Spatřiv pak onu kulí, leknutím pustil klíče a zůstal celý bez sebe. Myslil jsem, že se o něho pokoušejí mdloby „Nešťastníče, vždyť je to granát, dosud nevystřelený,“ vyrazil konečně ze sebe, „ten vám mohl ovšem pomoci odtud bleskurychle na čerstvý vzduch a z musea na dělati hromadu trosek.“

Zatím na náměstí před hradem bylo živo. Na cestičkách pěkně upravených v parku mezi nádhernými květinovými koberci zřítí bylo pestrou směsicí různobarevných čepiček, pod nimiž usmívaly se zjizvené tváře studentské, nádherné toalety dam, lepé uniformy vojenské i nejnovější stříh nudou znavených velkoměstských elegantů. Všichni bavili se, naslouchajíce lahodným zvukům vojenské hudby, jež dnes — jako každodenně — tu koncertovala. Čarovné zvuky hudby zalétaly až k úchvatné soše Schillerově, od Thorvaldsena modelované, jenž opodál v zadumání snil o době, kdy sám čarokrásnými zvuky své básnické lyry dovedl rozechvíti všechny struny mladistvých srdcí.

Vis-à-vis sídelnímu zámku tvoří imponantní nová „královská budova“ (Königsbau) z r. 1856–1869 se skvostným ionským sloupopadím, báječnými výklady, bursou, sály a restauracemi. Vedle ní pak pyšní se palác korunního prince v římském palácovém slohu z r. 1846–1850 od Gaaba. Z jiných nádherných budov, jimiž namnoze Stuttgart jest ozdoben v nejrůznějších stylech, sluší ještě uvést budovu státního archivu a přírodnický kabinet ve slohu klassickém, Vilhelmův palác, museum výtvarných umění v italském palácovém stylu, palác královny Olgy na Zámeckém náměstí, budovu král. bibliotheky, justiční palác ve slohu renaissančním, techniku atd. atd. Ozdobou města jest skvostná, nová radnice, jež stavěna jest r. 1905 ve slohu pozdní gotiky.

A jako již pohled sám na ony stavby jest úchvatný, tak i na drahocenné sbírky, jež mnohé z nich chovají, ať již jsou to obrazové galerie, ať bibliotheky, jdoucí do statisíců svazků s cennými inkunabulemi, sbírky přírodnin, mincí, mědirytin, antik, starožitností atd.

Z kostelů, jichž jest ve Stuttgartě hojný počet (18 evangel., 1 reformní, 4 katol., 7 protest. sektář., řecko-katol. kaple, synagoga) vyniká zvláště kollegiální chrám (1436 až 1531) s moderními malbami na skle dle Nehera, s náhrobky vřtemberských hrabat z let 1265–1519 a s četnými architektonickými a plastickými uměleckými ozdobami, sochami a pomníky; dále chrám sv. Leonarda (1470–1491) v gotickém slohu se štíhlou věží, s překrásnými malbami na skle a kamennou horou Olivetskou, veliké umělecké ceny. Pozoruhodná jest i synagoga v maurském slohu r. 1800 postavená. K okrase města přispívají i četné fontány, kašny, pomníky atd.

Když pak znavení jsme již ruchem a šumem pouličním, najdeme občerstvení v Zámecké zahradě, jež od král. hradu až k předměstí Cannstadtu se táhne v rozloze asi 60 ha. Jest mílo poseděti u rybníčka, na němž labutě laškují, hlídány jsouce překrásným skupením běloskvoucích Nymf. Jinak najdeme tělesného osvěžení v útulných restauracích. Vzpomínám, jak jsem byl překvapen, spatřiv v jednom hostinci vedle německých novin vyloženy i „Humoristické Listy“, „Právo Lidu“ a několik jiných českých časopisů. Myslil jsem, že snad hostinský jest Čech, ale on, ani personál česky neznali. Odebírá prý to pro několik Čechů, již se tu časem scházejí. U nás ve zněmčeném území bychom se s podobným úkazem sotva shledali.

Stuttgart s přilehlými místy čítá nyní asi přes 260.000 obyvatel a vzmáhá se stále průmyslem. Proslulé jsou tam továrny na pianu a harmonia, strojírny, zvonolijny, továrny na barvy, cigarety, chemikalie atd.

Obchod podporován jest obchodní a živnostenskou komorou, bursou, 27 konsuláty cizích států, peněžními ústavy a pod. V knižním obchodu Stuttgart závodí s Lipskem. Každého roku koná se tam veliký knižní trh pro jižní Německo.

Z ústavů školních zaujímá přední místo technika obsahující oddělení pro architekturu, stavitelství, strojínictví a elektrotechniku, chemii, matematiku a přírodní vědy a oddělení pro odbor všeobecně vzdělavací. Pro polní hospodářství jest ve Stuttgartě král. ústřední ústav, který jako poradní a sprostředkující orgán, má za účel veškerou prvotní výrobu a s ní spojené živnosti, jakož i obchod v plodinách podporovati, na hospodářské a lesnické ústavy dohlížeti a k přáním hospodářských spolků příslušný zřetel bráti. O vzdělání lidu stará se vláda pečlivě. Každá obec o více než třiceti rodinách musí míti školu, jednotlivé pak třídy nesmějí míti více než 70 žáků. Obecné školy podléhají tam doзору církevní rady katolického neb evangelického vyznání.

Stuttgart slul původně Stutgarten či Stutengarten, t. j. hřebčinec, a vyskytuje se v historických dokumentech po prvé r. 1229 jako místo, kde cizí kláštery měly své vinice. Od r. 1316 jest sídlem hrabat z Würtemberka, pod jejichž panstvím se zveleboval. Koncem XVIII. století pozvedl se, zvláště když v letech 1775—1794 tu byla proslulá škola, zvaná „Karlsschule“, na níž se i Schiller vzdělával. Nyní ona budova je změněna v akademii, kde umístěny jsou královské stráže a konírna.

R. 1866 bojovalo Vírtembersko na straně Rakouska proti Prusku a přemoženo byvši, musilo ve dvou měsících zaplatiti 8 milionů M válečné pokuty a uzavřelo zároveň jako Bavorsko a Badensko s Pruskem spolek na výboj a odboj. Když pak r. 1871 prohlášen král pruský Vilém I. císařem německým, uvedeno bylo Vírtembersko v tužší závislost na Prusku a byla obmezena jeho samostatnost a svrchovanost. Tím klesl ovšem poněkud i význam Stuttgartu, ale nicméně jest dosud pro překrásnou polohu, mírné podnebí a proto, že jako sídelní město krále poskytuje mnohé výhody a příjemnosti velkoměsta, nemaje pro nevalnou velikost jeho nesrovnalostí, zhusta vyhledáván od cizinců k delšímu pobytu.

STUDENTSKÁ HLIDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

ÚNOR 1911.

ČÍSLO 6.

K šedesátým narozeninám J. Ex. Dra. Albína Bráfa.

Na den 27. února připadá dovršení šedesátého roku věku Dra. Bráfa, šedesátého roku činorodého života, posvěceného práci a věnovaného upřímné snaze o pravý rozvoj národa. Nemůže býti přirozeně úkolem naším podávati zde data života a ocenění činnosti Bráfovy — k tomu je jiné, způsobilejší pero povoláno — ale je to pocit obdivu a úcty, jenž nás k tomu vede, abychom do vínku oslavence i my vpletli svěží snítku upřímného i oddaného holdu.

Dr. Bráf je velikým mužem a zdárným synem svého národa v každém směru. Ať jako universitní professor svým názorným a bystrým přednesem a v pravdě vědeckou hloubkou svých přednášek takové množství posluchačů k sobě poutá, ať jako vynikající pracovník na sněmu zemském nebo v panské sněmovně říšské rady věhlasem svým podpirá obtížnou práci jednotlivých výborů zákonodárných sborů, vždy a všude jedná s poctivostí žulového charakteru, který nedbá osobního prospěchu ani marné chvály vrtkavého davu. V době, kdy tak bolestně již pocítujeme všeobecné rozvolnění každé authority, je Dr. Bráf vzorem jak třeba jednat, chceme-li dosíci opět nápravy. Je to pro osobu jeho charakteristické a ať malá tato událost nezanikne s těmi několika, kdož byli jejími svědky. Když v době oslav pětistiletého výročí kutnohorského dekretu někteří akademikové násilným rušením přednášek snažili se vynutiti jich zastavení a přednášky na ten den z rozkazu místoděkanova skutečně také zastaveny, tu ještě dříve, než o tomto zastavení došla na fakultu mezi posluchače zpráva, očekávali někteří příchodu Bráfova. Ten ovšem přišel, ale toho dne nepřednášel: „Je smutné, pánové, že u nás mnozí všechno rádi oslavují lenošením. Práce nám je třeba, ne lenošení. Buďte jisti, že by mne terror od přednášek nikdy neodvrátil, ale pan místoděkan nařídil, že se dnes přednáseti nemá. Já jsem vždy uposlechl rozkazu, jemuž jsem poslušností povinen a nebudu tedy ani zde jednat proti němu, ač se s ním osobně shodnouti nemohu!“ — Ano, to na Bráfovi vzbuzuje úctu: jeho vážná, nezištná práce, blahu jiných věnovaná a jeho žulový charakter.

O Bráfovu jubileu prolétne ovšem zmínka všemi listy, ale vycítíte snadno, že v těch oslavách není příliš entusiasmu, jak jindy při podobné příležitosti bývá obyčejem. Něco tu brání plně poukázati na veliký jeho význam. Hluboké katolické přesvědčení je to, co ubírá Bráfovi popularity, co působí tísnivě na všechny, kdož vzdouvajíce bez přestání jisté vědecké nully spatřují pojednou, že pravá velikost a pravá věda pojí se zde s vroucí a velikou vírou katolickou.

Mrazivý ten dech však nezničí květy ve věnci zásluh na skrání oslavence, vždyť skutky dobra mají hodnotu absolutní samy v sobě a na konec přece jen nezbude, leč skloniti se před majestatem pravdy.

Zachovej, Pane, národu velikého jeho syna a žehnej práci jeho v službách dobra, by k lepší budoucnosti ukazoval cestu a zářil vzorem svým nám v plodné práci in multos felicesque annos!

Člověk bez náboženství, to jest bez jakéhokoliv vztahu k vesmíru je zrovna tak nemožný, jako člověk bez srdce. Může sice někdo nevědět, že má náboženství jako může nevědět někdo, že má srdce, ale bez náboženství nemůže člověk žít jako bez srdce.

Tolstoj: Náboženství a mravouka.

HYNEK J. SMRK:

Ad Te voco, Maria!

(Z cyklu „Uvadlé i svěží květy“.)

K Tobě volám, Svatá, požehnaná Panno,
jež jsi Máti po vše věky lidstvu dobrotivou,
Tobě bylo od věčnosti Bohem dáno,
abys byla lidem stráží, silou živou,
jež by útočištěm byla ubohým a zoufajícím,
ve Svou ochranu je jako v přístav brala
bezpečný a tichý, těch skytla úpějícím
a jim pohár Lásky, Smilování dala.
K Tobě já též volám o přímluvu Svatou
v pevné důvěře a oddanosti v Pomoc Tvoji,
jež zapudí jistě trudnou mysl klatou,
zázrakem mé rány otevřené zase zhojí,
když jsem týrán trny pokušení,
jež se jako hadi smrtící kol těla mého
lstivě vinou a já již bych v zapomnění
padl, kdyby nebylo Tvé Lásky, Smilování Tvého,
jež mně teskně k Tvému Synu ukazuje,
jak jsa ztýrán trpí těžce pro mou vinu,
jak se Svatá hlava v smrti bolně nachyluje,
a tvář přelétá již posel smrtelného stínu.
K Tobě volám, když má duše v nadvězdě se noří
taje, laskavá Tvá pomoc jako anděl Míru
ke mně slétá, když duch ohněm šířajícím hoří,
Ty mně dáváš v Sebe, Svatá Máti, zářnou víru!
Po celý můj život buď mně, Maria, štítem,
proti světa nástrahám a nebezpečným svodům,
sviť mně v temno žití milostivým svitem
mateřské Svě Lásky, veď mne k věčným hodům
nesmrtelných krás a slastí v nadvězdnou Svou říš,
dej mně mužně patřit proti nepřítelům voji,
duch můj vzlétej k Tobě, Svatá Panno, výš a výš,
dej mu píti z pramene Svých milostí a Lásky Svoji.
A když anděl smrti Azrael mně dechne chladně v tvář,
jak když podzim mrazivými větry slední květy ovívá,
tehdy sviť mně na dalekou cestu Tvoje tichá zář,
se rtu splyň mně naposlědy: „Zdrávas’, zdrávas’, Maria!“

Studentské hnutí sociální.

Vývin evropských kulturních národů za posledních sto let měl za následek pomalý rozklad starých poměrů společenských. Nová organisace sociální se uskutečňuje; v ní zápasí myšlenka demokratická s myšlenkou třídní, kapitalismem vyvolanou. Dosud stává se účast všech soukmenovců na vy-moženostech státního a hospodářského života, stále nutnější to požadavek prohloubeného smyslu pro spravedlnost, rozdělením hospodářské moci vět-šinou illusorní. To má za následek nelibost a rozhořčení v řadách odstrko-vaných, strach o ohroženou moc na straně egoistických majitelů. Vzájemná uzavřenost ještě stupňuje duševní odluku a tím jsou spolu s materialistickou socialní filosofií dány všechny předpoklady, aby „třídní boj“, divoká, bez-ohledná snaha po vzájemné porobě, ano úplném zničení, byl považován za jediný spásenosný prostředek.

Avšak výzva v boj nepřináší zlepšení situace. Jest potřebí okamžikových úspěchů a hledají se v prostředkování. Státní sociální politika má nápomoci zákony a veřejnému blahu sloužícími ústavy zjednatí modus videndi. Pří-měří — ne mír; kompromis třídní — ne třídní smír — — Tiše, ale stále proniká však poznání, že ne násilí, boj, nýbrž jedině skutky z ducha soli-darity a loyality oproti všem prýstící, láska k bližnímu dává a podporuje život na poli sociálním. K ř e s f a n s k o u reformu sociální žádají dnes mnozí — i ti, kteří toto jméno odmítají —, poněvadž jen tyto základní my-šlenky jsou s to reelně nám pomoci. „Ne třídní boj, nýbrž třídní smír!“ tak se to hlasitěji a hlasitěji ozývá z divé směsice hlasů.

Smír třídní! První krok k tomu je třídní d o r o z u m ě n í. O pohled do duševního života třídy druhé, úctu před motivy jejich skutků a cenění, poznání nutnosti společné práce a rovnoprávnosti se jedná. Uvedení a pa-tričné zařazení do národního celku, výchova k solidaritě jest paedagogickým problemem.

Oba dnes zápasící směry v paedagogice snaží se jej různým způsobem rozřešiti: na jedné straně abstraktním vzděláváním rozumu, životním názorem a vypěstováním charakteru na straně druhé. První směr hromadí z knih státně občanské vědění a národohospodářské znalosti, jichž upotřebení pře-nechává „životu“; druhý dává přednost sociálnímu vyučování názornému, jež vyplývá z praktické sociální činnosti a doplněno jsouc theoretickým stu-diem samo už jest „životem“. První směr studuje zákony a statistiky a vede k specialistice: Kdybychom jej chtěli zevšeobecniti, stala by se z něho velmi snadno „občanská pustina státní“ — druhý poznává lidi a zařízení, dává tisícerou příležitost k pěstování povahy; při tom však nikterak nezanedbává viděné theoreticky prozkoumati. Nepochybně jest jedině s to rozřešiti problém sociálního zájmu a výchovy pro širší vrstvy lidové.

Ačkoliv musíme si přát pro všechny příslušníky národa výchovy vě-domí sociální souvislosti a společenské odpovědnosti, ačkoliv s hledem na moderní vývoj jest docela oprávněným požadavek, aby každý aspoň „kapkou sociálního oleje byl pomazán“, jest přece docela pochopitelné, že je tím větší přípravy v tomto smyslu třeba, čím větší jest obor působnosti v ži-votním postavení. Avšak právě ona povolání, jichž převážně duševní činnost má dalekosáhlý sociální význam, nemají dnes ještě vůbec žádné výchovy sociální. Duchovní a lékaři, učitelé a soudci, úředníci, podnikatelé, inženýři, obchodníci, kolik z nich jest si vědomo dosahu své činnosti oproti těm, jichžto život se před jejich očima odehrává? Nemá právě pro i n t e l l i g e n c i dvakrát tak hlasitě žádána býti výchova, vedoucí k úplnému „po-chopení příslušnosti do celku národa“, k „porozumění jemu“ a k „vůli jemu

sloužití“. Zřetelně pociťuje moderní stát nedostatek sociálně vyškolených sil v těchto kruzích. Zřizuje a podporuje státovědecké pokračovací kursy k doplnění studia universitního. Spolky k rozšiřování sociální osvěty, založené určitými skupinami nebo politickými stranami staví se mu svými přednáškami, kursy a rozšiřováním příslušné literatury po bok — a přece scházela všem těmto snahám potřebná intenzita, dokud se nezmocnily oněch vrstev, jejichž mladistvé vlohy vnímací a energie dávaly zároveň záruku působení v budoucnosti: akademické mládeže. Sociální setba v řadách studentstva — to byla nejdůležitější část problému výchovy k solidaritě.

Její rozřešení jest úkolem sociálního hnutí studentského. Již dávno odnesl si anglosaský a americký student z měsíců své „settlementské práce“ (pobyt a práce v dělnických čtvrtích a řadách) vědomosti o životě chudších vrstev a proletář poznal při tomto styku, že duševní práce není žádnou „zaměstnanou zahálkou“. V románských zemích přivedla politická agitace syna Mus mezi lid. V německém národě scházel tento styk se širšími vrstvami docela, pro studenta byl „život“ příliš daleko mimo aulu akademickou. I když měli snad zájmy, jež přesahovaly přípravu ke zkouškám a zábavy studentské, cestu do dělnických čtvrtí nehledal — vyjma něco málo socialistů — nikdo. Našly sice náboženské, národní a politické snahy ozvěnu na půdě akademické a abstraktně též o nich diskutováno, avšak nejdůležitější: pohled do živého působení sil národa; znalost konkrétního člověka jako základ k porozumění snahám lidským nemělo v rámci oficiální a neoficiální výchovy vysokoškolské místa. Zde musilo nové hnutí ruce k dílu přiložiti.

Hrdi můžeme katolíci na to býti, že to byly katolické kruhy, jež potřebu nového hnutí první poznaly, a že v této nejmodernější snaze na sociálním poli naši souvěrci v Německu a Rakousku v čele kráčeji. Kruhy, jež byly blízké známému spolku „Volksverein für das katholische Deutschland“ a svazu „Arbeiterwohl“, přimlouvaly se roku 1907 o založení „Sekretariatu sociálních studentských kroužků“ („Sekretariat sozialer Studenten-Zirkel“, což později změněno v Sekretariat sozialer Studentenarbeit se sídlem v M. Gladbachu, Sandstr. 5—1), jehož vedení bylo předáno mladému, sociálně nadšenému knězi dru. Karlu Sonnenscheinovi. Zde nalezlo nové hnutí své východiště, stálou pobídku, své centrum, svou páteř. A ukázalo se brzy, že vyhovuje hluboké vnitřní potřebě moderního studentstva; byloť s to strhnouti nejen studentstvo katolické, jehož světovému názoru idea třídního smíru tak jak tak musí býti blízkou, nýbrž i veliké řady mimo tento názor stojících.

Jeho cílem jest: nahraditi dosavadní nedostatečné předběžné vzdělání sociální základním věděním na tomto poli, vychovati vůli ke skutečné obětavosti, zvýšiti příležitost ke styku a přátelství mezi členy různých tříd. Nemá při tom býti kladen důraz na přílišnou činnost vnější, nýbrž duševní působení na studentstvo jest zde na prvním místě. „Duše má býti přeměněna k našim novým povinnostem.“ Cestou k tomu jest kromě činnosti větších a menších sdružení, jež se sociálním studiem zabývají a referáty a diskusemi, prohlídkami a četbou rozumové vyškolení zjednávají, bezprostřední účast studentů na životě spodních tříd lidových prakticko-sociální charitativní činností: styk člověka s člověkem, s jeho duševními zkušenostmi a impulsy k další práci.

Právě tato posledně jmenovaná praktická stránka hnutí jest velmi zajímavá. Neboť v ní ukazuje se nejzřetelněji schopnost nového hnutí přizpůsobiti se různým poměrům, okolnostem místním, požadavkům jednotlivých skupin studentských. Katolické studentstvo navrátilo zde svému starému dědictví, spolkům sv. Vincence, dřívější čest; jako před 70 lety vychází student na místa bída, pomoc přinášeje, soustrasti se učí. Tak se mu otvírají všechna

pole katolické charity: ochrana dětí, starost o učně, péče o nemocné, zprostředkování míst, právní porada, navštěvování nemocných atd. Nezastavuje se však u trpících soukmenovců, vniká naopak do vzrůstajících se vrstev lidových, do stavovských a odborových spolků, do spolku dělnického a do spolku tovaryšů, pracuje v sekretariátě, v knihovně, jako přednášející, jako pořadatel lidových vzdělávacích večírků a p. Nebude právě toto vžití se do spolkového života katolického, tento vzrůst solidarity ve vlastním táboru toto upoutání výpomocných sil a akademicky vzdělaných vůdců našemu lidovému hnutí k největšímu prospěchu? Předně styk studentstva se s p o l k y m l á d e ž e poskytuje v tomto ohledu nejširší perspektivy. A je-li už občasné obcování v těchto kruzích příčinou živého vlivu vzájemného, jsou formy spolupráce a residenční práce (Gemeinschafts und Residenzarbeit) s to částečně, ano úplně nahraditi anglický „settlement“.

Při první (Gemeinschaftsarbeit), jež bývá pravidelně sekretariatem ve větších městech v prázdniny organizována, ubytuje se několik studentů na týden v domě tovaryšů, absolvují zde sociální kurs s přednáškami a prohlídkami a věnují volný čas tovaryšům, jedí s nimi a účastní se jejich zábav. V druhém případě (Residenzarbeit) ubytuje se jednotlivý student v nějakém sociálním ústavě, dostane na několik měsíců zdarma zaopatření a koná za to denně několik hodin práci administrativní, vyučuje, pořádá divadlo a p. Oba způsoby zaměstnání, jež jsou pro mladé učence dny hlubokých dojmů a sociálního zjevení, těší se vždy hojné účasti. Při všem tom bylo hlavně využitkování prázdnin k prakticko sociální činnosti v intencích zakladatelů.

Nové pole otevřelo se však sociálnímu hnutí studentskému v činnosti v dělnických vyučovacích kursech, jež si už roku 1901 university podmanily. Vyučují se základní předměty. Při tom, mimochodem řečeno, přišlo se k poznání, že při vyučování mateřštině naskytla se nejlepší příležitost k boji proti literárním škvárům. Přednášky, prohlídky výstav a sbírek uměleckých, exkurse a slavnosti tvoří chvíle oddechu mezi dobou pravidelného učení. Rodiště těchto kursů jsou města universitní. Na 25 říšsko-německých vysokých školách jsou již zavedeny a to ve formě docela neutrálních kursů, jichžto se zúčastní studenti a dělníci všech skupin bez rozdílu politických. Bylo to zásluhou sekretariátu M. Gladbachského, že přenesl myšlenku studentských vyučování dělnictva na prázdniny a že pracoval na vývoji takových studentských obecných škol z části v dosavadní formě, z části opíraje se o křesťanské odborové spolky dělnické.

Tak není dnes skorem university v Německu, na niž by v nějaké formě nové hnutí se nebylo zakotvilo. Kromě semestrálních (universitních) spolků studentských působí dnes 113 prázdninových sdružení; kromě velikého, těžkopádného spolku k pořádání přednášek malý, volný přátelský kroužek. A stále intenzivněji počínají též i starší spolky nové idey si osvojovati; čtenářské spolky a korporace (buršácké spolky) blíží se problému, diskutují o něm a ne zřídka stávají se horlivými podporovateli idey sociálně studentské. Na dělnických kursích Německa působilo v uplynulém semestru okrouhle 900 studentů a studentek jako učitelé asi 9000 dělníků a dělnic.

V R a k o u s k u účastní se katolické studentstvo Vídně, Prahy, Innsbruku a Št. Hradce živě na nových snahách. Byloť ve vídeňských křesťanských spolcích mládeže v obou posledních zimách konáno skorem půl druhého sta přednášek studenty. Příští zima má přinést zřízení studentských kursů vyučovacích též na universitě vídeňské. V neněmeckém táboru je to předně studentstvo slovinské, jež se věnuje sociálně studentské práci. V Rakousku to bylo též, kde v nekatolických kruzích studentských význam nového hnutí bystře byl pochopen. Časopis „Hochschulstimmen aus des Ost-

mark“ piše 29. ledna 1910 o v M. Gladbachu vydávaných „Soziale Studentenblätter“: „Německé národní studentstvo . . . může z nich přejati, kterými cestami má se co nejdříve ubírat, nechce-li na sebe uvaliti výtku, že zaspalo století . . .“

Všude je to elita studentstva, duševně nejčilejší, jež nové sociální idey studentské přejímá a předává; a tak může hnutí, jehož životní schopnost a rostoucí rozšíření jest dokázáno, klidně hleděti vstříc budoucnosti. Nejen že obnoví v řadách studentstva starý idealismus v nové, časové formě, nýbrž ponese vlny nadšení též v řady vzdělců mimo vysokou školu stojících. Též i ženská část naší intelligence bude sociálně činnou studentkou nově povzbuzena; kollegině sociálního studenta nebude již svůj volný čas trávit v estetisující hře. Sociální hnutí ve vzdělaných k r u z í c h ž e n s k ý c h, to by byl asi nejbližší krok na stavbě velikého díla třídního dorozumění a třídního smíru, jež zjednáním duševních styků, úcty s přátelstvím počalo mezi nejcharakternějšími zástupci obou bojujících tříd.

Na konec budiž věnována pozornost námitkám, jež z katolické strany proti studentskému hnutí sociálnímu byly činěny. Okolnost, že při sociální činnosti studentské vznikají styky mezi studentstvem katolického a nekatolického názoru světového, dále že značná část mladistvé energie se spotřebuje, a konečně že pole sociálních teorií patří k oněm, jež dávají možnost základně různého pojednání ve smyslu různých náboženských a politických stanovisk, vyvolala u mnohých obavu, že by se mohlo katolické studentstvo státi liknavým v prohlubování svého světového názoru. Starost, jež se musí zdáti oněm, kteří nesoudí pouze dle theoretických možností z vnějšku, nýbrž již sami ruku přiložili k nové činnosti, bezpředmětnou. Neboť praktická zkušenost dokazuje opak; zřetelně jest pocíťováno, že právě v sociálně činném studentstvu ožívají opět problémy náboženské. Styk s jinak smýšlejícím ukazuje hlouběji a plastičtěji význam zásad názoru světového, nutí přemýšlení, a zkušenost, že jsme nemohli námitku nějakou ihned vyvrátiti, musí býti mladému katolíku pobídkou intensivnímu zaměstnávání se s náboženskými pravdami. Vynaložená energie ztracena není; návštěva vincenciátská, přátelství dělníka čestného i za nejtěžších okolností nemělo by snad žádného vlivu na náš duševní život? A zabývání se sociálními teoriemi, jež se pěstuje v katolických organizacích studentských, přivádí přece vždy na otázku, jak se máme z našeho stanoviska oproti projednávaným problémům zachovati. Proto nemůže býti řeči o odstrkování otázky světového názoru. Co se však nějakého snad pobloudění týče, toto nebezpečí jest již mnohem déle; je to výsledek našeho příliš abstraktního zabývání se se životními problémy a bývá praktickou činností jen zmírněno. V odloučenosti, v záři studijní lampy vznikají pochybnosti u víře mnohem rychleji, než v živém styku s bolestmi a radostmi našich bližních; zvláště když se větší část naší sociální činnosti přece vždy v katolickém ovzduší bude odehrávati a když se snadno můžeme o to postarati, aby jen živly dostatečně ucelené byly na neutrální půdu vysílány. Proto ne náboženský indiferentismus, nýbrž vřelý život očekáváme od sociálního hnutí studentského; možno, že nedaleká jest doba, kdy katolické studentstvo nebude jen náboženské ideály míti, nýbrž kdy obětavě bude na př. v laické katechesi spolupůsobiti. K tomu ovšem jest potřebí kromě zkušeností v sociálním životě získaných ještě missionářské činnosti v jeho řadách a předně oně instituce, pro níž dnes se ještě málo děje: Do hloubky jdoucí, duševním potřebám moderního studenta vysokoškolského vyhovující s t u d e n t s k é s p r á v y d u c h o v n í. Její brzké zřízení bylo by nejdůležitější pomocí, kterou se strany církevní katolickému studentstvu a sociálnímu hnutí studentskému možno věnovati.

Literatura: K další informaci o tomto tematu se doporučuje: Dr. C. Sonnenschein: „Die sozialstudentische Bewegung“ a stud. theol. Jan Dahl, „Studentische Gemeinschaftsarbeit“ (první a druhý sešit ze „Studentenbibliothek“, vydáno od Sekretariat sozialer Studentenarbeit, M. Gladbach); dále od r. 1909 vycházející „Soziale Studentenblätter“ (ročně 8 seš. za 1 M.), přinášející přehled a upozornění na všechny příslušné publikace. O ethické a paedagogické stránce problému poučí nejlépe článek „Soziale Arbeit der studierenden Jugend in England und Amerika“ ve Fr. W. Foerster „Christentum und Klassenkampf.“ Tentýž autor poukazuje ve své poslední brožůře „Staatsbürgerliche Erziehung“ znovu na důležitost sociální výchovy našich studentů vysokoškolských.

*Pravé vědění po mém soudu
My známe to, co pouze milujeme.*

— *získává se srdcem, t. j. láskou.*
(Z dopisů L. N. Tolstého, Osvěta.)

J. CH.

Dissidii caput Summus Pontifex.

(Dokončení.)

„To všechno, co mi zde uvádíte, může snad utvrdit toho, kdo již od dětství jest vychován v římské víře, ale na mne to nepůsobí pražádným dojmem. Jsou to vývody vaší archaeologické školy, které jest každý sebe vzdálenější a umělejší výklad k tomu dobrý, aby jí pomohl ze zbytků omšelych kamenů dokázati něco, co se ve vaší církvi zavedlo o několik století později. Ostatně všechny ty malby i kamenné rytiny nejsou nic více, než pouhá dekorace bez jakéhokoli hlubšího podkladu a nápisy, které vaši badatelé na nich našli, jsou mnohdy jen náhodně vybraná místa Písma, jichž se vůbec používalo za nápisy v prvotní době křesťanské i tam, kde nebylo obrazů. Když tedy k pouhému dekorativnímu obrazu dostal se nějaký nápis, bylo to pouhou náhodou, jakoby ten nápis byl na holé stěně, a nelze z náhodného toho spojení vyvozovati, že by mezi nápisem a obrazem byla skutečně nějaká souvislost vnitřní.“

„Dobrá námitka. Uznávám. Aspoň potud, že se na ni nedá nic uvést, leda to, že kdo nechce viděti, ten skutečně také nevidí. Divím se, že můžete takto odbývati důkazy tak patrné. Ale nehledě už ani k důkazům uvedeným, považte přece, že vaše tvrzení o náhodném připojení nápisu k obrazu pouze dekorativnímu mělo by aspoň jisté založení, kdyby vyobrazení a nápis při něm se vyskytující nikterak spolu obsahově nesouvisely a kdyby nápisy ty byly snad nějaké z Písma vzaté všeobecné morální sentence, kdyby tedy na př. ke scéně vyvedení vody ze skály připojen byl příkaz mravního zákona: „Co nechceš, aby tobě jiní činili, nečiň ty jim“, nebo zkrátka něco podobného. Ale takto, když nápis jest v úplné vnitřní shodě s obrazem? A pak co se týká uvedených výroků. Jak můžete bráti v pochybnost víru prvních věků křesťanských v primát římského biskupa, když přední reprezentanti tehdejšího církevního světa své přesvědčení tak zřejmě vyslovují?“

„Výroky ty by měly ovšem jistou váhu, kdyby jen bylo možno připustiti, že nebyly vlastně inspirovány z Říma. Ale to se vše provedlo jednoduše tak, že ostatním biskupům přikázáno mluvit a jednat v tendencích Říma, a pak ovšem není nouze o nějaký ten výrok, uznávající primát.“

„Prosím vás, což nevidíte sám, že předpokladem vašeho tvrzení jest již uznání prvenství papežova? Což mne poslechne někdo, na něhož nemám prázdné moci, někdo mně docela rovný a na mne nezávislý? Kdo nemá žádného podnětu uznati, že jest mi poddán, dá své právo jen tak beze všeho odporu zkrátiti, jak vy tvrdíte? A jest možno uvést jen jediný doklad z dějin prvých věků, že by biskupové katoličtí odpírali římskému papeži?“

„Nu, a když tedy bylo zde přesvědčení o primátu papežově, proč pak prohlásil teprve papež Lev I. (440—461), že římský biskup jest hlavou všeho křesťanstva, a proč bylo k tomu potřebí, aby si vymohl od císaře Valentiniana III. (425—455) zvláštní dekret, v němž ustanoveno, že všechna nařízení církevní, nějaké obřady zavádějící, musí vycházeti jen z Říma a že mají platnost zákona, a že každý, kdo by byl obelán papežem do Říma a se nedostavil, může k tomu býti donucen světskou mocí? Z toho jest viděti, jak se věřilo v ten primát, když se jeho uznání musilo vymáhati mocí světskou!“

„Ach, zde máte asi na mysli slova velikého papeže, jimiž tento dávno praktikovanou a uznanou nauku zkrátka shrnul: „Z celého světa jest jediný Petr zvolen, aby povolání všech národů a všem apoštolům i všem otcům církevním v čele stál. Byť bylo mezi lidem božím mnoho kněží a mnoho pastýřů, všechny vlastně vede Petr, jež jakožto svrchovaný pán vede i Kristus.“ (Leo. M. Sermo 4., c. 2.) A to jest zvláštní, že se císař Valentinian dal jen tak beze vší příčiny pohnouti k vydání takového zákona. Císař východu poskytuje pomoci ramene světského jednomu z biskupů na západě, aby dle jeho chuti podrobil mu všechny ostatní, až dosud na něm nezávislé. A je to nápadné, že se nevyskytl také na východě, zvláště v Cařihradě, nějaký tak vlivný biskup, aby si vymohl podobný zákon. A pak, jak vás může zarážeti ta trestní sankce neposlušnosti? Pozbude snad můj právní nárok své účinnosti proto, že mi dána možnost, vynutiti jeho splnění i od těch, kdož by ho snad nechtěli uznati? Ostatně uvedl jsem již výroky z doby daleko dřívější, než jest V. století a mohu vám ještě některé uvést: Tak sv. Ambrož (* 340, † 397), tedy o hodně dříve, než vydán ten inkriminovaný dekret Valentinianův, praví: „Ubi Petrus, ibi ecclesia“ (Kde jest Petr, tam jest církev. In Psal. 11. 57). Sv. Cyprián (* 200, † 258) praví o římské církvi, že jest „kořenem a matkou církve katolické“ (Ep 48 ad Cornelium n. 14). Stručně pak a jasně vyslovuje se sv. Augustin (* 335, † 430): „V církvi římské vždy trvalo popřednictví Stolice apoštolské.“ (Ep. 43, n. 7.)“

„To mi však stále jen uvádíte svědectví těch, kdož sami také pracovali na zbudování primátu a nemůžete mi uvést žádný důkaz výrokem někoho, kdo by stál nestranně mimo sféru papežského vlivu.“

„Jak mohli uvedení svatí otcové budovati primát papežů, když sami o něm již mluví jako o hotové věci? A pak někdo nestranný, nepodrobený vlivu papežovu! Měl snad primát dokazovati svými výroky Tacitus nebo Suetonius? Nestačí-li vám všechny výroky církevních otců západu, pak slyšte dodatkem k uvedenému výroku sv. Irene a sv. Jana Zlatoústého (* 347, † 407): „Syn boží dal Petrovi poslání, aby po celém světě rozšiřoval učení o Otci a Synu. Když pak odevzdal Petrovi klíče, dal smrtelnému člověku v pravdě nebeskou moc, aby církev rozšířil až do končin země a ukázal, že jest pevnější než nebesa.“ (Hom. 54. in Math. n. 2) Origenes pak (* 185,

† 254 za pronásledování Deciova) s patrnou allusí na slova Spasitelova: „Ty jsi Petr a na té skále .“ atd. dí: „Církev jest stavba, kterou provedl Kristus. V moudrosti své vystavěl dům svůj na skále, aby jej brány pekelné nemohly přemoci. Mocnosti pekelné mohou přemoci jen ty, kteří nejsou spojeni se skálou, kteří stojí mimo církev, ale oproti církvi jsou malomocny.“ (Comment. in Math., tom. 12, n. 11.).“

„Nemohu ovšem říci, že by uvedené výroky vzbuzovaly ve mně přesvědčení o vašem tvrzení, ale pokud by z nich se dalo něco vyvozovati, pak by to znamenalo nejvýše, že se římský biskup uznával za vnější pojitko církve, jaksi za vůdce všech ostatních biskupů, ale naprosto to nemá ten význam, který vy tomu přikládáte, že by totiž jemu zrovna příslušela také zvláštní moc stanoviti závazně učení církve a to dokonce, jak se to u vás vyvinulo, i proti všeobecnému sněmu. Zkrátka prvenství jeho není nic více, než pouhá čestná přednost.“

„Ach, tedy jen něco formálního, nějaká přednost, která by snadno zase mohla býti odňata a přenesena na jiného. Docela ne! Již sám Spasitel tam, kde ustanovuje sv. Petra za hlavu církve, mluví takovým způsobem, že na první pohled jest zjevno, že se nejedná o pouhé formální náčelnictví, nýbrž že sv. Petru svěřena péče o zachování pravého učení, při čemž ovšem se mu slibuje přiměřená pomoc nadpřirozená. Vždyť praví Pán výslovně: „Utvrzuj bratří svých!“ (Luk. 22. 32.) Ale i z výroků sv. otců církevních plyne, že oni věřili stejně, jako věříme my dnes; sv. Jeroným praví: „Blaho církve závisí na důstojnosti nejvyššího kněze. Nemá-li pravomoci, jež jen jemu přísluší, moci, jež nade všechny jest povznešena, bude v církvi tolik rozkolů, kolik kněží.“ (Dialog. Contra Luciferianos, n. 9.) A jinde praví: „Co mne se týče, držím se jednoty s Vaší Svatostí, t. j. s učitelskou Stolicí sv. Petra, protože nechci míti jiné hlavy než Krista. Víím, že na této skále jest zbudována církev, kdo s tebou tedy neshromažďuje, rozptyluje.“ (Epist. 15. ad Damasum n. 2) A může-li býti zřejmějších slov, než jsou slova sv. Augustina: „Nikdo nesmíš se domnívati, že máš pravou víru katolickou, kdo nevěříš, že třeba se držeti víry římské.“ (Sermo 120., n. 13.) Proč by byli ti svatí otcové vydávali takovéto svědectví o papeži, když by k tomu neměli prazádné příčiny? Zda z vlastní povahy věci neplyne, že bylo by přirozenější a odpovídalo by více lidské samolibosti a pýše, aby každý biskup považoval se za samostatného? A o tom nikde ani zmínky. Ano vzpomínám velikolepého dokladu o přesvědčení prvních věků křesťanských o směrodatnosti víry římské církve. Je to v originále dochované, v chladný kámen vryté přesvědčení, jež mluví má kamenným srdcím lidským a jež nemůžete stihnouti výtkou zfalšovanosti, jako to činíte při památkách literárních, třeba bezdůvodně. Je to nápis na náhrobku biskupa Aberkia, který jest ovšem pro katolickou dogmatiku důležitý svým svědectvím pro víru prvních křesťanů v osobní přítomnost Kristovu v Eucharistii. Ale i pro naši otázku dá se mnoho vyvoditi: Byzantský hagiolog Simeon Metafrastes napsal v X. stol. na základě starých aktů a hymnů církevních obšírnou biografii jednoho z největších oslavenců v poesii církve východní, biskupa Aberkia, uváděje mezi jinými daty z jeho života, že zmíněný biskup přišel asi v druhé polovici II. stol. (za císaře Marka Aurelia 161—180) do Říma, načež navštívil i jiné znamenité církve křesťanské, ano i v Syrii a Mezopotamii nalezl všude ke své radosti stejnou víru křesťanskou. Před smrtí svou připravil si hrob a náhrobní nápis, který Metafrastes také uvádí a který dle svého tvrzení vzal z původního náhrobku, který však prý již za jeho doby velmi byl poškozen. Tuto zprávu Metafrastovu, jakožto nehistorickou a nekritickou, zamítl velmi rozhodně Tillemont (*Illustrium Ecclesiae orientalis scriptorum vitae et documenta*; Duaci 1636, T. II. p. 1. n.) a i P. Garucci (*Mélanges*

d'Épigraphie ancienne; Paris 1856, p. 1 sq.) ji zamítl, připustiv pouze pravost nápisu, z něhož ještě vyloučil několik veršů, jako prý později vsunutých. Jak vidíte, nepočínali si katoličtí archeologové lehkověrně. Naproti tomu kardinál Pitra (*Analecta sacra*; typis Tusculanis, 1884. Sv. II. p. 162 n.) uznal po bedlivém bádání osobu Aberkiovu za historickou, ježto dle jeho důkazů akta Metafrastova zakládají se na pramenech historických, a mínění jeho došlo stkvělého potvrzení. Angličan Ramsay („The Cities and Bishopricks of Phrygia“ v „Journal of Hellenic Studies“ 1883, str. 474 nn.) na své druhé cestě po Phrygii Šťastné (Phrygia Salutaris) našel totiž u města Hieropole na stěně lázni nejdůležitější a sice originální část nápisu, uvedeného v aktech Metafrastových. Náhrobek tento pochází spíše z doby před rokem 180 po Kr., než z doby pozdější, protože akta Metafrastova uvádějí Aberkia ve styk s císařem Markem Aureliem. V nápise tom se praví mezi jiným, že Aberkios víru poznal od samotného neposkrvněného Pastýře, čímž patrně dává na jevo, že jeho učitelem byl některý z věrozvěstů, blízkých dobám apoštolským. Jakkoli byl tedy přesvědčen o pravosti své víry, přece navštívil Řím a připisuje podnět k této cestě vnuknutí Krista samotného, an dí: „ . . . do Říma poslal mne, abych spatřil město královské a královnu uzřel oděnou v šat zlatý a zlatou obuv mající. I viděl jsem tam lid znamení stkvělé mající . . .“ Na konci nápisu zapovídá pak vložiti někoho jiného do téhož hrobu pod pokutou, kterou by musil rušitel zaplatiti jeho otčině, městu Hieropoli a v obnosu dvojnásobném městu Římu. Původní řecký text i s citovaným překladem najdete v IX. svazku „Vzděl. knih. katol.“ na str. 309 násl. Jak vyložiti počínání tohoto biskupa? Ač přesvědčen o pravosti své víry, přece nastoupil obtížnou cestu na západ do Říma, a biskup provincie tak vzdálené, jako byla Frygie Šťastná, již v II. století po Kr. dává Římu pro jeho prvenství v církvi vznešené tituly královského města a královny, oděné v zlatý šat. Zcela podobně nazývá se u sv. otců Řím: „Sponsa ornata monilibus suis“ a „Regina formosissima“ (Nevěsta ozdobená klenoty svými a Královna nejsličnější). Následoval jen zajisté příkladu velikých svých krajanů sv. Polykarpa a Hegesippa, kteří podobně jako on spatřovali v Římě duchovní hlavu, tu skálu, na které spočívá budova církve.“

„Dosti takového dokazování! Vyvozovati takovým způsobem, jak to vaše škola činí z několika titulů hlavního města říše něco pro primát papežský, to je více, než se může klidně snést!“

„Vaše rozhorlení jest poněkud ukvapené. Uvedené tituly Římu příkládané, dány mu byly otci církevními pro jeho popřednictví v církvi a nikoli jako metropoli říše, na které křesťanům těch věků celkem velmi málo záleželo. Světský Řím byl jim sídlem pohanské vlády a caesarů, kteří sobě vindikovali božské počty, a jakkoli křesťané věrně plnili své povinnosti občanské, nemohli se přece přirozeně poddávat přílišnému zbožňování toho Babylonu nad Tiberou. Vždyť jim stát římský jako takový byl celkem lhostejný jakožto těm, kteří spatřovali vlast svou v celém světě, kteří úkol svůj viděli v rozšíření víry Kristovy i tam, kam ještě nezasáhla moc caesarů, kde neduněly kroky římských legií a kam nezáletla křídla jejich orlů. Vždyť na př. Tertullian praví výslovně: „Nobis nulla res magis aliena, quam publica“. („Není věci pro nás lhostejnější, než jest římský stát.“ Apolog. 38.) Jsou to ovšem slova rigorosního Afričana, ale je to přirozené, že ten, jemuž Skyth nebyl barbarem a Říman privilegovaným pánem světa, nemohl lásku svou upoutati k jedné jen říši a sídlu jejich caesarů.“

„Buď jak buď! Ale v prvenství římského biskupa nevěřím. Důkazy vaší školy jsou buď falsifikáty nebo překroucené a fantastické výklady zpráv zašlých věků, ze kterých se konečně dá vykroučiti všechno. Ale ten, kdo to

pozoruje klidným rozumem a nebyl odchován v té římské pověře, ten prostě nevěří.“

„A můžete hned dodati: věriti nechce. Pak jest ovšem těžko něco dokazovati. Ale na jednu otázku mi přece zůstanete odpověď dlužen. Jak vyložíte celé dějiny církve? Neplyne-li primát z příkazu Zakladatele církve, pak jest celý právní i náboženský život katolické církve nerozlučitelnou hádankou!“

„Pro mne nikoli. Jak na vznik církve, tak i na její vývoj dívám se jako na pouhá historická fakta a nemohu prostě uznati vyšší nějaké poslání apoštola Petra a jeho nástupců.“

„Zřejměji řečeno: neuznáváte vůbec historického faktu působení Spasitele na světě a pak ovšem chápu, že neuznáváte primátu papežova. Prál bych vám jen upřímně, aby světlo pravé nauky vyvedlo vás z temnot pouště vaší nevěry, jejíž zakončení bych pro svou osobu spatřoval jedině v propasti zoufalství.“

S tím jsme se rozešli. Jest vůbec marno některým lidem uváděti sebe zřejmější důkazy. Před patrnou pravdou zavrou obě oči a prohlásí klidně pravý její opak. Nám ovšem jasně září maják, vztýčený ve věčném městě na skále církve, jenž trvá od věků, překonav všechny bouře, jež s takovou prudkostí bily do jeho základů. Co říší padlo již kol něho do moře minulosti, ale to město svaté křesťanského světa dále lidstvu vévodí, a čím prudší jsou ty útoky, směřující k tomu, aby strhly vínek královský se cti-hodného jeho čela, s tím větším nadšením a vnitřní vroucností upírají se k němu zraky millionů jakožto místu, posvěcenému působením i smrtí rybáře z Bethsaidy, za knížete apoštolů povoláného, a proto ani píseň Gariibaldiho ni pochod královský, jež ozývají se ve svatém městě od doby průlomů do Porta Pia, neztlumí toho hymnu, jenž ozývá se s novou silou v duších millionů křesťanského světa, toho pravého hymnu papežského Říma: „O Roma felix“.

JUDr. FRANT. NOSEK:

O poměru církve ke státu.

(Pokračování.)

Míry daleko vyšší ve svém vystupování proti církvi katolické dosáhly proudy politického liberalismu v říši německé a výsledky jejich v zákonodárství byly také daleko příkřejší. Celému pak tomu směru, který přivedl organizaci katolické církve k úplné destrukci a byl jasným manifestem anti-katolických vášní, dán k posměchu vší civilisace blýsknavý titul kulturního boje.

Nová říše německá vznikla obratným vedením protestantského Pruska. Když toto sjednocení dokonáno na bojištích francouzských, tu cítil říšský kancléř kníže Bismark přece jen dobře, že jižní katolické státy jednak z jisté nevraživosti kmenové, jednak i z nechuti politické nad přílišným zmohutněním Pruska, nevstoupily s nějakým zvláštním nadšením do nové říše a že vlád cové jižních států německých, až do té doby svrchovaní, jen s vnitřním odporem podrobili se suverenitě německého císaře. Byly to tedy státy převahou katolické, které měly pozbyti své samostatnosti v protestantské říši,

a tu nebylo zajisté daleko k myšlence, že v katolicismu samotném jeví se pro nový útvar německé říše zásadní nepřítel. Přispěla k tomu zajisté i jiná okolnost. Protektor papežského státu Napoleon III. Pruskem zajat a zbaven trůnu, a tu spojenec Německa, italský král, vida, že mu netřeba se báti od poru pokořené Francie, vtrhl do papežského státu a dobyl i Říma. Bismark vida, že papež proti násilnickému tomu skutku protestuje, že se nechce smířiti s násilným tímto činem, snadno zajisté přiveden byl k myšlence, že vláda papežská vlivem svým církevním bude působiti nepřátelsky proti vzdálenému podnětu své porážky — německému kancléři a nové říši. K této obavě rozhodného tehda činitele a vůdčího německého státníka přistoupila ještě ta okolnost církvi nepříznivá, že v krajích stejně již protestantských měly vůbec převahu antikatolické živly, jež mimo to opojeny štěstím politickým, rozbujněly ještě měrou nebývalou pýchou národní.

Podobně jako v Rakousku, bylo výsledkem svobodnějšího hnutí let osmačtyřicátých volnější postavení církve i v Prusku, kde zákonem ze dne 31. ledna 1850 přiznána úplná svoboda ve správě věcí církevních. Za doby kulturního boje šlo tedy především o to, zvrátiti ustanovení zmíněného zákona, což provedeno hned zákonem ze dne 25. května 1873, jenž zrušiv ustanovení o svobodě církve, výslovně ji podrobil zákonům a doзору státu, a hned na to následuje celá řada zákonů, svírajících postupně volnost církve až k úplnému její ochromení. Směr všech těchto zákonů vysvitne z některých příkladů: Snaha vštípití katolickému duchovenstvu jaksi více patriotického ducha ve smyslu státním, jevila se již v tom, že se studijním řádem pro theology nařizovalo povinné vyučování filosofii a zejména i německé literatuře (zák. z 11. května 1873). V přímém rozporu i s praxí církevní, ano i s dogmatickou její naukou o supremacii papeže stojí § 1. zák. z 12. května 1873, který dovoluje vykonávání církevní moci disciplinární pouze církevním úřadům v říši německé, čímž se ruší zákonitá moc papeže a jeho orgánů (legátů atd.). Jest patrné, že zákonům takového obsahu církev se prostě podrobiti nemohla, a tu se postupovalo v boji, který se na to rozvinul, se strany státu s naprostou bezohledností, a zákony tyto krutě a, což je toho horší, namnoze i libovolně prováděny, při čemž se pruská vláda chápala prostředků stále vybranějších; tak dle zák. z 21. května 1874 směla vláda sekvestrovati majetek beneficia, které nebylo uděleno beneficiátu dle příslušných zákonů světských. Dle práva církevního může biskup býti sesazen jen mocí církevní, a nepozbývá ovšem svého stolce, když na př. byl by vypuzen vládou církvi nepřátelskou, ale oproti tomu stanovil zákon z 20. května 1874, že stolec biskupský, který z nařízení vládního byl uprázdněn, má se vůbec považovati za právně uprázdněný, a vládě přísluší rozhodnouti o správě diecese. Brzy na to, a sice zákonem z 22. května 1875, zastaveny veškeré příspěvky, plynoucí z pokladny státní na účely církevní a případné opětné jejich vyplácení učiněno závislým na prohlášení biskupa, že se podrobuje bezpodmínečně státním zákonům. Zákon pak z 31. května 1875 korunoval požehnané toto dílo zrušením všech řádů a řeholních kongregací, vyjma ty, které se zabývaly ošetřováním nemocných.

Směr, který zde zavládl, napodoben byl i v jiných státech Německa a dokonce i zákonodárství spolkové dalo se strhnouti na tu dráhu a zákonem ze 4. května 1874 projeveno jasně, k jakým výstřelkům mohou dospěti protikatolické vášně: Je to u n i k u m v dějinách zákonodárství evropského nové doby, neboť bylo stanoveno, že duchovnímu, který si proti zákonu světskému osvojuje nějaký úřad duchovní nebo protiví se opatřením úřadu policejního, může vrchním úřadem policejním odňato býti německé státní občanství a též býti vypověděn ze všech spolkových států německé říše. Ustanovení takové jest ovšem v rozporu se všemi zásadami novějšího práva

a zejména i práva mezinárodního. V dobách starých, ve středověku, ba i dlouho v novověku bývalo to obyčejem nepohodlné vlastní poddané vypovídati. V nové době však se každý stát přirozeně tomu brání, aby mu jiný stát posílal ty své občany, které považuje za nebezpečné pro svůj vlastní rád právní (na př. anarchisty a pod.), tak že každý stát jest nucen, podobné nepohodlné vlastní příslušníky si ponechat. Když tedy vycházelo Prusko z toho stanoviska, že někteří duchovní jsou státu nebezpeční, tu nemohlo dobře předpokládati, že by jinému státu byli vítáni, a proto jejich vypovídání bylo protiprávním rušením zájmů států ostatních.

Z tohoto krátkého náčrtu jest patrné, že podobné projevy svrchovanosti státní moci mohou dospěti až k úplné negaci idee svobody a samosprávy.

Jako vždy, když se sáhne na základní práva církve a vnucuje se jí potupné jho nespravedlivého státního poručníkování, církev se nepodrobí, protože se podrobiti nemůže, tak i v Německu kladlo duchovenstvo pasivní odpor; biskupové i duchovní trpěli raději žalářování, ale z těchto násilností vzešla nová doba pro věc katolickou v Německu, pevná organizace a stkvělý postup její i na poli politickém.

Opakované atentáty jak na císaře, tak i na kancléře samotného, poučily tohoto, že živly podvrtné nabývají nebezpečných rozměrů. Snažil se tudíž poskytnouti dělnictvu, co se strany státu poskytnouti se mohlo a k tomu ovšem a zejména k provedení sociálního pojištění potřeboval peněz a tudíž zase souhlasu říšského sněmu. V tom však katolické centrum, ač zajisté upřímně přálo sociálním reformám, stálo v opozici proti kancléři, a těch sto a několik hlasů, které pod jednotným vedením slavného Windhorsta vždy hlasovalo en bloc, zajisté rozhodovalo. Ježto pak kancléř tento odpor zlomiti nemohl, nastala pravá politika do ut des, to jest, za každý ústupek sněmem povolený byla vláda nucena svoliti k odvolání některého z protikatolických zákonů. Aby pak ta vládní porážka nebyla tak příliš makavá, tedy se v příčině těch zákonů, které ještě stály v platnosti, nařídilo, že se nemají prováděti. Když pak kancléř přišel k poznání, že není v pravdě nic papežského stolce vzdálenější, než snad úmysl, škoditi politicky německé říši, tu změnil i své chování, zejména za pontifikátu Lva XIII. a následkem toho bylo, že všechny zmíněné zákony odvolány, ano i řády a kongregace náboženské opětně připuštěny, vyjma řád jesuitský, o jehož připuštění do říše německé se říšský sněm již sice třikráte usnesl, kteréžto usnesení však radou spolkovou přijato nebylo.

V předchozím stručném historickém vyličení poukázáno k různým způsobům úpravy poměru církve ke státu a znázorněno, jakým způsobem pod vlivem politických ideí poměr ten mnohdy se měnil, při čemž možno jako poslední, nyní vládnoucí směr, označiti nepřátelský postup liberálních teorií proti svobodě církve, ano proti základům její existence.

Z povahy věci plyne, že jest zajisté možná jistá úprava, která by odpovídala jak poslání církve, tak i úkolu státu, nerušíc okruhu působnosti jednoho zasahováním druhého v ten způsob, aby moc státní, nezdůrazňujíc své hmotné moci, uznala ona nezadatelná práva církve, jichž tato vzhledem k jich dogmatické povaze nikdy vzdáti se nemůže. V tomto směru bývá někdy slyšeti heslo, jež samo o sobě jest dosti způsobilé, aby svedlo svým vnějším zvukem: Svobodná církev ve svobodném státu. Myslivá se při tom velmi často na rozluky církve od státu v ten způsob, aby stát pustil dokonale mimo veškeren svůj zřetel všechny záležitosti náboženské svých občanů, aby naprosto se nestaral o vyučování náboženství ve školách, aby nepodporoval nikterak z prostředků veřejných účelů náboženských a podobně, ale s druhé strany také, aby žádným způsobem neporušoval organizace cír-

kevní a nezkracoval jejich práv. To jest ovšem zajímavé, že jakmile padne někde slovo o rozluce církve od státu, tu si hned živly antikatolické představují pod tím potlačení církve, odpovídající jejich choutkám, vyloučení náboženského vyučování ze škol, úplné vymanění manželství z ingerence církevní, zastavení všelikých příspěvků z pokladny státní k účelům církevním a případně i skonfiskování církevního jmění.

Se strany katolické naopak zase myslívá se při tom na odstranění všech historicky se vyvinuvších a plnou svobodu církve zajisté omezujících oprávnění státní moci, jako jest v některých státech na př. navrhování osob na stolce biskupské, právo absolutního veta při jmenování správců duchovních a celá ještě řada různých těch omezení církevní autonomie, jako na př. u nás se jeví. Třeba tudíž především míti na mysli, že slovo rozlučka samo o sobě neznamená ještě určitou formu upravení poměru církve ke státu, nýbrž že musíme všude tam, kde o rozluce možno mluvit, přihlížeti k obsahu dotyčného zákonodárství.

Jedním z podstatných činitelů rozhodných v naší otázce jest zajisté celý historický vývoj toho kterého státu. Ve státech evropských, po staletí již trvajících, kde působení církve datuje se hned od jejich vzniku, dají se historicky vysvětliti různá ta oprávnění státu ve věcech církevních, (jako na př. výše zmíněné navrhování na biskupství v Rakousku a v Uhrách) a poměr ten jest vůbec jaksi užší, než je tomu ve státech, vzniknuvších v dobách novějších, v nichž tedy není toho historicky se vytvořivšího, vzájemného poměru, jako na př. ve Spojených Státech severní Ameriky. Tam vznikla z anglických osad samostatná republika, která si upravila samostatně své poměry politické, ponechávajíc církev téměř úplně mimo dosah svého zákonodárství, ponechávajíc každému plnou volnost výkonu jeho náboženství. Chová se tedy zákonodárství severoamerické k církvi katolické celkem jako k nějakému sdružení soukromému, při čemž však plyne již z povahy věci samé, zejména ze zvláštního charakteru církve a jejího rozšíření i po jiných státech, že se princip tento nesmí hnáti do krajností. (Tak na př. uzavření manželství před správcem duchovním přikládá zákonodárství severoamerické stejné účinky, jakoby toto bylo uzavřeno před zřízencem státním.)

O této rozluce americké možno celkem říci, že stát se své strany církev ničím v jejím vývoji a v jejich potřebách nepodporuje, ale s druhé strany dlužno spravedlivě uznati, že nemá žádného zákona, který by svobodu církve v kterémkoli směru obmezoval nebo dokonce někde zasahoval rušivým způsobem na její dogmatické pole. To byl by typ rozluky theoreticky nejsprávnější, ale se stanoviska podávajícího se z povahy věci samé, nelze tento princip schvalovati, o čemž níže.

Jinak se nám představuje poměr církve ke státu v Belgii. Tam také provedena rozlučka, ale tak, že státu odňat veškeren vliv na vnitřní řízení záležitostí církevních, oproti tomu však dovedla tamní majorita katolická provést v zákonodárství mnoho ustanovení církvi prospívajících a jistá nadpráva a privilegia jí poskytnouti, jak na př. se jeví v tom, že služné duchovních katolických vyplácí se z pokladny státní. Zde jest poměr vlastně správný, neboť stát, nečině tu církvi překážek v její působnosti, ve vlastním zájmu podporuje její cíle.

Poměr zcela opačný představuje nám rozlučka francouzská. Zde zúmyslně povaha církve jako společnosti mezinárodní puštěna mimo zřetel, její organizace vtěsnána dle zákona do rámce předpisů o spolcích soukromých, nedbá se nikterak moci papežské a z povahy věci vyplývajícího veřejnoprávního postavení církve. Skonfiskování však jmění církevního ve Francii

za účelem posílení státní pokladny nespadá ovšem již do sféry právní, nýbrž je to jen projev toho, že není nespravedlnosti, která by se donucovací mocí státní nedala také provést. (Kdyby se tu jednalo o otázku právní, byl by to nebezpečný praeciudic pro budoucnost, neboť situace byla by docela stejná, když by francouzský stát skonfiskoval veškero jmění soukromé ve spořitelnách a ústavech bankovních.)

Jak výše řečeno, neznamená tedy slovo rozluka ještě určitý typ. Pokud však tím rozumíme ne ovšem potlačení církve, nýbrž jen prosté nedbání a nestarání se o ni se strany státu, nelze poměr tento za žádných okolností uznati správným z důvodů vnitřních, neboť obě tyto mocnosti dle povahy věci nemají státi k sobě, ať již ani nepravíme v poměru nepřátelském, nýbrž ani v poměru vzájemné lhostejnosti, jsouce obě, ovšem každá v jiném směru, k tomu ustanoveny, aby vedly lidstvo k vyššímu mravnímu zdokonalení a tím i k vlastnímu jeho cíli. (Pokrač.)

== BESÍDKA. ==

—S.—

Ze slováckého humoru.

I.

Bylo to ještě za času roboty.

Úřadové slovácké obce S. . . . chtěli si u pana vrchního na zámku udělati dobré oko. Přinesli mu koš žluťoučkových hrušek. Pan vrchní byl překvapen. Vzácné oko jeho spočinulo se zalíbením na představených, kteří stáli před ním ve vsí pokore a rozpačitě mačkali širáky.

„Mám ratost, velice mne potěšit, nikdy sapomenút,“ děkoval jim.

Osmělení takovým výsledkem umínili si, že novým darem projeví úctu panu vrchnímu a získají si jeho lásky.

„Co mu dáme?“ uvažovali.

Jeden navrhoval to, druhý ono; avšak nic se nezamlouvalo. Radnímu napadla zvláštní myšlenka.

„Slýchávám,“ počal, „že pání mají rádi smetanu. Nech ju teda naše ženy týdeň sbírajú a my milú smetanku pánu vrchnímu zanesem.“

Návrh se líbil a byl jednohlasně přijat. — —

V ustanovený den snášely hospodyně smetanu k rychtáři a lily ji do připraveného již škopíku. Když byl naplněn, prostrčili výboři držadly jeho silnou hůl, vyzdvihli na ramena a pomalu ubírali se k zámku.

Břímě složili před tváří vrchního.

„Á . zas strýc tojít,“ volal na sedláky, „co mně přinést?“

„Trochu smetany, vzácný pane,“ odpověděli.

Takového daru se vzácný pán nenadál. Obcházel nádobu a se sladkým úsměvem nahlížel do ní.

„A kolik toho byt, moc?“ zeptal se.

Úřadové pohlédli udiveně na sebe a krčili rameny. Však tu radní (byl to týž, jenž dar navrhl) vlezl klidně do škopíku i s botami a ukazuje, kam až mu smetana sahala, zvolal: „Poníženě tolik, vzácný pane!“

II.

Horňák v hotelu.

Horňák přišel do hotelu.

Sklepník: „Přejete si?“

„Kysele.“

Za chvíli bylo kyselé před Horňákem.

„Kolko stojí?“ ptá se.

„Patnáct krejcarů, stréčku,“ znělo ironicky.

Stréčkovi se však kyselé jaksi nelíbilo. Vrtěl hlavou, okukoval talíř a obsah jeho se všech stran, zatím co sklepník již netrpělivě s sebou vrtěl.

Po chvíli zdvihl hlavu a ptá se: „Počívajte, pantáto, kolko stojí v kyselém to maso?“

„Už jsem řekl, že patnáct,“ odsekl sklepník duse v sobě vztek.

„No a kolko ta máčka?“

„Ta je zadarmo . . .“

„Nuž teda prineste sedemkrát máčky,“ poroučel stréček patře klidně na udiveného sklepníka.

==== Věstník slovanský. ====

PHC. JAN BARTOŠ:

Ratibořští Češi

Motto: „Podivuhodno jest, že národ český, který tak mohutně uměl se obroditi v ohledu národním v Rakousku, který dovedl pomáhati malému zbytku lužických Srbů k národnímu obrození, rodné své bratry v Prusku vydal úplně na pospas germanisaci.“

„Swiat Slowianski“ č. 72.

Je to zajisté trpká výčitka, které se nám tu dostává,*) ovšem zcela právem; avšak tím pozoruhodnější jest okolnost, odkud výstraha tato pochází. Poláci jsou to, kteří nás upozorňují na zapomenuté bratry, ti Poláci, kterým se u nás stále vytýká zrádcování Slovanů, kteří mnohdy ve Slezsku

*) V uvedeném časopise je článek: „Uwaga o Czechach w Raciborskiem“ od J. K. Mackowskiego, odkud uvádíme jednotlivosti.

bývají pokládáni za nebezpečnější Němců. A hle, oni sami nás musejí upozorňovati na naše národní povinnosti!

Jedná se tu o Čechy v pruském Slezsku, nebo jak oni sami se tam zovou, „Moravany“, kteří určeni jsou k záhubě, ponechání vlastního osudu, neboť Češi se nestarají o záchranu tak značné větve svého národa.

Tito „Moravané“ obývají jihozápadní část pruského Slezska, na západ od Bohumína až za městečka Baborovice, Ketř k Bránici, Německé Cerekvi a Osloboze v počtu 70.000. Toť ovšem je statistika úřední, ve skutečnosti jest jich přes 100.000. V ohledu církevním patří ještě k diecesi olomoucké, v ohledu národním jsou odloučeni od Čech a Moravy skoro úplně. Mnozí z nich mluví sice doma česky, avšak pokládají se za Němce, zvláště živly bohatší, stydíce se za svůj český původ. Řeč je prostoupena germanismy. Na severu dělí je od Poláků říčka Cyna a Troja, tvořící zároveň hranici diecese olomoucké v ratiborském okrese. Lid český bydlí tu v dosti dobré půdě a tudíž těší se celkově i dosti značné zámožnosti, která však přes to nedovedla jej povznést na vyšší stupeň kultury a národního uvědomění. Co se týče náboženství, jsou velice zbožní, nemají však kněží, kteří by k nim mluvili v rodném jazyku. Lid zbaven úplně národních ideálů, nemající národně uvědomělého duchovenstva, které by v rodné mluvě náležitě promluvílo k srdci a duši, stává se lhostejným pro všechny ideály, žene se jen za materiálním ziskem.

Se sousedy svými Poláky vcházejí tito „Moravané“ velice zřídka ve styk, ba mnohdy projevují k nim větší odpor než k samotným Němcům, Ač Poláci jsou v tomto kraji velice uvědomělí, přece nemohou na př. při volbách prorazit — a je v ratiborském okrese 80 proc. Slovanů; „Moravané“ jsou až podnes národnostně úplně neuvědomělí.

A není to po prvé, co nás upozorňují Poláci na naše bratry. Stalo se tak již r. 1893 při volbách do německého parlamentu. Tehdy při volbách vydán též český leták, který napsal známý tehdy český agitátor v rakouském Slezsku kněz Jan Hrůza. Letáků rozhozeno na 20.000, konáno mnoho schůzí, a výsledek: kandidát polský obdržel 6000, německý 9000 hlasů; Moravané, počtem 6000, kromě 500 hlasovali pro kandidáta německého.

Mackowski, redaktor „Novin Raciborskich“, nadarmo upozorňoval přední Čechy i zesnulého Fr. Riegra, jak dobrovolně nechává se hynouti statisíce Slovanů, marně volal po jich záchraně. Se strany polské zanecháno pak dalších pokusů získati pobratimce pro Slovary, opuštěné od nejbližších svých bratrů.

Nic též již nepřekáží jejich germanisaci. Šíří se rychle a čím dál tím více uprostřed slovanského lidu řídne zástup těch, kteří mluví česky doma, aspoň ve své rodině. A jestliže nikdo se jich neujme, v několika desetiletích poněmčí se úplně a přibude opět jeden nový hrob Slovanů. Neměla by se tato výzva přehlédnouti, zvláště když Poláci sami podávají nám ruku pomocnou, když sami hned ukazují, jak by se celá akce měla vésti. Musíme souditi, že projev polský je myšlen vážně, již proto, že tu jde o Poláky z Pruska. Nabízejí se, že budou hlasovati pro českého kandidáta. Jaký prý by to byl triumf pro český národ, kdyby jeho representant vešel jako poslanec do německého parlamentu, kdyby tam v sídle odvěčného nepřitele dal svědectví životu českého živlu dokonce v panství Hohenzollernů. A úspěch takový byl prý by úplně možný. Poláci prý netouží vůbec pohltnouti této větve slovanské, nepřejí si, aby tamější lid zaměnil svůj jazyk český za polský. Ovšem jest otázka, jsou-li všichni Poláci stejného mínění. Spokojí prý se morální satisfakcí, že okres z 80 proc. slovanský bude reprezentován v německém parlamentě Slovanem, Čechem.

Je viděti, že ani na straně polské neschází rozvážných lidí, jest jen na Češích, aby přijali podávanou jim pomocnou ruku. Ovšem práce tam je velice těžká. Pokusy materiálními nedá se tam nic dělat. Rovněž vysílání českých agitátorů se strany rakouské jest úplně vyloučeno, poněvadž stát pruský ihned by je ze země vykázal.

Nejlepším a nejúčinnějším prostředkem by bylo, kdyby mezi lidem působili aspoň v kostele národnostně uvědomělí kněží, a diví se velice „Sw. Sl“ tomu, že konsistoř olomoucká není s to poslati tam takové kněze. Přináleží ovšem onen kraj pod její pravomoc. Co však bývalo, dnes není. Duchovní již nedosazují se z Olomouce, nýbrž místa tamější obsazuje si biskup německý kněžími, vychovanými v Německu. Proto zbývá jen druhý způsob, který uvádí p. Mackowski, aby totiž vychovalo se několik synů tohoto českého lidu někde v Čechách na uvědomělé české národovce, vyzbrojit je duševně k národní práci uprostřed svých rodáků na straně pruské. Takováto práce neminula by se jistým výsledkem.

Dnes, kdy každý národ napíná všechny síly, aby zachránil své menšiny, kdy Němci s takovou vytrvalostí brání tak malých ostrovů jako je Gottschee v Kraňsku — jak agilní národ český, ptá se p. Mackowski, mohl by dobrovolně vydávati na pospas germanisaci stotisícový zástup svých synů?

Chorvatské střední školy předstihují všechny jiné v nauce slovanských jazyků. V sedmé a osmé třídě zavedena jest při jazyku chorvatském povinná staroslovenština. Nejnovější úřední dle „S'wiata Slow.“ nařízení doporučuje rozšířiti nauku chorvatského jazyka v osmé třídě tak, aby studenti, učíce se srovnávací methodou staroslovenštině, zároveň seznamovali se se zásadami jiných jazyků slovanských. Jsou tudíž professoři povinni v osmé třídě vykládati na základě jazyka staroslovenského rozvoj hlásek a tvarů v chorvatštině, zároveň pak upozorniti na velikou různost hlásek a tvarů moderních jazyků slovanských (českého, slovinského, ruského a polského). Totéž nařízení přikazuje profesorům doporučovati žákům vyšších tříd četbu nejdůležitějších děl básníků slovinských (Vodnika, Prešerna, Gregorčiča atd.), prosaistů (Jurčiča atd.) a udíleti jim v tomto ohledu patřičných informací. Slovinština je tak blízká chorvatštině jako slovenština češtině, tak že Chorvat může čísti autory bez velikých nesnází v originále. Na slovinských školách navzájem zase se čtou spisy chorvatské. Tak české školy zůstávají za jihoslovanskými a přec u nás tolik a tolik se mluví o Slovanech!

Na lvovské universitě zřízena nová stolice ethnologická. Prvním professorem tohoto předmětu byl jmenován vynikající ethnolog St. Ciszewski, autor četných prací v tomto oboru.

Ruské studentstvo. Opravdu velmi smutné poměry panují mezi ruskou „na-

dějí“ vlasti. Celá čtvrtina studentů vysokoškolských se hlásí k sociálním demokratům, 12 procent k sociálním revolucionářům, 3 procenta k anarchistům, 20 proc. nepatří k žádné politické straně. Co se týče náboženství, je 39 procent smýšlení náboženského, ostatních 61 procent je z veliké části bez vyznání. Pak není se co diviti tomu pořádku na ruských universitách, stále se stávkuje, stále jsou zavírány Kam to všechno spěje? Z těchto mladých lidí stanou se reprezentanti národa, k němuž pohlíželo celé Slovanstvo. Potom by se asi těžko splnila slova básníková:

„Ó, věřím, ohromný ty slávský světe,
že mine tvého ponížení noc.“ Kj.

Sjezd jihoslovanského studentstva. Na universitě v Bělehradě utvořil se výbor pro uspořádání sjezdu jihoslovanského studentstva letos v létě. Na sjezd očekává se veliký zájezd Bulharů.

— ický.

Zemědělská fakulta v Sofii. Na bulharské universitě v Sofii zřídí se brzy již zemědělská fakulta. Akademický senát zvolil již zvláštní výbor, který vzal na se úkol opatřiti způsobilé docenty pro tuto fakultu. Pak asi již přestanou Bulhaři v tak hojném počtu uchylovati se do ciziny; též u nás na akademii tábořské studuje jich dosti.

Ruské gymnasium v Paříži. Těchto dnů má se otevřiti první třída ruského gymnasia, které se doplní postupně na všech osm tříd. Školné obnáší pro žáky na tomto gymnasiu 500 franků ročně. V Paříži žije Rusů celkem asi 50 tisíc.

Katolickí Djak. Vjerski kažiput kroz srednje i visoke škole. Priredio Grgur Galović. Vydal „Zbor duhovne mladeži“ v Zá-hřebě. Cena 1 K 60 h nebo 2'60. Modlitební kniha pro studentstvo, avšak najde tu student nejen návod k modlitbám a pobožnostem, nýbrž v první a druhé části knihy jest též řešena a vysvětlena celá řada otázek a námitek, jest plno návodů, jak dnešní student má si v životě počínati. Kniha velice praktická! Doporučujeme co nejvřeleji těm, kdo se učí chorvatsky!!

Jaké výlety pořádá ruské studentstvo? Kurátor vilnského kraje, chtěje seznámiti studentstvo i se vzdálenějšími kraji ruskými, uspořádá tohoto roku výlet do Vladivostoku, k čemuž již dalo ministerstvo přiměřené dovolení. Výletu mohou se zúčastniti žáci tří posledních tříd tohoto

kraje. Výlohy spojené s výletem [obnášejí něco přes 100 rublů za osobu. Kurátor slíbil též materiální pomoc nejlepším žákům, kteří by se zúčastnili výpravy; podobný výlet má se konati do Turkestanu. Výpravy povedou professoři zeměpisu, dějepisu a přírodopisu.

Dr. Foerster: Seksualna etyka i pedagogika. Bibliotheka „Prądu“. Jest opravdu velice chvályhodno, že právě se spisy Foerstrovými hledí seznámiti vydavatelstvo „Prądu“ polské studentstvo. Právě pro studenty jsou vlastně psány, ti v první řadě jsou určeni, aby řídili se zásadami tuto hlásanými. Upozorňujeme též české studentstvo na tyto spisy, z nichž mnohé již též byly přeloženy do češtiny, jako i tento.

==== Věstník vysokoškolský. ====

VOJTĚCH HALEN:

Události krakovské.

Staroslavné učení krakovské stalo se poslední dobou jevištěm událostí, jež upoutaly pozornost nejen všech kruhů vysokoškolského studentstva, nýbrž i širší veřejnosti domácí i zahraniční. Události vyvíjely se v takový dosah, že i katolické studentstvo, jež původně nevěnovalo Krakovu větší pozornosti, bylo okolnostmi donuceno zaujmouti proti nim určité stanovisko.

Vylíčíme příčinu posledních krakovských událostí.

Východištěm událostí jest, jak známo, učitelská činnost, především však collegium publicum (bezplatná, všem přístupná přednáška) nově jmenovaného professora křesťanské sociologie na tamější theologické fakultě dra. Zimmermanna. Oproti různým zprávám, jež chtějí konání přednášek o křesťanské sociologii členem fakulty theologické vylíčiti jako nějaké novum, budiž konstatováno, že již roku 1897 ministeriálním výnosem byla na pražské české theologické fakultě křesťanská sociologie zařazena mezi obligátní předměty posluchačů theologie a že téhož roku tatáž přednáška byla zavedena i na vídeňské fakultě theologické. Tyto fakulty následovala i krakovská v běžném zimním semestru, povolavši k docentu dra. Zimmermanna, jehož přednášky, jak přednáška hlavní, tak i publicum, konají se předně v zájmu studujících theologie. Jinak jsou ovšem podle rozumu platných pravidel právě tak jako všechny jiné theologické přednášky přístupny i posluchačům jiných fakult.

A jak nebylo zavedením přednášek o křesťanské filosofii na theologických fakultách vyučování filosofie na fakultách filosofických nikterak omezeno, tak neměly ani přednášky o křesťanské sociologii na fakultách theologických nahrazovati nebo ztenčovati vyučování na fakultách věd právních a státních. Tím méně lze o tom mluvit, že by zavedením nové stolice posluchači světských fakult byli snad vázáni s hledem na tuto disciplinu na fakultu theologickou. Naopak, ministerstvo vyučování jest ochotno na návrh sboru professorského učiniti patřičná opatření, aby národohospodářská věda na právnické fakultě krakovské university silněji byla zastoupena. Brzkému

uskutečnění tohoto přání nestálo by již proto nic v cestě, poněvadž již čtyři léta od odstoupení známého národohospodáře profesora Milewského jeho stolice jest uprázdněna. Z toho vidno, že nějaké omezování kteréhokoli vědeckého pole na světských fakultách nebylo ani zamýšleno, ani prováděno, a proto že onen výklad, jaký byl připojován k záležitosti profesora Zimmermanna, jest v úplném rozporu se skutečností. Tak úřední zpráva.

Nebylo tedy k nějakým výtržnostem vůbec žádné příčiny. Theologická fakulta, zavádějíc stolič pro sociologii, konala jen svou povinnost oproti svým posluchačům. Smutnou úlohu hrál by v pozdějším svém životě kněz, jenž by v našem XX. století, nazvaném „sociálním“, neosvojil si ani základní pojmy vědeckého nazírání na dnešní sociální stav lidské společnosti. Dnes jest pro každého vzdělaného člověka nutností, seznati příčiny konfliktů, odehrávajících se mezi jednotlivými třídami lidské společnosti, jež nazýváme všeobecným jménem „sociální otázky“, a poznati též cesty, jež navrhuji theoretikové různých směrů k uspokojivému rozřešení těchto konfliktů. Kněz, hlavně kněz venkovský, jenž nedovede též v hospodářském ohledu v nejširším slova smyslu býti dobrým rádcem a vůdcem svým farníkům, neplní zcela své poslání kněžské, jež svou povahou ze všech povolání tříd vzdělaných jest nejvíce sociální. Nesmí se spokojiti s theoretickým hlásáním a učením nauky Kristovy, úkolem jeho je též nauky tyto aplikovati, t. j. prakticky uplatňovati, hlavně základní nauku křesťanskou, upravující poměr člověka ke člověku: „milovati budeš bližního svého“ . . . To znamená však jinak řečeno: kněz musí se snažiti, aby na základě dorozumění se jednotlivců a jednotlivých tříd zavládla v lidské společnosti vzájemná dohoda, třídní smír, láska. A tato snaha jest sociální činností v e s m y s l u k ř e s ť a n s k é m. Staví-li se proto někdo proti stolič sociologie na theol. fakultě, jež má poskytnouti nutné vědomosti k vyplnění požadavků, kladených dobou na kněžstvo, není nejen obhájcem svobody vědy, nýbrž jest vysloveným nepřitelem vzdělanosti. Pak divně ovšem vypadá svobodomyslnost.

Ani v konání publika nemůže nepředpojatý, klidně uvažující člověk viděti dostatečnou příčinu k protestům. Právní stránka této záležitosti jest nesporná: každý universitní professor má právo bez svolení vlády a akademického senátu čisti publicum ze svého oboru. Chtíti profesora v tomto právu zkracovati, znamená ohrožovati jemu akademickými zákony zaručenou svobodu učení: volati po zakročení senátu nebo vlády znamená utvořiti praejudic, že nekompetentní činitelé mohou libovolně publica zakazovati v š e m professorům. Proto bylo jednání studentstva krakovského vším jiným, jenom ne žádnou obranou svobody učení, a potom všechny demonstrace pro svobodu učení na rakouských universitách musily by při přesném posuzování událostí krakovských vyzněti proti rebelujícím studentům.

Jiný důvod kravalů, jenž nejprve byl zatajován a teprve tehdy byl uváděn, když se vidělo, že obvyklá frase o hájení ohrožené svobody vědy a učení v případě krakovském jest přímo směšným obrácením fakt, jak se říká, vzhůru nohama, byl ten, že studentstvo se obávalo, aby se dr. Zimmermann svými přednáškami nevyšvihl na p r o j e k t o v a n o u stolič sociologie na fakultě právnické. Tento důvod je skutečně jedním z těch, jež mají krakovské skandály na svědomí. Avšak jen trochu méně zaslepenosti a každý musí jej shledati bezpředmětným. Který docent bude tak pošetilým, aby si dělal svým publicem náladu pro docenturu na p r o j e k t o v a n é stolič — víme, jak blízko jest u nás v Rakousku od projektu k uskutečnění — má-li skorem jistotu, že se stane řádným profesorem na stolič už z ř í z e n é?

Nechci nikterak snižovati lásku vysokoškolských profesorů k vědě, jež jistě byla u všech hlavní pohnutkou, proč se snažili zaujmouti místo na

kathedře universitní. Jsou zde však i zájmy hmotné, jež jistě též hrají svoji úlohu a s ohledem na ně platí naše: lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše. Platí i o Krakově.

Avšak ani tento důvod, obava, že dr. Zimmermann zmocní se projektované stolice není vlastní příčinou nepokojů. Důvod tento stačil sice pro studenty, aby je podnítil ku vzpouře, nepadal však nikterak na váhu u oněch duševních původců výtržností, kteří studentstvo k znemožnění Zimmermannových přednášek podněcovali. Vlastní původcové stávkové nebyli z řad studentských, a důvody, proč jim na vzniku nepokojů záleželo, nepovstaly z vnitřního života universitního, nýbrž vznikly ze širších zájmů stranických.

K lepšímu porozumění uvedu, co pohnulo dra. Zimmermanna čísti z oboru sociologie publicum. Psychologicky se nám pohnutka velmi snadno objasní, uvážíme-li činnost dra. Zimmermanna před jeho povoláním do Krakova a thema, o němž chtěl čísti své publicum. Dr. Zimmermann byl po ukončení svých odborných studií již několik let činným v obranné akci Poláků poznaňských proti vyvlastňovací politice pruské. Akci tuto, jež vychází z jediné správného předpokladu, že ne přepínáním národního cítění v šovinismus, nýbrž drobnou hospodářskou prací mezi všemi vrstvami polského lidu lze jediné polskou půdu v rukou polských udržeti a tím uchrániti Poznaňsko před brutálně prováděnou germanisací, vede výlučně polské kněžstvo. Zde stál Zimmermann v řadách prvních. Dobře však vystihli vůdcové, že nebude možno kněžstvu nésti stále celou tuto drobnou a přec titanskou práci záchrannou na svých bedrách. Poláci v Německu dělají v hospodářském ohledu ohromné pokroky, tak že předčí, ač utiskováni, Poláky rakouské. Roste družstevnictví, peněžnictví, hlavně však získávání půdy, čímž se ničí výsledky s millionovým nákladem podnikané pruské akce vyvlastňovací (kupování polské půdy, na níž se osazují němečtí kolonisté). Kněžstvo, jež jen vedle svého zaměstnání může se obranné akci věnovati, nebude za několik let s to, aby samo celou tuto práci zastalo. Bude třeba vzdělané laické intelligence, která by část obrovské agendy vzala na sebe. To jest obecným míněním poznaňských Poláků. Bohužel se však laická intelligence, která tak ráda má vlastenectví na jazyku a která tak ráda kněze jako sluhu černé internacionály z řad národa vylučuje, nehlásí se dobrovolně k této práci. Přinášíť málo hlučné slávy. Proto má kněžstvo polské o jeden těžký úkol více: budit v polské mládeži cit nezištného vlastenectví, budit zájem pro hospodářskou sebeochranu Polsky. — Tomuto úkolu polského kněze chtěl dosáti i Zimmermann. Jako universitní professor byl kněmu předně povolán. Proto ohlásil veřejnou přednášku pro krakovskou studující mládež o „významu organizací svěpomocných v Poznaňsku v boji o polskou půdu“. Nějakou agitaci ve prospěch křesťanského socialismu může v této přednášce spatřovati pouze ten, komu význam těchto organizací jest nemilým, komu na osudu nešťastné Polsky pranic nezáleží — živel protinárodní.

A byly to skutečně protinárodní živly, jež svými stoupenci mezi universitním studentstvem snažily se Zimmermannovy přednášky znemožniti. To byl hlavní a jediný účel kravalů. Vše další vyvinulo se jen jako následek surových nezákonností, jichž se rebelující studentstvo dopustilo. Dle souhlasných zpráv z Krakova, jež ani pokrokové listy nevyvracely, zúčastnili se bouří universitních hlavně židé a sociální demokraté. A je to zcela pochopitelné. Polská akce obranná nebude namířena jen proti vyvlastňovateli vnějším, proti Prusku, nýbrž i proti vnitřnímu vyvlastňovateli polské půdy, jenž jest mnohem nebezpečnější prvního, proti židům. Statisticky jest dokázáno, že přes 50

procent velkostatků v Haliči — a Halič jest většinou velkostatkářská — jest v rukou židovských. Příčinou tohoto procesu, jenž jest největším nebepěchím Polsky, jest úžasná desorganisace hospodářská. Jen železnou organizací dle poznaňského vzoru dá se tento rozkladný proces zastavit. Proveďte ji a zničíte naději židovstva: dobytí si v srdci Evropy novou vlast. Řeknete: Je to fantasma. Nepopírám. Je to fantasma, tak jako naděje Všeněmců na opanování Rakouska a Balkánu. Tohoto fantasmatu se nikdy nemusíme obávat, Němci nebudou nikdy s to tento svůj plán provést. Ale bojme se včas každého fantasmatu židovského; jeho uskutečnění jest vždy otázkou času. Fantasma o světové vládě finanční stala se skutkem; fantasma o ovládnutí tisku, čímž se má zničit antisemitismus, stalo se skutkem. Jak hluboko už i nám „Jed z Judey“, ne ten, o němž Machar blábolí, nýbrž ten pravý, skutečný jed židovský, filosemitismus, vnikl do krve, vidím z toho, že čeští akademikové, přední naděje vlasti v obrození hospodářském, z krajín „jedem“ tak ohrožených, se v Praze s upíry bez uzardění, beze studu bratříčkují (Universitní schůze, Věneček Moravanů, kde nepozvána sice „Č. L. A.“, za to však vřele vítán spolek „Akademiků židů“. A ve výboru byli i Slováci!)

Že se židům přednášky Zimmermannovy nelíbily, jest zřejmo. Dnes není sice možno nepohodlné proroky ukřižovati, lze však ve jménu „ohrožené svobody“ proti nim štvát. Na pomoc vždy někdo přispěchá. Dosti je těch, jimž fixní idea pokrokářství duševní obzor a rozhled zatemnila, dosti je „Jedem z Judey“ otrávených. Předně postavili se židům po bok akademikové sociálně-demokratičtí. Docela přirozeně. Vlasti nemají, jsou internacionální, proto jim na polské půdě nezáleží. Ba je jim dokonce vyvlastnění národa polského vítáno. Z bezzemků se nejsnáze rekrutují nové síly do sociálně-demokratických řad a vyvlastňování se strany jiných uspoří jim jen práci, nutnou k založení jejich zaslíbené země volnosti, rovnosti a bratrství, vyvlastnění všeho soukromého majetku. Tam však, kde zasadí se drobná hospodářská práce, demokratům pšenice nekvete. Důkazem jest právě Poznaňsko. Proto bylo ovšem v jejich zájmu propagování poznaňské myšlenky organizační v Krakově znemožniti.

Prostředkem k tomu mělo býti kromě rebelie, diskreditování vědecké kvalifikace Zimmermannovy před veřejností. Proto se snažili rozšířiti o Zimmermannovi zprávy, že jest „pouhým politickým agitátorem beze vší kvalifikace, jenž kromě několika brožur a knihy „Moja baba, spisu o své kucharce, ještě žádné národohospodářské knihy nevydal“. Vše jest úmyslnou nepravdou. Theoretických vědomostí národohospodářských získal si na německých universitách, kde též složil zkoušky k nabytí doktorátu věd právních a slátních. Po té vyvinul plodnou činnost jako národohospodářský spisovatel. Vydával v Poznani od r. 1902 sociální revui „Křesťansko-sociální hnutí“ a uveřejňoval v různých polských odborných časopisech pojednání sociálního a hospodářského obsahu. Z jeho národohospodářských studií uvádíme hlavně: „Právní úprava smluv tarifních“, „Spolčovací právo zemědělského dělníka“, „O nutnosti sociální činnosti kleru“, „O významu stavu dělnického pro společnost a církev“. Že se Zimmermann i v odborných kruzích těšil veliké vážnosti, dokazuje na př. okolnost, že byl vyzván od známého národohospodáře Maxe Webra, aby napsal do jeho časopisu „Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik“ kritiku známé knihy prof. Bernhardta z Berlína. „Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staate“ Zmíněná kniha, jež má titul „Moje paní“ a ne jak nepravdivě bylo uváděno „Moje baba“, nebo „Moje žena“, jest prací belletristickou, z části psychologická studie venkovského lidu, z části satiricko-humoristickým vyličením sociálních a politických poměrů v Poznaňsku. Vytýkati mu ji vůbec není

proč a vytýkati mu ji proto, že je belletristického obsahu, znamenalo by stanoviti nesmyslnou zásadu, že odborník nesmí nic jiného psáti, než co patří do jeho oboru.

Výtka, že je „pouhým agitátorem“, týkala se jeho vlastenecké činnosti v hospodářské organizaci Poznaňska. Avšak právě tato agitační činnost dává nutný podklad pro jeho přednášky ze sociologie. Neboť spekulativní sociologie, jež se nesnaží správnost svých vývodů v praxi dokázati, je právě tak cenná, jako spekulativní filosofie, dle níž nikdo nežije. Pro jednotlivce má cenu příjemného duševního pobavení, tak asi, jako luštění hádanek, pro lidstvo však jest bezvýznamnou.

Nebylo tedy v Krakově ani věcných důvodů, ani důvodů v osobě Zimmermannově k nepokojům, „svoboda vědy a učení“ nebyla ohrožena, nýbrž vše vyvoláno bylo širším zájmem stranickým. Výtržností samých jest třeba litovati. Nepřispěly ani k vážnosti university, ani k vážnosti akademiků. Huronským křikem možno bojovati proti odpůrci někde na schůzích, na universitě má se proti vývodům bojovati vývodů. Ničiti a bořiti dovedli i Vandalové před mnoha sty léty; akademiky mohla tak velebená civilisace, jejímž výkvětem má býti intelligence, naučiti lepším způsobům. Klackovství oproti senátu a rektorovi, representantům akademické autonomie, sluší nejméně akademikům, dávajícím si hrdý název „bojovníků za svobodu vysokých škol“. O trestech, jež rebelanty stihly, škoda mluvit. Na kluky patří metla!

Reforma studií právnických. Po třeba zreorganisování studia vysokoškolského uznána byla i v ministerstvu. Tak bývalý ministr vyučování hr. Stürgkh připomenul v poslanecké sněmovně na dotaz posl. Lichta, že právnická fakulta university vídeňské r 1907 podala návrhy o tom, jaká opatření by měla býti zavedena jako provisorní do zákonné nové úpravy právnických studií a zkoušek. Návrhy tyto, jež professorský sbor jmenované fakulty učinil na základě zkušeností, jež byl získal při užiti ustanovení platného řádu právnických studií a zkoušek, nesly se podstatně k tomu, aby studujícím bylo doporučeno, by skládali státní zkoušku historicko-právní již po třetím semestru, a tak zbylo jim pro předměty druhého oddílu studijního pět semestrů. S přednáškami a cvičeními druhého oddílu mělo by býti započato již čtvrtým semestrem. Nově by měly býti zavedeny přednášky o všeobecné státovědě a o všeobecné nauce sociální, jakož i přednášky o základech dějin hospodářských a vědy národohospodářské a jimi vzbuzen v nastupujících právnících zájem pro disciplínu státovědecké. Návrhy ty došly schválení ministerstva a provisorní plán studijní, s nimi se srovnávající, byl na vídeňské universitě zaveden počátkem studijního roku 1907—8. Obdobné návrhy české university v Praze byly usku-tečněny počínajíc studijním rokem 1908—9. Současně s dotčeným projektem provisorního opatření předložila právnická fakulta vídeňské university návrhy, které předpo-

kládají změnu zákona jednající o právnických a státovědeckých studiích a zkouškách státních. Správa vyučovací dodala návrhy tyto děkanstvím ostatních právnických fakult rakouských, žádajíc je, aby návrhy podrobila zevrubné úradě skrze professorský sbor a poslala ministerstvu dobrozdání prof. sboru, doprovozená případně samostatnými návrhy jeho. Vyzvání tomu vyhovely téměř všechny fakulty právnické. Také správu vyučovací, která nepodceňujíc dalekosáhlé důležitosti této otázky a jakkoliv uznává plně hodnotu historicko-právnických disciplín jako základu právního studia, slibuje si zvláště z pilnějšího prohlédání k vědám státním cenné oživení právnických studií, neopominula otázku této reformy učiniti předmětem zevrubných studií, které nyní dospívají k zakončení svému. Jakmile návrhy právnických fakult budou po ruce v plném počtu, ministr prý neopomene v době co nejkratší, dílem seznámiti jednotlivé fakulty s různými návrhy pozměňovacími, dílem poskytnouti širšímu kruhu odborníků příležitost k vyslovení se o nich. Na základě materiálu takto získaného a prozkoumaného pak zamýšlí ministr s konkrétními návrhy předstoupiti před říšskou radu.

Representační věneček „Čes. Ligy Akademické“, Slov. katol. akadem. družstva „Dann“ a „Družstva Arnošta z Pardubic“ pořádaný 26. ledna v hotelu „Central“ vydařil se skvěle, jak o tom svědčí řada vynikajících osobností, jež nemálo přispěly ke zdaru akce té. Mezi přítomnými

byli: Jeho Emin. ndp. kníže-arcibiskup Lev svobodný pán Skrběnský ze Hřiště doprovázen Msgrem. Píchou, protektor plesu Eman. hrabě Mensdorff-Pouilly, J. J. princ Lobkowicz, nejvyšší maršálek, J. E. hrabě V. Schönborn, vicepresident ryt. Tersch, dvorní rada Křikava, JUDr. Mořic Hruban, náměstek zem. hejtmána na Moravě, JUDr. Fr. hrabě Thun-Hohenstein, c. k. místodrž. rada, univ. prof. Msgr. dr. Kordač, J. M. Phdr. Sedlák, gen. vikář, Phdr. K. Kašpar, kanovník-kancleř, princ JUDr. Lobkowicz, princ Zd. Lobkowicz, princ A. Lobkowicz, náměstek řed. Živnostenské banky Pilát; z příznivců spolku: kníž. arcib. dvormistr Stoy, školní rada Kovář, ředitel Hausl, nakladatel Kotrba, dr. Mazanec, inž. Pošpišil, dr. Čihák, měst. rada Brož atd. — Omluvení: J. E. místodržitel král. če-

ského, vicepresident Vojáček, vicepresident dr. Tobisch, J. M. prelát dr. Tumpach, J. M. biskup Frind, J. M. biskup Brusák, J. E. biskup Doubrava, J. M. biskup Hůlka, J. M. biskup Gross, starosta Groš a oba páni náměstkové, Jejich Magnificence páni rektori Janošik a Hasa, centrální řed. Homolka, šl. Koudela, J. M. opat Drápalík, dr. Myslivec, inž. Bittnar, poslanec-rolník Čamalík, býv. předseda Č. L. A. Frant. Drobný, americký konsulat atd. — Plesový výbor: Předseda: JUC. Václav Waschko, místopředseda JÚst. Pavel Cvenkl, pokladník JÚst. Petr Votava, jednatel Just. Jan Srb, zapisovatel Phst. Karel Gyurkovics.

Čes. Liga akademická pořádá hudební akademii v neděli, dne 26. února 1911 o 7. hod. večerní ve dvoranách strahovských.

===== Věstník středoškolský. =====

H. ŠL. RÝNSKÝ:

Koedukace na střední škole.

(Dokončení.)

Moment morální nelze tedy jen tak opomíjeti. A pádných dokumentů sdělí vám žáci, u nichž dívky hospitují. Aby pak se nezdálo, že autorita žáků zde příliš padá na váhu, tedy bych mohl uvést svědectví samotných profesorů. A ti, ač všemožně přejí koedukaci, přece tajně sdělí věci, dokumentující nemožnost koedukace s morálního hlediska. Snad někdo namítne, že výchova již od začátku musí se dít tak, aby žáka neinteressovalo, hospituje-li s ním dívka i na střední škole. Bohužel, aby takové výchovy se docílilo, tu především je to možno jen ve výchově rodinné. A ve třídě, kde jest průměrně třicet žáků, nevím, jakým způsobem dalo by se mluvit o rodinné výchově. A pak pohlavní dospívání snad též zde padá na váhu.

To, co jsem uvedl, již stačilo by k odůvodnění mého stanoviska vůči koedukaci.

(Po vyjití čísla došel nás dopis od váženého odborníka, v němž nám přislíbil též několik myšlenek o této věci napsati. Abychom věc zbytečně neprotahovali, zkrátili jsme tento článek se svolením autorovým a uvádíme jen konečný úsudek. Redakce.)

Shrnuji tedy vše v tento úsudek: Koedukace za nynější doby jest na-prosto nemožná, byť by hospitantky měly třeba samé výborné. Pro nás musí býti vůdčí myšlenkou při koedukaci ne prospěch, ten jest daleko vedlejší, ale skutečná výchova, jíž postrádáme. Co prospěje žákovi středoškolskému, kdyby měl vysvědčení nejlepší, na druhé straně však neměl trochu pevného charakteru. A takových lidí přijde nyní ze střední školy mnoho. Dokladů jest na všech stranách.

Jak hluboce vypěstěný charakter může míti hospitantka, o tom nás přesvědčí druhé číslo „Věstniku čes. prof.“, kdež jest článek, psaný profesorem, jenž jistě přeje novotám středoškolským, ale takovým, jež skutečně vedou k výchově, a nikoli k tak zvané výchově. A ten článek, doložený příklady z praxe, přesvědčí úplně.

Než není mým úmyslem nepřáti dívčímu dorostu vzdělání středoškolského. Vždyť mají naň práva. Jedná se mi však jen o to, aby se dívkám dostalo výchovy důkladné, t. j. aby ze střední školy vycházely dívky, jež by svým charakterem a všestranným vzděláním zahanbily . . .! A abych neužíval jen frásí, podávám návrh, jak bylo by možno dosíci řádné výchovy u dívek na střední škole: Vždy tři a čtyři okresní města ať učiní alianci mezi sebou a shodnou se na jedné střední škole dívčí.

Ovšem, musila by to býti škola veřejná, státem vydržovaná, jež by měla na starosti ne zisk, nýbrž řádnou výchovu dívek. Stát dále musil by jim tuto školu vydržovati, i když by bylo ve třídách méně než dvacet dívek, neboť jen tak jest možná skutečná dívčí výchova.

A doufám, že při reorganisaci škol středních v nynější době povolání činitelé nezapomenou též na tento oprávněný požadavek, čímž dospějeme k metě dříve, zcela jistě dříve, než koedukací!

Maturita. Se začátkem nového pololetí zdůrazňuje se abiturientům příznak maturity. Již jest za dveřmi . . . A přes všechny reformy straší stejně jako dříve, jakoby kletba vězela ne na obsahu, nýbrž na zvuku těch čtyř slabik. — Koncem ledna zabýval se v Lublani říšský svaz spolků středoškolských učitelů v Rakousku mimo jiné též otázkou maturity a zakončil jednání důležitým usnesením: Odstranění maturity bylo, jak známo, již na programu loňského sjezdu svazu ve Vídni, nezbylo již však času k projednání. V Lublani odůvodňoval referent návrh tím, že maturitní zkouška v nynější formě sotva zaslouží název zkoušky, jest spíše její karikaturou. Jiní řečníci připojili, že zkouška jest vlastně odstraněna, co z ní zbylo jest pouhá formalita, o jejíž odstranění jest učitelstvu se přičiněti. Sjezd přijal návrh ten téměř jednohlasně. Dojde-li k souhlasu vyučovací správy, pak zanikne zařízení, které naši životní dráhu protíná jako hluboký výmol. Budoucí půjdou po ní rovně a bez starosti, aniž by je strašil pohled na tu zmlou, kterou budou musiti přeskochiti. Jako zkouška zralosti jest z 90 % maturita bez ceny, jako byla dříve. Zkouška nemá skoro nikdy síly důkazu. Záleží hlavně na upotřebitelnosti vědění, na jeho životnosti; ne na tom, co všechno člověk ví, nýbrž jak si to uspořádá. To neukáže se z kouškou, nýbrž upotřebením a to dovede teprve dlouho po vyjití z ústavu. Buďsi tedy lehká nebo těžká, pro jakost ducha nebude maturita nikdy zkouškou „zralosti“. Za to pro povahu. Kdo řádně pracuje ke zkouškám, nečiní mnoho pro své vědění, avšak dokazuje svou stálost, vytrvalost, odvahu, dokazuje svou spolehlivost.

Co však může žákovi škola dáti lepšího, než důvěru v sebe a ve vlastní schopnost? Student zví, čeho se může odvážiti, naučí se duchapřítomnosti, naučí se čeliti záležitostem věcí. Přísná závěrečná zkouška jest mu pokusem, jakých celý řetěz čeká na celý život, zvláště, když jest nepochybné, že řádné pololetní zkoušky lépe vedou k cíli. Maturita byla pouhou sázkou. —ický.

Hradec Král. Snad bude čtenáře t. l. interesoovati, napíšu-li něco též o našich poměrech. Že máme zde Mariánskou Družinu a jakými boji vybudovanou, snad je známo. Vždyť informoval výtečně „Čas“, zapomněl jen dodat, jak příkre se proti ní stavěli mnozí páni professoři. Přes to Mariánská Družina trvá a trvati bude, jen bylo by záhodno, aby nejen sodálové, nýbrž všichni ti, kteří víru neztratili nebo není jim vše jedno, aby si počínali trochu uvědoměleji. Než, jak zaráží jednání octavána nynějšího, dokonce odběratele „Studentské Hlídky“, když chová se jinak k sobě a jinak k veřejnosti. Vytkne-li mu nějaký kamarád třeba žertem, že je klerikál, začne se zříkávat jako před nějakým zločinem. Myslim, že obzvlášt nyní, kdy pokrokaři tak hrdě a otevřeně si vedou, není třeba, aby katolický student styděl se za své ideály. Aut — aut, buď s námi nebo proti nám, obojetný člověk je bez ceny. A že by snad pokrokový pan profesor snížil se k se-směšňování něčeho nám posvátného, nebo k všelijakým narážkám nás urážejícím, na to jsme již uvykli a bylo by smutné, kdyby katolický student pokládal to za nějakou direktivu pro své přesvědčení. Zatím dosti. Někdy vám pošlu zprávu úplnější. —ý.

Obrázek. Často se mluví o tom, že na universitách a technikách přichází velká

část studentstva o svou víru. To snad bylo dříve, nyní musíme bohužel konstatovati, že již na středních školách bývají žáci zachvázeni horečkou protináboženskou. Na střední školy přichází sice většina s vírou v srdci, avšak málo pak je těch, kteří dovedou si ji uchovat po celá studia. Není to za nynější doby tak snadné — kdy se všech stran hrnou se úsměšky při vykonávání náboženského úkonu, kdy i professoři ve škole dovoli si s ironií zaváděti o náboženství — vykonávat své náboženské povinnosti. K tomu je třeba mravní síly, které ovšem mnozí postrádají. V městě H. studovali na reálce dva žáci M. a N. N. byl od rodičů vychován přísně nábožensky, tak že nesnadno bylo mu vyrvati víru ze srdce, M. pak byl vlažného přesvědčení náboženského. Chodili oba do téže třídy, do vyšší reálky. Co se stane s tím, jenž nemá pevných pilířů náboženských, to ví každý. To se stalo také s M. Četba mužů přesvědčení náboženského byla mu odpornou; za to kdejaká frasa sptící jed protináboženský byla mu nejvyšší autoritou. Jednoho dne rozpředla se mezi oběma debatta, již uvádím. M. začíná: „Zajisté že znáš katechismus a budeš mně tedy moci přisvědčiti, když ti řeknu, že tam stojí v otázce: co znamená Bůh je vševědoucí?, toto: Bůh ví všechno, minulé, přítomné i budoucí, ví i naše nejtajnější myšlenky.“ N. na to odpovídá: „Zajisté.“ M. pak pokračuje: „Když je Bůh vševědoucí, když ví totiž všechno, minulé, přítomné i budoucí, zajisté že věděl při narození každého jednotlivce, jakým způsobem bude žít, jaký bude jeho konec, ergo věděl, jestli ten přijde do nebe, onen do pekla. Tím, když to Bůh ví, tím samým že to ví, již nás předurčil. My pak, když něco děláme, musíme to dělat ne proto, že jsme svobodně proto rozhodli, nýbrž že bylo nám to Bohem předurčeno. Ať se tedy namáháme jak chceme, nic nám to nepomůže. Bůh to již věděl všechno při našem narození a musí se to tedy tak stát.“ Na to N. praví: „Ty tedy věříš v předurčení a tím zavrhuješ svobodnou vůli?“ M. odpovídá: „Vždyť vidíš, že jinak jednat nemohu. Dokázal jsem ti tak jasně správnost mého mínění, že nepředpojatý člověk musí mně dát za pravdu.“ N., když viděl, že není mu zápolit se žádnou gigantickou otázkou, hovoří: „Především, než ti odpovím, dovolím si nějakou otázku položit. Co myslíš, má být potrestán zločinec, když

provede nějaký zločin nebo ne?“ „Ovšem že,“ miní M. „Tedy vidíš,“ praví N. „s tím souhlasíš, aby byl potrestán, a myslíš i, že je to správné? Podle mého mínění jsi již v kolisi. Jak pak ten člověk k tomu přijde, aby za to pykal, když on to dělá proto, že mu to bylo Bohem určeno; dělá přece vůli Boží, nemá nikdo tedy práva ho trestat. Že však zločin se má trestat, to poučuje lidi sama přirozenost. V čem pak přirozenost všech lidí souhlasí, to musí býti nutně pravda. Společnost lidská by nemohla existovati, kdyby zločiny zůstávaly bez trestu. Vidíš, mám ještě jasnější důkaz proti tobě, než ty proti mně.“ M. se zamračil a povídá: „Řekni mně tedy, v čem jsem chybil.“ N. odpoví: „Kdyby byl Bůh předurčil každého jednoho pro nebe, druhého pro peklo, pak by to bylo nanejvýš nespravedlivé. Žádný nic víc, nic méně při narození neudělal (všichni stejně nesou hřích dědičný). Byl by tedy Bůh nespravedlivý — a to znamená, že to není Bůh, že jsme přišli k bytosti jiné, než které přičítáme vlastnosti Boží. Jestli tak dále budeš uvažovat, tak můžeš lehko přijít k ateismu, kde ovšem dnes ještě nejsi, jak jsi mně pravil. Chyba, kterou jsi učinil, je v zaměňování slov vědění a předurčení. Bůh mohl sice to vědět, ale nemusil předurčovat.“ Tím hovor ukončen a naši mladí filosofové se rozešli.

A. J.

Pololeť dostavilo se i letos s rozmanitými stinnými stránkami. Obzvláště vyniká tragický osud dvou žáků, známý z denních zpráv. „Národní Politika“ dodává: „... Nejvíce však stížností ozývá se, že nezkušení paedagogové dávají známky podle okamžité nálady, osobní sympatie nebo antipatie a nikoliv podle zásad paedagogických. Trochu více humanity, křesťanství, soucitu a vlídnosti učitelů k žactvu by neškodilo; pak také nebudou stížnosti na spustlost mládeže. Neboť drakonická opatření budí vzdor a vychovávají povahy nepěkné. Snad by zemská komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém, v jejíž čele stojí čelní funkcionáři našeho školství, mohla zjednat v této nápravu a sebrati diskretním způsobem od rodičů cenný materiál, který by jistě vedl k nápravě. Na jedné straně zachraňují se dítky kleslé a na druhé straně nezkušení učitelé nadané žáky připravují často svévolně a lehkovážně do záhuby.“ — Své stanovisko uveřejnili jsme v minulém čísle.

≡≡≡ Hlídka kulturní a časová. ≡≡≡

Sociální postavení studentstva. (Několik číslic.) Není snad otázky, která by měla širšího významu nad sociální otázku mládeže a to mládeže akademické a stu-

dentské zvláště. Názor dnešní společnost naprosto nesprávný, prisuzuje studované inteligenci stále jakési postavení zvláštní. Dosud kariéra úřednická — byť i jen ve-

lice pomalá — jest vítanější nežli samostatné postavení praktické. Stálé přeplňování reálků a gymnasií oproti školám odborným jest nejlepším toho dokladem. Kam jen má se obrátiti absolvent reálky nebo gymnasia? Úplná beznadějnost přímo vhání jej na vysokou školu a tam rozšiřuje řady svých kolegů stejným osudem obdařených. S akademickou svobodou otevírá mu věda plnou náruč svých plodů; místo však, aby ukojil žízeň duševní, celou svoji energii musí však úplně věnovati ukojení hladu fyzického. A skládá-li současná společnost své naděje na úspěchy národní práce v budoucnosti do mládeže, ponechávajíc jí jako odkaz veliké úlohy politické a hospodářské, jest i povinností současné společnosti přispěti mládeži, aby k velikým svým zápasům příštím mohla se vyzbrojiti vzděláním všestranným i odborným, aby se vyvinula v charaktery silné, vědomé svého práva i povinnosti. A studentstvo má plné právo žádati podpory na veřejnosti! Před dvěma měsíci prolétla novinami zpráva, že řádný posluchač české university hlásil se u jistého stavitele na stavbě o práci. Ačkoliv v denních listech vyličen celý ten příběh jako zdravý amerikanismus, přece vrlá stín do života studentského, zůstává daleko ještě za horšími a křiklavějšími poměry, v nichž se mnohdy ocitne nedostatkem; ať jakkoliv zjev ten vyličuje se, bude vždycky dokladem těch četných a oprávněných stesků studentstva českého. Přes všecko organisování a řešení této otázky, naráží otázky ty na nesnáze přímo obrovské. Dr. E. Chalupný napsal v „Přehledu“, že řešení tohoto problému v celém rozsahu „jest nedostatečné, pokud nebude odstraněna nadprodukce inteligence.“ Smutná pravda. Naše podpůrné spolky nevládnou kapitály a veřejnost, zvláště naše česká, není tak štědrá a mecenášskou, jako veřejnost našich národních odpůrců. To jsou právě momenty, které padají mnoho na váhu. — V prosinci minulého roku „Zemská statistická kancelář“ na výzvu zemského výboru konala šetření o studentských podporách, z nichž zvláště zajímavá jest rozprava dra. Weyra: „Statistika sociální péče o studentstvo v Čechách ve studijním roce 1908–9“ v prosincovém čísle „Národohospodářského Obzoru“. S hlediska národnostního počet podporovaných studentů: českých 10.658, německých 2.581. Z tohoto nejlépe jest viděti, že na straně české počet chudých studentů je daleko větší než na německé, i když uvažíme českou většinu studentstva početně. Českým studentům uděleno na podporách 294.821 K, německým 143.853 K, čili průměrně na jednoho českého studenta připadlo 27.97 K, na německého 55.74 K. A finanční síla fondů přesvědčí nás znova o síle Němců. Na 33 českých gymnasiích fondy pro poporu studentstva činily 3.122.8 K, na 31 německých gymnasiích 6.979.09 K. A dále:

na 22 českých reálkách fondy činily 1.670.94 K.

„ 16 německých „ „	3.966.08 „
„ 7 českých lyceích „ „	127.13 „
„ 3 německých „ „	542.62 „

Ale i ze soukromých podpor a ústavů lépe mluví čísla pro druhou národnost. Bylyť německé ústavy podporovány o 609 K a o 449 obědů týdně více než ústavy české. Aby ještě více vynikly podpory skýtané studentstvu německému oproti nám, ukazuje poměrné zastoupení studentstva středních, vysokých a odborných škol. Ze 20.005 studentů obdrželo podpory:

ze všeobecných škol středních	13.867
ze škol odborných	1.853
„ „ vysokých	4.235

takže z celkového počtu studentstva vychází, že skoro každý druhý vysokoškolský posluchač byl podporován. O zaopatření studentstva staralo se ce kem 260 spolků, a bylo vyplaceno podpor za 438.673.09 K, z čehož připadlo:

na střední školy	187.380.2 K
„ odborné školy	41.825.3 „
„ vysoké „	209.468.4 „

Tyto peněžité obnosy obsahují podpory všeho druhu: čisté peněžité, stravu, šatstvo, knihy atd. Zvláštní jest, že více než polovina (56.8 proc.) všech podpor jest představována stravou. Poměr v rozdělování požitků šatstvem mezi středoškolským a vysokoškolským studentstvem jeví se číselně 93.2 : 1.6 procentuálně, ostatek na odborné školství, v podporách bytem mění se silně způsob rozdělování: 25.6 : 72.1 Poměry dobře vysvětlitelné, vzpomeneme-li na způsob rozdělování podpor na středních školách a vysokých. Ze sumárního obnosu po dělen byl průměrně vysokoškolský posluchač 41.18 K, středoškolský student 12.96 K, poněvadž vysokoškolský posluchač má rozhodně větší výdaje než student na střední škole, a také snadnost výdělku (kondice a p.), jest na střední škole výhodnější, než na vysoké zvláště pro studenta venkovského. Vysokoškolská studentstva z venkova do Prahy přišli, ztrácejí kontakt se střední školou, kdež studovali a shánějí kondici, uváží-li se, že počet jich není příliš veliký, jest přímo urputný. Ostatní prameny výdělku opisování přednášek, překlady, rysování a jiné, jsou řidšími příjmy a také ne na delší dobu. A Brno? Tam, bohužel ani nemohou se pochlubití takovou činností, hojností spolků a korporací podpůrných, jako v Praze. Již samo studium technické absorbuje posluchače jako žádné jiné. Technik nedisponuje tak volným časem jako právník nebo filosof, chce-li studijních let poctivě využítovati. Chce-li státí docela na vlastních nohou, bez cizí pomoci, platí to krvavě. Ze posluchači pocházejí převážnou většinou z tříd nemajetných nebo docela chudých, jest faktem. Z řádných posluchačů bylo loni od kollejného osvobozeno 60 proc. zcela a 10 proc. z polovice. Po založení techniky současně byla zřízena

zemská stipendia, a k nim přidružila se též soukromá a ihned založen byl podpůrný spolek „Hlávka“. Zemská stipendia, jež jsou téměř jedinými veřejnými podporami na technice, nepřesahují výše 400 K. Jakým způsobem dostává se českým a německým studentům podpory, ukazuje nejlépe srovnání: na německé technice jest na 160 stipendií s požitkem na 46.000 K vedle neurčitého počtu stipendií města Brna, jichž se udílí „dle potřeby“; program techniky české uvádí na 80 stipendií, mezi nimi pozatimní stipendium Kaunicových kollejí s ročním požitkem asi 23 000 K. Státních stipendií na české technice vůbec není, na německé jest 5 státních po 400 K, 8 slezských zemských po 115 K, moravských zemských tolik, jako na české. Vedle stipendií největší skoro význam má podpůrný spolek „Hlávka“, jenž uděluje 60% veškerého studentstva podpory. Do dneška summa udělených podpor převyšuje 600 000 K. Ovšem již kleslo procento podporovaných i průměr podpor, jenž v prvním roce činil 90 K. V loňském roce bylo podporováno na 120 posluchačů průměrnou roční podporou 66 K a roční summou 7361·15 K. — Pronikavý vliv na studentské sociální poměry v Brně měly Kaunicovy studentské kolleje, jež participují na podporách roční summou 32.000 K. Tim by snad byly úplně vyčerpány podpory techniků v Brně. — Zde český student ještě má mnoho žádati od veřejnosti české, kteráž se zdvojeným úsilím má starati se o příští svůj výkvět, než to činí naši národní soupeři. ický

„Pravým zednářstvím jest nenávisť proti papeži!“ Tot heslo zednářů, toť program, uveřejněný v Listě „Neue Weckstimmen“, r. 1877. A jsou opravdu svému heslu věrni! Zednáři, popírajíce Boha,

Krista považující jen za proroka, jak tomu nasvědčují slova žida-zednáře, jenž praví: „Mezi židy před 18 sty lety žil veliký reformátor, o němž obíhaly různé pověsti, které přetvořeny byly na bajky ve starých dějepísnych a prorockých spisech“ — chtějí zničití církev, jak sami opět na schůzi v Lüttichu 1865 veřejně se přiznali: „Žádáme v ohledu náboženském zničení církve.“ A to když chtějí, není divu, že se vší silou vystupují proti těm, kdo mají o Bohu učit na základě poselství Kristova: Jděte a učte všechny národy! Papež, biskupové a kněží jak světští tak řeholní jsou předmětem jejich nejprudších útoků Studenti! Den 20. září 1870 jest krvavou skvrnou v dějinách světoých — vždyť tehdy stala se loupežná krádež ve jménu „svobody“, kterou připraven papež o nezadajné právo vlastnictví a moci — den 20. září každého roku jest pro židovské zednářstvo svátkem, jímž oslavují zločin, den 20. září letošního roku jest opět skvrnou, která nebude smazána, pokud církev bude a to proto ne, že židem byl uražen celý křesťansko-katolický svět! Žid Nathan při veřejné oslavě loupeže urazil nejen papeže, nýbrž on zlehčoval víru naši, sesměšňoval dogma o neomylnosti papeže ve věcech víry a mravů — drze otíral židovský svůj frak o krásné učení v Marii Pannu. Drze mluvil o věcech, které všem katolikům, tedy i nám, studentstvu vysokoškolskému i středoškolskému jsou svaty. Proto za milou a svatou povinnost pokládáme si veřejně a slavně protestovati proti urážkám hlavy všeho křesťanstva papeže Pia X. jakož i matky naší sv. církve a prohlašujeme veřejně, že ničím nedáme se odvrátiti od lásky k církvi a papeži!

Oprava. V předešlém čísle ve článku „Lev Nikolajevič Tolstoj“ bylo vynecháno několik slov, čímž věta pozbude svého smyslu. Na stránce 101. dotyčná věta má zníti: „Život je všechno, život je Bůh: pokud je život, je požitkem poznávati jsoucnost božstva, milovati život znamená milovati Boha.“ — Na následující stránce místo „výtečný altruismus“ má státi „výlučný altruismus“.

STUDENTSKÁ HLIDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

BŘEZEN 1911.

ČÍSLO 7.

M. S.:

Aby bylo jasno.

A to nejen těm „inferiorním klerikálním“ studentům (ti to už dávno věděli a nijak se tím netajili), nýbrž i jinde, a to samým kolegům z pokrokového tábora — uznala „Studentská Revue“ r. IV., čís. 6., za vhodno přilepiti k bolestnému článku „Optimism?“ tuto radikální programovou náplast: „Jest nutno říci, aby bylo jasno, že vedeme boj proti katolické církvi.“

Proč, jest jasno zvláště z konce článku. Pan C. Č. totiž s úžasem přichází najednou k poznání, že studentstvo (ovšem pokrokové) není dosti „protiklerikální, resp. protikatolické“, že rádo sice zakoketuje si o nesorvnalosti katolicismu s duchem nové doby, ale že „před osobami jako Bráf (tedy s k u t e č n ý m i v e l i č i n a m i, které celým svým vynikajícím životem vyvracejí tuto v z d u š n o u f r á z i) „zůstává ovšem ten liberální protikatolicism: paf!“

Tak!

Ale nejen to. Druhá chiméra se zjevuje uděšenému autoru, a ta jest ještě hroživější: „Poslyšte! Věc neslýchaná! V Praze katolické studentstvo! Na německých — rakouských universitách to už tak dlouho vře — u nás — díky bohům, že jsme spali sen liberální — pořád dojemný klid — a najednou — blesk a blesk — a jest zle! Nebylo hromosvodu, ani pojištění na potlačení myšlenkových proudů. Nestvůra jest zde — a jaká hrozná, drtivá, až se údy třesou! Považte: „loni katoličtí studenti rozbíjeli schůzi Volné myšlenky na Žofíně“ (ubohá maceško!) a „nyní“ (letos) „vystupují již i na universitní schůzi.“

Není to drzost? Kde jest svoboda a volnost? (Pro koho?) To už přestává všecko! A proto, páni kolegové, poslyšte varovný hlas volajícího na poušti: „Není české studentstvo tak protikatolické, jak říká fama“.

Neroste u nás tolik přesvědčení o neudržitelnosti katolicismu, není ten liberalismus veliké většiny studentstva silnou oporou proti rozšiřování se klerikalismu (rozuměj katolicismu!) i v řadách studentstva. Nuže, na stráž, do zbraně! Jak patrně, důkazů dost!

Nelze ovšem než upřímně poděkovati. Vyčtěte jen, kolik v tom útěchy a posilující naděje pro náš boj, kolik v tom reklamy pro náš zapadlý spolek! Kdo o nás věděl? — Nikdo! Až najednou velcí páni udeřili na buben. Škoda, že neudali bližší adresy. A jaká síla jest v nás, jaké nebezpečí! A to prosím ještě: „Nemá tento článek za účel malovati čerty, kde patří lidé.“ — Tedy nepřehání!

„Aby bylo jasno!“ volá „St. R.“ daleko do řad studentských a snad se zbožným (pardon!) přáním i do širší veřejnosti — a my nemůžeme než

se vši síly tleskati, protože jsme dostali takového spojence, tak módně vyšperkovaného. Jak jsme po tom „jasnu“ volali a toužili sami a jak dlouho tlumila naše volání ta průhledná hra na schovávanou, že prý klerikalismus jest něco jiného než katolicismus nebo náboženství, že pokrokový student ještě nemusí, nebo může být i atd?

Kolik jest dnes těch, kteří ve své důvěřivé naivnosti aneb v polhodlné povrchnosti by si rádi namluvili, že lze sloučiti tyto dva protichůdné prvky bez újmy povahy? Kolik jest jich mezi akademiky, na středních školách a jinde dále? Tam nechť zazní toto vržené: „Aby bylo jasno“! A nechť zní i dál a nejvíce tam, kde „ptáčka chytají — pěkně mu zpívají“! V těch mladých hlavách, které lačným uchem lapají každé nové a zvláště třípytné heslo, tam nechť stane se kathegoretickým imperativem a pevnou hrází!

A vítězně nechť razí sobě cestu dál až k sluchu rodičů, těch důvěřivých, často prostoduchých, kteří s nadějí posílají své dítě na dalekou dráhu a svěřují je, nevědouce často komu.

Tajiti se to nedalo.

Neboť ona povrchní, diletantská polovičatost dnešního světového názoru musila s veřejností proniknouti i do řad studentských a nemohla naléztí příhodnější půdy než tam, protože měla býti pouze přechodním stanoviskem. V zájmu jistých proudů to bylo, aby byl zjednáán přechod, aby maska nepadla hned při prvním vystoupení. Teprve tehdy, až by se rozšířila ona ironisující, povýšená lhostejnost jako mor do nejširších vrstev, tehdy teprve měla se pomalu vystrkovati pravá vlajka. Až se důkladně zahnízdí a budou v sedle! A v tomto stadiu se asi cítí autor onoho hesla a s ním i „St. R.“

Nuže: Ať jest jasno! Mezi akademiky i na středních školách! „Vedeme boj proti katolické církvi“ — tu větu by si měla dáti „St. R.“ na titulní list, až půjde zase do světa a zvláště na střední a odborné školy, kde se rozhoduje o šíření studentských listů a leckde nejednou ještě mluví o „zklerikalisovaném Rakousku“.

Konečně: Poctivost povahy a důslednost jsou jistě ctnosti, které uzná asi i sám autor onoho hesla; vždyť ono samo jest jaksi náběhem k nim.

Nuže! Nezdá se vám, že by ta důslednost sama kázala, aby se chovalo toto heslo protikatolické na mysli vždy a všude, a nezapomínalo se ani tehdy, když se píše jízlivé poznámky o „nesmrtelných duších“, o stipendiích a podporách, že by se vlastně s touto navštívenkou mělo vystupovati poctivě i tam, kde se pokorně hodlá zaklepati?

Poslední doba sice podala dosti makavý doklad, že život zná také užívání dvojích navštívenek, ale tím se asi málokdo bude omlouvatí.

„Aby bylo jasno.“ Ta otevřená výzva k boji — od vás vyšla a bude šířiti se a hledati půdu tam i tam — věc nezadržitelná. Snad půjde jednou do důsledků, ale pak se nedivte a nevolejte po křesťanské lásce falešnými ústy, když u dveří vám přečtou někdy vlastní vaše slova:

„Jest nutno říci, aby bylo jasno, že vedeme boj proti katolické církvi.“

Sami chtěli, sami mějte!

Sociální hnutí studentské.

Dle přednášky Dra. Karla Sonnenscheina, konané dne 12. února t. r. v České Lize Akademické.)

Čtyři hlavní otázky musíme si při uvažování o sociálním hnutí studentském předložit a zodpovědět. Předně: Jaké styky panují mezi studenty a mezi lidem, a proč jest nutna pilnější výchova studentstva k vědomí příslušnosti k lidu. 2. Co můžeme učiniti pro uskutečnění se této myšlenky v semestru? 3. Co o prázdninách? A konečně 4. Na které vedlejší otázky nutno vzíti zřetel?

Chceme-li posuzovati poměr studentstva k lidu, musíme poukázati na zvláštnosti, kterými se studentstvo různých národů právě ve svém poměru k lidu zásadně liší. Jiné místo v národě zaujímá student německý, jiné anglosaský, jiné románský a jiné slovanský.

Románský student stojí úplně pod vlivem své časně dospělosti, která ho též ve veřejném životě vede k brzké politické činnosti. Shledáváme se s tím jak u studenta francouzského, tak i u studenta italského a španělského, je to zjev račový, docela nezávislý na formě ústavy státní. O velikém zájmu románského studenta pro veřejný život svědčí okolnost, že má už v 5. nebo 6. třídě střední školy vlastní listy politické. Avšak přes všechn svůj vliv na politiku, i ministerstva často podlehnou agitaci a náladě studentstva, zůstává student románský vždy jen politickým agitátorem; sociálního vědomí nemá.

Zvláštnosti slovanského studenta vytvořily se méně pod vlivem račy, jako pod vlivem dějinného vývoje toho neb onoho státu slovanského. I slovanského studenta zajímají veřejné otázky, tak jak zajímal život veřejný studenta říšsko-německého v letech 1820—1850. Je to vůbec zjev všeobecný, se kterým se setkáváme všude, kde národnostní a ústavní otázky stojí v popředí. Všude tam, kde ještě zuří boje ústavní, jazykové a národnostní, má student docela jinou úlohu než tam, kde zápasy tyto už byly dobojovány. V těch státech, kde otázky tyto dosud nevyřízeny jsou, hraje student dočasně úlohu vedoucí. Takovou úlohu má student ruský, polský, český, jihoslovanský, též i vlámský a rakousko-německý, tatáž úloha připadla studentu říšsko-německému, jak již dříve řečeno, v letech 1820—1850. Hraje zde vedoucí úlohu proto, poněvadž se zde jedná o statky, jež vzdělanci jsou mnohem bližší, a jichžto ztráta na něj mnohem více doléhá, než na nižší třídy lidové. Tak jest zajisté absolutismus v Rusku mnohem silněji pocíťován od tříd vzdělaných, než od mužiků. To tlačí vzdělance do popředí. Proto vidíme ruského studenta v předních řadách nihilistů, chorvatského studenta v čele demonstrantů proti Budapešti, vlámského studenta v popředí boje za práva jazyková atd.

Třetí komplex studentstva tvoří studenti, již hrají vedoucí úlohu na poli sociálním. Ve skupině druhé děkuje student svůj vliv nedostatku vývoje národně-politického, v této skupině nedostatečnému vývoji sociálnímu, nedostatku sociálních ústavů a zařízení. Že tomu tak jest, dosvědčuje Německo, kde už není úkolem studenta vésti, nýbrž sám se učit vésti. Tam musí student v organisacích studovati; jsou zde vyvinuté organizace sociální, silné spolky odborové, spolky dělnické, zpěvácké, spolky mládeže, v nichž by studenta vůbec ani k vedoucí úloze nepřipustili, poněvadž mají vlastní úředníky, kteří těmto kruhům odrostli. Úředníci tito ovládají ovšem odborné vědecké a sociální otázky stokrát lépe než student se svými pouhými theoretickými vědomostmi. Proto má sociální hnutí studentské v Ně-

mecku předně za účel zdůrazňovati nutnost učiti se a býti ve styku s lidem; teprve později mají pak přívrženci hnutí v organisacích spolupůsobiti, kde hlavním jejich úkolem bude zastávati ideální hlediska, a tím výchovně na své okolí působiti. Proto pořádá-li německý student přednášky, vycházky a divadla, nebo pracuje-li v knihovně spolkové, jest mu vždy práce tato jen prostředkem k učení se.

V rakouském studentovi se obě poslední skupiny, skupina vůdců v otázkách politicko-národních a skupina vůdců v sociálních otázkách křížují.

Čtvrtou skupinu tvoří student anglosaský. Jest bezesvho vlivu na život veřejný, jest pokládán za nedospělého, za žáka, ještě více za žáka než student v Německu. Učí se, a celý jeho studentský život ubírá se tímto směrem. Dospěl v létech padesátých k přesvědčení, k němuž došla i universita a stát, že nestačí býti pouze odborně vzdělán, nýbrž že jest mimo to nutna ještě zvláštní výchova, jež by jej uschopnila theoretické vědění též rádně používati. Förster ve svém spise „Christentum und Klassenkampf“ líčí, co pohnulo anglické studenty k sociální práci. Byla to cholera, která šaty chudého lidu zavlečena byla též mezi lepší kruhy. Konservativní Angličan ihned upozoroval, že, nebude-li studující mládež příště vedena k poznání tříd chudých, k poznání nejnižších mass lidových, může národ i ve svých lepších třídách býti ohrožen, a chopil se proto díla. Byly zřízeny tak zv. House Settlement v částech města chudinou obývaných, v nichž student vyučuje hlavně dítky dělníků různým předmětům. Kromě toho bývají studenty pořádány malé výstavy a zábavy pro tyto třídy. Každý intelligent musí alespoň čtvrt roku v takových Settlements pracovati, poněvadž universitní studia nejsou s to dáti mu znalost lidu, kterou jako lékař, jako duchovní, jako právník nebo jako professor nezbytně potřebuje. Studenti přišli sami k poznání, že musí choditi též do této „druhé školy“, přišla k tomu poznání i universita, jež si dala zřizování takových kursů na program. V prázdninách se ubírá anglický student do čtvrtí chudiny

Americký student jest znám svojí tělesnou prací, již se o prázdninách věnuje. Zde bychom asi našli podobnost se studentem českým, jenž, nejsa též většinou zámožným, o prázdninách tělesně pracuje. Na konec školního roku odváží vlak celé houfy amerického studentstva z města do prerií, kde si po 2 měsíce vydělávají prostředky k dalšímu studiu. Též i dánský student překlenuje svou práci třídní rozpory mezi vzdělanci a nižšími vrstvami lidovými. Věnuje se hlavně vyučováním v pokračovacích školách, z nichžto tři čtvrtiny vedou studentti sami. Švédský student proslul svými právními poradami, jež každému bezplatně jak ve školním roce, tak i o prázdninách uděluje. Totéž platí o norském studentu.

Říšsko-německý student byl v letech 1820—1850 silně interessován na životě veřejném, německý student v Rakousku jest interessován ještě dnes. V Německu přestala už agitace studentstva v různých veřejných otázkách, poněvadž otázka ústavní jest vyřízena. Změněn docela dřívější německý názor o studentovi, jenž stával v prvních řadách v boji za národnost a svobodu. Dle dnešního pojetí jest úkolem německého studenta: připravovati se pro pozdější práci. Avšak zbylo německému studentu z dob dřívějších mnoho privilegií, jež jsou anachronismem v našich změněných poměrech a jež ho odcizují nejširším vrstvám lidovým. Nová doba nemohla nechat dlouho „tento ostrov patriarchálních názorů“ v klidu. Před padesáti lety byl lid mnohem naivnější a nekritičtější. Veselý život studentstva nedával mu žádnou příčinu k přemýšlení, nebylo v něm rozporu s okolím, vše bylo v něm jak se patří. Dnes však tisíce očí vzdorně jsou upřeny na studenty, čítajice dny požitku věnované a hodiny promarněné, dnes se lidé táží, proč student má sedmkrát v týdně neděli, a oni pouze jednou, a proč vyšší

úředník u soudu pracuje pouze sotva dvě hodiny, oni však deset nebo jedenáct. Zde byla nutná náprava, zde bylo nutno položit studentu otázku: „Chceš býti zařaděn do organismu svého národa jako živý úd, nebo — řekněme to jedním slovem — chceš býti sociální?“ Zde přiložilo sociální hnutí studentské ruce k dílu. Není politicky strannickým, není určeno k agitaci, neupírá, že jest nutno, aby se student vzdělával společensky, odborně a nábožensky, tvrdí pouze, že je též potřeba, aby se student poohlédl po věcech sociálních a je poznal.

Jaký úkol připadá v sociálním životě speciálně nynějšímu studentu rakouskému? U nás, kde jsou všechny lidové organizace teprve v nepatrných počátcích, může studentovi připadnouti mnohem větší úloha než v Německu, kde spolkoví sekretáři v sociálních věcech jsou vyškolenější, schopnější a praktičtější než student. V Německu si student nemůže ani pomyslit, že by mohl vésti lid, v Rakousku má student doposud úkol vůdčí, avšak pouze pro nejbližší desetiletí. Tak jak se postavení studenta německého ve svém vývoji víc a více blíží vzoru studenta anglického, tak i rakouský student po nějakém čase ocitne se v dnešní situaci studenta německého. Vůdčí úkol nepří náleží studentovi u nás už dnes v kruzích sociálně-demokratických, a bude mu vzat všude, jakmile bude provedena důkladná lidová organizace vnější a počne si všemi silami pracovat na organizaci vnitřní. Pak připadne mu úkol studenta německého, úloha „studentis“, učího se. Doposud stačí v domosti studentovy pro vůdčí práci v organizaci, poněvadž otázky jazykové, ústavní a národní ještě silně prochvívají myslí všech, příště tomu tak nebude. Pouze student románský, jenž už svou račou jest předurčen k politické agitaci, bude i nadále v životě národním zaujímati totéž postavení.

Co jest cílem nového hnutí ve studentstvu vůbec a v katolickém studentstvu zvláště. V předešlém čísle našeho časopisu jsme o všeobecném cíli už mluvili. 1. Nahradiť dosavadní nedostatečné předběžné vzdělání sociální základním věděním na tomto poli. 2. Vychovati vůli ze skutečné obětavosti. 3. Zvýšiti příležitost ke styku a přátelství mezi členy různých tříd. Tím jest dán rozumový, ethický a praktický moment celého hnutí. První a druhý bod účelový je též prvním důvodem vzniku celého hnutí, jež nutno hledati ve výchovné methodě škol středních a vysokých. Střední školy neohlížejí se při výchově na vzdělání sociální, a universita pro výchovu sociální nedělá též ničeho. Dnešní vysoká škola vychovává pouze odborně, nic více. Zná-li student též lid, mezi nímž má působiti, a to nejen ideálně, nýbrž i v jeho tendencích, jest vysoké škole docela lhostejno. Zjednati lepší sociální vědomosti bude úkolem patřičné reformy vzdělání středoškolského, zvýšené návštěvy národohospodářských přednášek, pěstování sociálních přednášek ve studentských spolcích a mimo ně, vážného studia privátního a zvýšeného zájmu pro veřejné otázky mezi studentstvem. Ačkoliv v tomto ohledu počíná vysoká škola leccos napravovati (vycházky, národní hospodářství), přece není tím pro sociální výchovu dosti učiněno. Sociální výchova není výchovou rozumu, nýbrž výchovou vůle, obrací se předně proti pohodlnému kastovníctví. Neboť býti sociálním znamená býti ochoten pracovati bez ohledu na egoismus své osoby a egoismus třídy pro celek, znamená přinášeti oběti, jež mně neprospívají. Tuto výchovu nedosáhne professor svými přednáškami, zde je třeba praxe, čerpající svou sílu ze zásad křesťanství, a poněvadž zde střední a vysoké školy selhávají, byla svépomoc nutná.

Při sociální výchově vůle nesmíme se dáti másti okolností, že mnoho studentů jest z malých rodin sociálních, a že proto už jsou sociálně založeni. Mohli by býti, ale nejsou. Schází jim obyčejně i sociální vzdělání i sociální vůle. Mají sice malé individuální znalosti sociální, ale to není

ještě žádným sociálním věděním. Znají nádherné, originelní typy z třídy, rolnictva nebo dělnictva, proto ale nerozumí ještě celému stavovskému hnutí, spolkům odborovým a vzdělávacím, a chtějí-li býti skutečně sociálními, přicházejí vždy k poznání, že se ještě velmi mnoho musí učit, že jim schází sociální vědění, ačkoliv jsou z nízkého rodu. Avšak nejen vědění, i výchova vůle jim schází právě tak, jak studentům z tříd zámožných, poněvadž vůle býti sociálním není následkem rodu, nýbrž jest věcí vychování. Tak se dosti často stává, že právě z nízkého rodu vyjde největší sociální reakcionář, což vlastně jest zajímavým zjevem psychologickým, vysvětlitelným právě přechodem malého člověka do jiných poměrů. Člověk, jenž už jest zvyklý býti bohatým, jenž už ve třetí nebo čtvrté generaci chodí po kobercích a jezdí v kočáře, ten nepodléhá tak snadno špatnému vlivu bohatství a vysokého postavení, jako ten, jenž se sám teprve oněch poměrů dopracoval.

(Dokončení.)

TETŘEV:

Prvnímu slunci

Hřej slunéčko, hřej,
srdce rozesměj!
Srdce, jež se touhou třese
jako z jara lístek v lese,
hřej, slunéčko, hřej —
jen ho rozesměj!

Dlouho krušil nás
chladný víchr, mráz;
rampouchy a křišťál sněhu
lhalý pohádkovou něhu,
malých skřítků rej.
Teď zas ty nás hřej!

Vyskoč s jásotem
naším nad plotem!
Podívej se do zahrádky,
jak tam proskakují řádky —
jen se podívej! —
Hřej, slunéčko, hřej!

Vyskoč ještě výš,
něco uvidíš:
v koutě děva u lavičky
zasadila dvě růžičky,
do fialek — hej!
Hřej, slunéčko, hřej!

Až tam budou stát,
přijď se podívat:
jak se vřele libávají,
když jim srdce roztávají —
ó, tys čaroděj! —
Hřej, slunéčko, hřej!

Však ty zaplaneš,
až je zastaneš,
až budeš mít aspoň zdání,
jak je sladké milování!
Zatím pěkně hřej,
srdce rozesměj!

Jarní píseň.

Tak nikým nevolána
jak první vlaštovice z rána
mí píseň padla v duši —
a srdce silněj buší,
že nový jas
v své hloubi zas
se rodit tuší.

Jak s větry by si hrála,
se v křoví fialinka smála
a jarý hlouček dětí
se točí kolem sněti,
že zaplašen
je zimní sen,
že skřivan k nebi letí.

Jak slunce k nám se dívá,
jak bouřně voda v jezech zpívá,
jak strom se tuchou chvěje —
má duše jasněj pje
a bouře vír
se taví v mír
a ladí do naděje.

Studentské spolky a jejich úkol.

Mají-li spolky vůbec vliv na výchovu charakteru jednotlivců, mají zajisté, anebo měly by mít vliv veliký na život studentstva po stránkách všech spolky studentské při vysokých školách. Spolek, který by spojoval všechno studentstvo bez rozdílu kulturního vyznání, který by pečoval výhradně o výchovu jeho, o otázky stavovské nebo takové, jež všemu studentstvu společné jsou, jest v naší rozhárané době ideálem. Svaz českoslovanského studentstva v Praze, který studenty katolické ze svého středu vylučuje, který o výchovu svých členů v nejmenším se nestará, jest paskvilem na ideál všestudentského spolku, jak po něm v nedávném projevu toužil univ. prof. dr. Bráf. Jako celý národ, tak i studentstvo se dělí dle politické příslušnosti neb dle kulturního nazírání a jest soustředěno v mnoha stranických spolcích. Mimo těchto jsou tu spolky odborové a krajinské, které však nijak rozhodujícím způsobem do studentského života nezasahují.

Co je úkolem studentských spolků? Student po maturitě přichází pln snů a plánů na vysoké školy. Domnívá se, že bude všude vítán s otevřenou náručí a nalezne ihned společnost podobnou té, v níž za doby studií na středních školách žil. Avšak jako domky z karet řítí se jeho plány hned po příchodu do hlavního města. Nastanou starosti s hledáním bytu, se zápisem, nehledě k jiným starostem, jimž nebyl dříve zvyklý. A i když tyto starosti jsou překonány, nastanou nové. Mnohé přednášky jsou mu ne srozumitelné (což zvláště platí o filosofické fakultě), neví, odkud by vyplnil mezeru mezi vědomostmi, jichž nabyl na střední škole a těmi, jichž je potřeba k účelnému poslouchání přednášek. K tomu přistoupí pocit osamělosti. Student byl vytržen z kruhu druhů stejných zájmů, jež dopodrobna znal. A najítí pravého přítele není tak snadno. Nastává ochablost a tíseň duševní, která zachvátí — myslím — každého studenta z venkova do Prahy neb jiného hlavního města, kde vysoké školy jsou, příšlého.

Tu jest hlavní úkol studentských spolků. Spolek má poskytnouti takovému nováčkovi rady a pokyny, jak si má počínati při zápisu, hledání bytu, má mu dáti informace, které přednášky navštěvovati má a které knihy pro první dobu studia jsou nejlepší a nejvhodnější. Ve spolcích vždy se najde některý student, který studuje tentýž obor. Dále ve spolku studentském je nejlepší příležitost k vyhledání přítele neb společnosti, která vyhovuje povaze onoho studenta nově příšlého. Tím způsobem se povahy podobné sbližují a oceňují se význačné vlastnosti jednotlivců navzájem. Spolek studentský má dáti takovému novému členu vzory, dle nichž by se řídit měl. Výborné vlastnosti charakteru a vynikajících členů spolku nutí samoděk k následování.

Veliký význam mají spolky studentů katolických. Student, který na gymnasiu neztratil víru, ocitá se na vysokém učilišti v nebezpečí, že podlehně směru pokrokovému, který je dnes modou. Přistupují k tomu tendenčně zabarvené přednášky některých profesorů a různé protináboženské noviny a spisy, jejichž nekritická četba a nedostatek hlubšího vzdělání náboženského zviklávají znenáhla vírou studenta.

Katolické spolky studentské mají právě ten úkol, aby získaly studenta takového do svých řad, do ovzduší jemu příbuzného, kde by pochybnosti náboženské byly vyvráceny, kde by duševní základ náboženský se rozšířil a prohloubil. Proto ve spolcích těchto musí býti každému poskytnuta možnost seznati výtky kulturnímu směru katolickému činěné a spolu také prostředky, knihy, noviny a přednášky, kde by se ony mylné názory a výtky vyvracely.

A stejně je důležitý úkol mravní. Co studentstva propadá zkáze jen proto, že nemají společnosti, která by poskytovala i poučení i zábavu. A takovými středisky mají býti studentské spolky katolické.

A ještě jeden úkol mají. V kulturním boji právě začínajícím je katolíkům třeba intelligentních pracovníků a vůdců. A na takové mají vyrůst ve spolcích katolických studenti. Proto musí poskytovat spolky takové dostatek výchovy kulturní i sociální v rámci učení církve katolické, aby mladý muž po skončených studiích vstupoval do života obrněn a zásoben vědomostmi kulturními, sociálními i politickými, jichž jest křesťansko-sociálnímu pracovníku a vůdci nutně potřeby.

A nyní krátce „pro domo sua“. V Praze jsou akademické spolky katolické: „Česká liga akademická“, a slovinský spolek „Dan“. Spolky tyto obývají 6 místností v přízemí Kolleje Arnošta z Pardubic a snaží se plnou měrou dostáti úkolům, které jsou katolickým spolkům studentským určeny. Poskytují zajisté akademiku katolicky smýšlejícímu společnost druhů stejného světového názoru, poskytují i příležitost vzdělávání kulturnímu, filosofickému i sociálnímu. Spolkům je k dispozici knihovna o 3000 svazcích a čítárna, kde jsou všechny katolické listy české, moravské a slovinské, čelné listy ostatních politických stran a směrů, většina revuí vycházejících v Čechách vedle četných denníků a listů cizojazyčných. V klubovních místnostech jednotlivých spolků jest hlavně večer každého dne život velice čilý. Spolky tyto provedly sblížení studentstva velice. V klubovních místnostech se debattuje, názory se střetnou, aby pravda vyplynula. Otázky nejrozmanitější jsou programem debatt. Každý týden je členská schůze, kde některý člen přednáší. Spolky se účastní čile na veřejném životě katolickém v Praze.

Duch a život spolkový je zdravý a čilý. Všichni jsou prodchnuti vědomím, že jejich úkolem jest předně vzdělati se ve svém oboru a dále vychovati se na řádné a prospěšné pracovníky a vůdce katolického hnutí. Zasluhují tedy podpory všech kruhů katolického života.

L. SKALA:

Akademický dům.

Studentstvo české žilo a částečně ještě dnes žije svým vlastním životem, rozdílným od studentstva národů jiných. Žilo jednak samo sobě, jednak svému lidu; a právě touto druhou složkou postavení jeho stávalo se důležitější a zodpovědnější než u studujících národů velikých, silných, vyhřívaných se po celá staletí na výsluní kultury a osvěty.

A právě s tohoto stanoviska nutno také se na naše poměry studentské dívat.

Proto tím větší význam a důležitost má myšlenka postavení akademického domu, myšlenka, všecku vysokoškolskou mládež sloučiti v nějakém velkém celku tak, aby protivy názorů politických a nazírání na svět a život nemohly býti činitelem rozkladným, ale sloučiti jí tak tyto všeobecné hodnoty lidské, jež nynějším rozkladem a zápasem trpí, by byly náležitě ode všech respektovány. To bylo ideou starého Akademického čtenářského spolku, a idea ta těsně jest spojena po celou dobu vzrůstu a silení s jménem profesora Jaroslava Červenky, bývalého předsedy Akad. čt. spolku.

Jím byla idea ta proklamována, jím nesena a také udržena proti náladám hrozivých episod a úporností, jež byla obětavá a bezohledná, protože autoritativně přesvědčena byla o nutnosti uhájiti posici. Tato metoda není možná jako system, ale jest odvahou k energii, má své měřítko ve velikosti výsledku a jest na konec obdivuhodným altruismem. Celá jeho generace vyšla ze starého Akademického čtenářského spolku v pevně sevřené řadě společného programu, založeného na méně složitých a přehlednějších poměrech jejich doby, stojí k dnešku v témž poměru. Je to nutná distance, ale přes toto hluboké řečiště, vyryté neklidným tokem 35 let vývoje, klene se kontinuita práce, byť někdy slabá. Idea ta jest reprezentantem tradice.

Uplynulou periodu 35 let možno pokládati za skončenou, ne však za uzavřený celek. Perioda nynější, do níž vcházíme, bude ještě důležitější první.

Styky společenské počínají tam, kde jde o dorozumění o konkrétních potřebách života a vyvíjejí se k výši, kde se z nich krystalizuje shoda úplná. Styk osobní kontroluje důvodnost a hloubku osobního přesvědčení, nesblízuje je jen myšlenka abstrakta, nýbrž lidé. Styk společenský dovede svou spontánní disciplinou a automaticky se přizpůsobující životností musí upevňovati a doplňovati činnost spolkovou. Tradice společenská vede k zjemnění forem a jest jednou z položek kultury.

Akademikovi v první řadě nastává povinnost nejen řádně studovati, ale také řádně žíti. A takový student, jemuž střední škola nedala žádného názoru na život, musí sám poznati veliké své mezery ve vzdělání a tím jest nucen snažiti je doplniti. Nestačí jen jíti v tradicích spolků studentských, je třeba samostatně si uvědomiti nejakutnější povinnosti a nové metody pracovní, jež možno vytknouti na základě dobré znalosti pracovní zdatnosti spolupracovníků. Proto má býti pracovní živel studentský soustředěn.

Postavení akademického domu jest však také otázkou sociální, a to neobyčejně širokou. A student má plné právo žádati na veřejnosti podpory. Skládá-li současná společnost své naděje na úspěchy národní práce do mládeže, ponechávajíc jí jako odkaz veliké úlohy politické a hospodářské, jest i na druhé straně povinností současné společnosti, přispěti mládeži, aby k velikým svým zápasům příštím mohla se vyzbrojiti vzděláním všestranným i odborným, a aby se vyvinula v charaktery silné, vědomé svého práva a povinnosti.

V poslední době studentstvo české opouští rezervu — a nutno doznati, že k tomu v první řadě přispěla iniciativa výboru Spolku pro postavení akademického domu — přilnulo s daleko větším porozuměním k myšlence té a položilo ji na program všestudentského sjezdu, v Brně v květnu 1910 tak neslavným způsobem konaného, a v prosinci na program veliké schůze v Plodinové bursě v Praze. I bylo pevně stanoveno, že rok 1915 má se státi mezníkem v životě českého studentstva, má býti otevřen akademický dům, jenž má býti domem Husovým.

A naše katolické studentstvo?

Katolicismus nemůže ani prosperovati, jestliže jedna jeho část mocná a vlivná, jakou právě katolické studentstvo jest, resp. býti má, separuje se od ostatních. A separace by nastala, ba nastati musila, když by studentstvo katolické stalo se jednou z těch mnoha a mnoha složek a frakcí ve víru a životě pokrokového studentstva. Snad, ale pravím jen snad, student náš stal by se více „studentštějším“, ale právě v oněch otázkách, kde by potřeboval nejvíce ochrany a povzbuzení, byl by vydán na milost a nemilost většině. Většího prospěchu by z toho neměl. Nehledě ani k tomu, student katolický byl přímo vyloučen pokrokovými pány kollegy z jejich studentského života. A vnucovati se a prositi není mu potřebí.

Studentstvo katolické potřebuje silného centra, kde by se sporadické živly katolické mezi akademiky reorganisovaly, prouhloubily a expansivně vedly. Spolek sám, byť i sebe lépe byl řízen, nemůže v sobě mít tolik pevnosti a síly, jako centrum takové, stojící pevně ideově a existenčně.

K tomu centru pak připojení by se musila láska celé katolické veřejnosti, aby středisko toto bylo si vědomo své zodpovědnosti pro celou katolickou část národa a zároveň bylo síleno láskou všech věřících. Bylo by si tedy přát, aby se pochopila nutnost takového centra mezi studentstvem a katolickou částí národa, pak by toto veliké dílo přišlo k svému pravému uskutečnění. Musí vyrůst z lidového hnutí, lid sám musí býti si vědom této veliké myšlenky, a studentstvo samo musí hleděti, aby símě toto dostalo se do duší lidu, aby toto veliké dílo stalo se katolickou národní věcí.

Základ, ba centrum takové skoro již máme. Kollej Arnošta z Pardubic svým umístěním přímo nabízí se za středisko všeho katolického studentstva. Vhodnějšího místa ani nalézti nemohla: v nejživější části města, v blízkosti příštích budov universitních i technických, tak že daleko bude zastiňovati pokrokový Husův dům.

Ale snaha jednotlivců však nestačí, aby se zdárným výsledkem zhostila se úkolu tak důležitého. Ani nemůže. V lidu musí myšlenka ta uzrát, z lidu musí vyjít, pak však ponese ovoce krásné, zdravé, které chce pro lid plně žít a se obětovat!

Katolický student do katolického akademického domu a katolický lid katolickému studentu!

ZD. BOŽENSKÝ:

Čtyři písně o vzpomnutí.

Věnováno B. K. v L.

I.

Vzpomínáš si, moje milá,
jak jsme jednou spolu
schýlili se k oddanému
bílým astry stvolu,
jak se při tom naše retý
dlouze v sebe vpily,
střebající z duší Rozkoš,
o níž dávno snily?

Vzpomínáš si, moje milá,
na ty chvíle ještě,
kdy nám obzor nekalily
těžkých smutků deště,
kdy jsi v záhonu mé duše,
bílou růží kvetla
a v Tvém srdci láska sobě
z liljí hnízdo spletla?

Zní Ti sladká, mrtvá láska,
píseň moje hluše,
nebo přece zachránila's
na dně svoji duše
vzpomnutí očistěné
od trpkosti stínův,
tušíc, že již nastokrát jsem
oplakal svou vinu.

II.

Proto's jenom, hochu zlatý,
hladil moje ruce,
abych nyní sepnula je
k nebi v hořké muce?

Proč jsi jenom, hochu zlatý,
lásku naši zradil,
proč jsi její záhon v srdci
lépe neohradil!

Proto's jenom, hochu zlatý,
na oči mne líbal,
aby nyní zaléval je
smutné slzi přívál?

Viš, že ráda jsem tě měla
víc než modré nebe,
a že smutek odcizení
sněhem v duši zebe!

Dávno jsem Ti odpustila,
Ty můj hochu zlatý,
lítost ale v srdci zeje,
že mi touhy vzaty!

III.

Věř mi, moje děvče drahé,
nelhal jsem svou lásku,
když jsem líbal vonné proudy
měkkých Tvojích vlásků.

V každické své sladké slovo
sám jsem nejvíc věřil,
škoda jenom, že nám život
cestu jinak změřil.

Nelhal Ty moje oči
ani moje rety,
když jsme spolu vodili se
vysněnými světy.

Ani nevíš, děvče drahé,
jak je moje pustá,
a co trnů bodajících
denně na ní vzrůstá.

A proto mi nejčastěji
slza v oku třpytí,
že i na Tvé, děvče, stezce,
je tak málo kvítí.

IV.

Jak jsi dobrý, hochu zlatý,
že mne smutnou těšíš,
bolno ale pomysliť,
že snad znova hřešíš.

Tážeš se mne, hochu zlatý,
proč se tolik chvěji,
když mi slavíci Tvé lásky
sladké písně pějí?

Že chceš jenom poláskati
raněnou svou Lani,
a až trochu zulíbáš Ji,
zapomeneš na Ni.

Úzkostí, že kdybych měla
poznat, jak's mne klamal —
věř mi to, můj hochu zlatý,
srdce bys mi zlámal.

Pak by moje oči byly
jako rybník v lese,
když v něj nebe zarmoucené
proudý dešťů střeše.

JUC. J. M. Hronek:

Nábožensko-mravní obrození českého národa.

Uplynulo již čarokrásné jitro zarůžovělých červánků — minulo všeho lidstva mládí — víc a více mraky se kupí, chmuří se obloha a jako by před bouří dusno se rozhošťuje — — — Mysl lidí, dříve klidná a více méně spokojená, zčeřena prudkými vášněmi, které již částečně propukly, částečně

propuknutí hrozí. Všude vládne jen zdánlivá nálada, zatím co šíří se pomalu, ale jistě, nedůvěra jedněch proti druhým — nedůvěra propukající v nepřátelství, které nezná odpuštění, pokrevních svazků, úcty před stářím — nepřátelství v nejhorším slova smyslu.

Není se co diviti. Vždyť v boji minulém i v tom příštím nejedná se pouze o věci podružného významu — je to boj o Pravdu — o křesťanský názor světový.

Zde Pravda zjevená a krví Kristovou posvěcená — tam lež nejbídnější, zahalená v nejsvůdnější klam a fráze!

Boj duševní jest daleko prudší a významnější, než všechny boje a války dosud vedené, neboť dnes bojuje se o blahobyť duševní i hmotný celého lidstva. Chci zde poukázati, že pouze a jedině v náboženském přesvědčení spočívá zdar všeho našeho podnikání.

Boj odehrávající se v mysli a srdci jednotlivcově, je týž, který zmítá veškerým lidstvem. Svět rozestupuje se ve tři strany: jedna zůstává věrna Pravdě, druhá proti této bojuje, a třetí strana není dosud zcela rozhodnuta, kam se přidružití má. V národě, kde schází tento střední duševní stav, jest boj valně pokročilý, jinde opět tato střední strana dosti četná, a v tom případě boj začíná. Pozorujme speciálně české poměry, vzpomeňme si krátce na předchozí náboženské boje a porovnejme tyto s dnešními. Troufám si tvrditi, že snad v žádném národě historie, jde-li totiž o fakta nás katolíků se týkající, není tak nepříznivě líčena jako naše.

Vezměme si na př. válku 30tiletou, bitvu na Bílé hoře, a sledujme příčiny, průběh a konec. Pravda, český národ na pláni bělohorské byl pokořen, nastalo, co přirozeně nastati musilo: konec samostatnosti české; centralisace víc a více utužována, až český stát skorem splynul s rakouským, lépe řečeno: utvořil Rakousko.

Jest pravda, že český národ upadl v zapomenutí a byl poroben, ale vžijme se v eventualitu tu, že by byl býval zimní král zvítězil — král cizák, který šířil cizí víru, cizí mrav a jazyk, vzpomeňme, jak „ochotně“ protestantští stavové jej ve všem napodobovali, — a sotva se „ohřál“ ten zimní král, již rukou svatokrádežnou sáhl na památku všem Čechům posvátnou, na dóm hradčanský . .

Žil by dnes za právě zmíněného předpokladu národ náš? Ze dvou neštěstí stihlo nás menší. Jen jednoho jest želeť, že vlastně ani ne tak náboženství, jako spíše politika hrála přední roli, zejména na straně protestantských stavů, byl to protestantský klerikalismus, snaha po moci politické, zastřená rouškou náboženskou. Stavové brzo po vjezdu zimního krále přestupovali na víru kalvínskou jen proto, aby králi se zalíbili. To bylo náboženské přesvědčení!?

Anebo se domníváte, že to byl snad Bedřichův zájem o český národ, který vstavil mu českou korunu na hlavu? Byla to jeho veliká ješitnost, aby svoji choť, rozenou královskou anglickou princeznu, učinil královnou. Jest nyní patrné, — dnes, po bezmála 300 letech, — kdo měl pravdu, a který osud byl lepší pro nás . .

A dnešní situace národa našeho? Valně se neliší od právě vyličené. I dnes nalézáme se takoruka před druhou Bílou Horou. Od dob národního probuzení co tu smutného jsme zažili . . Národ zmítán protináboženskými štvanicemi a národnostně, politicky pronásledován, stojí osamocen. Starý náš hřích — nesvornost — denně se na nás mstí . . Z motivů nízkých lidé ctižádostiví vnikají ve veřejný život, a tak z veřejného působení vytlačují muže rozvážné.

Mnohdy roztrpčený charakter si povzdychne: „My to již nepředěláme.“ A lid? — Počíná malátněti a pozbývá důvěry v lepší budoucnost. Nastal

rozvrat ve všech vrstvách národa našeho, a největší pak jest v řadách studentských. Neméně povážlivá jest mravní bída valem se šířící — dekadence ve výchově, dekadence v životě soukromém i veřejném . . . jsme na nejlepší cestě následovati Francii, t. j. vyžít se, po čem tak mnozí učení páni z pokrokového tábora volají.

Ovšem, že největším nepřítelem národa jest klerikalismus, rozuměj náboženství, nebo, jak tvrdívají, zneužívání náboženství k účelům politickým. Je to bídnou nesvědomitostí chtít specialisovati klerikalismus — abych tak řekl vypáliti signum bezcharakternosti katolíkům, a to ještě upřímným, neboť těch špatných nechají na pokoji. Jen u katolíků jsou klerikálové, u protestantů a židů nikoliv! Každý objektivní člověk ví, že špatní lidé jsou všude, jako naopak spravedliví jsou i v pokrokovém táboře, a to proto, jelikož byli rozeštváni zlomyslně zaměněnými pojmy jako na př. „svoboda přesvědčení“ a j.

Lidé rvou si ze srdcí víru, škrtají náboženskou výchovu, a výsledek je prasmutný: marné volání po spravedlnosti. Kde víry není, tam šlape se právo, kde náboženství ze škol vytlačeno, tam i mravnost hyne. Nastává přirozeně úpadek, který ovšem se zamaskovati nedá prázdnými hesly, jako je: „Mravnost bez náboženství“, anebo: „Pryč s křesťanskou charitou, nám stačí humanita!“

Uvážíme-li, že naše žurnalistika místo aby mysl uklidnila, ještě více ji štve — pakliže si uvědomíme to smutné faktum, že skorem v každé redakci našich listů českých sedí zakuklený nepřítel všeho křesťanského, který usiluje o to, aby národ se vysiloval v boji bratrském — pak si musíme doznati, že žijeme v době kritické. Ano, krise nastává, kdy se rozhodne o bytí a nebytí. Buď český národ vysílen klesne opět v hrob, anebo obrozen vírou a mravem křesťanským, zmohutní hospodářsky — a v tomto posledním případě tvrditi se může, že nejen sebe, ale i ostatní národy v Rakousku zachrání.

Budou-li Čechové mocni, bude i říše silná, stane se Rakousko, abych tak řekl, silným srdcem Evropy. Jestliže však toto srdce tlouci přestane, pak jistě nastane i konec míru evropskému. Vím, že pronesl jsem tvrzení na nejvýše smělé, ale neslevím z něho ani čárky, a dodávám, že k tomuto právě uvedenému poslání Čechové ze spánku národního procitli, a nikoliv, aby upadli v zapomenutí.

Český národ jako mrtvý byl opěván, málem již minulosti patřil, a kdyby byl býval vskutku již více se nebyl vzchopil k novému životu, kdož ví, jaký by byl býval osud Rakouska ve válce r. 1866. Vždyť to byl mocný živel národní a katolický, který zastránil Bismarcka do té míry, že varoval před annexí Čech! (Viz svůdné letáky a proklamace pruské k českému národu, na př.: Pláč koruny české etc.)

Bůh chce, aby náš národ žil (nikoliv živořil), Bůh v těžkých dobách vyslal tomuto národu ke vzkříšení svoje kněze, a proti tomuto národnímu vývoji staví se lidé hlásající lživý pokrok a narkotisují přímo národa dorost — studentstvo. Častokrát jsem slyšel od těchto právě zaprodanců slova tato: „Česká moc a sláva zašla — my pracujeme již k smrti . . .“ Pryč s bídným, malomyslným tvrzením! Což nezhybnulo již dosti Slovanů!? Svěráznou vlastností českého národa jest houževnatost, a dokud tato míza zůstane zdravá, není se nám co báti. Nám nikdo nikdy nevyrvál ze srdce tu pevnou vůli a touhu k dalšímu životu — my chceme a budeme žít!

Otec národa František Palacký pravil: „Národ náš jest ve velikém nebezpečí, všude obklopen nepřáteli, já však nezoufám, a doufám, že národ dovede odolati všem, bude-li totiž chtít. Není dosti říci „já chci“, ale každý

musí se přičinit, musí pracovat, obětovat se jak může, k obecnému dobru, zvláště k udržení národnosti. .“

Naše víra v lepší budoucnost není lichá, jest do jisté míry oprávněna pomalým sice, ale jistým hospodářským pokrokem.

Konečně nesmíme zapomenouti, že český národ má ve svých bédách druhá — národ irský. I ten neustále bojuje za svá práva a víru. „Irsko Irům“ — toto heslo Daniella O'Conella stalo se vůdčí hvězdou všem, neboť brzo dostavila se vážná práce organizační, nábožensko-národní a politická s hospodářskou. Úspěch irských katolíků byl tak veliký, že členy politických organizací stali se i protestantští Irové.

Nic vroucnějšího není si přát, jako aby i Čechové podobně se zorganizovali, totiž: nábožensky, hospodářsky i politicky. V tom ostatně se zakládá celý náš program, jen ale ho také realizovati!

Každý jednotlivec musí si nejprve uvědomiti, že nestačí býti členem katolické organizace, nestačí pouhé tvrzení „Já jsem katolík“, nestačí pouhý titul. Každý z nás musí se státi opravdovým bojovníkem Kristovým, t. j. musí i náboženské povinnosti věrně plniti. My všichni musíme býti zorganizováni nábožensky za tím účelem, abychom mohli čerpati duševní posily v boji. Víte dobře, které náboženské korporace myslím: Mariánské družiny. Život nábožensko-mravní jest základ, na kterém možno dále budovati, neboť současně je třeba pracovati národnostně, hospodářsky, politicky. Veškerá tato činnost budiž posvěcena vírou! Ora et labora! Bylo by velikou chybou, kdybychom se jen modlili anebo jen pod rouškou katolicismu pracovali. To by bylo naprosto pochybené a neneslo by žádného kýženého užitku. Spojovati modlitbu a práci — konati povinnosti náboženské i stavu svého — nebo lépe řečeno, celý život prosycen býti musí skutky vytryskajícími z víry, z touhy po dobru a krásnu. Naším cílem pozemským musí býti blaho bližního a zdar národa, neboť jen na tento způsob můžeme Bohu sloužiti, což jest opět naším vyšším cílem a úkolem posledním, řekl bych životním.

Nechť jedenkrát v Čechách zapustí kořeny kterákoliv strana katolická, ať její název jakýkoliv — bude-li chtíti býti opravdu katolickou a opravdu prospěti vlasti, bude musiti zaujmouti stanovisko zde vytčené a bude musiti za motiv veškerých akcí bráti nezištnou, výše uvedenou snahu. Jen taková strana, mravně silná i velikého politického významu bude s to provésti vroucí přání předních našich buditelů — jediné tehdy zcela vyplní se šlechetná závěť vůdce národa Frant. L. Riegra, kterou doslovně uvéstí za vhodné pokládám, a kterou v srdce své každý ať si vepíše:

„Národu mému pak přeji z té duše, aby sebe sama nikdy neopouštěl v malomyslnosti, ani nezpýchal v domýšlivosti; radím jemu, aby sice trval na svém právu jasně a nestranně poznaném, ale aby se nikdy nedal vésti vášní ke krivdění komu jinému; přeji mu, aby dbaje vždy jen rady mužů ve všem čestných a skutky vlasteneckými osvědčených, nedbal na slova jalová, jeho samolibosti lichotící, jakáž pronášejí často lidé nezralí, mravnosti pochybné, anebo sobcové zisku, populárnosti a moci politické žádostiví; radím mu, aby důvěřoval hlavně vlastní síle, ovšem správně oceněné, aby nepřeceňoval sil svých a nepouštěl se do podniků pošetilých, samobyťi jeho ohrožujících, jsa toho vždy pamětliv, že jen poctivou prací duchovní i hmotnou, a i tu jen postupně sice, ale bezpečně založí si lepší budoucnost. Přeji si dále, aby národ můj nikdy se nespouštěl snah ideálních, křesťanských, věčných pravidel cti, práva a lidskosti, aby především nikdy se nespouštěl požadavků práva, aniž klonil se k násilí, byť by okamžité opouštění spravedlnosti slibovalo chvilkový úspěch, jsa toho pamětliv, že obecná mezinárodní úcta před právem jest nejpevnější ohradou národů, zvláště národů malých, jimž je zvláště nebezpečno vyjít z této hradby a vydati se na

vratkou půdu moci čili práva silnějšího. Konečně si přeji, aby národ můj dusil v sobě všemožně hřích závidění, u nás, bohužel, dosti častý. Tento ohavný hřích, jenž ani samému hříšníku neprospívá, nýbrž jej otravuje — hřích, jenž dusí vznik a vzlet člověka, jenž pokálí každou zásluhu, podezřívá každou práci nezištnou, strhá v bláto každou velikost, ano potlačuje ji v samém zárodku, nedopouští skutkům šlechtěným, aby povzbudily jiných. Hřích ten býval od věků Slovanům nejhojnějším pramenem nesvornosti, podkopáním vši autority, ano pramenem ujařmení od jiných, anebo aspoň závadou tvorby mohutných organizací. Budou-li synové a dcery našeho národa vždy dle těchto zásad moudře, svorně a bez závidění pečovati o všestranné zvelebení jeho, pak pevně důvěřuji, že povznesou sílu jeho kulturní i hmotnou v té míře, že odolá všem událostem a všem převratům politickým, jichž směr a dosah napřed vyměřiti, neřku-li dle přání národa, zvláště malého jako náš, upravití není ovšem dáno. Avšak nechťejme se spouštěti víry ve spravedlivé vyšší řízení osudu národů — — —“

JUDr. FRANT. NOSEK

O poměru církve ke státu.

(Dokončení.)

Konečný cíl člověka, jakožto tvora duší nesmrtelnou nadaného, leží mimo svět přirozený, je tedy mimosvětový, nadpřirozený a prostředky, jež k jeho dosažení mají vésti, musí důsledně také býti nadpřirozené. Nemůže tedy přirozená společnost lidská, stát, vládnouti prostředky k nadpřirozenému cíli vedoucími, nýbrž úkol tento svěřen společnosti nadpřirozeného původu, v níž uloženy jsou prostředky k jeho dosažení — církvi.

Oproti tomu plyne již z povahy věci samé, že organizace světská, přirozeně se vyvinuvší, může míti za vlastní cíl své působnosti jen dobročasné. Ve sdruženích hledal člověk vždy doplnění vlastní nedostatečnosti. Organizace politická, stát vůbec a v dnešním moderním stadiu svého vývoje zvlášť zajisté jest k tomu povolán, aby zasáhnutím svým působil tam, kde snaha jednotlivců nebo soukromých sdružení nestačí k překonání překážek, jež se staví v cestu lepšímu rozvoji naší bytosti. Je tedy stát povahou svojí k tomu povolán, aby působil k usnadnění a ulehčení lidské existence, aby každý člověk, jsa postupně zbavován té nejtěžší závislosti na vnějších činitelích, měl umožněno vésti život lepší, pohodlnější, člověka důstojnější, aby takto, zbaven přílišných starostí o hmotnou existenci, tím spíše věnovali se mohl morální stránce svého rozvoje.

Z toho však, když tvrdíme, že podle povahy věci může příslušet státu péče jen o časné blaho jeho občanů, neplyne zajisté, že by to vylučovalo přiměřenou péči o vlastní jejich cíl, tak aby, pokud je to v moci státu, tento činností svou podporoval působení církve, jak věc tu naznačil sv. Augustin ve svém díle: „De civitate Dei“, jehož myšlenku možno stručně vytknouti asi takto: Každý stát jest sám o sobě indiferentní, pozemské a tudíž jen dočasné sdružení jistých lidí, je to prostá civitas terrena. Když v ní vládnou zásady spravedlnosti a božského práva, tu tato obec pozemská, prosperující na podkladě jediného pravého náboženství, stane se městem božím — civitas Dei. Kde však politická organizace, zapomínajíc se nad povinnostmi svými

k občanům, opustí řád spravedlnosti a nedbajíc předpisů církve, pravé základy své existence podkopává, mine se svým cílem a stane se říší principu zlého — *civitas diaboli*.

Když tedy takto tvrdíme, že druhotným úkolem státu jest péče o vlastní cíl jeho občanů, projevovaná podporováním církve v její činnosti, třeba prokázati, že plná volnost působení církve v organizaci světské přináší s sebou záruku plného rozvoje státu a zaručuje skutečné dosažení i úkolu jeho časného: všelikého zdaru a relativního blahobytu jeho občanů. V té věci stačí zajisté jen příkladně prokázati vliv církevních zásad v některých otázkách.

Tak jednalo by se nám na př. o otázku všelikého původu vládní moci ve státě vůbec. Odkud dána těm, kdož stát řídí, skutečně také moc, vládnouti poddaným občanům, v čem zakládá se autorita jejich příkazů? Zde hned vystupuje důležitost nauky církevní oproti naukám světským, učení církevnímu protichůdným.

Přílišný tlak přehnaného státního absolutismu v době předrevoluční ve Francii vzbudil přirozeně zase protitlak, kterýž se projevil v učení francouzských filosofů XVIII. věku a v praktickém jeho provádění v době revoluční; ke svržení nenáviděného krále hledalo se také odůvodnění naukou filosofickou a právní, a tu zejména Rousseau svou naukou o smlouvě společenské (*contract social*) podvracel autoritu krále; dle této, ovšem naprosto nehistorické koncepce krajního individualisty vykládala se veškerá autorita státní moci z vůle lidu tak, že prý lidstvo, které původně žilo v plné individuální svobodě, přišedši k poznání naprosté nezbytnosti, aby tato úplná a neomezená individuální svoboda byla zúžena dobrovolným vzdáním se jisté její části, aby tím bezpečněji chráněn býti mohl nezadaný její zbytek, jakousi smlouvou společenskou se usneslo, část této moci, každému jednotlivci příslušející, přenést na orgány společné — státní.

Tu se tedy původ vši autority vládní moci odvozuje z vůle lidu, jemuž pak přirozeně a důsledně třeba přirknouti také právo tuto vládní moc rozšířiti nebo zúžiti dle libosti. Není pochyby, že takovéto učení již povahou svou snadno se ujímá v nejširších vrstvách lidových, lichotíc nezřízeně jejich samolibosti. Jest pozoruhodno, že učení toto hrálo důležitou roli v ústavních dějinách téměř všech evropských států; tak v Belgii, kde nárazy francouzských proudů myšlenkových byly nejsilnější, přidává se k jménu krále stálý dodatek: „z vůle národa“ (oproti našemu „z boží milosti“). Věc však se neomezuje jenom na tuto formální stránku, nýbrž i materiálně provedena v belgické ústavě supremacie národa, tedy svrchovanost sněmovny nad panovníkem. Kdežto v ústavě naší, podobně jako v ústavě států německé říše převládá princip svrchovanosti zeměpanské, akcentuje ústava belgická svrchovanost lidu; když by na př. některý návrh zákona říšské rady u nás nedošel sankce císařské, nesmí již vůbec v této formě předložen býti k sankci znova. Naproti tomu, když v Belgii sněmovna dvakrát se usnese na jedné a téže věci a král v obou případech odepře sankci, pak jest podle ústavy povinen sněmovnu rozpustiti, a když parlament, sestoupivší se na základě nových voleb, přijme beze změny to, co již dvakrát předchozí sněmovnou bylo usneseno, není již možno sankci odepřiti, neboli jinak řečeno: tato předloha stane se zákonem i bez sankce královské.

Jest ovšem otázka, jaký vliv vykonává učení o svrchovanosti lidu — nikoli však ona forma konstituce, ve které se naznačeným způsobem projevuje supremacie lidu — na vážnost státní moci a její stabilitu. To ovšem musí každý uznati, že je to učení, které živí ducha revoluce, ježto: „Bude-li množství lidu naplněno ideou suverenní své neodvislosti, dá se snadno strhnouti k vzpouře a zmatkům; neboť, nebude-li více uzdy, již

jest vědomí povinnosti, nezbude, než užití hmotného násilí, které však samo o sobě jest slabým prostředkem, aby ukrotilo vášně lidu . . .“ (Encykl. Lva XIII.: „*Libertas, praestantissimum*“ ze dne 20. června 1888.)

Oproti tomuto všeliké autoritě státní moci nebezpečnému učení stavi církev nauku, že veškerá moc vládní pochází od Boha. Odpoutávajíc takto nejvyšší autoritu vládní od vrtkavé vůle lidu, stavi nauka církevní moc vladařskou na podklad nejbezpečnější, prikazujíc bezpodmínečně každému poslušnost k vladaři, jakožto zástupci božímu na zemi, a v tom směru nejzřejměji vyjádřena nauka tato slovy sv. Pavla: „Každá duše mocností vyšším poddána buď; neboť není mocnosti, leč od Boha, a kteréž jsou, od Boha zřízeny jsou. Protož, kdo se mocnosti protiví, zřízení božímu se protiví: a kteříž se protiví, odsouzení sobě dobývají . . . Protož z potřeby poddání buďtež, netoliko pro hněv, ale také pro svědomí.“ (Řím. 13, 1. 2. 5.) A sv. Petr potvrdil tato slova uznání autority pohanských vladařů: „Poddání tedy buďte všelikému lidskému zřízení pro Boha: buďte králi, jako nejvyššímu, aneb vladařům, jako od něho poslaným k potrestání zločinců a k pochvale dobrých, nebo tak jest vůle boží.“ (1. Petr 2, 13 – 15.)

Je tedy zjevno, že se prikazuje poslušnost nejen vladaře, nýbrž i všelikých jeho orgánů. Prikaz tento pak jest absolutní a bezvýjimečný, který nedovoluje branné vzpoury nikdy a za žádných okolností, neuposlechnutí pak rozkazu dovoleno jest pouze ve formě passivního odporu, ale jen v tom případě, když by moc státní prikazovala něco, co odporuje zákonu božímu, neboť: „ . . . Více sluší poslouchati Boha, než lidí.“ (Skut. ap. 5, 29.) V tomto směru jest příkladným chování křesťanů v říši římské, kteří, ač pronásledováni světskou vládou, přece i v pohanském vladaři spatřovali nositele moci, Bohem dané a za něho se k Bohu modlili, jak jsou toho tklivým dokladem slova sv. Klimenta v jeho prvním listě ke Korinthským: „Tu, Domine, dedisti (principibus et praefectis nostris in terra) potestatem regni per magnificam et inenarrabilem virtutem tuam, ut cognoscentes gloriam et honorem, quem tu iis tribuisti, nos subiiciamus ipsis, voluntati tuae non adversantes; quibus da, Domine, sanitatem, pacem, concordiam, firmitatem, ut imperium, quod tu iis dedisti, sine offendiculo administrent . . .“ (Ty, Pane, udělil's (knížatům a vladařům našim na zemi) moc vládní u veliké a nevyslovitelné moudrosti své, abychom, poznávajíce slávu a důstojnost, kterou jsi jim udělil, jim se podrobovali, neodporujíce tvojí vůli. I dej jim, Pane, zdraví, pokoj, svornost a sílu, aby vládu, kterou jsi jim svěřil, bez závady spravovati mohli.)

Zde tedy dána odpověď na otázku o původu moci státní. Jen tato samotná původem svým připisuje se Bohu, ale výběr osob, které mají býti jejím nositelem, spočívá na oněch ustanoveních zákona, kterými se upravuje povolání určitých osob k vládě, z čehož ovšem plyne dále, že forma vládní jest úplně lhostejná; vždyť to nestojí nikterak v rozporu s učením církve, má-li některý stát docela vládní formu republikánskou, nebo když se v některém konstitučním státě přírke lidu větší nebo menší účastenství na vládě, jakož výslovně prohlásil ve své učitelské autoritě sám Lev XIII.: „ . . . Také nezavrhuje církev názor, podle něhož by měl míti lid větší nebo menší účast v řízení státu; někdy, v jistých dobách a za jistých zákonů, může to býti nejen prospěchem užitečným, nýbrž přímo povinností státních občanů, aby k tomu přispěli, by veřejné záležitosti účelně, to je tak, jak toho obecné dobro žádá, byly spravovány.“ (Encykl. „*Immortale Dei*“ ze dne 1. listopadu 1885)

Že forma vládní jest lhostejná, jest zcela přirozeno, vždyť se od státu se strany církve žádá jen, aby k platnosti přiváděl zásady její k blahu lidstva

určené a tu jest zjevno, že se tak může státi ve státě absolutním, jako ve státě konstitučním nebo v kterékoli republice.

Staví se tedy naukou církevní autorita vladařská na podklad nejbezpečnější, totiž podrobení se z uznané povinnosti. Oproti tomu stojí v podivné protivě často opakovaná lež, že církev jest nebezpečná autoritě státní.

A tyto úzkostné obavy o autoritu státní vycházejí ponejvíce z řad těch, kdož lichotice svými teoriemi širokým vrstvám lidovým, současně s posměchem ukazují na církevní nauku o poddanství lidu: „... Podrobí se (moderní civilisace) rozkazům moci, která . . . pohrdavě zavrhuje princip, že vůle národa, jevící se „tak zvaným“ veřejným míněním nebo jinými způsoby, má býti ustavena zákonem . . .“ (John William Draper: „Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou“. Českého překladu S. Mokrého IX. svazek „Vzdělávací bibliothéky“ str. 444.) Když pak někdy živly katolické, nemohouce se podrobiti nespravedlivým příkazům státní moci, kladou pasivní odpor, tu místo, aby se o tom důsledně uznal jen projev svrchované vůle lidu, hned se mluví o nezbytnosti zdolání takového odporu a o ohrožené státní autoritě. Odporem proti nespravedlivým ustanovením se však skutečná autorita neruší, neboť kde není spravedlnosti, není také autority, a křesťan není povinen otrockou poslušností vykonávati každého sebe libovolnějšího ustanovení, které, jsouc zřejmým dekretováním nespravedlnosti, osobuje si posvátnou moc zákona. Nejen jako syn církve, ale i jako řádný státní občan musí odpírati katolík podobným ustanovením, ježto podřývají také právě blaho státu.

Jakkoli tedy jest církvi autorita světské vlády posvátná i když jest no sitelem jejím nehodný, přece připomíná slovy důraznými všem vládnoucím přísnou jejich povinnost, co nejsvědomitěji plniti úkol jim vytknutý a velikou péči věnovati blahu lidu jim svěřeného: „Nejvyšší tázati se bude na skutky vaše, zpytovati bude myšlení vaše: poněvadž, jsouce služebníci království jeho, nesoudili jste právě hrozné a brzce ukáže se vám: nebo nejtvrdší soud na těch, kteří představeni jsou, vykonán bude . . . Nevyjmeť Bůh osoby nižádného, aniž se bude oštychati něčí velikosti: nebo malého i velkého On učinil a jednostejně pečuje o všechny. Ale silnějším silnější nastává trápení.“ (Kn. Moudr. 6, 4–9.)

Nyní možno dotknouti se i jiného bodu, v němž rovněž jen církev může učením svým poskytnouti nápravu. Moderní stát stojí před velikou otázkou sociální, před otázkou, jak překlenouti tu propast, která zeje mezi širokými vrstvami dělnými a zámožnější třídou obyvatelstva. Hned od svého vzniku působila církev v římské říši proti instituci otroctví. Ale neodstranila je najednou, ježto by to mělo za následek těžké převraty hospodářské i sociální, neboť to, co se vyvinulo dlouhými věky, nemůže se nikdy odstraniti bez těžké ujmy přes jedinou noc. Církev naopak nejprve změnila otroka i otrokáře a překlenula propast mezi nimi, kladouc je oba vedle sebe do svých hrobů, hájíc svátostnou platnost jejich manželství, a připouštějíc otroky k důstojenstvím církevním, povznášela je společensky, a takto bez bouří a rozporů odstranila celou tuto instituci. Podobný úkol připadá církvi i dnes, kdy naukou svou má zmirňovati a konečně i odstraniti vzniknuvší protivy; zde především padá na váhu učení církve o poměru člověka k jeho jmění. „Mé jest stříbro a mé jest zlato,“ praví Duch sv. v Knize Moudrosti, a církev učíc, že každému bude klásti ze správy jmění jemu Bohem svěřeného také účet, připomíná, že hříchem jest, neužije-li se jmění k blahu bližního. Poukazujíc pak v podobenství o boháči a chudém Lazarovi na nebezpečnost, které v sobě chová zlé užívání majetku, brání tomu, by zámožný nezakládal sobě na jmění, učíc s druhé strany chudobného, že

jmění pozemské nestačí ještě k pravé blaženosti a varujíc ho před hříchem závisti. Církev nedbá však jen o hmotné polepšení pro nižší třídy, nýbrž snaží se zjednatí pomocí nesčetných blahodárných institucí svých nápravu namnoze zpustlého života rodinného a zabrániti nesmyslnému mrhání výdělku, by člověka nižších společenských vrstev povznesla k vyšší úrovni mravní. A přece jest církev nepřitelem pracujícího lidu, který zaslepen a poštván nemá o tom ani zdání, že církev mezi hříchy nejtěžší, hříchy do nebe o pomstu volající zařadila i zadržování nebo ujímání mzdy dělníkům: „Nezadržíš mzdy nuznému a chudému bratru svému, ale téhož dne dáš jemu mzdu za práci jeho; nebo chudý jest a tím se živí, aby nevolal proti tobě k Hospodinu.“ (5. Mojž 24, 14, 15.)

Není přirozeně možno, rozebíratí zde široce vliv církevního učení ve všech složkách našeho života, ale tolik jest jisto, že není žádného oboru, v němž by řádné provádění zásad církevních nejevilo účinku co nejblahodárnějšího, a tu jest ovšem třeba, aby zásadám těm v životě praktickém také skutečně zjednána byla platnost co největší; ježto však ve světovém zápase principu dobrého a zlého spravedlivá věc pravdy trpí všude tam, kde nedostává se jí moci hmotné, ježto pouhá mravní převaha její se prostě neuzná, jest nezbytno, aby provádění zásad křesťanských v zákonodárství vynuceno bylo mocí politickou.

Nemyslí se tím ovšem, že by se snad měl přiváděti k platnosti theokratický princip středověku, nýbrž že třeba jest usilovati o takové změny v zákonodárství, by toto proniknuto bylo zásadami církevními jako živným kvasem, který jedině jest s to udržeti ve společnosti pravou sílu a působiti zdárný rozvoj jejího života, aby se z té naší civitas terrena stala pravá civitas Dei.

==== Věstník slovanský. =====

JÓZEF JAKUBAŠ, starši „Serbowki“:

Serbowka.

Husto dosć je mje hižo redaktor sławneje českeje „Hlídki“ napominał, zo bych jónu we swojej maćeršćinje něšto wo našim towařstwje, wo Pražskej „Serbowcy“ do tutoho časopisa napisał. Tuž chcu nětk zakomdžene zarunac a podać w rěči Lužiskej přehlad zańdženosće a něčičiseje džěławosće našeho zhromaždźenstwa.

Wulki syn „Serbowki“, naš najslawniši basnik a pěsnjer, Jakub Čišinski je w jednym ze swojich sonettow te krasne hrôňčka napisał:

„Serb zdžěłany njech móc je magnetowa
Kiž wutroby a ruki na so čaha.
Njech w tym pak jeho wjedže prawda naha
Zo skutki bóle čahnu dyžli słowa!“

Sława tym słowam! Komu pak płaća, so prašemy. Komu dha hewak, hač wučenemu a studowacemu Serbej. Serbski ludźik je wbohi a mólički,

je kaž njewidzomna kupa v srjedź howrjaceho morja, kotrehož žołmy do njeje praskaja, a z wutroby rad bych ju rozmjeća a ponurile. Je to móžno? Poradźi so jim? Haj, když so ludźik mały njezjednoći a zhromadnje kaž mōcna murja so njekopi přećiwo njepřecelej — njepřecelej wěry a naroda; ně pak, když sebi kraj Lužiski dale waži swojich wótcow swjatec wěc, swojich prjedownikow swěrne narodne čuće. A štó je to přede wšěm powoany z dobrym přikładom předhić hač sama intelligenca — wučeny Serb? A to pohladajmy, lubi přecejlo, na wokomik do sławneje stowěžateje Prahi, do tamneho złotoho kralowskeho města, kdžež kóždy kamušk a twar nam mnoho powědać wě wo pilnych skutkach bratrowskeho słowjanskeho ludźika! Pohladajmy dale do skhowaneho kućika na „Lužické ulici“, hdžež so nam jewi jednory čmowy dom, ale tola nimo měry wažny za naš narod, zo snadź ani wažnišeho blečka za wuwice serbskeho ludu a serbskeje literatury na swěće njenadeńdžeš. Stojese džě tudy něhdy před 65 lětami kolebka towařstwa, kotrež tu džensa hišće zmužiće a zbožownje skutkuje „Bohu k česći, Serbam k spomoženju“.

Bě to w lěće 1846, hdyž so tu zhromadźi maľka črjódka zahorjenych serbskich młodźencow, zo by zestupiła a wutworiła serbske studentske towařstwo. Běchu to młodźency, kiž mějachu wutrobu na prawym blečku, kotrychž wutroba nježedžeše za cuzymi khłóšćenkami, ale za ryzyserskim idealom. Jich mjena njech su tu k dopomnjeću pomjenowane: Buk, Cyž, Wjacławk, Haška, Wjebś a Wornař. Za staršeho a wodžerja so wuzwoli Buk, kiž je njesměrnje wjele wuskutkował za Serbow narod a kotrehož čělo nětk hižo dawno číše wotpočuje na měrnym Baćonskim khěrchowje, na serbskim Wyšehradze. Nimo toho tam tež často přikhadžeše Wjacław Hanku, zo by mladym Serbam pomhał z dobrej radu a wustojnym wukładowanjom. Załožichu sebi knihu, kotruž runje kaž towařstwo „Serbowku“ pomjenowachu. Wobstojese z dweju dzelow, z „Dženika“ a „Kwětkow“. Do „Dženika“ se zapisa běh kóždeje hodžiny a do „Kwětkow“ so přijimaju khmańše wudžělki sobustawow we wjazanej a njewjazanej řeči. Samón porjad hišće džensa wobstoji a krasny to pokład za našu knihownju — te 64 „Serbowki“. Hdyž sebi „kwětki“ přěnich lět trochu wobhladamy, tam nadeńdzemy woprawdze bohata ličbu rjanych wudželkow, rjanych wosebje tež tohodla, dokelž su z wjetša narodneho a klassiskeho vobsaha. Tak my, jich potomnicy, zawěsće wobskorzić njetrjebamy, zo su naši prjedownicy město kwětkojteje zahrady sebi zaběželi do čěrnjowych kěrkow. — Dale wuknychu Serbowčenjo stajnje pilnje druge słowjanske řeče, a to so wě, předewšěm susodnu čěšćinu. Dale sebi přiswojachu sostrowskou pólsćinu a rušćinu. — Je to tež jara wažna wěc za nas Serbow. Přez krasnu twórbu słowjanskich řečow spóznajemy tež rjanosć swojeje maćeršćiny lěpje. Dale se nam přes to wotewri wulkotny pokad słowjanskeje literatury, naš móličky wobzor so powjetši a rozšěri. Tuta próca pak ma tež praktiskeho wuznama. Čěska a Ruska stajne wjacy a wjacy do swětoweje zjawnosće wustupujetej; jeju řeče bywatej znatej po cyłej zemi, wšudze so za njej wubudzi nowy zajim. Nimo toho so nam tež přijomniši wobkhađ ze svojimi słowjanskimi bratrami wotewri. A tuž je so tuta wěc w našej „Serbowcy“ tež stajnje z wulkim zajimom pěstowała. Trjebam jenož spomnić na wulkotnych znajerjow słowjanskich řečow, kotřiž su wušli z našeho towařstwa a potom njekhabłacy skutkowali za Serbow sławu a zbožo na nabožinskim, narodnym a literarnym polu čas cyłego svojeho žiwjenja. Mjenawać chcu jenož muži kaž: Buka, Hórniku, Dučmana, Łusčanskeho, Rólu, Skalu, Barta-Čišinskeho, Libša, Řězaka, Šewčika, Andrického, Wingeru a wjele druhich, kotřiž hižo we khłodneji zemi wotpočuja a kotřiž hišće we Knjezowej winicy mjez Ser-

bami jako blyšćace hwězdy a poľni najwyššich idealow skutkują. Korjeń a započatk za tajku džě awosć sebi dobuchu w našej „Serbowcy“.

Tajke skutkowanje bu tež ze wšelakich stron připóznate a česćene. Spomnju na wopyt wšelakich biskopow, dale čěskich, ruskich a pólskich wučomcow a basnikow. 8. junija 1857 wopyta „Serbowku“ samo ruski minister wučerstwa, Abraham Sergiewič Norow. Wo dalšich stawiznach tu řečeć, by mje předaloko wjedło. Chcu jenož hišće něšto krótke rozprawić wo našim džensnišim zarjadowanju.

Naše zhromadźizny wotměwaju so tydžeńscy kóždu njedźelu wot 8—¹/₂ 10 hodźin. Dys a dys nas wopytaja všelacy Pražscy přepeljo. — Z khwilemi zeńdžemy so tež k spěwanju, tak zo móžachmy zańdžene hody w Małym Wjelkowje z pomocu druhych serbskich studowacych serbski studentski wječor wuchotować. —

Při našim serbskim wuwučowanju wobstoi čězka wěc we tym, zo dyrbymy so we swoich hodźinach w cyłej serbsčinje, w řečnicy a stawiznach, sami so wuwučować. To je nuzna kruta pilnosć.

V započatku zhromadźizny wujednaja a zarjadowaja so towarštwowe naležnosće, listy a wotmołwy so přečitaja a všelake druge wěcy so wuradžeja. Na to wotměwa so přednošk: nižši gymnasijasći deklamuja. Deklamacija wuzwoli so z wjetša z Čišinskowych a Zejlerjowych basnjow a z „Jubilejnych spisow Serbowki“. Horni gymnasijasći a bohosłowcy přednošuja: přednošky su po móžnosći narodne a słowjanske, z časom tež socialne a přirodospytné. Wubjerk wobstojacy ze staršeho a dwejoch wubjerkownikow kritisuje na to deklamacije a přednoški, přetož kruta kritika je wustojna wučerka a mnohemu je hižo wjele pomhała.

Tomu přizamkuje so pruhowanje gramatiki, kotraž běše so předkhadźacu hodžinu přednošowała. Nětk so wěšty džěl z řečnicy přewozmnje; je to džělemi jara čězka wěc, přetož když džě dokładneje wědomostneje serbskeje řečnicy nimamy, dyrbi sebi starši swój nadawk stajnje sam hromadze zastajeć. Hač dotal přednošowaše so prawopis, wučba wo předložkach, před wěškach a naměstnikach. Potom scěhuja stawizny: řečachmy wo nałožkach a powazy starych Słowjanow, dale, z wotkel su přišli a hdze su so zasydlili. Stawizny su wójske a kulturne. Na to přendžechmy w poslednich hodźinach k stawiznam Poľobskich Słowjanow, našich serbskich prjedownikow. — Na kónc hodžiny pak podstarši wukładuje Čišinskowe „sonetty“, pak so čita džiwadłowy krjuch, pak so pěstuje prawopis.

Dys a dys scělemy tež swoje wudžělki do wšelakich nowin a časopisow, kotrež pak sami dźeržimy pak so nam darmo připóscelu. — Smy tež přeložowali džiwadłowy krjuch „Skupy“ wot Molièra, zo bychmy jón na hłownej skhadźowancy we wulkich prózdninach, na kotruž so cyłe serbske studentstwo a mnozy přeceljo młodosće a mnozy ze serbskeho ludu zhromadžeja, zo bychu hromadze wuradźowali a zhromadnje so wjeselili a radowali, wuwjesć mohli. Bywa to hižo narodny swjedžen. Lětsa so tuta wotměwa w Kulowje. — Za serbske klankodźiwadło, wo kotrež so „lužicko-česki spolek A. Č.“ prócuje, smy 4 krjuchow připrawili.

Po radže k. fararja Wingera hromadźujemy tež najhłowniše nastawki serbskich wótcincow, něhdyšich Serbowčanow, zo bychmy je jónu we čišću wudać mohli. Nimo toho pisamy tež na němsko-serbskim słowniku, kiž je za naše wobstejnosće jara nuzny.

Jara wažne za serbsku wědomosć je wobšěrna knihownja. Naša wobsaha něhdy 1500 knihi, přecy dobra ličba. Su to serbske a druhosłowjanske knihe, tež němske, w kotrychž so wo našich wěcach řeči.

Z tutym chcu skónčić rozprawjenje; myslu, zo tak ma y přinošk k tomu přidawam, zo bu serbski ludźik tež mjez susodnym čěskim trochičku značiši

byl. Bych drješče tu mohl wjele pisać, tola wěc by była wostudła a khětro dołha.

Chcu zastać ze Šewčikowymi słowami: „Džak pokaž, Serbowka, z tym, zo kročiš po stopach svojich najslawniších synow! Jich mjena noš we wutrobje, jich džěła rozpominaj, jich přikład scěhuj swěru a kedžbliwje! — O Serbowka kćěj! Kćěj hač do najdalších časow! Wšěch synow, kotrychž serbska zemja z dowěru na twoju wučbu sće, ji wrócej jako wótcincow! O Serbowka, kćěj! .“

Z krakovské university. Akademický senát zdejší university vyhověl žádosti obou studentů, vyloučených pro nedávné universitní demonstrace a změnil jim tento trest v ostrou důtku. Ministerstvo vyučování zamítlo žádost 63 hospitantek zdejší university, z Ruského Polska pocházejících, o povolení zápisu jako řádných posluchaček. — Dle nařízení ministerstva vyučování musí studenti při zápisu podepsati prohlášení, že berou na vědomí, že budou potrestáni relegací, provinili se proti universitnímu řádu. — níček

Studentské bouře v Rusku. Jaká jest intelligence, takový má být i celý národ. Jestliže ale ruské studentstvo, tedy budoucí výkvět národa a vůdce lidu, zmítáno jest takovými spory a rozervaností jak uvnitř, tak na venek, pak staroslavná Rus nemusí být příliš hrda na své syny. Studentské výtržnosti a stávky na ruských vysokých školách opakují se rok co rok od nastolení cara Mikuláše II., na jejichž potlačení však universitní úřady nestačují. Dříve, a možno říci až do nedávna, skoro sympatisoval s jejich snahami každý, kdo jen poněkud přál zdravému duchu a životu. Vždyť i car Mikuláš II. na počátku své vlády všemožně se staral, aby osud i těch, kteří byli administrativně potrestáni, byl zmírněn. Student na př. odsouzen byl na Sibiř. Odvedli ho tam, a stal se úředníkem na sibiřské dráze se 100 rubly služného. Ale za několik let se ukázalo, že tím způsobem byli do Sibíře samými ruskými úřady uvedeni organizátoři revoluce, kteří v pravém světle se ukázali na př. za války rusko-japonské, konajíce znamenitě zrádné služby. Dnes již není žádné pochybnosti o tom, že studentské výtržnosti v Rusku byly dílem revoluce a přípravou k ní, a že původci všeho neměli mnohdy ani nejmenšího přání přispěti k ozdravení poměrů na vysokých školách. Chceme revoluci za každou cenu; to jest heslo nynější mladé ruské intelligence! A když ji nemohou mít ve velikém stylu a ve vši hrůze jako v letech 1904 a 1905, berou za vděk stávkami, demonstracemi a výtržnostmi uvnitř vzdělavacích

ústavů. Vnější původ posledních demonstrací jest v dotazu, učiněném počátkem listopadu m. r. v hosudarstvenné dumě poslancem sociálně-revoluční strany Ceheidzem z Tiflisu, je-li pravda, že političti vězňové v žaláři zereťajském v Sibíři byli tělesně trýzněni. V žaláři tom jsou uvězněni nejtěžší atentátoři z let revoluce. Odpověď ministra spravedlnosti celou veřejnost upokojila a tím studentům, kteří chtějí či mají být kritiky celé správy státní a všeho veřejného mínění, tuto záminku k výtržnostem odňala. Chopili se tudíž druhé. Zavadalo ji, že církev odepřela Lvu N. Tolstému, z ní vyobcovanému a nesmiřenému, církevní pohřeb. Také záminka! A nyní o záminky již není nouze. Výtržníkům byly zapovězeny schůze ve školách, chtějící uleviti si „spravedlivému rozhořčení proti nepřístojnostem a brutalitě církevní“ — autonomie universit byla porušena. Když po všech možných universitních opatřeních klid a pořádek udržet býti nemohl, povolána byla policie a zase dělo se násilí na akademických občanech. Když studentům bylo zakázáno choditi do university s revolvery, bylo to zkrácení osobní svobody. Na několika universitách byla ohlášena stávka na celý druhý semestr, ale při tom se do university derou, aby přednášky nemohly být konány těm posluchačům, kteří nestávkují a mají vůbec jiné názory, než sociální revolucionáři. Nový ministr osvěty prof. Kasso měl myšlenku, jak zmařiti ruské stávky. Práví, že do university patří jen ti, kteří mají úmysl skutečně chtět se učit. Kdo tam chtějí bouřit a přednášky mařit, nepatří tam a musejí být od university oddáleni. Toho myslí ministr dosíci tím, že nepoddajné stávkáře vykáže do jejich obce, kam příslušejí. Na vysokých školách zůstanou pak jen ti studenti, kteří chtějí přednášky pravidelně a klidně navštěvovati. Listy, které jen poněkud si přejí klidných poměrů, uvítaly myšlenku ministrovu jako prostou a účelnou. A vyvážení stávkářů také již začalo. Ze s tím nebyli srozuměni revoluci naklonění studenti, rozumí se samo sebou. Někteří pak professoři, aby dokázali, že sympati-

suji se studentstvem tímto, resignovali, jiní dání byli na rozkaz vlády do výslužby. (Zajímavé jest, že i některé naše vážné listy docela radovaly se z toho, jakým originálním způsobem studenti maří přednášky: na chodbách byly rozlity nejrůznější látky chemické, které svým odporným zápachem donutily každého, aby školu opustil; nebo professor jest spoličkován, tak že může jen pod ochranou bodáků projíti řadou studentstva atp.) — Namane se nám nyní otázka, zdali mladí muži doma se uklidní, začnou vážně přemýšlet o úkolech ruského národa a o svém úkolu k němu, anebo budou rozváženi tím revoluční agitátoři mezi lid, který třeba ani podobné myšlenky nezaslechl? Práce zajisté bylo by dosti. Sesurování mravů z let revoluce 1904—5, lřránící mnohdy až s bestiálností, zvrhlost neštítící se ani nejhoršího zločinu má i nadále vzrůstat a se šířiti? Zde by našel student práce až dosti, záslužnější a vděčnější. Student ruský není a dlouho ještě nebude tak šťasten, jako na př. německý, anglický nebo švédský, který sám musí se od lidu učit, nikoli, student slovanský a najmě ruský musí býti vůdcem a vychovatelem národa, jak v ohledu kulturním, tak hospodářském. A tu národ ruský potřebuje ještě mnoho se vzdělávati, aby jen částečně mohl se rovnati a soupeřiti s evropským západem. -ický.

Obchodní gymnasium má býti otevřeno již počátkem příštího roku v Sofii tamnější obchodní a průmyslovou komorou. — Naše obchodní školství bohužel dosud živoří nedostatkem prostředků. Jen tehdy budeme silní a mocní, jestliže s ho-

spodářskou a průmyslovou mohutností bude se pojití obchodní zdatnost. Proto je nutno, nejprve dáti lidu náležitě obchodní vzdělání a pak teprve můžeme očekávati blahobyť nejširších vrstev. -ický.

Promován byl 21. prosince 1910 na vídeňské universitě kollega Ant. Smýkal, předseda Slovanské Ligy Katol. Akademiků, na doktora filosofie.

Slov. Liga Katol. Akad. pořádala 19. února v hotelu „Zur Post“ svůj první věneček pod protektorátem hraběnky Marie Bonda a hraběte Karla Seilerna. V čestném výboru byli zastoupeni říšští poslanci čeští, polští, slovinští a chorvatští.

Luč, list chorvatského katolického studentstva, vyšlo čtvrté číslo na oslavu šedesátiletých narozenin krčského biskupa Dra Antonína Mahnića, velikého přítele slovinského a chorvatského studentstva.

Slovinské školy v terstském okrese. V samotném Terstu není městských slovinských škol. V roce 1909—10 v celém okrese v 92 třídách (64 slovinských a 28 vlašských) učilo se 2482 hochů a 2480 děvčat. Z tohoto počtu docházelo do slovinských škol 3790 dětí, do vlašských 1172. Na jednu třídu připadá 52 slovinských a 42 italských dětí. Ve školách těch učí 45 učitelů a 50 učitelek. Nepocho-pitelným způsobem v posledním čase přibývá poměrně v italských školách dětí více než v slovinských: v r. 1900—1901 bylo v slovinských školách 2861 dětí, ve vlašských 602 — v minulém roce slovinským školám přibýlo 929, italským 570 dětí.

===== Věstník vysokoškolský. =====

F. D.

Naši „representanti“ ?

Motto: „ . . . právě ve studentském prostředí, které tak mnohými svými složkami inklinuje k lehkovážnému pojmání těchto záležitostí, nutno klást požadavky co nejprísnější, nutno moralisovat, chcete-li, a zachovat si za každou cenu a vší mocí pěstovat jistou posvátnou ideálnost v názoru na jmění veřejné, kulturní i hmotné.“

„Stud. Revue“ r. IV., seš. 6, str. 166.

Konečně jednou po 5 letech záhadného mlčení přišel „Svaz Č. St.“ k „vědomí, že každý spolek, který veřejně appelluje na své příznivce o hmotnou podporu, a který za tím účelem podniká různé finanční akce, jest mravně navzájem zavázán podávat veřejné vyúčtování, jak darovaných příspěvků bylo používáno“ a podává „širší veřejnosti přehledný rámec, v němž se celá činnost „Svazu Č. St.“ v uplynulém správním roce pohybovala“ — vydal zase jednou Výroční zprávu.

Bylo jistě mnoho zvědavých zvláště mezi těmi, kteří trochu blíže sledovali činnost Svazu v posledních letech, ale právě ty, myslím, ani dost málo nepřekvapila ona slova v úvodě o „finančních rozpacích, které loňského roku dostoupily vrcholu.“ To se už vědělo dosti dlouho přes všechny vytáčky. A to druhé, totiž ona, velmi citelná dávka nedůvěry na straně studentstva a veřejnosti ke každému podniku a kroku „Svazu“ — bylo prostým důsledkem toho.

Bylo po prázdninách. Studenti nováčci, opojení prvním dechem oné vytoužené akademické svobody, hrnuli se se všech stran a na radu zkušených a moudrých starších nebo výmluvných nadšenců platili s pocitem hrdosti, že mohou snad poprvé skutkem podepřít uskutečnění velikého ideálu. A jak by ne? Vždyť takový vznešený cíl, takové poctivé snahy, tolik nadšení a takové nahlavé kulturní potřeby stavěly se jim najednou před oči. Nebylo dost toho opojného vína? Plynul čas a zatím nejeden z těch se pozastavil nad tím, co vlastně ten celý Svaz je, jaká je ta jeho činnost, nač tam platil, co z toho má?

Pořádat sem tam nějakou tu schůzi, jak se někde něco sbrkne (Wahrmund, Krakov!) — která ještě k tomu nic nestojí, až na ty letáky a plakáty — k tomu přece není třeba tolik peněz? Zvláště když bylo ujišťováno o dobrých stycích a přízni veřejnosti, professorstva, žurnalistiky atd. To přece snad ani ten „St. Věstník“ ani agenda spolková se správou nepohlí!? — O zálohách se ani moc nemluvilo, zvláště ne o vrácených. A k tomu zvěsti o tom divném hospodářství a žádné výroční zprávy . . . co to?

Následek nemohl být přirozeně než diskreditování, znechucení, ba do jisté míry i odpor, který se reálně projevil úbytkem.

Že názor můj není ojedinělý, dokazuje „St. R.“ roč. IV., seš. 5, kde kol. F. P. na str. 131 jaksi retrospektivně praví toto: „O rozsahu účetnické práce ve Svazu s jeho četnými komise má, tuším, i nejširší studentské kruhy přece jakousi představu, hlavně asi vlivem před rokem hrozícího finančního rozvratu Svazu a jeho dluhů, s nimiž pověst Svazu jest již nerozlučně spojena.“

A čtete dále, co tam zahořklých epithet a projevů jako: lehkomyšlnost, ohluchnutí svědomí, mravní pohroma, zlořád při výběru revisorů, nepřijemná položka v inventáři našeho charakteru, nezávidění ani obdivuhodný typ studenta, nepřesnost, nedochvilnost, ležérnost a lenost, až i nesolidnost, „student a liché sliby“, korupce a lajdáctví, křiklavé případy zjištěnosti atd.

Jsem dalek toho svalovati snad všechno to na hlavu Svazu. Ne, na tom měli také jiní podíl. Článek jest psán všeobecně a mluví také o odborných spolcích, z nichž nejeden má za sebou už dějiny utrpení, — ale na druhé straně hlásí se zase otázka, je-li Svaz z těch, kteří by s čistým svědomím mohli tvrdit, že nezavdali ani jednomu takovému projevu příčiny — onen Svaz, po němž zbyl onen pověstný odkaz „Staré účty“? A při tom se bez ostychu mluvilo o „representaci Svazu“, ba i nový předseda se snažil v ideálním zápalu tuto vzdušnou frázi oživit. Postavíme-li však vedle toho poslední řádek Zprávy: „Členů činných bylo 980 — tedy asi $\frac{1}{7}$ ze 7.000 akademiků, — pak ta „representace“ vypadá dosti střízlivě.

Než, to jsou staré hříchy, nad nimiž si přirozeně nový výbor umývá ruce a používá jich jaksi na omluvu. Nuže, oč byl ten nový výbor lepší?

Čtu. Ale už předsedovo „Úvodem“ — nemohu říci, že by podávalo uspokojivou záruku. Je to takové všeobecné omluvné utěšování (začátek a citát Kellerův), žaloby a výtky (finance a porozumění studentstva) a nejvíc jakéhosi nejasného horování o práci „vnitřní“ o „representantu nejen podle stanov, nýbrž ve skutečnosti“, o „chuti žítí hodně dlouho“, o „silné touze udržeti prostředí zdravých podnětů a energické práce“, o „síle a rozmachu“ atd. — ale pozitivního skoro nic až na jednu „aktualitu“ letošní významnou akci pro „Akademický dům.“ Moc krásné! Škoda, že tak povšechné! Hledám bližší vysvětlení a nalezám — ve zprávě jednatele tuto významnou větu: „R o v n ě ž z a p o-

čala komise pro povzbuzení akce za postavení Akademického domu svou činnost“ a u pokladníka v agitační komisi pro „Akademický dům“: Správná výlohy — **10 h!** To má být tedy ta „aktualita“ a „významná akce“? To je přece trochu málo! Jak podivně vyjímá se pak předsedova výtku studentstvu, když zrovna vedle v rubrice příjem pod tímže záhlavím reprezentují celý obnos 90 K pro Akademický dům „Dary abiturientů“ a „Sdružení studujících ve Vlašimi“ — a kárající Svaz **10 h!**

Abych nekřivdil, přibírám na pomoc lichotivou poklonu ze „Zprávy o činnosti správního výboru Akademického Domu v Praze za rok 1910, která tučným tiskem zábava, paráda, mluvení, oslava, komise atd.“ Hřejme si a smějme se, co zatím student americký, anglický a německý vytrvale pracuje nejen ve škole, ale i v životě mezi lidem!

Snad namítnete „Memorandum“ a ten „Přípis“, ale kde jsou výsledky? O „Přípisu“ nic — a o politické škole vysoké — e Svaz bedlivě stará o to, by došla svého uskutečnění.“ Tak přece něco vážnějšího — dokonce starosti! — a vedly k cíli! Mám analyzovat blíže? Nevděčná úloha! — omezím se na poznámky.

S obdivem jest jistě třeba vytknout obětavost delegátů pařížských, kteří se na tak dalekou a nákladnou cestu vydali, *) — a pokladna — o tom ani nemluví!

Do očí skoro bije ten „vrcholný bod činnosti Svazové“ — sjezd v Brně. „Vydařil se znamenitě jak hojností a obsažností referátů, tak četnou účastí. Přes 40 referátů a imposantní účast kollegů pražských (92)“ — to je rekord! — tady jsme doma, svědčí „Svazu Československého Studentstva, jenž o b ě t a v ě uspořádal m a n i f e s t a č n í s c h ů z i v Akademickém domě dne 27. listopadu 1910“, (podškrtnuji sám) — ale co to je? Zase schůze — laciné řečňování — staré neduhy studentské — a jde se vesele dál.

A zpráva jednatelská? — Stará písnička! Zase „jestliže vystupoval na venek tak, jak se na ústřední stavovskou organizaci studentskou sluší“ zase o nemožnosti „přičítati to nečinnosti výboru“ a zase o konsolidování uvnitř.

Nuže přehled: Uvítací večer, slavnost pařížská se 4 delegáty, slavnost všestudentská, sjezd brněnský, propadlý návrh ve „Hlávkových studentských kolejkách“, oslava Masarykova, veřejná schůze spolková „Svazu Č. Stud.“ na níž „bylo porokováno o zbědovaném stavu budov universitních, memorandum „Národní Radě České“, příspěv ministerstvu železnic a zmíněná už komise pro postavení Akademického domu.

Není to specificky české, pražské? Obstrukční řeči parlamentní nejsou ničím! Rekord mluvení a rekord zpravodajské fráze, (kde byste to hledali?) tak silný, že byť by názorů . (kde to jsme?) A o čem se tam o všem rokovalo! A výsledek? — „Protokol sjezdový nebylo možno vydati pro finanční obtíže s vydáním spojené.“ — Pokladna praví, že byl „zůstatek 96.71 K.“ — U nás! U českých studentů!

Spojte to teď s manifestací a „representací“ Svazu na slavnosti Všestudentské — a máte hlavní rysy „Svazu“ Slova! Pozlátko! Dejte tu zprávu se všemi těmi frázemi, jimiž se Svaz plnými ústy samozvaně prohlašuje za reprezentantku v š e h o studentsva, dejte ji někomu, kdo nezná blíže našich studentských poměrů. Nebude si tvořit podle toho typ československého studentstva? Budete k tomu mlčet?

Vzpomínám znova zmíněného článku ve „St. R.“ a zdá se mi, že chápu, proč autor po výpočtu, různých těch akcí, podnětů, projektů, manifestací a demonstrací varovně mluví o tom, že se tím diskvalifikujeme pro jakékoliv „výboje

*) Aby neprohřešili se zásadám demokratickým, jeli prý v II. tř. Pozn. redakce.

ducha," ba že se mu tam vloudilo dokonce hořké slovo: „Z valné části don- quichotiady“.

A při tom ještě se funkcionářům zdá, že „Svaz nevystupoval na venek tak . . . „Jaká ironie! Napřed takové zdůrazňování „práce vnitřní“ a „konsolidování uvnitř“ a teď po takovém formálním bombastu se v krátkém odstavečku dočtete o vysílání delegátů na schůze, o vydávání „Studentského Věstníku“, výpočet výborových schůzí — průměrná účast 9 osob z 15 ($\frac{3}{5}$) — také nevalná! — pak korespondence a dost. Poděkováním za všeobecnou benevolenci se končí ona charakteristická zpráva jednatele toho lepšího výboru.

O pokladní zprávě škoda se šířit. Někde jsem se jí už dotkl, ostatně mluví číslíky samy. Nejvíce ovšem křičí ona položka **staré účty 4427·38 K!** Ta bude se ještě dlouho ozývat v mysli přemýšlejícího studenta, tu nepřehluší tak brzo ani ty nejvybranější a nejblysknavější fráze úvodní. Ztracená důvěra nevrací se vždy s planým horováním, zvláště když se tak máloslibně pokračuje.

Ona křiklavá číslíky jest jistě pádným důkazem pro onu zmíněnou „diskvalifikaci pro jakékoliv výboje ducha.“ Co se u nás napíše a napřednáší o národním hospodářství, jak se vynášíme rádi silným rozmachem právě na tomto poli — a „representant v š e h o československého studentstva,“ který měl jistě nejednou příležitost poslouchat, číst, studovat — ta veliká naděje budoucnosti — vykazuje takové praktické výsledky! Není v tom kus nezralosti jako u nedospělých hochů, kteří musejí být stále pod dozorem, aby se naučili vážněji chápat tu všední a přece pro život tak nezbytnou otázku finanční? Ovšem od myšlenky ke skutku vede most pevné vůle a povahy. Či jest v tom mnoho nadsazeno, tvrdí-li se, že právě tato stránka jest u dospívajících lidí zvláště u studentů zkušebním kamenem pevné, zasadově zocelené, opravdové povahy? — A jak obstál Svaz? Nezdá se vám, že za takových okolností by veřejnost měla skoro dost důvodů „pro nechut a nedůvěru k podnikům studentstvem vedeným?“

A přece se tak nestalo. Neboť na tom, že schodek starý konečně vyrovnán, měla p r á v ě v e ř e j n o s t nemalý podíl — jednak asi v darech zahrnutých s příspěvky v položce 1204·94 K — a pak v širším svém útvaru jako celá země neváhala, — ač sama v takové tísní jinak všude škrtala — zde neváhala věnovati z n o v a svou podporu 2000 K, (skoro polovici „starých účtů“!) — na sanování takového hospodářství přes otřesenou důvěru! Co chcete víc? — Má tedy právo Svaz upomínat ještě veřejnost o „kousíček pochopení a zájmu“ — anebo by se raději měl zastydět a přiložit raději místo planého horování a rozplývání se v mlžných vidinách energicky ruku k vážné, reální práci?

Pro nás katolické studenty jsou důležitý tyto dva projevy předsedova úvodníku; napřed vidí nejpřednější úkol Svazu ve slovech: „Býti střediskem pracovním a společenským **všeho** studentstva“ (podškrtnuji sám); ale jak upřímně jsou ta s l o v a myšlena, o tom svědčí druhá strana, kde se Svazem spojuje se krásná idea: Seskupit současnou mladou p o k r o k o v o u (podškrtnuji sám) generaci všech odstínů na půdě všem stejně drahé, v jednotném středisku ke společné práci!“

Chytrá agitační lapálie má být záplatou pošramocené reputace a lákadlem ješitných nováčků. Snad se podaří nastrčený manévr. Neprozíravých je vždy dost a na hesla pokroková prý dnes studenti berou.

Je to zřetelný pokyn pro nás. Rozumíme. O nás se tam přirozeně nemůže ani mluvit. — „Inferiorní!“ — Ti by jistě nedovedli **tak** pracovat a hospodařit! A platit si na svůj bič (letošní lázeňská schůze ho jasně ukázala) — to bychom si přece rozmyslili.

Na konec: Měl jsem právo k tomu článků? Ano! — Předně jsem jedním z těch, za jejichž representanta se Svaz rozhlašuje, — a za druhé mi podle dnes platných zásad nikdo ani z pokrokových neupře práva k v o l n ě m u projevu svého úsudku, i kdyby se snad dotkl bolavé stránky

Potřeba české university na Moravě. Dnes psáti a dokazovati nutnost potřeby zřízení druhé české university, dnes, kdy všude uznána byla nutnost zřízení university vlašské, ať prozatím jen právnické fakulty, bylo by přímo illusorní. Všimněme si, kterak je postaráno o universitní potřebu v jiných státech. Tak Švýcarsko má universit 7 a jedna připadá na 500.000 obyvatel. Belgie má 4 a jedna připadá na 1.600.000 obyvatel, Itálie 21 a jedna připadá na 1.600.000 obyv., Španělsko 11 a jedna připadá na 1.700.000 obyv., Francie 16 a jedna připadá na 2.400.000 obyv., Dánsko 1 na 2.600.000 obyvatel, Anglie 16 a jedna připadá na 2.600.000 obyvatel, Řecko 1 na 2.600.000 obyv., Německo 22 a jedna připadá 2.700.000 obyv., Rumunsko 1 na 2.900.000 obyv., Rakousko 8 a jedna připadá na 3.270.000 obyv. a Bulharsko 1 na 4.000.000 obyvatel. Je tedy Rakousko o něco málo před Ruskem — kde ovšem poměry jsou ještě nepříznivější. Pokud se týče poměrů národnostních v Rakousku, mají Němci universit 5, jednu na 1.800.000 obyv., Poláci 2, jedna na 2.100.000 obyvatel a Čechové 1 na 6.100.000 obyv. V Rakousku není dosti universit, zejména postrádají je Čechové, Jihoslované a Rusíni; a proto není možno těmto národům náležitě a v plném rozsahu se vzdělávati. Přes to ale Němci zneumožňují jim nabýti vysokoškolského vzdělání a staví se vši silou proti kulturním potřebám národa českého, jihoslovanského a rusínského. Němci vůbec nechtějí, aby skutečně byly kulturní potřeby slovanských národů v Rakousku. Vysoké školství v Rakousku jest sice velice zanedbáno, ale nejvíce u nás. Tak školský rozpočet na rok 1911 obnášel 15 millionů K. Na Němce připadá tu 9.5 mill. korun a na Slované 5.5 mill. korun, tedy 63% : 37% — ačkoliv Němců jest v Rakousku pouze 36% a Slovanů více jak 60%. Je to tedy poměr obrácený. Na Čechy, jichž jest 23% veškerého obyvatelstva v Rakousku, připadá z rozpočtu na vysoké školství pouze dva mill. korun, kdežto na Němce 9.5 millionů korun. A počet posluchačů na české universitě ohromně stoupá. Tak v letošním zimním semestru měla v Praze česká universita 4319, německá pak jen 1776 posluchačů. Náklad na jednoho německého posluchače obnášel 830 korun, na českého pouze 370 korun. My máme také právo na druhou universitu již z důsledku daně z krve, daně přímé i nepřímé. O výši poplatnosti německé bylo tvrzení již dávno vyvráceno. Nemáme prý na Moravě dostatek posluchačů. Má snad Tyrolsko neb Štýrsko se svými 8 gymnasií a 3151 žáky více než Morava, která má 19 gymnasií s 5238 žáky? Mimo to však dlužno uvážiti, že k universitě v Brně připadne i část Čech a Slezsko. Jak může tedy existovat německá universita v Černovicích — kde

v celé zemi jest jen 160 000 Němců? Že menší dobře dotovaná universita jest pro město i zemi pravým dobrodiním, skýtající městu nesčetných výhod, o tom nelze pochybovati a netřeba široce dokazovati. Jak počet posluchačů na české universitě stoupá, o tom svědčí následující číslce: r. 1890 měla 2507 posluchačů, roku 1900 — 3224, roku 1905 — 3875, roku 1909 — 4319 a letos 4432 posluchačů, z těch je z Moravy 1000.

Návštěva universit v Rakousku roku 1911. Dle výkazů ze dne 1. ledna navštěvovalo v Praze českou universitu: na bohoslovecké fakultě 111 řádných a 8 mimořádných posluchačů, na fakultě právnické 1639 řádných a 301 mimořádných, na lékařské fakultě 752 řádných, 19 mimořádných posluchačů, pak 29 řádných a 1 mimořádná posluchačka; na filosofické fakultě 830 řádných, 384 mimořádných posluchačů, 53 řádných a 165 mimořádných posluchaček, úhrnem tedy 3332 řádných posluchačů a 82 řádných posluchaček; 712 mimořádných posluchačů a 166 mimořádných posluchaček, dohromady 4292 posluchačů a posluchaček. — Na německé universitě v Praze zapsáno jest: na bohoslovecké fakultě 40 řádných, 9 mimořádných, na právnické 734 řádných a 73 mimořádných, na lékařské 387 řádných a 7 mimořádných posluchačů a pak 6 řádných posluchaček, na filosofické 368 řádných, 121 mimořádných posluchačů, pak 18 řádných a 64 mimořádných posluchaček; úhrnem 1529 řádných a 210 mimořádných posluchačů, 24 řádných a 63 mimořádných posluchaček. Stудuje tedy na české universitě v Praze o 2466 posluchačů více než na pražské universitě německé. — Universita ve Vídni má na bohoslovecké fakultě 217 řádných a 22 mimoř., na právnické 3587 řádných a 322 mimořádných, na lékařské 1996 řádných a 308 mimoř. posluchačů a pak 96 řádných a 5 mimoř. posluchaček, na filosofické 1708 řádných, 850 mimoř. posluchačů a pak 198 řádných a 336 mimořádných posluchaček, úhrnem 7508 řádných a 1502 mimoř. posluchačů, a pak 284 řádných a 341 mimoř. posluchaček, celkem 9535 posluchačů a posluchaček. — Universita v Inšpruku má na bohoslovecké fakultě 349 řádných, 18 mimoř., na právnické 257 řádných, 49 mimoř., na lékařské 239 řádných a 34 mimoř., na filosofické 176 řádných, 75 mimořádných a 1 řádnou a 42 mimořádných posluchaček, úhrnem 1021 řádných, 176 mimoř. posluchačů, 1 řádnou a 42 mimořádné posluchačky, celkem 1240 posluchačů a posluchaček. — Universita ve Lvově na bohoslovecké fakultě 349 řádných, 5 mimořádných, na právnické 2934 řádných, 52 mimoř., na lékařské 356 řádných, 7 mimořádných posluchačů a 66 řádných posluchaček, na filosofické 509 řádných, 148 mimoř. posluchačů, 200 řádných a 171 mimoř. poslucha-

ček, úhrnem 4148 řádných, 221 mimoř. posluchačů, 266 řádných, 171 mimoř. posluchaček, celkem 4797 posluchačů a posluchaček. — Universita v K r a k o v ě na bohoslovecké fakultě 85 řádných, na právnické 1385 řádných a 19 mimořádných, na lékařské 493 řádných, 19 mimoř., na filosofické 692 řádných, 186 mimoř. posluchačů, 41 řádných a 132 mimoř. posluchaček, úhrnem 2655 řádných, 224 mimoř. posluchačů, 41 řádných, 131 mimoř. posluchaček, celkem 3051 posluchačů a posluchaček. Universita ve Š t y r s k é m H r a d c i má na bohoslovecké fakultě 90 řádných a 5 mimoř., na právnické 934 řádných, 43 mimoř., na lékařské 412 řádných, 27 mimoř. posluchačů a 9 řádných posluchaček, na filosofické 200 řádných, 183 mimoř. posluchačů, 14 řádných a 71 mimoř. posluchaček; úhrnem 1636 řádných, 258 mimoř. po-

sluchačů, 23 řádných, 71 mimoř. posluchaček, celkem 1988 posluchačů a posluchaček. — Universita v Č e r n o v i c í c h na bohoslovecké fakultě 162 řádných, 14 mimořádných, na právnické 623 řádných, 21 mimoř., na filosofické 173 řádných, 67 mimoř. posluchačů, a pak 11 řádných a 88 mimoř. posluchaček; úhrnem 958 řádných, 102 mimoř. posluchačů, 11 řádných a 88 mimoř. posluchaček, celkem 1158 posluchačů a posluchaček. — Připočítají-li se hospitanti a hospitantky, jeví se celková návštěva takto: Praha (česká) 4432, Praha (němec.) 1842, Vídeň 9736, Inšpruk 1288, Lvov 4824, Krakov 3308, Štyrský Hradec 2063, Cernovice 1167. Na všech universitách v Rakousku studuje 28.662 řádných, mimořádných, posluchačů, posluchaček, hospitantů a hospitantek.

===== BIBLIOGRAFIE. =====

BOHUMIL STAŠEK:

Nová učebnice apologetická pro studující středních škol.

Jen nerad chápu se péra, abych upozornil po tolika měsících v odborném časopisu studentském na knihu, která měla býti na stránkách jeho posouzena a oceněna hned v prvních dnech po jejím vyjití. Neboť málo dostalo se dosud studentstvu našemu učebnic ať již z oboru jakéhokoliv, které by byly psány s podobnou pílí, svědomitostí, odbornou znalostí i s láskou k věci, jako apologetika jičínského profesora náboženství, dra. J. Kašpara. Že slova má nejsou jednou z frází, jimiž se doporučuje u nás často i literární brak, přisvědčí každý rád, kdo srovná knihu Kašparovu s jinými středoškolskými učebnicemi apologetickými, jejichž strážlivá, suchá a školská mluva docilovala u studentstva v ohledu náboženském pravého opaku, než jakého dosíci chtěla. Je to, bohužel, jednou z vad, jež kazí i nejsvědomitějšímu katechetovi práci na střední škole, že středoškolské učebnice náboženské svým stylem, úpravou i suchoparem spíše odpuzují, než lákají. Doufáme, že nová apologetika bude dobrým v z o r e m, jakým způsobem lze skládati učebnice i pro jiné obory — mravouku, věrouku a dějiny, — aby se staly studentu milým přítelem, vzácným i v pozdějších letech.

A v čem spočívá vlastně cena této nové knihy? Především v delikátnosti a jemnosti, s jakou autor řeší všechny palčivé otázky náboženské. Nikde nenajdete tvrdé polemiky, bojovné apologetiky ale spíše vroucího výkladu prozářeného vědomím jistoty o pravdě náboženství křesťanského. A pak — což tvoří hlavní význam knihy — jest autorův moderní názor nabytý studiem nejnovější vědy theologické, jimž provanuty jsou všechny jeho výklady. Poznáte tak při statích filosofických (důkazy o existenci boží, dějepisných (stvoření světa, lidé předpotopní, potopa atd.) i ryze apologetických. Milým dojmem působí na čtenáře doklady vzaté z moderní literatury. Takové úryvky z krásného písemnictví znamenitě oživují učivo, jež je i jinak poutavě a živě podané.

Přáli bychom si jen, aby z této elegantně vypravené knihy čerpali poučení nejen studenti, jimž osnova přikazuje studium apologetiky (V. tř.), nýbrž i ostatní studující, zejména z tříd nejvyšších, v nichž mluví se již mnoho o otázkách náboženských. Opakujeme tu při té příležitosti starý stesk na nedostatečné roztrídění učebné látky náboženské na středních školách. Neboť jest již dávno uznanou pravdou, že by na př. v oktávě měla se přednáseti místo nedostatečně probraných dějin spíše apologetika, při níž lze rozvinouti celé bohatství náboženské kultury, zopakovati nejdůležitější pravdy náboženské a odpověděti i k otázkám, jež naplňují již duše dospívajících mladíků, dříve

než zodpoví jim je svět ve smyslu protináboženském. Vhodnou učebnicí by tu ovšem byla kniha prof. Kašpara.

A mluvíme-li již o potřebě apologetiky pro středoškolskou mládež tříd nejvyšších, nemůžeme, abychom se nezminili o nutnosti instituce, v níž by se dostávalo také studentstvu vysokoškolskému nábožensko-apologetického vzdělání. Potřebu něčeho podobného uzná každý rád, kdo jest jen poněkud obeznámen s vysokoškolskými poměry. Před několika lety kladli jsme takové naděje do filosoficko-apologetického semináře prof. Kordače na theologické fakultě a i dnes pronášíme mínění, že by tento seminář při obratném řízení mohl býti novým shromaždištěm všech těch, kteří touží po vážném poučení v náboženských otázkách. Vhodnou příručkou, dle níž by se mohlo postupovati, by byla zajisté moderně zpracovaná apologetika profesora Kašpara, za jejíž vydání pronášíme p. professorovi jménem svým i ostatního studentstva vřelé díky.

A. Stork T. J.:

Jak žíti.*)

Nový kollega v moderním oděvu. Nabízí studentstvu českému své přátelství. Má úmysly velmi šlechetné. Chce ve volných člancích bez všeliké pedanterie, bez šablony, bez systematisování ukázati, jak máš žíti, ty moderní, intelligentní, ale přes všelikou civilisaci přece co do vůle značně zeslabený, mladý člověče. Chce si s tebou pohovořit, jak lze vyléčiti slabotu vůle, jak dospěti k vytrvalosti, jak vymaniti se z ponižujícího otroctví svých pudů a státi se pánem všeho, co v tobě žije, cítí, po svobodě touží, zkrátka — jak vypsati k harmonickému rozvoji celé, plné osobnosti tvé.

Viď, toť přítel vítaný! A on rozumí též potřebám tvým sociálním. Hodlá podati tobě duchaplné poznámky, jak ti jest jednati s lidmi a jak vzdělávati se pro budoucí povolání. Ba i do delikátních poměrů se pouští: učí tě, jak máš obcovati a se stýkati s mladými dívkami, bys byl v tom ohledu skutečným gentlemanem a rytířem.

A poněvadž výtečně zná psychologii nitra tvého, ví, že akutní otázkou v rozvoji tvé osobnosti jest obor pohlavní. Proto i o tom zvláště důkladně, vážně a intimně si s tebou promluví.

Též otázkám kulturním věnuje svou pozornost a chce, bys jim rozuměl a díval se na ně očima mladého samostatného inteligenta, který život posuzuje se stanoviska trochu vyššího a nepokulhává slepě za davem nemajícím rozhledu.

Věř mi, málo najdeš kollegů tak intelligentních, tak seriosních, tak chápajících nejhlubší záhyby tvé mladistvé duše a zároveň tak poutavých a až k nadšení tě povznášejících pro vývoj osobnosti a výchovu povahy, jako je tento kollega. Ba, zdali vůbec najdeš podobného? —

Znám ho osobně již delší dobu. Jest rodem Švýcar, z té země chvalné svobody. Otcem jeho — z nejslovutnějších paedagogů moderní doby — Bedřich Vilém Foerster, docent na universitě curijské. Putoval již rok po německých krajích pod názvem „Lebensführung“, všude jsa vítán jako kollega od mladých intelligentů ideálnějšího směru, jimž ještě poněkud na tom záleží, by civilisace moderní nepřivedla lidstvo v barbarství. Teď zavítal též do našich českých vlastí. A poněvadž jsem se již dříve s ním seznámil a velice ho cením, převzal jsem čestný úkol uvéstí ho do kruhů českého studentstva holdujícího ideálnějšímu názorům životním, než jaké hlásá Machar a jeho krátkozrací stoupenci. Můžeš se mu tedy bezpečně svěřiti.

Toliko na jednu vlastnost jeho tě ještě upozorňuji. Otec jeho Foerster, ačkoliv spravedliv a tudíž přízniv církvi katolické, jest dosud ještě protestantem. Pročež kollega tvůj nebude z nadpřirozeného a katolického stanoviska k tobě mluvit, nýbrž ukáže ti všechno pouze ve světle přirozeného rozumu lidského, by takto získal nejen tebe, nýbrž každého mladého inteligenta, bez ohledu na jeho náboženské vyznání. Nevím ovšem, zdali takto mnoho dokáže u studenta nevěrce, u tebe však, jenž nejen se přiznáváš k náboženství katolickému, nýbrž také pod vlivem milosti z modlitby a svátostí tě silící žiješ, dokáže mnoho — velmi mnoho. Neboť milost neodporuje přírodě, nýbrž ji předpokládá, na ní buduje a ji upevňuje. Rationabile sit obsequium nostrum. Též individualismus kollegův někdy poněkud přílišný, ba skorem výlučný, nebude ti na škodu. Člověk jest mikrokosmos a má býti pánem přírody, nikoliv otrokem. A je-li skutečným pánem vzhledem k přírodě a ke svým pudům, bude také pravým svobodným sluhou vzhledem

*) Jak žíti. Kniha pro mladé lidi od Fr. W. Foerster. Zčeštil A. Ivan. Nákladem B. Melichara v Hradci Králové 1910. 246 stran. Cena 5 K.

k tomu, jenž jest konečným absolutním Pánem všeho, a jenž právě člověka pánem a králem přírody stancvil. Deo servire regnare est, praví staré přísloví.

Končím. Doufám, že tohoto zlatého kolegu srdečně uvítáš a že nerozlučné přátelství jeho vytvoří z tebe osobnost celou, volnou, ušlechtilou — člověka silné povahy, ocelové vůle, inteligenta schopného zdárně kdys působiti ku blahu církve, národa a vlasti. Zdař Bůh!

Studentská turistika.

František Junek:

Výlet na Šumavu.

Skoro všechny popisy a líčení vycházek, výletů a cest obyčejně začínají slovy: „Za krásného červencového jitra atd.“ Rád bych také tak začal přes to, že úvod ten tak již sevšedněl, ale není mi opravdu možno. Nejen že nebylo krásně — ale ani již jitra — nýbrž valně pokročilý den, když moje maličkost, otec, bratr a přítel učitel P. vrhli jsme prach na místo našeho východiště a per pedes vydali jsme se na cestu s jasným a veselým zrakem, avšak při zamračeném nebi. Cílem naším bezprostředním bylo město Sušice, pod jehož pohostinnou střechu přišli jsme po pětihodinné chůzi — důkladně promoklí svižným deštěm, — který ovšem nebyl pro nás valně „blahodárný“ Sušice, každému Čechu známé město, skrz na skrz Israeli prosáklé, honosící se však krásnou, starobylou a nanejvýš zajímavou budovou děkanskou. V posledních letech na stále a stále prosby zřízena v městě realka, která však valně s počátku neprospívala, tak že každou chvíli hrozilo její zrušení. Sušice bývá v létě sídlem feriálních osad, ač nevím proč. Pověst o velmi zdravé poloze a jiných hygienických výhodách města valně pošramotil sirkářský průmysl, který ve výrobě smrdutého dýmu směle lze srovnati s největšími podniky továrními ve velkoměstech, a který město Sušici i celé jinak lesnaté a zdravé okolí různými kysličníky otravuje a svými fabričními výkaly „perlородou a zlato-nosnou“ Otavu znečišťuje.

Po důkladném občerstvení a ještě důkladnějším zaplacení spěchali jsme po pohodlné silnici romantickým údolím, v němž dřevařský obchod i průmysl jest hlavní živou boдрého jinak, však chudého německého obyvatelstva, kterému jeho bída nikterak nevádí, aby co chvíli sousedům Čechům nedali znáti svoji „osvětovou a politickou superioritu“. Za nastalého večera procházíme známé městečko Hartmanice, jehož občané a měšťané dostatečně jsou známi z bouří kašperských. Konečnou a poslední stanicí dnešního dne jest pro nás blízká obec Dobrá Voda, která skutečně vyniká ne dobrou, ale výbornou vodou. Zaráží mne však, že zde, v tak ode všeho světa odříznuté horské vesničce čte se časopis „Freie Schule“. V naší ložnici, na skříních, a pod každým květníkem nalezl jsem čísla tohoto nebezpečného listu. Za chladného časného jitra spějeme k zajímavosti této krajiny, as čtvrt hodiny od obce vzdálené skále sv. Vintíře. Ze skály jest překrásná vyhlídka na žirné lučiny české, pod námi jako na dlani ležící. Slza dere se do oka při historické vzpomínce na událost, která odehrála se v těchto místech za panování českého Achilla — knížete Břetislava. Poustevník Vintíř, kterého země česká pohostinu přijala, aby zde Bohu sloužil — zrádným způsobem tajnými stezkami převedl německé pluky přes hranice . . .

S chmurnými myšlenkami vracíme se od místa neblahého, jež od nepaměti ozdobeno jest křížem. Kolik již asi krutých bouří přeneslo se přes toto znamení naší víry, jež ve výši 1006 m. nad mořem ukazuje k naší druhé vlasti . . . , kolik asi blesků vyhnulo se tomuto symbolu křesťanství, aby za obět vybraly blízký smrk, nebo jedlí. A posel boží tu často pere . . .

Pojedše několik chutných laciných pstruhů k snídani pokračujeme v cestě k Eisensteinu. Krajina mezi Dobrou Vodou a Eisensteinem neposkytuje zrakům našim nic nového. Po obou stranách silnice rozkládají se hluboké lesy, nad nimiž tu a tam jako mráček vznáší se dým jako důkaz, že zde ještě působíště příčinlivých uhlířů. Po čtyřhodinném pochodu kyne nám v ústretu cibulovitá věž eisensteinského kostela.

Městys Eisenstein sám neskýtá nic nového. Nebýti turistů, vlastně jezer, jež mají přitažlivou moc pro cestující, byl by Eisenstein malou, mrtvou vískou.

Po nutném odpočinku — a zde obligátním poledním lijavci směřujeme po cestě vlnoucí se krásnou serpentinou hustými lesy knížete Hohenzollern k jezeru Cernému. Tvrdošíjné mraky, které jako neproniknutelný závoj zastírají šumavské velikány, pronásledují nás co chvíli deštěm. Rovněž rozmoklá cesta není nám nikterak příjemná. — Mrzuti mijíme Prokopův pensionát a po dvouhodinné procházce jsme u cíle cesty. Vysoká skalní stěna porostlá kleči srážně končí v jezírku a činí vodu jeho až příšerně černou. A při tom je tak křišťálová, že vidíš takměř na dno na některých místech snad až 90 m. hluboké. Lodka u břehu svádí nás, bychom po tomto pohádkovém jezírku se projeli, ale to nelitostné počasí nedá! Veliké kapky vodní dopadly na klidnou hladinu jezerní, rozvířily ji ve veliké kruhy a my zahalivše se ve své pláště, posledním pohledem loučíme se s tímto čarovným koutem Šumavy. Stezka vede nás podél Čertova jezera, jež hluboko v roklině položeno, je téměř turistovi nepřístupno — do bavorského Eisensteinu. Kolem 7. hodiny večerní odjíždíme bavorskou drahou přes hranice české, abychom poohlédli se trochu zemi výborného černého piva! S Bohem vlasti — s Bohem — na několik dní!

JAN VŘESNICKÝ

Na prahu Českého ráje

Díváš se vůkol, pole tak malá,
chudá a kratičké meze,
za domkem domek, za skalou skála
kam jenom tvůj zrak se sveze.

Zde život těžký, lopotný vždycky:
na horu staví se hora!
Jak toho červa zde život lidský;
písek a šterk se jen orá!

A přece tolik všude tu krásy,
kam jenom pohled se stočí;
úžasem vlnou člověku řasy,
zaplanou líce i oči.

Proto snad tolik půvabu rozsil
Stvořitel v rokli ty, stráně,
by člověk, když zrak slzou byl zrosil,
radostí vykřikl maně.

≡≡≡ Hlídka kulturní a časová. ≡≡≡

O významu prof. Dr. A. Bráfa pravil na schůzi „Národohospodářské společnosti“ prof. Dr. Gruber: „Bráfa nutno postavit do stejné řady s národními buditeli Dobrovským, Jungmannem, Havlíčkem, Palackým, Riegrem. Teprve v Bráfovi skončeno bylo veliké dílo národního obrození. Je to Bráf, který rozdělil dílo obrozenecké na tři periody: slovesnou (Dobrovský, Jungmann), politickou (Havlíček, Palacký, Rieger) a hospodářskou. Středem třetí periody našeho obrození jest právě Bráf, třeba že netlačí se do popředí, ale stojí skromně v pozadí, dává myšlenky, podněty a sám příkládá ruku k dílu. Zřízení Národohospodářského ústavu při České akademii věd je duševním dílem Bráfovým.

Studentská revue v 6. čísle IV. roč. vydaném 3. března 1911 na stránce 161. a násl. varuje před přílišným podceňováním klerikálního nebezpečnosti, které prý se mezi pokrokovými lidmi rozšířilo, jakkoli prý se to dá snadno vysvětliti nespornou

inferiorností všeho katolického, pročez celý klerikalismus nikdo vážně nebere. Při tom uklouzly pisateli některé věty, kterými sobě a některým svým kolegům dává vysvědčení, nad nímž se musí pozastaviti každý, kdo jen poněkud méně volně myslí. Při volném myšlení to ovšem projde bez závady. Sudte sami: „... Když byla v Praze v Týně Jemelkova kázání, chodilo nás z třídy celá řada na ně, ovšem víc pro hec, než pro vyslechnutí katolického předáka. Jemelka vykládal o astronomii a biologii, pochytovali jsme úryvky a smáli se. Kolega náš, žádný klerikál, avšak že měl v rodině kněze, méně proti kněžím zaujatý, poslouchal a byl našim chováním uražen, ježto prý Jemelka, jak z výkladu patrné, je člověk vzdělaný a vážný. Impo-
novalo mu to o té biologii atd., čemuž ostatně nikdo z nás nerozuměl, třeba že jsme se nemohli zdržet smíchu. Chtěl jsem tímto příkladem říci, že u toho, kdo není předpojat a nemá zrovna vyšší, obsáhlejší vzdělání, a to třeba naše národní střední

vrstvy, domůže se slušnější klerikální agitátor sluchu, čeho se nedomůže pokrokař se svou taktikou sesměšňovací a shora mluvící...“ Lidem, kteří se smějí, nevědouce čemu, říkáme jednoduše blázni. Jak z uvedeného patrné, je podmínkou pokrokovosti předpojatost, neboť kdo je méně proti kněžím zaujatý, ten dokonce je s to také ještě vyslechnouti mínění opačné než má jeho strana. Kdo však je pokrokový, musí býti předpojatý a v této své předpojatosti může nepředpojatě, svobodně, volně a kdo ví jak ještě všechno posuzovati. — Plaudite!

Vyučování občanským naukám ve školách jeví se stále větší potřeba. Zejména v Německu pojímají otázku tu již velice prakticky. Žáku jakožto budoucímu občanu má se již ve škole poskytnouti i v tomto směru vše, co ho čeká, jaké jsou jeho povinnosti a práva. Vyskytaly se už také u nás hlasy, by se občanské nauky spolu s národním hospodářstvím vyučovaly povinně na vyšších školách středních.

Studium kandidátů učitelství má býti prohloubeno a rozšířeno. Ministerstvo kultu a vyučování svolalo anketu obeslanou 32 odborníky, na niž se jednalo o vydání nového zkušebního předpisu pro úřad učitelský, najmě ve směru pedagogicko-didaktickém.

Bosenský školní zákon, nedávno sněmovnou přijatý, zavádí obligátní čtyřletou návštěvu dětí všech vyznání a všech národností. Ačkoliv zákon tento jest naprosto nedostatečným, poněvadž 4letá povinnost naprosto nedostačuje, přece znamená proti dřívějšímu stavu veliký pokrok; až dosud byla docházka školní vůbec nepovinná.

Jaké povolání volí žáci měšťanských škol? Dle vládní statistiky navštěvovalo moravské české školy měšťanské 1440 žáků. Z toho věnovalo se živnostíem 30%, obchodu 11%, řemeslům 3%, dalšímu studiu 56%. Na německých měšťanských školách bylo žactva 1142. Z těch se věnovalo živnostíem 23%, obchodu 9%, řemeslům 2%, dalšímu studiu, hlavně obchodnímu 66%. Pokud jsou zavedeny na měšťanských školách IV. třídy, většina absolventů jich věnuje se stavu učitelskému.

Česká universita v Brně, které se lid náš opět letos dovolával hromadnými manifestacemi, leží našim kulturním Němcům tak v žaludku, že je přiměla letos k protimanifestaci, na níž p. rektor Schindler poplakaával nad nevděkem českého ná-

roda. Co si s ním dali práce, než z něho něco vykonali, a teď se jim tak odvděčují, že universitou prý chtějí povalit jejich starou privilegovanou baštu! Co se však při tom vydařilo, byl citát Schillerův: „Ničemný je národ, který neobětuje všechno pro svou čest!“ — Ano, z plna srdce ano! Neboť právě, že nikdy nechceme a nesmíme býti oním „ničemným národem“, právě proto musíme si vymoci co nejdříve svou druhou českou universitu proti 5 německým. Musíme, protože dodnes u nás žijí a vrou slova Palackého z roku 1825: „Jáť aspoň kdybych byl třeba s cikánského rodu a již poslední jeho potomek, ještě za povinnost bych ukládal přičiněti se všemožně k tomu, aby aspoň čestná po něm zůstala památka v dějinách člověčenstva!“

Oslava arch. Michala Zeyera. Professorský sbor a odborné spolky posluchačů české školy technické v Praze uspořádaly 20. února v Pantheonu Musea král. Českého oslavu českého mecenáše arch. Michala Zeyera, jenž odkázal veliké legáty po své smrti 1906 dobročinným účelům, zejména na zřízení nadace pro posluchače české techniky. Ze základní jistiny, k účelu tomu věnované, činí roční požitky 24.000 K, z nichž uděleno letošního roku poprvé 100 posluchačům stipendium po 120 K, 20 po 400 K a 20 po 200 K jako stipendium cestovné. K oslavě tak významné události pro celý český svět technický dostavili se zástupci téměř všech úřadů a korporací jak vládních tak i samosprávných a vědeckých. Prof. Velflík vyličil život a snahy oslavence: Zeyer uzavírá slavnou trojici českých techniků, Hlávky, Wiehla a Zeyera, jež zářiti bude vždy jako vzor obětavosti národní a činiti bude čest nejen technickému světu, ale celému národu. Jménem techniků vzdal hold oslavenci Ing. C. J. Fritz, načež rektor techniky prof. Hasa vyslovil vřelé přání, aby v život vstupující nadace přinesla prospěch stavu technickému. Všecky kulturní úspěchy byly vydobyty v boji s přírodou a člověka nezlepšují morální předpisy, nýbrž pozvolný pracný vývoj. A vytknutý, ušlechťující cíl práce technické na kulturu potvrzuje nejkrásnějším způsobem vzor obětavosti oslavence. Český národ roste, mohutní, má již své mecenáše, kteří sice nemohou odkazovati tolik co Carnegie, ale mohou se tací zroditi i u nás. — ický.

STUDENTSKÁ HLIDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

DUBEN 1911.

ČÍSLO 8.

DR. FR. REYL:

Padesátiletí Borromaea.*)

Výtah ze slavnostní řeči, proslovené při jubilejní akademii dne 25. března 1911.

Přirozeným úkolem každého člověka jest, aby dospěl co nejvyššího rozvoje a ušlechtnění svých tělesných i duševních schopností, čili aby se vzdělával. Vzdělání pak není snad nějakým hmotným statkem, který by se mohl koupiti aneb snad zděditi, nýbrž jest výsledkem dlouholetého výchování, t. j. práce, kteréž musí se účastniti vychovatel i vychovanec. Co útrap, sebezapření, trpkých chvil, ano i hořkého zklamání přináší s sebou činnost vychovatelská, může posouditi jen ten, kdo se vychováváním zabýval a kdo vychováván byl. Činnost vychovavací se právem zve „ars artium“, co největším uměním, protože se vychovatel podobá výtvarnému umělci, jenž zobrazuje ideály dobra, pravdy a krásna a liší se od obyčejného výtvarníka tím, že nemá před sebou mrtvou, poddajnou hmotu k tvoření, nýbrž individuální bytost lidskou, plnou života a činnosti, která má své zvláštní názírání, citění a chtění. Žádný člověk nemůže býti náležitě vychován řemeslnickou nějakou šablonou, nýbrž individuální a sobě přiměřenou výchovou.

Není o tom sporu, že vzdělání jest nejdražším a nejcenějším duchovním statkem člověka. Jisto, že blaho společnosti záleží jen na tom, aby jednotlivci byli náležitě vzděláni; proto lze vychovatelskou činnost prohlásiti za nejzáslušnější činnost humánní i kulturní a vzdělavací ústavy dlužno ceniti jako vzácné bašty civilisace.

Názory tyto o veliké ceně škol bývají často zdůrazňovány a také všeobecně uznávány, ale přehlíží se mnohdy, že vedle školy na vzdělání člověka působí také jiní činitelé, jako rodina a společnost. Tito dva činitelé, rodina a společnost, mají na vzdělání člověka větší ještě vliv než škola, poněvadž rodina a společnost vychovávají člověka tehdy, když již přestává vliv školy, a protože rodina a společnost působí na utváření povahy čili charakteru, kdežto naše moderní školství pod vlivem zastaralého racionalismu pěstí téměř výhradně jen rozum.

*) Královéhradecký studentský seminář „Borromaeum“ oslavil ne 25. března jubileum svého padesátiletého trvání tichou, ale důstojnou slavností. Bylo tomu již 1. října 1910 padesát let, kdy „Borromaeum“ zahájilo svou činnost, ale pro nahodilé překážky bylo nutno slavnost položit až do konce školního roku, čímž se také stalo, že nemohla se slavnost pořádati v takových rozměrech, jak by toho kulturní význam vzdělavacího ústavu vyžadoval, jenž by ve svých zdech pohostil přes 1600 chovanců. Musilo býti na př. upuštěno od sjezdů bývalých borromaeistů. Přes to významný jubilejní den došel náležitého ocenění jak mezi studujícími, tak i v místním obcenstvu.

Rozum však není jediná mohutnost člověka, která má být pěstěna, a v rozumovém vývinu nespočívá ještě vzdělání, je-li zanedbána výchova vůle. Jen v ušlechtilém souladu mezi vypěstěným rozumem a zušlechtěnou vůlí spočívá pravé vzdělání. Jen hojnost vědeckých poznatků a ušlechtělých mravních citů činí člověka vzdělaným. Jednostranné vyškolení rozumu spíše škodí než prospívá. „Vědomí bez svědomí jest zkázou duše,“ volá přední francouzský svobodomyšlný znalec školství, Alfréd Fouillé, a opakuje tím starou vychovatelskou zásadu: *Scientia sine conscientia est ruina animae*, kterou náš Komenský vyjádřil výrokem: „Kdo stoupá ve vědomí a upadá v mravnosti, více upadá nežli stoupá.“ Svědomí utváří mravy a mravnost tvoří silný život.

Činy lidské nejsou bezděčné a nemají svůj důvod v mechanické nějaké síle, nýbrž jsou vždy výrazem vůle, která svobodně může voliti mezi dobrem a zlem. Vůle jest vlastně hybnou silou života a jest zodpovědnou za vše, co se utváří v duši a co se z ní na venek projevuje. Vůle jest roditelkou velikých povah i mravní bíd. Ne, co dobrého víme, prospívá lidstvu, nýbrž jen to, co dobrého chci a konám. Všechno přecpávání mozku učenými věcmi jest pro člověka a společnost zcela neplodným, nevypěstí-li se v chovanci tolik mravní síly, aby, co dobrého poznal, také hleděl ve prospěch lidstva vždy prováděti. Proto proslulý německý vychovatel dr. Foerster odsuzuje jednostrannou školskou výchovu moderní slovy: „Slepě a překotně získané ohromné spousty vědomostí, v nichž všechno rozdíl mezi hlavním a vedlejším mizí, nejsou daleko ještě vzděláním, protože u člověka tím nebylo ještě nic vzděláno, ani rozum, ani vůle, ani cit. Člověk je tu jako živoucí slovník různých vědomostí, jako den ode dne rostoucí katalog; ale ve svých touhách a žádostech, ve své vůli jest často dítětem nebo barbarem.“

Vzdělávati se, znamená povznášeti se k vyšším cílům, znamená hledati cestu od nízkého k vznešenému, od pozemského k nebeskému; proto vzdělaným je ten, kdo zná ovládati své touhy, kdo dovede krotiti své pudy a síly, které má člověk s nerozumnými tvory společné. Hlavní jádro vzdělání spočívá tedy ve výchově vůle, v sebevládě, v ovládání citů a žádostí.

A kdy se má se vzděláním započítati? Psychologie života učí, že život bývá věrným ohlasem dětství, že věk jinošský a mužný se vyvíjí setrvačností let mladosti. Mínění Herderovo, že šestým rokem jest výchova člověka dokonána, jest sice nadsázkou, ale zdůrazňuje také obyčejnou zkušenost, že i největší mudrlec závisí na mravním okolí svých útlých let a počíná své vychování prvním dechem svého života (Smiles, Moudrost života ve Váňově výběru 137).

Výchova v domácnosti pod dozorem pečlivých rodičů klade pevné základy k budoucí povaze člověka. Než výchova rodinná nemá jedině vliv na rozvoj povahy studenta, poněvadž týž záhy vychází z rodinného kruhu do ciziny, dříve než povaha jeho byla ucelena. Na studiích přestávají rodiče mlíti výhradně vliv na rozvoj povahy svých dětí a v úkol ten nastupuje výchova školní a výchova společenská v kruhu přátel a druhů, kteří mocně působí na povahu příkladem. A síla příkladu bývá tak mocná, že dovede značně pozměniti ba i odstraniti základy, položené vychováním rodinným. Setká-li se inoch při vstupu do školy a do života s druhy zkaženými, zakrní jeho povaha a přizpůsobí se mimovolně nízkému svému okolí. Pěstuje-li dobře založená povaha styky se soudruhy stejně ušlechtilými aneb sebelepšími, nabývá vůle posily dobrým příkladem ve svém mravním snažení a člověk ve svém vzdělání pokračuje.

Tím prokázána jest důležitost vychovávacího ústavu, jenž se ujímá studujícího jinocha z rodiny vycházejícího, uvádí ho do společnosti soudruhů

dobrých, domácí výchovou položené mravní zásady pěstí a uceluje svědomitým dozorem a účelně sestaveným domácím řádem. Takový studentský internát čili konvikt má nahraditi studentovi teplý, něžný duch života rodinného, má nahraditi bedlivý dozor: otcovský a zároveň starostlivou péči matčinu, má odstraňovati nebezpečí nezkušenému mládí hrozící a návykem má vypěstovati v duši jinocha studujícího zápal a nadšení pro pravdu, dobro a ctnost. Plní-li internát tento svůj úkol, koná zajisté důležité kulturní poslání. —

Jak Borromaeum dostalo svému úkolu? Náležím k představenstvu ústavu, a proto by bylo neskromností chváliti vlastní zboží. Ale já jsem byl také po 7 let chovancem „Borromaea“, a proto mám tu jistě plné právo sdělití svůj vlastní názor v tom ohledu. Povím to krátce: Jsem Borromaeu k stále vděčnosti zavázán za otcovskou ochranu, již se mně v něm dostalo za mých studentských let. Pocit vděčnosti sdílí se mnou zajisté každý pravý borromaeista, který životní zkušeností přišel k správnému ocenění dobrého vychování.

Proč však se nelíbí některým chovancům v ústavě, když je tak dobrým? Ústav by se jim líbil, ale nelíbí se jim domácí kázeň, která jim ukládá jisté povinnosti a obmezuje je ve volnosti, jaké mohou užiti v nestřeženém bytě studentském. Ústav však nemůže se vzdáti své disciplíny k vůli rozmazlenosti nebo nerozumu jednotlivců, protože disciplína jest prostředkem, který utužuje vůli, zkouší povahy, vede k sebevládě a k pravému a opravdovému vzdělání. Disciplína žádá poslušnost od chovanců, a poslušnost prokazovaná jest součinnost člověka na vlastním vzdělání. Kde není poslušnosti, nemůže se výchova zdařiti. Když Goethe kdysi navštívil své příbuzné a všichni vnukové se chlubili svými věcmi, které darem obdrželi, přinesl jeden z vnuků svůj památník. Goethe převracel listy v památníku, až přišel na dvě stručná slova, která tam jeho přítel Zeller napsal. Slova ta zněla: „Uč se poslouchat!“ A Goethe zavíraje knihu pravil: „To je to jediné moudré, co jsem tu našel.“ Poslušnost vede k sebevládě a vzdělání, proto kdo nechce v ústavě poslouchati, nechce býti vzdělán.

Proč však také veřejnost jeví někdy zaujatost k Borromaeu? Příčinou toho jest křesťanský duch, jímž jest ústav řízen. Dnes bývá náboženský duch v české veřejnosti podceňován. Ale ne právem a důvodně, nýbrž z nepochopení cíle života. Dnes ovládá i veřejnost českou horečná snaha zvýšiti materiální kulturu a zvýšiti pozemkový blahobyt, ale při tom se úplně zapomíná na kulturu vnitřní. Učinili jsme značný pokrok na poli hmotném, ale nepokročili jsme úměrně na poli mravním. Lidé se stali zámožnějšími, nestali se lepšími, a co hlavní: šťastnějšími. Šťastí člověka nezáleží v tom, když přilne k hmotě, nýbrž právě v tom, když dovede svého ducha odpoutati od hmoty.

Zvrácený ten názor o úkolech člověka pohrdá náboženstvím jako zbytečným ballastem při materiální kultuře, a proto tento zvrácený názor životní pohrdá také naším ústavem, který si nadepsal nad hlavním vchodem starou pravdu vychovatelskou: „Initium sapientiae timor Dei“ (Počátkem moudrosti jest bázeň Boží).

Ano, náboženství jest důležitým činitelem výchovným. Filosof Tolstoj napsal v knize „Kruh četby“: „Jedna z nehlubších pověr jest pověra vědeckých lidí, že člověk může žíti bez náboženské víry. Člověk bez náboženství jest zrovna tak nemožný, jako jest nemožný člověk bez srdce. Náboženství jest nejvyšším a nejušlechtlejším činitelem při výchově člověka, jest největší síla civilisace.“ Jest patrné, že Borromaeum se nemůže vzdáti k vůli některému nerozumnému náboženského svého základu, který všemi rozumnými lidmi byl vždycky uznáván za nejlepší výchovný prostředek,

nýbrž musí jíti přes nepřízeň doby svou vytknutou cestou, protože jest Bohu, církvi i národu zodpovědno za svou činnost. Že jednou tato činnost v době nastávající společenské nekázně a mravního úpadku bude plně s pochvalou oceňována, o tom jsme dobře přesvědčeni, jako jsme přesvědčeni o konečném vítězství dehtané dosud pravdy.

TETŘEV:

Velikonoční píseň.

Ach ne! To nelze zadržet!
To mladé srdce tryskající
a rozechvělý ret,
ten v duši překypělý svět
a jasné blesky v líci,
to citů moře hřímající,
jež břeh chce zpřerážet
a v dál se valit dálnou, —
to nelze zadržet.
To zahřmět musí triumfální
a mladou písní jásající.

Jen viz! Ten uzardělý květ
a zeleň listu zdravá
jak zavýsknout chce, zradostnět,
jak zažehnout má nový vznět,
co ubila nám zima dravá,
jak duha v nebi barvohravá
nám nový věští den,
jak vlaštovice v modru krouží
a skřivan rozechvěn
jak vysoko dnes k nebi touží . . .
Jak příroda dnes k žití vstává!

Ach ne! To nelze vyzpívat!
To velké naše Z mrtvých vstání,
ten jarý ruch a chvat,
jímž celý vesmír jat —
ta dlouhá cesta širou plání,
jíž šli jsme do Emaus, strachem hnáni,
kde Začal's otvírat
nám Pisma v pozdní chvíli . . .,
ach ne! — to nelze vyzpívat!
Čas rychle kvapí tak a pílí . . .
O zůstaň, Pane, zůstaň do svítání!

VOJTĚCH HALEN:

Sociální hnutí studentské

(Dokončení.)

Ale i třetí programový bod, získati ztracený kontakt s lidem, má pro sociální život ohromný význam. Všeobecně se dnes stěžuje: malý člověk má pro duševní práci málo smyslu, skorem vůbec duševní práci necení. Vysoká škola a studenti jsou mu těmi nejzbytečnějšími věcmi pod sluncem, cena duševní práce jest mu docela cizí. A není se zde čemu diviti. Vmysleme se jen do duševního stavu dělníka, jenž se dostane na kliniku. Jak viklá jeho důvěrou v humanitu lékařů rozdělení nemocných na tři třídy! Nemá se on považovat v té poslední třídě pouze za pokusný předmět lékařů a studentů? A kde je student, jenž by proti tomu protestoval, jenž by ho navštívil, jenž by jej potěšil, jenž by mu něco předčítal a dokázal tím, že universita není oním zbytečným institutem napohlcování daní, jak si to dříve

chodě kolem universitní budovy myslíval, nýbrž že jest skutečně nutným, všem třídám prospěšným ústavem. Je to velice povážlivým zjevem pro stát, že jeho ústavy a zařízení jsou zneuznávány, že duševní práce není docenována. Nižší třídy nevidí v soudech instituci, kterou jim stát zabezpečuje ve všech poměrech právní ochranu, pro ně jest soud místem k trápení lidu, a hledí se proto jak soudu, tak i všem jiným státním úřadům a ústavům kde možno vyhnouti. Nejsou touto nedůvěrou vinny osoby zaujímající různá místa v státních ústavech, poněvadž docela přerušily mimoúřední styky s nižšími vrstvami lidovými, a nebudeme my, kteří po nich jejich místa zaujmeme, zase tím vinni, že svým kastovníctvím odučili jsme lid vážit si duševní práce? A v kastovníctví, jehož dnes přes stoupající úroveň vzdělání, přes všechno sociální zákonodárství, přes všechnu organizaci více přibývá než ubývá, nekryje pouze nebezpečí pro poměr jednotlivých tříd společenských mezi sebou, nýbrž i pro poměry v třídách samých. Není nic běžnějšího, než mluvit o vzdělaných jako o „vůdcích národa“. Na toto vůdcovství rukodělný lid dávno už nevěří, poněvadž ztratil důvěru ke vzdělaným. Přispěla k tomu i Marxova theorie svým učením, že každá hodnota vyrábí se pouze prací ruční. A v tomto názoru vězí veliké nebezpečí i pro vůdčí kruhy jednotlivých tříd, o čemž by mnoho mohli vykládati náčelníci sociální demokracie, kteří pracující pro třídu nepracují též rukama v továrnách, nýbrž duševně ve svých pokojích. A i proti nim vzmáhá se tatáž nedůvěra. Dělník nevidí potu na jejich čele a tvářích, a poněvadž potu nevidí, nevěří v jejich práci. Duševní práce se necení, poněvadž schází styk mezi tělesně pracujícími a mezi dělníky ducha. Proto odpovídá dosažení třetího vytčeného cíle, rozmnoženého styku vzdělaných a pracujících stavů, mladistvé povaze studentstva jež pozitivně chce tvořit.

Než promluvíme o prostředcích, kterými se snaží sociální hnutí studentské tohoto cíle dosáhnouti, zmíníme se o důvodech, proč právě katolické studentstvo první k novému hnutí se připojilo, a proč vůbec celé hnutí bylo pevně organizováno kruhy katolickými. V katolických spolcích studentských jest pro sociální problem výchovný půda velmi vhodná. Možno dokonce říci, že přejetí jeho do programu spolkového jest vlastně jen důsledným vybudováním a pohroužením se v hluboké katolické zásady. „Kopejte jen o krok hlouběji ve své půdě mateřské, a pramen sociálního hnutí už vytryskne.“ Vezměte, přátelé, vše, co charakteristického máte, a pozorujte to pod zorným úhlem našeho hnutí. Budete nuceni říci: „Silnějších sociálních rysů není v zásadách žádného jiného hnutí.“ Poukažme v jednotlivostech jen na princip mravnosti, na zamítání souboje a na účast na náboženském životě lidovém jako na tři přímo sociálně zaostřené principy, nehledě ani k tomu, že už náboženský princip křesťanství sám o sobě silně sociálně disponuje, a že též i dosavadní dějiny katolických spolků vykazují silný sklon k sociálnímu. A jsou-li katoličtí studenti vůbec povinni sociálně pracovati, jsou dvojnásob povinni sociálně pracovati v organizacích křesťanských. Nikdo nemohl v Německu nepozorovati, že v protivě k Anglii vzdělané kruhy práce v organizacích lidových se nezúčastňují, tak jak ani při zakládání jejich rukou k dílu nepřiložily. Katolické spolky v Německu vznikly pouze vlastní prací čtvrtého stavu. Spolupůsobil ze vzdělaných tříd pouze klerus, jenž ve vzdělávacích kursech organizátory vychoval. To byl základní kámen k dnešnímu hnutí sociálnímu. Pozorujeme v celém hnutí, že hospodářské otázky může si lid i nadále sám řešiti, avšak kulturně-vzdělávací otázky bez pomoci intelligence řešiti s to není. Budou-li vzdělané třídy, tak správně usuzováno, i nadále scházeti v lidových shromážděních a kursech, bude to mít za následek jednostranné a málo energické provádění vzdělávacího programu. Klerus jest svými vlastními úkoly přetížen, a proto nemůže sám celou vzdělávací práci

prevzítí. Zde jest potřeba vzdělaných laiků, a tyto lidi získati jest úkolem sociálního hnutí studentského.

Prostředky, kterými se snaží sociální hnutí studentské dosáhnouti svého vytknutého cíle, jsou částečně jiné ve školním roce a jiné o prázdninách.

V e školním roce bude předním úkolem spolků, aby se konaly občas přednášky o sociálním thematu. Nutno však předem upozorniti, že se nemají přeceňovati přednášky theoretické, theorii nám poslouží universita, mnohem důležitější jsou docela malé, avšak dobré přednášky o věcech praktických. Zde jest ovšem značný rozdíl mezi Německem a Rakouskem, poněvadž praxe jest v Německu mnohem větší, tak že tam se konají studentstvu přednášky o věcech, jež už existují, a jež student již zná, kdežto v Rakousku bylo by často nutno mluvit o věcech, jež by teprve měly býti. Tak by se doporučovaly přednášky o spolcích tovaryšských, o katolických spolcích dělnických, o hnutí odborovém, o spolcích mládeže, o lidové osvětě, o Borromaejské knihovně (lidová knihovna) atd.

Dalším krokem v této činnosti bylo by pohnouti studentské spolky k doplňování jejich knihoven v tomto směru. Důležitou složkou sociální práce studentské jest práce ve spolcích sv. Vincence, kde jest jistě velmi žádoucí, aby se co nejvíce studentů vincenciánských konferencí zúčastnilo. Práce vincenciánská a student stojí jistě k sobě v blízkém poměru. Potřebují sebe navzájem k vnitřnímu posílení a k plnému vykonání všech na ně kladených požadavků. Že vincenciánský spolek bez spolupráce akademika se neobejde, vysvítá z mnohostrannosti a z obtížnosti všech problémů, na něž přichází. Neboť rozdělením potraviny chudým rodinám není úkol spolku a činnost členstva nijak vyčerpána. Přináležet spolku sv. Vincence celá řada úkolů, k jejichž řešení právě pomoci akademika potřebuje. Právníkovi byla by určena právní porada, dále by mohl svými právními vědomostmi býti užitečným při péči o mládež. Filolog mohl by se věnovati doporučování a rozšiřování dobré četby, navštěvování osob bez přístřeší, jejich zábavě a poučení; medik mohl by osvětově působiti na poli hygieny, ošetřování nemocných a v bytové otázce.

Stejnou měrou má student spolků vincenciánských zapotřebí k vnitřnímu vyvrátní a vyrovnání. Pohled do bludiště života a cesta k místům mravní a hmotné bídě se zkušeným členem konference jsou pro mladého, rozvíjejícího se člověka událostí, kterou nemůže dosti oceniti. Jako očista působí na něj šlechetný, laskavý styk s bídou v bouřlivé době mládí. V mnohém naučí se opatrněji a spravedlivěji usuzovati. Vysvitne mu pravda slov Trinesových: „Neznáme veliké zápasy, těžké boje, jež náš bratr, naše sestra probíjeli, vidíme pouze klopytání a pády, jež kráčely podle oněch bojů.“ Zde je studentů nejvlastnější pole pro sociální a charitativní činnost. Nejvlastnější pole! Studentstvo má starý nárok na spolky sv. Vincence; ale tím též i historickou povinnost. Studenti to byli, kteří se r. 1833 v Paříži kolem mladého Ozanama shromažďovali, aby uskutečnili myšlenku činné lásky k bližnímu, studenti též, kteří ji po celé zemi a přes hranice do států sousedních rozšířili. Brzy probudil se na universitách onen bohatý život charitativní, o němž „starí páni“ ještě dnes s nadšením povídají. Ale majitelé nestřežili svého dědictví. Z rukou jim vyklouzlo. Celý lidský věk jsou si už studenti a práce vincenciánská cizí. Teprve dnes rozpomíná se akademik na své povinnosti. Až lid uvidí, že jsou ještě akademici, kteří se ujímají chudiny, bude studentstvo jinak posuzovati.

Nutno je též pohnouti studentské spolky k pravidelnému pořádku v vycházkách. K rozšíření duševního obzoru jsou velmi nutné a prospěšné, tak že se tomu rozumí vlastně samo sebou, že spolky pořádají vycházky

do továren, sirotčinců, útulen, nádraží a chudobinců. K vycházce nutno připojit krátkou, praktickou přednášku, poněvadž student snadno ztrácí se v ideálnostech. Narazí-li čelem na život a pozná-li, že je tvrdý, těžký, ztrácí odvalu a stává se pessimistou. Proto nutno zachovati jisté spojení mezi idealismem a realismem.

Konečně jsou důležité pro celé hnutí dělnické vyučovací kursy. Jsou již zřízeny na 25 vysokých školách německých a vyučují v nich studenti dělnictvo předmětům školy obecné. Avšak vyučování není při tom věcí hlavní, myšlenka spočívá předně v tom, že dává se studentovi příležitost přijít ve styk i s nejchudším dělníkem.

Hlavní péče věnuje se však prázdninám, jejichž využitkováním přišly do hnutí docela nové směry. Neboť není doby v celém roce, jež by nás více přibližovala k lidovému celku, než prázdniny, kdy se z opojné atmosféry vysokoškolské vracíme do prosté, střízlivě působící domoviny. Víme a slyšíme opět to, o čem lid mluví a uvažuje, zvykáme oko opět na barvy nejbližšího okolí, kde děcka křičí a práce tíží a všednost ve své jednotvárnosti a těžký problem života a starosti sociální ve své živé síle se rýsují. Jsme opět v lidu. Proto jest zde vlastně příležitost k sociální práci nejvhodnější. Zde se dají navázati opět pouta strhaná, oživit může utlumený cit souvislosti, smysl pro reální a živé se silí, a vyzkoušení lze ony podněty, jež theorie školního roku přinesla. Předně nutno přihlížeti, aby byly i o prázdninách pořádky vycházky. Od roku 1908 až po dnešek bylo v Německu založeno 163 sociálních feriálních sdružení. Organizují se dle krajů (okresní hejtmanství) a pořádají vycházky, s nimiž jsou opět spojeny praktické přednášky. I v Rakousku, Tyrolích, jsou už 3 sociální prázdninové spolky. Základním principem těchto snah jest soustředění všech katolických studentů bez výjimky k těmto podnikům a nespolková povaha feriálních sdružení. Kromě těchto sdružení zakládají se studijní kroužky, v nichž se v úzkém kruhu pěstuje sociální vědění, pojednává se o jednotlivých otázkách na základě vědeckých knih. Jiné malé kroužky mohou se věnovati agitační činnosti k získávání studentů pro práci v *Vincenciánskou* nebo k podobným. Spolky svatého Vincence samy po většině zvou studenty svého okresu k sedění a k pochůzkám.

I sociální život spolkový silněji studentstvo přitahuje. Zúčastňují se výborových sedění a schůzí, pomáhají v různých odborech — převzou vyučování ve spolku tovaryšů, vedení odboru tělocvičného nebo divadelního ve spolcích mládeže, pořádání lidových vzdělávacích večírků, společných procházek atd. Výsledkem této činnosti jest: student se stane populárním, lid se naučí správně dívat se na něj a na jeho práci a uvěří v jeho svědomitost.

Činnost takovou lze ovšem rozvinouti pouze alespoň v částečně průmyslovém kraji. V kraji rolnickém nebo hornatém lze sotva v prázdniny intensivněji pracovati; zde učiní student nejlépe, udělá-li si na pět týdnů úplně volno a odebere se do průmyslového kraje na t. zv. práci *residenční*. Sekretariát ho ubytuje ve faře, v domě tovaryšů, ve vychovatelně, nebo ve vystěhovalecké stanici, dostane v domě zdarma zaopatření, a za to vyučuje, zúčastní se prací administrativních a ve svém volném čase vzdělává se mimo dům sociálně a charitativně.

Případně též sociálně činnému studentu v prázdniny péče o pořádání malých uměleckých výstav. Nesmí se však tyto výstavy umístiti někde v museu, nebo gymnasiu, nebo nějaké jiné veřejné budově státní, poněvadž tyto budovy samy už návštěvníky z dělnické třídy odstrašují, i když jest, co se samo sebou rozumí, vstup volný. Nutno tyto výstavy pořádati přímo v předměstí, v dělnické čtvrti, nejlépe v nějaké malé míst-

nosti dělnického domu spolkového po dobu asi 8 dnů. Vystavovati nutno dobré, klassické obrazy, se vkusným, ale laciným rámem, umělecké sošky a též i dobré knihy. Doporučuje se dělati odpoledne s různými spolky do výstavky společné vycházky, a tak učit lid dobrému vkusu.

Též se dají zařídit dělnické vyučovací kurzy o prázdninách docela dle vzoru kursů ve školním roce. Co se všeobecně přednáší k studentů ve spolcích týče, doporučuje se rozumná míra; nemluvme nikdy o věcech, jež nejsou naším oborem, nepovažujme se nikdy za vůdčí osobnost, nýbrž hledejme v přednášce vždy jen, jak bychom se skromně ukázali užitečnými a oproti bližním vděčnými. Neboť viděti a učit se, jest pro studenta důležitějším než dávat a učit.

Jiný způsob feriální činnosti je t. zv. spolupráce, každoročně sekretariátem pořádaná. Podkladem pro ni jest anglo-saská myšlenka „settlementu“, byť si ve velmi zeslabené a změněné formě. Anglický „settlement“, jenž byl napodoben na pevnině v Hamburku, Lipsku a ve Vídni, rozřešil úlohu uvést vzdělané lidi na delší dobu do čtvrti proletariátu a umožnit jim charitativní a vzdělávací práci pohled do života tamějšího lidu. V Německu možno toho cíle pouze postupně dosáhnouti. „Spolupráce“ jest jedním stupněm k tomu. Menší počet studentů, 10 nebo 12, ubytuje se na 10 dní v domě tovaryšů, spí mezi tovaryši, společně s nimi jí, stráví s nimi svůj volný čas, 5 nebo 6 hodin denně a spřátelí se s jednotlivými členy spolku. Ostatní čas se účelně vyplní vincenciánskou prací v městě, sociálními vycházkami a přednáškami.

Co si slibujeme od popsaného hnutí? Předně pro celý společenský život zlepšení styků mezi jednotlivými třídami. Studentstvo počíná napravovati starý hřích a silněji se staví do služeb státního a národního celku. Zároveň s tím řada zásad vnikne do studentstva. Mravní princip křesťanství bude ve studentstvu posílen, zmizí onen nejapný pojem o cti, jenž už vstupem žen do universitního života silně byl otřesen. Sociálně smýšlející student nezná rozdílu mezi satisfakce schopným člověkem a jiným. Studentské pitky a zábavy, jež často mají protisociální, trpký ráz, budou sociálním hnutím zatlačeny do pravých mezí, bezohlednost umění oproti ethickým hodnotám lidovým bude potírána. Katolíkům jest od úspěšného provedení sociálně-studentského hnutí očekávati renaissanci spolků sv. Vincence a cenné obohacení všelikých spolků sociálních. Ovšem, nemůže regenerace studentů samých hnutím sociálním býti považována za příčinu vzniku tohoto. Sociální hnutí studentské povstalo z nouze doby, ne z úmyslu studentstvo léčiti, je vyvolalo něco jiného: Že národ staré studentstvo nechce. Žádá jiné, nové, jež by s ním tímž dechem dýchalo, jež jest odhodláno býti bratrem lidu. —

DR. CHAS. EASTMAN:

Indián a jeho mravní Koda. *)

Přeložil Jindřich John, stud. university „Kansas“, Spoj. St. Sev. Am.

Dlouho před dobou, než jsem slyšel o Kristu aneb viděl bílého člověka, znal jsem mravní podstatu, a to od jisté prosté ženy. S pomocí přírody samé, naučila mne žena tato věcem prostým, za to však velmi užiteč-

*) Americký přispěvatel našeho listu, který čtenářům „St. Hlídky“ jest dobře znám, zaslal nám dopis, jenž jest zároveň vysvětlením k překladu článku tohoto:

ným. Znal jsem Boha! Cítil jsem, co to jest — dobro. Znal a miloval jsem to, co vskutku krásné. Civilisace mne nepřiučila ničemu lepšímu.

Jako dítě již věděl jsem, jak dávat, totiž jak býti štědrým; teď však, jakožto civilisovaný člověk, zapomněl jsem bohužel této vlastnosti. Tehdy jsem žil život přirozený, kdežto teď žiji život umělý. Tehdy každý kamének byl mi vzácný, každý strom předmětem úcty. Teď kořím se s bělochem umělým malbám krajin, jichž cena jest odhadnuta v dollarech. Takto jest Indián předělán, tak jako jsou kaménky rozdrčeny v prach a slepené v umělé cihly, jichž jest použito ke stavbě, v našem moderním okolí.

První Američan byl hrdý, však též neobyčejně pokorný. Duchovní domýšlivost byla věcí cizí jeho přirozenosti a učení. Nikdy se nedomýšlel, že artikulovaná mluva jest důkazem superiority člověka nad němým tvorem; ba naopak, — jemu byla tato moc, tato schopnost, nebezpečným darem. Věře hluboce v mlčení, jež jemu bylo znamením dokonalého equilibria. Jemu mlčení jest absolutní rovnováhou těla — mysli — a ducha. Člověk, jenž dovede býti vždy klidný a neotřesitelný životními bouřemi — a ne lístkem chvějícím se na stromu, ne vlnkou na mořské hladině — jest myslí divocha-filosofa, „ideální bytostí“.

Otážete-li se ho: „Co jest mlčení?“ — odpoví vám: „Je to velké tajemství. Svatá mlčelivost jest hlas boží.“ Tázete se dále: „Co jest ovocem mlčelivosti?“ Řekne vám: „Ovládání sama sebe, pravá odvaha neb vytrvalost, trpělivost, čest a úcta. Mlčení jest základní kámen charakteru.“

„Střežte svůj jazyk v mládí“ — pravil starý náčelník Wabashaw, „a dozraje ve vás ve stáří mysl, jež bude užitečná vašim lidem.“

V okamžiku, kdy člověk pochopil, co míní dokonalé tělo, ohebné, stejnoměrné, vlnadné a vytrvalé — v tom okamžiku dal základ k mravnímu životu. Žádný muž nemůže doufati udržeti takovýto chrám ducha nad dobu jinošství leč — dovede-li vzdorovati choutkám svých smyslů. Na této pravdě, na tomto základu vybudoval Indián přísný system tělesného cvičení, společenskou a mravní stanov, jež byla zákonem jeho života.

Již v dětství byl v něm probuzen vysoký ideál mužské síly a krásy, jehož dostižení závisí na přísné zdrželivosti v jídle, v sexuelním poměru, spolu s přísným a vytrvalým cvičením. On hleděl býti cenným článkem řetězu generací a nezničiti svojí slabostí sílu a čistotu krve, jíž dosáhl cenou mnoha sebezapření skrze dlouhou řadu svých předků.

Bylo mu se postiti časem v krátkých periodách a zbaviti se přebytné energie během, plováním a parními koupelemi.

Osobní skromnost byla časně pěstována jakožto záštita, zároveň s osobní úctou osob, a s trvalostí své rodiny a rasy. Tohoto bylo dosáhnuto částečně

Pánové!

Zasílám Vám překlad článku Dra. Chas. Eastmana, jenž se objevil v jednom americkém předním týdenníku „The Outlook“, a jenž jest zároveň jednou kapitolou knihy, jež jest právě v tisku „The Soul of the Indian“ (Duše Indiána). Dr. Eastman jest původem Indián, jenž odbyl si universitní školy a teď se věnuje spisovatelství. Jest jedním z nejpřednějších našich amerických spisovatelů na indiánských památkách, a z jeho péra vyšly knihy, jež zastupují tu nejlepší naši literaturu indiánskou, jako: „Wigwamské Večírky“ (Indiánské povídky), „Staré Indiánské Dny“, „Dětství Indiána“, „Červení lovci a zvířata-lidé“ (Povídky) a j.

Doufám, že těchto několik řádků objasní poněkud mlhavé poněty, jež evropská mládež má o Indiánu, a že ukrátí chvíli čtoucím. Mne dojaly morální principy, jež pronikaly skrze celý článek, zdálo se mi, že mnoho se můžeme přiučiti od Indiána. Snad jiní též zpozorují tuto stránku. Na moji žádost o svolení k překladu psal mi dr. Eastman:

„Váš laskavý dopis mne došel, a vřele Vám děkuji za sympathický interes o primitivním Indiánu. Co se mne týče, bude mne velmi těšiti Váš překlad „Indián a morální Koda“ do češtiny a publikace téhož tam, však jelikož toto tvoří kapitolu v mé knize „Duše Indiána“, jež jest v tisku u Houghton Ulliflin Co., Boston, piší jim, by sami Vám dopsali.“

stykem dítěte hned od zrození s publikem. Jeho příchod na svět, obzvláště prvorozenec, byl často veřejně ohlášen hlasatelem, a tu obyčejně následovalo rozdávání darů chudým a starcům. Toto se opakovalo, když dítě učinilo svůj první krok, když jeho uši byly propíchnuty, a když potřel svoji první zvěř, a takto jeho dětské činy byly známy celému kmenu jakožto jedné veliké rodině, a dítě dorůstalo v muže a povždy hledělo udržeti svoji pověst a chrabrost.

Mladík byl vždy povzbuzován k časnému vstoupení v obecnou službu, a starší hleděli v něm vzbuditi zdravou ctižádost pro pocty náčelníka a hostitele, a tu pravdomluvnost, štědrost, udatnost a pamětlivost své osobní cti a čistoty bylo jemu ovládati ke kvalifikaci. Indián měl mnoho ceremoniálních zvyků, jež měly distinktní mravní vliv. I žena byla v jistých periodách přísně osamocena a mladému choti bylo přísně zakázáno přiblížiti se své choti v přípravě k bitvě aneb k jiným náboženským ceremoniím. Obecné nebo kmenové postavení Indiána závisí úplně na jeho osobních vlastnostech, a on nesmí nikdy zapomenouti, že nežije sám pro sebe, nýbrž pro svůj kmen a své plémě. Takto zvyk dokonalého sebeovládání byl časně zakořeněn a on nebyl znepokojován nepřírozenými a složitými pokušeními, až teprv když poznal a byl přemožen silnější rasou.

K udržení cti mezi námi mladými hochy a dívkami, byly udržovány, jak se sám ještě pamatuji, jisté roční obřady, polonáboženského typu. Tak zvané „Hody Panen“, když dávány po prvé, byly oznámením dívky dospělosti ve stáří ke vdavkám, a tento obřad byl vskutku dojemný. Hlasatel obcházeje vesnicí stanů, oznamoval tyto Hody as následovně:

„Krásná kolčava-dívka, dcera udatného medvěda, zapálí zítra svůj první panenský oheň. Vy všechny, jež jste se nikdy nepoddaly svůdným slovům muže, jež jste nezničily svoji panenskou nevinnost, vy pouze jste zvány — znovu prohlásiti před sluncem a zemí, před vaším lidem, a ve zraku Velikého Tajemství, neporušenost a čistotu vašeho panenství. Přijďte všechny vy, jež neznáte muže!“

Celá vesnice byla vzbuzena blízkou událostí, jež byla považována, vyjma Slunečního tance a velikého Lékařského tance (Sun and Medicine dance), za nejpřednější v obecní důležitosti. Čas pro tento obřad určen byl vždy v létě, v době, kdy bylo shromážděno vždy několik kmenů k letním obřadům, a obřad tento byl držen uvnitř velikého okrouhlého tábora.

Zde byly utvořeny dva kruhy, jeden ve druhém, kol hrubě otesaného kamene ve znaku srdce, a jenž byl natřen červenou barvou, a na každé straně kamene byly vpíchnuty v zemi nůž a dva šípy. Vnitřní z těchto kruhů byl pro panny, a zevnější pro jejich babičky neb průvodkyně, jež jednou samy se zúčastnily těchto ceremonií. Opodál a kolkol bylo obecní shromáždění všech přítomných, a tu byl pořádek udržován těmi nejproslulejšími bojovníky. Kterýkoliv ze přítomných mužů mohl obviniti kteroukoliv z těchto mladých žen, o níž věděl, že jest nehodna; nemohl-li však podati dostatečné svědectví — běda jemu — neboť podléhal hroznému trestu bojovníků.

Každá dívka přistoupila k posvátnému kamenu a položila naň svou pravici s velikou úctou. Toto bylo zbožným prohlášením její čistoty — a její přísaha zůstatí až do vstoupení do svazku manželského. Zlomila-li kdy tuto přísahu, běda jí — neb pouze ostrý nůž neb ostrý šíp ji vysvobodil!

Naše dívky vždy toužily po návštěvě mnoha těchto obřadů před odavkami; a někdy se též přihodilo, že dívka musila podstoupiti tento vůči klepům, stran jejího chování. Toto bylo vyzváním jejím pomlouvačům, jimž bylo dokázati svá slova. Podobné obřady byly uspořádány pro mladíky, pro něž stanovy byly však o mnoho přísnější, neb mladík, jenž se byl pouze

zmínil dívce o lásce, nemohl se těchto zúčastniti. Pokládali jsme si to za velikou čest, když jsme se vyznamenali v bitvě neb na honu, však největší ctí nám bylo zúčastnění se sněmu, k němuž pouze ten mladík připuštěn, jenž nikdy ani nepromluvil k dívce, vyjma své sestry.

Touhu po majetku považovali jsme vždy za slabost — za slabost, již třeba překonávati. Neboť tato vztahuje se k materiálním věcem a povolena-li uzda, po čase podryje duševní rovnováhu člověka. Protož již v útlém věku je třeba dítěti se přiučiti pokladu „generosity“. A tu dítě jest učeno rozdávati to, čeho si nejvíce váží. Dítě jest učiněno almužníkem rodiny, by zkusilo slasti — rozdáváním darů. — Je-li dítě nakloněno k hrabivosti neb ke lpění k některým ze svých hraček, tu jsou jemu vypravovány povídky o hanbě a opovržení, jež spadají na zlého a skoupého člověka.

Veřejné dary jsou částí všech důležitějších ceremonií. V oslavě narozenin, svatby, úmrtí, nebo kdykoliv jest úmyslem poctiti kteréhokoliv člověka neb událost, veřejné dary jsou podstatou těchto. A tu dosti často Indián rozdává to poslední. Indián jest vždy štědrý ke svým hostům jiného kmene, příbuzným, však především ke starým a chudým — od nichž nelze ani doufati jaké náhrady. Taktéž i dar „Velikému Tajemství“, náboženský to dar, jenž sám v sobě má málo ceny, jenž však v mysli dárce jest upřímnou obětí.

O siroty a starce starají se nejenom jich nejbližší příbuzní, nýbrž celý kmen. Je to velikou hrdostí rodičů, jichž dcery navštěvují chudé a bezmocné, jim přinášejíce potravu, česají jich vlas a spravují jich šat. Jméno „WENONAH“ neboli Nejstarší Dcera, zřejmě míní vše toto, a dívka, jež nedostála zadost všem svým dobročinným povinnostem, byla považována za nehodnou jména tohoto.

Muž, jenž jest obratným lovcem, a jehož žena jest obratná ve svých pracích, pořádá mnoho zábav, k nimž opatrně pozve starší muže svého kmene, věda dobře, že tito prožili periodu jich největší činnosti, a teď nemilují nic více, nežli jídlo v dobré společnosti se vzpomínkami na minulost. Starší muži hledí velebiti štědrost svého hostitele proslovy, v nichž velebí chrabré skutky jeho předků, a konečně jemu blahopřejí na jeho vznik z takovéhoho rodu. Tímto způsobem jest jeho pověst zajištěna jakožto udatný lovec a společník, a skoro tak slavný jako ten veliký bojovník známého jména a pověsti jest znám jakožto „Muž pokoje“.

Pravý Indián neklade cenu na svoji práci neb svůj majetek. Jeho štědrost jest obmezena pouze jeho silou a schopností. Považuje to za čest, býti zvolen na obtížnou neb nebezpečnou službu, a považoval by si to za hanbu, chtíti nějakou náhradu; raději řekne: „Nechat on, jemuž sloužím, vysloví své díky dle své výchovy a své cti.“

On však uznává právo majetku. Krásti někomu ze svého kmene, považoval by za hanbu, a kdyby to vyšlo na jevo, jméno „MAMANON“ neboli zloděj, bylo by naň na vždy uvaleno, jakožto nesmazatelná skvrna. Pouhou výjimkou jest v případě potavy, jež jest vždy přístupna hladovým, i když není nikdo poblíž, jenž by jim podal. Jiná protekce, vyjma morálního zákona, nebyla možná v indiánské osadě, kde nebyly zámky ni dveře, a kde vše bylo otevřeno a lehce přístupno všem.

Majetek nepřátel v čas války byl vždy skonfiskován; loupeže však ve starších dobách bývalo pozřídku. Před příchodem bělocha bývalo vskutku málo pokušení a příležitosti k okrádání nepřátel; za to v moderní době „kradení koní“ nepřátelským kmenům stalo se zvykem, a není ani teď považováno za hanebné. Válčení považujeme za osnovu „Velikého Tajemství“ — za organisovaný turnament neb za zkoušku udatnosti neb dovednosti dle jistých umělých pravidel; počet orlích per byl kýženou odměnou. Válčení

bylo považováno za vyvinovací vlastnost mužnosti, motiva byla rytířská neb patriotická — nikdy teritoriální (pozemkový) zisk, nebo podmanění jiných kmenů. Bývalo obyčejem v předních letech, že bitva trvala celý den. Udatnost a jezdeckví v bitvě byly těmi předními výkony — mrtvých neb raněných padlo méně nežli teď v universitní hře kopacího míče.

Muž, jenž ve válce zabil nepřítele, musil truchliti 30 dní, očerniti svůj obličej a nechatí volně viseti svůj vlas. (Indián nosí cop. Pozn. překl.) On ovšem nepovažoval to za hřích vzíti život nepřítele, a toto ceremoniální želení bylo známkou úcty pro odloučenou duši. Vraždění žen a dětí v čas války bylo starým zvykem indiánským, a dá se vysvětliti tím, že žena bez chotě neb ochránce byla považována v politováníhodném stavu, a mělo se za to, že duch mrtvého bojovníka bude lépe uspokojen, pakli žádné vdovy neb sirotky nezbudou, jež by trpěly nouzi a oplakávaly mrtvého.

Skalp původně byl brán pouze vůdcem, a nic více nebylo ničeno. Tento byl pouze malý kousek kůže, ne více než 5 cm², jenž byl nošen vůdcem po 30 dní oslavy vítězství, a jenž později byl obřadně pochován. Ukrotností a barbarské zvyky byly o mnoho zvýšeny příchodem bělocha, jenž přinesl s sebou ohnivý nápoj a zhoubné zbraně, a rozdráždil v Indiánu jeho nejhorší vášně, vzbudil v něm mstu a žádostivost, jež pak vůbec i na bízely prémie za skalpy nevinných mužů, žen a dětí.

Vražda ve kmenu byla velikým přečinem; osud vraha byl rozhodnut koncilem, a dosti často se přihodilo, že vrahu bylo odčiniti přestupek svým životem. On se nikdy nepokusil uniknouti spravedlnosti. Zda čin spáchán ve hlubinách pralesa neb ve tmavé noci, bez živých svědků, nečinilo rozdíl jeho mysli, jsa přesvědčen, že vše jest známo „Velikému Tajemství“, a protož nezdráhal se nikdy se odevzdati do rukou spravedlnosti a slyšeti rozsudek starých a moudrých mužů kmene jeho oběti. Jeho vlastní rodina neb kmen neopovážili se jej ospravedlňovati neb hájiti. Jeho soudcové však uvažovali o všech možných a známých okolnostech, a zdálo-li se, že zabil v sebeobraně aneb že podráždění bylo veliké, byl propuštěn po 30 dnech želení v samotě. V případě odsudku bylo jeho nejbližším příbuzným zbaviti jej života; neučinili-li tak, což se často událo, zůstal vyvržencem kmene. Zlovolná vražda byla řídkou událostí před dobou kořalky a pijáckých bitek, neboť my jsme nebyli násilný neb nesvorný lid.

Dobře se čtenář upamatuje, jak „CROW DOG“, jenž zabil náčelníka kmene SIOUX, zvaného „SPOTTED TAIL“ v 1881, klidně se vzdal, a byl odsouzen soudním dvorem státu Jižní Dakoty. Po jeho odsouzení bylo mu popřáno mnoho svobody ve vězení, více snad než kterémukoliv kdy bělochu, odsouzenému na smrt.

Příčinou této vraždy bylo svolení od jeho lidu před 30 lety, kdy Spotted Tail uchvátil vůdcovství s pomocí vojska, jemuž byl špehounem. Crow Dog se zapřisáhnul zabíti náčelníka tohoto v případě, že by kdy zhanobil neb zradil jméno Brulé Sioux. Není pochyby, že Spotted Tail se dopustil zločinů jak veřejných, tak i privátních, jsa vinen zneužíváním úřadu, velikých přestupků morality, pročež jeho smrt nebyla privátní pomstou, nýbrž národní odplatou.

Několik dní před odpravou Crow Doga, žádal o dovolenou navštívit svoji rodinu, by se mohl rozloučiti s chotí a dvojčaty, tehdy 9—10 roků starými. Žádost povolena, a on byl poslán v průvodu policie, jež však zůstala v indiánské agenci, nalézající se poblíž jeho domova, nařizujíc jemu pouze, by se tam dostavil příštího dne. Když však se tento neukázal v určitou dobu, indiánská policie byla poslána proň. Tato jej nenalezla, a jeho žena jim jednoduše řekla, že Crow Dog chtěl sám jeti do vězení, a že tam dorazí v určitý den. Všechna pochybnost byla odstraněna příštího dne telegra

mem z Rapid City, as 200 mil vzdáleným, znícím: „Crow Dog se právě ohlásil.“

Tato událost vzbudila pozornost obecnstva vůči tomuto Indiánu-vrahu, jeho přečin měl nové slyšení, a Crow Dog byl propuštěn. Posud žije, dobře zachovalý to pětasedmdesátník, a jest velmi vážen mezi svým lidem.

V dávných letech lež byla největším přestupkem u nás. Mělo se za to, že lhář jest schopen jakéhokoliv zločinu za zástěrou zbabělé lži a dvojácnosti, a jakožto ničitel obecné důvěry byl vždy usmrčen, by se zlo toto nešířilo.

I ti největší nepřátelé Indiána, ti, již jej obžalují ze zrady, krvežíznivosti, ukrutnosti a chlípnosti, nezapřeli jeho chrabrost; v jejich mysli však tato chrabrost jest nevědomá, brutální a fanatická. Jeho vlastní projev chrabrosti jest, že tato jest veliká morální ctnost, neboť jemu jest aggressivní sebeobhájení tolik, jako absolutní sebeovládání. Muž, jenž jest vskutku chrabrý, nepoddá se strachu ani zlosti, žádostivosti nebo mukám; on se dovede vždy ovládati: jeho udatnost stoupá k výšinám rytířství, patriotismu a pravého heroismu.

„Ať ni zima, ni hlad, ni bolest, ni strach, ni vyceněné zuby nebezpečí, neb dokonce samý stan smrti vás nezastaví od činění dobrého skutku,“ pravil starý náčelník ke sledu, jenž se bral na cestu ku zabití buvola, k ukojení hladu ve kruté době zimní, když jeho bratři a sestry hladem zmírali. Totof byl jeho dětský pojem mužné chrabrosti.

BESÍDKA.

Balvan.

(Ze „Studentské galerie mrtvých“.)

Bylo po maturitě. Šel hlouček mladých abiturientů, jimž první opojení plálo v rozjasněných lících, šel stínem alejových stromů, když slunce nad západem umíralo v husté spleti listů. Vzduch byl vlhký a dýchal sytou vůní jasmínu. Zvážněly jaksi staré hradby olomoucké a čistá Morava, jež vinula se kolem, tak jemně šuměla a zpívala svou melodickou píseň snů — ach! kdo jí rozuměl? — Hovořili, smáli se a plány dělali, jak odškodní se za ta dlouhá léta, co zábav bude, veselí, jak na sta radovánek bude odměnou jich snaze.

Jen jeden tichý šel. Měl úsměv na tváři a oko modré v dálce těkalo, jak jiné světy lákaly by duši. Tak přísné zdálo se to mladé, ocelové tělo: ta prsa plná, široká, ten přímý vzrůst a hlava s hrdou šjí a čelo vyklenuté pod bujnou vlnou černých vlasů, — celá postava se zdála velikou, heroickou básní, kde vzdorná síla otužilých svalů se nedočkavě svíjí pod okovy vůle vítězců. Duch silný, hrdinný a oheň nadšení z té pružné sochy svítil — a přece ve tváři zas jemný tah — jak měkce hovořil o srdce svatostánku, o hlubinách citu, lásky!

„A co ty, skaláku?“ oslovil ho konečně druh. „Snad nebudeš zas dřít se s kamením jak nádeník po celý čas? Ani se neopovaž, — tak se zahazovat! Teď už jsi přece pánem! A takové vysvědčení přineseš! Bože! — já ho tak mít! Na rukou by mne musili nosit“ — a lusknul labužnický prstem, trochu pohrdlivě a snad ze závisti, ale nejvíc z bezstarostné radosti, že to aspoň tak dopadlo. Zhýčkaný jedináček bohatých rodičů! Ostatní přidali se k němu a přemlouvali, že třeba si odpočinout, zotavit a posílit se k dalším studiím, že má na to právo — každý dle svého. Jeden dokonce vytasil se s ochotným po-

zváním, aby navštívil ho, že se podívají do Macochy, do jeskyní, do Brna si zajedou — a o vše bude postaráno i cestu že mu nahradí. „Potom Frantík pohostí tě, poznáš okolí i na Radhošť si vyběhnete a s Karlem do Luhačovic a k Miloušovi na uherské hranice — tak od jednoho ke druhému, jak to uteče!“ Slibovali jako o závod. Měli ho přece rádi a dnes v tom nadšení by mu byli modré s nebe snesli; vždyť byl tak dobrý, tichý, všechněm pomáhal a nikdy v horké chvíli neváhal být štítem celé třídy.

Usmíval se, hlavou zavrtěl a pak — jak malý blesk by šlehl okem, — líce zvážněly a zdlouha pronesl ta klidná slova: „Až později! Mne jiné slasti čekají a život přec je jenom v práci. Ta rozkoš je, ctí a rozkazem.“ A nový, vítěznější úsměv zbarvil líce, tělo vzpružilo se lehkým záchvěvem. Zašli zamkli a příští den se jako vlaštovice rozletěli po moravských krajích.

* * *

Viděl's ji? — V kraj rovný hledí do Hané a volně rozkládá se ves až na úpatí zalesněných vrchů. Lem bílé silnice se táhne na dvě strany a v pravo slabá vlna běží k půlnoci. Větrný mlýn tam vesele mává zčernalými křídly, jakoby necítil žhavého dechu rozpálených skal, jakoby neslyšel bušení a střelných ran a skřípání naložených vozů, jež zvolna vlekou zpocené koně za jeho zády. Prach bílý, vápenný se zvedá k oblakům a splývá s černým dýmem štíhlých jicnů.

Tam bylo to.

Dva bratři, on a otec sestárly tam denně zápasili o kus svého žití a ryli kladivy do lůna tvrdých skal svou lidskou epopeji. Vždy z rána za svítání šli známou stezkou den jako den a večer znaveni se vraceli, když slunce dávno zapadlo a vlhký chlad když klesal v pusté lomy. Vždy sami ve svůj lom, vždy stejně málomluvní a přece s jasnou tváří, mužným pohledem a neúprosnou vůlí.

Byl srpen nad hrobem a slunce v zenitu tak žehlo, pražilo, že kámen pátil horkem a krev se v žilách pěníla, jak překypět by chtěla z plné číše. Skaláci ulomili právě veliký balvan a s nadlidskou námahou snažili se ho vyvaliti z prohloubené skály. S tváří rozžhavených a vlasů zcuchaných hrnuly se potůčky lepkavého potu, smývající bílé vrstvy prachu, a těla massivní se vášnivě vzpírala pod železnými tyčemi, jimiž zvedali těžký kámen.

Jako spletená lana rýsovaly se napiaté svaly v trikových košilích, nohy se ryly hluboko v drobný štěrk a písek, šíje nahnuté a v oku, v líci hrozný obraz gigantského zápasu. Zoufalé vzdechy a stoný rozléhaly se mrtvou tišinou dusného vzduchu. „A ráz — a ráz“ — a kámen zvedá se a posunuje v malých mezerách do předu a výše. Už blízko jsou, tak blízko, kousek jen — a ještě — přes kámen, a v půli už — „jen pozor! hladký je“ kdos volá nahore — a výš — „a noha — ach!“ — skřek a hrom — a ticho prázdné. Tři sochy stály ztrnulé a on — ležel za balvanem v klínu skal. Otec přiskočil a naklonil se, hlavu pozvedl mu, přetřel čelo drsnou dlaní a vzdechl z hluboka, když oči prohlédly a vzhůru zamířily — tam, kde bílá stála jako padlý sníh a leknutím se chvěla děva s vlhkým okem.

Zvedli, vytáhli ho, hlavu ovázali zraněnou a znova žasem trnuli, jak zářačně ho zachránily skalní klíny, když uklouznul jim kámen a dolů srazil bezmocného. „Už dost dnes práce — Bůh nám pokynul!“ děl otec hlasem stísněným a čelo utřeli a po prvé šli domů v neobvyklý čas.

* * *

Byla neděle, když zrakem kotvil v slunci krvavém, jež na západu klonilo se k šedým horám. Ticho velebné tak teple dýchalo a stromy nad hlavou svou vůni dštily do kraje a teskné zpěvy drobných pěvců I vyšlo z křoví bílé kvítko

jasnolící, vedle usedlo, svou jemnou ručkou mu objalo hlavu černou a hlasem zladěným se jalo vyptávat, co tísní jeho duši. Vždyť znali se tak dlouho už a v duších svých si četli jako v otevřené knize.

A vyprávěl: „Má jediná, chceš slyšet? Nuže aspoň úryvek z té řady úvah bolestných a luzných snů, v něž duch můj ponořen je v jasných dnech i v pološeru noci. Ty víš: — ta chaloupka tam blíže mlýna mi do kolébky zpívala svou první píseň ústy matky chudé. Tam vyrostl jsem láskou odkojen a slova, skutky dobrých, ušlechtilých duší dvou mne jistě vedly cestou dobra k nedozírné výši. A zde ta bílá budova, můj druhý domov, matka mého příští. Tam rozhodlo se všechno, celý osud můj. Ta moudrá v dobré naději mi cestu ukázala kolem skal, již chodíval jsem tolik let ke vlaku dunivému, ať slunce smálo se, či hustý déšť neb ostrý sníh mne mrskal v mladé tváře, ať pole voněla a stromy kvetly nebo zima pronikala šatem vetchým. Se skývou chleba jezdíval jsem po tolik roků do města, jež mělo vést mne ke štěstí a k lepší budoucnosti. A chodil, jezdil jsem tak rád, tak rád jsem utřel tajnou slzu v prázdných polích, vždyť doma otec byl a matka, bratři. Ach ne! Ty nevíš, nepoznáš, jak rád bych byl šel znova třeba tisíckrát tou cestou každý den, když doma viděl jsem je strádající; jak rostlo ve mně cosi obrovského — balvan žulový — když otce zřel jsem ztýraného do úpadu v tvrdé skále, když ruku zmozolenou líbal jsem a tváři osmahlou, v níž nikdy nezastihl jsem ni stínu chvíle slabé, klesající, v níž jeden zákon psán byl jasným písmem: „Věřit, chtít!“ Jak chtěl jsem často obří sílu mít ty skály rozmetat a v těžký vůz se zapřáhnout a daleko je odvézt v jícny chtivé, jak rád bych smrtí byl je vykoupil! Ty nepochopíš nikdy, jak mně slasti bylo studovat v tom světle jeho vzoru, jak byl bych mozek vycedil těm ošumělým knihám, bych vykoupil je, zaplatil jim nekonečný dluh!

A dnes — jak daleká je ještě cesta! Jak hluboká je propast a jak příkrý, strmý břeh, po němž vyvalit musím ten ohromný balvan do výše. A musím, protože chci. Já půjdu do Prahy a než se pětkrát rozžhaví ty skály v horkých dnech, já výsknu u cíle a balvan převalím a vítězně si oddechnu na tvrdé jeho šíji.“

Domluvil a v oku blýskavice vzplála, ruka zatnuta a čelo zjasnilo se hrdým leskem, když vřelý polibek se vtiskl v jeho lici, by touhu posvětil a zpečetil mladé plány.

Pak mlčky zahleděli se do lomů zejících tak dlouho, tesklivě, až ona přítulena šeptat začala, co duše tajným zřela okem: „Ta Praha daleká — a krásná prý je jako růže v rozkvětu — — a vůně její silná, opojná, jak lehce omámí a zmate, vyssaje — jak zlá je, ukrutná,“ a těsněji, ho semkla v objetí a přitiskla na rozbourané srdce. „A balvan — víš, jak sklouznul po kameni? Ó nechod, zůstaň — rudá krev by vytryskla a tělo, hlava, kosti — jak by zachrastěly v hrozné chvíli!“

Lehounce pohládl plavý její vlas, přitisknul žhavé rty a těšil s usměvavou tváří: „Neboj se, dušinko! Kdo chce tak vysoko a tak těžký boj, ten musí čerpat nadlidskou sílu z hlubokých zdrojů, ten musí věřit, celou duší věřit v nadlidskou Velikost a Moc.“

* * *

Přeletěly jako krátký sen prchavé prázdniny a skalákův student odjel do Prahy. Zadumaný a po prvé snad skličen šel otec do skály. Vždycky mu věřil, všechno mu přál; vždyť byl na něj hrd a tak ho měl rád! — A přece ho zrazoval, radil jinam. Sám ani nevěděl, proč ho tak cosi nutkalo, že na něj přímo naléhal, aby upustil od svého úmyslu. A nedal si říci ten zlatý hoch; že prý jim musí pomoci a brzo, hodně pomoci, že by se nemohl na to dívat, aby se nuzo-

vali dále — oni doma v tvrdé robotě a on někde na mizerném místě. Bůh mu to zaplať a požehnej! Ale šel daleko a bez peněz; z chudého výdělku těžko se dává a spoléhat na cizí lidi v tak velikém městě . . . A pak jedna palčivá věc, které tak nerad by byl věřil. Divné řeči se mluvily mezi lidmi. Bylo tam několik už z kraje a bohatších, — ale ty konce byly málokdy takové, jako se slibovaly a čekaly. Bude tak daleko po prvé, nebude vídat tvrdých skal — a zapomene snad . . . Ó, nedej Bože, ne — to moje dítě, moji naději mi opatruj! . . .

Došel na vrch nad svůj lom, když vlhké žehnající oko zaletělo naposledy za ujíždějícím vlakem a smutně kleslo do skály. „Ten balvan pořád tam a pořád zeje za ním malý koutek v klínu kvádrů. Jak dlouho tam zůstane?“ Chodili zase jenom tři a byli zamlklejší, čím silněji se rozléhaly rány těžkých kladiv, čím úporněji zápasila svalovitá těla s těžkou hmotou.

Přešel rok a skalákův syn, posluchač filosofie, zase chodil s rukama do krve rozdrásanýma večer po západu slunce známou cestou. A když se lidé s údivem ho ptali, jak to vydrží a jak si na to může zvyknouti, tu odpovídal s úsměvem: „Nezvyknul bych, kdybych nechtěl. A proč nechtít? Zdraví otužím a vůli zocelím a vždycky získám. Nač choulostivět, podlamovat vůli?“ — Jak se mu vedlo, nezvěděli valně ani doma. Zamlouval to s úsměvem a mávnutím ruky. Nač většit starosti, kterými už byli beztoho přetíženi, nač znepokojovat je, dokud dosti silné vůle?

Zas minul rok a život v starých kolejích se valil dál. Zas přešly prázdniny a když se vlaštovice s křikem slétaly na drobných střeších, zašli spolu do lesů a večer na zpáteční cestě v ta stará místa zbloudili, kde vyzpovídal se jí ze svých plánů. Slunce za horami volalo jen slabým leskem hasnoucích červánků poslední tesklivý pozdrav a jemná mlha klesala na lehkých křídlech v pole zoraná a dlouhé pruhy osířelých luk. Slabý větřík severák začínal ztlumeně jako pod sordinou svou první píseň jeseně. Seděli chvíli, ssajíce mladou duší melancholickou krásu podzimního večera a oči zvlhly jim, když srdce v měkkých tonínách začala doprovázet nápěv větru.

Pak začal hovořit a po prvé jí vyprávěl, jak těžce zápasil, jak draho dobýval svá první vítězství a jak celou duší utíkal se k ní, když balvan doléhal a ruce, nohy slabostí se chvěly. „Ó jak dobře je, má drahá, že neznáš chvíli a dnů a měsíců, kdy s tělem hladovícím rve se lačný duch a lidská vůle. ‚Hlad pro hlad‘ psala často chvějící se ruka, když tělo urvat chtělo duchu skrovné sousto vědy, umění a nebylo jiné síly než ta, kterou jsem v nejhorší chvíli vtěhl ve tři slova, ve stůl vepsaná: ‚Chci, chci, chci!!!‘ — A vítězil jsem — Bůh to byl, jenž mluvil ke mně. Znovu dál jsem šel a znovu trpěl rány krvavé, které tak zrádně číhaly jako jedovatí hadi se všech stran. A duše — moje duše! — Ta zalita je krví posměchu a učených cynických frází, které tak dobře lahodí těm, již dovedou se obratně koupat v bahně lidských vášní a vzletu neznají, ni vzdušné výšky — kteří tak učeně nenávidí a podkopávají naši nezkrotnou touhu do výše. Ne, oni ji neznají, protože ta se rodí v bolestech zápasu a žije jenom v trpké pravdě žití. Nechtěl znát tu jedinou, heroickou. A proto zabíjejí v nás zchytralým šimráním jedinou sílu naši, kterou zvedáme bez dechu svůj obrovský balvan — a pak se potměšile chystají nás křísit, léčit, když nás rozdrtí. Ó bys věděla, jak často proklínal jsem jed a volal celou duší z hluboka, že je, že musí být Ten jeden Svatý, Silný, Nesmrtelný, který žije ve mně, bojuje a vítězí! Ó drahá, — jednou možno klesnout jen, když nohy podrazí nám nebo místo pevné půdy hladký kámen nastrčí. Ó věřit, sílu mít! . . .“

A prsa dmula se jak bílá vlna v rozkaceném moři, když slova uvázla a zrak se upřel v dálku. A ona šeptala jak osykový list o Praze daleké, o vůni omamně, o těle zkrvavěném pod hroživou tíží. Byl smutný čas, když rozešli se v pozdní chvíli a ona bolně za ním volala a štěstí přála k první polovici boje.

A boj byl veliký. Studoval mnoho, do vysílení, studoval za každou cenu, aby stůj co stůj si udržel disciplinu vůle. Věděl tak dobře, že kdyby jednou jenom povolil, že navždy ztraceno by bylo vítězství. Studoval všechno, co mohl sehnat. Od vánoc nosil si domů tlusté svazky filosofických knih. Zabořil se do nich a vydržel při nich po celé dny, že i na jídlo zapomínal, neslyšel nic kolem sebe, jen se svažtělým čelem četl, hloubal, filosofoval do pozdní noci. Hodiny tikaly jednotvárným tempem, lampa svítila a zpívala vesele dál, když nejdnou mu hlava znavena klesla na ruce nebo tělo vysílené svalilo se na postel, jež stála vedle stolu. A ještě ve spaní se zmítal křečovitě a ústa blábolila divná, zmatená slova a zuby skřípaly.

Bylo koncem února, když po noci skoro probdělé zasedl ke svým knihám. V poledne snědl poslední kus okoralého chleba a četl zas, až pozdní večer zastřel malé okno jeho drobné světničky. Násilně trhl hlavou, vyskočil se židle a ustrojil se chvatně. Chtěl už odejít, když spatřil náhle list jen v půli složený a černý rámec špatně kryl se pod úbělem rubní strany. Oko zablesklo tak nepřírozenou, zoufalou vášní, už chtěl ho otevřít a přece zarazil se, strčil do kapsy a chvatně vyšel ven. Hučely ledy na Vltavě a s rachotem se lámaly a třely v těsných březích. Zuřivý vítr ho šlehal do skrání, když vyšel do samoty za Prahu. Přišel k svítilně a stanul — váhal — vyndal list a roztrhl a oči vytřeštěné hltaly ty černé řádky. — Ztrnulý stál. Rty sevřené se zachvěly a z hrdla stísněného vedralo se vzlykající: „Mrtva“. A ještě stál a hleděl. — Najednou zkřivila se tvář, ruka zmáčkla tvrdý papír, oči zahořely, ruce vjely do vlasů a s děsným výkřikem a protivným smíchem se pustil v šílený běh. —

„Balvan — balvan“ křičelo cosi z nedozírné tmy, kde zarachotila kola příjezdějího vlaku. Ostrý, pronikavý signál zahvizdl vzduchem a víchr zařval zběsilou silou.

* * *

Aj divná věc ! Přišel telegram chudému skalákovi a hned se ustrojil a chvatně hnul se na nádraží. A brzo rozeslo se celou vsí, že mrtev student skalákův. Přijel otec — zamklý a zlomený — a neřekl, že viděl zohavené tělo, ztuhlou krev. Jen v noci vykradl se, zašel v mrtvý lom a klekl k balvanu a bolem třásl se, když žaloval ta hrozná slova: „Dítě, hochu, — co's mi udělal ! Kdo vyrval ti mou silnou vůli, kdo nahradil mou prostou filosofii tím hladkým kamenem ?

Už balvan nezvedneme — nikdy ne !

Ó Praho, Praho — co ty zhltnáš našich obětí, co zapadne tam květů v tobě, — které měly nésti ovoce !“

Bolestnou ozvěnou nesly se výkřiky z pustých skal až k zadumaným, vážným chlumům, kde v oblacích se vznášel mlžný zjev — ta bílá růže jasnolící.

===== Věstník slovanský. =====

LESKOVEC ANTON:

Slovenski dijak za narod.

Kakor pri drugih narodih, tako je tudi na Slovenskem dijak preživel in sodeloval v vseh fazah narodovega razvoja in probuje. On je bil tisti (onen), ki je sredi 19. stoletja stal v prvih vrstah bojevnikov za narodno osvobodjenje in enakopravnost (rovnopravnost). Takrat je vršil tudi slovenski

dijak delo polno idealov. Kmalo (brzo) pa se je pokazalo, da v politiki ni mogel žeti uspehov; bil je zato premlad in preneizkušen (nezletilý).

V naslednji dobi narodne probuje je dijak, že odstopil mesto vodje zrelejšim ljudem, stopil (vstoupil) je med vrste. Ko je prišel čas po letu 1860, doba slovenskih taborov, je dijak izral že le vlogo agitatorja. Kmalu nato se je po slovenskih mestih razšopiril liberalizem, kar je imelo velik vpliv tudi na dijaka. Pustil je ljudstvo s kmetov in se raje sukaj okoli mestne in trške gospode po „narodnih čitalnicah“, kjer se je navdušeno popivalo v blagor osvetljuječe se Slovenije. Prišla je stagnacija, ki izlepa ni dala prostora pravemu delu.

Resnejši (přísnější) je postal slovenski dijak šele v zadujem času. Začeli so se zbirati v akademičnih družtvih z delavnim programom, snovali so organizacije pod pritiskom modernega časa, vse to pa v dveh taborih: katoliškem in svobodomiselnem. Šele takrat so s pravimi sredstvi šli na delo med ljudstvom; začeli so ustanavljati knjižnice, predavali ljudstvu, da bi mu tako vzbudili narodno zavest.

Ako govorimo o delu katoliškega dijaka med slovenskim ljudstvom, potem lahko postavimo kot temeljni kamen ustanoviten Slovenske dijaške zveze leta 1905. To je močna organizacija s katoliškim, narodnim in demokratičnim programom, ki zbira v svoji sredi akademike, bogoslovce in abiturijente. Nje namen leži v programu: V katoliškem, narodnem in demokratičnem zmislu izobraziti in spopolniti sebe za delo med svojim narodom. In delo je bilo takoj videti olajšano, ker se je Zveza naslonila na kršč. socijalno slovensko organizacijo. Ta je dete misli in dejanj (skutků) dr. Kreka, razširjena po celi domovini. V izobraževalnih družtvih (vzdělavací spolky), ki ga ima dandanes že skoro vsaka župnija, se je pokazal dijak na svojem mestu. Prišel je med svoje ljudi, našel jih tam zbrane in jim predaval.

Sprva se je izkazalo, da ljudje najraje poslušajo zgodovinske, prirodoslovne, zemljepisne stvari. Ali s časom so prodrli tudi druga vprašanja v narodovo duše in sedaj so predavanja najrazličnejša: politična, gospodarska, zgodovinska (historická), leposlovna, narodno obrambena. Zlasti poslednja točka je važna in nudi dijaku hvaležno nalogo: lti v narodno ogrožene kraje, tam ustanavljati knjižnice, predavati in sodelovati na odru.

Ali kmalu se je pokazalo, da je delo za enotno organizacijo pretežavno, zato je bilo le z veseljem pozdraviti sklep, da se ustanove po posameznih krajinah pododbori Slov. dij. zveze. Tako so nastali gorenjski, dolenski, notranjski, štajerski, goriški pododbori. Nad vsemi pa je bila vrhovna centrala Slov. dij. zveza v Ljubljani. Tako so se tovariši iz bližnjih krajev združevali v posameznih (v jednotlivých) pododborih, tako jim je postalo delo dosti lažje med znanim ljudstvom in znanimi razmerami. Pridno so predavali vsak v svojem kraju, izobraževali ljudstvo gospodarsko, narodno in politično. Kakor preje so živahno delovali v izobraževalnih družtvih, prirejali predstave na ljudskih odrih, ustanavljali in vodili knjižnice, pevske zборе in glasbene zборе.

Še bolj so se utvrdili pododbori, ko so se spremanili v podružnice, ki so v svojem delegovanju samostojnejše! Dijak je postal popularen, roko v roki sta šla bogoslovec in akademik med ljudstvo, ki jima je takoj zau-palo. Zbirali so kmečke fante v pevskih zborih, zlasti pa jih navduševali za mlado, a kramo in sedaj, že zelo močno telovadno organizacijo, slov. kat. „Orla“.

Pri svojem delu stopajo vedno s časom naprej in seznavajo tako narod z najaktualnejšimi stvarmi (věcmi). Ko se je šlo nedavno za slovensko univerzo, so predavali dijaki po vseh krajih Slovenije in budili s tem v ljudstvu zavest kulturnega, četudi malega naroda.

Nekako malo vseučilišče, nekako torišče programa za nadaljno je vsa-koletni socijalni kurz na Sv. Joštu na Sorenjskem. Tam dobi dijak vedno novih navodil od svojega vodnika in svetovalca (rádce) dr. Kreka. Kako obiskán (navštíven) in priljubljen je ta kurz, priča to, da zaduja leta prihiteva več in več hrvaških dijakov, da naberejo med nami navodil za svoje delo med ljudstvom.

Vsako leto v počitnicah (o prázdninách) se zbirajo slovenski dijaki na svojih sestankih, splošnih ali pokrajinskih, da s ten manifestujejo, se pokažejo ljudstvu; se sami okrepijo in polnijo srca mladih z navdušenjem.

Pri vsem delu se je pokazalo nekaj: Največ vspehor (úspěchův) žanje dijak, ako gre med ljudi kakor eden iz ujih, kakor ujih brat. Če jim govori na odrn visok govor, vpliva tudi, un vsaj priznajo, da je učen. Če pa gre lepo v ujih družbo, zlasti med fante in napelje govor na pametne stvari, poněne in informativne, takrat postanejo zaupljivi (spolehliví) in že jih je pridobil.

Delo je tukaj, moči tudi: Treba le hoteti. In prikazujejo se že vedno očitnelší vspehi, ki je zanje narod med drugimi tudi hvaležem svojemu dijaku: Ljudstvo postaja zavedno in to versko, narodno-gospodarsko in politično.

Z Vídně. Minulý měsíc překvapila nás mile polská deputace, která zvala ku slavnosti založení kat. spolku „Polonie“. Už po delší dobu pracovala „Slovanská Liga“ mezi Poláky, ale, ač postupovala určitě k cíli, přece nenadáli jsme se úspěchu tak brzy. Také katol. Poláci byli liknaví a nechtěli, jak pravili, tříštiti síly polské ustavením nového spolku, jehož prý ostatně není potřebí, neboť co Polák, to katolík. Než poslední události krakovské vyrušily mnohého z pohodlného klidu a přesvědčily rázem, že poměry se daleko změnily. I vzchopilo se několik nejodvážnějších a přistoupilo k založení spolku, kterýž by vychovával katolickému národu katolickou inteligenci. Slavnost založení, jež se konala 20. března, zúčastnilo se mnoho hostů jak z polské kolonie vídeňské tak z Haliče. Z řady nej přednějších účastníků slušno jmenovati: min. Zaleskiho, Ex. Abrahamowicze, Ex. Horytowskiho, preláta Chotkowskiho, J. Ex. hr. Wodzickiho, Zd. Moravského atd. Mimo to četně dostavili se delegáti akademických spolků polských z Haliče a pak „Danice“ Hrvatské, „Lípy“, „Slovanské Ligy katolických akademiků“ a „Ogniska“ z Vídně. Předseda spolku H. Smolka zahájil slavnost a přečta pozdravný telegram sv. Otce, několika slovy načrtnul historii založení „Polonie“ a podal její program. „My chceme“ — pravil — „vykrystalisovati a vytvořiti se na katolíky-Poláky, stojíce na stanovisku katolickém a hájíce ho v akademickém životě a vzdělávající v názoru katolicko-národním své rodáky ohrožené národnostně i nábožensky.“ Po promluvě předčítána pozdravná blahopřání biskupů: Nowaka a Pelczara,

provinc. T. J. Pietkiewiczza, spolků „Polonie“ v Krakově, „Ligy“ a „Danu“ v Praze a vřelý pozdravný dopis „Družstva přátel polských“ v Lublani. — Na to ujal se slova P. Feliš T. J. Vyličil potřebu katol. spolku ve Vídni a prosil přítomné, aby podporovali spolek hlavně morálně. — Po něm promluvil bývalý místopředseda polského kola dr. Górski, jenž povzbuzoval spolek, aby soustředil své síly a neohlížeje se, kráčel neohroženě ku předu. — Ministr-krajan Zaleski projevuje radost nad vznikem tak důležitého dodatku v řadě polských organizací akademických ve Vídni a vyslovuje přání, aby žili a pracovali ve shodě a první zápal aby nikdy neuhasl. Pak následovaly pozdravy zastupců slov. katol. akad. spolků. Za „Ligu“ srdečně pozdravil po polsku nový spolek koll. Fr. Steli, za „Danici“ koll. Masič, za „Hrvatskou“ koll. Tiljak, za „Lípu“ koll. Vítek. Jako závěrem promluvil pr. Chotkowski. S radostí konstatujeme, že spolek jeví veliký sklon k demokracismu a také myšlenka našeho austro-slavismu není mu nikterak cizí. „Polonii“ vstupují Poláci v kruh slovanských katol. akad. spolků vídeňských; již tím učinili veliký krok za ideou sdružení Slovanů na podkladě křesťanského světového názoru.

„Lípa,“ spolek českých katolických akademiků ve Vídni vystřídá počátkem letního běhu prozatímní, přípravný „Klub českých katol. akademiků.“ Ustavující slavnost koná se dne 7. května v místnostech „Hôtel de France“ I. Schottenring. Z programu vyjímáme: dopoledne o 10. hodině mše sv. v českém kostele na Rennwegu, večer slavnostní večeřek.

Z ruského studentstva. Časopis „Náš Mir“ uspořádal anketu o politické příslušnosti ruského studentstva. Z těch jsou: sociální demokrati 25·30%, kadeti 20·70%, nestranní a neznámých stran 20·60%, soc. revolucionáři 12·40%, vůbec přívrženci levé strany 10·10%, anarchisti 30%, oktábristi 2·30%. Rusové jsou: 21% soc. demokrati, 12% soc. revoluční, 21% kadeti. Poláci: 17% soc. demokrati, a vůbec 70% se jich hlásí k levé straně (Rusů 72%). Židů jest 55% socialistů, a vůbec k levé straně patří 81%; Kavkazani (Arméni, Gruzíni atd.) jsou 28% socialisté a k levé straně se hlásí 92%.

Výtržnosti rusínských studentů. Všemí haličskými a potom též i českými novinami prolétla 5. dubna telegrafická zpráva o nové středoškolské aféře ve Lvově. Ještě jsou v plném proudu soudní výsledky s rusínskými akademiky obžalovanými hromadně z útoků na polskou universitu lvovskou, a již zase vystupuje do popředí nová aféra rusínských studentů. Podstatou toho jest fakt, že v četných soukromých bytech rusínských gymnasiů lvovských byla tyto dny náhle provedena hromadná policejní revise, jejímž vykonavatelům šlo o vypátrání dokumentů, vztahujících se k existenci nějaké tajné politické organizace mezi středoškolskými studenty, z jejíhož středu vyšla prý pobuřující výzva protipolská, inspirovaná nynějším (na den 12. dubna připadajícím) výročím vražedného attentátu na hr. Potockého, místodržitele haličského. Prohlídka trvala plné tři dny a za zatímni její výsledek prohlašuje se úřední vyloučení dvou rusínských studentů z ústavu. Další vyloučení budou asi následovat. O materiál, prohlídkami studentských bytů sebráný, živě zajímá se osobně sám místodržitel, což dodává věci vážnějšího pozadí, než snad jak v Čechách nebo na Moravě o věci se soudí. Ať se celá tato akce bere s kteréhokoliv hlediska, má za sebou rozhodně silné politické pozadí. Zatím co v celém slovanském světě volá se po národní svornosti, zdá se, že haličtí Rusíni stojí, jak všechny dosavadní příznaky tomu nasvědčují, před jistým druhem bratrovražedného boje, k velikému měření sil jejich; to by mohlo snad jen prospěti, státi se popudem k vědomějšímu vykrystalisování společenských názorů i k trvalejšímu ujasnění veřejných poměrů. Hůře však celou věc představuje okolnost, že jde tu spíše o projev jisté vnitřní rozháranosti než o vědomou, cílevědomou akci obrannou.

Sjezd katol. slovinsko-chorvatské mládeže. Ve dnech 3.—6. srpna pořádá katol. studentstvo jihoslovanské spolu s lidovými spolky mládeže sjezd v Lublani. Velikolepé organizace studentské, tělocvičné, obranné, ba celý mladý bratrský národ od Mury až po Adrii vystoupí před veřejnost rakouskou, aby u vědomí své vnitřní síly manifestoval za svá přirozená,

nábožensko-národní práva. Sjezdu zúčastní se také „Slovanská Liga“ a svolává na den 5. srpna II. valnou hromadu do Lublaně. Přípravné sjezdové komité propůjčilo Lize za tím účelem půl sjezdového dne k volné dispozici. Předsednictvo nabídnuto „České Lize akademické.“ Upozorňuje tedy „Slovanská Liga“ na sjezd jak studentstvo vysokoškolské, tak středoškolské a vybízí je, aby použilo tak vhodné příležitosti spatřiti přírodní krásy romantického Krasu a zve k prázdninovému výletu ku břehům ponorné Pivky. Výprava zdrží se v Kraňsku nejméně týden, po případě déle. Výlohy spojené s výletem až k moři obnášely by as 80—100 K. Aby závčas mohly býti vykonány přípravy stran ubytování, snížení jízdného atd., a aby mohl býti brán zřetel na různé přání, jest nutno stanoviti počet účastníků do konce května. Přihlášky buďte adresovány: „Lipa,“ spolek českých katol. akademiků ve Vídni, jenž milerád bližší informace sdělí. Podrobný plán cesty bude uveřejněn v příštím čísle „Studentské Hlídky.“

„Moravská Orlice“ přinesla v 63. č. dopis z Ruska, charakterisující ruské poměry studentské. Pro úplnost našeho referátu v minulém čísle (str. 178.) „Studentské bouře v Rusku“ uveřejňujeme jej celý: „Politická atmosféra v naší vlasti stává se opět vážnou. Našemu studentstvu, vlastně pouze určité jeho části, nechce se studovati. Nedávno prohlásilo všeruskou stávku studentů vysokoškolských, která prý má potrvati až do srpna. Zdali tento čin je na prospěch ruskému studentstvu a ruské zemi? Nemáme odvahy, abychom věštili budoucnost. Můžeme jenom říci, že stávka tato není jednomyslným přáním ruských studentů. Byla rozhodnuta zvláštním, velmi tajemným sdružením studentů. Je to cosi podobného středověké „radě desíti“ v Benátkách; tak nám aspoň vždycky připadá. Stávka prohlášena byla na schůzích, jichž se nezúčastnilo veškeré studentstvo, nýbrž jen určitá část jeho. Pravými však původci stávky jsou naše levé strany, což je zcela pochopitelné. Na universitách byly v tyto dny rozhozeny letáky strany sociálně-revoluční, v nichž se oznamuje, že v Rusku počíná opět revoluce, a že je povinností studentstva, aby ji podporovalo. Má-li strana sociálně-revoluční pravdu, ukáže nejbližší budoucnost. Nevěříme rozhodně v blízkost revolučního hnutí. Studentské stávky rovněž naprosto neschvalujeme. Dle našeho mínění povede toliko ku zdivočení (odičanie) a zahálce studentstva. Naše vlast v přítomné době velice potřebuje vzdělaných a poctivých pracovníků a ne různých politiků, kteří ji jenom poškozují a u veliké míře přispěli vlastně jen ku jejímu zeslabení. Oni nesou také hlavní vinu na nešťastném konci války s Japonskem a na tom, že nám, velikému Rusku, odvažují se posílati své „pokyny a návrhy“ Berlín a Vídeň. V téže době,

kdy naše intelligence plýtvá svými silami v marných a docela zbytečných bojích politických, zůstává náš kraj nevzdělaným a zuboženým. A marně očekává „apoštoly vědy a práce,“ které volal na pole národní práce již Lomonosov a po něm Ševčenko. Tohoto hlasu nechťejí slyšet naši leví „přátelé lidu“ a místo chleba dávají mu kamení. Posílají lidu jen politické agitátory, kteří mu naprosto neprospějí a jichž lid úplně nepotřebuje. A pakli jim toto jednání někdo vytkne, počnou na něho křičeti, jemu se vysmívají a blátem potupy házejí po takovém odvážlivci. Obviňují ho „v provokatorství, černosotěnstvě, želaní radit pravitělstvu (ze snahy zalíbiti se vládě) atd. A takovým lidem náleželo po dlouhou dobu vůdcovství na universitách a mezi intelligenci. Doby ty však, bohudík, poněmáhlu mizí. Aleksej Borisenkov.

Ceskoslovenská vzájemnost. Předšlý týden mnoho mluvilo se v uherské sněmovně poslanců o nemaďarských národnostech v Uhrách. Zejména o Rumunech a Slovácích. A hovořili o nich m-p. hr. Khuen, hr. Štěpán Tisza a ještě jiní. Ten po dlouholetém marném násilnictví vůči všem Ne-maďarům, dnes doznává, že maďarisace nemá smyslu a že je třeba s Nemaďary se vyrovnat. Je alespoň vůči Slovákům rozhodně na ústupu. Hr. Štěpán Tisza dnes už mluví o vyučování slovenčině a jiným nemaďarským jazykům na středních školách. Hovoří o přátelském dohodnutí se nejen s Rumuny, nýbrž i jinými nemaďarskými národy. Tedy také se Slováci. Projevy Tiszův a příslušníků tak zv. lidové strany jsou znamením, že zejména národnostní snahy Slováků jsou na postupu. Nejzavilejší nepřátelé slovenské myšlenky couvají před rozmachem slovensko-národnostní politické práce a před nezničitelnou vnitřní pravdou myšlenky té. Je to jen přirozený následek uvědomění si na straně maďaronského zemanstva, že postavení jeho všude na Slovensku je otřesené. A to nejen šířením se vědomím národního, nýbrž hlavně mohutněním společenského sebevědomí a snah hospodářských. A v tomto ohledu je pro nás velice zajímavým zejména hořekování posl. Imricha Haydina nad československou vzájemností. Týž napřed prohlásil, že není maďarského politika, který by chtěl potlačit řeč národnostní. Naopak prý: každý střízlivý maďarský politik musí si přát, aby se národnosti vzdělaly svým mateřským jazykem, aby mohly řeč svou rozvíjet a kulturu svou pěstovat. A na důkaz toho uvedl posl. Haydin — slovenský kulturní spolek! Spolek přímo hnusně maďaronský a maďarisující! Leč týž pravil věci ještě zajímavější než jest opatření slovenského lidu

„vlasteneckými“ spisy. Je prý důležitý zájem jeho, aby se učil maďarsky. Načež kalkuloval posl. Haydin: Když ale Slováci protíví se maďarskému vyučování, čemu že chtějí zachránit svou národnost? Pro koho ji chrání? Pro Maďary ne, neboť pak by se neprotívil maďarské řeči. Pro svou vlastní národnost také ne, protože je bezpodmínečným zájmem slovenského lidu, aby znal maďarsky. Chrání tedy Slováci svou národnost pro někoho — třetího. A tento třetí nejeví se nikde tak křiklavě jako ve hnutí po — česko-slovenské jednotě, neboť to již není pouhou národnostní otázkou domácí, když chtějí Slováci silou — mocí přemístit na Čechy. Toto hnutí za česko-slovenskou jednotu datuje se již od dvou desetiletí. Zrodilo se tehdy, když kdysi dr. Rieger prohlásil, že Čechové a Slováci jsou jeden a týž kmen. Kálal už pozitivně naznačil cíle hnutí, když pravil, že české včely musí zalítat na sousední východ a tam nasbíraný med snášet do českého úlu . . . Už jsou mosty přes řeku Moravu . . . Zaplavují Horní Uhersko brožurami, knihami, jichž přímou tendencí je přetvořit slovenský jazyk na český, ano už bez obalu uveřejňují celé české články . . . Vznikají české banky a české podniky jeden za druhým . . . Československá jednota je nebezpečnější než byl starý panslavism. Proto, že slabé slovenské intelligenci dodává silnější intelligenci, slabému slovenskému kapitálu silnější kapitál. A proto ještě také, že se chce uplatnit v rámci mocnářství . . . A „Slovenský Denník“ mu odpovídá: Ano. Starý panslavism otrávil slovenskou politiku fatalismem a nečinností. A starší politikové maďarští s úspěchem operovali ve dvorních kruzích, očerňující Slováci, že jsou ve vleku ruské „panslávské“ politiky. Nu, nechť uráčí se očerňovat nás zas! A — co je hlavní: československá vzájemnost poskytuje nám alespoň malou část toho, co odnímá nám stát. Poskytuje nám alespoň sporadicky možnost vzdělání ve své řeči a ve svém duchu. Vzdělání všeobecného knihou a časopisem. Vzdělání odborného na odborných školách. Poskytuje nám vzor hospodářského a osvětového pokroku, poskytuje nám také vzor práce a demokracie . . . Co zbude z cele hornozemské zahálečské maďaronské intelligence, když začne tu žít lid, který se naučil pracovat od Čechů, prvních pracovníků v rakousko-uherském mocnářství?“ Tak hovoří zas Slováci. A nyní vidíme jasně, odkud že ten obrat na straně Maďarů? Strach, jenom strach je to, který je nutí — zatím aspoň mluvit o potřebě učit se slovenštině a přátelsky dohodnout se se Slováci i ostatními nemaďarskými národnostmi.

V. MORAV:

O sociálním poslání učitelském.

Myslím, že nebude zbytečným, ba snad naopak vhodným nadhodit si v našem „Učitelském Věstníku“ tuto myšlenku. Není tak nová, jak by se na prvý pohled zdálo, ba přihlédneme-li ke kořenům jejím, z kterých vzrostla a které ji dodnes živí, — není to nic jiného než praktické křesťanství, plnění Kristova přikázání „Miluj bližního svého jako sebe samého!“ Miluj nejen citem, myšlenkou a prázdnou teorií, ale skutkem, celým životem, — miluj a čiň nejen to, co ti lahodí, miluj i jiné, snad méně lahodící, ale bližnímu prospěšné věci, — miluj nejen sobě rovného nebo vyššího, miluj a pomáhej i tomu, který snad pod tebou jest, kterému jsi mravně zavázán podat ruku a pozvednout ho k sobě.

Tento mravní základ — jak je starý a jak dlouho už ho prováděli mnozí před námi, kteří snad už dávno přešli v prach a popel, ale dodnes žijí ideou dobra v mysli a v srdcích vděčně vzpomínajícího lidu!

Zajímavé bylo by sledovati do minulosti, co na tomto poli vykonal už český učitel, který často vedle kněze, ba někde i docela sám jediný ze studovaného světa stykal se nejčastěji a nejintimněji a pracoval anebo aspoň měl příležitost pracovat mezi nejširšími vrstvami lidu. Vysvitlo by z toho krásně, jak právě takový učitel i za vzrůstajícího boje třídně-stavovského zůstal ve vrstvách tělesně pracujícího lidu ušetřen všeobecného odporu a nechuti proti studovanému člověku, pánu pohodlně zaopatřenému, zdánlivě nepracujícímu a tyjícímu jen z jeho mozné práce. Ukázalo by se tím, jak právě tímto neustálým, otevřeným stykem a prací získal a získává si dodnes učitel uznání, úcty a lásky, že sociální práce jest snad nejlepším mostem, jímž lze překlenouti onu vždy více zející a prohlubující se propast stavovského separatismu, speciálně mezi lidem tělesně a duševně pracujícím.

Theoreticky vzato není toto hnutí sociální mezi intelligencí, jak se zvláště silně v Německu rozmáhá, ničím jiným než přirozeným důsledkem století předešlého — a to jako reakcí proti němu. Musilo k němu dojít. Boj třídní a stavovsky organizační dospěl namnoze svého vrcholu, semknul sice stavy a třídy v ceľky, ale roztrhl, odcizil je navzájem, rozešťval jaksi společnost lidskou. Vystavěly se hráze, utvořily propasti a lidstvo jako celek, člověk jako bytost společenská tím začíná nevyhnutelně trpět. Proto pozorujeme už dnes, že zásady organizační rozšiřují vždy víc a více své základny, volá se po nutnosti širšího programu než stavovského. Ukazuje se na to, že vražedný boj třídní často škodí oběma stranám a že prýští nezdárka z pouhého vzájemného odcizení a nepochopení.

S tohoto hlediska také pochopíme, proč se dnes začíná mluvit o zvláštním hnutí sociálním třeba mezi učitelstvem, o němž se kdysi nemluvalo, ač ve skutečnosti se v jeho intencích pracovalo. Půjdeme-li do minulosti, bude nám jasno, že čím více ubývá stavovských rozdílů, že čím více se sociální a hmotné postavení blíží onomu lidu pracujícího, tím méně lze mluvit o nějakém zvláštním poslání sociálním; že to vlastně s našeho hlediska začíná teprve tam, kde se objevilo a postavilo už společenské třídění. A s tím se dnes setkáme skoro všude; i tam, kde třeba není vysloveno určitou formou organizační, ve skutečnosti přece existuje.

Lišiti se bude snad naše poslání od dřívějšího tím, že buď bude nám pracovat v určité formě organizační, nebo takovou založíme, že bude nám třeba více aspoň základních theoretických znalostí toho ruchu, — anebo se budeme

pohybovat na poli nejširším. Ale vždy bude nám třeba tím větších vědomostí a většího, potřebám času a místa přizpůsobeného vzdělání, oč právě ono okolí vypslo v tom či onom směru.

Široké, otevřené pole čeká zde každého učitele katolického a nás — jako jeho dorost — zvláště. A tu se naskytá otázka: Jsme dostatečně připraveni? — Je-li doba studií přípravou, ať je také úplnou přípravou nejen pro první a hlavní naši činnost, pro školu a žáky, ale také pro život, pro činnost mimo školu, ke které nám vždy zbude čas, k níž budeme vždycky jako lidé společností, životem a svědomím voláni.

Jest přece tak přirozené, že učitel jen poněkud přemýšlející a zvláště mladý, který se neštítí práce, brzo pozná, že tím, když si odbyl své hodiny a pustil děti ze školy, není ještě všecko odbyto. Vždyť už výchova dětí samých vyžaduje, aby styk školy s rodinou, učitele s prostředím a okolím dítěte byl co nejintenzivnější. Dítě dochází třeba nedbale, pozdě do školy, jiné nečisté, zanedbané, v nedostatečném oděvu (v zimě), nemá potřebných pomůcek, jiné jest vzdorovité nebo má jiné nectnosti, jiné neuduživé nebo mrzáček atd. . . , — jak to všechno volá, aby učitel snažil se co nejdříve poznat příčiny: odkud dítě jest, z jaké rodiny, v jakých poměrech majetkových žije, jakým duchem jest vedeno, kde co vadí a jak by se dalo pomoci. Bude nezřídka třeba osobně upozornit rodiče na vady nebo zase nadání dítěte, hledět zjednat přímo či nepřímo nápravu v okolí, v rodině samé, bude třeba pro chudé shánět u bohatších přímluvou nebo dobrým slovem podpory pro chudé. Bude třeba znát zaměstnání rodičů (rolník, řemeslník, průmyslník, obchodník atd.), aby tím silněji se mohlo vyučování opírat o život dětem známý.

A dále. Dítě vychodí školu. Jest lhostejno učitelovi, kam se obrátí, může říci, že mu dále po něm nic není? Nezmůže zde často slovo učitelovo velice mnoho, vždyť rodiče se nezřídka na něj přímo obracejí? Nerozhodne často o jeho budoucnosti? Příležitosti měl jistě mnoho, aby poznal dítě a jeho sklon nebo schopnost pro jistý druh zaměstnání, — ale jest otázka, má-li tolik rozhledu a znalosti, má-li dosti dobré vůle, aby postaral se při eventuální neschopnosti nebo netečnosti jiných i o další informace a umístění svého žáka.

A ti, kteří zůstanou v jeho působišti — zda může je pustit s myslí a a ponechat je samy sobě? Či není to v intencích školy samé, aby to málo, co jim ona mohla podat, se neztratilo, nezapomnělo, nýbrž prohloubilo, doplnilo, rostlo? Kdo je tu první, aby nejen nabádal, ale přímo vedl k dalšímu sebevzdělání? Zaměnit pouto školy za volnější svazek nějakého spolku či sdružení a případně volenými přednáškami vést pokračovací vyučování. A zase těžká otázka: Jak všeobecného, širokého vědění je třeba, aby se vychovávalo a vzdělávalo pro život, jaké rozmanitosti třeba, aby se udržel zájem! A zase musím se ptát: mám tolik znalosti třeba našich občanských nauk, jim potřebných, znám aspoň základy našeho práva soukromého a částečně i veřejného, vyznám se v našem systému daňovém, mohl bych poradit, pomoci? Jsou mi známy aspoň hlavní zásady národohospodářské, družstevnictví, vyznám se v otázkách organizačních, znám ducha jejich, myšlenkový podklad a přehledně dějinný vývoj? Vím něco o všeobecných sociálních ústavech a zákonech (nemocnice, pokladny, pojišťování atd.)? — Celé moře moře otázek útočí a volá. A život, lid bude chtít rozluštění, pomoc po inteligentovi.

Jest pravda. Nelze snad jednotlivci všechno si získat po čas studia, aby studium speciální netrpělo, ale netřeba ani žádat. Detailnější speciální studium jest vždycky možno později, a dá se s výhodou přizpůsobit potřebám místním. Měl jsem na mysli, aby každý z nás si uvědomil ono celé pole všech možností a snažil se aspoň všeobecné vědomosti, informativní přehled získat, a hlavně, aby včas poznal prameny, k nimž by v čas potřeby mohl sáhnouti. Jak mnoho

práce se ušetří, jak mnoho zbytečných oklik a tápání — když se včas věnuje pozornost těmto otázkám. Konečně co nezmuže jeden, zmohou dva. Utvořme z jednoho nebo lépe ze všech ročníků přednáškový kroužek, rozdělme si úlohy, aby co možná všechny obory byly zastoupeny, debattujme, učme se jeden od druhého! Doplníme tak hravě své vědění, vyškolíme se, nabudeme rozhledu, obratnosti a praxe v látce přednáškové. Nebudeme si pak tolik zakládat na jednom oboru, uznáme mnohem lépe, že jest vždy třeba v první řadě míti zřetel k potřebám života a ne k našim theoretickým choutkám. Výhoda takové společné přípravy jest jistě veliká — asi taková, jakou by byla škola pro samouka.

Tedy přednášky — činnost osvětová, vzdělávací a jen do jisté míry výchovná. Ale tím není ještě z daleka poslání sociální vyčerpáno. Naopak, za jistých okolností bude dokonce třeba aspoň na čas jiných zbraní. Vždyť najdou se místa, kde se jednoduše to věčné theoretické přednášení buď přejedlo — anebo vůbec nevžilo. Bude třeba napřed vychovat posluchače soukromým stykem a rozhovorem. Dále i výchovné stanovisko žádá samo něco více. Třeba omladiny. Tam nestačí sem tam nějaká ta schůze — a dost. Ne, tam je třeba něčeho docela jiného, k čemu je třeba mnoho lásky, sebezapření, trpělivosti a houževnatosti. Najdete je nedokonalé, chybující buď samy, anebo v nakažlivém okolí. Nebude tam třeba ani zájmu pro to, co budete chtít vy; pro mravní intelektuální a hmotný pokrok. Setkáte se s pijanstvím, karbanem, hrubostí, nemravností. Mužte napřed zlomit a vymýtit. — Jak? Jistě ne přednáškou. Snad by na ni právě oni ani nešli, anebo by se vám vysmáli. Vždyť není nic tak cizí a odporo mladému člověku, jako učené napomínání a kantorování. Jít mezi ně, stýkat se s nimi při i po práci, jevit zájem pro vše, co jimi hýbe, snažit se co nejvíce poznat, proniknout jejich nitra, otevřít, získat si srdce a důvěru jejich, stát se přítelem jejich, snížit se k nim, abyste nepozorovaně mohli je zvednout prostředky, které jsou v nich samých. Jest známo, že u mladého člověka přítel často více zmůže než vlastní matka. Půjde to pomalu, budete klidit úsměsky a pohrdání, i přímé nepřátelství vyjde vám vstříc — ale to nemůže, nesmí zarazit, zvláště ne mladého učitele.

Získáte-li jednoho pro dobrou věc, dosti bude zatím; ten vám pomůže u druhého, a čímž zaseté poroste, rozmnoží se. Co večer zabolí, ráno zase vstane zdrávo a s chutí, s odvahou, protože zhojí se v nevysychajícím zdroji mládí a v posilujících zásadách katolických. Žádná myšlenka a skutek dobrý nezanikne bez ohlasu, to přesvědčení neochvějné musíme mít, na té skále musíme stát, když vlny nevděku a zklamání budou nejhůř burácet. Silné, v sobě sjednocené povahy, neochvějné vůle a veliké lásky z pramene Kristova jest nám třeba, abychom nejvíce mohli působit dobrým příkladem vlastní osoby, který se nedá ničím zmásti, který jako kouzlo vábí, povzbuzuje, zvedá jiné. Ale nejvíce třeba nám bude vědomí, že dvojnásob silni musíme býti, když jiní klesají a malomyslní, že ze své vlastní síly mravní a dobroty musíme rozdávat a oživit jiné — a žít tak dlouho, až v nich samých probudí se okřálá chut a energie. „Kdo nerozdává a čeká — od chudoby srdce hyne,“ píše Růž. Svobodová v „Zamotaných vláknech“.

Neznám nic bláhovějšího, jako domnívá-li se mladý učitel, že autoritativním vystupováním a k tomu takřka při prvním útoku musí získat všechno — a nezdaří-li se, nechá všeho, že prý se nedá nic dělat. Bláhovost — a nedostatek síly, zbabělost! Trochu méně domýšlivosti! Vždyť můžeme přece tak lehko poznat, že se v mnohém musíme teprve sami učit od jiných; že nebezpečno jest chtít zaujímat hned ve všem vůdčí místo. Už mládí naše samo nás odkazuje, abychom se nedrali do popředí, abychom pracovali bez arrogance, s dobrou vůlí budovat do dálky, do budoucna. Býti duší a silou celého hnutí — to jest šlechtné vůdcovství — není li silnějšího, schopnějšího vedle nás, postaví nás vliv náš sám, kam patříme.

Dalo by se mnoho psáti ještě o působení i mezi dospělými, o činnosti charitativní, o přátelském styku s nejchudšími a nejzanedbanějšími vrstvami, kterým jest nás nejvíce třeba, a kterým můžeme nejen morálně, nýbrž namnoze i hmotně třeba nepřímo prospět — o těch nesčetných příležitostech k výchově estetické, umělecké, hygienické, hospodářské atd. — rozsáhlé pole, na němž srdce a vůle dobrá, ráda pracující, bude věčně vynalézavou. Jenom nadhodím: divadlo, hudba, zpěv, výzdoba bytu (obrazy, nábytek), stravování, domácí léčení, zařízení nejbližšího okolí, zahradnictví atd. Přemýšlejte, pozorujte, srovnávejte, sdělujte jiným, pište do svého „Uč. Věstníku“, do svých listů! Připravíte sebe i jiné!

To vše bylo sice všeobecné, ale jistě vycítil každý, že tu mi tanul více na mysli učitel. A co učitelky? Jaké jest jejich poslání, v čem se liší, kde jest speciálně jim vyhrazeno, co na ně čeká? — Jistě veliká úloha, pole nedozírné! Naše žena, její domácnost, rodinný život, dítě a jeho výchova, kuchyně se svými potřebami, šatna, praktické a při tom hospodárné a vkusné pořízení její — širší vzdělání duševní, uvědomění, pozdvižení její úrovně a uplatnění všech jejích speciálních sil v oborech jí vlastních a přístupných, tak aby se plně rozvinouti mohl čistý ideál naší katolické, české ženy — themata nevyčerpatelná a při tom tak naléhavá. A vezměte teď učitelku, jejíž vrozený jemnocit a láskyplné vystupování jí daleko lehčeji zjedná přístup, již soucitná, sárastlivá a měkká její ženská přímá vyháň do života mezi trpící, stádající a zanedbané — zda nebude poslání její ještě blahodárnější pro společnost lidskou? Jak se připravují naše katolické kandidátky na toto poslání jaké mají ideály, jak o budoucnosti své přemýšlejí, o tom nechť rozepíší se samy. Budou jistě daleko povolanejší a budou vítány, protože úvahy jejich budou dokladem, že náš ženský dorost učitelský nerozplývá se v planém snění, nýbrž že vážně pojímá svůj budoucí úkol, a že za dnešního všeobecného hnutí ženského i on odhodlaně zaujme své místo. Kollegyně! Jistě i ve vás žijí, kvasí, krystalisují se myšlenky, které plní naše ovzduší — nenechte je rozptýlené, roztržité zaniknout, nemlčte o nich, vyslovte je, aby vás všechny tím už spojily a dodaly vám důvěry!

*
*

Nadhodil jsem thema o sociálním poslání učitele. Odpověděl jsem, odchýlil, mylil jsem se? — Posoudíte sami. Psal jsem, protože jsem musil jednou vykřiknout to, co nemělo už v duši místa. Jistě však jsem nezachytil všecko. Jak by vůbec bylo možno několika řádky vyčerpat toto vlastně apoštolské poslání, jehož základním motivem jest: Poznej bližního, miluj ho, čiň mu dobré, veď ho po stopách Kristových, buď mu vůdcem na scestí, braň ho vši silou proti útokům nepřátel — a všechno čiň sám — a rád, z vlastního popudu, ze sebe — nečekej, nedej se volat a prosit — ale jdi, hledej a nalezneš!

Láska k práci — k té, kterou žijeme, která jest požítkem a odměnou — ocelová vůle, povaha ryzí, otevřená, spějící vždy k vyšším metám dokonalosti, nechť jsou našimi pilíři, které ponesou jednou velikou klenbu našeho náboženského obrození ne s ovem, ale skutkem, prací.

V „Zamotaných vláknech“ napsala R. Svobodová tato krásná slova: „Člověk nesmí vyjít do života za mlhy, ale za jasných dnů, a podniknout cestu přímo na nejvyšší vrch. Pak nemusí na jiného nic svádět, a sám se sebou má co účtovat. Nedošel-li, jeho slabost.“ — Nuže, za jasného dne vysílám tento výkřik duše své k vám, kolegové a kolegyně! Jdu na cestu — na cestu — na vrch vysoký a srázný — a volám vás, duše spřízněné: Vzhůru a výše! Hle! nebe blankytné a vítr duje v mladou skráň, a slunce veiké a jasné vzchází v rudé blýskavici hor — to Slunce Věčna, Vzkříšení! My k němu jdeme, v jeho jasnou říši, a dojdeme, dorazíme! Jen seslábnout nám nedej, Bože!

H. RÝNSKÝ

Glossa k úpravě středoškolských knihoven.

Stále a stále množí se stesky na středoškolské knihovny. Proč? Ne-
třeba připomínati. Žijeme v době pokroku a ten nedopustí nikde něčeho
zpátečnického. A středoškolské knihovny, ty dle hesel pokrokářů mají do-
vršit, co sami nezmohou. Co všelijakých vad jiných má středoškolská
knihovna, obzvláště půjčování knih, ale o těch se mlčí, poněvadž pak
by se zapomnělo na černé nebezpečí. A ty vady jsou tak markantní, tak do
očí bijící, ale nic — —. A co vadí nejvíce, že knihovny středoškolské, ma-
jící doplňovati vzdělání žáků, nevypĺňují své poslání? Není to neuplnost
knihovny, ani že v ní jsou spisy velezasloužilých nepokrokářů, nýbrž ne-
p r a k t i c k é p ů j č o v á n í.

Uvedu dva doklady. Z gymnasia v K. píše teircán: — — „Půjčování
ovšem je ubohé. Pan professor jeden den sebere lístky, na nichž jsou na-
psána čísla knih žádaných. Celkem z 35 žáků odvede obyčejně lístky 25 žáků.
Druhý den p. professor oznámí, kdo pro tentokrát jsou pro špatný prospěch
vyloučeni z vyučování a zbytek as 12 žáků dostane jednou za 14 dní
knížku. Někdy je ono vylučování směšné. Na př. žák eminentista některou
hodinu selže, nemůže jak každý chápe, vše přesně vědět — a za to vy-
loučen z vypůjčování. Pětkařům nesmí ani napadnout podati si lístek, mohlo
by z toho býti snížení známky z mravů. Stýskat pak nemáme komu, proto
každého omrzí vypůjčovati si ze školní knihovny — — —“

Moderní paedagogové! Stále si zakládáme na tom, že staří pedanti
budou pryč a zatím místo nich přicházejí na střední školu — jak sám sta-
vovský orgán českých professorů doznává — t r o j í d r u h — vychovatelů.
— Je moderní zásada paedagogická v ů b e c netrestati, stačí působit svým
vlivem tak, aby žák vycítil, že jednal špatně. A zde, nebohý tercián. Že
neuměl někdy z řečtiny, z matematiky nebo jiných předmětů, je trestán na
svém sebevědomí. A co si přinese dnešní student ze střední školy na od-
borném vzdělání? — — Zakrýt si oči studem! A co si přinese na vzdělání
s e b e s a m a? — — na to se nikdo neptá, proto odpověď zbytečna. —

A kdo je tím vinen? Professor, žák, knihovna? Snad filosofická fa-
kulta, poněvadž tam se paedagogika takřka ú p l n ě zanedbává. Kolik je
posluchačů v paedag. semináři? Kolik je to procent ze všech posluchačů,
hodlajících vychovávatí?? — Či stačí nucená přednáška prof. Kádnera a
předepsané kolloquium z ní? Nevím, neboť po vykonání onoho kolloquia
každý pověsí zásady paedagogické na hřebík.

Jiný případ: Dopis oktávána z H.: „— — Knihy půjčuje známý spi-
sovatel, proslulý badatel v ruské literatuře dr. K. Způsob, jakým půjčuje,
stojí za uveřejnění. Všichni, kdo si chtějí něco vypůjčiti, sejdou se v usta-
novený čas ve třídě. P. professor sedne za katedru, jmenuje dva žáky, již
musí ke knihovně a nyní začne půjčování. Po pořádku dle čísel vytahují
oni dva žáci knihy, říkají nadpisy a dle toho p. professor určí, pro koho
by se to hodilo. „Prosím, to již jsem četl“ „Jen si to přečtete ještě jednou,
neztratí se Vám to.“ — „Vás zajímá dramatika, nuže zde máte Hálkova
dramata.“ „Ta již jsem, prosím, četl třikrát.“ „Tak si je přečtete ještě
jednou.“ Nejlépe to ale vypadá, když p. professor spěchá. Tu již naprosto
bez odmluvy musí si každý vzít, co knihovníci ohlásí — — —“

Také dokument doby. Professor, chtěje určováním knih řídití vzdělávání se žáků, místo aby prospěl, škodí. Myslím, že knihy pro oktávu určené mohou čísti všichni oktáváni, a určovati každému z oktávánů, co by se proň z oktávánské knihovny hodilo, vypadá jako případ z Kocourkova.

Tolik o vypůjčování. Nerdí se mnozí pokrokoví pp. professori, již vyhledávají vady a nedostatky svěřeným knihovnám? „Knihovna je neúplná, nemůže prospívati atd.“ — Ano, přiznávám, je mnohdy neúplná, ale říkati neúplná, když nejsou tam všechny Macharovy, Zolovy a j. spisy, je trochu smělé! A poctivý pokrokář dá mi za pravdu. Vždyť řekl mi kdys: „Než bych pustil do knihovny středoškolské takové s . . . o, raději se nechám vyhodit z pokrokové organisace.“

Proto, jakmile začnou si stýskati, že se kupuje brak a „moderní“ spisy že se opomíjejí jako Machar, čímž uplatňuje se vliv klerikální na vzdělání, poukažme na jednání pokrokových profesorů při půjčování knih a na hořejší výrok poctivého organisovaného pokrokáře!

Studentská turistika.

Veškerému katol. studentstvu českému!

Studiem a četbou nabýváme mnohých vzácných vědomostí, ale k tomu jest něčeho třeba, co by dalo tomu všemu potřebného názoru — a to jest cestování! Svět a lidé vytvářejí naši povahu; čím užší kruh našich vědomostí, tím je také omezenější náš rozhled v praktickém životě! Neb dle slovinské národní písně: . . . Jen ten pravým je mužem, kdo po světě choditi zná . . .“

Za nynější doby lze pozorovati sice veliký rozmach v cestování mezi studentstvem. Avšak jest cestování u všech studujících prováděno v pravém duchu turistiky? Jenom málo jest studujících, kteří cestují ze zábavy a pro poučení! — Poznavše vady, stavící se proti pravému pěstování turistiky mezi českým studentstvem, usnesli se někteří katoličtí studenti čeští pořádati každoročně „přátelské hromadné feriální cesty“, a to postupně po zemích českoslovanských a později pak i cizích! Účelem těchto cest je starati se nejen o ušlechtilou zábavu na cestách, ale též každému účastníku všitpiti zájem pro turistiku: seznámiti ho se zeměpisnými, topografickými a přírodopisnými a j. zvláštnostmi krajín! Za tím účelem již loňského roku na začátku července uspořádána byla „První feriální výprava katol. studentstva českého“, a sice do t. zv. „Českého ráje“ (na Turnovsko a Jičínsko). Přes to, že nebylo zavčas učiněno oznámení — teprve v nejposlednější chvíli — byl průběh celé výpravy nad očekávání velikolepý a všichni účastníci vzpomínají na ten krásný čas pouti „Českým rájem“ a mnozí z účastníků se opět zúčastní i letos. (Obšírný a velezajímavý referát o loňské výpravě bude současně s referátem o letošní druhé výpravě uveřejněn v příštím IV. roč. „Stud. Hl.“)

Brzy opět nastane doba prázdnin, doba klidu a odpočinku, kdy zajisté každý, obzvláště studující mládež bude hledati osvěžení v přírodě, aby pokochala se jejími krásami. Každý však vyhledá si toto osvěžení jinde a jiným způsobem. Větším dílem se pak stává, že mnohý turista, najmě student, zlákan reklamou, navštíví krajín cizích a vrátí se zpět i rozmrzen, neobo-

hativ se nikterak nějakými mocnými dojmy. Nač tedy vyhledávati krajin cizích, kde nevítají nás přátelsky a srdečně? Vždyť máme doma, v naší milé české vlasti, tolik krás přírodních, že málokterá země jiná se může jimi chlubit! Povinností každého Čecha a na prvním místě studenta českého jest, aby dříve, než vydá se do ciziny, důkladně poznal svoji vlast! — I jest tedy na naši uvědomělé katolické mládeži studující, by cestováním naučila se znáti a vážiti svoji vlast, což každému i méně majetnému studentu jest umožněno, zúčastní-li se letošního roku v měsíci červenci (— přesné datum se oznámí později dle definitivního ustanovení prázdnin; odjezd z Prahy však vždy v pondělí ráno —) pořádané „Druhé feriální výpravy katol. studentstva českého“, jejíž programem bude:

1. den (v pondělí): A) „Český ráj“ (1. č.) — Praha-Turnov — zříc. hradu Zbiroh — Kalich — Sokol — Suché skály — Maloskalské skalní partie. — 2. den: A) „Český ráj“ (2. č.): Turnov — zříc. hr. Rotštejn — h. Kozákov — Semily — Riegrova turist. stezka — Železný Brod. — B) Krkonoše: Žel. Brod. — Tannwald — Štěpánova rozhl. — Nový Svět. — 3. den: V Novém Světě prohlídka skláren — slap Mumlavy — Kotel — slap Pančavy — Krakonoš — Harrachova skála — Spindelmühle. — 4. den: Labská Bouda (vodopád a pramen Labe — Sokolík — Sněžné jámy — Vysoké Kolo — Vel. Šišák — Petrova Bouda — Ptačí Kámen — Spindelmühle. — 5. den: Spindlerova Bouda — Malý Šišák — Bouda pr. Jindř. — rybníky — Planina — Obří Bouda — Sněžka — Obří důl — Pecr — Janské Lázně — Vrať — Trutnov. — 6. den: C) Přes les „Království“ do Králové Dvora n. L. — památky umění sochařského „v Betlémě“ a Kuksu — h. Zvičina — Pecka, zříc. hr. a m. — Nová a Stará Paka — Libštát. — 7. den (v neděli): V Libštátě dopoledne: „Společná mše sv. a konference účastníků“; odpoledne uspořádá pořadatelstvo výpravy „Slavnostní akademii“ ve spolkovém domě „Katol. Jednoty“ tamější. — 8. den: „Český ráj“ (3. č. dokonč.): Lomnice n. Pop — hrad Tábor — Lázně Železnice — Kartouzy — Jičín — Prachovské skály — zř. hr. Trosky — Troskovice. — 9. den: Sobotka — z. Humprecht — „Plakánek“ — hr. Kost — Skály Příhrazské — h. Mužský — zříc. hradu Valečov — Mnichovo Hradiště — Turnov. — 10. den: Rozhl. Hlavatice — zříc. hr. Valdštýn — Hrubá Skála (zámek a skalní partie) — Lázně Sedmíhorky — Turnov. — Zakončení výpravy. (NB. Ve všech městech koná se prohlídka památností.)

Výpravy se mohou zúčastniti jenom katol. studující, a to všech kategorií vysok. a středních škol bez ohledu na stáří. Účast jiných osob jest vyloučena! Též i jednotlivých oddílů výpravy (A, B, C) možno se, po předchozím dohodnutí se s pořadatelstvem, zúčastniti. — Nuže, katol. mládeži studující, využítka příležitosti a výhod, kterých ti poskytuje tato hromadná vyprava studentská; vzhůru tedy na cesty!

Podrobné programy tištěné zasílají se à 30 hal. ve známkách! — Aby zdárný průběh výpravy byl podmíněn, jest třeba, by účastníci se zavčas přihlašovali, nejpozději pak do 10. června t. r. včetně!! Již nyní přihlášky přijímá a veškeré dotazy zodpovídá (známku na odpověď):

**„Pořadatelstvo II. feriální výpravy katolického studentstva českého“
v Praze-Bubenči (Katol. učitel. ústav).**

==== Hlídka kulturní a časová. =====

Promoce. František Dušánek, člen „České Ligy akademické“, byl 4. dubna prohlášen doktorem filosofie.

Námořní akademie v Terstu. V příštím školním roce bude otevřen při

c. k. námořní akademii v Terstu jednoroční kurs (abiturienský) pro absolventy středních škol, kteří se chtějí věnovati námořnictví.

STUDENTSKÁ HLÍDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

KVĚTEN 1911.

ČÍSLO 9.

PROF. DR. FRANT. KORDAČ.

Naše směry.

„Multis quidem saeculis multisque contentio-
nibus sed tamen eliquata est . una veri-
simae philosophiae disciplina.“

Augustinus c. Acad. I. 3. c. 19.

„Studentská Hlídka“ jakožto „list katolického studentstva českoslovanského“ staví již tímto názvem své čtenáře pod historický prapor osvěty křesťanské. Jejím centrálním sluncem jest Kristus — „lux mundi“. V záři tohoto slunce pravdy vzrostl ze zrna hořčičného slova božského zjevení strom kultury křesťanské, jehož ratolestí jest i národ českoslovanský. Křesťanská Evropa stala se učitelkou celého světa k rozkazu Páně „učte všechny národy“.

Avšak jako stín se plíží za světlem, tak jest i v kulturních dějinách lidstva „světlo pravdy z východu“ stále doprovázeno stínem omylu. Filosofická spekulace o nejhlubších problémech lidstva se pohybuje u antických národů orientálních i řeckých ve dvou ekliptických kruzích, jichžto střediska tvoří dva protichůdné světové názory *theocentrický* a *anthropocentrický* (*θεὸς μέτρον τῶν πάντων* — *ἄνθρωπος μέτρον τῶν πάντων*). Tyto protivy a oběh nábožensko-filosofického vývoje kolem nich dospívají vyrovnání v křesťanství.

Ale sotva že vzájemným proniknutím těchto dvou kulturních kruhů hmoty a ducha ve středověku aspoň přibližně tyto protivy se vyrovnaly a k netušenému dosud pokroku lidstvo opravňovaly, začalo již v době t. zv. reformace rozdělení kultury středoevropských křesťanských národův směrem *theo-* a *anthropocentrických* protiv znova. *Katolická církev* reprezentuje princip konservatismu v tradici starokřesťanské kultury, obsahující i výtěžek pravdy filosofie antické. *Protestantismus* a jeho rozkladem vzniklé sekty a moderní filosofické systémy reprezentují princip revoluce nejprve náboženské, napotom politické a konečně sociální.

V tomto historickém vývoji spatřujeme komentář a doklad Bacona Verulamského: „Náboženství jest aroma chránící vědu před rozkladem hniloby.“ — Vyznávající světový názor křesťanský, jak jej jediné církve katolická neporušeně národům zachovává a předkládá, chráníme i důstojnost lidského ducha nad hmotu povýšenou a objektivní obsah jeho zákonů myšlení proti subjektivismu a jeho naprosté negaci nejen objektivní pravdy o Bohu a duši lidské, nýbrž i objektivní realitě hmotného světa, ba i vlastního já. Tento bankrot moderní vědy bez víry charakterisuje v. Hartmann slovy: „Es ist der Wahnsinn des eine Welt scheinenden Nichts.“ Bez podkladu *theocentrického* (křesťanského) světového názoru zůstala *atheistická* věda až podnes dlužna odpověď na

fundamentální otázky etiky o principu absolutní závaznosti zákona a neporušitelné svatosti mravní povinnosti, jakož i o nejvyšší normě mravního dobra a zla. A bez nepochybné jistoty o těchto základech etiky není vědecká pedagogika možná a výchova zdatných charakterů pro život jest vyloučena. Nezdařilé a ve svých důsledcích absurdní pokusy etiky pozitivismu, materialismu a pantheismu jsou toho dokladem.

Max Stirner vyjádřil důslednou etiku anthropocentrického credo bez Boha takto: „Mé „já“ jest bůh, jemuž jedině mám sloužiti. Kdo ještě věří v ideály lidstva a v pravdy, které se člověku ukládají zákonem, patří ke klerikálům („Pfaffen“). „Já“ jest mým jediným bohem, má rozkoš jediným životním úkolem. Dříve se hrozili „náboženství“ hříchu, dnes se hrozí „humánní“ egoismu. To jest zastaralá šosácká protiva dobra a zla.“

Jest v tom tragická logika vývoje: Bankrot víry má za následek bankrot etiky a konečně i rozumu.

Věro- a mravoučné zásady katolické církve jsou nám majákem, jenž vrhá orientující světlo se skály Petrovy na tento příboj proměnlivých vln atheistické pseudovědy, která dnes pohlcuje, co včera zplodila. *Opinionum commenta delet dies; veritas Domini manet in aeternum.*

Při tom nejsou tyto zásady křesťanského světového názoru mrtvé zkameněliny, nýbrž živé símě slova Božího a z něho klíčící kulturní život národů. A proto spočívá v naznačeném principu katolického *k o n s e r v a t i s m u*, jenž konservuje neporušeny kořeny kulturního stromu veškerých národů, zároveň princip *p o k r o k u* a stálého vývoje veřejného života za vzrůstající součinnosti veškerých vrstev lidových. V tom se jeví zdravý princip křesťanského *a u t o r i t o u k s v o b o d ě*. V tomto ohledu *s o c i á l n ě - p o l i t i c k ě m* jest nesporno, že intelligence s akademickým vzděláním má býti duší sociální organizace lidu. Intelligentní zdatné charaktery mají klenouti mosty přes moderní sociální propast mezi chudobou a bohatstvím, mezi veřejným životem lidu a vědou učenců, mezi stavem čtvrtým, jenž nedočkavě po zadržených dosud právech sahá, a ostatními stavy, které úzkostlivě své držebnosti chrání.

Avšak ve věci tak důležité, nedozírných důsledků, nemůže lid býti považován za předmět experimentů „*in materia vili*“ a veřejný život za zkušební laboratoř studentstva. Jen *h o t o v í m i s t ě r i* jsou právě dostatečnými vůdci a učiteli našeho lidu.

Proto považuje katolické studentstvo za svou „sociální povinnost“ především důkladné universitní odborné studium bez mrhání času neproduktivním spolkařením. — To ovšem nevylučuje, ano doporučuje *r e c e p t i v n í* účast na veřejném životě, jehož pathologické zjevy vážně studujícího přímo vybízejí, aby choroby naší doby poznával a jejich příčiny i léky ve škole vědy i života rozpoznával se naučil. Že známe významné pro studentský život „*miscere ertile ema dulci*“ dokazuje kronika našeho spolkového života.

Sdružení dvou českých katolických spolků, „Družstva Arnošta z Pardubic“ a „České Ligy Akademické“ se spolkem pobratimských Slovinců „Dan“ ve společných místnostech „Kolleje Arnošta z Pardubic“, jest typem vzájemné shody budoucí vůdčí intelligence katolického lidu slovanského od severu velkoříše rakouské až k jihu.

Tyto *i d e á l n í c í l e*, které si naše československé studentstvo s nadšením vytklo, potřebují a zasluhují k svému uskutečnění *m a t e r i e l n í p o d p o r y* našich přátel. To správně vystihla „*Z e m s k á r a d a k a t o l í k ů*“, zřídivši ve své agendě vysokoškolský odbor. Spojenými silami vzrůstají i z malých počátků věci veliké. Letošní sjezd slovinsko-chorvatských katolických spolků studentstva v *L u b l a n i* budiž nejen jejich přehlídkou, nýbrž i mohutnou vzpruhou a propagandou mezi abiturienty. Tyto srdečně zveme do svého střediska ideálního snažení na naši staroslavné alma mater *Carolo-Ferdinandea*.

KAREL DOSTÁL-LUTINOV:

S e S t r a h o v a .

Dne 2. dubna 1911.

Pod prvním jara horoucím polibkem
blažena rozkoší chvěje se Praha.
V lehounkém závoji páry se halí,
jen její bane, věže a štíty
zelení třpytnou v nebe se kreslí,
svatý Vít vznáší velebnou přílbu,
svatý Mikuláš září a v dálí
v krunýři lešení mračí se Týn.

V klášterní zahradě strahovské stojím,
kolkolet zelený aksamit trávy,
sasanky sněžné a jaterníky
zdvíhají nevinně blankytné oči.
Suché listí kol šelestí tiše,
rašením květů, jež chtějí k slunci,
k prasknutí nalité pupence stromů.
Černý kos má z citronu zobec,
honí se svahem a vesele volá:
Jaro je raj! A výkřiky dětí
radostně hrajících letí sem z města.
Jaro je ráj! A přece mi teskno!
Ti, co jásají, nezří, co já zřím:

Město Libušino, město moje,
po kterém hořel jsem v mladických snech,
Santu Luciu českých srdcí,
obtáčí Ještěr, obrovský, černý,
ocelně lesklý jak Vltavy pás.
Všechny tvrze už nepřítel stekl,

všechněm zvonům jazyky svázal.
Město obležené a dobyté —
a nemáš tušení o svém losu!
V objetí draka se směješ jak děcko —
a on ti užívá jazyk a srdce!

Nevěry drak a cizoty tvrdé.
Kde je tvůj rytíř, jenž vysvobodí tě?
Pátrám. A v Loretě cinká zvon.

Vidím v městě v mansardách tichých
chýliti se do dlaní mladistvé hlavy,
oči se dívají k Strahovu ke mně,
zasněné v myšlenku stejnou jak já.
A zas se klopí do knihy zraky,
do knihy dějin národu svého,
hovoří s dávnými hrdiny země,
s Methodem, Cyrilem, s Václavem, s Karlem,
se Štítným, s Balbínem, s Jablonským, Sušilem,
sahají k zbraní a střásají snění,
řadí se v šiky a dunícím krokem
hrnou se s nadšením do boje s Drakem
setnou mu hlavu a vyproští Vlast.

Doroste drahý, jemuž kol hlavy
svatozář mládí a nadšení plane,
blanické vojsko, naděje naše,
protří už oči, k vítězství vstaň!

DR. JOŠ. KRATOCHVIL:

Vývoj myšlenky filosofické.

Filosofie a vzdělanost vůbec počíná na východě, ve střední Asii. Kolébkou filosofie jest Indie. Tam již v dobách nejstarších v posvátných knihách Ved probírají se nejvyšší otázky filosofické. Mají ovšem po většině ještě ráz theologický, ježto vlastně popud ke zkoumání filosofickému daly nauky náboženské. Filosofický názor světový je tu neujasněný, pantheistický, ale všestranný.

Vzdělanost i filosofické názory indické rozšířily se z východu nejvíce k Řekům v Asii a jižní Itálii, na Sicílii i do vlastního Řecka. Mezi tímto čilým obchodním národem dřevní tradice přešla jednak v polytheism prostého lidu, jednak v pyšnou nevěru boháčů. Vlivem východu počalo v duších hlouběji založených hnutí opposiční. Filozofové kupíci se kol Pythagora snažili se o reformu jak myšlení, tak života i kultury. S radostí přijímají tudíž názory orientu pantheism i všestrannost, ale přijímají již rozlišení Sokratovské.

Vlivy politickými přechází vzdělanost na poloostrov hellenský a v Athenách stává se filosofie samostatnou vědou. Za sofistického bloudění, jež činilo z filosofie čiré slovíčkářství, vystal veliký Sokrates, aby provedl nápravu a povzněl filosofii na vyšší nevidanou. Základem filosofického zkoumání

učinil zásadu: Poznej sama sebe! Jediné mravní sebepoznání dovede zušlechti a povznést člověka. Na podkladě tomto počíná se přesně přemýšlet o filosofii a filosofické zkoumání řecké dospívá vrcholem v Platonovi a Aristotelovi. Rozlišení, o něž usiloval již Pythagoras s žáky svými, stává se skutkem. Rozlišují se Bůh a látka, látka a forma, různé formy atd. Všeobecnost povznáší se na výši nebývalou.

Po nejvyšším rozpětí hloubavého ducha řeckého v této době, filosofie obrací se ke směru čirě praktickému. Klid mysli a rozkoš pokládají se za jedinou cestu k blaženosti. Filosofie stává se učitelkou mravnosti, návodem ke ctnosti. Největší oblíbenosti nacházejí škola stoická a epikurejská v Řecku, názory Ciceronovy, Senekovy a Mark Aurelioovy v Římě. Přehnané lpění na stránce čistě praktické vede brzo k pochybování a čiré negaci.

Tedy naprostá nejistota a rozvrat vyznačuje dobu před příchodem Krista. Lásky, jež byla neznámým pojmem u národů pohanských, musí se státi základem kamenem budovy nové vzdělanosti. Odtud chápeme již rozdíl mezi filosofií pohanskou a křesťanskou. Svět před Kristem a svět po Kristu jest rozdělen i ve filosofii. Filosofie pohanská tvořila svoje úsudky z pouhé přirozenosti člověka, filosofie po Kristu bere zřetel i vztahy této přirozenosti k pojmům vyšším. V pohanství kriteriem pravdy byla samoláska, v křesťanství láska k Bohu a bližnímu.

Z rozdílu podstaty a kriterií vyplývá i rozdíl postupu. Filosofie pohanská miluje metodu pochybování, křesťanská uznává nejvyšší pravdy. U filosofů pohanských postupuje se k ideji Boha abstrakcí, v křesťanství transcendencí.

Názor Sokratův „poznej sama sebe“ stává se v křesťanství zákonem a předpisem pro každého stoupence učení Kristova. Pokora, neznámá v pohanství, stává se křesťanům nejlepší pomůckou sebepoznání. Filosofie, již rodí křesťanství, je tudíž universální, ježto spočívá na celém vnitřním člověku. První její doba, zvaná patriarchální čili dobou sv. otců, jedná o filosofii jen ve vztahu k teologii, ač již i tu sv. Augustin tvoří ucelenou soustavu filosofickou, soustavu nesmrtelnou.

Soustavně a uceleně počínají psáti o filosofii doktoři církevní neboli scholastikové. Na podkladě sv. otců a vědy antické upravují učení křesťanské. Filosofii dávají formu školskou, t. j. předkládají záhadu, osvětlují ji, obhajují proti námitkám a posléze kladně dokazují. Za úkol filosofie pokládají dokázati soulad mezi pravdou zjevenou a pravdou rozumovou.

Náboženská a občanská reformace obráží se i ve filosofii XVI. věku. Vystupují noví filosofové, a nespokojeni jsouce se ztrnulou formou scholastiky, hlásají myšlenky nové, smělé, originelní, jež střídají se s podivnými nápady a mladistvým buřičstvím. Hlásá se filosofie neodvislá od církve i jakékoliv autority. Mizí jednota filosofického hádání a nastává zápas jednotlivých, často diametrálně odlišných nauk.

Dva směry zvláště pronikly a zasahují až do naší doby. Jeden klade největší váhu na poznání ze zkušenosti zevnější a rodí nauky materialisticko-positivistické, druhý na poznání z čistého rozumu a dává původ naukám idealistickým.

Filosofie, jež v celém svém vývoji ukazuje snahu po vytvoření jednotného, obecného názoru světa a života, žádá přirozeností svou soulad mezi vědou a vírou, mezi vzdělaností a náboženstvím, pravdou a dobrem, hloubáním a uměním, filosofii dávnou i snahami nové doby, zkrátka harmonii, soulad, jednotnost a obecnost životního názoru.

Když, jak výstředné snahy materialisticko-positivistické, tak idealistické úkol ten nesplynily, očekáváme to od filosofie obnoveného, zdravého idealismu, od snah novoidealismu. Víme, že novoidealism neznačí ještě konec bojů, ale značí konečnou harmonii. Řeší problem poměru mezi světlem vnitřním a

vařejším, snažil se vyrovnati porušenou rovnováhu lidského myšlení. Děje se tak dvojím způsobem: návratem k minulosti a assimilací s přítomností. A dvojí tato snaha vede k vytvoření filosofie všelidské, jednotné, zladěné a obecné: *philosophia perennis*. Veliká synthesa filosofická jest ideálem nové, dnešní doby. Veškeru duševní činnost lidskou dob dávných i doby dnešní zladiti v mohutnou harmonii a nadšeným hymnem zapěti píseň míru, píseň jednoty a lásky — toť snaha a úkol novoidealismu, toť cíl filosofie ideálních duchů.

JIRÍ RILL:

Jarní motivy.

(Památce Jana Nerudy.)

Pozdrav jaru.

(Památce zesnulých básníků.)

Jaro, jaro,
kde ses vzalo?
Kdy ses krajem
pousmálo?

Čekal jsem tě,
touhou zmíral,
k spánku oči
nezavíral.

Ty jsi přišlo
nevím kady,
vdechlo's v srdce
život mladý.

Ty jsi přišlo,
drahé robě,
pojď a probuď
pěvce v hrobě!

Touha.

Přiletělo jaro,
mladé, usmívavé,
přinesly je vánky
na peruti hravé.

Nasypalo květů
bělounkých jak snížek
v sněti starých hrušní
nad střechami chýžek.

Na zahrádkách kvítí
vůní vábnou voní,
na okénka v mechu
zlatý paprsk zvoní.

K blankytnému nebi
skřivánek se vznáší,
ob čas prška tónů
o sluch zaharaší.

O sluch zaharaší,
do srdce se vkrádá
s touhou: Kéž ta vesna
nikdy neuvadá!

Předtucha.

Vrátily se vlaštovčky
na sever,
štěbetaly nad okénky
v podvečer.

Vyprávěly o krajinách
dalekých,
v nichž se bělá na výšinách
věčný sníh.

Vzpomínaly na lučiny
zelené,
v pohádkové pavučiny
zhalené.

Na moře si vzpomenuly,
povzdychly,
smutně cosi zašeptnuly,
potichly.

Snad že až ta doba květů
pomine,
že z nich mnohá na přeletu
zahyne.

Na národní motiv.

Zelená travička
hebká jak hedvábí
nejedno semeno
do země vevábí.

Do země vevábí
hustě je zaroste,
povídlo semeno
nikdy už nevzroste.

I kdyby každý den
májový deštiček
svlažoval na hrobech
zelený trávníček:

Nikdy už nezmládnou
semena povadlá,
protože do země
hluboko zapadla.

Jarní noc.

Na jarním nebi
hvězdičky třpytly,
do černé noci
zářivě kmitly.

Pohlédly k zemi
s nebeské výše,
zaštkaly smutně,
zaštkaly tiše.

Ohnivé slzy
vzplály jim v řase,
mihly se temnem
v plamenném jase.

Sršely jiskry
v závratném letu,
zapadly v propast
neznámých světů.

Zanikly navždy,
černá noc všude;
duši stesk jímá,
jak v hrobě bude?

Jarní píseň.

V pole i háj
zavítal máj,
probudil ze spaní
fialky na stráni,
omládnul kraj.

Žežulčin zpěv
bujarou krev
vylákal do lesa,
pažit se rozplesá
písněmi děv.

V pole i háj
zabloužil máj,
až všechno procitne,
zas od nás odlítne
v nadzemský kraj.
(Ze „Svatojanské noci“.)

Noc májová.

Hvězdná noci, noci v máji,
kdo tě nepoznal,
neví co se v tobě tají,
nezná slast ni žal!

Postříbřila mladou travu
rosa zářivá,
rozpálenou, skleslou hlavu
vánek ovívá.

Dýcháš teplem něžné lásky
jako vůní květ,
budiš v srdci svěží zkazky
dávno prchlých let.

Hustým listím, šeptá šumí,
tichne. letí dál,
odvál z duše chmurné dumy,
odvál stesk i žal.

V lesním šeru.

Bloudívám
sám a sám,
když se krajem stmívá,
kyž se již
v lesní tiš
bledý měsíc dívá.

Měsíc v mlázi
stříbro hází,
nikdo ho tam
nenachází.
Víly vždy je vysbírají,
když si na paloučku hrají.

Při měsíčku, v noci jasné
lesní víly čarokrásné,
černovlasé,
temnořasé
ve studené jarní rose
koupají si nožky bosé.

Na měsíčku šat si suší,
křídélka si hřejí muší;
laškovně se lesem honí,
až se k ránu hvězdy skloní,
zahalí se v mlžné řízy.
v lesním šeru mžikem zmizí.

Bloudívám
sám a sám,
když se rozednívá,
když se již
v lesní tiš
slunce pousmívá.

(Ze „Svatojanské noci“.)

Kvítí a žití.

Po poli po nivě
pestrí se kvítí,
kyne ti vábivě
jako to žití.

Utrhneš, přivoníš,
kvítko ti zvadne,
i to když zahodíš,
pak nemáš žádné.

Za hřbitovem.

Za hřbitovem bujně mlází,
pod ním dřímou samovrazi.

Smutné jsou ty jejich hroby,
trní s bodlácím je zdobí.

Rozervané suché věnce.
Kdo si vzpomněl oběšence?

Snad to byla věrná milá,
slzami je pokropila.

Snad jsou věnce od matičky,
dané na hrob na Dušičky.

Snad už ruka, jež je vila,
v černé zemi dávno shnila.

Rosou nebe zaplakalo,
v trávu perel napadalo.

Mlázím vzdechy zašeptaly,
to snad v hrobech mrtví lkali.

Večer na horách.

Vlažným večerem,
hore v košáři
smutně zavzněly
tóny fujary. —

V horách dozvučel
nápěv tesklivý,
nechal fujary
bača šedivý.

Hlavu zemdlenou
tiskne do dlaní,
vzdychá v myšlenkách,
čeká svítání.

Šeptá v dumání
přání poslední:
„Kéž bych dodýchal,
až se rozední!“

Pak ať dřímota
skráně ovane,
když mi na horách
slunce zaplane!“

Potůček.

Potůček se z lesa řítí
k bujně lučině,
jako junák nedočkavý
k drahé dívčině.

Běží, běží bez oddechu
dnem i nocí vpřed,
vidí jen svou dálnou cestu,
nepohlíží zpět.

Vesele se přes kamínky
skokem přesmykne,
sklouzne po nich, pádí k moři,
v dáli zanikne.

Hravé vlnky tvého žití
za ním spěchají,
kalnou krůpěj upomínek
na čas nechají.

JUC. JOSEF M. HRONEK:

„Pět let České Ligy Akademické.“

(1906—1911.)

Z počátků nepatrných a za neutěšených poměrů, kdy již se téměř nad českým studentstvem zoufalo a všeobecně tvrdilo, že studentstvo zcela ztraceno a ateismu podlehl — vznikla „Česká Akademická Liga“.

R. 1905 po prázdninách vyskytly se v některých katolických denních články, ve kterých voláno po kat. stud. středisku — články tyto zavdaly podnět k úvahám, jak a zda vůbec možno podobnou akci zahájit a ideu zmíněnou realizovati.

Bylo nás několik — hlouček malý — byli jsme jako slepí, bez rady — prozatím jsme se jen mezi sebou scházeli a názory vyměňovali a zdálo se, že již zůstane při krásných tužbách — — —

Náhle dostavil se obrat a my od slov přešli k činům.

Byla to smutně známá rektorská installace r. 1905, kdy brutálně si pokro-
káři počínali, když slova se ujal prof. dr. Vřešťál z theologické fakulty.

Nastala vřava, jakou snad dříve před tím nebylo slyšeti v staroslavné aule
university Karlo-Ferdinandovy.

A v té vřavě rektor-kněz tak mírně na rozvášněný dav hleděl jakoby řci
chtěl: „nevědí co činí“. Ani slova nepronесl — trpělivě čekal, kdy páni „po
krokáři“ přestanou. A ti si dali na čas — dlouho to trvalo než ustali.

Až konečně, když přítomní jiní akad. hodnostáři uznali za vhodné zasáh-
nouti — řev jakž takž přestal . .

Zde — v aule — to bylo, kde jsme si řekli: s e m a d á l e n e — d a l š í
n e č i n n o s t b y m o h l a b ý t i o s u d n á. Hned druhého dne šli jsme k J. M.
dru. Vřešťálovi — vyslovili jsme politování nad surovostmi a prohlásili, že chceme
založiti stud. katol. spolek.

Nad míru překvapen a snad ani nechtěl věřiti svému sluchu prohlásil:
„Pakliže moje installace a ony hrubosti, které se ode-
hrály při ní jsou pohnutkou vaší akce, pak věřte — pá-
nové — rád zapomenou na vše to, co se stalo.“

Od toho dne jsme se častěji scházeli, konali porady s různými osob-
nostmi — hodnostáři světskými i církevními — až konečně jsme stanuli před
velezasloužilým opatem J. M. Zavoralem, který pravil: „Pánové — radím vám —
n e p o d n i k e j t e n i č e h o p o l o v i č a t é h o — b u d ' — a n e b o . . .“

Musím podotknouti, že do toho okamžiku nevěděli jsme určitě, zda máme
do štítu svého vyznačiti výslovně stanovisko kat. či až později — až bychom zmo-
hutněli. —

Po slovech opatových — bylo rozhodnuto naše stanovisko a my do stanov
našich vepsali: „spolek, zaujímaje stanovisko katolické, dbá bedlivě pra-
vého vlastenectví, které nezná slov ale skutky“. —

Když podával jsem tehda na místopředsedství stanovy jednomu úředníkovi
a on nahlédl do nich, pravil ke mně: „mnoho stanov jsem již měl v ruce,
ale žádné tak krásně a výstižně účel spolku nevytkly — přeji
vám, byste realizovali tuto větu!“

Zda vskutku jsme a ostatní, kteří po nás přišli, uskutečnili ideu naši nechci
já zde souditi, ponechávám to kritice naší katol. veřejnosti. Dobrou vůli máme a
budeme míti vždy.

Založení Ligy bylo tajeno, než měli jsme zrádce v našem středu, který
v předvečer valné hromady vše vyrazil v „Akad. domě“ a kdež vyvěšeny ihned
štvavé plakáty.

Valná hromada konána v neděli dne 13. května dopoledne v malém sále
žofínském.

Surovosti se opakovaly znova, dav pokrokářů obklopoval žofínský sál a
řev ohlušující prozrazoval malomocný vztek. Úmysl pokrokářů schůzi rozbiti se
nezdařil, jmenovitě zvolení Kunteho předsedou schůze.

Když již jsme mysli, že pokrokáři vniknou do sálu, právě v tom oka-
mžiku výbor zvolen, „Č. L. A.“ již vznikla. Kéž bych vypsati mohl ty dojmy!

Nebylo však vyhráno, nyní nastaly boje o bytí a nebytí. Naši členové
štváni a z podpůrných spolků vylučováni, v novinách štváno, před předáky na-
šimi veřejně na universitě plváno, ano jedenkrát pokus učiněn na vytlučení
oken. Sotva jsme se v paláci Sylva Tarouccy octli, již dostali jsme od města
Prahy soudní výpověď, pak jsme se přestěhovali do staré kolleje Arnošta, pak
ke katol. tovaryšům, až posléze jsme se octli v nové kolleji Arnošta z Par-

dubic. Bojovali jsme mnoho, a nebýti dobrodinců šlechtných, pak dnes Liga živořila.

Otcovsky se staral o nás náš čestný člen p. prof. dr. Kordač — zaznamenal se do srdcí všeho kat. studentstva nezmazatelným písmem.

R. 1908 založena „Stud. Hlídka“ — při tomto veledůležitém díle byli nám nápomocni pp. dr. Vinař a inž. Bitnar — všem nehynoucí dík budiž veřejně vzdán, jakož i všem našim dobrodincům, kteří ve finanční tísní nás podporovali. —

Drazí přátelé! Jen krátce jsem zde vám načrtl počátek Ligy — nemohl jsem podrobnosti líčiti, poněvadž bych musil psát některé věci, které ještě dnes nedají se psát — snad později. —

Tyto skromné řádky budtež všem vám pro povzbuzení k práci další. — Jen tolik bych studentům našim na srdce kladl, aby nemalomyslněli, když snad nezdar z počátku v pracech je stíhá.

Klidně, poctivě, svorně krácejte všichni k cíli našemu. Vzdělávejte se všestranně (vyžaduje toho naše doba) zušlechťujte srdce své a živte kat.-národní přesvědčení konáním náboženských povinností i skutky dobra a lásky. Mějte na mysli neustále veliký náš cíl, blaho českého národa i Slovanstva, blaho dočasné i věčné.

Přátelé! Snad až příliš ideální, až příliš theoretické zdá se vám slovo moje — nikoliv! Byť bychom i my byli malí a nepatrní k vykonání velikého díla, byť bychom toliko toužili uskutečniti ideje nejkrásnější, přece nepřijde snaha taková nazmar. Nastane zajisté doba, kdy přece zvolají ti, kteří po nás přijdou: „Pravda vítězí.“

JOSEF POVOLNÝ:

Ve stínech podvečera.

V zapadlém koutě starého domu
po chodbách ztracených bloudím tak sám,
vnořený v tajemství věčného klidu,
jenž se mi rozprchl Bůh ví jen kam . . .

Bylo to jednou v stínech podvečera
— tak blahých chvílí neznám zapomnění —
Tvých slzí hořkost duši moji rvala
i sílila ji v teskném rozloučení.

Šlo večerů již bezpočetná řada. —
Já přece dosud cítím chvění Tvého hlasu,
jímž bolestně jsi tehdy zasténala,
když ptáci umkli a žabí kantát ztich
— — — — —
— — — — to bylo tehdy z jara.

V zapadlém domě velkého města
s Tebou bych prožít chtěl celičké jaro
od smavých hodin rozplesání jitra
až v teskných stínech spát kdy chodí město.
— — — — —
— — — — —

Bdím a přec sen je to čirý. Ty's mrtva již:
a já tak rád měl tu chvíli, když praeludia Bachova zněla
něžným a promptním akkordem . . .
Ty však daleko a hluboko spíš

V předtuchách jara.

1909.

V podzimních větrů teskné báchorky
se často ve dnech smutných hroužím,
a srdce svoje žhavé, zarmoucené
chci vzpomínkami těmi zkonejšiti.

Ty srdce lidské, plné slz a bolu
a někdy zas tak zpěvné a tak hravé,
zda jest tě možno ztišiti tak lehce,
kdy jsi tak teskné, zarmoucené.

Když v mlhách českých, v jitrech olověných
jde podzim plačtivý a zadumaný,
ach, tehdy hořce pláčeš srdce moje
nad torsem nedosněných tužeb mládí.

Než, ztiš se srdce moje, ztiš se, choré,
a těš se znova na luzné a smavé jaro,
jež s květy chrysanthem k nám zas se vrátí.

Adventy v duši

(Z knihy připravované: V galeriích duše.)

Tak leckdy stesk se v duši moji vplíží,
když samotén tak myšlenkami bloudím
a v chvílích těch vždy choré nitro moje
v hřbitovním tichu touží pookřáti.

Hřbitovní vrátka skřípají teskně.
Vejdou — a divný mně obejmě smutek:
však ne — zde jest mi voíno — v tom panství stínu.
Jsem kliden, — jen kroky mé znějí tak divně.

Když samotén tak stojím uprostřed ticha,
tu stesk mne miji mocný, zádumčivý
a cítím, kterak nitro blahým mírem hřeje
jenž vrací se mi zase, konejšivý

Stojím tak dlouho — soumrak již vůkol —
po rovech tajemné větru šumění vane —
Odcházím. Vstříc mi již letí temný hlas zvonu
— pozdní pak havran divně si kráká . .

Přichází někdy stesk a duše má pak chorá

DR. JAROSLAV HRUBAN:

O kultuře esthetické.

Nemine snad dne, abychom se nesetkali se zjevem, jenž uvádí se ve spojení se snahami o tak zvanou *esthetickou kulturu*. Proud tento žádá si neodbytně naší pozornosti, on pro svou důležitost také si jí zaslужuje.

Obraz *esthetické kultury* má podávati souhrn všech dosavadních poznatků *estetických*, v praxi pak ukazovati výsledky činnosti mohutnosti *esthetické*, má také objasniti, jak dalece ona kultura *esthetická* stala se spolučinitelem v kulturním vývoji celkovém. Rozhodujícím je tu ovšem, jak pojmáme *estetické*.

Předpokládejme zde, že *estheticky* (ve smyslu nejširším) jsme činni, hlásí-li se bohatost aneb intensita nějakého obsahu či sledu představového citem libosti, ale tak, že obsah nebo sled představ jest sám sebou příčinou oné výslednice citové, nemá-li tedy vztahů k jakékoli naší činnosti praktické nebo pokud se aspoň pojímá po této stránce jakožto bezevztahný.

Hledím-li v západ slunce a zároveň jako divák stavím se vůči všem představám, jež o životě lidském na př. mi v tomto divadle vznikají asociací, jsem činný estheticky. Pozoruji obraz, obrátím zřetel k technice jeho a všímám si, jak ona vytváří malířskou vidinu, zase je tu táž činnost. Konečně když v básni tak jasně a nebyvale nějaký vztah se mi osvětlí, na př. přirovnáním smělym, novým a výstižným, tož i zde záliba na této intenzitě poznání jest esthetická.

Tolik objasniž příklad, není-li zde místo pro obšírný výklad theoretický.

Ještě však jiným způsobem vzniká záliba esthetická. Ona, jež pochází přímo od dojmů smyslových, nepotřebujíc žádné intervence řad představových; je to ona libost, pochodící z přiměřenosti jakés oněch smyslových vlastností k našemu organismu; sem spadá na př. záliba na symetrii, harmonii, rytmu, střídavých barvách, pravidelných obrazcích atd. Tak mohou mít esthetický dojem ze západu slunce hledě pouze k vjevům barev. Pro esthetickou kulturu většího významu jsou ony dříve zmíněné esthetické hodnoty, je to jakási vnitřní toho druhu činnost. Někdy sice uvědomujeme si pochody esthetické jako hotové faktum, jindy však je třeba spolupůsobiti, ba i udávati jim směr. Tolik bylo dlužno předeslati.

Esthetická kultura dvojm způsobem může se uplatňovati, vnějším, možno říci, a vnitřním. O první stránku mnoho jednotlivců i spolků v současné době veliké má zásluhy a podařilo se aspoň částečně přiblížiti se z a t í m vytčenému cíli; druhá stránka — a snad pro kulturu celkovou — důležitější, čeká dosud na organisování práce, nutné k svému uskutečnění. Vnější esthetickou kulturou zovu snahu obklopiti člověka hodnotami esthetickými. Netřeba o této části šířiti slov, každému i vzdálenějšímu pozorovateli nejsou cizími ony snahy, jež k tomu se odnášejí. S nejrůznějších stran hledí se působiti na esthetický cit nejširších vrstev v ozdobě knih, v laciných vydáních dobrých reprodukcí mnohých děl uměn výtvarných, děl literárních, bezplatnými divadelními představeními a koncerty pro lid, snahou po osvobození řemeslných výrobků od všednosti šablon velkovýroby a povznesení jich do oblasti skutečných esthetických hodnot; to vše a mnohé jiné ještě jsou projevy této zevní kultury esthetické.

Zdálo by se, že tato práce, dosti obtížná a nákladná, jde za malichernými cíli, a ještě k tomu s nepatrným zdarem, ale není tomu tak. Nehledě k tomu, že každá myšlenka vykazuje v začátcích nepoměr vynaložených ke své realizaci sil a skutečně dosažených výsledků, jest kultura zevní nezbytným stupněm k dosažení kultury vnitřní. Neboť vyznačuje-li se první snahou podávati všude, kde jen možno, hodnoty esthetické, záleží druhá v tom, aby v člověku vzbuzena byla vnímavost pro krásno a všechny ostatní kategorie esthetična, zároveň však snahu, aby člověk vše dovedl hodnotiti se stanoviska esthetického nazírání. Neboť při něm sledování postupu jest intensivnější, t. j. prožíváme jej celou svou osobností, ale přece jen tak, že z citů a snah vzbuzených při sledu příslušných představ nic nepřechází v praktický život, t. j. vzbuzené city a snahy musí zůstati poutány jen na osoby nebo věci nazírané, nazíratel musí si býti vědom čistého a pouhého sledu představ nikterak neinteressovaných. Svými kvalitami stýká se nazírání esthetické s oborem mravního. Jako samo vyžaduje pro sebe některé předpoklady ethické, tak také může nabýti vlivu na mravní život nazíratele.

Tak již Ed. v. H a r t m a n n, ovšem z jiného stanoviska vycházej, domnívá se, že „... jest nepochybné, že esthetická kultura jest z nejdůležitějších prostředků k zjemnění mravů a k setření surovosti a že takovou

(t. j. esthetickou) kulturou dosahuje se zisku pro mravnost, jenž nesmí býti podceňován. (Philosophie des Schönen, str. 454.)

Ve svém spise „Autorität und Freiheit“ E. W. Förster pronáší stkvělou myšlenku, že v otázkách mravních musíme si vážit geniálních mužů (kteří přemohli sebe a stali se excentrickými oproti egocentrickým lidem tuctovým), poněvadž oni dovedou jediní jasně postřehnouti stav věci, neboť jim egoismus — jak nám se to děje — nevadí. Duše geniální nám vyznaly, že byly při tvorbě ve zvláštním stavu a toto jejich „bytí mimo sebe“ jest zapotřebí k osvětlení základních myšlenek života. Individuelní rozum jest velmi omezený, nedoveda se povznést nad různé prospěchy, tím věda přestává býti nepředpojatou a mínění neinteressovaným. A tento stav geniálních duší není nepodoben stavu při esthetickém nazírání. Ona neinteressovanost je tu tím pojítkem, k ní od Kanta znovu se vracíme.

Esthetické nazírání vyžaduje aspoň tak dalece sílu a výcvik vůle, že dovede zameziti přechod ze snahy v určitý kon. Tot velmi prosté a samozřejmé a v případech nepříliš pro to nesnadných dovede to kterýkoli nazíratel. Častým však nazíráním esthetickým učí se vůle vždy víc a více tomuto neinteressovanému vnímání, tím s jedné strany vždy víc a více všímá si a pochopuje hodnoty esthetické, jež udušovány byly dříve vzbuzovanými snahami, které nutně kalily čisté nazírání a nedovedly je k jejich úplnosti, s druhé strany však častým nazíráním takovým, jakýmsi užíváním se v esthetický názor světový — sit venia verbo — navléká se zvolna jistý habitus, záležející ve schopnosti dokonalého názoru a všestranného pochopení a v ovládání reakcí, jež mechanismem fyziologickým i psychickým bezprostředně jsou navazovány, slovem, jakási zvýšená sebevláda jest výsledkem, jež esthetická výchova může projevit v oboru hodnot mravních; třeba si jen připomenouti, že většina činů mravně špatných vzniká z podléhání okamžitým reakcím zmíněným a pochopíme, že vliv esthetické výchovy může i na poli mravním působiti blahodárně. To jest ovšem již vliv vyspělé kultury esthetické a nemůžeme jej očekávati v počátcích jejích, ale již ty jsou důležité, kdyby ničím jiným, tedy rozšířením pole zájmového.

Tím jest implicate již řečeno, jak lze dospěti této kultury esthetické.

Zbývá otázka, jak počínati si v začátcích esthetické výchovy, jak počínati si při buzení schopnosti a vnímavosti pro hodnoty esthetické. Se stran nejautoritativnějších zamítá se jakékoli poučování systematické, i u nás se proti němu vyslovil Hostinský. Za to však žádá se, aby hned od počátku výchovy dítě se obklopovalo skutečnými hodnotami esthetickými. Jest na tom pravdy mnoho, my sami zakusili jsme to, byť i měrou velmi skrovnou, na sobě. Vzpomeňme a porovnejme, jaké výsledky mělo pro nás středoškolské zasvěcování v taje poetiky oproti účinku, jenž zanechala snad jediná strofa nějakého geniálního básníka! Hodnoty esthetické možno nalézt všude, pro výchovu dbáti dlužno toho, aby se vychovanci dostalo v počátcích takových dojmů, při nichž esthetická záliba vzniká jako důsledek vnímání, to jsou ony předměty, jež běžně zveme buď krásnými nebo umělecky cennými. Touto cestou vskutku nenápadně a jistě dá se probuditi vnímavost pro esthetické hodnoty.

Další kroky, směřující k rozvinutí a vytříbení této schopnosti, konají se již mnohem snáze. Tak v oboru poesie nebo krásné literatury vůbec stačí příležitostné upozornění na formu uměleckou (v částech popisných, na př. na způsob, jak vystihuje se scenerie), nějaký poukaz do života básníkovy a k způsobu jeho tvorby a skutečné esthetické hodnocení děl poetických dostaví se takoruka samo sebou. Téměř stejně má se to s hudbou. Obtížnější je to ve výtvarnictví. Tu bude třeba vždy jakýchsi odborných vědomostí, ale ani tu výchova není snad nemožná, dovedeme-li pro-

buditi zájem, pak stačí rozbor jednoho nebo několika děl, aby dle potřeby tím směrem dále se pokračovalo. Nelze tu pominouti zvláštní poznámku o nejdůležitějším předmětu plastiky — o těle lidském. Tu je třeba jisté opatrnosti, jež plyne z přirozenosti lidské samé, opatrnosti, již daleka musí býti sebe menší výtka mravní úzkostlivosti nebo pod., neboť opatrnosti je tu třeba ke zdaru esthetické výchovy samotné a ta má také jakési mravní předpoklady. Prvním krokem bude zde naučení se bystrému a dokonalému vidění tělesných tvarů a zálibě jich zobrazování (kreslení, modelování). Jakmile zájem formový s dostatek jest vytríben, lze přistoupiti k celému tělu lidskému. Na tuto hodnotu esthetickou lze nazírat ze dvou stránek, po stránce krásna a po stránce pravdivosti výrazu. První stránka, záležející v nazírání lahodných linií a tvarů má v zápětí idealisování těla, jež odstraňuje vše, co linii porušuje, formu zakrývá a klidné vnímání její znemožňuje. Druhá stránka záleží v ocenění účelnosti lidského organismu a výrazu jeho životnosti, jak na těle lidském, takém, jaké jest, se projevuje. Zde přírodní věda může mnoho prospěti esthetickému názoru. Jsem přesvědčen, že ve spojení s pevným základem ethickým poučení a cvičení v obojím způsobu nazírání zlo- mило by ostří mnohemu nebezpečí, jež zrovna se stránky sexuální hrozí dospívající mládeži.

Analogicky počínáme si při ostatních uměních a vůbec, kde jisté hodnoty esthetické se vyskytují. Netřeba také zdůrazňovati, že reprodukcí děl uměleckých, zvláště pak rozumně řízenými tvůrčími počátky se velmi napomáhá esthetické výchově.

Nemůžeme tedy kulturu esthetickou podceňovati. Již umění samo jest ethickým interessem lidstva, abychom užili slov Hostinského, v němž nalezneme tolik ryzí lidskosti, jako nikde jinde, ono jest rovnocennou součástíou kultury spolu s vědou a kdo se o umění nestará, jest stejným polovzdělancem jako ten, kdo nedbá o theoretické vzdělání. Teprve uměním se vzdělání uceluje v pravou kulturu člověka. Než vymezení místa hodnotám esthetickým může působiti na náš celý světový názor — zvláště dnes — velmi blahodárně. Pěkně dí Croce: „Člověk se zpracováním dojmů od dojmů osvobozuje. Objektivuje je, zbavuje se jich a staví se nad ně. Osvo- boditelská a očišťující funkce umění jest jinou stránkou, jiným formulováním jeho povahy, záležející v duchovní činnosti.“ (Esthetika I. 35.) Ono působení plyne již z toho, co jsme dříve o hodnotách esthetických řekli. Ostatně hlasů a svědectví přimlouvajících se o kulturu esthetickou, našli bychom nespočetně, mohli bychom začítí Platonem a skončítí až v současnosti; uveďme jen výmluvný výrok z úst Darwinových: „Kdybych měl znovu začítí svůj život, učinil bych si pravidlem čísti aspoň jednou v týdně nějakou báseň nebo slyšet trochu hudby, tím způsobem byly by snad zachovány při životě ony části mého mozku, které jsou nyní zakrnělé. Ztráta těchto vnímavostí jest ztrátou štěstí; škodí pravděpodobně inteligenci a nepochybně ještě více charakteru mravnímu, oslabujíc citovou stránku naší přirozenosti.“ (Sr. E. Martin: L'influence de l'habitude sur les sentiments v „Revue philos.“ 1910.)

Není pochybnosti o tom, že esthetická kultura, je-li základem jejím pojem esthetična, jak jsme jej definovali, nikdy nemůže býti zaměňována s pouhým esthetstvím, jež má právem svůj špatný zvuk, značíc přemrštěný kult krásna, jenž odcizuje skutečnému životu a porušuje i nebezpečně mravní stránku člověka. Esthetství favorisuje jen některé zjevy, jiné zakrývá a ignorujíc, tím zakrývá a ignorujíc povinnosti, mnohdy z nazírání plynoucí, pravá esthetická kultura zahrnuje ve svůj okruh všechny zjevy jakkoli vnímatelné a uvědomitelné. Již z toho patrně, že nezavírá žádné zřízení na poli mravních příkazů.

(t. j. esthetickou) kulturou dosahuje se zisku pro mravnost, jenž nesmí býti podceňován. (Philosophie des Schönen, str. 454.)

Ve svém spise „Autorität und Freiheit“ E. W. Förster pronáší stkvělou myšlenku, že v otázkách mravních musíme si vážit geniálních mužů (kteří přemohli sebe a stali se excentrickými oproti egocentrickým lidem tuctovým), poněvadž oni dovedou jedini jasně postřehnouti stav věci, neboť jim egoismus — jak nám se to děje — nevadí. Duše geniální nám vyznaly, že byly při tvorbě ve zvláštním stavu a toto jejich „bytí mimo sebe“ jest zapotřebí k osvětlení základních myšlenek života. Individuelní rozum jest velmi omezený, nedoveda se povznést nad různé prospěchy, tím věda přestává býti nepředpojatou a mínění neinteressovaným. A tento stav geniálních duší není nepodoben stavu při esthetickém nazírání. Ona neinteressovanost je tu tím pojítkem, k ní od Kanta znovu se vracíme.

Esthetické nazírání vyžaduje aspoň tak dalece sílu a výcvik vůle, že dovede zameziti přechod ze snahy v určitý kon. Tot velmi prosté a samozřejmé a v případech nepříliš pro to nesnadných dovede to kterýkoli nazíratel. Častým však nazíráním esthetickým učí se vůle vždy víc a více tomuto neinteressovanému vnímání, tím s jedné strany vždy víc a více všímá si a pochopuje hodnoty esthetické, jež udušovány byly dříve vzbuzovanými snahami, které nutně kalily čisté nazírání a nedovedly je k jejich úplnosti, s druhé strany však častým nazíráním takovým, jakýmsi žíváním se v esthetický názor světový — sit venia verbo — navléká se zvolna jistý habitus, záležející ve schopnosti dokonalého názoru a všestranného pochopení a v ovládání reakcí, jež mechanismem fysiologickým i psychickým bezprostředně jsou navazovány, slovem, jakási zvýšená sebevláda jest výsledkem, jež esthetická výchova může projevit v oboru hodnot mravních; třeba si jen připomenouti, že většina činů mravně špatných vzniká z podléhání okamžitým reakcím zmíněným a pochopíme, že vliv esthetické výchovy může i na poli mravním působiti blahodárně. To jest ovšem již vliv vyspělé kultury esthetické a nemůžeme jej očekávati v počátcích jejích, ale již ty jsou důležitý, kdyby ničím jiným, tedy rozšířením pole zájmového.

Tím jest implicate již řečeno, jak lze dospěti této kultury esthetické.

Zbývá otázka, jak počínati si v začátcích esthetické výchovy, jak počínati si při buzení schopnosti a vnímavosti pro hodnoty esthetické. Se stran nejautoritativnějších zamítá se jakékoli poučování systematické, i u nás se proti němu vyslovil Hostinský. Za to však žádá se, aby hned od počátku výchovy dítě se obklopovalo skutečnými hodnotami esthetickými. Jest na tom pravdy mnoho, my sami zakusili jsme to, byť i měrou velmi skrovnou, na sobě. Vzpomeňme a porovnejme, jaké výsledky mělo pro nás středoškolské zasvěcování v taje poetiky oproti účinku, jenž zanechala snad jediná strofa nějakého geniálního básníka! Hodnoty esthetické možno nalézt všude, pro výchovu dbáti dlužno toho, aby se vychovanci dostalo v počátcích takových dojmů, při nichž esthetická záliba vzniká jako důsledek vnímání, to jsou ony předměty, jež běžně zveme buď krásnými nebo umělecky cennými. Touto cestou vskutku nenápadně a jistě dá se probuditi vnímavost pro esthetické hodnoty.

Další kroky, směřující k rozvinutí a vytržení této schopnosti, konají se již mnohem snáze. Tak v oboru poesie nebo krásné literatury vůbec stačí příležitostné upozornění na formu uměleckou (v částech popisných, na př. na způsob, jak vystihuje se scenerie), nějaký poukaz do života básníkovy a k způsobu jeho tvorby a skutečné esthetické hodnocení děl poetických dostaví se takoruka samo sebou. Téměř stejně má se to s hudbou. Obtížnější je to ve výtvarnictví. Tu bude třeba vždy jakýchsi odborných vědomostí, ale ani tu výchova není snad nemožná, dovedeme-li pro-

budití zájem, pak stačí rozbor jednoho nebo několika děl, aby dle potřeby tím směrem dále se pokračovalo. Nelze tu pominouti zvláštní poznámku o nejdůležitějším předmětu plastiky — o těle lidském. Tu je třeba jisté opatrnosti, jež plyne z přirozenosti lidské samé, opatrnosti, již daleka musí býti sebe menší výtka mravní úzkostlivosti nebo pod., neboť opatrnosti je tu třeba ke zdaru esthetické výchovy samotné a ta má také jakési mravní předpoklady. Prvním krokem bude zde naučení se bystrému a dokonalému vidění tělesných tvarů a zálibě jich zobrazování (kreslení, modelování). Jakmile zájem formový s dostatek jest vytríben, lze přistoupiti k celému tělu lidskému. Na tuto hodnotu esthetickou lze nazírat ze dvou stránek, po stránce krásna a po stránce pravdivosti výrazu. První stránka, záležející v nazírání lahodných linií a tvarů má v zápětí idealisování těla, jež odstraňuje vše, co linii porušuje, formu zakrývá a klidné vnímání její znemožňuje. Druhá stránka záleží v ocenění účelnosti lidského organismu a výrazu jeho životnosti, jak na těle lidském, takém, jaké jest, se projevuje. Zde přírodní věda může mnoho prospěti esthetickému názoru. Jsem přesvědčen, že ve spojení s pevným základem ethickým poučení a cvičení v obojím způsobu nazírání zlo- mило by ostří mnohemu nebezpečí, jež zrovna se stránky sexuální hrozí dospívající mládeži.

Analogicky počínáme si při ostatních uměních a vůbec, kde jisté hodnoty esthetické se vyskytují. Netřeba také zdůrazňovati, že reprodukcí děl uměleckých, zvláště pak rozumně řízenými tvůrčími počátky se velmi napomáhá esthetické výchově.

Nemůžeme tedy kulturu esthetickou podceňovati. Již umění samo jest ethickým interessem lidstva, abychom užili slov Hostinského, v němž nalezneme tolik ryzí lidskosti, jako nikde jinde, ono jest rovnocennou součástíou kultury spolu s vědou a kdo se o umění nestará, jest stejným polovzdělancem jako ten, kdo nedbá o theoretické vzdělání. Teprve uměním se vzdělání uceluje v pravou kulturu člověka. Než vymezení místa hodnotám esthetickým může působiti na náš celý světový názor — zvláště dnes — velmi blahodárně. Pěkně dí Croce: „Člověk se zpracováním dojmů od dojmů osvobozuje. Objektivuje je, zbavuje se jich a staví se nad ně. Osvo- boditelská a očišťující funkce umění jest jinou stránkou, jiným formulováním jeho povahy, záležející v duchovní činnosti.“ (Esthetika I. 35.) Ono působení plyne již z toho, co jsme dříve o hodnotách esthetických řekli. Ostatně hlasů a svědectví přimlouvajících se o kulturu esthetickou, našli bychom nespočetně, mohli bychom začíti Platonem a skončiti až v současnosti; uveďme jen výmluvný výrok z úst Darwinových: „Kdybych měl znovu začíti svůj život, učinil bych si pravidlem čísti aspoň jednou v týdně nějakou báseň nebo slyšeti trochu hudby, tím způsobem byly by snad zachovány při životě ony části mého mozku, které jsou nyní zakrnělé. Ztráta těchto vnímavostí jest ztrátou štěstí; škodí pravděpodobně inteligenci a nepochybně ještě více charakteru mravnímu, oslabujíc citovou stránku naší přirozenosti.“ (Sr. E. Martin: L'influence de l'habitude sur les sentiments v „Revue philos.“ 1910.)

Není pochybnosti o tom, že esthetická kultura, je-li základem jejím pojem esthetična, jak jsme jej definovali, nikdy nemůže býti zaměňována s pouhým esthetstvím, jež má právem svůj špatný zvuk, značíc přemrštěný kult krásna, jenž odcizuje skutečnému životu a porušuje i nebezpečně mravní stránku člověka. Esthetství favorisuje jen některé zjevy, jiné zakrývá a ignorujíc, tím zakrývá a ignorujíc povinnosti, mnohdy z nazírání plynoucí, pravá esthetická kultura zahrnuje ve svůj okruh všechny zjevy jakkoli vnímatelné a uvědomitelné. Již z toho patrné, že nezavírá žádné zřízení na poli mravních příkazů.

Tímto náčrtem jsme se jen dotkli stežejních bodů otázky o estetické kultuře, chtěli jsme tím jen upozorniti na ni, jednak, aby nebylo jí zanedbáváno, jednak aby nebyla zaváděna na scestí.

Vždyť i ona pracuje — uplatňujíc své hodnoty — na osvobození ducha !

KAREL ZAVADSKÝ T. J.:

Meditace o pohybu.

Na objasněncu: Co znamená „věc se pohybuje“? Díme, že mění svou polohu, že přechází z místa na místo; na př.: mám na stole knihu, v okamžiku z neopatrnosti je pod stolem, spadla na zem: pohybovala se. — Télesa nebeská obíhají kolem slunce — pohybují se. Země proběhne svou dráhu jednou za rok a při tom se ještě vždy jednou za den a noc otočí kolem své osy — pohybuje se. — Ještě jeden příklad: I v živé hmotě sledujeme pohyb: pohybuje se plasma v buňkách živého těla, v rostlině, v těle zvířecím i ve člověku. Pokud tělo žije, potud v něm i ustavičný pohyb.

V prvním příkladě jsem sám uvedl knihu v pohyb. Kdo však rozvířil běh těles nebeských? Kterak se dostala země do pohybu? Odkud pohyb v buňkách organismů?

Rozum hledá příčinu toho pohybu, posléze ji nachází v prvním hybateli: od něho vzešel první pohyb, který se sdělil všeliké hmotě ať živé ať neživé.

Jako všechno konečné, i pohyb má svůj začátek, své východisko. Od věčnosti býti nemůže. Neboť kdyby byl od věčnosti, byl by i do věčnosti a těleso by se nemohlo nikdy zastaviti. Víme však, že i pohyb má své meze, ba učenci tvrdí, že přestane pohyb, že zhyne jednou vesmír, že pominou nebe i země. Tedy od věčnosti není, ale měl svůj začátek.

Důkaz: Hybatelem, t. j. první příčinou pohybu jest buď bytost rozumová, inteligentní, které říkáme Bůh — anebo je to hmota sama, která ze sebe vzala příčinu svého pohybu.

Může si býti hmota sama hybatelem? Nemůže. Proč? V podstatě své hmota jest mrtva, nehybna; i není s to, aby se přivedla do pohybu ani tehdy ne, kdyby ve své podstatě měla k tomu síly. Neboť míti sílu k pohybu, znamená skutku se již pohybovati. Mám moc a sílu jíti na procházku, zdali se tím již procházím? Nikoliv. Třeba k tomu ještě něco jiného.

Tak je to s hmotou. Aby přišla do pohybu, jest nezbytno, aby její částky neboli prvky měly určitou disposici. Známo z fysiky, že nejpohyblivější látkou jsou plyny; a plyny byly prý též první formou, ve které se hmota nalézala. Bylo tedy potřeba takového seskupení plynů, takové dispoice, aby mohly na sebe účinkovat a tak způsobit pohyb. Jiného východiska není. — Leč záhadno, odkud se vzalo ono seskupení, ona potřebná dispoice. Kdo vykázal plynům, hmotě místo, zcela lhostejno které, jež v prostoru zaujímá, kdo jim vykázal to potřebné, nezbytné místo, by své síly mohly uplatniti? Kdo? — Jediné Bůh.

Neznáme-li anebo nechceme-li uznat nadhmotné bytosti, t. j. Boha prvním hybatelem, anebo nechceme-li připustiti, že Bůh dal hmotě jistý řád, potřebné seskupení, nutnou disposici k pohybu, je každý pokus řešiti záhadu tuto marný. Zůstane záhadou.

Ale — namítnete, vždyť je to proti rozumu, aby duch působil na hmotu, je to nadobro nevědecké tvrzení, že by nehmotná bytost byla hybatelem hmoty. Vizme však známý fakt. Tělesně se pohybujeme z místa na místo, tělo, hmota přechází sem a tam — proč? Kdo ní hýbe? Nutí někdo tělo, hmotu? Koho poslouchá? — Pohybuje se, protože chci, protože duch poručí hmotě. Jak se to děje, dosud nevysvětlil nikdo. Proto však také nikdo nemůže popřít, že účín — pohyb, — který se zřejmě jeví, — nemá své příčiny, třeba se vyložit nedala. Vždyť nikdo také ještě neukázal, kterak může země přitahovati tělesa; a kdo by popřel přitažlivost zemskou, nevím, co by se mu řeklo.

A konečně, uzná-li člověk nezbytnou a jedinou příčinu všeho pohybu — Boha, jako prvního hybatele, proto, myslím, učenec nebude ještě nedoukem ani nevědomcem. Brání-li se učenci zuby nehty proti jsoucnosti Boha, první příčiny pohybu, kde jest jejich důslednost? Vždyť jinak velmi lehce uznávají, ba dokazují nám jsoucnost příčin neznámých? Ba právě —! Zde jde o Boha! — A proto záhady té nechávají pěkně stranou, vymlouvajíce se naivními frasemi: „o tom předně nic nevíme, pak vědět nemůžeme, a také se nikdy ničeho nedozvíme“ — lze dodati: a také — nechceme. Neboť Bůh není pouze prvním hybatelem, nýbrž i prvním zákonodárcem života mravního a tudíž osobností nevalně sym-pathickou lidské pýše, domýšlivosti, smyslnosti.

LEOPOLD PHILALETHES:

Kdo má pravdu?

Pravda — čarovné to slovo, jež od prvopočátků pokolení lidského bylo metou, k níž duch lidský pilil, již se mu však nikdy nepodařilo plně dosáhnouti. Jako květinka na úsvitě rozevívá kalíšek, prahnouc po krůpěji rosné, aby v slunečním úpalu zhasela žár slunce, tak i duše lidská pravdou napájená, v ruchu nejrozmanitějších starostí a tužeb jediné v pravdě nalézá své štěstí.

Než, ač pravda jest nejnnutnější potřebou duše lidské, přece nad ničím lidstvo tak snadno nezoufalo jako právě nad ní. Jak často tázalo se s Pilátem: Co jest pravda? Jest opravdu vůdcím majákem v bouřích života, či jen prchavou bludičkou, lákající za sebou nezkušeného chodce, nitro jeho na okamžik zásvitem naděje rozjasňující, jež však, přiblíží-li se až k ní, tím více zklamáním žene v zoufalý výkřik: „Lasciate ogni speranza!“ Tatam jest veškerá naděje, není pravdy, nelze jí nalézt.

Nuže, co jest pravda? Pravda jest reflex tvorstva a vůbec všeho, co nějakým způsobem jest v duši lidské a shoda tohoto reflexu s tím, co jest. Z toho patrně, že pravda jest vzájemný vztah našeho poznání k tomu, co nějakým způsobem je. Tvorstvo vniká do duše, v ní se obráží a tato reprodukce tvorstva pokud možná věrná v duši tvoří podstatu pravdy. Pravda je tedy tím plnějším, čím lépe a všestranněji vystihuje obsah věcí.

Z uvedené definice jest patrné, že je takřka dvojí pole pravdy. Především jsou tu jevy, fakta, jež bezprostředně se dotýkají našeho poznání, duši jsou bezprostředně zachycovány; za druhé příčiny, vnitřní důvody těchto zevnějších jevů a fakt, jež unikají povrchnímu pozorování a teprve prací rozumovou mohou býti z prvních vysouzeny. Ač prvý obor pravd skýtá nám na tisíce tajemství, přece daleko větší měrou platí to o pravdách oboru druhého. Je to ono trapné „proč“, s nímž se tu skoro každým krokem setkáváme. A čím dále kráčíme po stopě onoho „proč“, tu zdá se nám, jakobychom vníkali v útroby tmavého pralesa. Na počátku jeho ozařuje nás světlo širé roviny, ale čím dále postupujeme, tím více zatemňuje se náš obzor, tím tišeji a osaměleji vítá nás okolí. Cítíme se osa-

moceni. Na pokraji střetl se krok náš ještě s leckterým chodcem, s nímž bylo nám lze poraditi se o směru cesty, ale čím dále, tím větší pustota a temnota nás svírá, až konečně přijdeme na místa, kde jest rozestřeno ponuré temno, kde věkovití velikánové sklácení a křížem krážem nakupení zatarasují nám cestu a zdržují naše kroky. Věru, těžká tu orientace v tomto chaosu přírody, nezušlechťené a sobě ponechané. A přece jest mnoho chodců, kteří cítí v sobě dosti síly a mají tolik odvahy, aby se pustili s ní v boj a proklestili si cestu na druhou stranu, kde velikolepý výhled nabízí se jim v odměnu za tisícere námahy. Než tu vše záleží na náležitém opatření se pro cestu tak namáhavou a nebezpečnou. Jedni berou s sebou světlo, aby si jím v temnu noci a v šeru lesa posvětili na cestu, jiní vedle světla volí ještě kompas, aby jim v bezradnosti udával cíl cesty a směr, jímž je se jim bráti.

A něco podobného jest i v duševním oboru — v oboru pravdy. Čím usilovněji se bereme po stopách onoho „proč“, tím více namanuje se nám překážek a obtíží, jež jest každému badateli překonati. Zdar veškerého zkumu a zpytu závisí tu z veliké části na náležitém opatření a vyzbrojení, aby vždy mu byl jasný směr cesty. Jedni spokojují se prostě svým rozumem, odmítají každou jinou pomoc, jakožto nehodnou jejich lidské důstojnosti, poněvadž v ní vidí příznání nedostatečnosti a omezenosti lidského rozumu. Jiní vyzbrojí se na cestu lesem problémů světových sice též světlem svého rozumu, ale zkušeností, poznávše jeho slabost a časté klopýtání v poznávání věcí odlehlejších, méně průzračných, přibírají si ještě na pomoc kompas víry, t. j. pravd samým Bohem lidstvu zjevených, jež jim jednak mají udávati metu, k níž jest jim dospěti, jednak skýtati orientační body na této cestě, aby se neuchýlili od pravého směru. A právě tento kompas víry stává se mnohým kamenem úrazu, jež „a priori“ zamítají. Věda a víra — to prý jsou dvě protivy, jež se vylučují. Pravý vědec, chce-li opravdu vědecky pracovati, musí prý naprosto víru pominouti. A na druhé straně, kdo respektuje víru, vtiskuje své badatelské činnosti stigma nevědeckosti, nekritičnosti. To již roku 1848 nepokrytě přiznal známý materialista K. Vogt v národním shromáždění ve Frankfurtě těmito slovy: „Každá církev jest již proto, že žádá nějaké víry, proti svobodnému vývoji ducha lidského. Každá církev bez výjimky je taková brzda svobodného vývoje ducha lidského, a poněvadž já chci takový vývoj, a to ve všech směrech a nezkráceně, proto odmítám každou církev.“¹⁾ A speciálně o katolické církvi tvrdí Harnack: „Všecky skutečné problémy musí římská církev pomíjeti a to, co dnes zove se dějepisem, kritikou a filosofickým poznatkem, nesmí pro ni existovati.“²⁾ Jinými slovy: kdo chce býti a zůstat katolíkem, vylučuje se ze vší vědecké práce.

Než přihlédneme k oněm „skutečným problémům“, o nichž se koryfej vědecké kritiky v oboru starokřesťanské literatury prof. Harnack zmiňuje, zdaž ono anathema, jež pronesl nad církví katolickou, je opravdu pro církev něco tak kritického, že by se měla zřici své podle svého přesvědčení osvědčené metody badatelské a v budoucnosti měla voliti buď moderní metody, prostě všech zastaralých předsudků víry, či upustiti úplně od vědecké práce. Které pak jsou ty hlavní problémy, jejichž rozuzlení zasvětilo lidstvo nejlepší své síly? Jsou to filosofické záhady přirozenosti lidské, okolního světa, zejména záhada života na zemi.

Pohlédneme-li nyní do dějin filosofie, shledáme, že celá řada veleduchů pokusila se o jich rozřešení. V prvé řadě sluší tu jmenovati patriarchu nejnovější filosofie Immanuela Kanta (1724—1804), jehož filosofie po celé století ovládala duchy a i dnešní filosofii částečně určuje dráhy. Kant měl o svém systému toto mínění: „Kritická filosofie musí býti proniknuta přesvědčením, že jí

¹⁾ Srv. Rothenbücher: Trennung von Staat und Kirche (1908) 106.

²⁾ Reden II. 260.

nečeká žádná změna mínění, žádná dodatečná oprava nebo vůbec soustava učebná nějak jinak vybudovaná, ale že je nezbytně potřebí systému kritiky, spočívajícího na zcela bezpečném základu pro všechny věky a všechna pokolení.“¹⁾ A tu přichází Arthur Schopenhauer, a totéž ve jménu vědy vytýká Kantovi, že „činí pravdě očividně násilí, že nepohrdá ani sofismatem, že obchází po všelijakých klikatých cestičkách a hledí své rozpory pro sebe a jiné zastříti.“²⁾ A jemu přizvukuje berlínský „Philosoph des Unbewussten“ Eduard z Hartmannů řka, že „Kant hájí na jednom místě, co na druhém potírá, že zastírá nabubřelými slovy a odvrácením pozornosti od hlavní věci hypotetický ráz dedukce.“

A zrovna jako Kant je i berlínský univ. prof. J. V. Hegel (1770—1831) přesvědčen o neomylné správnosti své nauky. V letním běhu r. 1820 započal své universitní přednášky těmito slovy: „Řekl bych téměř s Kristem: Učím pravdě a jsem pravda.“³⁾ A přece Hegelova filosofie je Schopenhauovi „nemsyslem, šavličkářstvím (Spiegelfechtere)“ a ještě něčím horším. Za to Schopenhauer (1788—1860) chlubně hlásá o své filosofii, že „hlouběji než kterýkoli jiný smrtelník před ním nadzvedl závoj zahalující pravdu.“ Mní, že napsal paragrafy, „jež lze pokládati za vnuknuté samým Duchem sv.“ A krátce před svou smrtí píše: „Každého kdo při budoucím otiskování mých děl něco na nich vědecky změní, a byť to byla jedna perioda nebo jen jedno slovo, jedna slabika, jedna písmenka, jedno oddělovací znaménko, ať stihne ho má kletba.“⁴⁾ A netrvá dlouho a dočká se zdrcující kritiky z úst Davida B. Strausse, který o něm dří: „Jeho poslední resultáty jsou absurdní nebo odporné. Je to na výsost protivný egoista, při tom však filosofický talent a myslitel, ovšem také blázen na vlastní vrub.“⁵⁾ A téhož Straussa (1808—1874), skladatele pověstné knihy „Das Leben Jesu“, popravuje starý nevěřící A. z Humboldtů, který mu vytýká „přírodovědeckou lehkomyšlnost, se kterou zcela bez obtíží uznává vznik organismů z neorganické látky, ba i utvoření se člověka z chaldejského prababna.“ A přírodopyslec Wiegand píše o Straussovi: „Ubožej nemohla nevědecká filosofie zmizeti s jeviště, než jak se to stalo v Straussovi, při němž podala důkaz, že nedovede důsledně mysliti ani větu za větou.“⁶⁾

A neméně lichotivě vyjadřuje se dějepisec materialismu Lange o E. z Hartmannů (naroz. 1842), zastanci nejkrainějšího materialismu, jehož nepřiznivý úsudek o Kantovi jsme již dříve uvedli. Praví o něm, že je „zcela nevědecký“. Nietzsche pak píše o Hartmannovi, že jest „filosofický parodista, v jehož hlavě čas dospěl k ironickému vědomí.“ Mluví o „vtipně vynalezeném inspiračním zřídle nevědoma“ a chce „na oltáři parodisty obětovati kadeř vynálezci pravé medicíny universální, poněvadž veselost prý jest cestou k spasení.“ A naopak zase Hartmannovi vědeckost Nietzscheova, který sám o sobě sebevědomě říkal „dal jsem světu nejhlubší knihu, jakou vůbec má“, nevzbuzuje pražádný respekt. Dělá si vtipy „ze sibylského tónu věsteckého a dithyrambického vzletu proroka Nietzscheho. Je prý schválně temný, kde zdánlivě něco pozitivního předkládá. Čtenář tuší prý tu jakousi nedohlednou hloubku myšlenkovou, jež však ztrácí se v nic jako konec Zarathustry. Jasného poznání prý nechce.“ A židovský spisovatel Nordau píše o něm: „Čte-li kdo spisy Nietzscheovy po sobě, od prvé až do poslední stránky, dělá to naň dojem, jakoby slyšel zuřícího šílence, který s jiskřícíma očima, s divými posuňky a pěnícímí se ústy proudem slova vyrazí, při

¹⁾ Erklärung in der Jenaischen Allgem. Zeitung 1790.

²⁾ Dr. Konst. Holl: Wahn und Wahrheit, Freiburg i. B. (1909) 315.

³⁾ K. Fischer: Geschichte der neueren Philosophie. Neue Gesamtausgabe VIII. 139. Srv. Schopenhauer: Die Welt als Wille und Vorstellung I. str. 508 Leipz. 1879.

⁴⁾ Fischer tamtéž.

⁵⁾ Dr. Holl str. 316.

⁶⁾ Dr. Holl ib. pg. 317.

čemž hned propuká v zmatený chechtot, hned v necudné pohany a spílání.“¹⁾ A podobnou vzájemnou popravu vědeckých kapacit lze sledovati i u ostatních koryfeů vědy, jichž systémy byly kdysi v plné slávě. Za života sypalo se jim kadídlo, jejich spisy, zvláště útočily-li hodně proti zjevenému náboženství, velebeny licoměrnými nebo prodejnými kritiky jako „nové evangelium“, „breviář moderního člověka“, ale sotva se zavřela nad nimi země, byl jejich systém nemilosrdně rozpitván a vykázáno mu nanejvýše čestné místo mezi kuriozitami vědeckého inventáře. A co zvláštního! Všichni tito koryfové vědy třímali prapor vědy, všichni vyhovovali principu bádání vědeckého, jen církev, jejíž základě, pravdy zůstaly netknuty jejich vědeckým gallimatiášem, byla prý proti pravdě proti vědě. Maně tu nepředpojatému pozorovateli připadají na mysl slova: „evanuerunt in cogitationibus suis, stulti facti sunt“²⁾ — pominuli se rozumem.

A jako v záhadách čistě filosofických zračí se podivný nesouhlas filosofů, že co jeden tvrdí, druhý popírá a vzájemně se potírají, tak je tomu také na poli empirie, jakmile zabíhá na pole filosofické a snaží se řešiti záhady života na zemi. Odkud se vzal život zde na světě? Stvoření nebo prostě vývoj z hmoty — to je ona disiunkce, okolo níž se točí celý spor. Vývoj, evoluce — to jest onen kouzelný prutek, jenž veškerý lad a účelnost v přírodě řeší a rozumného, svobodou obdařeného Tvůrce činí zbytečným. A tato nauka evoluční právě v posledních 50 letech Darwinem počínajíc tolik rozrušila hladinu vědeckého světa jako nižádná před tím. Myšlenka, že nesčetné množství druhů živoucích bytostí není vedle sebe, ale že jeden druh z druhého se vyvinul, má do sebe cosi svůdného. Ovšem tato nauka nestojí nutně v rozporu se světovým názorem křesťanským. Již sv. Augustin uznával „rationes seminales“, jež byly Tvůrcem uloženy do materie, z nichž pak se rostlinstvo a živočišstvo vyvinulo. I v poslední době jest mnoho učenců katolických, kteří nevyklučují možnost evoluční theorie, proti čemu však vždy katolická věda a rozvážná kritika bojovala, bylo to, že Darwinovi onen vývoj byl dílem pouhé náhody, dílem lítého boje slabšího se silnějším o bytí, při čemž slabší, méně vyzbrojení jedinci podlehlí. A žáci Darwinovi nezastavili se při této theorii svého mistra. Aby Stvořitele učinili úplně zbytečným, odvozovali původ všeho živého z neživé hmoty a zařadovali člověka jakožto odnož onoho velikého řetězu do světa opic. Kdo nehudl tuto píseň, byl jim zpátečníkem, člověkem nevědeckým, a poněvadž církev nemohla připustiti onen bod nauky, který vylučoval rozumného Tvůrce nebo aspoň proti hlašoval jej za něco prostě zbytečného, byla prohlašována za nepřítelkyni exaktních věd.

Jen poslyšme aspoň některé zastance onoho nového směru, s jakou jistotou předkládají své nauky. Tak na př. jenský univ. prof. dr. H a e c k e l odvažuje se ve jménu vědy kategoricky tvrditi, že jeho monistické „Credo“ (vyložené v jeho „Welträtsel“) musí býti uznáváno ode všech přírodopytců, kteří mají tyto čtyři podmínky: α) dostatečné vědomosti ve všech oborech přírodovědy, zvláště v moderní nauce vývojové, β) dostatečnou bystrost a jasnost úsudku, aby mohli pomocí indukce a dedukce odvoditi z oněch empirických znalostí logické závěry, γ) dostatečnou mravní sílu, aby přes veškeré útoky dualistických a pluralistických systémů setrvali při svých monistických poznatcích, a konečně δ) dostatečnou sílu ducha, aby se vlastním zdravým rozumem vymanili z dosavadních předsudků náboženských a zvláště protirozumových dogmat, jež nám od nejtěplejšího mládí byla všěpována jako neochvějné „náboženské zjevení.“³⁾

¹⁾ Dr. Holl pg. 315.

²⁾ Sv. Pavel k Řím. I. 21.

³⁾ E. Haeckel: Der Monismus als Band zwischen Religion und Wissenschaft, Glaubensbekenntnis eines Naturforschers. Bonn 1893.

Prof. L u d v í k S t e i n, přívrženec evoluční theorie, zná do nejmenších podrobností minulost svých milovaných praprarodičů. Ve spise „Die sociale Frage im Lichte der Philosophie,“ Stuttgart 1897, str. 67 píše takto: „Pračlověk nebyl jako jeho dnešní potomek vládcem říše živočišné a celé přírody, ale spíše tvorem nanejvýše politováníhodným a přebohým, který žil na stromech a ve slujích, kdež se mu bylo míti na pozoru před útoky zvířat ještě divočejších a silnějších. Dříve než se mu podařilo naléztí oheň a upotřebiti ho, žil asi a prospíval jen v tropickém pásmu, poněvadž jen to mu skýtalo dostatečnou hojnost plodů ovocných a ochranu na stromech proti úkladům divokých zvířat, jež se mu nevyrovnaly ve šplhání. Nalezením ohně počíná se prvé období vlády člověka nad přírodou.“

A L u d v í k B ü c h n e r ve spise „Am Sterbelager des Jahrhunderts. Blicke eines freien Denkers aus der Zeit in die Zeit“, Gieszen 1898, zcela nepokrytě hlásá, že mechanický výklad světa je věda, za to náboženství a spiritualismus pověra a nesmysl. Materialismus prý je nejideálnější světový názor, který ukazuje cestu k zlatému věku, k smíření všech v posvátném chrámu vědy, vede k největší ctnosti. Otázka o prvoplození až do této doby nanejvýš sporná je pro Büchnera „definitivně rozřešena“ (str. 31); pro vědecký výklad neskýtá obtíží (str. 37). Büchner je dokonce přesvědčen i o možnosti umělého vytvoření života (str. 131). Že pohyb mozečných látek je tvůrcem vědomí — jest pro něho věc dokázaná (str. 122). Vývojová theorie a darwinismus, jsouce i na člověka aplikovány, platí u něho jako naprosto jisty. Hloupé pohádky o stvoření světa jsou mu jednou pro vždy odbyty (str. 34, 45, 130). Ano podle něho neschází ani ony přechodní tvary, jež předpokládá a na něž staví vývojová theorie (str. 34). Zde to tedy máme černé na bílém, co jest „vědecky“ dokázáno a co jest „nesmysl“, „pověra“.

Podobně tvrdí R u d o l f O t t o ve spise „Naturalistische und religiöse Weltansicht“, Tübingen 1904, str. 28: „Kosmos bytí a dění, zcela sám ze sebe vysvětlitelný a v sobě pochopitelný, svou vlastní bezmezerovitou a sobě stačící příčinností a zákonitostí udržovaný, v sobě trvající, v sobě uzavřený a ucelený, sám sobě zcela dostačující a v sobě bytující bůh, cíl to monistického nazírání světového, je tím jak se zdá dosažen.“ Před několika desetiletími platilo u zastupců vědy téměř jisto, že různé odrůdy lidské nemohou pocházeti z jedné lidské dvojice, z jedné rodiny, jak tomu víra učí, poněvadž odlišné znaky jsou příliš veliké. A netrvalo to dlouho, této „vědě“ pranic nevaňilo prohlásiti, že netoliko ony odlišné znaky pokolení lidského, ale i odlišnosti mezi jednotlivými třídami živočišnými mohou se zcela dobře vysvětliti a „spolknouti“, uznáváme-li, že vše se vyvinulo z jednoho nebo jen několika málo jedinců. To byly doby vědeckého entusiasmu, kde fantasmii a apodiktickému tvrzení bylo nahraditi, čeho se nedostávalo na faktech empirických.

Slyšme též slova střízlivých myslitelů, které nelze viniti z nějaké náboženské předpojatosti. H. Driesch, nemýlím-li se, žák ze školy Haeckelovy, zcela bez bázně doznává: „Darwinismus zrovna tak náleží dějinám jako druhé kuriosum našeho století, filosofie Hegelova. Obě jsou variace na thema: „jak lze celé jedno pokolení voditi za nos, jež nikterak nejsou vhodné, aby naše loučící se století před očima budoucích pokolení povznesly“. ¹²⁾ Gieszenský botanik dr. Adolf Hansen strhuje nemilosrdně Haeckelovi vědeckou masku, kterou tak na odiv stavěl a vytýká mu dogmatismus ¹³⁾ (str. 16). Jeho spis zve směsicí z populární vědy, hrubého skepticismu a subjektivní víry, již prý jak Haeckel sám tak i jeho čtenáři jsou uváděni ve stav nepřičetné opilosti a nejasnosti (str. 46). Ale o několik stránek dále též Hansen tvrdí paradoxa, jež nejsou o nic věde-

¹²⁾ H. Driesch v biolog. Zentralblatt 1896 str. 355.

¹³⁾ Dr. Hansen: Grenzen der Religion und Naturwissenschaft, Gieszen 1908.

čtější, nežli tvrzení Haecklova. Dí na př.: „Nejistota, existuje-li vůbec bůh, je nejpevnějším základem našeho morálního života“ (str. 44). Nejpodatnější jest toto jeho doznání: „Naše theorie mají jen proto svůj půvab, že nejsou dokázány“ (str. 118), s čímž lze s plným přesvědčením jen souhlasiti. A jak právě v nedávné době osvětlil Haeckelovu učenost a vědeckost ruský prof. Chwolso, vytýkáje mu ignorantství v základních otázkách fysiky, je všeobecně známo. A že onu „malou mezeru“ mezi člověkem a opicí nelze tak snadno překlenouti a několika smělymi frázemi odbýti, dokazuje výrok Th. Achaelisa v „Moderne Völkerkunde“, Stuttgart 1896 str. 318, kde o podobných tvrzeních dí: „To jsou holé tlachy a plané fantasování . . . Až dosud nebyl objeven národ (jak píše Hörnes), tak postrádající kultury, že by bylo lze jeho život srovnati se životem opic. Na celé širé zemi není kmene, který by nebyl použil ohně, není kmene, jenž by byl postrádal řeči, více méně bohaté na slova a grammatická pravidla, nebo rozmanitých náradí a uměle hotovených zbraní a nástrojů.“ A že, i připustíme-li vývoj, tento nikterak nečiní zbytečným stvoření, nejlépe vysvětluje ze slov univ. prof. Reinke: „Nemohu nikterak uznati protivu mezi stvořením a vývojem, neboť vývoj nikdy nemůže býti tvůrcem organismů, poněvadž jest jen formou tvoření.“¹⁾ A samovolné pložení (generatio aequivoca) prohlašuje též učenec za věc ztracenou, poněvadž „mechanické a chemické síly samy o sobě nedostačují, aby vytvořily živoucí bytost“ (str. 315). A dále dí: „Berou-li si darwinisté na pomoc milliony let, aby tím jaksi doplnili to, k čemu za daných okolností nedostačují síly, podotýká k tomu posměšně botanik Sachs, který i sám býval kdysi darwinistou: „Mně to tak připadá, jakoby někdo chtěl věřiti, že ve velmi dlouhých dobách může trojúhelník přijmouti vlastnosti ellipsy“ (Reinke tamtéž, str. 373).

A o „vědeckosti“, již se atheismus tak rád vychloubá a prohlašuje za svůj monopol, praví též autor na jiném místě (str. 460): „Atheismus jak se mi zdá, zakládá se na vnitřní nechuti k uznání nějakého božstva, na útěku před nevitáným rozřešením hádanky světové, na lidské pýše, stupňující se až k chorobnosti. Atheismus nechce za žádných okolností uznati řízení a vládu nějakého božstva, a proto nesmí toto z přírody býti vysuzováno. To jest logika atheismu.“ A v jakém stadiu jest nyní otázka evoluční theorie, o tom velice instruktivně jedná Depéret-Wegner: „Die Umbildung der Tierwelt. Eine Einführung in die Entwicklungsgeschichte auf paläontologischer Grundlage“, Stuttgart 1909 (překlad z francouzského), kde se na str. 70. praví: „Přes theorie Lamarckovy, Darwinovy a mnoha jiných transformistů přece až dosavad nevíme nic o příčinách individuálních variací a je nám nemožno vysvětliti si původ a vzájemné vztahy velikých skupin fosilních zvířat. Problem života od prvního počátku jeho objevení se zůstane asi navždy mimo obor našeho bádání.“ Tak soudí střízlivý učenec, který nebuduje na základě několika nálezů, často i pochybné ceny, fantastické a dobrodružné theorie!

Tím myslím, že jest dostatečně osvětlena nevědeckost některých repraesentantů vědy, kteří místo opravdové vědy předkládají svým posluchačům své aprioristické konstrukce. Z toho však také patrné, jak málo jest se církvi báti od této „odnože“ vědy, která ovšem často daleko větší rozruch působí, nežli opravdově vědecké poznatky a vynálezy. Když kvetl Kant, církev byla kaceřována jako nevědecká, že nechce na jeho „neomylná“ tvrzení přistoupiti. Vystoupili Hegel, Herbart a ostatní filosofové, a vždy bylo žádáno na církvi, aby zřekla se svých základních pravd a stěžejných principů, nebo aspoň aby hleděla své nauky přizpůsobiti resultátům jich vědeckého bádání. Co by se bylo stalo, kdyby církev se opravdu byla zřekla části obsahu sobě zjevených pravd a byla

¹⁴⁾ Reinke: Die Welt als Tat, Berlin 1899 str. 440.

je oblékala jako nějaký harlekýn brzo v pestrý šat filosofie Kantovy, na to Hegelovy atd.? Nebyla by se sesypala na její hlavu všechna ona epitheta „ornantia“, jimiž se repraesentanti vědy, jak jsme dříve viděli, poctívají? Ano, církev miluje pravdu, chce pravdu, ale také jen — čistou pravdu. Či snad si myslí těch několik universitních filosofů, že pravda v nejdůležitějších životních otázkách jest výlučným jejich privilegiem? A přece jest známo, že tito učenci stojí bezradně při první otázce úvodní do vši filosofie, zdaž člověk vůbec něco poznati může, co okem nevidí.

Katolická věda zůstává ve svých základních rysech tatáž po všechny věky a ve všech pásmech. V této stálosti a všeobecnosti nese na sobě pečeť pravdy. Moderní věda za to stále se mění a má pečeť nejasnosti a zmatenosti. Katolická věda rovná se tisíciletému dubu. Kmen zůstává týž, ale přes to se tu opakuje proces stálého vývoje a zdokonalování, poněvadž každoročně vyhání nové větve, nové listí, nové plody. Nekatolická věda za to rovná se ne dubu, ale prázdnému místu, na němž kdysi stál dub. Každoročně téměř přichází nový lesník a co předchůdce jeho zasadil, posekává a vysazuje novou kulturu. Sotva ji však zasadil, opakuje se dřívější proces. Ovšem to neplatí o přírodovědě, pokud se o m e z u j e na konstatování fakt, ale v oborech věd spekulativních, pustí-li se do pralesa záhad světových bez kompasu víry.

A. KAMIL :

Jen zahřímat

Jen zahřímat a zahrožít. Jak ovce tichá
svět půjde za tebou — jen vztekle šlehnout' okem
ten drak se skácí s rozraženým bokem
Věř, padnout musí každá síla lichá

V hřmot kladiva se temný nárek míchá —
Sten vyprahlý jde k duši těžkým krokem,
s ním rány vyhaslé se plní krve tokem
Zal starý nitrem jde a zuří — píchá —

A v duši smutno — bolno tak až k smrti
Tlum chmurných příšer uvízlé sny drtí —
tvé dávné snahy — cíle — mladý věk —

Však nejvíc když tvé moře vyje, skučí —
a rudá pěna temným bolem hučí —
jen zahřimej — věř — prchne jeho vztek

Než padne rána

Než padne rána, modrý dřív' vzplá blesk —
Mrak musí být', by záře divá šlehla, —
jen tenkrát tvoří sochařova jehla
nádherná díla — hněv když v duši třesk'

Bez hněvu marný každý oka lesk
i každá jiskra nadšení, jež vběhla
do snivé lebky — v rumu tříšť by lehla
světélkem matným — marný pláč i stesk

Mít' čelo vzdorné, nepoddajnou plec
a hněvu palcát v pevné třímat dlani
a tvůrčí silou čelit potvor řvaní —

snů strhat' klamy opředenou klec —
tak vzplát' jen může v temno zoře ranní
Bez vzdoru dílo — hluchý sveřepec!

Z mých studií o duševní únavě.

Život! Jak nepatrné slovo, a kolik záhad v sobě skrývá! Proto ký div, že již mnozí se pokoušeli vniknouti v tajemné zákulisí — bohužel! dosud marně. Du Boi-Reymond počítá vznik života k sedmi záhadám, jichž nikdo nám uspokojivě nerozřeší. Dosud nejvíce se přiblížil k definici života slavný Francouz Bernard Claude důkazem, že v každé bytosti živé postupují paralelně dvě řady zjevů: organické ničení a organická restaurace. Kdykoliv se sval stáhne, kdykoli smyslem něco postřehnu, spotřebuje se část životní energie — nastává částečná smrt. Ale v tomtéž okamžiku počíná obnova ústrojí — a toto střídání vzniku a smrti zveme životem.¹⁾

Nadměrná spotřeba energie působí na lidský organismus velmi rušivě. Jejím nejobyčejnějším zjevem jest únava. Jí jsou věnovány tyto řádky. Nemíním líčiti všech odstínů a tvarů, v kterých se únava jeví. Abych byl praktickým, promluvím pouze o únavě duševní.

Vznik duševní únavy.

Jak bylo již četnými pokusy dokázáno, jest všeliký pohyb hmotné přírody jen proměnou určité energie potenciální v energii aktuální. Totéž — mutatis mutandis — možno pozorovati také při našich duševních úkonech. Kdykoliv myslíme, stravují se látky potravou přijaté, přechází v krev a proměňují se z veliké části v mozek. Současně vyvíjí se mnoho látek jedovatých a lidskému organismu škodlivých. Vedle fosforu je to veliké množství kyseliny uhličitě (H_2CO_3), která mozek omamuje. Tyto jedovaté látky rozvádějí krev do celého těla; odtud únava mozku jeví se záhy seslábnutím celého organismu.²⁾

Tímto znečištěním krve lze také vysvětliti velikou spotřebu kyslíku, kterou při duševní práci konstatovali Henri a Binet. Proto cítíme únavu spíše, studujeme-li při okně zavřeném nežli při okně otevřeném. Máme málo potřebného kyslíku. Tuto zkušenost má ostatně každý, kdo aspoň jednou studoval ve volné přírodě.

Také okolí a celý ostatní život má veliký vliv na vznik a vzrůst duševní únavy. Především fixní ideje. Fixní idea — jak jí rozumí slavný badatel Wiersma — nemá tak potupného významu, jak se obyčejně myslí. Každá vynikající představa, která dovede po delší dobu ovládnouti lidskou mysl, spadá do tohoto oboru. Domněnka, že jsem nemocen (hypochondrie), podezření, že mne něco pronásleduje (melancholie), přílišná bázeň před morální chybou (skrupule), žárlivost a závist působí na organismus tak mocně, že cítíme únavu, slábneme, vadneme. Mnozí již odpykali svou povolností smrti.³⁾ I menší dávka melancholie únavu velmi zvětšuje. Naproti tomu působí dojmy radostné osvěživě. Únava se menší. Bedlivěji zabýval se touto otázkou Ch. Féré. Dokázal, že každá veselá nálada, hudba, silné dojmy chuti a čichu, zvláště tabáku a soli únavu značně mírní.⁴⁾ Všeobecně uznává se dnes zá-

¹⁾ Sanit-Projet. Apologie víry křesť. Kap. 10.

²⁾ Gutberlet. Der Kampf um die Seele. 3. vyd., II., str. 643.

³⁾ To platí zejména o ústrojích, která přímo lidské vůli nepodléhají, nýbrž jsou spravována samostatným „nervus vagus“ Především plíce a srdce.

⁴⁾ Mimoходом zmiňuji se o zajímavé metodě, které Féré použil. Nechal toho, s kým pokusy konal, držeti na prstech určité břímě. Při veselé hudbě unesl prst více; při vážné a smutné umdlél záhy.

sada Ebertova: Pocity radostné únavu zmenšují, pocity bolestné ji zvětšují.¹⁾ To platí především o hladu. Weygandt dokázal, že hlad vyrovná se skoro všem ostatním činitelům, a únava je tím větší, čím abstraktnější jest věda, kterou právě studujeme. Po 12hodinném úplném postu klesá na př. paměť až o pětinu.

Zajímavý objev učinil G. Fr. Lipps, když empiricky dokázal, že únava je tím větší, čím mohutnější byly dojmy, v jichž vlivu právě pracujeme.²⁾ To platí především o hněvu a bázni. Hněv vzniká z pocitu bázně a jest jen reakcí sklíčeného organismu. Při bázni stáhnou se periferní žilky, krev se pudí k srdci, člověk zbledne. Trvá-li bázeň déle, nahromadí se u srdce mnoho krve, nastane prudké okysličování, teplota stoupá, člověk se zapálí. Současně vyvine se mnoho jedovatých sloučenin, které krev rozvede do celého těla. Organismus zeslábne — únava po hněvu. Studujeme-li v takovém rozechvění, stoupá únava rychlým tempem.

Velmi zhoubně působí na duševní svěžest alkohol. Dle Weygandta působila dávka 90–100 gr. alkoholu rušivě 12–48 hodin. Doba závisí na individualitě jednotlivcově.³⁾

Vliv únavy na duševní život.

Tyto výzkumy přivedly učence záhy na myšlenku pátrati, jak se jeví duševní únava na venek. Již předem dlužno podotknouti, že tu třeba veliké opatrnosti, poněvadž mnohé zjevy v lidském organismu mohou míti nejružnější příčiny. Jsou to jen více méně jasné paprsky, které k nám z ducha pronikají a na těle se odrážejí.

Dle L. Höpfnera jsou hlavní známky duševní únavy: matný výraz obličeje, zvláštní, chabý pohled, nervosní nepravidelnost, nepokoj, zvýšená dráždivost, zamlklost, chladnost v obcování, slábnutí paměti a malá chápavost. Často jeví se duševní únava výbuchy smíchu i při malicherných popudech. Jednotlivec cítí duševní únavu napřed jako tlak v hlavě, který se ponenáhlu rozplývá v tělesnou malátnost a vrcholí v bolení hlavy.⁴⁾ Často je třeba velmi pozorného oka, abychom duševní únavu postřehli.

Veliký vliv má únava na jiné duševní práce. Proto možno z ubývání svěžesti souditi na duševní únavu. Zmíněný již Weygandt dokázal pokusně, že únava stoupá, i když se po studiu zabýváme jinou prací duševní na př. četbou. Unavující koeficient roste s hodnotou práce.⁵⁾ Weygandt použil při tom originální metody: nechal žáky psáti dopoledne i odpoledne diktanda. Četnými pokusy dospěl ku překvapujícím výsledkům: diktanda odpolední měla průměrně o 33% chyb více než dopolední.

Nejzhoubněji působí duševní únava na náš život smyslový. Upozorňuji aspoň na jediný příklad — nepozornost. Někdo nás osloví. Jako bychom nerozuměli, tážeme se: Co jste pravil? Dříve však než může druh otázku opakovati, již slyšíme jasně, nač se nás tázal. Dříve přičítali podobné úkazy výhradně roztržitosti. Pace však dokázal, že také duševní únava může přerušiti smyslové čítí.⁶⁾ Pace vysvětluje uvedený případ takto: Když smyslové

¹⁾ Philos. Jahrbuch 1903, str. 331.

²⁾ Tamtéž 1905, str. 101.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Der Kampf um die Seele II., str. 653.

⁵⁾ Slavný paedagog Wagner dokázal, že veliká část únavy školní pochází od nutné akkommodace učitele a žáka.

⁶⁾ Philos. Jahrbuch 1903, str. 77. — Při těchto pokusech jasně dokázána přednost vyučování názorného. Tikání hodin slyšíme jasněji, díváme-li se na pohyb kyvadla; ještě jasněji, jestli pohyb kyvadla rukou sledujeme.

ústrojí již delší dobu pracovalo, zeslábne. Bylo-li v tom stavu slabě podrážděno, unikne dojem jeho pozornosti a rozptýlí se po ústrojí. Avšak nezanikne. Po chvíli reaguje na smyslový orgán znova a s výsledkem. Ještě nápadněji působí duševní únava na hmat. A právě této okolnosti užívá se v moderní době za podklad měření duševní únavy. Dříve však, než přistoupím k pokusům měření duševní únavy, dlužno zodpovědět otázku, co jest vlastně unaveno.

Člověk není bytost monistická, jak chlubně hlásá moderní materialismus a pantheismus. Skládá se ze dvou prvků podstatně od sebe rozdílných. Jako v mnohých jiných otázkách, nastal i tu mezi filosofy tuhý spor. Škola spiritualistů hájí rozhodně, že každá duševní nemoc, a tudíž také únava, má původ a sídlo výhradně v lidské duši. Naproti tomu tvrdí jiní, že duševní únava jest nemocí čistě tělesnou. — In medio virtus! Každá duševní únava jest jakousi disharmonií. Nesoulad však jest možný pouze u bytosti, která má části. Tedy duševní únava není nemocí pouze duševní. Není však také únavou tělesnou, jak každý ví ze zkušenosti. Proto pravím se slavným Peschem: duševní únava vzniká z neblahého vlivu, které mají intensivní úkony duševní na lidský organismus — hlavně na mozek.¹⁾ Totéž soudí Stöckl,²⁾ Bessmer,³⁾ Grieseler⁴⁾ a jiní

Měření duševní únavy.

Již dříve jsem se zmínil, že duševní únava působí rušivě na smyslové čítí. Také jsem podotkl, že její účinky možno nejlépe pozorovati při hmatu. A právě této okolnosti použili při svém měření Griessbach, Wagner a Vannod.

Čím citlivější jest některé místo na těle lidském, tím menší vzdálenost kružidlových hrotů dostačí, abychom ještě cítili dvoje bodnutí. Nejcitlivější hmat máme na konci jazyka. Ještě ve vzdálenosti 1·1 mm cítíme přesně oba hroty. Nejméně citlivá jest kůže na zádech a ramenou. Tam cítiti dvoje bodnutí, jsou-li hroty kružidla vzdáleny aspoň 6·76 mm. — Toho použil Griessbach. Ráno před vyučováním zkoumal citlivost kůže, a tentýž pokus opakoval po škole. Seznal, že po vyučování musila býti vzdálenost větší, aby bylo ještě cítiti dvoje bodnutí. Z toho soudil, že také únavy přibýlo v stejném poměru.

Ačkoliv jeho methoda vedla k mnohým, znamenitým objevům, v celku se neosvědčila. Právem vytykal Griessbachovi R. Tümpel, že zmenšení citlivosti hmatové může míti ještě mnoho jiných příčin. Od této metody upuštěno skoro úplně, když Balton dokázal, že mezi únavou periferickou a únavou duševní nebyl dosud zjištěn žádný určitý poměr.⁵⁾

Metodu podobnou, ač vědecktější, zavedl Mosso. Použiv výzkumů Féréových, že již pouhý vjem zrakový umenšuje energii svalovou, stanovil zásadu: Únavu duševní možno měřiti únavou svalů. Za tím účelem zaznamenával, jak veliké břímě unesl některý úd před únavou, a když byl unaven. Tuto methodu jsem nazval vědecktější, poněvadž staví na jistějším základě. A přece neuspokojila. Únava jediného prstu jest přece jen velmi nespolehlivým měřítkem únavy duševní, jak správně podotýká R. Müller.⁶⁾

Proto nastoupěna cesta nová. Proti měřické methodě Griessbachově a jeho škole vystoupil rozhodně slovný Kräpelin. Kräpelin stojí na poli

¹⁾ Philosoph. Lacensis. Psychologia II., č. 670.

²⁾ Lehrbuch der Philos. 2. vyd., I., str. 207.

³⁾ Störungen im Seelenleben, str. 136.

⁴⁾ Taktěž.

⁵⁾ Der Kampf um die Seele. II., str. 647 a násl.

čistě empirickém. Je originální. 1. Každá duševní práce jest výslednicí dvou složek: únavy a cviku. 2. Obě složky působí analogicky silám v mechanice a 3. cvik i únava působí ve směru protívěm. Na těchto třech zásadách zbudoval Kräpelin svou proslulou metodu „pracovních křivek“. ¹⁾

Jak z mechaniky známo, děje se volný pád v křivce, působí-li na těleso dvě síly, které spolu uzavírají nějaký úhel. Totéž možno pozorovati také při našich úkonech duševních. Rozdíl jest pouze v počtu složek. Kromě cviku a únavy nutno připočísti ještě nucení neb nadšení a p. ²⁾ Označíme-li si výslednici těchto složek — výslednice značí schopnost k práci v určitém okamžiku — obdržíme Kräpelinovy pracovní křivky.

Těchto krásných výsledků dodělal se Kräpelin novou metodou pokusnou. Neměřil již únavy svalů, nýbrž nechal sečítavati jednoslabičná čísla: pět, dvě, tři atd. Dle počtu omylů soudil na velikost únavy. A tu se ukázalo, že v prvních pěti minutách pracovní křivka stoupá, potom nějakou dobu stojí, kolísá a klesá. Dokud cvik převládá nad únavou, křivka stoupá. Když se cvik únavě rovná, křivka stojí; po chvíli únava převládá; křivka kolísá a klesá. Výška křivky závisí na individualitě jednotlivcově a na obtížnosti práce. Kolísání křivky (oscillaci) prozkoumal důkladněji Ebbinghaus.

Na dráze jednou započaté postupovali stoupenci Kräpelinovi čile. Öhrn vypátral, že na počátku pracovní křivka rychle stoupne, klesne a teprv započne pravidelný postup. ³⁾ Ještě dále postoupil Lindley. Podobné stoupnutí objevuje se také na konci práce. Je to poslední vzplanutí dohasínající energie. ⁴⁾ O praktickou aplikaci právě uvedených poznatků na denní život má velikou zásluhu Burgerstein. Vyzkoumal, že při jednohodinném studiu pracovní křivka od 10–20 min. stoupá, od 20–40 stojí, potom kolísá a klesá. Tyto výsledky možno krátce přehlédnouti v přiloženém schematismu, kde číslice značí minuty.

Prostředky proti duševní únavě.

Zbývá ještě promluvit o prostředcích, kterými možno neblahé účinky duševní únavy zažehnati. Uvedu aspoň nejdůležitější a připojím návod, jak možno prostředků prakticky užívati.

Co do odpoledního vyučování, úsudky se velmi rozcházejí. Někteří je zavrhují úplně. Jiní se vyslovují nerozhodně. Tak proslulý paedagog würcberský, Jan Friedrich, praví: „Ob der Nachmittagsunterricht aufzuheben sei, ist eine Frage für sich; sicher aber dürften in den Nachmittagsstunden nur leichtere Gegenstände wie Gesang, Schönschreiben usw. zur Behandlung kommen.“ ⁵⁾

Všechny prostředky proti duševní únavě možno vystihnouti jediným slovem: oddech. Záhy konány v tomto ohledu četné pokusy. Amberg dokázal, že po hodinném studiu působí pětiminutová pauza blaze, čtvrt hodinová již neblaze. Ještě méně se osvědčila pauza delší, jak pokusně zjistil M. Lobsien. Nejvíce se zamlouvá dvojitá pauza dopolední.

Ještě důležitější jest však otázka, jak pausy použiti. Nejméně se osvědčila ruční práce. Tím vyvráceno mylné domnění, že duševní únavu lze tě-

¹⁾ Der Kampf um die Seele II., str. 649.

²⁾ Philos. Jahrbuch 1905, str. 103.

³⁾ Tamtéž 1903, str. 77.

⁴⁾ Philos. Jahrbuch 1905, str. 103.

⁵⁾ Obdobného něco vidíme při prvním nárazu elektrického proudu v amperometru a při posledním vzplanutí hasnoucí jiskry.

⁶⁾ Der Kampf um die Seele. II. 653.

lesnou prací zažehnati. Tuto porážku možno odůvodniti již a priori. Byl-li při studiu znamenán nedostatek potřebných látek, bude při tělesné práci deficit ještě citlivější. A byla li studiem část mozku unavena, unaví se tělesnou prací i ostatní. Poměrně nejlépe se osvědčil z tělesných zaměstnání tělocvik. Avšak ani toho nelze úplně schvalovati. Tak aspoň soudí Kräpelin, Griessbach, Krumm a jiní. Nejvíce vyhovuje pětiminutový spánek neb klidný odpočinek. Skoro tentýž účinek má procházka na volném vzduchu, posezení, nenucená zábava a p.

Končím. Vyličil jsem krátce vznik, vzrůst a zhoubné účinky duševní únavy. Zmínil jsem se o nejdůležitějších methodách měřických a udal aspoň nejdůležitější prostředky proti ní. Psal jsem s láskou a z lásky. A jestli mé řádky zapudí aspoň u jediného čtenáře „Stud. Hlídky“ bolení hlavy, bude to mou nejsladší odměnou.

L. KOVÁŘÍK:

Sport a škola.

Ve zdravém těle, zdravý duch.

Mnozí se domnívají, že škola má se starati o vědu a výchovu ducha. Praktičtí vychovatelé a theoretikové jsou si v tom za jedno, že národní školství, — kterého útvaru také je — jest jen pro výcvik duševní. Tento intelektuální charakter našeho školství zvláště středního a vysokého zkoumá se nyní se stanoviska všeobecných vychovatelských základů, srovnávacím pozorováním jiných organisací školských pro svou jednostrannost a prohlašuje se za způsobilý zlepšení. Národní cena našeho školství — na vzdor všemu zdravému smyslu — právě v této jednostrannosti intelektuální jest známa, a proto důsledně se žádá jeho povznesení. Důležité jest nyní prozkoumání, zda by naši školu jednostranností touto trpící sport mohl povznést. Dle theoretického stanoviska musí se výchovný ideál celého člověka zmocniti. Se stanoviska sociální ethiky záleží ideál výchovný v harmonickém vypěstění všech sil a vloh v mládí snících; je tedy nutno mládež vychovati do lidské společnosti pro stát, náboženství, povolání — zároveň však co nejdokonaleji podle vlastních jejích vloh.

Že naše národní školství tento ideál vloh těsnilo, není nic zvláštního. Kde jinde vůbec byl tento ideál dosažen nebo dosažitelný? Horší jest ovšem pravda, že se držíme vědomě nedostatků tohoto školství a intelektuální jednostrannost prohlašujeme za zdravý, normální, ba dokonce i drahocenný stav. Na štěstí nalézá se dosti momentů věcných, které by byly pro to, aby se provedla reforma školství ve smyslu rozumového výcviku ducha i těla vypěstěním sportu.

Pohyb jest nutnou podmínkou životní, avšak povinnosti školské nutí mladíka, aby značnou část dne strávil ve školní lavici nebo za stolem u úloh a tak přirozená touha mladému životu vrozená po pohybu, značně se tlumí, tak že většina dorostu studujícího zvyká si i na sedavý život, jenž se tolik přičí přirozenému běhu. A místo aby se v těchto málo volných chvílích mnohý pohyboval, zasedá si do kouta a čte knihy zábavné, mnohdy pochybeného rázu, nebo do začouzených místností hostinců, mnohdy méně čestných ke sklenici nebo ke kartám.

Strava vykazuje obyčejně nadbytek látek výživných, které tělo za sedavého života nespotřebuje, a důsledek toho jest řada nemocí. Ke strávení nadbytku látek těch mají přispěti nápoje lihové, bez nichž dnes valná většina lidí zvláště postavených nedovede vyprázdnit talíř ani v poledne ani večer. Proto pak tolik nemocí ledvinových i srdečních, tolik zchátralých postav s ubledlou tváří, zapadlým hrudníkem, s kalným a mdlým leskem oka budoucího souchotináře — proto vleče se onen chmurný stín volným, ale za to jistým krokem za zády kulturních vrstev lidstva, jemuž říkáme degenerace národů.

Jedinou záchranou na této srážné cestě byl by dostatek vydatného pohybu, jímž strávily by se nadbytečné látky v těle a zjedнала by se jakási rovnováha mezi příjmem a vydáním.

Příležitost k vydatnému pohybu poskytuje právě sport. Nelze zároveň přehlédnouti druhý význam sportu, jenž totiž láká k pobytu pod širým nebem. Kolik by takových jinochů jinak prosedělo v nezdravých místnostech kavárenských a hospodských celé půldne, takto při zábavné hře dobře prožitě, stravující se kouřem tabákovým a lihovinami, tímto závilým nepřítelem lidstva vůbec. V boji proti tomuto škůdci bývají pouhá slova sice nadšeně přijata — bohužel však jen od těch mnohdy, kteří nepijí. Zde jest potřeba silnějších důkazů, aby se poznalo ono zlo lidstva. A právě snad nikde nepozná se zhoubná moc lihu jako u sportovníků, neboť lih podlamuje síly cvičícího, nebo i ve větších dávkách dokonce ohromuje.

Jako v nápojích tak i životě pohlavním káže sport střídmost co největší, ježto právě jím tráví se nadbytek sil, které by snad sváděly k výstřednostem.

Nikde nedosáhly hry a sport tak mocného rozšíření jako v Anglii. Hybné hry staly se podstatnou součástí výchovy nejen na učilištích, nýbrž i v celém národě vůbec.

Angličané dobře pochopili, že na hřišti vyvíjejí se ony vlastnosti tělesné i duševní, kterými celý národ jest tak význačným, a kterými národ poměrně nečetný dovede ovládati ohromné rozlohy, jež počtem obyvatelstva království britské mnohonásobně převyšují. Pak ovšem není ani nahodilým, že právě v Anglii, zemi to dosti drsného a mlhavého podnebí, jest počet obyvatelstva umírajícího tuberkulosou velice příznivý. Kdežto ve Vídni připadá na 10.000 obyvatelův 41·7 úmrtí tuberkulosou, v Londýně na též počet 17·6 a v Anglii celé jenom 13·5 úmrtí.

Jsme národ malý, a proto tím více jest nutno, aby výchově naší byla věnována náležitá péče, neb od ní závisí i budoucnost národa. Je tedy třeba, abychom měli nejen mládež zdatnou tělesně, ale také aby byla pevného charakteru, poněvadž právě jako alkohol a nemoci ničí zvolna národy, tak nedokonalá a špatná výchova povahy mládeže směřuje k mravnímu úpadku národnímu. Je třeba výchovy vedoucí k pravému sebevědomí, neříkám však k hrubosti a neotesanosti. Mýlná byla by výchova, jež odchovávala by mládež všude se krčící do ústraní; potřebujeme, ano musíme míti mládež vědomou své duševní a tělesné síly. Dorost náš musí býti rozhodný v činu a vytrvalý, jenž by neústupně šel za předem vytčeným cílem, ovšem správně a dobře voleným.

Za naší doby společenská nesnášlivost vzrůstá se mírou úžasnou. Lidé různých názorů politických nesnesou se u téhož stolu a nedovedou spolu klidně promluvit. Co jeden proneše, druhý již předem to popírá, ať se to týká čehokoliv; smutným věru zjevem, že hrubost tato mnohdy vstupuje do denních listů, jež mají značný výchovný vliv v dotyčných vrstvách. Není tudíž bez významu, když výchova mládeže sportem směřuje k sebeovládání a k vývoji slušného chování.

Škola pak jest přirozená půda národnostní — podklad, na němž sport by se měl pěstovati. Pro školu bude prospěchem, rozumným pěstěním sportu naléztí více harmonického vzdělání ducha i těla, více pochopení skutečného života. Jako „národnostní“ škola může pak tím lépe na povznesení obrany našeho národa pracovati, když ona sportovní osvědčení zbavená jednostrannosti tento nezdolný zdroj obnovy života chrání a pěstuje.

JURKA SLOVÁK

Divý jezdec.

„Ty budeš věčně můj,“ děl v posled dívčí ret,
odešel milý do světa, uteklo mnoho let.

Rozkvetlo děvče v kráse své, nebylo takové panny,
nový jí vzešel lásky žár, milému zvonily hrany.

V bouřlivé noci po pláni,
jezdec dívoce letí, uhání.

Podzimní vítr kvílí a šlehá jezdce v tvář,
jemu zrak ohněm svítí, na dálnou patří zář.

Tam bílý stojí zámek, v moři světél plane,
v něm hudba šumí vášnivá a bujně veseleí vane.

Divý jezdec letí příšerně jako mrak,
přes visky, pole, lesy, jak starý, dravý pták.

Občas se ostruhy dotkne, zazvoní ostrý meč,
druh jeho nejmilejší, s ním chodil v každou seč.

Kvapem se blíží k zámku, naslouchá — hudba se vlní
i hlučné zvoní pozdravy, poháry vínem se plní.

V nádvoří plném květů věrného koně nechal,
jen ostrý meč stisk' v pravici, do jasných síní spěchal.

Vešel v sál. Tam nevěsta stkví se v jara kráse,
u ní ženich blažený v rozkoši rozplývá se.

A kolem plno hostí, písní a volání,
k nevěstě přistoup teď, k zemi se uklání:

„Růže z rajských luhů, vzkaz tobě říci mám,
však slyšet-li jej chceš, s tebou chci mluvit sám.“

„Tvé přání zvláštní věru a divný asi vzkaz,
však bujně veselosti já nechci stavět hráz.“

Řekla a s mužem cizím kráčela síní dál,
ten chyt ji kvapně unášel, mrazivě takto prál:

„Lásku mně sliboval sladký tvůj kdysi ret,
po ní jsem touhou zmíral, ach, tolik dlouhých let!

Kůň bystrý na nás čeká a venku tmavá noc,
nás dva již nerozloučí ni nebe, pekla moc.“

Do sedla s nevěstou v náruči vyskočil,
v pravici šavli stisk', koníčka zatočil.

V zámku shon strhl se, na koně sedali,
neznámého muže, nevěstu hledali.

Po pláni jezdec letí, příšerně jako mrak,
s nevěstou bledou v náruči, jak starý, dravý pták.

„Hoj,“ volá ženich zoufalý uprostřed křiku a zmatku,
„kdo drahou choť mi přiveze, buď pánem tohoto statku!“

V bouřlivé době noční strašlivý nastal hon
a s vížky bílého zámku naříkal tklivě zvon.

„Nás živé nedostanou“, děl k milé cizinec,
„my ustelem si spolu a půjdem pro věnec,

I svatebníci půjdou za námi v pekla chřtán
a hudba povede nás až v samý ďáblův stan.

Nuž, milenko má drahá, poslední nastal čas
a zas mně srdcem vane tvůj dávný, sladký hlas:

„Ty budeš věčně můj!“ Tak šeptal tehdy tvůj ret
a než mne větry přivály, přešlo již mnoho let.“

Uprostřed bujného křovi hluboká rokle sní,
příšerně křikl cizinec, obrátil koně k ní.

A za ním šílená odvaha hnala ostatní hosti
a nové východ růžový v roklině spatřil kosti.

Opuštěn stojí zámek, svou báj v něm vítr zpívá,
pavouci tkají koberce, okny se sešlost dívá.

Jen za bouřlivých nocí, kdy vítr skučí po pláni,
zříš divého jezdce, jak letí, uhání.

Na koni ohnivém příšerně jako mrak,
s nevěstou bledou v náruči, jak starý dravý pták — —

JUDr. FRANT. NOSEK.

Marxova theorie hodnoty.

Socialistické nauky, zejména pokud se týká otázky individuálního vlastnictví a nahrazení jeho vlastnictvím kolektivním, vyskytují se již od dob nejstarších. Tak již Plato ve svém spise o státu žádá pro vládnoucí kastu svého státu — filosofy — společné užívání majetku a podobné socialistické nauky objevují se v dějinách vždy znova v delších nebo kratších intervalech. Socialismus věku XIX. liší se však od dřívějších zjevů socialismu tím, že se ve společnosti evropské kultury stal zjevem trvalým. Když pak uvážíme poměrně rychlé jeho rozšíření a početně veliké vrstvy obyvatelstva, které se k němu hlásí, ptáme se mimoděk, jaké je to učení, i mohlo by se

snadno zdáti, že snad síla pravdy hlásané nauky vydobývá této takové vítězství.

Proto bylo by vhodné přihlédnouti k základní jeho nauce, abychom došli poznání, že v tomto zjevu dobře musíme rozlišovati dvojí věc: theoretické učení socialistické, o němž dle dnešního stavu sociologických nauk můžeme říci, že jest kriticky potřeno, a druhou jeho stránku souhrn nauk praktických. Tyto poslednější udržují socialismus při životě, který tedy bez správného theoretického podkladu trvá jako nauka praktická, protože také trvají — aspoň z části — i příčiny, které k jeho vzniku zavdaly podnět.

Nás zde dnes zajímá theoretické učení novověkého socialismu a jde o to, vysvětliti nesprávnost jednoho z hlavních sloupů jeho nauky.

Celným učním t. zv. vědeckého socialismu německého jest jeho theorie o hodnotě, kterou nejvíce propracoval Marx (1818—1883) ve svém díle „Das Kapital“, vydaném ve třech dílech v letech 1867—1885. Nárok na epitheton „vědecký“ může činiti novověký socialismus potud, že má své zvláštní sociálně-filosofické východisko a svou zvláštní hospodářskou theorii, zbudovanou pomocí vědeckých způsobů bádání. Pokud se týká jeho sociologického východiska, tu jest podkladem jeho zcela materialistická filosofie dějinná, kterou rozumíme vůbec každé učení, které dějiny lidstva pojímá jako nutný kausální vývoj, do něhož zasáhnouti a jejž změnit nemůže ani činitel nadpřirozený, ani lidstvo samo nějakým zásahnutím moci zákonodárné. Toto filosofické východisko mají za svůj základ ovšem i jiné nauky, ale differens specificum vědeckého socialismu záleží v tom, že se v něm všelike útvary společenské vykládají jen ze skutečností hospodářských, a to speciálně z úpravy poměrů výrobních. Je tu vybudována úplná theorie vývojová, která nás učí, že původně v primitivních poměrech výrobních každému vyráběti také plně připadal produkt jeho práce: když tedy na př. se kdysi v domácnosti vyráběly všelike předměty potřebné pro její členy, oděv i obuv, nářadí pro domácnost i pro hospodářství polní, tu také každému připadal veškeren výsledek jeho práce a nebral na něm nikdo podílu, kdo prací svou při výrobě jeho neměl účastenství. Vývoj však běže dále tím směrem, že výroba se více specifikuje, to jest, že si již každá rodina nezhotovuje vše, čeho potřebuje, nýbrž věnuje se výrobě předmětů určitého druhu, a aby pak jí bylo možno opatřiti si i jiné předměty, které potřebuje, jest nucena sáhnouti ke směně, tedy statky, které vyrobila sama, vyměnit za produkty jiných rodů. Časem však se odbytiště rozšiřuje, zejména postupujícími styky mezinárodními, a tu se stává, že mezi osobami, které se věnují výrobě, počínají některé obstarávati stránku komerční, to jest vlastní sprostředkování oběhu vyrobených předmětů. Zde bylo by snad vhodné uvést příklad: Ještě počátkem století XIX. docházeli jednotliví tkalci v Krkonoších se svými plátny na trhy osobně, každý z nich sám obstarával výrobu i prodej, ale již v té době vyskytují se mezi nimi někteří, kdož s trakařem a později i s vozem vydávají se do světa, kdež nabývají zkušeností a poznávají vkus a požadavky odběratelstva, navracejí se domů a zakládají časem i větší obchody plátnem, při čemž jest patrné, že nyní stanoví již oni, co a jak se má vyrábět, aby se věc výhodně odbyla. V tomto stadiu vývoje průmyslové výroby stává se zejména často, že t. zv. faktori mají celou řadu mistrů tkalcovských, zaměstnaných ještě v jejich vlastních domácnostech, a kupují od nich buď již hotové zboží, neb aspoň polotovary, které potom po další úpravě (apretuře), prováděné již soustředěně, teprve prodávají (výroba manufakturní, také vydavačství). Od tohoto stupně není ovšem nikdy již daleko k organisování výroby tovární a bývá to obyčejně již jen otázkou času, neboť když se na př. naskytne buď vhodné

spojení nebo ložiska uhlí, laciná síla vodní nebo levně pracující stroje, pak obyčejně takový vydavačský podnikatel stáhne své dělnictvo dosud v samostatných domácnostech pracující do továren. A tu ovšem výroby účastní se přímo jen dělnictvo samo, kdežto komerční stránku obstarává podnikatel, který však dle Marxa neodevzdá dělnictvu plnou protihodnotu za předměty jimi vyrobené, které směnou jich obdržel, nýbrž ponechá si jistou část z toho za toto sprostředkování. Konkurenční zápas pak podniků větších s menšími vede k tomu, že podniky menší hynou a samostatný podnikatel menší dostává se do područí většího, což se stále stupňuje, tak že prý se výroba bude soustřeďovati ve stále menším a menším počtu ohromných kapitalistických podniků, až na konec dělnictvo třídně uvědomělé strhne na sebe veškerou moc ve státě, touto mocí politickou a tedy i zákonodárnou dokoná nutný vývoj dějinný, prohlásí všeliké podniky za majetek státu, tím se výroba celá, ale i výsledek její, tedy předměty spotřeby stanou kolektivistickými a rozdíly tříd přestanou.

Vykládati tímto způsobem dějinný vývoj lidstva, jest ovšem již samo o sobě nesprávné, neboť je to jednostranné považovati za jediného činitele dějinného vývoje element hospodářský, neboť jest zde celá řada momentů jiných: rozhodovala přechasto myšlenka náboženská, vědomí státní, národní, nadšení pro jisté myšlenky a pod., ale učení toto jest chybným i co se týká jeho these o konečném stadiu vývoje: jde-li tu skutečně o nutný vývoj, pak se tento nemůže zastaviti při konečném kolektivisování společnosti, nýbrž bude musit jíti dále a chovati tedy v sobě prvky dalšího přerodu. Toto ovšem jen mimochodem.

Těžiště vyličeného socialistického pojmání dějinného vývoje a celé vysvětlení jeho spočívá v socialistické theorii, která tvrdí, že práce je to, co dodává předmětu jeho hodnotu, a proto prý každý statek hospodářský jest jen jakási sraženina nebo ssedlina práce vykonané za jistou dobu pracovní, které je třeba k vyrobění dotýčného předmětu dle současného stavu výrobní techniky (*est ist nur das Quantum gesellschaftlich notwendiger Arbeitszeit oder die zur Herstellung eines Gebrauchswertes gesellschaftlich notwendige Arbeitszeit, welche eine Wertgrösse bestimmt.*)

Aby bylo možno prokázati nesprávnost tohoto učení, třeba předeslati několik definicí základních pojmů:

Hodnotou ve smyslu národohospodářské theorie nazýváme onen význam, který člověk individuálně přikládá hospodářskému statku jakožto podmínce úkoje svých potřeb. Při výkladu této definice naskytá se nám hned zase pojem: potřeba. Touto nazýváme projev člověka v jeho snaze po sebezachování, sebezdokonalení a sebeuplatnění. Člověk má tedy potřebu jídla a oděvu, máme potřebu bytu, snažíme se dosíci znalosti v různých oborech věd a umění, které se nám takto stávají potřebami a pod. Nyní možno též vyložiti pojem: hospodářský statek. Jsou to předměty úkoje našich potřeb, které nám nejsou přístupny v množství libovolném. O vnitřním obsahu tohoto pojmu nebývala věda národohospodářská jednotného názoru: kdežto v jisté době se za statky hospodářské uznávaly jen hmotné předměty úkoje našich potřeb, můžeme říci, že v současné vědě národohospodářské působením zejména rakouské školy Mengerovy označují se i nehmotné předměty za statky hospodářské. Je tedy statkem hospodářským pokrm, nápoj, oděv, kniha, nástroj, ale vedle toho i výkon operního pěvce, protože je to rovněž předmětem úkoje našich potřeb, který lze si opatřiti jen za jistou obět (vstupné) a který není přístupný vždy a všude dle našeho přání. Naproti tomu nelze označiti jako statek hospodářský vzduch atmosferický, protože za normálních poměrů jest přístupen v množství libovolném podobně jako voda v moři, tak že nebudeme ochotni za tyto předměty přinésti nějakou

obět. Naproti tomu byla by ovšem i sklenice vody hospodářským statkem, jakmile bych se ocitnul v takové situaci, že bych byl ochoten za ni něco obětovati, jakmile by mi tedy voda k ukojení žízně nebyla k dispozici v libovolném kvantu.

Vzpomeneme-li tudíž výše uvedené definice hodnoty, uznáme správným tvrzení, že hodnota jest něco ryze subjektivního, že je to ocenění, které se zcela zakládá na psychologických postupech našich úvah o větší nebo menší důležitosti, kterou jistý předmět má pro ukojení našich potřeb. Proto také není hodnota žádnou vnitřní vlastností hospodářských statků samých, něco, co by jim bylo inhaerentní, tak že se také skutečně mění s místem i časem tak na př. jest za normálních poměrů hodnota bochníku chleba, pro každého docela jiná, než byla by proň hodnota téhož bochníku chleba, když by někde v poušti osamocen a hladov posuzoval jeho hodnotu a analogicky vypadl by zase různě můj úsudek o hodnotě jistého kvanta zlata. Zajímavě jest zejména, že srovnání hodnot obou jmenovaných předmětů dopadlo by v jedné každé z obou zmíněných situací obráceně a již z toho jest zjevno, že se pojem hodnoty nesmí snad zaměňovati s pojmem užitečnosti: vždyť jest na př. chleba pro nás celkem užitečnější než máslo a přece toto stavíme výše než chléb, železo nám více prospívá, než zlato a přece toto stavíme výše než ono a dokonce zlato stavíme daleko nad stejné kvantum chleba.

Majíce pojem hodnoty takto již ujasněný, můžeme přistoupiti k otázce v dalším rozhodné: v jakém vztahu jest práce věnovaná na výrobu předmětu k jeho hodnotě?

Každý ví z vlastní zkušenosti, že chceme-li na př. koupiti nějaký předmět, neptáme se po tom, co práce stálo jeho vyrobení, a to je také všeobecně známo, že když mám dva předměty, jinak úplně stejné kvality, nedám za jeden z nich více proto, že stál více práce. Nejlépe je tvrzení toto prokázáno tím, že nepodaří-li se výroba nějakého předmětu nebo jinak řečeno, když se nám dílo zkazí, jest produkt takový k nepotřebě. Proto můžeme říci, že předmět nemá hodnoty proto, že stál práci, nýbrž naopak musíme říci, že práce má hodnotu jenom tehdy a potud, jestliže a pokud ji má předmět jí vyrobený, tak že práce sama o sobě hodnoty nemá.

Oproti tomuto denní zkušeností potvrzenému pravidlu staví Marx svoji větu, že při směně hospodářských statků nerozhoduje psychologický postup se strany směňujících osob vzhledem ke statku směňovanému, nýbrž že se veškeré statky směňují dle množství práce v nich uložené. Proto má také plné právo na plnou protihodnotu za směňovaný statek jen ten, kdo jej vyrobil. Když tedy někdo sprostředkuje směnu statků, neodevzdá výrobcí plné jich protihodnoty, kterou ve skutečnosti obdržel, nýbrž jistou část ponechá si z toho pro sebe, tedy pracujícího vykořisťuje. Tedy na př. asi takto: dělník, který má rodinu, potřeboval by k úživě své a tak zv. pracovního dorostu (svých dětí) denně bochník chleba a když by pracoval na př. v nějakém závodě železářském denně šest hodin, vložil by za tu dobu do svých produktů zrovna tolik práce, kolik jí v sobě chová skryté ten bochník, tak že by k jeho úživě stačila práce šestihodinová. Ale náš dnešní soukromoprávní řád nedopřává dělníku celého výtěžku jeho práce. Soukromé vlastnictví dává podnikateli (tedy tomu továrníku, který dělníka zaměstnává) možnost donutiti tohoto ku práci dvanáctihodinové (jinak mu nedá mzdy) a tím jej donutiti v daném příkladě k výkonu dvakrát většímu, než je třeba k jeho výživě. Ježto pak mezi jiným tvrdí socialismus také, že se mzda omezuje na to, čeho je třeba k nutné výživě, tu neodevzdá zaměstnavatel v uvedeném příkladě ve formě mzdy dělníku rovnocennou sed-

linu jeho práce, nýbrž obdržev směnou plnou protihodnotu za dvanácti-hodinový výkon pracovní, odevzdá v této dělníku jen polovici a druhou polovici, tedy v daném případě plných 100 procent toho, co dělníku odevzdal, si ponechá, sobě přivlastní a nabývá takto bezpracně (dle Marxa totiž, který uznává jen hmotnou práci) zisku kapitálového, což se dle Marxa zove přisvojováním nadhodnot.

Vizme nyní, kterak se celé toto učení o hodnotě práce zvrací ve vlastním učení Marxově.

Marx, pátraje po původu nadhodnot, rozeznává v kapitálu při výrobě zúčastněném dvojí skupinu: jedna z nich je ta část kapitálu, která jest vložena ve hmotné prostředky výroby, tedy na př. budovy tovární, celé strojní zařízení dílen, všelike suroviny, jež mají býti na hotové produkty zpracovány a všelike látky pomocné k výrobě sloužící (uhlí pod parní kotel a pod.) Tuto skupinu kapitálu nazývá Marx kapitálem konstantním — stálým. Druhou skupinu kapitálu při výrobě zúčastněného činí mzda placená dělnictvu za výkony pracovní a tuto část kapitálu výrobního nazývá Marx kapitálem proměnlivým (variables Kapital). Jest patrné, že při otázce nadhodnot nepřichází tak v úvahu kapitál stálý, jako spíše kapitál proměnlivý: proto vykořisťovací zisk docílený pomocí kapitálu proměnlivého a vyjádřený v jeho procentech, tedy ten poměr přivlastněné nadhodnoty k upotřebenému kapitálu proměnlivému, nazývá Marx ziskem nadhodnotným (Mehrwertsrate). Když tedy dle výše uvedeného příkladu byl by dělník nucen pracovati 12 hodin, ač ve skutečnosti dostane mzdu jen za práci 6 hodin, pak jest zisk nadhodnotný roven mzdě a činí tedy 100 proc. ($\frac{6}{6}$) Když by se pracovalo 12 hodin, ač by plně postačovalo pracovati jen 8 hodin, ponechá si podnikatel hodnotu za práci čtyř hodin a hodnotu za práci 8 hodin odevzdá dělníku, tak že zde zisk nadhodnotný činí 50 proc. ($\frac{4}{8}$)

Nyní ovšem ví každý, že podnikatel při své kalkulaci neběře v úvahu jen kapitál proměnlivý, který platí dělníku ve formě mzdy, nýbrž táže se, kolik mu vynese kapitál, věnovaný výrobě vůbec, tedy kapitál stálý i proměnlivý dohromady a proto svůj zisk nevyjadřuje poměrem ke kapitálu proměnlivému, nýbrž ke kapitálu ve výrobě vůbec zúčastněnému a tento poměr zove Marx podílem ziskovým. (Profitrate.)

Nyní postupuje Marx dále a tvrdí, že tento podíl ziskový tíhne ve všech odvětvích výroby ke stejné výši, což znamená, že na př. podniky železářské vynášejí stejně mnoho jako podniky průmyslu textilního stejným kapitálem nadané, že cukrovary nesou stejný užitek, jako kapitálem stejně silné továrny pro zpracování koží a pod. Neboť jakmile v jednom odvětví průměrný podíl ziskový povznese se nad podíl ziskový v ostatních odvětvích výroby, hned prý to má za následek přecházení kapitálu z odvětví jednoho do druhého a tím prý vyrovnávají se brzy naskytnuvší se nestejnosti.

Jisté tendence v tomto směru ovšem upřítí nelze, ale nesmí se přehlížeti, že v praxi jest plná stejnost nemožnou. Vždyť kapitál v podniku investovaný nedá se mnohdy z něho vůbec vybaviti (cena továrních budov, vysokých pecí, sléváren, zařízení prádel a tkalcoven), nehledě ani k tomu, že jest nemožno jen tak beze všeho počítati nový způsob výroby, když jsem po dlouhou řadu let pracoval v odvětví jiném. Ostatně působí na výši zisku mimo jiné i příznivá konjunktura a proto poměr výnosnosti různých odvětví není stále stejný, nýbrž kolísá, jakož nám ostatně potvrzuje i denní zkušenost, že všechna odvětví nejsou stejně výnosná.

Než Marx tuto stejnost podílu ziskového, jakožto skutečnost nepopíratelnou v pochybnost vůbec neběře a připusťme ji prozatím také. Kdyby ovšem poměr konstantního kapitálu k proměnlivému byl všude stejný a

kdybychom uznali také všeobecnou stejnost zisku nadhodnotního čili tvrzení, že se předměty směňují dle množství práce v nich uložené, pak by Marxovo tvrzení o stejnosti podílu ziskového nemohlo vzbuzovati prázdných pochybností. Kdyby tedy poměr kapitálu stálého k proměnlivému byl ve všech odvětvích 100 : 100 a zisk nadhodnotný všude 100 proc., pak ovšem podíl ziskový všude byl by dán poměrem $2 : 1$ [t. j. $(100 + 100) : 100 = 200 : 100$].

Jest však jisto, ano i Marx to výslovně připouští, že poměr kapitálu stálého k proměnlivému není ve všech odvětvích stejný. Když pak s Marxem uznám, že zisk nadhodnotný jest všude týž (čili že se statky směňují dle množství práce v nich uložené), vede to nezbytně k závěrku, že podíl ziskový není všude stejný. Připusťme všude stejnou výši zisku nadhodnotného 100 proc. a k tomu různý poměr kapitálu stálého k proměnlivému a tu hned se nám naskytne různý podíl ziskový: je-li poměr kapitálu stálého k proměnlivému 100 : 100, činí podíl ziskový $2 : 1$ [t. j. $(100 + 100) : 100 = 2 : 1$]; je-li však týž poměr 100 : 200, jest podíl ziskový $3 : 2$ [t. j. $(100 + 200) : 200 = 3 : 2$]; při poměru 100 : 50 činí $3 : 1$ [t. j. $(100 + 50) : 50 = 150 : 50 = 3 : 1$].

Když tedy uznáme, jak to také ve skutečnosti jest, různý poměr kapitálu stálého k proměnlivému a připustíme hypotetický předpoklad o stejnosti zisku nadhodnotného, pak musí býti podíl ziskový různý, jak právě naznačeno, čímž vyvráceno Marxovo tvrzení o stejnosti podílu ziskového.

Ale naopak zase vezmeme-li opět správně uznanou nestejnost poměru kapitálu stálého k proměnlivému a neznáme Marxovo tvrzení o stejnosti podílu ziskového, má to za nezbytný důsledek, že zisk nadhodnotný musí býti různý a že se tedy statky nesměňují dle množství práce v nich uložené, čili zvrácení Marxovy teorie hodnoty: předpokládáme-li na př. všude stejný podíl ziskový $2 : 1$, tu jest při různých poměrech kapitálu stálého k proměnlivému různý podíl nadhodnotný: při poměru 100 : 100 obnáší 100 proc. [t. j. kapitál stálý i proměnlivý dohromady činí $100 + 100 = 200$ a podíl ziskový činí $2 : 1$, tedy zde zisk $200 : 2 = 100$, což činí 100 proc. kapitálu proměnlivého neboli 100 proc. zisku nadhodnotného); při poměru 200 : 100 obnáší 150 proc. [t. j. $(200 + 100) : 2 = 300 : 2 = 150$ a tedy 100 : 150], nebo konečně při poměru 100 : 200 obnáší zisk nadhodnotný 75 proc. [t. j. $100 + 200 : 2 = 300 : 2 = 150$ a tedy 200 : 150].

Je-li tedy podíl ziskový všude stejný, jest zisk nadhodnotný různý a je-li naopak pravdou učení o stejnosti zisku nadhodnotného, nemůže býti řeči o stejnosti podílu ziskového. — Marx se ovšem snažil odstraniti tento těžký vnitřní logický rozpor, proto učil, že se v poměrech primitivních skutečně směna děje bez jakékoliv úchyly přesně dle jeho hypotese. Leč na vyšších stupních vývoje hospodářského nutí prý konkurence vyrabitele prodávati tak, aby se ziskové podíly z různých odvětví vyrovnaly, ale tím ovšem sám poráží své učení o hodnotě. Aby tedy tuto svoji thesi aspoň v nějaké formě přivedl v soulad se svým učním o stejnosti podílu ziskového, učil, že se v některých odvětvích prodává pod cenou výrobní (tedy v jeho smyslu nedostane se za předmět ten stejná ssedlina práce), v jiných prý zase nad cenou výrobní, tak že prý se tyto rozdíly na konec vyrovnají, tak že se přece jen každý statek směňuje za „svou“ hodnotu. Původnímu tvrzení o hodnotě statků, která jim jen prací dána býti může, se tím ovšem nepomůže.

Nesplnění Marxových předpovědí o brzkém proletarisování všelikých středních vrstev neotrášlo tak jeho učním, jako kritické odhalení naznače-

ných vnitřních rozporů v jeho systému, o kteréž zásluhu největší má Böhm-Bawerk (*Kapital und Kapitalzins I. Teil: Geschichte und Kritik der Kapitalzinstheorien*).

Jakkoli theoretické učení Marxovo jest plno logických rozporů a tudíž nesprávností, drží se nicméně praktické nauky socialistické značné vrstvy obyvatelstva, které patrně tedy poutá něco jiného, než Marxovy bludné věty. Jak hledati odpomoc oproti jistým nepříznivým zjevům v dnešní naší společnosti, a to cestou klidného vývoje na půdě dnešních našich právních řádů, bez násilného jejich převrácení, jest ovšem již otázka jiná.

DR. F. HRACHOVSKÝ:

Poměr politiky k náboženství.

Od doby porušení parallelismu mezi myšlením a řečí roste babel nedorozumění stále víc a více. Máme celou řadu podvojných pojmů, jejichž poměr vzájemný není nikomu znám, ač se obou slov často užívá. Mimo to jest nepřehledná řada slov cizích, jimž naši řečníci nerozumí, a proto jim také nemůže rozuměti lid, k němuž se jen proto pronášejí, aby jim nebylo porozuměno. V době neupřímnosti a farisejství není možno něčeho jiného čekati. V každém oboru lidské činnosti jest pozorovati tuto neujasněnost, ale většího nedorozumění nad poměr mezi politikou a náboženstvím v moderní činnosti veřejné není.

Politikou nazýváme činnosti, směřující k vnějšímu dobru lidstva žijícího ve státě. Dle základu státního zřízení mění se i činnost politická. Ve státě absolutistickém jest působnost politiky na úzké pole zredukována, ve státě konstitučním s privilegiovým právem hlasovacím, jest obor působnosti jiný, než ve státě zbudovaném na všeobecném právu hlasovacím. Dle těchto základních rysů státní soustavy mění se i rozsah činnosti politické. V každém státě má však i náboženství svoji posici historickou, sociální a kulturní. Historickou, poněvadž náboženství předchází obyčejně zařízení státnímu v minulosti, a teprve na základech náboženských vyvíjely se různé útvary státního života. Tak bylo u všech národů orientálních veliké kulturní vyspělosti, později i u Židů, Řeků, Římanů atd. až do dob reformace, kdy počaly se vytvářeti státní soustavy, které si upravovaly náboženství samy, ovšem i tu na základě tradic minulých, tak že vždy jest náboženství historicky starší, než formy společenského života ve státech.

Sociální posice spočívá v tom, že náboženství jest nejvýznačnější faktor v sociálním životě. Když ještě zákonité útvary na půdě práva světského nejsou upraveny a vyhraněny, tu vypomáhá skvěle náboženství a vymezuje meze veškeré činnosti sociální, ale i v útvarech moderních zůstává dále koeficientem nepostradatelným, neboť ono dává spolehlivý základ pro požadavky moderních soustav.

Kulturní poslání náboženství není ještě dokonale a spravedlivě oceněno, a kdo ví, kdy k této nejpotřebnější práci dojde. Činnost kulturní chtějí mnozí nahraditi jinými činiteli, než nad náboženství nenaleznou osvědčenější. Historie každého národu a lidstva vůbec nám jasně ukazuje, co pro kulturu učinilo náboženství. Kdybychom si odmyslili jeho součinnost, nebo

založili státní útvar bez podkladu náboženského, pokud by to vůbec bylo možno tu bychom viděli, jak nevyhnutelným jest náboženství pro krásné snahy kulturní.

Vývojem státních forem, jakož i vývojem vědění lidského nutně zaujal dnes náboženství vymezené místo v politice. A jen znalost vývoje moderní společnosti a rozsahu činnosti náboženství v politice jest zárukou, že poměr obou pojmů nebude špatně vyložen. Ti, kteří náboženství katolické bez jeho znalosti kritisují, vylučují se sami z řad těch, kteří by mohli promluvit na objasnění poměru tohoto. Ale i z našich stran často pronáší se závěrky nebo aspoň přání, neb obavy, které neukazují na správné pojetí poměru obou faktorů.

Z á k l a d n í c h y b o u jest domněnka, že politika katolická má nebo musí býti zbudována na náboženství katolickém. Kdo tak smýšlí, ten si ne ujasňuje poslání politické činnosti vůbec. Před několika desetiletími bylo to možným; bylo by to i nyní možným, kdyby tu byly nutné předpoklady. Nechceme tím říci, že by náboženství nemohlo, nebo nesmělo býti základem politiky katolické, jenom tvrdíme, že dnes to není možným, a to ne se strany náboženství, nýbrž se strany moderních poměrů státních i politických, které stojí na jiném základě než náboženství. Všechny programy stran politických stojí na vědeckém názoru na svět, proto i politika katolická musí státi na vědeckém názoru světovém, aby zde byla rovnocennost a stejné stanovisko pro kritiku obou směrů. Kdyby politika katolická stála na půdě náboženství, a politika jiných stran na vědeckém názoru světovém, pak není možno logicky uzavírat, nebo bylo by to přecházení z jednoho rodu do druhého, což jest logickou chybou. Programy všech politických stran musí býti vzdělány na světových názorech, aby byla kontinuita mezi nimi. Náhledy na svět jsou dva: **m o n i s t i c k ý** a **d u a l i s t i c k ý**, a na nich jest zbudováno všechno ve veřejném našem životě.

M o n i s t i c k ý náhled jest podkladem všech politických stran mimo katolické, a ať již jest pantheistický, nebo materialistický kotví v tom, že neuznává **o s o b n í h o B o h a**, tím také nesmrtelné duše lidské s věčnou odměnou nebo trestem, svobody se zodpovědností. Přirozeným vývojem se všechno chce vysvětliti bez zasáhnutí bytosti transcendentální. Popřením existence takové bytosti padá i duše lidská s její nesmrtelností a svobodou, odměnou, nebo trestem, čili člověk ocítá se na novém poli své zařadění mezi živočichy přírody bez výlučného postavení, které člověk právě má pro svoji spojitost se světem transcendentálním. Politikové říkají tomu náhled vědecký všeobecně, aniž by rozlišovali jednotlivé směry v domněnku, že ať již podklad monismu ten nebo onen, vždy na jedno to vychodí.

Že na tomto náhledu není možno zbudovati konsekventní státní útvar, jest jisto, nebo zavržením nejvyšší autority jest základ pro každou jinou autoritu vyhozen do povětří. Dnes ještě u žádného národa není důsledně proveden v politice tento náhled světový, proto také nemůžeme si představit, jak by takový stát vypadal. Ještě všechny stojí svojí **n e d ů s l e d n o s t í**, nebo kdyby byly založeny na vyhraněném náhledu monistickém, byly by dávno jen vzpomínkou. Teprve důsledným provedením všeho až do nejzazších detailů ve státě, bylo by nad slunce jasnějším důkazem neschopnosti monistického náhledu světového. Do dnes ještě není proveden, bude-li však, pak e to nejsilnější důkaz proti. Dnes jen proto může se po takovém státním útvaru toužiti, poněvadž jeho nemožnost na první pohled člověku myslícímu jest zjevnou, než politika, která jest přece rozumnější pro svoji spojitost s praxí, jest puze filosofii, která vede ten poslední tah v boji rozhodném s náboženstvím.

Monistický názor světový důsledně provedený vede ad absurdum, nebo popření autority vede k absolutnímu individualismu, popření spiritualismu vede do náručí epikureismu v moderních raffinovaných úkazech končícího v naprostém vyžití těl a zničení kulturních snah vůbec; popřením svobody padá důvod pro zákony jakékoliv, čímž padají všechny sloupy kultury a lidstvo vrátilo by se do dob zvířecího barbarství, které by se kvalitativně lišilo od barbarství prvních národů, které ještě neměly kultury a raffinanosti, jako moderní národové. Stoupenci jednotlivých stran politických nejsou si vědomi k čemu vlastně se ubírají pod praporem té neb oné strany politické, snad ani všichni poslanci nejsou si vědomi toho nebezpečství, k němuž se blíží, to jest posud vědomým cílem jen několika vyvolených a zasvěcených mužů, kteří v politice jsou v e s l u ž b á c h c i z í c h.

Vinu všeho protikřesťanského postavení politických stran nese moderní filosofie, která svojí nynější methodou snaží se odstraniti supernaturalismus ze slovníku moderního člověka. Její theofobie jest právě tak veliká, jak mocný je strach před terrorem veřejného mínění, které ovládáno jest živly neresnými. Takový stav jest možný jen v době dilettantismu, kdy každý chce býti odborníkem se svojí troškou vědomostí podmíněných; v době vážného myšlení a opravdovosti bylo by nutným vyhnati kupce s vědou z chrámu filosofie a vědy vůbec, jediné tato kúra, kterou Kristus Pán provedl na chrámě jerusalemském jest prostředkem působivým a očisťujícím. Politické strany na monistickém názoru zbudované octnou se tam, kde je mužové v cizích službách chtějí míti, ve vražedném boji proti náboženství vůbec. Již dnes vidíme tu a tam toho jasné důkazy při volbách, kde se všechny strany politické, jejichž programy se absolutně vylučují, spojí proti kandidátu křesťanskému. Bylo by to možným, kdyby programy jejich nestály na jednom světovém názoru, a kdyby neuvědoměle směřovaly k jednomu cíli proti náboženství? Toto spojení protichůdných stran jest jediné takto vysvětlitelné. Pracuje se vědomě, ale tajně k tomu rozhodnému boji Krista proti Antikristu, jímž skončí dnešní počáteční boj proti katolicismu. Proto jest nutnou organizací politická na jiném názoru světovém než jest monismus, nebo dnes se odehraje rozhodný zápas na poli politickém.

Proti monismu stojí dualismus, a na něm stojí, nebo má státi politika konservativců a katolíků. Dualismus uznává vedle hmoty transcendentální prvek ve všemohúru, uznává existenci osobního Boha, tím také duši nesmrtelnou, svobodnou, schopnou odměny, nebo trestu a zodpovědnou za své činy. Dualistický názor světový má tyto pravdy společné s katolicismem, ale katolicismus má ještě mnohem více nutných pravd v oboru náboženském, které ale v politice nejsou a nemusí býti zastoupené. Proto mezi politikou a náboženstvím jest veliký rozdíl.

Strana politická, stojící na dualistickém názoru světovém, nemusí se nazývati katolickou, nebo křesťansko-sociální, nebo konservativní, ona může míti jméno jakékoliv, ale když již existuje politická strana katolická, nebo křesťansko-sociální, pak zakládati novou stranu konservativní jest nonsens, svědčící o naprosté neznalosti politické abecedy. Úkolem takové strany jest v parlamentě hájiti v zákonodárství existenci Boha a dle této existence vydávati všechny zákony trestního řádu i všechna jiná zařízení ve škole, v rodině, ve veřejném životě. Není jejím úkolem starati se o víru, to jest povinností církve a jejích funkcionářů, zkrátka vnitřní život náboženský spadá pod právomoc konsistoří a biskupů, kteří se mají postarati o volnost a svobodu náboženských projevů, o proniknutí celé společnosti naukou Kristovou. Politikové mají se starati jen o vnější blaho lidstva.

Dnes namnoze vidíme nejasnost i mezi politiky i mezi církevní vrchností, zasahují si jeden druhému do pravomoci a tím plodí se jen roztrpčenost. Strana, která by se obmezila jen na činnost politickou, měla by stoupenců velmi mnoho, neboť o tom není žádné pochybnosti, že velická většina myslících lidí musí uznati a také uzná správnost programu takového, který stojí na dualismu a velice se nevkládá do poměrů náboženských. Tak by se vyvarovala názvu klerikální a získala by přízeň mnohých, proto jest první povinností politiků seriosních, aby jasně vymezili svůj poměr k náboženství a na tom důsledně trvali, nenechávajíce se strhnouti ani za cenu popularnosti. Tím by bylo dosaženo dvojího: předně vážnosti k náboženství a úcty k politice tak seriosní.

Strana, která v zákonodárství uhájí dualismus, vykoná mnoho pro náboženství každé a více od politiků nemá se žádati. Rozkvět náboženského života je svatou povinností biskupů a kněžstva a mají-li lásku k svému povolání a k svému mistru, pak se přičiní, aby se království Boží stále rozmáhalo a šířilo. Pohodlnost předních osob zavinila, že se posud nikdo nepokusil autoritativně rozřešiti tento problem, a to je smutný úkaz u nás. Na zbytečnou kritiku některých politiků méně moudrých jsme se zmohli na nejvyšších místech, ale poslední hranice stanovití nebylo možno pro neschopnost naši.

Politika není jenom živností, nýbrž postavením plným zodpovědnosti před historií lidstva, jest uměním, které vyžaduje studia a práce namáhavé a obětavé. Stojíc však na dualistickém názoru světovém, shromáždila by ve svém středu všechny myslící lidi, i když by ve svém vnitřním životě nebyli dokonalými katolíky, a v tom právě spočívá poslání politiky katolické, aby kolem svého praporu shromáždila všechny rozumné lidi, kteří by teprve později krásou, obětavostí a milostí Boží přivedeni byli do náruči církve Kristovy.

Centrum německé je svým programem dosti blízko tomuto stanovisku, proto vidíme, že i konservativní protestanté jdou s ním a tak musí i u nás býti zbudována politika křesťansko-sociální, aby nebyla exklusivní a úzkoprsá, nýbrž na stručném, ale plném programu spojovala všechny dobré vůle bez ohledu na konfessi. Tím by byl položen široký podklad pro práci opravdu politickou a pro vyjasnění poměru náboženství k politice. Na arénu politickou by se nemělo uváděti zápasení konfessí mezi sebou. Než dnes jak snadno jest státi se učeným tlachem proti náboženství, tak snadno je se státi katolickým politikem; řekne se, že se bude hájiti náboženství a již chce býti považován za zástupce katolického voličstva. Jsme ještě velmi nevyspěli v oboru politickém, ale i v náboženském, což teprve je smutným úkazem. Tak dlouhý vývoj náboženský ve vlasti máme za sebou a přece nemáme ujasněný poměr politiky k náboženství. Počinání naše z hlediska vyšší politiky i vyššího náboženského života jest chůze dítěte; ještě nám mnoho schází na obou místech.

Nutno však hleděti na to, jako na nezbytný článek řetězu vývojového, kterým musí se projíti, než stane se na výši vyspělosti. Ignorance byla vždy, jest a bude největší překážkou pokroku i náboženství; tu odstraniti, má býti prvním úkolem kulturní činnosti. Kdo zažene část stínu ignorance, která obestírá celý svět, ten si postavil v dějinách lidstva nejtrvalejší pomník.

Ignorance politiky a náboženství zaviňují největší neštěstí dnešního boje v lidstvu, zde by se měly nasaditi všechny páky a společnou rukou jíti k jednomu cíli, zahnati nevědomost do krajín neobydlených lidstvem, pak by teprve zazářilo světlo kultury a osvěty, která by jistě nebyla protikřesťanská. Schází nám v době filosofování vzdělání filosofické, jest v tom

jakási ironie, ale pravdou to jest. A jen nedostatek filosofického vzdělání nás uvádí do špatného pochopení pojmů a tím do zbytečného boje.

Pravé vzdělání rozřeší poměr náboženství k politice spravedlivě, tak že budou pokračovati ruku v ruce na velikém svém poslání v kultuře lidstva. Nejprve vzdělání, pak přijde dokonalá analýsa obou pojmů, a laskavé spolužití a spolupůsobení.

FF.:

K nové práci!

Vydal se na cestu za májového jitra hlouček mladých psanců. Nehostinný byl kraj, v němž ztrávili svá mladá léta. Nebylo tam bratrské lásky, nebylo úcty k přesvědčení, nebylo pravé, kulturní volnosti. Chvástavými slovy hlásal sice denně tato hesla s vysoké věže hlídač do celého okolí a lákal nemoudré do svého zajetí, ale nebylo jich tam ve skutečnosti. Tyranii a sobecký despotismus nastolili na prestoly, na nichž trůnily jen ideály velikosti, slávy a dobroty. S jedovatým pošklebkem vystoupili cti a moci lační, že prý jdou kácet modly, strhli zástupy s sebou a skáceli tisícileté ideály lidstva, aby nastolili svou brutální a špatně skrývanou nekulturní nízkost. Kult sebe nastrčili zaslepeným zástupům pod harašivým oslňujícím pláštěm a na list odsouzených vepsali jména těch, kteří nedali se strhnouti hlukem ulice a na osamocených baštách — vystaveni posměchu, slině a nízkým útokům — třímali neohroženě prapor nehynoucí krásy. Vyštvání psanci semkli se újeji k sobě, aby hledali pomoci a ohlasu, aby shromáždili ty, kteří hrdi a neblomni nezaprodali dosud novým modlám vlajku svých otců. Šli tiše, bez hluku, však pevně, odhodláni, uceleni v sobě. V duši víru, v oku naději a v srdci lásku šli neúnavně za svým cílem. Jen neustávající ohlas jejich kroků byl odpovědí těm, kteří sáпали se na ně s fanatickým vztekem. A srdce zaplesalo v nich, když zarazili po prvé, by spočítali sílu svojich řad, by změřili cestu za sebou a z útrap předešlých načerpali nové šťávy silivého nadšení.

Pamatujeme ještě dobře onoho májového dne, kdy část studentstva českého ukázala svým chováním u Žofína, jak rozumí svobodě přesvědčení, (o kollegialitě ani nemluví), jak hleděla ukázat svou kulturní vyspělost chováním, které nejlépe kritisovalo bezpečnostní opatření veřejné stráže. Terror — ten prononcovaný terror měl znemožniti, aby několik nepatrných jednotlivců uskutečnilo svou myšlenku, dalo průchod svému přesvědčení. Pamatujeme a srovnáváme, jak ono české studentstvo, které se tak dovedlo rozohnit pro německého Wahrmanda, jak pokorně mlčelo, když se ustavoval spolek akademiků židovských — a jak zase o něco později sedlo na lep židovsko-socialistickému křiku s Krakovem. Jednou noviny štvály, po druhé mlčely a po třetí zase alarmovaly. Vytýká-li se širokým vrstvám lidovým, že se dají zvláště v politických otázkách často strhnouti křikem novin, pak to lze vysvětlit tím, že pro nedostatek patřičného vzdělání nejsou dostatečně schopni utvořiti si samostatnějšího úsudku. Smutnější jest však, má-li se podobný zjev vyskytovat i u studenta, zvláště vysokoškolského, který má přece tolik příležitosti, aby sahal hlouběji a uvažoval klidněji. Chvatná povrchnost i v otázkách kulturních, s níž se setkáme skoro v každém období rychlého rozmachu technického, civilisačního. Vývoj kulturní jde přece daleko

volnějším tempem, nestačíme pokroku technickému, chceme ho dohonit a proto se ukvapujeme.

Jak může se dnes student vysokoškolský a hlavně s filosofické fakulty veřejně hlásit ke katolicismu? — ta otázka se často vyskytla od založení Ligy. Dnes, kdy tak sevšeobecně a skoro módou se stala okřídlená slova, že každý normální quintán . . ? Tedy nejen s katolicismem, nýbrž s náboženstvím vůbec má být hotov náš quintán, nad jehož prvními nesmělými pokusy v belletrii a ve veršování se na druhé straně dělá útrpný křížek. Jedna aspoň pokusná schopnost se mu upírá, aby se mu neomezeně přiznala na druhé straně v otázkách, které dle Goetheho tvoří jediné a vlastní thema světových dějin, — v konfliktu nevěry s věrou.

Jako první a nejsilnější zbraň se všeobecně uvádí věda a proto se zdá nepochopitelným, aby ti, kteří se věnovali jejím službám, mohli se ještě hlásiti k praporu víry. Jako druhá neslučitelnost se uvádí často skeptický kriticismus, kterému se s jiných stran zase vytýká, že zavinil u nás veliký rozvrat i v ohledu ethickém. Snad se tak stalo mnohým, zvláště těm, kteří se ho drželi jen, pokud jim byl pohodlný, aby si jím otevřeli cestu k materialismu všech odstínů, snad mnohý jeho vlivem upadl také v beznadějný pessimismus, který ho pohltil. Ale nechybělo ani těch, kterým právě on ukázal cestu zpět k náboženství a ke katolicismu. Stalo se to asi tak, jak bylo naznačeno výtkou prof. Massarykovi, že si svým kriticismem podryl sám půdu. Duch hloubavý nezastavil se prostě ani u toho, co mu podával kriticismus. Přijal-li jedno „proč?“ řekl si ho i po druhé; řeklo-li se mu: „sud' sám,“ učinil tak. Zkoušel, co se mu podávalo, zkoušel i předpoklady, z nichž se vycházelo, neomezoval se na jednu autoritu, šel i k druhé, srovnával a docházel často k jiným výsledkům, poznával, že ani to, co se mu kriticky podalo, neobstojí. Myšlenku tuto pronesl už r. 1879 slavný Mr. Gladstone, přítel Slovanů, ve své kdysi světoznámé instalační řeči jako Lord Rector škotské university v Glasgově, kde pravil: „Dle mého mínění jest nejvýhodnější vyjít skepticismu vstříc opět skepticismem. Donuťte ho k vysvětlení svých formulí, nedejte mu udělati krok bez důkazu v ruce a držte ho tvář v tvář s historií; ať vám poví, čím by nahradil nynější podpory moderní společnosti.“

Právem se tedy táže duch skeptický, co jest vlastně věda a čím odporuje nebo překonává náboženství, víru? Víme dnes dobře, jak se stalo toto slovo „věda“ módou, jak se vše, co se chce uplatnit u jiných, co chce podmaňovat, tlačí pod její plášť, co všechno se za ni vydává a nemá často mimo vypůjčený titul s ní nic společného. Abstrahujme od toho všeho a vezměme třeba definici, jak ji podává Krejčího Psychologie: „věda — soustava poznatků“ a o něco níže: „vědou míní se pak soustavná práce za hledáním pravdy.“ (III., 135.) Dále „pravda je shoda myšlenky se skutečností“ (III, 117), „skutečnost sama o sobě, ta pravá skutečnost na poznávacích prostředcích nezávislá jest nám nepřístupna,“ protože „poznáváme jevy a ne věci o sobě. Shodu myšlenky s touto skutečností nemůžeme nijak zjistiti. — A pak musíme také říci, že poznání a vědění naše jest jen relativní; že rozumem můžeme se dopátrati myšlenek relativně pravdivých, kdežto absolutní pravda, pravá podstata věcí, svět mimosmyslový, jenž za jevy se kryje, jest a zůstane rozumu nepoznatelným.“ (III, 132.) Neuznáme-li tedy Zjevení, pak přicházíme přirozeně „k nepoznatelnosti transcendentna“; vy-
lučujeme metafysiku, která se jím zabývá, a tím také pojem a existenci Boha. Velice přílehavě praví tu zmíněný už Mr. Gladstone: „Praví-li se nám, že jest idea Boha mimo naše pochopení, tažte se svých učitelů, není-li všechno naše vědění spíše snešení pravděpodobností, a kdybychom přijali

jen vědění za absolutní a dokonalé, byli bychom v nebezpečí, že se octneme se vším, co víme, nedaleko nuly.“

Vytýká-li se metafysice, že „nemůže podati vědění“ tedy ve smyslu empirickém pravd zaručených nebo shodných se skutečností, je to dosti podivné: pak by se stala zbytečnou, protože by splynula s věděním v jeden celek. Nebyla by nám nic platnou, protože vědění, omezené empirickou naukou na pouhé poznání světa smyslového, skutečnosti vjemové, podalo by nám zase jen pravdu relativní, kdežto metafysika jde dále a zabývá se pravdou absolutní. Rozdíl tedy vznikl pouze omezením pojmu vědy, tak že všechno, co překročuje jeho empirické úzké meze, stává se metafysikou. Ale tím jest jenom zdůrazněna potřeba její, protože právě nejtěžší a nejdůležitější otázky spadají v její rámec. Při pojednání o prapříčinách přiznává empirická psychologie sama, že „Úloha, která plyne našemu myšlení, respektive vědecké práci ze zákona příčinnosti, jest neproveditelná. — „Ať dospěju, kam dospěju stopováním příčin, vždy jest otázka proč možná. A dokud je možná, nemá myšlení pokoje a chce i tu míti zodpověděnu.“ (III, 259.) Nestačí zde na vysvětlení ani síly, ani energie, kterými si mnozí pomáhají i přes to, že jsou to pouhá slova, symboly, pojmy, jimž nemáme práva přisuzovati jsoecnost, kterých nikdy a nikde nevnímá,“ které se tedy vymykají empirii, jimiž se zabíhá do onoho zavrženého transcendentna. Omezenost lidského poznání jest zde otevřeně přiznána — resultát empirického bádání o vědě potvrzuje, co už dávno tak krásně vyslovil sv. Augustin.

Naskytá se tedy přirozeně otázka, nemá-li člověk jiných duševních schopností, nejsou-li také ještě jiné prameny poznání, čili jinými slovy „nepoznatelnost transcendentna rozumem byla vzpružinou dopátrati se poznání podstaty věcí jinou cestou než rozumovou.“ Tak přicházíme k pravdám zjeveným. Neuznáváme-li jich, pak ovšem musíme říci s empirií, že „zákon příčinnosti vede k tomu, abychom názor na svět si utvořili s vyloučením neznámého a nepoznatelného transcendentna — názor mechanický. Ale musíme si také přiznati, že je to nemožno, protože nemůžeme pak uznati ani síly ani energie — a duch lidský se ve svých požadavcích a v zákonu příčinnosti omeziti nedá, jeho věčné proč se neumlčí jednoduchým uzavřením. Tak neucelený, násilně uzavřený a nerozluštěný názor mu nepostačí. Dějiny lidstva to zřejmě praví, jak jest povýšen nad taková sebe vyumělkovanější pouta, ony dávají za pravdu shora uvedenému výroku Goetheovu.

A tak právě je to duch skepticko-kritický, jenž v soustavě, která za jediné kriterion uznala odkaz ke skutečnosti, která uznává jen to, co jest dáno ve skutečnosti, o čemž se může každý svými smysly přesvědčit — jenž v ní nepřipustí hypothesu stopy, jenž se nedá ani fysiologicky ani psychologicky dokázati, jenž v ní nestrpí transcendentních pojmů síly a energie, který neúprosně kontroluje a ukazuje nemožnost nauk, které tendenční síly stavějí do pósy protináboženské, nepřizná jim síly důkazu, protože poznal jejich slabiny a neschopnou omezenost. On neúprosný přivedl a přivede mnohého na cestu k pravdě odvěké, třeba by vedl cestou nebezpečnou, trnitou.

Vědou spějeme tedy k poznání skutečnosti smyslové, pravdy relativní. Úzké jest ještě pole našeho poznání, mnoho tajů a záhad jest nám skryto a ty lákají, ženou nás přímo k práci, abychom obohatili jimi sebe, sestupňovali a prohloubili svou schopnost životní, ale nelze ve vědu klásti naději, že rozluští nám otázky, které, jak sama přiznává, jsou nad její síly, které však duch lidský chce a musí míti nějak zodpověděny, na něž nám jedinou odpověď dává náboženství.

Není to nikterak nepochopitelné a jen člověk povrchní může se pozastaviti nad tím, jak z ovzduší tak skeptického může vyjít student věřící,

katolický. Některý snad šťastnou shodou okolností zůstal ušetřen toho šířavého zápasu duševního, druhý bezstarostně se poddal proudu, zploštl, udupal všedním nebo požitkářským životem své lepší nitro, třetí v něm podlehl s kletbou na rtech, — kolik jich sáhne k pravému zdroji, kolik jich zvítězí? Kolik jest k tomu třeba duševní a mravní síly, to by pověděla nejlépe ústa těch kdysi nadějných trosečníků a ztroskotálých. Ale oni mlčí; nemá jejich obžaloba zaniká v hlubinách hrobu jako dunivý hlas podzemní.

Vytýká se nám studentům vysokoškolským, že studujeme namnoze pomalu a se špatnými výsledky. Ale kdo si vzpomene, kdo ví, jak těžko se studuje, když duch se stravuje a šířá v úmorném, ničivém boji o první otázky svého bytí?

Vytýká se nám, že v řadách akademických bují dnes materialismus, že hyneme požitkářstvím, ubíjíme se mravní zhýřilostí. Ale kdo vzpomene, jak dlouho nám podlamovány síly, jak třeba v quintě už nám lacino vyrvány zbraně, kterými jsme se měli probíjet k vysokým metám? Vymizel prý z řad našich idealismus, ale kdo mu zasadil největší ránu? Mluví se nám o antice, o Hellenském slunci, a kdo v nás pěstuje neúprosného ducha spartanské sebekázně? Kdo vzpomene jejich mravních ideálů krásy a dobra, jejich duševní harmonie — a kdyby vzpomněl, jak by se mohl klamat a lichotit si, že najdou v nás půdy, že se ujmou v nás, když se na druhé straně kolem bláta a špíny vláčí ten, v němž došly ony svého zdokonalení, vyrovnání a posvěcení? Chtějí od nás kulturní snahy a cítění, úctu k cizímu přesvědčení, úctu k tradicím a kultuře minulých věků, chtějí spravedlnost k vrstevníkům a k dějinám, chtějí sociální cítění a práci — a sami svým příkladem v nás rozpoutávají nejbrutálnější vášně, učí nás pohrdat minulostí, podezřívát dějiny, překrucovat a malicherně vyzvedovat zlo na úkor dobra, učí nás falešně generalisovat, špinit, trhat a sesměšňovat ideály mravní dokonalosti. Jak lehce se nám pochlebuje, za jak laciný peníz si koupíme ozdobný pláštík — jenom když se oháníme heslem, za nímž stojí většina! Nejdeme dál ani výše, protože nepěstuje v nás nikdo sebeovládání a silnou, energickou vůli, protože ubíjí se v nás cit a podporuje laxnost na všech stranách. Vytýká se nám namnoze, že jsme přestárlí a přeučení anebo hrubí a zhýřilí. Jenom učenými a volnými máme býti a protože v obém chceme býti pohodlní, učíme se povrchnosti a přetvářce. Není v nás střední cesty, málo je těch, kteří by neupadli z extrému do extrému. — Dlouhá, velice dlouhá jest řada těch úvah, které zmítají mnohým jednotlivcem, jenž v tichu svojí samoty odhodlal se jíti svou cestou, probíjeti se hustým lesem pochmurných, ponížujících chimér dneška k obzoru jasnějšímu, povznášejícímu, posilujícímu, — úvah, pro něž budou bojovat ještě po nás pokolení, jimž náleží budoucnost.

A pod tento prapor, který lehkomyšlně anebo zbaběle opouští či opustila snad už většina, postavil se hlouček oněch psanců. Našli se, protože se najít musili, — stejný osud posmívaných, vyštvaných je svedl. Srazili se v šik, aby se podporovali, utvrzovali a doplňovali v boji za očistu svého světového názoru. Pomalu šli vpřed, skrývati se musili před „šlechtnými“ projevy svých vzdělaných kolegů; pomalu rostly jejich řady, opustili je mnozí, kteří ve své schytralosti hledali u nich něco jiného, pohodlnějšího — ale šli přece. Nebylo návratu pro ně, nebylo ústupu, jen jedno heslo znali, jemuž přinášeli všechno své nejlepší, které ozývá se vždy častěji a z vážných úst: „Zpět k víře, ke Kristu!“ Věděli dobře, že jim neplatí než: „zhyneme aneb zvítězíme“, ale byli hrdi na to, že jdou cestou, která vede k tak jasnému a zářivému cíli, byli hrdi na to, že mají tolik nepřátel. A jejich heroická houževnatost nedala jim zahynouti. Založili si list s velikými oběťmi, aby hlas jejich nezanikal v jejich samotách, nýbrž aby byl slyšen v ši-

rokých řadách těch, kteří šli s nimi a za nimi, aby svolával a shromažďoval všechny ty, kteří nepodlehli ještě příboji anebo tápali bázlivě a ustrašeně na spletených stezkách, aby kladli otázky těm, kteří na rozcestí stáli nerozhodni. List jejich měl být mluvčím jejich snah.

V první řadě byla to otázka kulturní, vyhranění a očista, apologie jejich názoru náboženského, jejich katolicismu. Ukazovat cestu jiným, uvádět ve známost katolickou literaturu, upozorňovat na hlasy, volající po náboženství, vyvracet liché námitky, uplatňovat pravdy a zásady, četbou, studiem a přemýšlením poznané.

S tím se těsně pojil úmysl, sprostředkovat neustálý duševní styk mezi dorostem naším na středních a vysokých školách a na ústavech učitelských. Ruku v ruce kráčely s nimi zájmy školské a stavovské. Všimati si poměrů na našich školách, pracovati na jejich zlepšení, na upravení našeho sociálního postavení, na povznesení úrovně studentského života.

Vedle toho zavedena i belletrie a verše. Vyskytují se sice názory, které podceňují a potírají tuto rubriku a to mezi studentstvem samým, ale nelze jim dáti za pravdu. Vyplývá to prostě z té přečtené tendence, dodati si nátěr vědecké vážnosti. Opadl jednou racionalismus a padne i tato móda. Namítá-li se dnes, že máme dosti belletrie a poesie dobré, nezačátečnické, — máme také i prosaické dosti. Upíráme-li studentovi schopnost v belletrii, pak ji tím méně můžeme přiznat v literatuře vážné, kde je třeba ještě více zralosti rozumové a bohatosti myšlenkové, schopnosti soudové, která se dostavuje vždy v letech pozdějších, mužnějších. Ostatně nesmíme zapomínat, že většinou nelze počítat a zařadovat studentské plody hned mezi literaturu, kde se berou v úvahu jen práce daleko více vynikající. Byla by to prostě ukvapená domýšlivost, chtít zde užít stejného měřítka. Nesmíme zapomínat, že ti, k nimž bychom se rádi stavěli, také kdysi byli mladi a nepodávali, nemohli podati to, co dnes. Nic více nemůže být pravý studentský list než ukázkou našich pokusů, jakousi průpravou. A zase se musí rozlišovati, uveřejňují-li se jen práce nebo verše starších akademiků anebo také ukázky středoškolské. Prostý psychologický obraz našeho studentstva bez rozdílu tříd chce podávati náš list tak, jakým ve skutečnosti jest; a proto uveřejňuje slabší vedle lepšího, prósu vedle belletrie a veršů. A to je snad jisto, že veliká část studentstva se pokouší nejvíc a nejdříve právě na tomto poli, ať už jsou výsledky jakékoliv, právě jako z jara kvetou drobné fialky a sedmikrásky, konvalinky a plné opojné růže, právě jako dříve květem osypává se strom, aby v létě nesl ovoce. Pamatuji se dobře, jak nám jednou v oktávě jeden professor, — vážný, uzavřený muž, skoro skeptik, — řekl v zimě při interpretaci Horáce: „Ty verše — divná věc! Já si ani nedovedu představit studenta, který by neměl svých veršů. Také jsem je kdysi psal a mám je dodnes. Jest už sice zima, ale ty květy na zamrzlých oknech o nich zpívají. Jak možno neslyšet?“ Je to přirozené a není příčiny se tomu opírat; ba snad naopak. Stěžujeme si dnes všeobecně, že není v nás ideálů — i na středních školách — a co jest intimnějším, pravdivějším výrazem ideální snahy u studenta jako jeho první pokusy veršů?

Případně to charakterisuje náš veliký mistr Jar. Vrchlický ve sbírce „Z hlubin“ :

Ó snové mládí! Je to krátká chvíle,
když lesk váš září mladých do zpěvů,
kdy v život vjedou vaše plachty bílé
a s nimi ráj pln černých úsměvů!
Ó snové mládí! Je to dlouhá chvíle,
jít od kolébky bez vás — ku mohyle!

a v „Co život dal“:

Ó mládí sny! Ó touhy neurčité!
Snad přece vámi božství ve vás skryté
k nám hovoří jen jedenkrát v žití!
Proč nemůžem, či nechcem pochopiti.

O potřebě „Věstníku slovanského“ v listě studentském se snad ani netřeba šířit. Poskytuje dnes universita sama tolik podnětů k ní, hlavně filologie srovnávacím jazykozpytem a historií literatury, pak ethnografie a jiné fakulty svým velikým počtem slovanských posluchačů, a dále život veřejný svým obchodem a průmyslem, svým bankovníctvím i politikou spěje vždy intenzivněji k našemu seskupení, k utvoření velikého celku Slovanstva v Rakousku. Nejsou to dnes žádné prázdné ideály, které by měly význam jen v knihách. Aby tato práce tím rychleji postupovala, k tomu jest jistě třeba v první řadě znalosti jazyka a je třeba tedy také tímto směrem připravovat dorost, budoucí pracovníky. A je třeba začít co nejdřív, aby nám idea tato přešla v tělo a krev, přirostla nám k srdci. Právem žádáme, aby se už na středních školách přednášely dějiny literatur slovanských — a kolik máme k tomu připravených sil? A list náš, kterému se podařilo prostřednictvím spolku navázati pevné styky se všemi spolky slov. akad. katolickými, pokročil ještě dál. Zkušenost ukazuje, že pouhé vybízení zůstává často bezvýsledným, neposkytne-li se přímo vyzývavá příležitost. A proto uvolil se svým odběratelům, pokud bude možno, zasílat na požádání slovanské listy a na druhé straně uveřejňovat v listě samém přímo články slovinské, slovácké a polské, aby se myšlenka ta přímo vnucovala a vžila, tak asi jako se děje ve „Zvěstech“. Myslím že jest dobrá, jen by bylo třeba aspoň nejznámější výrazy pro usnadnění četby v závorkách nebo pod čarou překládat.

Hnutí sociální ve studentstvu bylo nejnovější, kterému list náš věnoval svou pozornost. Pracovali jsme sice už dříve a ojedinele v jeho smyslu, ale byla to práce více neuvědomělá, bez širšího rozhledu, bez bohatší zkušenosti theoretické, tak jak nás k ní život vedl a jak jsme ji sami dovedli rozluštit. Význam může mít pro nás veliký tím, že zabere náš prázdný čas, upoutá náš zájem, naučí nás cele oddávat se práci, odvede nás od slov ke skutkům a dá našemu ideálnímu myšlení a cítění reálný základ. Tam budeme míti příležitost plně rozvinouti a uplatniti svůj katolický program praktického dobra, lásky k bližnímu, dobročinnosti a obětavosti, sebezapření a lidskosti, — těch hlavních opor každého kulturního pokroku.

* *

Vydali jsme se na cestu a půjdeme odhodlaně dále. Program náš se rozvíjí zvolna, vyhraňuje se, nabývá určitějších tvarů, pole naše se šíří. Nesmetl nás terror, nezastrašil posměch a pohrdání a nezlomí nás ani v budoucnu. Každý útok — čím zuřivější, tím více zocelí naše síly. A naše síla? Můžeme směle říci s Vrchlickým, že

Ta síla lev, jejíž všednost neztrmácí
a urážce, jenž v odvet praví: K práci!

Tak dobře a plným právem můžeme přijmouti za svá ona slova, kterými končil Gladstone svou řeč ke studentům škotským, jejichž osud má mnoho příbuzného s naším. Pravil: Nevěřte těm, kdož praví: Nic nevede tak ke zdaru jako zdar.

Úsilí, pánové, mužné úsilí prospívá zejména mladosti lépe než zdar, jenž lehce a časně dobyt, seslabuje, oslepuje a otupuje ty, kteří vyhráli na jeden hod. Dobývejte vědomostí, jak jen můžete a čím více, tím lépe; čím více se budete blížit jejich výšinám, dýchající jich oživující svěžest a kochající se v širícím se rozhledu, tím více pocítíte, jak nepatrná je dostouplá výšina v porovnání k té, na kterou zbývá ještě se vyšinout.

Pomněte, že nevědomost bývá často nevinnou, ale honosivost že jest vždy opovrhlivá. Buďte mužové silni a cvičení síly vaší dnes dá vám více síly zítra. Pracujte do šíře i do výše a požehnání shůry nechť korunuje vaše namáhání!

Živeni onou zázračnou silou, která pramení z nevysychajícího zdroje mravních zásad náboženských, půjdeme za svým vytčeným cílem my i naši nástupci a jednou ho přece dostihneme a zajásáme slavnostní hymnou vítěznou, zapomeneme ústrků a urážek dneška — dostihneme ho jistě, jestli jednoho se nevzdáme:

Jen jedno známe: žít a umřít v práci! (Vrchlický: Pantheon.)

Śl'owieńcy w Krakowie.

K r a k ó w, 1 m a j a.

Dne 30. dubna založen v Krakově spolek přátel slovinského národa, na kteréžto slavnosti zastupovali Českou Ligu Akademickou koll. Bartoš a Gyurkovics. Jak známo, české listy uvítaly tento zájezd Slovinců do Krakova s rozhorlením, že prý hlavním motivem jsou tu styky politické, a hned zříkají se Slovinců a Poláků. Ovšem, měli se osobně přesvědčiti a přijíti do Krakova (pozváni byli jak slovinští liberálové, tak i Češi), a viděli by, že by je stejně nadšeně v Krakově uvítali a přijali, jako ty katolické Slovince a Čechy, viděli by, že věc jest míněna zcela jinak. Již osoby, které jsou za celou akci, svědčí o pravém opaku. Nejlepší při tom jest přiznání „Času“, který referuje o nově založeném spolku, a při tom přiznává, že „sblížování klerikálních Slovanů má i svou stránku dobrou. Jest poučením pro novoslovany, kteří chtěli sblížovat Slovary na základě pouhého, hodně mlhavého slovanství, beze zřetele ke kulturním i politickým směrům a barvám, pokrokáře i zpátečníky. Tento plán ztroskotál. Klerikálové provádějí vzájemnost slovanskou praktičtěji — černé k černému.“

Děkujeme „Času“ za přiznání, že my jsme na dobré cestě v otázce slovanské, že skutečně prakticky hledíme k cíli dospěti; před nedávnem ještě se „Studentská Revue“ vysmívala naší práci, nazývají ji „monstrem“ — (Poněvadž mnoho našich čtenářů učí se polsky, uveřejňujeme průběh schůze v polštině. Kdo ještě nezná číst, nechť koupí si Vymazalovu cvičebnici (60 hal.) a bude zcela dobře rozuměti.)

W sobote przybyli do naszego miasta wybitni przedstawiciele Śl'owieńców, pociągnięci projektem „Towarzystwa przyjaciół południowych Słowian“, które zawiązuje się w naszym mieście. Sympatyczna instytucja ta, stanowiąca odzew na hasło dane w Lublanie, gdzie założone „Towarzystwo przyjaciół Polaków“ ze względów statutowych nie weszła jeszcze w życie, jak było

zamierzonym, odbyło się jednak wczoraj zebranie (w salach Resursy urzędniczej w hotelu Saskim). Przybyli na nie wszyscy nasi goście słowieńscy, z marszałkiem Krainy r. dw. S z u k l j e m i wicemarszałkiem księdzem L a m p e na czele. Z obywatelstwa krakowskiego przybyli przede wszystkim członkowie tut. Klubu słowiańskiego, dalej prezydent miasta dr. Leo, kilku posłów i księży, zastęp redaktorów i dziennikarzy, reprezentanci T. S. L. z prezesem Bandrowskim, wicepr. Natansonem i p. Januszewskim, przedstawiciele kilku innych instytucyj oświatowych i liczna publiczność, w ich rzędzie kilkanaście pań.

Zebranie zagał p. J a s i ń s k i, prezes komitetu Towarzystwa przyjaciół Słowian południowych, poczem dr K o n e c z n y zaproponował powołanie na honorowego przewodniczącego zgromadzenia marszałka S z u k l j e g o, na rzeczywistego przewodniczącego prof. Z d z i e c h o w s k i e g o, na zastępców pp. J a s i ń s k i e g o i dr Wład. Niecia, na sekretarzy ks. dr L e n a r d a i prof. Stan. S e r w i n a.

Przemowy.

Marszałek S z u k l j e, powitany frenetycznymi oklaskami, podziękował w serdecznych słowach. Cieszy go, że z Krakowa wychodzą objawy miłości ku południowym Słowianom; bo chociaż tysiąc kilometrów oddziela fale Wisły od nurtów Sawy i Tatry od Triglawnu, jednak oba narody są sobie bliskie. — Wspólnej historii nie mamy; my Słowieńcy — mówi — w ogóle historii politycznej nie posiadamy. — Wy Polacy natomiast macie sławne dzieje, wielką tradycję. — Mielicie Bolesława Chrobrego, Kazimierza Wielkiego, święciliście wielkie zwycięstwa pod Grunwaldem i Wiedniem, państwo polskie rozciągało się od Bałtyku do Morza Czarnego. Słowieńcy są w tym kierunku biedni. Karol Wielki ich pobił, zagarnął, i swoją siłą wspierać musieli obce państwo. Ale w przyszłości Słowieńcy wytworzą własną historię, wyrobią siłę w swoim narodzie. W żyłach polskich i słoweńskich płynie krew słowiańska, w sercach waszych i naszych jest wiara katolicka i przez nią razem należymy do kultury zachodniej. — Z tego względu Słowieńcy z radością odnoszą się do powstającego w Krakowie stowarzyszenia i spodziewają się, że „wielki naród polski i mały naród słowieński“ pójda w przyszłości razem. (Długotrwałe oklaski.)

Prof. Z d z i e c h o w s k i, wypowiedziawszy kilka słów po słowieńsku, daje następnie wyraz żalowi, że pierwszy inicjator myśli zorganizowania u nas pracy na polu słowianofilstwa, Maryan Sokołowski, nie żyje. (Zebrani oddają cześć zmarłemu przez powstanie.) Mówca wskazuje na działalność krakowskiego klubu słowiańskiego, która poświęcona była głównie badaniu spraw południowych Słowian, poczem przedstawia wspólne z nimi usiłowania stworzenia takiej atmosfery, że nieporozumień nie będzie. Nad całą ideą słowiańską wisi jednak jeszcze „spór polsko rosyjski“ (może raczej walka: Prz. red.), a idea słowiańska będzie tak długo mrzonką, dopóki rozwiązanie spoczywać będzie w rękach Rosji i tryumfować będzie patryotyzm grafów Bobrińskich „e tutti quanti“ Rosja dojść musi do rewizyi obecnych zasad swoich w sprawie stosunku rosyjsko-polskiego.

Następnie odczyta prof. Zdziechowski po polsku napisany list prof. P o g o d i n a z życzeniami, aby Kraków stał się siedzibą nowego kierunku w życiu słowianstwa. (Żywe oklaski.)

Prezydent L e o imieniem Krakowa powita gości słowieńskich, obok Czechów nam najbliższych, zbratanych z nami wspólnymi podstawami cywilizacji zachodniej i religii. Nie jesteśmy ani panslawistami, ani neoslawistami, ale w naszych sercach są uczucia, płynące z przeświadczenia, że nie jesteśmy

odosobnieni, że jesteśmy członkami wielkiej rodziny słowiańskiej, że łączy nas wspólna nić tradycji i pewnej solidarności politycznej. Podziwiamy ten naród i tych mężów, co z ludu wyszedłszy, dla ludu pracują; podziwiamy rezultat tej pracy narodowej, społecznej, religijnej — tak świetne, że cześć i uznanie dla nich żywić musimy. Stając zaś na gruncie realnym, wyrazić należy życzenie, aby te hasła i tradycje, które dawniej oba narody w parlamencie łączyły, teraz odżyły na nowo. Leży to w interesie obu narodów, które walczą pod hasłem równouprawnienia. Mając wspólne dążenia, z wdzięcznością witamy powstanie stowarzyszenia, którego członkowie będą przyjaciółmi Słowiencom. Życzeniem, aby stowarzyszenie to jak najrychlejsię rozwinęło, zakończy dr Leo, wśród oklasków, swoje przemówienie.

Ks. L a m p e, wicemarszałek Krainy, zabrał następnie głos i w porywających słowach przedstawił dążność przywódców narodu słowieńskiego, aby ludowi dać inteligencję i zorganizować go, jako czynnik narodowy.

P. S t e l e imieniem Związku katolickich akademików w Lublanie wypowiedział pozdrowienie dla Polaków. Słowieńska młodzież uczy się teraz już nie tak wiele języka rosyjskiego, jak raczej polskiego. (Żywe oklaski.)

Ks. K o b l e r przemówił imieniem słowieńskich stowarzyszeń oświatowych, poczem przemawiał redaktor „S ł o w i e n c a” I w a n S t e f e imieniem Rady miasta Lublany i dziennikarstwa słowieńskiego i I w a n K r e g a r (im. Izby handlowej w Lublanie). P. J e l o c z n i k imieniem „O r ł ó w” (Sokołów) słowieńskich, wskazał, że dzień dzisiejszy łączy polskiego Sokoła ze słowieńskim Orłem — do boju. Po przemowie dr L u b e c k i e g o zabrał głos p. M a s z i c z z Lublany (im. stow. akad. „Danica”), poczem p. B a r t o s z z Pragi wypowiedział słowa pozdrowienia od katolickiej czeskiej Ligi akademickiej. Przemawiali jeszcze włościanie R y s a k z Łoniowy i R y n i e w i c z z Niedźwiedzia, wreszcie akademik M i k u ł o w s k i imieniem „P o l o n i i”.

Telegramy.

P. Jasiński odczytał cały szereg depesz, które nadeszły na ręce komitetu. Telegrafował przedewszystkiem pos. Susterszic, wyrażając żal, że przybyć nie może i życząc jak najlepszych rezultatów ze zbliżenia polsko-słowieńskiego. Dalej nadesłali depesze: ks. biskup Bandurski, ks. Czartoryski, prof. Wicherkiewicz, ks. Lubomirska, ks. Piątkiewicz, redaktor dr Ostaszewski-Barański, Czytelnia katolicka we Lwowie i w. i. Nadeszło także sporo depesz od rozmaitych instytucyj z Lublany i z Krainy.

Referaty.

Z kolei dr K o n e c z n y wygłosił rzecz p. t. „O dzisiejszym stanie słowianofilstwa w Polsce”. Niezwykle jasne ujęcie tematu wzbudziło znaczne zainteresowanie dla wykładu, który autor z pewnością ogłosi w „Świecie Słowiańskim” lub w oddzielnej odbitce.

Wykład o „O r g a n i z a c y a c h s ł o w i e ń s k i c h” wygłosił następnie ks. L a m p e. Mamy tylko chłopca — mówił — i z niego wszystko robimy. Główne usiłowania nasze skierowane są w tym kierunku, aby tępić wszelki analfabetyzm. To też, czego nam państwo nie da, to sami wytworzyć i zdobyć musimy. W każdej parafii zakładamy towarzystwa, kształcące młodzież, co niedzielę urządzamy odczyty i wykłady. To są nasze uniwersytety ludowe. Budzimy umysły, a potem już lekko idzie narodowa praca. Organizujemy mały kapitał i mamy autonomiczne kasy włościańskie, chłop ma otwarty kredyt. Mamy setki tysięcy emigrantów. ale i oni w organizacyi

zostają, inaczej odpadliby i zginęli. Również organizują Słowienicy inne stany i w tym kierunku doprowadzili do nadzwyczajnych rezultatów.

Taką by'a myśl przewodnią prelekcji ks. Lampego, którą zebrani nagrodzili hucznymi oklaskami. Przewodniczący prof. Z d z i e c h o w s k i zamknął następnie zgromadzenie, poczem goście Słowienicy udali się na święcone „Koła mieszczańskiego“, proszeni przez wysłaną na zgromadzenie delegację Koła.

Bankiet.

Wieczorem w sali restauracji hotelu Saskiego odbyło się przyjęcie na cześć gości. Na pierwszym miejscu zasiadł prezydent L e o, około którego z obu stron siedzieli marszałek Suklje i wicemarszałek ks. Lampe. Dalej zasiedli ks. Lenard, naczelnik Sokoła słowieńskiego Jelocznik, delegat miasta Lublany Jan Kregar, redaktor „Słowienca“ Stefe, ks. dziekan Kobler i inni goście nasi, wśród przedstawicieli naszego uniwersytetu (prof. Morawski, Cybulski, Straszewski), duchowieństwa (ks. Caputa, ks. gwardyan Janicki), dziennikarstwa (dr. Beaupré, dr. Gargas, Konopiński, Karcz, Dąbrowski, Chmurkowski i i.), posłów (Federowicz, Petelenz), przedstawicieli innych zawodów (prez. Turski, dyr. Armołowicz, inżynier Żeleński, dr Stafiej).

Szereg toastów na cześć gości rozpoczął prezydent L e o. Odpowiedział w pięknych słowach marszałek S u k l j e, podnosząc, że posłowie obu narodów w parlamencie już się dobrze poznali, ale narody jeszcze nie. To musi nastąpić. Słowienicy pragną, aby ich młodzież kształciła się v Krakowie, Polacy powinni zatrzymywać się na ziemi słowieńskiej. Mowca wnosi toast na wspólną pracę posłów obu narodów dla ich dobra i wolności. (Huczne oklaski.)

Przemówił potem prof. Z d z i e c h o w s k i, wyrażając podziw dla zapалу Słowienców do pracy społecznej. Polacy pójda z nimi razem, bo witają w nich spadkobierców tych myśli, które ożywiały wielkiego biskupa ks. Strossmayera, gdy kładł podwaliny pod przyszłą kulturę południowych Słowian.

Ks. L a m p e mówił po polsku i piękny swój toast wzniósł na cześć uniwersytetu Jagiellońskiego. W porywających słowach odpowiedział prof. M o r a w s k i, wskazując, że nigdy na zebraniach w Polsce nie zabrzmiała hakatystyczna. Polacy mają sumienie czyste, nigdy nikogo nie skrzywdzili. W ostatnich czasach wiele mówiono u nas o kursach słowieńskich w uniwersytecie Jagiellońskim. Polacy popierają tę myśl, aczkolwiek całem sercem życzą Słowiencom własnego uniwersytetu w Lublanie. (Oklaski.) Wskazawszy na wspólnego wroga, którego mają tak Słowienicy, jak Polacy, wychylił mowca kielich na cześć wspólnej pracy i solidarności. (Huczne oklaski.)

Profesor Jan M a g i e r a przemówił po słowieńsku. Wspomniał o wrażeniach, jakich doznał w obcowaniu ze Słowienkami od jubileuszu wszechnicy Jagiellońskiej. Słowienicy, to ludzie prawi, szczerzy i spokojni, a ich przedstawicieli cenić należy wysoko jako mężów, tak dzielnie pracujących dla ludu i dla włościństwa. Pijąc na zdrowie „ludzi dobrej woli“, zakończył pieśnią Preszerna: „Zdravljica“ (żywe oklaski).

Przemawiali następnie profesor S t r a s z e w s k i, inżynier Ż e l e ń s k i (na cześć duchowieństwa słowieńskiego), ks. K o b l a r (na cześć duchowieństwa polskiego), dr Koneczny (na cześć Czechów), poczem ks. L e n a r d w mowie, wygłoszonej dobrą polszczyzną, określił jasno słosunek Słowienców do Rosyi. Partya nasza nie uznaje ani panslawizmu, ani neoslawizmu. Gdy mowca był w Warszawie w chwili, gdy powstał ruch neosłowiański, który

wszystkich tam porwał, znalazł się mowca w odosobnieniu wraz z frondą narodowo-demokratyczną i redakcją „Gońca“ i czekał, aby Polacy otrzęźwili (wesołość i oklaski). Tak się stało. Jak p. Dmowski mówi, że jest słowianofilem bez zastrzeżeń, tak Słowienicy są polonofilami bez zastrzeżeń (oklaski), ni dla jakichś swoich korzyści, lecz z powodu miłości do narodu polskiego. Wzmocnienie się narodu polskiego leży zresztą także w interesie Słowienców, którzy stoją na gruncie austriackim, na gruncie kultury zachodnio europejskiej. Mowca wznosi toast na cześć narodu polskiego (oklaski).

Redaktor B e a u p r é wypowiedział toast na cześć prasy słowieńskiej w ręce redaktora „Słowieńca“ p. Stefego, który zawsze uczciwie ocenie stosunki polskie.

Redaktor S t e f e w pięknej przemowie wnosi toast na cześć niewiast polskich.

Prezes T u r s k i pił na cześć sokołów słowieńskich, naczelnik „Orłów“ słowieńskich J e l o c z n i k na rzecz wspólnych zadań sokolstwa obu narodów. P. B a r t o s z z Pragi pięknie przemówił w odpowiedzi na toast na cześć Czechów. Szereg toastów zakończyli O. O. gwardyan J a n i c k i na cześć komitetu w ręce p. Jasińskiego, urządzającego zjazd i ks. C a p u t a na temat „Kochajmy się“.

Uczta zakończyła się odczytaniem nadeszłych jeszcze depesz po godzinie 11.

===== BESÍDKA. =====

R. HELENA:

Byl māj — a bělostí prokvétal hloh.

Chudobná krajinka pod horami.

Pod štíhlými topoly za vesnicí krčí se zahrňdlá chatrč s dřavou střechou, mlstý bujným mechem a hromotřeskem zarůstající. Kolem dokola obložena jest pestře srovnanou hromadou rozštípaného dříví a kletí, z něhož prokukává či kaboní se malounké okénko s jednou papírovou a třemi skleněnými tabulkami. Kaboní se to okénko chudobné, a má proč. — Celá krajina kolem jest tak májově krásná, mladá, bujná, veselá, hýřící, plná jemných parfumů, jen ono samo i v své blízkosti vidí největší chudobu, největší skrovnost, největší opuštěnost a — neštěstí. Jest jako výsměšným úšklebkem té májově krásné, velebné Boží přírodě. —

A ona přioděla se tu v největší krásu a bohatství a pána svého, vyvrcholení své, člověka, jakoby odkopla.

Nechává jej zde, za tím nuzným okénkem hynouti a prožívat i patřiti na hrozné divadlo . . .

Po poledni. Paprsky sluneční prokrádají se do chudé jizby a osvěcují skrovně dvě postavy: starý, poloslepý muž sedí na rozházeném, cáry pokrytém lůžku, syn ubožák, němý a pomatený s divně zkrouceným tělem, sedí před otcem a náhle se zvedá.

„Tak, — tak, — běž už —, běž . . . Chleba už není, není, — ale přines, tam z vesnice, — dobří lidé. Pán Bůh . . .“ nedořekl stařec a opět si ulehl.

Syn bolestně zkřivil tvář divokého a blbého výrazu, zakývnul hlavou nahoru a dolů, a z úst vydraly se mu nesouvislé, skoro zvířecí zvuky . .

Vzal šátek svázaný v uzlík, na hlavu dal si pomačkaný a klobouku nepodobný „klobouk“ a za zapraštění dveří opouštěl jizbu

* * *

„Jurko, poskoč, Jurko, poskoč, poskoč!“ zaléhá z vesnice křik rozpustilých děcek a výrostků.

„Poskoč, sice . . .!“ — a jeden z výrostků hází kamenem po hloupém ubožákovi.

Stěží se ráně vyhnul.

Ale již letí kámen druhý, třetí . . .

Zraněný ve tváři ubožák uhýbá se na vysokou lávku vedoucí přes říčku.

Děti jej však pronásledují dále ve své dětské vášni a již zamezily mu přechod přes lávku i s druhé strany.

Do krve uštváný nešťastník nemůže se hnouti ani sem ani tam. Tvář jeho nabyla výrazu strašného. Největší zoufalost s hrůzou, bolest nezměrná a opuštěnost, — slovem neštěstí, jaké prožívá člověk nejvýš nešťastný, zračilo se v ní.

Děsný vzlykot, spíše skřek, vydral se mu z bolestí krutě sevřeného hrdla a potoky slz, proudící z hluboce zapadlých očí směsovaly se, padající s krůpěmi temné krve.

Ale ani tu vášeň dětská nespočinula. Dorážejí na bránícího se ubožáka, tahají ho za nuzný oděv, vyrvou mu uzlík — se dvěma skývami černého chleba — a posměšně jej zvedajíce, volají na ubožáka: „Jurko, poskoč, poskoč . . .!“

Náhle křik ustal a děti zděšeně prchají. Otevřely se jim v hrůze oči, ale pozdě .

Za chvíli vytahovali vesničané z hlubin vodních tělo na smrt uštváného ubožáka. Nešťastným se narodil, v neštěstí žil a nešťastně skončil své nešťastné žití . . .

A za vesnicí, pod štíhlými topoly v nizoučké chatrči, malým okénkem marně vyhlížel nešťastný staříčkův otec svého nešťastného ubohého syna .

* * *

Byl máj a bělostí prokvétal hloh . . . a divoká vůně jeho ztrácela se v omamujících parfumech jarní májové přírody

L. NEUMANN:

Z doby probuzení.

(Črta ze studentského života).

Třebízský kantor „na Jejkově“, Soukup byl zároveň regenschorim u kapucínů. V týdnu pilně cvičil se svými žáčky, aby v neděli zpívali v kostele „na velké.“ Páter František, vikář a spolu i novicmistr velmi často dlíval při té příležitosti na kruchtě a bedlivě pozoroval mladé zpěváky. Viděl-li u některého vlohy a chut k učení poradil se s rodiči, jestli by nechtěli z něho mítí studenta a když souhlasili, pak začal hoch k němu chodit do učení. Nejprve učili se německé grammatice, později také ještě latinské. Však nechodili k P. Františkovi jen chudáci, ale i vrchnostenské synky učil „v literárním umění“ a připravoval ke studiím na latinských školách.

Pan vikář byl velmi přísný, hroši se u něho musili učit a proto také slo-
žili přijímací zkoušku bez velikých obtíží. Tak se jeho zásluhou stalo, že v roce
1815 měla již Třebíč několik chytrých jonáků na studiích. Někteří z nich stojí
skutečně za povšimnutí.

Byl to mladý filosof brněnský Pleskač, Chmela, který studoval na vysokém
učení v Praze, s nímž občas zavítali do Třebíče jeho kolegové Klicpera a Tu-
rinský. Ona bydlili u Chmelů. Ti měli chaloupku, před níž bylo několik švest-
kových stromů. V jejich stínu se mladí přátelé nejraději scházivali a o závod po-
jídali chutné ovoce. Zavítal-li některý mladší kolega mezi ně, tu mu podávali
sívky „na slaměnce lískami okrášlené k uctění s chvalořečí.“ Rozumí se samo
sebou, že bývalo pod švestkami veselo. Ještě po dlouhých letech roztouženě
vzpomíná poslední člen oné skupiny: „Bývaly to hody, které lahůdky boháčů
dalece upřímnými radovánkami převyšovaly.“

Než i věci vážné měly tam místa dosti. Nabytí vědomostí, aby mohli národ
vzdělávati a buditi, to byl jejich ideál. Obzvláště Klicpera rád o této povinnosti
studentů mluvil. V Praze prý působí mnoho profesorů nadšených pro vlast,
proto nechť jdou tam na studie, aby se stali uvědomělými Čechy a pracovníky
na poli národním. Říkali někteří, že by rádi šli, ale namítali, že jest v Praze pro
ně příliš drahé, rodiče nemohli by je pro velikou vzdálenost podporovati ve vý-
živě. Naproti tomu odporovaly jim zkušenosti. Vždyť mladý, příčinnivý student
může všude najíti podpory, i v Praze jsou kapucíni, kteří denně rozdávají dobrou
živnou polévku a kdyby měli někdy nedostatek, vždyť mladý žaloudek — všechno
snese — pro budoucí blaho.

V takovýchto hovorech trávili prázdninová odpůldne. Na večer se schází-
vali u pekaře Podrtů, či jak trebičtí říkali „u Profantů“. Tam se nalévalo
„z domu“, veřejný hostinec to nebyl. Jinam nechodili a z jaké ideální příčiny!
Všichni, zvláště Chmela naslouchali s velikou zálibou národním písním. „U Pro-
fantů“ měli dcerku, která znala kde jakou písničku a kdykoliv studenti zaslechli
nějakou novou, optali se večer Podrtovic panenky a ona jim ji zajisté dovedla
zazpívati.

„Jedenkrát,“ tak píše starý pamětník, „dceruška zpívala zajímavou píseň
matky nad kolébkou dítěte — Nynej — a Chmela byl až k slzi pohnutý — a
obrátil se ke mně: „Ach, jak krásná je ta řeč mateřská, jak jemné se v ní city
srdce vydávají a přece od vlastenců nepoznána a neznána jest — tak utěšené
ovoce tento mateřský stromek nese a přece ho žádný pěstovat nechce. Co pak
ty tomu říkáš a o tom soudíš, rodáku trebičský — odrodilý Brněne?“ Na tuto
důtku jsem odpověděl: „Uznávám s tebou krásu a spanilost ovšem — ale co
platná obchodníku látka krásná a spanilá, když ji na žádném trhu odbyť nemůže
a při tom ve všem obchodu hyne.“ „Máš sice dobře pro to okamžení, ale
přijde čas, že se pravá cena pozná, hledaná bude napotom a obchod-
níka obohatí.“

Tak se u Podrtů rokovalo o budoucnosti a snělo o budoucím blahu. Než
ěm snům nastal brzy konec, trebičtí studiosové volili si povolání. Jeden dal se
věmmluviti Klicperou a šel do Prahy. Pleskač vstoupil v Brně do semináře. Ro-
vešli se věrní druhové do světa a všichni osvědčili se jako horliví obránci naší
mluvy „krásné a spanilé“.

Klicpera stal se svými hrami Nestorem české činohry, Chmela horlivě
bíral pověsti a překládal, Turinský se zálibou obíral se s Musami a Pleskač?
ikoro půl sta let šířil uvědomění v zapadlém horském městečku Olešnici.
byl nejstarším a také posledním členem oné skupiny. Již přes třicet let dřímá
nen stařeček věčný sen uprostřed svých farníků. Nad hrobem jeho se zvedá
ocha slavně vzkříšeného Spasitele, která nám připomíná vzkříšení našeho ná-
oda, o které i oněch několik studentů získalo si zásluh velikých.

Věstník slovanský.

Dr. JOSEF VINAŘ:

Sjednocení Slovanů.

(Příspěvek k otázce slovanské.)

Naše snahy, nesoucí se za spojením národů slovanských mají za účel kulturní jednotu těchto národů. Je to ideál budoucnosti, ke kterému jest ještě cesta dlouhá, namáhavá. Nic nevadí, že ještě mnoho schází k jeho dosažení; blaze národu, blaze mládeži, která za velikým cílem pracuje; neboť historie učí, že generace, které po velikém cíli se namáhaly, vždycky bývaly zdatnější než ty, které přišly na svět, když cíle bylo již dosaženo.

Vykonati veliké věci, na to nestačí jenom nadšení a dobrá vůle; k tomu třeba také promyšleného plánu, který určuje, čeho se domáhati nejprve, jak po stupních třeba postupovati od bližšího ke vzdálenějšímu. A zajisté i v otázce slovanské vzájemnosti jsou etapy, jsou stupně, kterých možno dostoupiti snáze a od nich potom postupovati k dalším.

Naše bolavá stránka jest nedostatek společné řeči dorozumívací. Slované se sejdou nebo sjedou a nerozumějí si, pak si třeba vypomáhají neslavně němčinou. To jest smutné. Kterak chceme, aby němčina v soustátí naší obývaném sestoupila se svého dominujícího místa, když sami ji k tomu pomáháme?

Z toho tedy vyplývá povinnost, abychom se učili jazykům slovanským. Ano, to jest čestná povinnost, a každý student měl by se zavázati, že za svého pobytu na vysokých školách se naučí aspoň jednomu slovanskému jazyku. Ale tím bychom ještě všeobecného dorozumění nedosáhli, neboť máme v našem soustátí Čechoslovany, Poláky, Rusíny, Slovince, Srbochorvaty, tedy patero jazyků.

Máme se tedy učit dvěma, třem jazykům? Těžká to úloha, povážíme-li, že paměť studentova jest již obtěžkána jazyky klassickými nebo francouzštinou a nezbytnou němčinou. Proto nutno do studia slovanských jazyků zavést

system. Navrhlo se: učme se všichni rusky; ruština jest ze slovanských jazyků nejrozšířenější, ona budiž nám sprostředkovacím jazykem.

Návrh jest zajisté dobrý, a kdyby se uskutečnil, bylo by po bolesti. Jak ale věci u nás znám, myslím, že se tak hned neuskuteční. Ve skutečnosti bylo a jest u nás málo lidí, kteří se rusky učí, ještě méně těch, kteří rusky umí. Snad se zdá ruština našim lidem těžkou, snad zaráží nezvyklost písma. I to padá na váhu, že velkoruština v tomto soustátí není zastoupena a že chybí přímý styk s Rusy.

Potřebujeme u nás řeč, kterou by se dorozumívali studenti, kteří se sejdou na vysokých školách z rozličných zemí, kterou by se umlouvali poslanci na říšské radě, intelligence na sjezdech. Ta řeč má nabýti státního významu, pomoci Slovanům k tomu, aby ku právu přišla jejich číselná většina, která sice v theorii existuje, ale právě pro naši nesjednocenost ku platnosti přijíti nemůže.

Představuji si rozřešení otázky takto: Každý Slovan nechť zná dva jazyky slovanské: svůj mateřský a ještě jeden. Budiž jeden jazyk slovanský v Rakousko-Uhersku určen za sprostředkovací; všichni Slované budou se učití tomu jazyku, za to pak synové toho národa „vyvoleného“ budou se učití jednomu nebo druhému jazyku slovanskému dle vlastní volby. Řekněme, že bychom si zvolili za takový jazyk dorozumívací polštinu. Čech, Slovínec, Charvát, Rusín učili by se polsky, za to by se Poláci učili na odvetu buď česky, slovinsky atd. Tím bychom si pak rozuměli úplně, a ten cíl byl by dosažitelný při dohodě všech, při dobré vůli každého.

Jest ovšem otázka, který jazyk má to býti.

V tom musí rozhodovati zájmy praktické. Budiž k tomu zvolen jazyk pokud možná rozšířený s bohatou literaturou krásnou i vědeckou, jazyk národu, který má vysoké školy, divadla a pod.

Tím se již otázka stává jednodušší.

Stojím na stanovisku naprosté rovnoprávnosti všech slovanských jazyků, miluji všechny slovanské národy stejně, nechci, aby v mých slovech někdo hledal odstrkování toho neb onoho národa.

Slovinci a Malorusové, bohužel, dosud vysokých škol nemají. Chorvatština hodila by se ve mnohém ohledu za jazyk dorozumívací. Je to jazyk bohatý, velmi vhodný k utváření nových výrazů, jazyk rozšířený v obou polovinách říše, sahající hluboko na Balkán. Škoda, že Chorvatům a Srbům schází ještě lékařská fakulta, tudíž také semeníště pro vývoj odborné literatury lékařské. Také na poli divadla nemohou se měřiti s Poláky a Čechy.

Zbývalo by rozhodnouti se mezi polštinou a češtinou.

Výhody polštiny jsou:

1. Rozšířenost oblasti jazykové ve třech velikých říších.
2. Velmi bohatá literatura básnická i vědecká.
3. Dvě úplné university, školy technické, divadla atd.

Výhody češtiny:

1. Čechové reprezentují ze Slovanů obývajících rakousko-uherské soustátí největší počet.
2. Jsou sporadicky rozšířeni i za hranicemi zemí koruny české po celém soustátí i v cizině.
3. Vyspělá literatura vědecká, bohatá literatura krásná.
4. Jedna universita, dvě vysoké školy technické.

Důležitá jest i ta okolnost, že Čechové stojí všem slovanským národům stejně blízko a se žádným nejsou zneprátení.

Navrhl jsem otázku; nechci jí sám rozřešiti, ale prosím důtklivě každého čtenáře, aby o ní přemýšlel, a s jinými lidmi dobré vůle o ní rozmlouval, prosím studentstvo, aby o té věci se dohodlo na svých schůzích a sjezdech,

kterých se účastní zástupcové rozličných národů slovanských. Že věc stojí za námahu, o tom není pochyby; ať bude zvolen ten neb onen jazyk slovanský, bude to znamenati vítězství slovanské věci, tím ihned vystoupí Slovanstvo jako celek, jako majorita; ta řeč zatlačí nutně němčinu na to místo zpět, které jí patří. Má býti zvolen jazyk jeden, ostatní národové musí míti trochu sebezapření a podrobiti se tomu. Nestojí-li to za ten drobet sebezapření, kynou-li výhody tak veliké? Zajisté každý spíše podvolí se bratru než cizinci, který nás všecky stejnou měrou nenávidí.

Nezapomínejme, že by věc měla také veliké důsledky hospodářské. Umožnila by menším větvím slovanským, aby používaly bohatší literatury jiného slovanského národu a nebyly nuceny sahati k německým knihám.

Cíl je tedy vytčen; cíl veliký, skvělý, cíl dosažitelný. Studentstvo jest v první řadě povoláno raziti k němu cestu. Proto buď naším heslem: „Dohodou k jednotě!“

STAŠEK BOHUMIL

Idea vzájemnosti slovanské.

Sny pěvců o „Slávy dceři“ a korábu „Slavie“ zdá se, že se realizují. Původní fantastické názory o vzájemnosti Slovanstva nabývají vždy konkrétnějších tvarů. Příčinou toho jest, že všechny lepší duše v Slovanstvu poznávají, že dosavadní autogonismus kmenů slovanských je neudržitelný, i hledají cesty a prostředky, jimiž by se dalo vzájemné nedorozumění odstraniti.

V poslední době bylo to zvláště heslo „neoslavismu“, jež vzbudilo pozornost u horlitelů o vzájemnost slovanskou. Jest ještě v živé paměti způsob, jakým zrodilo se na sjezdu pražském toto nejmladší dítě ideje vzájemnosti slovanské. Přátelé Slovanstva očekávali mnoho od tohoto nového hnutí mezi kulturními pracovníky národů slovanských, ale — bohužel — že i tato idea nedošla dále než k vzletným řečím, umělým frasím a fantastickým názorům. Návrhy, jež tu byly proneseny, svědčily sice o nadšených plánech novoslovanů, ale nedostávalo se jim praktičnosti a možnosti brzké realizace.

Tak na příklad dáno heslo: „S l o v a n s k á b a n k a!“ — Zcela dobře, Kéž by tu již byla! Ale napřed musíme my, rakouští Slované, uplatniti svůj vliv v peněžnictví rakouského státu. V posledních delegacích bylo slyšeti od slovanských delegátů o té věci divné řeči. Jen zodpovězme si otázku: Jak disponujeme s rakousko-uherskou bankou? Jaký vliv máme na železnici? A na železniční kapitál? V čí rukou jest velkoobchod? Komu náleží velkopřemysl? A co obilní a vůbec hospodářské trhy?

Jsou to bolavá místa našeho hospodářského života, proto o nich nemluvíme a zabýváme se raději fantastickými plány, jako jest slovanská banka nebo slovanský kapitál.

Bylo též od novoslovanů vydáno heslo: V ý m ě n a s t u d u j í c í c h n a s l o v a n s k ý c h u n i v e r s i t á c h. Velmi dobře! Ale opět ti novoslované zapomněli, že studenti nemohou se dříve navštěvovati, dokud si nebudou rozuměti. Proto měli si novoslované napřed slíbiti, že se přičiní, aby aspoň na středních a vysokých školách se vyučovalo slovanským jazykům. Vhodná příležitost dána několikrát, zvláště, když před nějakou dobou vláda svolala

anketu, aby na základě jejím upravila nedostatky středního školství. Než čeští naši experti, kteří byli povoláni o reformě se vyjádřiti, ačkoliv dělají před veřejností horlivé stoupence ideje slovanské, neměli slova uznání pro zavedení jazyků slovanských do našich škol, ačkoliv autority ve školství i filologii uznané již dříve na tuto bolest naší školy poukazovaly. Také poslanci na vládu nenaléhají a tak budou i nadále vycházeti z našich českých škol proudy intelligence, neznající ani písmen, které užívá převeliká většina Slovanů.

Stejně neupřímným jest jiné heslo novoslovanů: V z á j e m n é n á v š t ě v y z e m ě d ě l c ů. Přejeme ze srdce našim českým agrárikům jejich exkurse do slovanských zemí, ale jejich nadšení pro bratry Slovany jest z větší části neupřímné a farisejské. Jest známo, jak agráři nemile nesou dovoz dobytka z Haliče, z Charvátska a z Bosny, a kdyby mohli, na hranicích těch zemí postavili by hráz, jmenovitě proti dobytku jejich. Sě Srbskem se smlouva obchodní stále rozbíjela a to také pouze pro odpor agrárních vůdců a naši čeští agráři tak šli s německými a maďarskými v sevřeném šiku, jakoby se nejednalo ani o stát slovanský, který k nám Čechům pohlíží s láskou a pýchou. Smlouva před rokem se Srbskem uzavřená, nedává mu ani tolik, co mělo dříve před r. 1906, ani co mělo zatím smlouvou z r. 1908 zaručeno. To vše z ohledu na bratry slovanské — agráři. Slib v r. 1909 daný zahraničním ministerstvem, že se Rakousko Srbsku odvděčí, zůstává nesplněn.

Hle, tu jest vděčné pole, na němž se novoslované měli nejdříve domluvit. Sice raději pro všechno na světě přestaňme o slovanské vzájemnosti mluvit, abychom se déle před celým světem neblamovali.

Než my, katolíci, chováme ještě z jiné příčiny nedůvěru k novoslovanství.

Na dosavadních sjezdech a konferencích neoslavistů mluvilo se skoro více o pokroku, humanitě a jiných heslech, než o novoslovanství. Vznikla polemika mezi listy, zvláště ruskými. Vycházelo z ní stále více na jevo, že novoslovanství jest jen značka, pod níž se skrývá směr, k němuž se dává popud ze zednářských lóží.

V tomto přesvědčení utvrdil nás ještě realistický „Čas“, jenž charakterisoval neoslavismus těmito slovy: „Novoslovanství je hnutí, založené na revolučních heslech rovnosti, volnosti a bratrství.“

Jakým způsobem chápe hesla ta každá revoluce, toho poučný doklad podává jejich průběh.

Což tedy není divu, jestliže pro takovéto novoslovanství není ani nikde nadšení a že zájem o ně chladne. Pochybujeme vůbec, že na revolučních heslech by bylo možno založiti veliké dílo lásky, jakým jest smíření národů slovanských. Bylo to zřejmo již při prvních obtěžkavacích zkouškách neoslavismu, totiž při annexi Bosny a Hercegoviny a zvláště ve sporu rusko-polském. Po všech těch nadšených řečech v Čechách, v Rusku a Polsku docházejí zprávy o stálé persekuci Poláků se strany ruských úřadů.

My, rakouští Slované, musíme především uplatniti svůj vliv v Rakousku, abychom nebyli v tomto státě neustále odstrkovaným elementem. Za tou příčinou postavili někteří vlastenci heslo: „Austroslavismus“, jehož cílem by bylo sjednocení a uplatnění všech Slovanů v Rakousku, a to ne v dnešním znetvořeném, roztrhaném a nesvorném Rakousku, ale ve velikém, sjednoceném a mocném státě rakouském. Zcela po příkladu Německa, kde samostatné Vírtembersko, Bavorsko, Sasko atd. není jinak na závalu velikému, sjednocenému Německu.

Slovanů je v naší říši početná většina nad ostatními národy a proto mají v této říši velikou budoucnost, ale ovšem musí býti vedeni jinými lidmi než jest dr. Kramář, professor Masaryk nebo Udržal, a pak musí již jedenkrát přestat mezi Slovany bratrovražedný boj protináboženský. Největším nepřítelem ideje vzájemnosti Slovanů, jejich uplatnění a vzájemného dorozumění jest boj proti náboženství. Je toho dokladem rozervanost politických stran dnešních v Německu, ve Francii a především u nás v Rakousku, a že těžiště všech sporů mezi politickými stranami vězí v různém pojmání náboženské otázky.

Odtud jsme toho nezvratného přesvědčení, že Slované jen tehdy se sblíží kulturně, politicky a hospodářsky, až se sjednotí nábožensky. Bystrý a veliký papež Lev XIII. svou encyklikou „Grande munus“ o sv. Cyrillu a Methodu a jich významu pro sblížení Slovanstva ukázal k tomu cestu. Až se slovanská intelligence probere ze své lhostejnosti náboženské a překoná náboženský nihilismus, pak i význam sjednocení Slovanstva pochopí. Pak se nestane, co se stalo před nedávnem, když bojovník za slovanskou vzájemnost, pokrokařský „Cas“, veřejně prohlašoval, že katolickým bratřím našim Slovincům, kteří v Praze na studiích dlí, mají obyvatelé pražští odepřítí své pohostinství, pouze proto, že jsou katolíci.

Proto ještě jednou opakujeme své tvrzení: dokud nesjednotí se Slované nábožensky, nesjednotí se ani kulturně, ani hospodářsky, ani politicky. Jen na půdě náboženského sjednocení rozkvetne lípa slovanská a květem a vůní svou oblaží svět.

===== Věstník vysokoškolský. =====

Valná hromada České Ligy Akademické

konala se v neděli dne 14. května t. r. za četného účastenství hostů: Msgr. Th. a Ph. Dr. Fr. Kordače, MUDr. Vinaře, plukov. lékaře, P. Skařela T. J., P. Kubička T. J., Jakubáše, předsedy Serbovky seniorů, prof. Fr. Drobného, Ing. J. Sedláka, dr. J. Hronka atd. a četného členstva. Pozdravné a omluvné dopisy zaslali: J. Exc. hrabě Vojtěch Schönborn, Ing. Bitnar, redaktor „Meditací“, P. Eisner T. J., kandidáti učitelství v Bubenči atd.

Osvědčený přítel studentského hnutí Msgr. prof. dr. Kordač byl za nadšeného souhlasu všech přítomných zvolen čestným předsedou valné hromady. Bez hluku, úplně tiše oslavili jsme jubileum pětiletého trvání spolku. Před pěti lety pod ochranou stráže konala se ustavující valná hromada; kde kdo z pokrokových našich přátel přál nezištně mladému spolku brzký zánik, a hle! ~~Pět let~~ uplynulo, a dnes tu stojí náš katolický studentský spolek vnitřně upevněn, skonsolidován, má za sebou kus tiché, pozitivní práce.

Kdo alespoň poněkud jest zasvěcen do historie spolku, užasne vskutku, že spolek nejen dosud existuje, ale i nad tím, jak za krajně nepříznivých okolností vzmohl se na spolek, který dobyl si dnes respektu na všech stranách, který oproti jiným spolkům studentským, krajinským i nekrajinským uhájil si čestné místo, nevyrovňuje se snad některému počtem členstva, daleko však převyšuje jej kvalitou své práce, silou svých ideí a ohněm mladistvého, studentského zápalu.

Dnes má spolek obsáhlé místnosti v kolleji Arnošta z Pardubic. Budiž za to dík povolaným kruhům! Z místa na místo dříve se musil stěhovat, dostatečných místností neměl, členstvo veřejně insultováno, podpory mu od-pírány v studentských podpůrných institucích, vyhlášky schůzí na fakultách trhány, schránky roztloukány — a přece obstála Liga. Obstála, poněvadž idea, která oživuje a podnět k práci dává, jest zdravá, idea katolicismu, na niž spolek pevně a neohroženě stojí, nestydě se to vyznati nikde a před nikým, dala mu vnitřní síly k plodné a účinné práci. Dnes katolický student na universitě či technice veřejně se už hlásí k svému přesvědčení; Česká Liga Akademická za dobu svého trvání dobyla si toho respektu svým vy-stupováním, svým snažením i tím, že se nenalezl, kdo by ji před veřejností zkompromitoval. Bláto pomluv se jí nedotklo, spadlo zpět na ty, kdož jím vrhli; a posměšky, jimiž kdysi pokrokoví atheisté spolek častovali, ustaly — zbyl tu jen netajený vztek a nízká zášť k tomu, co se vypnulo ze vši nízkosti a plytkosti výše k světlu čistého zápalu mladých duší, k světlu sna-žení pro vše ušlechtilé a dobré.

To také shrnul ve svém proslovu odstupující předseda Ph. C. J. Bartoš. Dosti půdy již zkypřeno, ale stále dosti úhoru na všech stranách. Dnes, kdy spolek jest úplně zabezpečen, kdy setkávají se jeho snahy s poroz-uměním na všech stranách, bude se moci věnovati svým úkolům celou silou a se vši chutí. Bude nutno blíže připustit ony legie studentské, jež jsme si všude „Studentskou Hlídkou“ vychovali, k pražskému centru, o prázdninách založí se feriální kluby k soustavné práci kulturní, organizační a sociální, bude nutno vejít s naším lidem v nejužší styky ve smyslu zdravého demo-kratismu, který sice sestupuje i k tomu nejprostšímu z lidu, ale ne, aby ho ještě upevnil snad v jeho zlozvycích, vášních, nýbrž aby rozšířil duševní obzor jeho, ukázal mu nové, krásnější a radostnější perspektivy, ne aby mu dával okatě na jevo svoji duševní superioritu, nýbrž ho povznášel, umravňoval a zušlechťoval.

Vzpomenuto i materiálních podpor pro chudé studenty. Fama sice tvrdila, že katoličtí studenti jsou jen proto prý v katolickém spolku, poně-vadž z toho žijí, ale tvrdit tak už přestala; a přišel-li kdo mezi nás s po-dobnými intencemi, odešel brzy, brzičko a — hodně zklamán — — Poznal, že přišel mezi chudé, kteří sice nemají zlata pozemského, ale mají za to, co vyváží zlato i stříbro: chut k plodné práci a čestnému životu. A přece bude nutno starat se o podpůrný fond. Ne k nějakému zakupování, ale aby se pomohlo osvědčenému katolickému studentu, který si tu plně zaslouží a který s holýma rukama a napětím všech sil zápasí o skývu chleba. K realizaci myšlenky této není už daleko. Zemská rada katolíků českých ve shodě s Českou Ligou Akademickou přikročí v době nejbližší k řešení této otázky.

Jak již bylo řečeno, dobyla si Česká Liga Akademická plného respektu na všech stranách. A nebude snad nevhodným připomenouti, že obstála čestně i na parketách tanečních sálů. Její každoročně pořádané věnečky vzbudily jí značné sympathie i u pokolení, jemuž ani snad tolik neimponují kulturní snahy mladých hlav studentských, jako zběhlost v holdování bohyni Terpsychoře Dlužno dodati už k vůli úplnosti!

Valná hromada přijala také s bouřlivým souhlasem návrh, aby miláček moravského lidu Msgr. dr. Cyrill Stojan byl u příležitosti svých šedesáti-letých narozenin jmenován čestným členem spolku.

Úplněji a plastičtěji vynikne obraz spolkové práce z přiložené výroční zprávy. Bude jistě všemi přáteli studentského hnutí přijata se srdečnými sympathiemi.

Pch.

„Lípa,“ spolek českých katol. akademiků ve Vídni

konala 7. t. m. ustavující valnou hromadu. Již v sobotu sjížděli se delegáti kat. akad. spolků, v jejichž přátelském kroužku bylo nám dopřáno strávit několik příjemných chvil. V neděli zúčastnily se všechny zdejší slovanské akademické spolky společných služeb Božích na Rennwegu. Po prvé hostil ve svých zdeci český kostel ve Vídni korporativně se dostavivší český akad. spolek, který přišel aby čerpal posily k nastávající práci. Jako když slunce po neúprosném boji protrhne mraky a leje první proud jarních paprsků, tak vyjasnila se tvář mnohých když uprostřed millionového, pro nás tak neblahého města zazněly s kůru zvuky českého sboru. A když lid zapěl „Tisíckrát pozdr“ tu zapomněli jsme úplně že jsme na horké půdě vídeňské.

Slavnostní večírek, jenž konal se v „Hotel de France“, poctili svou přítomností mimo zástupce akademických katolických soc. a křesť. spolků: V. P. Karel hrabě Seilern, JUDr. J. Lenoč, řed. Frint. Dr. L. Dvořák, Dr. Pražák, Dr. J. Svoboda atd. Pozdravné telegramy a přípisy zaslali: J. Ex. N. Pavel hr. Huyn Msgr. Dr. Ant. Stojan, Msgr. Dr. F. Kordač, Prof. Dr. J. Sýkora, P. Odstrčilík, superior T. J., Dr. Josef Čihák, vicerektor koll. Arn. z P. Ing., A. Roštlapil, řed. st. drah řed. Kadlčák, řed. J. Mezírka, Theol. Pavelka, Ing. C. Horký za Spolek č. k. akademiků v Brně, bohoslovci král. hradečtí, brněnští, olomoučtí, a „Dan“ v Praze

Předseda „Lípy“ koll. Smýkal zahájiv a pozdraviv P. T. hosty, rozvíj program spolkový. P. A. Jemelka T. J. líčí ve své pěkné obrazné mluvě vývoj potřeby a nedostatky česk. národa. Vystupují mnozí, kteří hledí, aby národ do rozkvětu přivedli. Dle toho, v čem kdo vidí blaho, připravuje prostředky k vyhlášení. Velcí mužové sv. Cyrill a Methoděj pojali také vznešenou ideu povznést národ. Oni ideu tu uskutečnili, protože to byli mužové svatí. — Největší boje, jež kdy v lidstvu budou svedeny, budou o statky národohospodářské. Blížíme se k době, kdy vítězí ne právo ale moc. Jen národ vzdělaný může hráti velikou úlohu v dějinách lidstva. Na spolek čeká veliká práce. Musíme znáti cíl a cestu. Idea sama bude si raziti cestu, je-li odleskem té vznešené idey, kterou přinesl syn Boží.

Phil. L. Sušník zdraví spolek za Slovanskou Ligu. Je to úspěch Ligy, že došlo k založení spolku. Nebyti Sl. Ligy, nebylo by ještě ani „Lípy“. Phil. Bartoš: Nový spolek čeká dvojí práce, menšinová a na poli slovanském. Přináší pozdrav České Ligy Akad. Pozdrav „Danice“ tlumočí JUC. Masič, pozdrav Hrvatski koll. Filjak. Jménem „Zarje“ Dr. Malhnerič: Jediné možným je sjednocení Slovanů na poli náboženském. Tisíce a tisíce lidu stojí dosud pod praporem křesťanským. P. Kostka přeje jménem Terciářů novému spolku hojně zdu. Kéž by „Lípa“. naše přijala včelky, které chtějí ssáti med. Ten dobrý, zdější lid potřebuje vůdců. Koll. Smolka („Polonia“): Poláci nezapomenou nikdy, že víru křesťanskou přinesli do Polska Češi. Co dosud je s námi pojí, je též názor světový. Kat. Poláci vždy půjdou svorně s kat. Čechy. P. Kabň vítá spolek při kroku do života na pole téměř bez hranic. Materialistický proud sahá ve Vídni až ke dnu. Spolek lidí nejvyšší žádoucí. Ke konci promluvili ještě Dr. Svoboda o poměrech mezi vídeňskými Čechy, koll. Trčka o významu a síle náboženství v životě národů, koll. Vičánek o organizaci studentské.

O příjemnou zábavu získali si zásluhy chorvatští tamburaši (členové Hrvatski), kteří svou, Jihoslovanům vlastní, hudbou upoutali v přestávkách veškeren zájem na sebe, jakož i pěvecký sbor z X. okr. jenž také nemálo ke zdu veškeru přispěl.

Docentura dějin církevního umění a architektury při bohosloveckém ústavě v Hradci Králové byla povolena c. k. ministerstvem kultu a vyučování. Přednášky, jimž vyhrazeny jsou 2 hodiny týdně, pojednávají: 1. O slozích antických od roku 3000 před Kristem, až do r. 260 po Kristu v Egyptě, Asii, Řecku, Itálii. 2. O slohu byzantském, románském, gotickém, renaissance, o baroku, rokoku a empiru. 3. O církevním umění od I.—V. století. 4. O křesťanských stavbách a uměleckých dílech v Čechách a na Moravě od doby sv. věrozvěstů našich Cyrilla a Methoda

až po naši dobu. 5. O církevním umění doby renaissanční. 6. O zákonech a nařízeních ministerských daných na záchranu umělecko-historických památek. 7. O zásadách liturgických a uměleckých vzhledem na úpravu katolických svatyní.

Katoličtí studenti v Bavorsku. Výbor katolických bavorských organizací studentských svolal schůzi všech odchovanců katolických škol, na niž bylo protestováno proti tvrzení, že odchovanci katolických škol se čím dále tím větším množstvím chýlí k volnomyšlenkářství.

===== Věstník středoškolský. =====

V. SÁDEK.

Naše otázka středoškolská.

Dávno už se u nás volá: ven s náboženstvím ze škol! Jedni se netají tím, že má to znamenati potření myšlenky a citu náboženského v letech, která jsou nejprůhodnější pro podvrácení každé autority, v letech prvního odboje, prvního kvasu mládí. Jiní zastírají se při tom dosti průhlednou rouškou, že prý je to jen na očistu náboženství, a že se úkol ten prostě přenechá církvím a rodinám, ale zamlčují při tom chytrácky, jak by se už dovedli o to postarati, aby se to vůbec znemožnilo: žáci mají oficiálního vyučování beztoho až po krk, nelze tedy trpět, aby mimo to ještě soukromým vyučováním byli okrádáni o čas, určený zábavě, zotavení a domácímu studiu. A kde a kdy by se mohlo toto soukromé vyučování díti? Po vyučování bylo by to nehygienické: nedostatek větrání a větší část roku při světle umělém.

A konečně, co chtějí ve školách? Soukromé korporace nechť si zaopatří pro soukromé vyučování soukromé ústavy! Stát ovšem by přirozeně si ponechal dozor, a tak by ti, kteří až dodnes s takovými obětmi vybudovali ústavy dnešní, mohli znova zakládat nové ústavy soukromé, aby je pak, až se probijí a vyspějí, samozvaní páni lacino a jednoduše konfiskovali ve prospěch těch, kteří na ně ani prstem nahnuli. Tak by snad právě ti, kteří nenalézají dosti slov, aby ukázali zdánlivou zbytečnost katolických ústavů, jež prozíraví katolíci s námahou začínají budovat — tak by snad právě oni s jízlivým posměškem nás odkazovali: postavte si, chcete-li mít! Věčné kolotání.

Jdou napřed dělníci, kteří z nepatrných začátků začínají s mravenčí pílí ohánět a budovat, aby za nimi přišli páni poroučet a brát, aby je vyhodili z jejich vlastních domů a vychloubali se cizími zásluhami. A oni mlčí, jdou a stavějí znova.

Spravedlnost! Není snad frappantnějšího dokladu pro tuto skutečnost než Francie, která prodělala už celý turnus, která po nedávné poměrně výluce náboženství ze škol má dnes už tolik škol soukromých, které svou návštěvou se stávají pomalu konkurrentem škol státních. Dá se ovšem zamlčovati a překrucovati tato skutečnost, ale smazati se nedá; ona jest nejlepším dokladem, kdo si přeje odluky a kdo školy a výchovy náboženské.

U nás ovšem zákony zaručují dosud náboženství ve školách. Nedalo se tak lehce pomýšlet na jejich zrušení, sáhlo se k jiné zbraní průpravné.

Na školách samých a zvláště na středních měl se k tomu vypěstovati materiál. Z učených úst bylo vrženo heslo o průměrném quintánu a jeho náboženství. Nikdo se nepozastavil nad tím, že heslo to, které se rychle a snadno šířilo, nebylo odůvodněno myšlenkovým, filosoficky přesvědčivým studiem a přemítáním, nikomu nevadilo, co pohodlné lehkomyšlnosti a povrchnosti se tím zavádí u jinochů, kteří svým mládím a temperamentem sami dosti k nim inklinují, nikdo nelekal se té ukvapenosti a bezuzdnosti, nebál se zploštění duševní úrovně, nebál se rozvratu, ani pessimismu, ani materialismu, kterým se zde otevřely brány.

A heslo se šířilo. Pomáhal mu v tom jistý směr dorostu professorského, učinily se z toho důsledky paedagogické, a pozitivismus měl býti vědeckým podkladem nového směru. A výsledky? — Jsou už dnes znatelné: zklamání, nářek, sebeobžaloby, hledání nových cest, tápání v nejistotě a lékařské prognosy, porady a opatření všech směrů ukazují zřejmě, že v nás cosi churaví. Začalo se hlásati vědění jako samospasitelné, jako by vědění samo šlechtilo, zapomnělo se šlechtění citu a hlavně na ucelený, neroztříštěný kult vůle, bez níž i vědění samo zůstává theoretickým, nepřechází ke skutkům — bez níž se ono samo stává nedosažitelným. Podkopal se jasný, ucelený názor světový, podkopala se mravní zásada a z ní plynoucí síla; s autoritou nejvyšší padaly pomalu i nižší, stávaly se břemenem, které se nerado a jen s donucením neslo, a mnohý z hlasatelů tohoto nového učení sám na sobě zakusil jeho trpkého ovoce — od svých žáků. Zdálo by se přece samozřejmým, že jako veřejná justice potřebuje celé soustavy jasných a určitých zákonů a předpisů, tak že by tím dokonalejšího vnitřního katechismu jakéhosi potřeboval jednotlivec pro sebe. A co nám podává nový ten směr?

Sesměšňování, špinění, rozvrat — samou negaci — nikdy tvůrčí synthesy. Věda ethická a morálka bez Boha zklamaly, jak otevřeně doznávají Rich. Wahle a Foerster a mlhavá lidskost nestačí, protože příliš záhy a často nás zklamala. Lidé dnes příliš málo důvěřují sobě, a boj životní je často v něm utvrzuje.

Nechť zkoušejí tedy hlasatelé tohoto směru sami na sobě a na svých nejbližších své problemické nauky, ale v zájmu příštího zdravého celku nelze připustit, aby se to dělo na všech a se všemi. Pokolení naše, která mají přijíti po nás, musí býti vychována s pevným názorem, osvědčeným a neroztříštěným a s nevysychajícím pramenem mravní síly a zodpovědnosti, nemáme-li podlehnouti rozkladu, máme-li odhodlaně a mužně kráčet vstříc úkolům, které na nás v budoucnosti čekají. A to všechno nám podává náš názor katolický.

A tento názor plně uplatnit a rozvinout zase na našich středních školách jest naším úkolem. Jest nevyhnutelný, protože dnešní stav jest pomalu nesnesitelný namnoze nejen nám, nýbrž jest podezřelým i těm, kteří tam s nadějí posílají své syny. Posílali je rádi a s důvěrou, že moderní vychovatelé naši mají nejen větší vědomosti, nýbrž i znalosti paedagogické, že prohloubí a zdokonalí to, co oni zaseli a vypěstovali s něžnou péčí. Ale vyskytují-li se častěji a zřejměji případy bolestného zklamání a trpkých nenahraditelných ztrát, pak není divu, že důvěry staré ubývá a že se volá po nápravě, dokud čas. A tuto důvěru, pokud jest, zachovat a posílit příklady a skutky vlastních osob — toť ideální tendence naší práce vysokoškolské.

Dopis z Hradce Králové. Oslava 50letého trvání Borromaea v Hradci Králové. (Jubilejní akademie 25. března 1911.) Za jasného času, svitu slunka vysvěcena stará budova B. r. 1860, za svitu slunka, znamenajícího šťastnou budoucnost. S přáním mnoha dobra a šťastné pouti, otevírají se jeho brány a jimi hrnou se zástupy mladých duší, jež tam našly útočiště. Však mnohdy obloha zatemňuje se mraky, zlatý svít slunka zaniká, zableskne se — ale přece se vyjasní a z těch mlh zazářilo nám bisk. B. po padesátiletém — trvání svém. Padesát let! Co změn tu nastalo a přece B. po první své padesátce stojí stále jako muž a hledí klidně, ba statečně budoucnosti vstříc. A jako prodělalo B. mnoho změn zevnějších, tak prodělávalo různé fáse vnitřního života. Vždyť tvoří jakousi velikou rodinu, do které přijdou mladé duše různých snah a citů. Dle nich utvářil se též různý vnitřní život ústavní, jenž zračí se hlavně ve třech odvětvích: nejstarší dramatické, hudební a pěvecké a čítarenské. Děje se to všude, že začínáme s nadšením, vrcholíme a upadáme, avšak úpadkem zase křísíme se k slavnější době. Totéž je i u nás! Byla léta plodnější i méně plodná, ale vždy zvítězila vůdčí myšlenka, dosáhnouti krásna. Nebylo-li snad někdy příhodného materiálu k dosažení toho, nutno spokojiti se s myšlenkou a snahou. — Přehlížíme-li činnost těchto 3 kroužků Borr., musíme uznati, že pracovaly vždy ze všech sil svých; že řídily se zásadami, jež jim dali prvotní zakladatelé. Ze udrželo se jistě nivou všech předešlých slavností, ukázal dramatický kroužek loni jubilejním představením „Honziček“ a letos hudební i pěvecký kroužek „Jubilejní akademii“ (25. března). Těšili jsme se jako malé děti na tuto slavnost, neboť chtěli jsme ukázati, že B. netoliko nejde zpět, nýbrž že jest pro přítomnost zajištěno, nad to, že má naději též na dobrou budoucnost. Produkovali jsme se před množstvím našich příznivců, jimž četli jsme zrovna takovou radost z očí, jaká plnila celou naši duši. Proto nedivme se, že s chutí se hrálo, přednášelo i zpívalo. Ale jak už to osud nese, tak i naše radost v jubilejních dnech musila býti zkažena; J. Ex. nejđ. p. biskup totiž upoután byl na lůžko a poslal místo osobní návštěvy pozdrav. — Tak slavili jsme jubileum bez vrchního našeho pána, na něhož jsme se tolik těšili a jemuž též chtěli jsme vzdáti akademii touto hold a díky za péči a otcovskou lásku, kterou ke svým borromaeistům chová. Množství publika z vybraných tříd společenských, jež pocítilo nás svojí návštěvou, dalo na jevo svoje sympathie k nám i ústavu, přes pomluvy, jež se na B. často hrnou a jistě podnítilo též snahu chovanců: neustávají v práci, naopak pokračovati, aby i druhá padesátka přinesla zvýšený ještě počet slavnostních dnů. — Jak jinak možno lépe uzavříti vzpomínku na první padesátiletí než přáním,

jež pronesl druhý den vldp. kanovník dr. Soukup po celebrování mše svaté: „Borromaeum vivat, crescat et floreat!“ — Internáty. Stará opotřebovaná a vystřílená zbraň mladé, pokrokové družiny „St. R.“ opět si vystřelila do internátů. Internáty nestojí za nic, jsou pouze na děláni duševních mrzáků a vycházejí z nich lidé omezení na své vůli — to jest asi hlavní věc, kterou jsme z článku „St. Revue“ vycítili. To se rozumí, že „klerikální internáty“ nestojí už docela za nic! A kdo by to odnesl více než Borromaeum! B. šíří po Hradci nemoce, B. šíří i duševní plíseň mezi studenty a B. živí studenty pro agitační účely, zvláště v tom ohledu jsou na tom pramizerně ti, kteří mají nadaci! — Co se týče těch nemocí, možno odkázati „St. R.“ na pardubickou „Osvětu“ aneb na strážce kultury a cudných mravů hradeckých „Ratibora“, kteréžto listy nesčíslněkrát již nazvaly B. „pařeníštěm nemocí.“ Ta věc jest známa a nemůže ústavu škodit, poněvadž vyjádření lékaře o dobrých opatřeních zdravotních více vyváží než toto klábosení. Ostatně kdybychom chtěli tak podívati se na zdravotnický stav v Hradci, kdo ví, zda by se našlo jen B. jako pařeníště — jestliže by se vůbec našlo. Že B. šíří duševní plíseň, dokazuje zase školní výkaz, dle kterého jest v každé třídě borromaeistů téměř polovice žáků a z nich vždy většinu má Borromaeum vyznamenaných, propadajících pak vždy jest menšina oproti kollegům z města. Myslí-li však „St. R.“ duševní plísní nějakou trvalou usazeninu na mozk, k bláznovství směřující — takové plísně zde není — dle statistiky lékařské. Nejhorší je ale ta agitace! Jak někdo přijde do ústavu, už ho ženou agitovat! A v nadačních listinách z r. 1860 etc., kdy o „klerikalismu“ a agitaci se nic nevědělo — jest napsáno, že chovanec aspoň dvakrát za rok musí agitovat. Či zdali snad zase „St. R.“ spatřuje agitaci v tom, že student drží se toho náboženství, jež zdědil po svých otcích a jež nikomu nevnučuje — nevím. Ale rád bych věděl, kdo na hradeckém gymnasiu více agituje, než pokrokový student! Že v B. neodebírá se pro studenty „St. R.“ aneb „Ratibor“ je zřejmé, poněvadž my jsme „tmáři“ a na tak umravené a kulturně vysoce položené myšlenky jako „Ratibor“ hlásá nestačíme. Vždyť to jsou „pokrokové listy“!!! — Kdyby článek na B. útočící byl psán na 1. dubna, tak bychom neváhali redakci zaslati blahopřejný telegram ke vtipu skutečně originelnímu, neboť ničím jiným není! Poněvadž však na „aprile“ psán nebyl, poukážeme skutečně na „aprilovskou“ důslednost pokrokové strany, která zatracuje internáty klerikální do horoucích — eh, v peklo oni nevěří — „oblačných sfer“ a sama si postaví takovou klíčku a jmenuje to: „Pensionát Boženy Němcové.“ No tak! „A už je to uděláno — už je to hotovo!“ Což

pak až my si všimneme tohoto internátu — to bude také „duševní plíseň“, ale dokonale. J. L.

Reforma vyššího dívčího školství jest u nás den ze dne akutnější. O thematu tom píše se v literatuře cizí, zejména německé, ale i naší, zvláště po důvěrné vládní expertise o reformě lyceí (9—10. ledna 1911 ve Vídni) a před vládní anketou o otázce té. Je zajímavé, že poměry samy i u nás vynucují si přirozený postup, jak spojit lyceum se školou vysokou, jak doplnit všeobecné vzdělání lyceální odbornější přípravou pro studium vysokoškolské, a že postup ten shoduje se docela s útvary dívčího vzdělání v cizině, zejména v Americe a v Německu. „Minerva“ ohlásila v lednu zahájení dvouletého kursu (první bude trvat jen jeden a půl roku) pro absolventky lyceí a ústavů učitelských, kterým se mají připravit pro maturitu na reálném gymnasiu a tím dosáti vstupu na vysoké školy. Ředitelkou dívčích škol v Kutné Hoře sl. Vítkovou vypracována byla osnova kursu:

Předmět	týdně hodin	
	I. ročník	II. ročník
Latina	8	6
Čeština	2	1
Francouzština	3	2
Dějepis	1 starověk	1 vlastivěda
Mathematika	5	4
Chemie	0	1
Fysika	2	2
Fil. propedeutika	0	1
Deskriptiva	2	2
Geologie	0	2

Proti této osnově ozvaly se některé hlasy jako neúplné. Na př. dr. A. Berkovcová v „Přehledu“ (IX., číslo 22) po důkladné kritice jednotlivých předmětů, kterých není potřeby (deskriptiva), aby se přednášely, na druhé straně mnohé zase (latina, fysika) měly by více býti zastoupeny a nebo jiné (přírodopis) spíše by se měly vyučovati než ostatní. Počet hodin by mohl býti větší 28—30 v obou ročnících atd. — Dle všech známek možno souditi, že i u nás dojde k doplnění lycea takovým dvou až tříletým „studijním ústavem“, řádně organisovaným, a přizpůsobeným potřebám vysokoškolského studentstva jako v Německu. Přirozený vývoj dívčího školství bez ohledu na školu v cizině si takový útvar najde sám. A pak bude nutno vybudovati jej na širším základě a propracovati učební postup. Jedno by se mohlo s velkým ziskem přijmouti z tohoto zřizovaného kursu: větší přiblížení se škole vysoké jak v metodě učebné, tak i kázní školní.

Školní prázdniny. Ministr vyučování nařídil v příčině prázdnin na středních školách, dívčích lyceích, ústavech ke vzdělání učitelů a učitelek, že letošní hlavní prázdniny, jako až do r. 1907 potrvají opět od 16. července do 15. září. Aby se však poskytl čas ku provedení maturitních, přijímacích a privatistních zkoušek, jakož i ku

ostatním závěrečným pracím, odpadá vyučování na jmenovaných ústavech již v posledních 10 dnech před počátkem hlavních prázdnin a budou se v první nebo druhý den těchto volných dnů konati závěrečné bohoslužby a budou rozdávána vysvědčení. Na obecných a měšťanských školách v místech, ve kterých jest některý z uvedených na počátku ústavů, budou spadat dvouměsíční hlavní prázdniny do téže doby, jako na dotýčných vyšších ústavech. Pomýšlí se na to, aby toto prozatímní nařízení o hlavních prázdninách bylo definitivně zavedeno, počínajíc příštím rokem.

Pěstění her na středních školách. Snaha, zavést systematické pěstování her na středních školách, došla — jak se zdá — již i plného porozumění u rozhodujících školních orgánů. Již po několik let — vždy o velikonočních prázdninách — pořádá se na popud ministerstva vyučování ve Vídni zvláštní kurs pro středoškolské učitele, aby mohli na něm se obeznámiti s pořádáním her. Letos po prvé má se na popud spolku učitelů tělocviku v Dolních Rakousích uspořádati tento kurs ve větším měřítku. Potěšitelným zjevem jest, že účastní se letošního kursu přes 200 účastníků všech vědeckých oborů, a to nejen silы mladší, ale též professoři starší i ředitelé škol. Na kursu mají se účastníci seznámiti nejen s podstatou různých ušlechtilých her, nýbrž mají býti poučeni o všech eventuelních nehodách, jež se při hrách mohou přihoditi, jakož i o první ochranné pomoci. Na tom ovšem nesmí vyučovací správa zůstat; co letos na širší basi podniká, nutno považovati pouze za vhodnou příležitost k získání zkušeností, na základě jichž by se přikročilo k systematickému pěstování tělesného výcviku studentstva.

Ze Zábřeha. „Studentská Revue“ otřela se o načernalé prý gymnasium v Zábřezě. Děkujeme za pozornost. Ale pánové se zmýlili v barvě. Není načernalé, je ale hodně červené. Studentů smýšlení katolického je na vyšš. gymnasiu velmi málo a proti nim celý ostatní šik studentstva v pravém slova smyslu pokrokového. Vaše nenávisť, pokrokoví pánové, postup náš nezarází. Vytýkáte nám denunciaci, soudíce snad podle sebe. Na př.: Kdybychom my byli denuncianti, netropilo by se v sextě při modlitbě takových řečí, za něž by se nevzdělanec styděl! My z kolegiálnosti na vás nežalovali nikdy, to víte sami, jinak by často leckomus se přihodila nemilá věc. Vaše volání „orle“, vaše krkání (máte snad hlad?) a strhávání modrých kravat (barva křesť. soc. jed. těl. „Orla“) nás nepřemění, to bud'ie jisti. Dokazujete jen svoji ubohost. Až na několik, kteří jednají jak myslí, ostatní, kde to jde, jsou pokrokovými, kde ne — podlízaly a hřbety. Je to charakter? Také nelze mlčením pominouti p. prof. tělocviku — v jehož hodině nejvíce narážek a pokřikování se děje — a on neslyší to — co

slyší celá třída. Dalo by se více psátí, jaké věci se v gymnasiu tropí, co se čte atd., ale aby se nezdálo, že jsme nepřímými udavači ještě mlčíme. Ale stoupenci pokroku, pamatujte si, že váš pokrok, jak vy jednáte jest pokrokem — ale falešným. Vše má své meze — i naše trpělivost. —x.

Studentské sebevraždy. Thema, ze všech možných hledisek již projednávané, psychologa lékaře i paedagoga stále víc a více k úvahám nutící. Je to chorobný symptom naší doby, a škola i rodina mají plnou příčinu, aby tomuto zlu přišlo se až na kořen. Čteme-li na př., že v Halle letos 3 žáci v kvintě ze 17 skončili sebevraždou, je to tím smutnější, ježto — jak řečeno — jedná se o symptom, z něhož jedině na velice nezdravou duševní dispoziici naši studující mládeže souditi můžeme. V Rusku obnášel počet stud. sebevražd během 24 let 382, žaček během 8 let 54. Uvážíme-li, že během 3 měsíců minulého roku skončilo v Rusku sebevraždou 125 studentů, možno tu mluvit o skutečné sebevražedné epidemii. Nedá se popřítí, že valná část mladistvých sebevrahů stala se obětí zcela zvrácených mo-

rálních poměrů vlastních jejich rodin, v nichž požitkářství a mravný život jest docela uvolněn, tak že onu lepší duševní stránku jinochovu rozhodně zničit musí. U veliké části sebevrahů příčinou jejich činu jest četba spisů atheistických a filosofů-pessimistů, kterážto četba nutně vede k odnětí radosti ze života, mládež otravuje a ničí. V každém případě je to ale nedostatek náboženstvím sílené energie vůle, jež žáka pak k tomu vede, že odhazuje život jako starý klobouk. Je to a zůstane vždy učitel náboženství tím, jenž žáku ve všech duševních krisích skýtati může nejsilnější duševní oporu. Náboženství a víra ve velké a vznešené ideály, jež žáku právě v hodinách náboženského vyučování se poskytují, jsou s to, aby mu život učinily cenným. Důležitost náboženství jest v tomto směru všeobecně uznávána. V tomto faktu leží též důležitý moment pro zavedení povinného náboženského vyučování na školách pokračovacích, mají-li býti také žáci těchto škol uchráněni následků nedosta-
tečné náboženské výchovy. ický.

===== Věstník učitelský. =====

Iva Skalická:

Cestička.

Snad se bude zdát podivným můj nadpis. Snad. Ale doufám, že na konec porozumíte, proč jsem těch pár řádků tak nazvala.

Bylo večer. Musila jsem něco napsat. Cítila jsem to už dávno, ale hlavně od té chvíle, kdy jsem četla v posledním čísle Stud. Hlídky článek „O sociálním poslání učitelském“. Mnoho pravd jest v něm vysloveno a z těch mnohých jedna zasáhla i mne. Byl to odstavec věnovaný učitelkám, vlastně kandidátkám učit., tedy nám, mně. Bodlo mne to trochu, podráždilo, — ale pak jsem přece přisvědčila. Jest pravda. Mlčíme, nepíšeme, neozveme se — jako by nás tu ani nebylo. Nevypadá to, jako bychom nedovedly, nebo bály se napsat několik promyšlených řádků, nebo jako bychom nejevily zájmu, neměly co říci? Skvrna na nás! A kdo jest vinen? — My všechny svým mlčením, svou neučastí a v první řadě já. Jsem z toho celku sobě nejbližší, musím tedy sebe nejdřív volat k zodpovědnosti. Proto nečekám, neptám a neradím se s nikým, píši, jak mi hlas velí. Učiní-li tak i ostatní kolegyně, bude očista naše jistě dokonalá. Nejsem učená a není mi snad nic nemožnější než psátí nějaké aspoň zdánlivě učené pojednání. Toho nedovedu. Tak, jak jsem žila, jak vzpomínám minulosti a přemýšlím o budoucnu, — takový bude můj článek — kus mojí duše.

* * *

Měla jsem mnoho kamarádek na obecné škole, které mne měly opravdu rády. Když jsem po jedné prázdninách odjížděla z naší malé vesnice po prvé na studie, ukápla mnohá slzička při našem loučení a v nejbližších dnech se dopisnice a lístky jenom křížovaly na utvrzení našeho věrného přátelství. Dlouhý rok sice vyléčil a omezil podobné projevy, ale když přijela jsem o prázdninách domů, byla jsem zase mezi svými. Seběhly se k nám a byly samá otázka a samá radost. Ani jsem nestačila odpovídat a ukazovat, co jsem si všechno přivezla.

V neděli odpoledne jsme chodívaly obyčejně do lesa. Krásné jsou u nás lesy; po kopcích a dolinách rozlehlé zpívají tisícerymi nápěvy do roka duby, lípy, smrky, borovice, jedle a sosny, modřiny a jasany — a na osířelých pasekách bělostné břízy melancholicky šumí svěšenými větvemi. Věděly jsme dobře o každém zapadlém koutku v nich, znaly jsme každou zastrčenou idylku. Tam jsem jim musila vyprávět, co jsem po celý rok dělala, čemu jsem se učila. Poslouchaly dychtivě a nejednou mnohé jako úkradkem uklouzli toužebný vzdech: „Kdybych tak já mohla!“ — Zvláště jednu z nich jsem měla velice ráda. Byla chudá, ale velmi nadaná. Všechny své knihy jsem jí musila půjčit a myslím, že je pomalu za prázdniny prostudovala. Rozhodně z nich duševně stála nejvýše. Co u mne viděly, všechno chtěly znát, zvláště z ručních prací a vyšívání. Všechno jsem jim musila ukázat. Učily se ode mne a já s nimi opakovala.

Když jsem přišla po druhém ročníku domů, překvapily mne radostnou zvěstí, že se sdružily ve spolek a prosily hned, abych pomohla a poradila. A proč by ne? Vždyť nás nic nedělilo, stály jsme na jedné zásadě a znala-li jsem něco víc než ony, bylo přece tak přirozeno, že jsem mileráda se dělila se svými družkami, v nichž nevymřela ještě touha po vyšší úrovni.

Začaly jsme hravě — zábavou. A tu mne hned napadlo, jak by se dal zpestřit program takové venkovské zábavy, jak využítovat při tom všech sil. Zavedeme nový tanec — Besedu, později některé národní tance, i na Čtverylku třeba dojde. Zdálo se povážlivé, ale nad očekávání se zdařilo. Hoši a děvy se s radostí hrnuli k novému tanci a cvičení postupovalo za zpěvu a nadšení velice rychle. Pak jsme přibraly několik žertovných výstupů a recitaci básní a první zábava s tímto programem, jimi provedeným měla veliký úspěch. Nadšení stouplo tak, že i ostýchavější se osmělovaly a nejraději by byly zase něco pořádaly.

Abych je zvykla na spolkový život, jeho formy a řízení a udělala jim ho lákavým, obstarala jsem jim za přispění příznivců oddělenou spolkovou místnost, kde jsme se pravidelně každou neděli odpoledne scházely. Z výměšky zábavy předplatila jsem časopisy, přestěhovala jsem tam skoro celou svou knihovničku, která brzy vzrostla dary šlechtických jednotlivců. — A pak to začalo. — S počátku jsem přirozeně všechno vyřizovala sama, ale většinou před nimi a upozorňovala je při tom, jak si mají počínat a co si mají pamatovat, až doma nebudu a povedou si ony všechno samy. Tak jsem je uváděla v jejich funkce. Napřed jsem měla slovo skoro sama. Byla zahájena schůze, uděleno mi slovo, ale nepřednášela jsem. Jenom jsem hovořila s nimi, vyprávěla jim věci, na něž jsem se ovšem předem připravila, které jsem v týdně před tím důkladně promýšlela. Jednou o spolkovém životě a jeho významu, jindy o čtení zábavném a poučném, o spisovatelích a spisovatelkách, o našich českých ženách, o divadle, pak zase něco z dějin, ze zdravotní vědy, o vedení domácnosti atd., vždycky několik myšlenek, ale po kouscích, abych neunavovala a neomrzela se hned s počátku. Při tom jsem se vždy obracela přímými otázkami na ně, hleděla jsem jakýmkoliv způsobem vyprovokovat je k nějakému projevu. Někdy to byl smích, jindy souhlas, jindy soucit, nadšení, zvědavost, odpor atd. Ptala jsem se jedné,

dvou, tří, — byly často bezradné, ale přece se učily aspoň samostatněji a odvážněji usuzovat. Nadanější se také daly brzy vylákat a pouštěly se vždy do delších debat, pokoušely se pomalu o soustavnější pronášení svého názoru. To dodávalo odvahy i jiným. Při příležitosti přinesla jsem s sebou čítanku z měšťanky, přečetla nějaký článek a začala hned volný hovor o přečteném. Snažila jsem se vždy aplikovat látku na jejich poměry a nutila je přirovnávat se skutečnostem vždy tak, aby samy pronášely svůj soud, aby poznávaly i praktický užitek čtení a snažily se dle toho řídit. Čítanka budila zvědavost; nechala jsem jim ji, aby četly samy. Pak jsem nechala čísti jiné, ptala jsem se na vysvětlení, na obsah, učila je přednášet básně a žertovné výstupy a zvědavost a vrozená ctižádost nesla ovoce. Třeba došel právě měsíčník „Eva“. Pročetly jsme ji celou; vysvětlila jsem cizí výrazy, pohovořily jsme si o tom, co je zajímavé, o kuchyni, o módě, o ženách jinde, o organizaci žen, seznamovala jsem je při tom hravě s nejdůležitějšími otázkami časovými, pomalu také s ženskou literaturou a s otázkami kulturními. Mezitím jsme si zazpívaly, některá se pochlubila novou básničkou nebo písničkou, jiná zase kratinkým proslovem, který jsem jí pomohla ovšem dle nějakého článku zpracovat, dělaly jsme plány a neděle nám uběhla jako živý sen. Ani písemných úkolů jsem jich neušetřila. Poznala jsem třeba, že mnohá děvčata psala dosti špatně a chybně, zvláště některá služebná, která k vůli výdělku byla zkrácena o velikou část vyučování školního. Tu jsem si pomáhala tak, že jsem právě takovým dávala skládat a psát — ovšem za mého přispění — nejrozumnější písemnosti spolkové, jako žádosti, dopisy, oznámení atd. Neobratné a nesprávné vyjadřování opravovalo se při hovoru a tříbilo se čtením a přednesem.

A výsledky mne přímo překvapovaly. Děvčata závodila mezi sebou, zvláště když jsem slíbila, že si jednou uděláme zábavný večírek, kde každá ukáže, co umí. Zvláště chudobná děvčata pracovala velice horlivě a bylo na nich přímo vidět radost a jakýsi vděk za to, že nejsou odstrkovány, že jsou rovnocenná ostatním, ba že mnohdy se jim ještě dostávalo výhod a podpor od bohatších. Tak se třeba hrálo divadlo nebo pořádaly jsme dožinky. Bylo třeba národních krojů. Tu se obyčejně luštilo tak, že si každá zaopatřila, co mohla, — a ostatní: byla-li služebná, — dostala od hospodyně na přimluvu dcery, nebo se dalo z přebytku spolkového, anebo se dokonce sáhlo k dobrovolné sbírce, jen aby se slavnost uskutečnila a všechny členky se mohly zúčastnit. — Dokonce jsme si zařídily i malý ženský sbor, který za svědomitého vedení naší slečny učitelky už několikrát zpestřil náš program.

A ve všední dny? Nebylo pro mne větší radosti, jako když jsem mohla s děvčaty do polí. Naučila jsem se jejich práci, osmáhla jsem, unavila se, ale bylo mi přece tak dobře! Vždyť to byl od rána do večera samý smích a zpěv, samá vůně luk a lesů, samé vlnité, chleborodé lány. Ó, zlaté zdravé mládí, -- zůstaň, neprchej! Tak přišla jsem i do rodin, do domácností, okusila jsem jejich pohostinství a za krátký čas jsem je znala všechny až do posledního koutku. Věděla jsem dobře, kde jest přebytek a kde potřeba a a sama jsem poznala, co zmůže často dobré slovo: jak mnoho nepřístojností se odstranilo, co protiv se vyrovnalo, co dobrého vykonalo.

Tak jednou šla jsem kolem chudého domku. Na malém dvorku si hrály děti v prachu. Bylo v nejpilnější žně, nedalo mi to, vešla jsem tam. Nahlédla jsem do světnice a zarazila jsem se: všechno přeházeno, talíře na stole od oběda nemyty, smetí za zemi. Chápala jsem. Žena spěchala za chlebem a svěřila asi vše dorůstajícímu děvčeti. Zavolala jsem je, domluvila mu, umyla jsem děti a společně jsme uklidily světničku. A skoro do večera jsem se zdržela s dětmi, — tak mne bavili ti malí, rozkošní caparti. — Druhého dne našla

jsem vše v pořádku a žena ona při nejbližším setkání byla by mne vděčností zahrnula.

Dobře si ještě pamatuji, co mi dalo starostí, když jsem jednou v zapadlé chaloupce našla chudou, opuštěnou stařenku nemocnou. Ani jsem spáti nemohla té noci. Zašla jsem k lékaři příští den — a co jí pomohlo? Čistota, dobré ošetřování, chutná polévka a mléko a trochu sdílného hovoru uzdravilo brzy sklíčenou.

Skoro obligátním zvykem našim bývalo, že jsme se večer scházely u některé družky v zahrádce. To byl můj koníček: květiny a zahrádka pro okrasu i pro užitek. A tu jsem bývala neodbytnou. Všecky zahrádky jsem musila vidět, všude jsem měla co povídat; tam jsme sázely, tam vočkovaly, tam zařizovaly novou a neustala jsem, až se naše zahrádky staly proslulými po celém okolí.

A při šatech, prádle, háčkování a vyšívání se sváděly někdy hotové válečné porady.

A vzpomínám-li, sama se skoro divím, jak jsem se tak do toho dostala, jak jsem se mohla k něčemu podobnému odvážit. Nebyly přece mé vědomosti nijak vynikající a nejednou jsem se dostala do úzkých, když přicházely ke mně na radu o věcech, o nichž jsem sama měla sotva zdání. Ale neustala jsem. Obléhala jsem redakce, ženské spolky, ba i své představené s dotazy, sháněla jsem časopisy a drobné spisky poučné, snažila jsem se vždycky dopátrat se poučení a rady, kde se dalo. Když jiní si hověli, nebo spali, já četla, studovala, přemýšlela, jen abych mohla vyhovět, prospět v něčem, uskutečnit nějakou myšlenku. Trpělivost někdy vypovídala službu, i zklamání se dostavovalo a podlamovalo síly, ale nikdy ne na dlouho. Musila jsem se něčím zaměstnávat, něco pracovat, mé mládí mi nedalo. A zasllechla-li jsem někdy projev uznání od některé hospodyně, která si pochvalovala své dcery a služebné, tu zajásala jsem vždy takovou radostí, takovou záplavou jindy nepocítěného blaha, že jsem byla odhodlána každou chvíli svých prázdnin věnovati této šťastné myšlence, která mne přivedla k životu a dala mi po prvé okusiti radosti z vykonaného díla.

Nebudu dále unavovati svými naivními, nekritickými řádky. Podala jsem prostě co jsem zažila a co bych i svým kolegyním přála. Je to cestička, jak jsem si ji až dosud sama vyšlapala a kterou si tímto směrem budu raziti i dále. Či proč bych měla ustat nebo se odchýlit? Vždyť, dostanu-li se někam na školu, budu v tamějších děvách vidět zase jen své dřívější spolužačky nebo jejich mladší sestry nebo později snad jejich dcery. Jeden cíl jsem si vytknula vedle svého povolání a za tím půjdu do posledního dechu jako katolická učitelka a tím jest: Vše pro katolickou ženu!

D. POLANSKÝ:

List katolického učitele nastávajícím kolegům.

Chtěl bych žítí znova v úmyslu, že vyvaruji se chyb života prvního, jak to činí spisovatelé, pořizující opravené vydání díla svého. Franklin.

Prání Franklinovo — utopii; povinností každého člověka dobré vůle je, dle možnosti působiti, aby život těch, již po nás budou, byl zleštěným vydáním života našeho. Co tuto píše, pramení se ze srdce, kde jen láska a původ svůj má.

Mořím se duševním zrakem v upomínky před čtvrt stoletím a více, kdy opouštěli jsme učiliště jako žáci, abychom sami vkročili do učilišť jako učitelé.

Rádi jistě vzpomínáme zlatých dob těch, kdy plni ideálů hotovili jsme se na pout životem. Zrak můj hledí však i do budoucna a vidí nepřehledné řady těch, již budou mými bratřími v povolání.

Z lásky k nim a z vděčnosti k dávnému příteli cituji úryvek z dopisu známého pěvce podtatranského J. S. R. Povážského, jímž mně po vykonané zkoušce dospělosti uč. blahopřál. Píše: „Ku novonastupujícímu životu Ti srdečně blahoželám. Je to nie žiadou výhľad' bruchopasného života, avšak tým krásnejšie povolanie. Milší je človekovi, keď svedomitě pracoval, kus čierného chleba nežli jakákoľvek výhoda v paláci. Naša pôda je zarjastnutá vždy ešte trním, bodjačím. Nože teda, milý brat, vyhrú zaobalenie duše Tvojej, ruky, nohy Tvojej a kráčaj v méně Najvyššieho dohry živlóv tohoto sveta, vyrúbať, čistiť bodjačie, trnje toto. A keď najvjac budeš krvácat z ran, zapríčiněných zlosťou tohoto chladného sveta, vzpomni, prijatelů, žes čestný boj ojedol za človeka — človečenstvo. Nôže teda, ticho, pokojme pusť sa s loďkou Tvojou na toto búrlivé vlújacé more, neznajúc, kde zajdeš, kam Ťa loďka zanesie a či vôbec prijdeš ku vypočinitju do prístavu bezpečného. — — Bôh Ti žehnaj!“

Od té chvíle neplatilo pro mne staré přísloví „Quem dii oderunt, paedagogum fecerunt“, nebál jsem se zlosti tohoto chladného světa. K slzám dojat jsem byl zvláště slovy . „a kráčaj v méně Najvyššieho . .! Co tam proneseno, jistě po mém soudě, může platiti i dnes v život učitelský vstupujícím nadšencům.

Jako syn učitelův sleduji od útlého mládí život ve státě učitelském. Bývaly to poměry srdečnosti, upřímnosti, lásky; mladí k starým lnuli oddaností a úctou, radívali se, jak by své větší naučenosti uplatniti měli v životě, v praxi, již se jim nedostávalo. Vidím před sebou den 12. srpna 1885, kdy nás po pontifikálce, již sloužil nynější nejdp. kn. arc. dr. Fr. Bauer ve svatyni Velehradské, při zahájení učitelského sjezdu pozdravil pozdější zemský inspektor Lošťák po křesťanskú „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ Slyším zasloužilého předsedu Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě p. ředitele Slaměníka bujaře zvolati: „Stoj, noho, posvátná jest půda, kamkoli kráčíš!“

Není mně neznámým poměr učitele ke knězi v dobách minulých. Týž před r. 1869. zaujímal vzhledem k vzdělání i vzájemnému „služebnímu“ poměru (církevní dozor) podřízenější místo, avšak nebyl to poměr nesnesitelný finančně ani morálně. Kněz a učitel bývali často přáteli nejupřímnějšími — bratry. Z ničeho jiného nepovstali (tuším) Baarovi „Josiřci“ a j. k srdci ze srdce mluvící povídky.

Z doby té má původ nesčetná řada vzdělavacích a hospodářských spolků, kdy učitel a kněz, jediní průkopníci vzdělanosti na českém venkově, svorně pracovali ruka v ruce.

Po kněžském dozoru nad školou netoužíme ani my ani kněží, budiž mi rozuměno; toužíme však po tom, aby choutky neznabohů, náboženství — onen základ lidství — z rodiny, školy, státu odstraniti, se neuskutečnily.

Přemrštěnci ti ostatně nebývají důsledni. Jak se jim začne zle dařiti nebo, blíží-li se finis vitae, jdou do „prosa“ k tomu dobrému Bohu, jehož často odkopávali. Jsou to většinou svedenci, kteří si časem rádi zahrají na klovny principálů à la Machar.

Když vyřkl odvěký nepřítel spásy lidstva ústy socialisty Bebela památná slova „Učitel musí býti na kněze poštván!“ nastal shon, komedie těch různých klovňů. Z ciziny připašovaným heslem tím vzplanul na

mnohých místech zhoubný boj, jímž hubily a hubí se dva ve státě nejdůležitější, osvětě a vzdělání sloužící stavy. Co sv. Cyrill a Methoděj, to učitel a kněz! Chce-li jeden z nich druhého tupiti, snižovati, je to Ephialtes, který hřeší na lidstvu a škodí sám sobě.

Vida neutěšené a předvidaje ještě horší poměry ty, postavil se v čelo několika snaživců nadšený a prohlédavý nynější poslanec řed. p. J. M. Kadlčák a založil nové centrum, z něhož by se zhoubě té čeliti mohlo. Utvořil se „Katol. spol. česk. učitelů na Moravě“. Přihlásilo se mnoho členů hned po založení. Leč, co nezmůže terror a bázeň lidská?! Mnoho jich vlivem nadřizených a posměchem podřízených řady naše opustilo, že plakali jsme jeden čas na zdánlivých zříceninách spolku. Těžká ta doba byla zkušebním obdobím, kdy vykristalisovali a zocelili se měly povahy naše. Zloba lidská se stupňovala, ta však způsobila, že otevřel se zrak mnohým, vrátili se nám a přivedli mnoho nových. Velmi prospěl Spolku katolickému pověstný sjezd olomoucký, kde hlásána nepokrytě nevěra naprostá a důrazně vysloveno přání, aby náboženství se ze školy odstranilo.

Rozvážný vůdce učitelstva moravského Slaměník byl zrádně odstřelen, vzniklo několik vydatných obročí pro vůdce. — „Pokroková“ organisace od doby té nedocílila pro rozkvět školství nebo hmotného postavení učitelstva ničeho. —

Pro větší vzdělání učitelstva, ale na základě náboženském jsme i my; úpravy hmotného postavení domáháme se rovněž. Rozdíl je ten, že na věc patříme střízlivě; nedomáháme se ničeho bombastem, ale klidným, rozvážným jednáním. Zájezdem „pokrokových“ do sídelního města, kde pod okny hradu křikem velikým velmi padnouti měly zdi Jericha ochotnosti poslanecké, humbukem s Wahrmundem. Konečným, bezohledným oháněním se výbojným palašem připravil se stav náš o sympathie i tam, kde je posud měl.

Učitel státi musí na výši doby. Jsme v době spolků, organisací, jedinec by se neudržel. A nyní se rozhodni, milý příteli, koho budeš následovati, kde o přístřeší požádáš. My plní ideálů sledujeme cíle vyšší, oni v záští proti náboženství upadají do slepoty, která neprospívá celému stavu; jsou hlusi a slepi, že neslyší a nevidí, co nám škodí.

Toužíme po vyšším vzdělání. Přimkněme se k intelligentům akademicky vzdělaným, obcováním s nimi, výměnou názorů ústní i písemnou zvýšíme úroveň vzdělání svého!

To vše platí i o slečnách, které něžnou myslí svou spíše podobati se mají andělům míru nežli válečným Šárkám.

Účel Spolku katol. učitelů velmi případně vystihl ve své řeči na Velehradě při valné hromadě roku 1909 pronesený p. M. Koutný. Z ní vyjímám:

Uvážíme-li, že společnost lidská potřebuje k evoluci a ku pokojnému a šťastnému životu náboženství a že jediné náboženství Kristovo obsahuje v sobě ty pravdy a zásady, na nichž možno se zdarem trvalým budovati, uvážíme-li, že organisace svým sklonem k materialismu uměle živí kvasinky pro budoucí revoluci, máme-li na mysli, že organisace od doby nového pokroku způsobila mnoho zmatků, učitelstvo hmotně i mravně poškodila, máme-li na mysli, že organisace spěje k internacionále, přecházejíc tak k novému útvaru a nedbajíc individuality národní, tisíciletím vypěstované, máme-li na mysli všechn ten terror a novinářský, organizační ostrakismus, máme-li na mysli ten surový tón školských obzorů, určených k systematickému špinění a nadávání, máme-li na mysli ten nekollegiální tón mnohých organisátorů a jejich společenský takt, postrádající základních prvků slušnosti: tu nemůžeme smířiti se se stávající pokrokovou organisací, která žádá od svých členů boj protiklerikální, kterým má býti národ náš ubit

a připraven pro žaludek velkoněmecký. Dnes pro učitele, který to upřímně a opravdu myslí s lepší budoucností, může být místo pouze v katol. spolku učitelském, který si uchoval neporušené dvě idey: víru a vlast z dob šťastnějších, z doby, kdy lid odkájen byl nadšením ryze národním, kdy lid vyvíjel se ve stínu české lípy. Právě proto, že pod tlakem bezvěrecké a beznárodní sociální demokracie mnozí pokrokoví učitelé ztratili víru, smějí se i lásce ku 22.000 km². Kam však ty směry povedou a čím ukončí? Následkem toho povstává roztržičnost. Dobře o tom praví univerzitní professor dr. Bráf a pravdivě: „Není osy, kol které by bylo možno strany soustřediti. Není ideje, jež by spojovala, ani jejího představitele, jenž by soustředění byl s to provést. Národ rozpadává se na strany a stranečky, poněvadž nemá k d e se soustřediti trvale. Krystalisační vlákno dejte lidu a on se spojí. Tím krystalisačním vláknem jest víra a vlast.“

Katol. spolek učitelský nežádá si volnosti, jakou mu slibuje cizina ve „volné škole“, ale touží po volnosti, která by neudusila samostatnost národu našeho, touží po volnosti a svobodě, která vyrůstá u nás na českých luzích.

Katol. spolek učitelský chce shromažďovati členy své u kolébky Slovanstva, na Velehradě, kamž nesmí vkročiti noha organisovaného na rozkaz cizí moci.

Katol. spolek učitelský věří tomu, co napsal Palacký o významu sv. bratří. Historik náš píše: „Jen jediný, však předůležitý skutek středověku vryl se v paměť potomstva a jako sítě blahodárné ujavše se pevně, odolalo bouřím všech potomních věků a po dnes nepřestává vydávati hojné a spásitelné ovoce millionům lidstva. Byloť to povolání filosofů Cyrilla a Methoda do Moravy a jejich apoštolování mezi Moravany.“

Proto právem spatřujeme katol. spolek učitelský v ideji cyrillomethodějské hluboký, nevyčerpatelný zdroj motivů, potřebných k zachování a sesílení národní individuality. Katol. spolek nedá se odtrhnouti od Velehradu záštíplnými deklamacemi o Vichingu, vypočítanými na zlehčení významu ideje cyrillomethodějské. My na Velehradě neslavíme Vichinga — nýbrž ssv. věrověsty, kteří nám národnost uchránili.

Katol. spolek učitelský z důvodů ryze národních a z důvodů správné výchovy bude vším úsilím držeti se hesla: katolické dítě ať vychovává a vyučuje katolický učitel, který by slovem, příkladem i veškerým vyučováním § 1. školního zákona plnil.

Katolicismus je pavezou naší národnosti a proto cizáci tuto pavezou chtěli zničiti vyvolaným a uměle živěným heslem „Pryč od Říma“ — což mělo míti za následek „blíže k Berlínu“, jak to přiznává velkoněmec Stein. Organisovaní, vtluokající do dítek nenávisť proti katolickému náboženství, pracují tak do rukou šířitelům hesla „Pryč od Říma.“

Katolický spolek učitelský klade na moment výchovný hlavní důraz. Momentu výchovného docílí se shodou učitele a kněze. Oba tyto činitelé musí pracovati ruka v ruce na jedné lísce. Proto spolek náš podává ruce knězi ve spolku katol. učitelstva a nedáme se svést od této shody, byť by nám bylo i dále nadáváno kněžských nohsledů a byť bychom i dále byli sesměšňováni ve „Věstníku“ po způsobu „Rašplí“. Způsob tohoto nízkého boje odsuzuje se sám a my „Věstníku“ můžeme jen gratulovati ke zbrani toho druhu. Vztek „Věstníkův“ jest důkazem, že shoda učitele s knězem k o h o s i mrzí a k d o to je, to pokrokový štáb dobře ví.

Katol. spolek učitelský vedle úkolů, jimiž zavazuje se pracovati pro blaho všeobecné, národní, bude vši silou pracovati na povznesení svého stavu v ohledu hmotném i duševním. My po této stránce nebudeme sledovati dryáčnickou organisaci, která vše podniká za bengálského osvětlení,

sestavuje bohaté, frasemi vykrumplované programy, aby po příkladu soc. demokracie budila na veřejnost obdiv.

Katol. spolek považuje své členy za tak uvědomělé, kterým netřeba bombasticky vyjmenovat všechny mety, zámky a hrady, poněvadž dobře vědí, že to ideální organisované smyšlenky, jichž realisace visí ve vzduchu.

My v katol. spolku sdružení jsme toho názoru, že přirozené požadavky spolku nutně jeden po druhém se uplatní, jak toho vnější i vnitřní poměry vyžadují.

Křiky, které tropí organisace s úpravou úřednických platů, manifestační její komedie ve Vídni konané, kam si organisovaní nazvali Hocky, Adlery, Pernerstorfy, jsou důkazem, že takovým způsobem se otázka ta nerozřeší, což pohlaváři organisační dobře vědí, vždyť jim to řekli i agrární poslanci, že to nepůjde. A proč? Inu není peněz. Kdyby sociální demokracie nebyla příčinou krise, kterou prodělávají z 90 proc. naše střední stavy, které soc. demokracie chce zničit a kdyby z těch miliard z lidu do vertheimů velko kapitalistů soustředěných byl by aspoň desátý díl zůstal v kapsách našeho lidu, tak by už úřednické platy byly bývaly skutečností. Zasluhou soc. demokracie, které přisluhuje organisace pokroková, kardinální požadavek učitelstva jest odložen ad calendas graecas.

Ústředí napíná stále luk organisovaných k boji protiklerikálnímu sliby, že až za vlády Adleia požadavky učitelstva budou splněny a že potom všechny boláčky zhojí se jménem mrtvé ruky. A co organisovaní? Ti jako dětinové věří těmto tlachům, ač by mohli ze zkušenosti a z okolí sociálních demokratů vyzorovat, že hospodářství socialistů býva prabídne. Pokladny, na nichž sedí organisátoři, zásobují kapsy vůdců a pro obyčejný proletariát zbývá 0. Že konfiskace jmění mrtvé ruky nevyhojí sociální boláčky, toho vzácným příkladem jest Italie a Francie. Řekněme si to upřímně: Kdo pak by mohl koupiti nemovitý majetek mrtvé ruky? Zajisté jen mezinárodní kapitál, čímž by jeho posice teprve se posílila.

Kdyby jmění mrtvé ruky přešlo do kapes cizáků, tu by vyschl zdroj milosrdenství, zdroj pro podporu vědy a umění, zdroj, živící četné studující a závislost lidu na velkokapitálu by se teprve pocítila se všemi neblahými důsledky.

Nicméně ústředí těmito utopiemi balamutí organisované, dráždí jejich chut, ukazujíc jim straku na vrbě a tím rozšiřuje nepokoje vůkol, protože s nespokojenci se snadno provádí organisační, radikální komedie.

S nespokojenci manipuluje ústředí červené i pokrokové ze zásady, že oni správněji odvádějí svou organisační daň na lenochy a duševní ztřeštěnce, opatřující jim pohodlné živobytičko.

Katol. spolek učitelský bude pracovati o vyšší vzdělání pro kandidáty učitelské, pro revisi a účelné uspořádání učebné osnovy, vyhovující časovým a hospodářským poměrům, na snížení doby služební na 35 let.

Tyto a jiné z nich vyplývající požadavky bude řešiti katol. spolek učitelský a nebude mu v tom vaditi vyučování náboženské ve škole. My si pomůžeme bez té zázračné Hockovy „volné školy,“ kterou už ani Němci nechtějí. Katolický spolek učitelský s lidem společně bude pracovati na povznesení školství.

Abychom snadněji cíle své hájiti mohli, třeba součinnosti všech členů katol. spolku učitelského a vzájemné souvislosti. Této součinnosti a vzájemnosti můžeme docíliti pouze listem, který by byl naším forem, kdež bychom se scházeli ke společnému jednání.

Spolku našemu jest potřebí ohniska, z něhož by se rozlévaly na všechny strany paprsky, které by pracující členy osvěžovaly a liknavé ku práci probudily.

Spolku našemu potřebí listu, do něhož by každý jednotlivec vnášel své cíle, tužby, přání a stesky, aby ony staly se majetkem všem společným.

České hnutí abstinentní může se vykázat novým úspěchem. Ve dnech 14. a 15. dubna pořádal „Československý abstinentní Svaz“ vědecký kurs protialkoholní, jehož se zvláště učitelstvo zúčastnilo, a možno říci ihned se znamenitým úspěchem. Běží o novou myšlenku: učitelstvo má býti odborně vzděláno v otázce protialkoholní za tím účelem, aby se žactvu dostalo poučení o škodách alkoholismu a výhodách abstinence. Taktickým cílem jest uspišit, aby do učebné osnovy pro obecné školy pojato bylo též vyučování abstinentní. Bylo podáno množství kritického poučení o všech

problemech — jak po stránce fyziologické, biologické, pathologické, tak i po stránce kulturní, hospodářské a sociální. Byly prováděny přesné důkazy, demonstrovány výsledky vědeckých experimentů o vlivu alkoholu na tělesnou i duševní činnost jednotlivce i národů řadou statistických šetření, obrazů a diagramů. — Kurs tento, u nás naprosto novum, znamená prolomení cesty. Chváliti jej netřeba: dílo mluví samo za sebe. Stojíme pod dojmem, že se strojí něco nového, účelného a důležitého: získati zájem školy o ozdravení a ostřízlivění národa.
-íček.

===== Turistika. =====

J SAKAŘ:

Kairo.

Jest věrným obrazem úporného zápasu, jež po věky sváděl o vliv nad Egyptem duch Orientu s dorůstající silou Evropy. Proti jednostrannému obchodnímu zájmu Feničanů vkládala záhy Evropa na odumřelé tělo kultury egyptské zárodky hellenismu. Pokusy perského Kambysa, politicky upoutati poříčí Nilu k Asii, rozmetal po staletích macedonský Alexander, časem zapadla tam hranice římského imperia a když vůdce Omarův, Amru, vrátil roku 641 Egypt asijskému despotismu, styky obchodní uhájila si tu Evropa.

Kdo chce studovati povahu Orientu ve všech záhybech života národního, náboženského i společenského, má k tomu látky v Kairu na léta. A chce-li kdo viděti výborný postup idejí, Evropou zplozených, nad stárnoucí duší Východu, stačí, vystoupí li z ponurých uliček kairských — jerusalemským valně podobných — a zabočí do nádherných po pařížsku vystrojených čtvrtí tohoto afrického veleměsta. To vše snoubí se zde na společné rovince pod severními svahy, pustého, špinavě žlutého pásma Mokattanu při veletoku nilském, jenž těsně pod městem rozbíhá se v bohatou síť řečišť úrodou proslavené Deltu.

Již prostranné nádraží se širým, klenutým krytem, dobře by posloužilo i nejprřednějším městům evropským.

Orientální příchuti jsou však bezmezně nabídky přerůzných služeb, jež vytrvalým proudem útočí, sotva že jsme se ocitli na ulici. Černí, žlutí i bělaví náhončí slibují tu netušenou ochotu četných hotelů a pensionů, dragomani chlubí se spolehlivostí ve městě i po okolí a neschází ani prodavač pitné vody, pro-

díraje se zástupem se svým černým, rozmočeným měchem z koziny, mezitím co klidněji láká přichozícího moderní jeho soupeř s jemnou limonádou, na lehkém, vkusném vozíku, po velkoměstsku vypraveném.

Veškerý ruch vkusně založených boulevardů i křivolakých uliček svádí se do středu obrovského náměstí, jež jest přetvořeno na přepychový sad — Ezbekiých. Založil jej Francouz Barillet r. 1870 skoro na devíti hektarech a vyzdobil vzácnými rostlinnými exempláři tropu vedle lehkých kiosků a hravě vykouzlených jeskyň. Do něho dívají se okna nej přednějších domů a nákladných pensionů.

V těch stranách stupňuje se při zemdleném žáru slunce pouliční život do neočekávané míry, slibující za zlato — zvláště cizinecké — veškeré pohodlí s širokým výběrem příchuti a vkusu, co zatím hned vedle intenzivně křičí kontrast bídy, vtělené do uhnětených, často nápadně zmrzačených těl žebráků, již plouží se mezi stoly kavárenských hostů, hledající soucitu.

Pořádek má na starosti domácí policie; vrchní dozor udržuje posádka v kávověžlutém kroji vystrojených Angličanů, kteří se zde ukazují na všech čelných místech jako symbol zájmů Britanie, do Egypta přenášených. A sedí v Kairu pevněji než Francouzové, jimž zde k vlivu dopomáhal sám místokrál Mehmed Ali. Tvořil tu vládu vlivem Francie skoro po evropsku; zlomiv moc Mameluků, hospodařil s dovolením Porty sám, ale při tom neuměl dobře krýti lesklým šatem západní civilizace vlastní sobě orientální despotismus. Na venkově skupoval statky Felahů, kmeny samostatných sedláků měnil v zástupy nádeníků, pracujících na lánech cukrové třtiny a bavlníku. Kairu přibývalo nových čtvrtí, mezitím co ve starých hynuly živnosti pod nebyvalou tíhou daní.

Místokrál Ismail prodával však již z nedostatku akcie suezského průplavu Angličanům a neschopný jeho syn, Tewfik, seslíl zde politickou jejich váhu, když pomohli mu r. 1882 zažehnati revoluci. Za to sáhli hned potom hluboko do egyptského hospodářství.

Dnes ševell sic ještě francouzština na hlavních ulicích města, mluví k cizinci s nápisů, na drahách i krámech a síních hotelových, ale mluví se zde také dobře po anglicku a v počtu osmdesáti tisíc Evropanů, kteří žijí v tomto největším městě Afriky, s pestrou směsí domácího lidu, rostoucího již skoro do milionu, mají synové Albionu procento nad jiné značné.

K východu od Ezbekiých jest úvod ke starým, rázovitě uchovalým čtvrtím Kaira.

K severovýchodu poutá skupina staveb značné rozlohy a staroarabského vkusu: Muristan Kalaün, opuštěná nemocnice ze století třináctého, hrob Mohameda-en-Nasira, o několik desítek let později budovaný a pak mešita Barkukiye.

K východu od Ezbekiých za oživeným náměstím Atabet el Khâdra rozvine se nejhlučnější ulice starého města — slavná, starožitná Muski. Jest vzácnou výstavou všeho, co vyplňuje život tamějšího domorodce. V přízení bazar ukazuje řemeslné zboží v neladném skupení, ale o výběru značném, tmavé sklepní krámy lákají kupami vzácného ovoce, neb odpuzují zápachem, jenž řine se ze začernalých kusů masa — hlavně skopového a žárem ohnědlého tuku.

Hořejší patra domů, namnoze podivně malovaných, nesou typickou zdobu dřevěných arkýřů, hustě mřížovaných a pod nimi středem ulice hučí proud lidu, se všech konců světa složený. Vedle Evropana, střízlivě šaceného, zdálky bělají se řasnatá vrchní bílá roucha jdoucích i sedících tu arabských mužů s turbany, neb bílou plachetkou, k temeni hlavy provazcem přitaženou. Polonazi černoši a schudlí felahové chvátají ulicí, běžíce za službou pánů. Za to ženy, pleti pergaménové, rády projíždějí městem na oslátku s velikými uzly nákladu a v úboru dosti pestrém.

Na barevné říze spodní splývá pravidelně modrý plášť od krku, zdobeného skleněnými koraly, neb řetízkem zlatých penízků a cetek. Hlavu kryje barevná plachetka, s pletenců vlasů volně na ramena spadající. Oči Egypťanka neza-

kryvá. Jen ústa zahaluje clonkou, přes prsa sbíhající; k dolní polovici obličeje připíná ji stužka a pro klidnější dech nazdvihuje kovové vřeténko nad nosem, ve vlasech připevněné zvláštní čelenkou. Těžší náklad nese řada velbloudů Evropanu k rychlejší dopravě poslouží tu také kočár.

V bohaté spleti ulic bazarových má v těchto stranách útulek množství džamií se štíhlými minarety a světové učení El Azharu. Středem moslemínské university kahirské jest prostorná nádvoří posluchárna — Liwau zvaná, s dekorací sto čtyřiceti mramorových sloupů, umělých nádrží a drobných mešit. Studenty posílá sem celý moslemínský svět, ale profesorů vyživití nedovede. Proto hledají si doplněk na hubené službě v darech d obrodinců a ze soukromných kondic v domácnostech.

Skoro dvoukilometrová třída Mehmeda Aliho odvádí nás z Ezbekiye k jihovýchodnímu ústředí města — náměstí Hassanovu. Ze tří, stojících tu mešit, nejvýznamnější jest džamie Hassanova. Vyrostla na podkladu byzantském s podivuhodným zabarvením orientální fantasie ze století čtrnáctého. Na stěnách žlutočerveně pruhovaných sedí obrovská kupole s věncem štítků u kořene a dvěma, k hranám přilehlými minarety. Volně zírá k jihu do náměstí Rumêleh na východě má však soka. Tam zdviha se obrovité bašty městské citadelly a nad nimi třetí nová, bledě žlutá Gâmia Mehmed Aliho, jejíž poboční vížky, podivuhodné subtilnosti, jako dvě alabastrové jehly vztyčují se k nebesům.

Pahorek ten upevnil již r. 1156 sultán Seladin. K vrchu jeho projíti jest podél anglické stráže, hovící si pod bananem, potom branou a pak teprv ukáže se nádvoří proslavené mešity, již Mehmed Ali začal a Khediv Said dostavěl.

Při vchodu do obezděného dvořiště vysedává trpělivě několik moslemínských strážců, kteří za poplatek dopouštějí nejen vstupu, nýbrž i sandaly upevní rámy přes obuv, jak káže jim předpis ritu. Za to hned dodatečně spíná se k hosti zase klubko rukou k dobrovolnému bakšiši.

Ve středě okrajního loubí jest umělý, alabastrem vypravený kiosk studně a na východ trůní štít zajímavé mešity. Kupoli o značném rozpětí podpírají z nitra čtyři mramorové sloupy. Řada barevných oken v podřímí reguluje posvátný soumrak a světlý klid, jenž při všem slumení dopouští do syta se nadívatí na rozkošné ornamenty stěn i klenby, změněné dovednou rukou v blankyt hvězdné oblohy.

Na obrovském, celou půdu kryjícím koberci nábytku jest nemnoho: Zlacený pulpit pro čtení koranu a kazatelna, na níž časem objeví se i sám místokráľ, při vchodu pak uměle zbudovaný sarkofag, jenž kryje tělo zakladatele.

Z rampy chrámové nezapomenutelný jest pohled na město, pod citadellou rozvinuté. Z lesa minaretů nápadně prokvetají pestré zdi hrobů Chalífů a Mameluků.

A vzadu, za Nilem, na jihozápadní straně od Kaira, majestátně vystupují nebetyčné památníky odumřelé vlády starověkých Faraonů.

Od Kahiry k pyramidám jede elektrická dráha přes městskou čtvrť Ismaïliji. Vedle četných ústavů a pensionů vybralo si v těchto stranách místo krásné kairské museum. Nedaleko, jako dobře opevněná tvrz, stojí tam sídlo anglického vojska.

Aleji sykomor a palem projede se k čelu mostu. Působí svou mohutností hluboce, jako žlutošedý proud Nilu, jež přetíná k další cestě do Gisehu. Vzrostlé, velikoměstské stromořadí podél loupeživých výsek končí a začíná moře písku, jímž poseta do nekonečna protaženou tvář poušť Libická.

Vstoupíme na její lem, zaplatíme pět piastrů šejkovi a smíme skrýti se do stínu při patě mohyl nejzajímavějšího hřbitova světového, k němuž přidal již ranní starověk kamenného strážce — sfingu. Tři drobnější náhrobní mohyly po boku největší pyramidy Chufuovy rozvalil čas stejně, jako žulový chrám Isidy a Osirise. Tři největší pyramidy, stojíce tu na široké basi v řadě, do dálky chlubně

ukazují sílu pro život na další řady věků. Avšak z blízka dobře viděti jest zkázu, která po rozjizvených bocích kvádrů vyskočila již i na vrch nejvyšší pyramidy Cheopsovy a snížila valně hrdé její téměř. Potom přenesla se na souseda — pyramidu Chafrovu a oloupila o drahý mramorový plášť. Časem jistě navštíví i třetí, zadní, pěkně zladěného vnějšku — pyramidu Meukerovu.

(Z a s l á n o.)

Pořadatelstvo „Druhé feriální výpravy katol. studentstva českého“ (konané letos: a) do „Čes. ráje“, b) na Krkonoše, c) na Královédvorskou) oznamuje všem účastníkům, že přesný odjezd výpravy z Prahy bude každému definitivnímu účastníkovi sdělen zvlášť, ihned po přihlášce. Začátek cest bude však určitě před nedělí 9. července. Jelikož přihlášek k výpravě přibývá velice, jest nanejvýše nutno, aby všickni, kteří se ještě chtějí výpravy zúčastniti, a též ti, kteří pouze prozatím se přihlásili a povinnou definitivní přihlášku dosud nezaslali, aby (byť byla lhůta stanovena do 10. června) co nejdříve tak učinili, protože ke konci bude počet účastníků omezen! — K referátu v předešlém čísle „Stud. Hl.“ uveřejněném pořadatelstvo poznamenává: „Slavnostní akademie“ bude na cestách uspořádána ve spolkovém domě Katol. Jednoty v Libštátě u Semil (v Podkrkonoší) po dvakrát, a sice odpoledne v neděli 9. a 16. července. Protektorát akademie s laskavostí převzala P. T. sl. Katolická Jednota v Libštátě. Svou vzácnou návštěvou počti akademii slov. pán Ph. Dr. M. Kovář, c. k. školní rada atd., t. č. dleci ve Žďáře u Turnova, a četní vsdpp. z okolního duchovenstva. Při akademii spoluúčinkují: a) proslulý operní pěvec p. V. Zimmermann z Prahy, b) chvalně známá „kapela kandidátů“ a c) „dramatický kroužek kandidátů“ z katolického ústavu ke vzdělání učitelů v Praze-Bubenči. Na programu jsou: 1. Četná čísla hudební: orchestrová a sólová, 2. četné zpěvy, 3. divadelní hra „Lakomec“, veselohra ve 3 jednáních od J. Molièra—J. Vrchlického. Pro školu upravil prof. Fr. Dominik M., Šk. Br. — K této akademii očekává se velice četná účast katol. lidu z celého Podkrkonoší! Pořadatelstvo výpravy, doufajíc s pomocí Boží v nejzdařnější průběh výpravy této, očekává tímto značné posílení hnutí katolického studentstva v českém národě našem! Zdař Bůh!

≡≡≡ Hlídka kulturní a časová. ≡≡≡

Z řeči Dr. Jos. Durdíka ve spolku Slavii dne 25. února 1875:

„O frivolnosti u věcech náboženských“.

(Podává Antonín Scholler.)

„... Mnohem frivolnější (než Strauss ve své pověstné knize „Stará a nová víra“) bývají spisovatelé nižších řádů, kterým jde o řízný efekt okamžitý, a konečně proskakují z úst nejrozličnějších surové výroky, jak se právě příležitost naskytne. Nedostatek filosofického vzdělání jest příčinou, že taková surovost se často vyhlašuje za bůhví jaký význak duševní hloubky. Mnozí lidé rozumují o věcech, aniž by se jimi hloub byli zabývali. Rozhodují pak o tak důležitých otázkách, které jsou zajisté nejtěžší ze všech, zuří proti neomylnosti římského biskupa a zatím sami neomylně chtějí poroučeti v takových záhadách, před kterými největší geniové skláněli šíje své. Hus a Žižka nebyli frivolní, oni nepopírali ducha, oni byli nadšení entusiasté víry, a proto jest zpozdilé, když frivolní fanatik nevěry dovolává se obou. Hus by byl nemohl za pouhou jakousi negaci zemřít a Žižka nemohl by za ni bojovati, oni věřili v něco vyššího a zvali se bojovníky Božími.

V celku jest vždycky fragment frivolnosti hrozně malý. Vezměme si na př. německou literaturu; její velcí spisovatelé, básníci, historikové, filosofové, kteří dali vlastně německému národu ten duševní nerozborný podklad, na němž se povzněl, nebyli frivolní. Nejznámější svou frivolností jest prý Heine; ale i zde

má věc svůj háček. Heine jest už epigonem, on přichází do rozkvětu literatury německé, on si mohl už zažertovat. Když se v něm dobře porozhlédneme, není frivolnost jeho tak veliká, ale i kdyby byla, — jak malinký konečně kousek jest celý Heine proti té ohromné literatuře ostatní! V anglické literatuře najdeme toho ještě méně; tam ani Shakespeare ani Byron ani Moore ani Tennyson ani Walter Scott ani Bulwer ani Dickens ani humoristé jejich nejsou frivolní. Nejznámějším se zase stal, takofka repraesentantem frivolnosti, Lord Byron: kdo ho skutečně zná, ví nejlíp, že Byron jest velmi nadšený, vážný, že jest entusiast a že v náboženských věcech je nejméně frivolní, že s největší veverací o nich mluví. Mazzini byl veliký revolucionář, ale frivolní nebyl a materialismu nedůvěřoval, an viděl, že ethika má také své právo.

Nemylme se tedy, pánové! Nedávejme si frivolním tónem imponovat, a kdyby i zazníval z básníka sebe slavnějšího. Pravá poesie má jinde zdroj svůj. Pravá poesie jest něco tvůrčího, frivolnost však opak, jenž popírá a snižuje. Právě, kteří mají málo tvůrčího daru a přece by rádi velikými básníky slouli, utíkají se často k opačným těm prostředkům, k lučavce a octu. Pravý básník si z náboženství nikdy úsměšky nedělal, onť jest přece povznesení mysli nad prostou skutečnost okamžiku. A povznesení jest nám všem zapotřebí.

.. Ovšem musíme uznat, že při náboženství jest mnoho jiného — zkrátka že jsou i zevnější řády. Zřízení kněžské je též zřízení lidské, musí býti oprávněno. Někteří však bojují nejen proti vadám, které se v církvích objevují, nýbrž přesmykají svůj odpor dále, bojují proti jádru náboženskému, proti ideálům, proti metaphysickým a ethickým pravdám, které se v nich zjevují. Po ploše nakloněné sklouznou pak až ku popírání všeho vyššího a nemohouce se obezříti v subtilních větách filosofických, nemajíce úcty pro nic než pro svůj vlastní temný idol končívali v nerozumu a v nezdaru. Proto mužové, kteří čelili proti nešvarům, nepouštěli se v odpor proti metaphysickému jádru všeho náboženství. Reformátor zůstává bojovníkem proti zlořádům a nikdy nemluví oplze o pravdách náboženských. V novější době podobně Havlíček v některých svých spisech zejména v „Kutnohorských epištolách“ nepostupuje až ku popírání Boha, choulostivé to otázky metaphysické, a tu objevil jiný takt než nešťastní nohsledové jeho.

„U věcech náboženských budiž frivolnost posledním prostředkem. Stojí-li člověk jen drobátko výše, shlédne, brzo že theoretické vědění naše obsahuje neskončeně málo proti tomu, co bychom věděti chtěli, a co nevíme. *) Ano, tohoto jest neskončeně mnoho, tuto neskončenost nepopře nikdo. A byť všechno ostatní popíral a před ničím úcty neměl, před neskončenem naší nevědomostí se zase zachvěje a pocítí onu veveraci, jež je průvodčím vznešeného. —“

— Přečet, vzpomněl jsem slov opata Zavorala z jeho řeči dne 31. srpna r. 1909 v Král. Hradci: „Je svrchovaně na pováženou, když přední básník český směl potupit našeho božského Spasitele tak nízce a rouhavě, jak snad v žádné jiné řeči Kristus dosud potupen nebyl, a že tento muž za to v triumphu byl vozen po českých městech, aby znova a znova opakoval, co nejen katolickou, ale každou věřící duši tak hluboko zranilo.“

Oprava. Ve článku „K nové práci“ jsou citovány věty ze IV. dílu Krejčího „Psychologie“ a ne jak omylem otištěno ze III.

*) Že v moderní době jinak, toť celkový dojem Rádlových Dějin vývojových teorií v biologii XIX. stol. (Praha 1909); píše na str. 293: Tato objektivní doba šla za mužem (Haecklem), kterému nikdy neustalo se vytýkati, že jen své subjektivní názory udává posluchačstvu za veškerá fakta, tato doba názorům jeho věřila.

K článku „Jaro české katolické literatury“.

V letošním velikonočním čísle „Našince“ objevil se pozoruhodný článek od Josefa Mydláře — „Jaro české katol. literatury“. Zamyslel jsem se nad těmi řádky. Vane z nich jakýsi oprávněný stesk. Autor, třebas poukazuje na nadějně rašící pupeny na stromě katol. literatury, nemůže se zhostiti tesklivého dojmu při vzpomínce na zaniklé revue katolické posledních let, které tolik pro rozvoj umění slibovaly. „Chci psáti o novém jare,“ tak čtu v úvodě, „a počínám podzimními mlhami, které udušily mladé osení. Co nadějných zjevů literárních zjevilo se za posledních dvacet let na roli katol. písemnictví českého — a kolik jich zaniklo v samém počátku, ač vítány byly radostně a přinášely živnou míru a životní síly schopné rozvoje...“

Na prvním místě vzpomenu ještě zaslé Vondruškovy „Aletheie“ a Podlahovy „Obrázkové revue“. Kdo zná ideální a přec tak časový program „Aletheie“, která soustředila kolem sebe muže učenosti vynikající, uzná, že pád její znamená pro kulturní život katol. v našich zemích mnoho. A totéž možno říci o Podlahově „Obrázkové revui“. Velikou vinu na tom má bez odporu katol. veřejnost sama, která nedůvěřivě a apathicky zachovala se k mladým těm bojovníkům a nedovedla pochopiti jejich časovou důležitost. O „Novém Životě“ rozepisovati se netřeba. Každý nepředpoklatý uzná, že bývalý orgán katolické moderny způsobil pronikavou změnu v katol. literatuře naší, ba že ji téměř utvořil, postaviv ji na moderní základ, zorganizovav v sobě vynikající básnické a belletristické individuality a zastíniv i Šťastného „Obzor“, který svého času byl dosti důstojnou reprezentací katol. Moravy. „Obzor“ kvetl, veden jsa obratnou redakcí Šťastného. Po smrti jeho dlouho se neudržel. Nyní však objevil se v podobě nové, důstojnější a řízením známého essayisty Dohnala budí nejlepší naděje do budoucna, právě jako v Praze vycházející „Meditace“ (od roku

1908). Šířiti se dnes o významu „Meditací“, bylo by nositi dříví do lesa. „Meditace“ jsou nejlepší časová a umělecká naše revue katolická. Vydavatelstvo za dobu svého trvání vydalo pro naši inteligenci řadu důležitých a znamenitých publikací a „Knihovna vybrané četby“ stará se o lacinou a ušlechtilou četbu známých katol. autorů našich i cizích. Mají-li tedy „Meditace“ takovou důležitost v rozvoji katol. literatury u nás, jest povinností katol. veřejnosti výtečný ten list všemožně podpořovati.

Vychodilova „Hlídka“, výborný list filosoficko-apologetický, jak správně p. autor podotýká, stojí jaksi stranou, tak že nečiní pro rozvoj našich snah tolik, jak by se na první pohled zdálo.

Co se týče „Vlasti“, která chce býti považována za vážnou revue, dlužno konstatovati, že neplní mnohdy úkolu, jaký právem by bylo lze od ní očekávati.

Divím se, že ve článku není zmínka o „Museum“, orgánu katol. bohoslovců českých a „Studentské Hlídce“, listu našeho studentstva. Má-li náš mladý, inteligentní dorost postupovati a míti chuť k další práci na širých nívách katol. kultury, nutno, by veřejnost snahy tyto respektovala a dodávala mu chuti a ochotně podávala pomocnou ruku v těžkém tom úsilí. Pracuje se pak docela jinak a s intenzivnějším nadšením.

K článku tomuto máme právo. Musí se dopustiti, abychom i my mladí pronesli někdy svůj soud, třebas byl i trpký. Musíme ukazovati si cesty, po nichž bychom pevně a odvážně postupovali vpřed, vědouce, proč pracujeme a s jakými prostředky bychom nejdříve dospěli k vytčenému cíli.

„Jaro české katol. literatury“ bylo slovo v čas, proto jsme p. autorovi zaň vděční a snad všichni lidé dobré vůle, kterým záleží opravdu na rozvoji vážné a cenné tvorby naší intelligence katolické

S.

V „Pozoru“ objevil se před nedávnem článek, který útočí na nás pro naše články o Svazu a o Akademickém domě a podkládá nám své „šlechetné“ úmysly, živí z toho bojovnou náladu proti nám. Poznamenáváme jen tolik: Buď ho psal student a pak je divno, proč se s ním neuchýlil do některého studentského listu, kterých máme dost všech směrů; snad měl při tom „bratrsky kolegiální“ úmysl poštvat na nás pokrokovou veřejnost čtenářů „Pozora“ a zterrorisovat studentstvo středoškolské. Anebo nepochází od studenta a pak nás sprošťuje povinnosti naň reagovati. Oboje est nám vítáno že nám dělá lacinou re-

klamu. Ty „římské duše“ už dnes tak nestraší, a náš lid a naši stoupenci z toho vyvodí už důsledky sami.

Vyšší škola pro církevní hudbu. Počátkem dubna byla v Římě otevřena vyšší škola pro církevní hudbu, jež byla založena zasloužilým spolkem italským sv. Cecílie. Jedním z původců myšlenky té jest sv. Otec. Příkladu toho mají následovati všude tam, kde dosud podobné školy zřízeny nejsou; tím církev sama má se starati o výcvik svých učitelů, varhaníků a zpěváků podle správných zásad posvátného umění.

STUDENTSKÁ HLIDKA

:: LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO ::

ROČNÍK III.

ČERVEN 1911.

ČÍSLO 10.

K našemu dni.

Kollegové! Den blíží se — den nový, příští, náš. Zřím záblesk jeho na ohradě fialových hor a hejna vzdušných laštovic mi věští blízkost jeho jitra. Vře touhou srdce, oko bleskem šlehá nedočkavým a duše jásá předtuchou světla. Snad naposledy mluvíme dnes spolu, než uvítá nás starobylé, památné město Olomouc.

Po druhé máme se objeviti na foru naší katolické veřejnosti a po prvé má katolická Morava slyšeti hlas své mladé naděje, svého intelligentního dorostu, svého katolického studenta. Otec, jenž nešetřil námahy, potu a mizérie, aby synu svému pomohl výš, než mohl sám, — má slyšeti z úst vlastní krve své, že není nijak přežilým, slabým a nedokonalým duch, který živil, udržoval a sílil duševně jeho i otce otců jeho. Zaplesati má srdce jeho a pýchou zadostučinění vzdmou se prsa jeho, když přesvědčí se, že neodpadl od něho, nezradil ho ten, v něhož tolik nadějí a pýchy skládal, že neplvá nízkou slinou po tom, co bylo jemu nejsvětějším, — nýbrž naopak, že s láskou a hrdostí hlásí se k praporu věčně krásných a věčně mladých, životorodých ideí. Zaplane radost na lici poctivému učiteli, když uzří, že símě, které pilnou rukou pomáhal zasévat i pěstovat, aspoň v jednom z jeho žáků vzrostlo a pučí bělostným květem, aby brzy neslo dobré ovoce. Jakým nevýslovným blahem díky zahoří srdce jeho za to, že aspoň to jediné neupadlo podle cesty, do trní anebo na tvrdou, planou skálu! Jak zaburácí nadšeným ohlasem ty tisíce odstrkovaného lidu rolnického a dělnického! Údělem jejich — pranýř a nejhorší potupa snižovaných, posmívaných a ubíjených. Nejhorší nadávka, nejpodlejší úskok stíhá jejich hlavy, i to jest jejich hříchem, že jsou chudí, bezmocní. Nikdo se nepozastaví nad tím, že je to násilné ubíjení bezbranných pro jejich přesvědčení, nikomu nevadí, co páchá se na nich ironické tyranie ve jménu osvěty a kultury. Zběsilé hyeny vrhají se bezohledně na svou oběť — a oni stojí se svraštělým čelem, neústupní, neoblomní, jenom zarudlé oko rozhlíží se s němou otázkou do širé dálky: „Kdo nám pomůže?“

Dovedete si představití bouři pozdravů, když přijde mezi ně jeden z těch, kteří vyšli z jejich řad, kteří rostou jejich bolestmi a kteří nepodlehli nivelisujícímu, otravnému příboji protikatolickému, — kteří nezaprodali své a jejich přesvědčení za laciný titul, kteří dovedli se včas zarazit a zamyslit a zachovali si podnes soucit a duševní souvislost s nimi? Ne — ten

pocit nelze vylíčit, ten třeba zažít, opojit se jím, nadchnout a posílit se jím k další práci. S jakým jásotem vyslechnou naše slova, jak vřele stisknou naše pravice, s jakým zájmem vyslechnou naše debatty programové, stavovské a sociální, jak budou sledovat všechno, když jim povíme, co nás bolí, čím trpíme, čeho se nám nedostává, s čím bojujeme – jak ochotně podají nám své upracované ruce ku pomoci! Budeme srdečně vítáni, budeme hosty upřímného, otevřeného lidu moravského.

Kollegové! Přijďte, ale přijďte připraveni! Přemýšlejte o tom, jak by se dal vyplnit, vyhranit a zdokonalit náš pracovní program, zkoušejte jeho slabiny a nedostatky a připravujte návrhy na zlepšení! Přemýšlejte o našem poměru ke studentstvu pokrokovému a naopak, zamyslete se nad naším postavením sociálním a snažte se každý svou hřivnou přispět k šťastnému řešení této palčivé a naléhavé otázky. Zrevidujte ještě jednou bilanci a dosavadní směr naší „St. Hlídky“. Nachystejte si stručné, ale věcné referáty o tom, jakého ohlasu došla v nejširších vrstvách studentstva, s čím jste byli spokojeni, co se vám nelíbilo, kde byste rádi viděli nápravu, doplnění, změnu. Přemýšlejte theoreticky s praktickým zřetelem k životu, připravujte konkrétní, věcné a odůvodněné návrhy. Připravujte se všichni! Nezapomenejte, že list náš jest společným majetkem nás všech, že má býti hlasem všech našich snah, že jeho vzrůst nebo klesání jest měřítkem vašeho zájmu a přičinění anebo vaší nevšimavosti. Nespolehejme se na nikoho než v první řadě na sebe! Vždyť co jiného můžeme zváti svým než ovoce vlastní práce? Kus duše naší u každého čtenáře našeho měl by srůst, stožárně se se zájmem listu — pak jistě stane se tím, oč dosud ze všech sil pracujeme.

Kollegové přijďte! Budou vás zrazovati, odstrašovati výsměchem, cynickými vtípy a persekucí nejpodlejšího druhu budou se mnozí snažiti, aby podlomili vaše síly, zliknavěli, zpohodlněli vaši vůli a zakalili, znechutili vám vaši čistou snahu. Dáte se zastrašit? Couvnete zbaběle, zalezete do koutů, aby o vás nikdo nevěděl, anebo vystoupíte přímo, s otevřeným hledím v prvních řadách?

Bude to zkouška mužnosti, kus duševního heroismu. Bude nás snad méně než na jiných sjezdech studentských, ale odpovězte si sami, je-li množství samo sebou už zárukou jakosti. Kolik bylo Spartanů? — A přece vítězili! Kolik bylo našich národních buditelů? — A přece vzkřísili celý národ!

„K nejkrásnějším místům vedou jen pěšinky“, tak napsal už Kosmák ve svém „Rampouchu jun.“ Nepůjde nás mnoho po pěšinkách, ale půjdeme první. Pomněte, že předstoupiti máme před moravský lid, který v tvrdém zápase životním i duševním jest zocelený, který nenávidí prostřednost a polovičatost, který, jsa mužem a hrdinou sám, žádá také od jiných otevřenou, nepoddajnou mužnost a poctivou nezištnou práci.

A proto nechť zuří nepřátelský odboj! Bude naší školou. Očistí nás od lehkých plev, — zbude jen dobré zrno; aspoň změříme své síly, zocelíme a utužíme se k dalšímu boji. Přijdeme mezi ty, kteří pod tlakem vyrostli a zmohutněli, tlaku se vzepřeli a vlastní silou snaží se setřásti otrocké jho protikatolické. Půjdeme tam, a bychom se tam osvěžili a načerpali nové nadšení a nových sil, a bychom hrdě zvedli výše prapor obrody katolické, a bychom utvrdili se v přesvědčení, že ideový a myšlenkový náš boj spěje přece pomalu, ale jistě vsťíc svému vítězství.

Proto vítej nám, dni nový, náš! Nechť brzy vzejde vítězné tvé slunce
a tvoje zlatotkané blesky nechť hlásají daleko tu starou, nehynoucí pravdu,
kterou vyslovil Jar. Vrchlický v „Dědictví Tantalovu“

„To slunce myšlenka, to k dobru snaha,
jež nechť i tvorstvo, nechť i člověk skoná,
plát bude dál; zdroj radosti a blaha.“

Česká Liga Akademická.

Spolek českých akademiků v Brně.

„Lípa“, spolek českých katol. akademiků ve Vídni.

JIRÍ RILL:

Z letních motivů.

Ratolestmi štíhlých buků,
chrámem živé básně,
zvoní žežulčino „kuku“,
rozléhá se jasně.

A zas ticho; jen to chvojí
šumí jako v snění,
a v mém nitru, v duši mojí
sladké zapomnění.

Zvolna v před se noha šine,
aj, tam loubí chladné
k odpočinku vábně kyne. —
Ó té krásy zrádné!

Hrůzná krása! Jícen tmavý
šklebivě se šerí
v trsu bujné lesní trávy,
pod hustými keři.

V srázných stěnách výry, sovy,
netopýry hostí,
na dně — hu, tam děs je nový,
žluté, lidské kosti — — —

Duby staré, věkovité
větvě k sobě kloní,
modré zvonky v trávě skryté
hranu tklivě zvoní.

Dr. FRANTIŠEK ČERNOVSKÝ

Význam a důležitost biologie.

Mezi moderními vědami, jež vahou svojí zasahují mocně v myšlenkový pochod a život lidstva a jimž nelze upřít významu pro náboženské názory intelligence i širokých vrstev, ne na posledním místě nutno uvést biologii. Biologie, důležitá nauka o životě a příčinách života, má do sebe tolik důležitosti a spolu poutavosti, že nesmí býti přehlédnuta, tím méně podceňována žádným vzdělavcem. Z té příčiny uvádíme tento instruktivní článek, jímž chceme podati obraz o rozvoji i vývoji biologie.

Již bylo řečeno že biologie studuje život a příčiny jeho. Nositelem života jsou organismy, jak nalézáme v říši rostlinné a živočišné. Z tohoto důvodu dělí se biologie ve tři mohutné větve: v botaniku, zoologii a antropologii. Ale i v geologických vrstvách země nalézá se přecetné stopy organismů. Z těch ovšem nejvíce zajímají organismy dnes neexistující, tedy vyhynulé, jež však jsou vítanou kořistí biologa, který bedlivě si jich všímá a podrobuje studiu ve zvláštním odvětví biologie — v palaentologii. Stavbou a tvarem organismů zabývá se mor-

fologie, popisujíc buď zevnější formu a úpravu jednotlivých ústrojí či zkoumajíc formu i úpravu jejich vnitřní. Celkový organism totiž má svoje jednotlivá ústrojí, jako na př. u živočichů mozek, plíce, srdce, žaludek atd.; ústrojí tato pak sestávají ze tkáně, tkáň pak z buněk. A hle! právě buňkám vykázán jest dle studia biologického největší úkol a význam v živoucím organismu a jeho částech. Jednotlivá ústrojí čili orgány mají veliký význam pro zdraví organismu celého a proto záhy staly se předmětem podrobného a horlivého bádání a studia. Člověk obdařen rozumem jest poháněn neuhasitelnou touhou po poznání. Tato tužba pudila a pudí „korunu tvorstva“, aby pátral po všem, co smyslům přístupno, aby pronikl zjevy a záhady života mimo sebe, ale také u sebe. Proto odvažujeme se tvrditi, že biologie vzala svůj počátek s člověkem. Nejstarší zprávy biologické, jež dodnes mají své slovo ve světě intelligence — podává nám kniha knih — Písmo sv. — v Mojžíšově genesi.

V prvních dobách nebyla biologie pěstována systematicky, ani přísně vědecky. Slavný filosof pravdy, starověký Aristoteles, jenž první vědeckým způsobem pěstoval biologii, ubíral se k této vědě cestou, již mlhavě načrtal Hippokrates a poněkud vytříbili jeho žáci. Aristoteles zve se však pravidelně otcem biologie. A tento hluboce založený filosof, přítel pravdy a badatel poslední příčiny, jeví se ve spisech svých vynikajícím morfologem, důmyslným anatomem, ano i embryologem. Ovšem nelze zapírat, že mezi výbornými jeho zásadami a naukami jsou i některé věci bludné — ale na svou dobu podává celkem věci, překvapující správným pojetím a studiem. Proto právem zůstanou spisy jeho: *Historia animalium*, *de partibus animalium*, *de generatione animalium*, pracemi klassickými, pro něž Aristoteles zůstal téměř po dva tisíce let jediným učitelem a vzorem biologů.

Ba uvedená díla Aristotelova tvoří základ všech pozdějších vědecky založenýchologií, morfologií, anatomií a dějin vývoje tvorstva.

Aristoteles, rozděliv živočišstvo na dvě veliké třídy (na živočichy krve červené a živočichy bezkrevné t. j. buď krve nemající nebo krve bezbarvé), nezůstal při tomto rozdělení pouhým systematikem, nýbrž prokázal se i jako výborný anatom a morfolog, podrobiv bedlivému studiu rozdíly formy tělesné i rozdíly stavby živočišného těla. Jak vysoko vyniká tento filosof IV. stol. před Kristem nad Plinia mladšího, filosofa I. stol. po Kristu, jenž ve svých biologických spisech: „*Physiologus*“ a „*Bestiarium*“ píše s naivní opravdovostí a vážností o věcech nemožných, idyllicky fantastických.

O biologii získali si veliké zásluhy scholastické XIII. stol. Náčelník těchto Albert Veliký napsal sedm zajímavých knih o rostlinách a dvacet šest knih o zvířatech, a v knihách těchto nalézáme podivuhodné výsledky jeho vlastního bádání. Že biologii obíral se i hvězda scholastiků andělský učitel Tomáš Aquinský, netřeba připomínati. Znamenitého jména požívá mezi biology františkánský mnich Roger Baco, jenž má nepopíratelné zásluhy o studium a upravování léků a přirozeně tedy o chemii, kterou dovedl ceniti ve prospěch fysiologie.

Biologie došla jmenovitě ve stol. XV. a XVI. pěstění a rozvoje hlavně zásluhou slavného belgického anatoma Ondřeje Vesala († 1531), jenž ve svém klassickém díle: „*De corporis humani fabrica*“ razil nové dráhy biologii. Muž tento, mimochodem řečeno zbožný a nadšený katolík, odcizen však byl vědeckému bádání, byv povolán za tělesného lékaře Karla V. a později Filipa II.

Překvapujícími objevy obohatili anatomii kněz Gabriel Fallopi († 1562) a jmenovitě geniální Bartoloměj Eustachius († 1570), jenž první popsav tkáň organickou, právem jest nazván prvním histologem.

S rozvojem biologie kráčet ruku v ruce rozvoj fysiologie. Na tomto poli nesmrtelně se proslavil Angličan William Harvey, jenž první demonstroval skutečný oběh krve a výzkumy své uložil v klassickém díle: „*Exercitatio de cordis*

motu“. Dílo toto založené na metodě experimentální jest dosud základem všech moderních fyziologií. Harvey zemřel r. 1667.

Svémi fyzikálními objevy zasáhl mohutně ve fyziologii Galileo Galilei. Dal totiž nepřímo podnět ke studiu pohybu svalstva, a fyzikálních zákonů jeho výtečně pak použil slavný danský anatom Mikuláš Steno († 1686), jenž první popsal pohyb svalstva srdce.

Samozřejmě, že studiem biologie velice získala i biochemie. Prvním chemikem zve se benediktin Basilius Valentinus, jehož spisy byly základem studia slavnému van Helmontovi, jehož nesmrtelným dílem zůstane: „Ortus medicinae“. Mezi biology XVIII. stol. zaujímá nejpřednější místo Švéd Karel Linné († 1778), jehož slavné dílo: „Systema naturae“ dodnes udává cestu a směr jmenovitě na universitách v Německu. Slavnému jménu těšil se professor srovnávací anatomie Jiří Cuvier († 1832). Nesmíme však mlčením přejít slavného francouzského anatomu Lavoisiera, jenž první poukázal na vztah mezi dechem a okysličováním krve. Znamenitý anatom měl však neslavný konec, zahynuv roku 1794 pod guilotinou.

Stol. XIV. bylo však zvláště biologii příznivo. Poznalo se, jaký význam ve stavbě celého organismu má buňka — a proto ve stol. tom, jmenovitě ve druhé jeho polovici studiu buňky organické věnována péče největší. Spolu pátráno po zákonech dědičnosti, luštěn problem vývinu, a v obou směrech bylo docíleno podivuhodných výsledků

Studiu biologie nesmírně prospívá mikroskop, vzácný vynález Holanďana Zachariáše Janssena z konce XVI. stol. Ovšem původní mikroskop nedokonalý doznal značného zlepšení Vlachem Francesco Fontanou a Holanďanem Korneliem Drabbelem. První obraz mikroskopický buněk v rostlinách podal optik Robert Hooke: († 1702) ve svém spise: „Micrographia“. Ale teprve Antonín Leenwenhoek poukázal na tak zv. jádro buněk, pak na nálevníky a na červená tělíska krevní. Na jejich výzkumech teprve dále budovali slavný botanik Schleiden a zoolog Schwann, kterýžto poslední dal podnět dalšímu studiu buněk katolickému knězi Jeanu B. Carnoy-mu († 1899), jenž studium o stavbě a činnosti buněk učinil samostatným biologickým odborem a dal mu jméno citologie.

Ostatně u nás v Čechách již před Schwannem z vlastního názoru a studia znal živočišné buňky Purkyně, jenž však dal jim jméno „zrnka“. Purkyně propagoval domněnku, že živočišné tělo vystavěno jest ze tří útvarů: ze základní hmoty tekuté (protoplasma), kterou jmenoval enchyma, ze zrnek a tkáně.

V řadu slavných biologů náleží Darwin, jenž, opíraje se o ideového předchůdce svého Lamaocka, svého času způsobil převrat a zmatek mezi biology. Všeobecně pak jest známo; jakému jménu těšil se Pasteur. Nelze také opominouti, že průkopníkem zákona o dědičnosti v organismu byl professor věd přírodních a pozdější opat augustiniánský na Starém Brně Mendel († 1884). Dnes u nás biologií především obírají se Mareš, Rádl, Srdínko a jiní. Jako dodatek připomínáme, že jest nesmírně důležitě praeparáty mikroskopické zbarviti, k čemuž od r. 1858 dle Gerlacha velice výhodně užívá se karmínu buď v roztoku kamen-covém či boraxovém nebo čpavkovém a j. Praeparáty mikroskopické musí pak býti jemně nařezány, k čemuž výborně slouží tak zv. mikrotom Jennsevův.

„Povinnosti k Bohu a povinnosti k člověčenstvu a národu nemohou od sebe býti odděleny.“

Karel Havlíček-Borovský v „Belletristických spisech“ str. 29.

Co budeme dělati o prázdninách.

Prázdniny — doba oddechu a odpočinku. Nač tedy ještě nějaký pracovní program? Ovšem, ale přece nebude asi nikdo z nás tvrdit, že se naším zotavením a oddechem má zváti úplná nečinnost, vyložená zahálka. Ne, to jistě nelze schvalovati, protože oboje škodí, seslabuje a zmalátnuje člověka tělesně i duševně. Ostatně se tím asi málokdo řídí, poněvadž i ten nejpohodlnější se něčím zabývá. Nejlepší odpočinek jest krátký. A nejlepší zotavení jest uvolněná, zmírněná práce, které se věnujeme s radostí, bez nucení, prokládajíce ji většími, menšími pausami. Snad mnohý z nás už zkusil na sobě, že dobrým zotavením pro studenta jest práce — tělesná. Nervy, činností mozkovou během roku unavené a předrážděné se jí otužují a nabývají zase své bývalé svěžesti, stávají se schopnějšími nové námahy. Jak šťastní jsou v tom ohledu kollegové z venkova, z rolnických rodin, kteří nepodléhají falešnému kastovníctví studentskému a zúčastňují se bez ostychu se svými práce polní. Poznáte je z daleka, když přijdou po prázdninách osmahlí, vyrostlí, tělesně vyvinutí a otužilí. Radost životní jim září z očí a s dvojnásobnou chutí dávají se po prázdninách do práce. A oni sami na sobě mohou pozorovati, jak dlouho těží až pozdě do roku z toho, co získali o prázdninách ve zdravém, sytém ovzduší polí, luk a lesů. Nejednoho z nich zachránila často v těžké nemoci jediné jeho silná konstrukce tělesná, zocelená prací polní.

Avšak vedle hygienického výtěžku jest zde ještě druhý, snad cennější — mravní. Student takový pozná záhy, jaký rozdíl jest v tom pozorovat jen zdaleka a vychvalovat běžnými frázemi nebo pracovat chvíli, než se dostaví první slabá únava — a pracovat skutečně s ostatními od rána do noci, nepoddat se první únavě, přinutit svou vůli, napnout všechny energii a vytrvat. Právě ta vytrvalost, ke které nás pobádá příklad ostatních a kus osobní ctižádosti (nechceme se dát zahanbit), má největší cenu pro mravní naši sílu, ta jest nejsilnější protiváhou tékavého dilettantismu, k němuž nás svádí naše mladá, tékavá krev. Pracovat nejen pokud se nám chce — jen tak pro zábavu — nýbrž vytrvat, přinutit se, dokud síly stačí. Co houževnaté neústupnosti, nepoddajnosti a mužnosti získá tím naše povaha! Jak daleko lépe dovedeme pak pochopit a ocenit práci našich živitelů, jak dovedeme si pak vážit těch prostředků, kterých nám oni touto prací na studia vydělávají, jak přirozené, hluboké kořeny zapouští naše úcta k nim, jak roste vděčnost a svědomitost! Jakou silnou zbraň nám to poskytuje proti lehkomyšlnosti a marnotratnému labužnictví. Je to veliký zisk, zkušenost sociální, která nám dává nahlédnouti z hluboka do života, která nás učí střízlivějšímu, ale za to spravedlivějšímu úsudku.

A podobnou příležitost mají i všichni ostatní, kteří vyšli z lidu pracujících, ať už dělnického, řemeslnického, nebo živnostnického; a nelze si než přát, by ji každý co nejlépe využítkoval. Poznat napřed své nejbližší okolí a zakusit jeho slasti i strasti, nevybírat si, snažit se ochutnat toho života tak, jak ho žijí oni snad po celý život svůj. Během roku snažili jsme se vzbudit zájem pro sociální práci — theoreticky; teď přichází čas, kdy máme sáhnout k vlastnímu jádru — k praxi; — na té jest hlavně ona založena, život jest jejím předmětem a cílem. Nedospěli jsme zatím ještě k účelnému organisování této mnohoslíbené a plodné myšlenky, kterou ukládá lidstvu do vínku století dvacáté, začínáme teprv prohlížet a žasneme jen nad tím, jak daleko už dospěli před námi naši němečtí kollegové — ale každá dobrá věc a myšlenka má své začátky, kterými se musí probíjet.

Vystupujeme teprve na první stupeň a čeká nás tedy první úkol — jako základ všeho dalšího — poznávat, učit se od jiných a pokud možno působit

v menším, zkoušet ojedinele své síly, hledat stoupence, spojovat se s nimi k větším podnikům a snažit se dle možnosti realizovat aspoň některé theoretické poznatky. Bude to dobrá škola, která nás má naučit jaksi sociální abecedě. Poznáme sami po prázdninách a sdělíme si, oč jsme se obohatili, a ucítíme sami na sobě, jak s daleko lepším porozuměním, zájmem a úspěchem budeme pokračovati.

Tedy v první řadě poznávat: jít mezi lidi, zvláště mezi nižší, zanedbané a odstrkované vrstvy lidu, snažit se poznat způsob jejich života, získat, otevřít si je, vyslechnout jejich stesky — získávat duševně od nich — a na druhé straně podávat jim sebe, snažit se dle sil svých přispět svou hřivnou k jejich povznesení. Najdete ve svém okolí nějaké spolky, vstupte do nich, oživte je svým podnikavým mládím — a kde nejsou, snažte se soustředit je v nějaký celek. Mnozí snad budou schopni přednášet. Neobtěžujte si věnovat z přebytku volného času něco sehnat a prostudovat; získáte tím sami. Ale buďte opatrní při výběru látky. Mějte zřetel na okolí, snažte se napřed soukromě poznat, co by je nejvíc zajímalo. Mějte zřetel k časovým otázkám, varujte se theorie jim odlehlé a nepřístupné. Ve vrstvách dělnických bude jistě vhod a vítáno pojednání o sociálním pojišťování („St. Hlídka“, r. II.); velice dobře se dá také upotřebit z letošního ročníku článek dra. Noska „Marxova theorie hodnoty“ atd. Themata pro lid rolnický se přímo vnucují svým bohatým programem. Co lze tady při obou zužitkovat vyššího hlediska národohospodářského, ať vezmete kteroukoliv palčivou otázku dneška. A knih, brožur, informací, poučení najdete všude dost; případně obraťte se na redakci našeho listu, která bude jistě ochotna poradit o pramenech, nebo poskytnout další informace. Jen jednoho se varujte, když čerpáte z knih: abyste nepodávali látku nezáživným, nesrozumitelným slohem učené, stručné theorie. Nezapomínejte, co cizích výrazů, vám běžných, jest jiným nesrozumitelné, rozvádějte, objasňujte t. zv. termíny technické, snažte se, aby vám každý dobře rozuměl, aby nevznikla nejasnost, nebo falešné pojmání pojmů, zavádějte debatty a kontrolujte v nich výsledek přednášky! A nebudte nikdy jednostranní, sahejte do všech oborů vám přístupných, snažte se všeho využítkovati. Turisté neopomíňte sdělit jiným, co jste viděli a zažili, upoutejte zájem třeba fotografiemi, pohlednicemi, obrazy nebo ukázkami věcí s sebou přivezenými. Neomezujte se na geografické vylíčení cesty, všimněte si lidu, způsobu života, hospodaření, výroby, smýšlení veřejného atd. Na rozhraních národnostních věnujte všecku svou snahu otázce národní, otázky nábožensko-filosofické přibírejte tam, kde se na ně útočí, ale jen, jste-li dosti vyspělí, máte-li náležitou průpravu a vždycky po důkladném studiu; kde můžete, snažte se získati někoho staršího, ale neochabujte nikdy v podnikavosti, neoddávejte se sladkému spánku.

Čemu až dosud naše studentstvo věnovalo největší a skoro výlučnou pozornost v období prázdninovém, býval program zábavní a umělecký z příčin pochopitelných. Jistě i mnozí z našich čtenářů budou mít příležitost k podobnému kroku. Jistě i tato větev naší činnosti jest neméně, ba ještě více než ostatní důležitá. Proč? Pro svou zábavnou formu. Trochu málo zkušenosti předsvědčí každého, že obsah toho, co jest podáno zábavnou formou, daleko snadněji se uchytí a zapustí kořeny zvláště u nevzdělanějšího lidu jako něco čistě poučného. Bude tedy naší snahou vymýtit z programu bezcenné zboží a nahradit ho cennou látkou a hlavně nepouštět nikdy se zřetele aestheticko-uměleckou výchovu. Příležitosti jest dosti: od obyčejných zábav a výletů přes divadlo a koncerty až k uměleckým výstavkám.

Abych aspoň něco naznačil, zmiňuji se jen o výstavě dobrých knih a obrazů. „Sociale Studentenblätter“ přinášejí v II. r. č. 4.—5. článek o podobné výstavě, kterou podnikli studenti členové „sociálního přátelského kroužku“

o Velikonocích ve venkovském městě Kevelaer. Podává mnoho poučného celý průběh a hlavně její šťastný výsledek jest pro nás pobídkou.

Výstava byla namířena hlavně proti špatné a špinavé literatuře a měla ukázati, že má Německo dosti dobrých knih a vkusných uměleckých obrazů, které lze i za laciný peníz získat. Předem už podotýká autor, že pro takovou výstavu jest lepší menší město, protože tam budí větší pozornost a zájem než ve velkoměstě. Poněvadž k podobným podnikům schází obyčejně studentům praktický smysl, jest dobře přibrat na poradu zkušenější a vlivnější osoby, jež dovedou poradit a pomoci; hlavně zajistit vhodnou místnost a finanční základ. Důležitý jest výběr knih. Nejlépe jest obrátit se na čelnější knihkupectví, která ráda poskytnou seznam, po případě by poskytli zvláště naši katoličtí knihkupci další porady a eventuelně exempláře k vystavení. Hlavně aby byla zastoupena četba mládeže, lidová, románová, apologetická a pokud jest, i sociální. Knihkupci i nakladatelé poskytnou rádi pomoc, protože studentský podnik jim neudělá konkurenci, nýbrž jen reklamu. Je-li tedy v místě neb aspoň v okolí dosti studentů, kteří si podají ruce k dílu, pak lze po těchto přípravách přistoupit k dalšímu.

Dle vzájemné dohody rozdělí se úlohy a ustanoví se program. Nejlépe jest zahájit výstavu nějakým veřejným shromážděním s přednáškami, třeba „O špatné a špinavé literatuře“ a „Vývoj české literatury v posledním století a snahy o dobrou literaturu pro mládež a pro lid“, analogicky, jako učinil zmíněný již kroužek. Dobře jest, může-li se aspoň pro jednu přednášku získati nějaký starší znalec odborný neb osoba, která se těší účtě a dobrému jménu ve svém okolí. Vhodné jsou také k recitaci ukázky poesie a prósy. Aby vzrostl zájem, je třeba získati si tisk, který by buď články neb oznámeními upozorňoval na význam výstavy.

Naskytá se další otázka, jak výstavu uspořádat? Knihy jest nejlépe vyložit na několik bíle přikrytých stolů přehledně podle skupin, pokud možno se zřetelem ke vkusné vazbě. Na jiném stole, třeba s barevně vzorkovanými přikryvkami, lze umístiti třeba vázy a jiné potřebné předměty, také kožené výrobky (missály, alba atd.). U vchodu lze umístiti reklamní čísla, prospekty, katalogy a ukázková čísla, kde lze také vhodným nadpisem na kartoně upozornit, kde jsou jednotlivá čísla výstavy k dostání, případně rozdávat letáky o dobré četbě.

K umístění obrazů jest nejlépe upotřebit věšáků, a sice tak, že první řada se zavěsí přímo oušky na menší hřebíky a ostatní pod ně na motouzy tak, že motouz jest krytý horní řadou. Větší se postaví nejlépe na stůl. Pro plastiku (figury a poprsí) se upraví zvláštní stůl případně vyzdobený květinami. Vhodnou atrakcí jsou též kopie starých mistrů a jiné staré památky, pokud je lze získati.

Zahájení výstavy je třeba položit na takovou dobu, aby účast mohla býti co největší. Proslov může také dobře objasnit účel vystavy.

Jak udržeti zájem pro výstavu aspoň na týden? Je třeba předně tiskem upozorňovat denně na něco nového obšírněji a pak zavést jakousi stálou službu průvodčích, kteří by upozorňovali a podávali potřebné vysvětlivky. Zvláštního dozoru je třeba na malé děti, aby snad ve svém nadšení a horlivosti, která nejraději bere všechno do rukou, předměty nepoškodily. Prodávat na výstavě není dobré: předně, aby předmětů neubýlo a pak, aby se nebudilo podezření, že se tím snad chce vydělat. Dobrého průvodce a znalce jest zvláště třeba při plastice a obrazech, kde je třeba upozorňovati na skutečné přednosti díla, ale také na jeho slabiny, aby se tak třibil vkus návštěvníka.

Že studenti sami mají při tom příležitost studovati a poznati lidi, jejich zálibu a vkus, jest pochopitelné. Při průměrné přízni obecnstva může být též hmotný výsledek dobrý a pro studenty stane se taková výstavka sociálním požitkem s nejširšími vrstvami lidu.

Příležitost k podobné práci o prázdninách jest jistě všude dost. Je třeba jen počítati s danými poměry a věnovat se s láskou a s celou duší dlu do brému Vyplníme tím svůj čas, zotavíme se a výsledky naší práce odmění nás krásnou, nenahraditelnou radostí, že zvoláme upřímně s J. Vrchlickým :

„Ó věčná radost z práce!“

A. KAMIL

Matce.

Ó matko, matko! Hrud' se blahem svírá,
a prudčej' bije srdce, proudí krev,
když v něžnou tvoji tvář mé oko zírá,
a v objetí mém dlí tvůj drahý zjev.

Když ret tvůj líbám, ruce, čelo snivé,
a slza štěstí smáčí oko tklivé,
tu zní mi duší nejčarnější báj,

a sladce když mi šeptem díš, ó synu,
škráň hladíš vřele, v moři blaha hynu
Ó máti, máti, ty's mé nebe, ráj!

K. J. :

Sociální práce a studentstvo francouzské.

Sociální práce studentstva francouzského není z daleka na tak vysokém stupni vývoje, jako sociální práce studentstva anglického, německého a dánského. Dosud není provedena řádná organisace, dosud neexistuje ani zvláštní časopis, ani sekretariat sociální práce studentské. Příčinu toho dlužno hledati ve speciální zálibě francouzského studentstva: politická agitace jest mu nade vše, politická agitace tak ho zaujme, že mu nezbývá času pro práci sociální. Proto jest počet oněch studentů, kteří chápají důležitost sociální práce a celým srdcem se jí věnují, dosti malý.

Je tomu asi 15 let, co si ve Francii počala raziti cestu myšlenka sblížení tříd intelligentních a t. zv. nižších. Affaire Dreyfusova ukázala, jak velice má malý lid zapotřebí ochrany a spolupráce vzdělců a popohnala ideu třídního sblížení o celé hony vpřed. G. Deherme založil 1898 v Paříži první „lidovou universitu“ (Université populaire), nazvanou „la Coopération des Idées“. Aug. Filon poukázal v „Revue de Deux-Mondes“ na organisaci sociální práce anglické a na význam t. zv. „settlements“. „Lidové university“ se od té doby rychle rozmnožovaly a dobyly si velikých zásluh o vzdělání lidu. Pořádaly jednotlivé přednášky i kursy sociální, vědecké, historické, odborné, dále divadelní představení a exkurse do závodů, dílen a museí. Ovládal je duch pozitivní a laický.

V Belleville si vytkla „Fondation universitaire“, která byla založena několika studenty, dvojí cíl: pěstovati přátelské styky mezi mladou intelligencí a dělníky a zaříditi lidové vyučování dle pravidel universitních.

Zde se tedy po prvé francouzští akademikové chopili práce sociální a poznali správně oba směry, jimiž se sociální hnutí studentské musí bráti.

V Rennes sestávalo představenstvo „lidové university“ z dělníka, ze sekretáře „Bursy práce“ (Bourse du Travail), z profesora a studenta filosofické fakulty. Účast na přednáškách byla velmi čilá, srdečné styky mezi studenty a dělníky se nepěstovaly jenom na „lidové universitě“, nýbrž i mimo ni.

Než, krásné naděje, ke kterým povzbuzovaly „Universités populaires“, byly zklamány. Na „Coopération des Idées“ i jinde zavládly neutěšené poměry: veškerý vliv strhli na sebe bezvýznamní lidé, proticírkevní křiklouni; vzácní mužové, jako abbé Denis a sám Deherme, byli umlčeni, nedostávalo se potřebných peněz, přednášející mnohdy ani neuznali za hodné z vlastního nazírání poznati způsob života těch, které měli učit a jež nazývali svými kamarády — příčin věru dosti, aby přivolaly úpadek „lidových universit“.

Dle vzoru „Universités populaires“ zakládal známý demokratický spolek křesťanské mládeže „le Sillon“ t. zv. „Instituts populaires“ (lidové ústavy), kde se i studující mohli sociálně vzdělávati a pracovati. Tyto ústavy pořádaly mimo přednášky a kursy také veřejné schůze a debatty.

Dnes má francouzský student nejkrásnější příležitost, aby se sociálně vzdělal a pracoval. V Paříži poskytuje „Collège libre des sciences sociales“, „l'Ecole des Hautes Etudes Sociales“ a „le Musée social“ velmi bohaté a všestranné vzdělání v oboru věd sociálních. Různé spolky (l'Institut Catholique, le Cercle catholique des étudiants, l'Ecole de la Paix atd.) pořádají četné přednášky se sociálními tematy, některé časopisy („La Revue Montalembert“, „Le Mouvement social“ atd.) zabývají se sociální otázkou, jinde opět se otvírá studujícím pole praktické sociální činnosti, na př. v rozličných ligách proti veřejné nemravnosti, alkoholismu a j. Ale přes to jest účast studentstva na sociální práci malá, na čemž jest hlavně vinna, jak již řečeno, politická agitace a politická rozervanost uvnitř studentstva, dále veliká liknavost a nepochopení významu práce sociální.

Existují tři veliká sdružení, k nimž se musí francouzský student připojiti, když chce vydatně sociálně pracovati. Je to „L'Association catholique de la Jeunesse française“, kde jest zastoupeno mnoho kroužků studentských. Tato „Association“ vydává revui „Les Annales“ a týdeník „La Vie Nouvelle“. Čilejší jest a větší význam má „La Fédération des groupes du Sud-Est“, která pořádá přednášky, kursy, kongresy, roční sociální týdny (Semaines sociales annuelles) o prázdninách a vydává týdeník „La Démocratie du Sud-Est“ a revui „La Chronique sociale de France“. Studenti jsou v této federaci velmi čteně zastoupeni. Nejoriginálnější a nejčilejší jest „Sillon“ s dvouměsíčníkem „Le Sillon“ a týdeníkem „L'Eveil démocratique“. Toto hnutí děkuje svůj původ studentům (1894). Jeho práce sociální jest velmi intenzivní: studenti, úředníci, zřizenci a dělníci pracují bez rozdílu stavu ruku v ruce, rozšiřují své listy a brožurky, berou účast na diskusích studentských kroužků, pořádají veřejné schůze a debatty. „Sillon“ aranžuje výstavy domácích prací, zakládá sdružení producentů k potlačení sprostředkovatelů, hledí zmírnit bídu továrních dělníků atd. Založil již také několik spolkových domů, kam přicházejí často i studenti němečtí a polští a navázal užší styky se „Sekretariátem sociální práce studentské“ v Mnichově-Gladbachu.

Finanční patent z r. 1811.

Dne 14. března 1811 publikován byl současně po celé tehda rakouské říši t. zv. finanční patent ze dne 20. února r. 1811, kterým měla provedena býti náprava tehdejší měny papírové a jímž v podstatě prohlášeno, že nominální hodnota peněz papírových uvádí se ve shodu s hodnotou jejich směnnou a tedy, že se snižuje na jednu pětinu. K patentu připojena byla škála, v níž vyznačen kurs papírových peněz od r. 1793 až do r. 1810 a jež měla sloužiti k vypočítání oněch obnosů, jež bylo třeba zaplatiti k úhradě dluhů kontrahovaných po r. 1799 a násl., tedy v době klesajícího kursu papírových peněz. Téměř každý snad slyšel buď od přímých pamětníků tohoto patentu neb aspoň ze vzdálenější tradice nejedno trpké slovo, jímž vzpomenu finančního patentu jakožto těžké pohromy.

Dnes, po stu letech, v době utěšeného hospodářského rozkvětu, bylo by snad zajímavě pohlédnouti o jeden věk nazpět, sledovati, co zavdalo podnět ke zmíněnému opatření státní správy a vyložiti i příčiny, průběh, vlastní povahu a bolestné mnohdy zakončení podobných zjevů. K tomu třeba ovšem předeslati malou theoretickou úvahu:

Představme si, že by někde v širém moři na nějakém ostrově stálo veliké město s řadou venkovských osad, zkrátka nějaká říše, od ostatního světa naprosto odloučená a bez všelikého obchodního spojení s cizinou. Představme si dále, že by tam v jisté době byla určitá zásoba drahého kovu, který by ve formě peněz sloužil za měnidlo a platidlo, že by tam byly celkem ustáleny ceny všelikých předmětů a tedy také i sama směnná hodnota peněz. Nyní by se tam objevila veliká ložiska zlata, která by se zcela vytěžila a výsledek této těžby drahokovu by měl za následek zdvojnásobení dřívější zásoby. Bylo-li by tam původně drahých kovů x , myslíme si, že by jich tam bylo potom $2x$. Přimysleme si k tomu, že by se tento přírůstek rozdělil tak, že by u každého příslušníka naší hypothetické říše zásoba peněz se zdvojnásobila a uvažujme nyní o možných důsledcích: někteří by toto rozmnožení svého jmění uložili v peněžních ústavách, v nichž by se tedy kapitály, hledající srovnání umístění, rozmnožily, čímž by se poměrně stlačila míra úroková. Avšak levnější poskytnutí kreditu podnítilo by ruch stavební a průmyslový, čímž by vznikla větší poptávka po silách pracovních, které by pak žádaly vyšší mzdy. Když by pak dělnictvo takto více vydělalo, měly by zase předměty denní spotřeby více účinných odběratelů, poptávka po těchto předmětech by tedy stoupla a s ní také poměrně všechny ceny. Nastala by tedy drahosta. Tato by měla za následek zase částečné vybrání uložených kapitálů, což by opět povzneslo míru úrokovou a toto zdražení kreditu mělo by za následek ochabnutí podnikání, zkrátka zase všeobecný reflex zpětný, jen konečný výsledek by potrval, totiž všeobecné zdražení, rovnající se zdvojnásobení všelikých dřívějších cen, nikoli však pro nedostatek spotřebních předmětů, nýbrž následkem rozmnožení drahokovu a tedy následkem snížení směnné jeho hodnoty, jak je to ostatně i dnes jednou složkou z četných příčin dnešní drahoty. Skvělý historický příklad něčeho podobného možno shledati na zemích západní Evropy, kde po objevu Ameriky dovozem drahých kovů cena jejich neobyčejně stlačena, což mělo za následek všeobecnou drahotu, která mezi lidem vykládána příliš jednostranně lichvářstvím. Pravou příčinu její, totiž znehodnocení drahého kovu, vystihnul již tenkrát právník a spisovatel francouzský Jean Bodin (Johannes Bodinus 1530—1596). Drahosta, která tehdy vznikla, tedy

zvýšení cen, udává se nestejně. (Helferich pro dobu 1510—1610 udává zvýšení o celých 150%).

Přístupme nyní dále: k předpokladům výše uvedeným přimysleme si obchodní spojení s ostatním světem a uvažujme: dejme tomu, že jisté kvantum obilí prodávalo se v té říši před faktem rozmnožení drahého kovu za 2. Někde v cizině prodává se totéž množství za 1, ale pro náklady dovozní, které by činily 2, není možno sem dovážeti, ježto by se tento cizí produkt musil prodávati za 3, kdežto výrobek domácí dostanu za 2. Když však dle výše uvedeného stoupne cena zmíněného kvanta obilí na 4, tu se ihned vyplatí dovážeti z ciziny, ježto náklady výrobní cizího produktu jsou nižší než cena na domácím trhu. Ale to bude mít za následek vyplynutí drahého kovu do ciziny, ježto bude třeba platiti cizinou dovezené produkty. Tím se však opět zásoba drahokovu ve vlastní zemi zmenší a tedy směnná jeho hodnota opět zvýší, dovozem zboží z ciziny zvětší se nabídka produktů a tím nastane klesnutí jejich ceny, poměry se zvolna vrátí do starých kolejí a vyplynutím drahého kovu ze země jedné, kde ho bylo mnoho, do země, kde ho bylo málo, nastane přibližné vyrovnání. Že takové rozmnožení drahokovu v zemi má skutečně za následek jeho vyplynutí, jest nejlepším dokladem země španělská, z níž beze stopy vyplynulo do ostatního světa ono ohromné množství zlata zaoceánského.

Přístupme nyní k úvaze o tom, jaké účinky má převýdaj papírových peněz. V podstatě působí podobně, jako rozmnožení drahokovu, ale jenom pokud veškeren drahý kov není ještě ze země vytlačen. Neboť jakmile se dojde k tomuto stadiu, pak již nejsou vůbec dány meze klesnutí hodnoty papírových peněz. Když se tedy za určité zásoby drahokovu v říši vydá (obyčejně v případech války se to dálo) určitá suma peněz papírových, má toto rozmnožení platebních prostředků v zemi za následek stoupnutí cen, jak oznámeno výše. Drahý kov bude vyplývati do ciziny, neboť tato nepřijme peněz papírových, nýbrž jen drahý kov, ježto donucení státní moci přijímati peníze papírové místo kovových může se podle povahy věci vztahovati toliko na občany domácí. Tímto způsobem dojde k úplnému vytlačení drakokovu a pak každé další rozmnožení papírových peněz musí mít za přímý následek stlačení jejich hodnoty směnné. Když by tedy na př. v okamžiku úplného vytlačení drahokovu ze země činila zásoba papírových peněz 100 mil. a po té se vydalo najednou ještě za 100 mil. papírů, jest zjevno, že skutečná hodnota těchto peněz klesne na polovičku a když by se ve vydávání peněz papírových pokračovalo, mohou tyto klesnouti až v úplnou bezcennost.

A nyní již k rakouskému patentu finančnímu z r. 1811. Dobou Marie Terezie počíná řadou t. zv. Maria-Tereziánských reforem usilovnější zásahování osvícenského absolutismu v patrimoniální organizaci veřejné správy. Tenkrát počíná rozmnožování míst ve státních úřadech, obsazovaných lidmi na vrchnostech patrimoniálních nezávislými, tedy státem placenými, což vedle dalších reforem a válečných nákladů na vojsko mělo za následek rychlé stoupaní státních potřeb. Za císaře Josefa II. pokračováno tímto směrem dále a tak se stalo, že vydáváním papírových peněz, t. zv. bankocedulí (Stadt Wiener Banco-Zettel), jichž po válce sedmileté vydáno za 12 mil., kterážto suma za císaře Josefa II. až na 20 mil. stoupla, počala hodnota jejich skutečná oproti nominální klesati, a to již r. 1799, kdy v lednu byl kurs bankocedulí 103, což znamená, že za 100 zl. ve stříbrných penězích ražených musilo se již platit 103 v papírech. Tu pravíme, že kovové peníze dostaly agio, papíry pak disagio. Za válek napoleonských počet bankocedulí neustále stoupal, až jich po roce 1809 bylo v oběhu v nominální hodnotě za 1060,798.753 zl., což jest na tehdejší poměry suma závratná. Klesnutí

pak směnné ceny bankocetlí postoupilo do r. 1810 tak, že klesly na pouhou jednu pětinu hodnoty jmenovité, tak že za 100 zl. stříbra musilo se dáti 500 zl. v bankocetlích. Ohromné toto disagio mělo za následek, že tenkrát vytlačeny z Rakouska nejen zlaté a stříbrné peníze, nýbrž dokonce i obyčejné měděné. (Srv. mistrovské líčení těchto poměrů v Jiráskově „Fr. L. Věkoví“, kde si také starý Ceypek stěžuje P. Vrbovi, že nemohl v trhu nikde proměnit bankoceduli, protože prý nikdo už nemá ani ty „kufrové“ (Kupfer) peníze, nýbrž jen samý papír.) S tímto stálým rozmnožováním peněz papírových spojena byla ohromná drahota, vysvětlitelná způsobem již výše uvedeným. Vůbec mají podobné zjevy za následek úplný zmatek a nejistotu ve veškerých hospodářských poměrech, činitele nemožnou jakoukoli obchodní kalkulaci a přinášejíce s sebou ztráty nezaviněné a zisky nezasloužené. Tak dejme tomu, že si dnes, kdy jest hodnota bankocetlí rovna 50% jejich hodnoty nominální, vypůjčím někde 100 zl. nominale, tedy skutečné hodnoty 50 zl. — Za rok bych chtěl splatiti tento dluh; ale zatím klesla hodnota bankocetlí na pouhých 25%, a když bych nyní věřiteli odvedl, co jsem si vypůjčil, totiž 100 zl. nominale, odvedl bych mu ve skutečnosti jen 25 zl., zkrátiv jej o zbývající částku 25 zl. — V jiném případě by na př. hospodář měl uschováno k zakoupení dobytčete 100 zl. v bankocetlích, které by měly skutečnou hodnotu 50 zl. Pojednou novým vydáním papírových peněz klesne hodnota těchto jeho 100 zl., které měl doma uschovány z 50 zl. skutečné hodnoty na pouhých 25 zl. Cena dobytčete se objektivně nezměnila a chce-li je hospodář koupiti, musí za ně dáti přece jen celých 50 zl. hodnoty skutečné, tedy dle nynějšího kursu 200 zl. v papírech, tedy o 100 více než dříve, aniž by k tomuto stlačení směnné hodnoty peněz zavedl nějaký podnět. Po případě mu nebude možno dobytče to zakoupiti pro přílišnou drahotu, když tímto způsobem takorůzka přes noc pozbyl polovice své hotovosti.

Za takových rozháraných poměrů bylo ovšem třeba pomýšleti na opravu. Jak již výše řečeno, sklesla v říjnu 1810 hodnota bankocedulí na pouhou pětinu a nízký tento kurs udržel se až do konce roku. Citovaným pak patentem ze dne 20. února 1811 prohlášen stav faktický za stav zákonný a nařízeno, že bankocetle do konce roku 1812 musí býti z oběhu staženy a do té doby že se budou vyměňovati za nové papírové poukázky (šajny, Einlösungsscheine), ale jen v jedné pětině jmenovité hodnoty, tak že kdo měl 100 zl. v bankocetlích dostal za ně v těchto nových poukázkách jen 20 zl. jmenovité hodnoty, která se ovšem při těchto nových papírech aspoň s počátku rovnala hodnotě skutečné. Od 1. února 1812 měly tyto nové poukázky býti jediným zákonným platidlem pod jménem t. zv. vídeňské měny neboli vídeňského čísla (Wiener Währung). Počínaje pak dnem 15. března 1811 měly všeliké smluvní obnosy zníti na peníze této vídeňské měny a to pod neplatností uzavřené smlouvy. Současně pak také stanoveno, jakým způsobem, resp. kterými obnosy třeba zapravovati závazky, vzniklé před vydáním tohoto patentu; tu rozeznávána dvojí doba: první od vydání patentu nazpět do 1. října r. 1810, kdy bankocetle měly již jen jednu pětinu nom. hodnoty, jak to patent prohlásil, tak že zde všeliké závazky, znějící na př. na 1000 zl. v bankocetlích, zaplatily se 200 zl. v šajnech nebo stejně zase 1000 zl. v bankocetlích. — Druhé období sahalo od 1. ledna 1799 do konce září 1810, pro kteroužto dobu připojena k patentu zvláštní tabulka, udávající kurs bankocetlí v jednotlivých měsících, a jejichž dat bylo třeba použití při nutném přepočítávání. Tak na př. v září 1808 byl kurs bankocetlí 233 (to znamená, že za 100 zl. ve stříbře jsem musil dáti 233 v bankocetlích). Dejme tomu, že v září 1808 uzavřena půjčka a vystaven dluhopis na 1000 zl. nominale, tak že ve skutečnosti obdržel dlužník na zapůjčené valuti 429 zl. 18 kr. ($1000 : x = 233 : 100$; $x = 100.000 : 233 = 429.18$).

Bylo zajisté spravedlivě, aby dlužník vrátil věřiteli tolik, kolik skutečné hodnoty obdržel, tedy po vydání patentu v šajnech 429 zl. 18 kr. anebo pětkrát více v bankocetlích, tedy $429 \cdot 18 \times 5 = 2140$ zl. 90 kr. Srovnáme-li tento obnos 2140·90 zl., kterým po patentu bylo třeba zaplatiti 1000 zl., vypůjčený v bankocetlích v září 1808, vidíme, že je to obnos více než dvojnásobný a dovedeme si představit obtíže, s jakými to na př. musilo býti spojeno pro někoho, kdo na př. před patentem by se byl chystal zaplatiti svůj starší dluh, když najednou po jeho vydání bylo třeba uplacení téhož dluhu značně vyšší částky nominální.

Než tento patent z r. 1811 nebyl bohužel ještě koncem útrap. Ježto nebylo drahého kovu, za který by se šajny mohly vyměňovati, zůstaly tyto zase pouhými nesměnitelnými poukázkami, a náklady válečné z let 1813 a 1814 měly za následek opětň převýdaj a opětň klesnutí směnné hodnoty šajnů, a to opět dosti hluboko, tak že r. 1816 následovalo druhé snížení hodnoty papírových peněz, a to v poměru 350 : 100, tak že za 350 zl. nominale v šajnech vyplácelo se jen 100 zl. v nové měně konvenční a to buď v papírových penězích této měny nebo v penězích kovových, načež za nastalého míru další klesání hodnoty papírových peněz až do r. 1848 již se nevyskytlo.

Třeba ještě dotknouti se otázky, jak třeba posuzovati tuto t. zv. zákonnou devaluaci papírových peněz se stanoviska mravního a právního: neschází, zejména v širších lidových vrstvách těch, kdož to označují výrazy nejprůkrčejšími, jako přímé a zúmyslné poškození občanstva. To ovšem není správné, již proto ne, že státní správa nemůže přece míti rozumného interesu na tom, aby poškodila poddané státu, aby nějak zbědovala všeobecný hospodářský stav a tak zase ucpala zdroje státních příjmů. Zkrátka zde musíme říci, že je to akt nezbytnosti a pro tuto nezbytnost akt omluvitelný: není zajisté vůbec možno zjistiti všechny ty, kdož utrpěli ztráty na majetku klesáním směnné hodnoty papírových peněz, a proto třeba se vždy přičiniti o napravení toho, co napravit lze a zameziti dalším zmatkům alespoň pro budoucnost.

Tento rakouský státní úpadek z r. 1811 není ovšem v dějinách zjevem ojedinělým: tak kolonie anglické v Severní Americe vydaly v době boje za svobodu přes 200 mill. dolarů v papírových penězích. Směnná hodnota těchto papírových poukázek klesla až na nullu, tak že se jich prostě přestalo užívat. Ještě průkrčejší byla věc za první republiky, která vydávši assignaly na zkonfiskované statky až do závratné sumy nominální 45 miliard (!) franků, proměnila je r. 1796 v tak zv. mandaty teritoriální, hrozcíc na jejich nápisích smrti každému, kdo by jich nechtěl přijímat jako platidla. Do této kategorie patří i ruská devaluace zákonná z r. 1839 resp. 1843, provedená v poměru 350 : 100. Podobně se dalo i v jiných státech.

V naší současné době se někdy mluví o tom, že by neustále stoupající vydání státní a nedostatečné jich uhrazení mohlo vésti k úpadku státnímu: jak se tomu má rozuměti? Je to snad něco shodného se zjevem z r. 1811? Patrně ne. Vždyť máme dosti drahokovu v oběhu a o nějakém převýdaji papírových peněz nemůže býti řeči. Ostatně každý ví, že směnná hodnota našich bankovek nikterak nestojí pod směnnou hodnotou peněz kovových. Před r. 1811 a v jiných podobných případech zaviněn tedy úpadek státní převýdajem papírových peněz. Naproti tomu, čehož ovšem v přítomnosti netřeba se obáhati, znamená možnost státního úpadku v naší době tolik, že by na př. státní dluhy tak se rozmnožily, že by jedenkrát bylo vůbec ne možno sehnati prostředky potřebné k vyplacení příslibených úroků a že by na př. místo příslibeného 4% zúročení státních dluhopisů vyplácely se jen úroky 2%. Byl by to tedy úpadek docela analogický, předlužení soukromníka,

prostý nedostatek platebních prostředků, tedy zjev podstatně jiný než výše probraný. Pokud se ovšem týká účinků takového zjevu, jest pochopitelné, že byl by jistě ještě horší než účinky zákonné devaluace: jako úpadek jednotlivce, zejména větších firem, mívá za následek těžké ztráty pro celou řadu jiných osob, které s ním byly ve spojení, tak i úpadek státní byl by katastrofou, protože by na př. všeliké obnosy uložené ve státních cenných papírech byly z větší nebo menší části úplně ztraceny. To ovšem jen za tím účelem jest připomenuto, aby vystoupil ten podstatný rozdíl od zjevu výše vyličeného.

Když nyní po stu letech pohlédneme zpět a uvažujeme ty přímo hrozné poměry říše na počátku XIX. věku, musí nás současný velikolepý hospodářský rozkvět naplniti potěšením a podnítiti k usilovné činnosti, by nejen na dále se udržel, ale ještě více mohutněl a stále vzkvétal.

„Známa věc jest, že naše duchovenstvo katolické bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví, ba může se zrovna říci bez pochybnosti, že vlastně duchovenstvo katolické bylo počátkem a zakladatelem našeho vlastenectví. Největší část těch pokroků, které náš národ v životě vzdělanějších tříd učinil, jest jen zásluhou duchovenstva.“

Karel Havlíček-Borovský ve „Slovanu“ sv. 6. str. 873.

PhC. JAN B.

Student a práce venkovská.

Rychle přiblížily se opět prázdniny, doba oddechu a zotavení, hlavně však doba výletů. Již dnes skoro každý student, kterému to dovolují jeho prostředky, přemýšlí o tom, kam letos namíří, jak dlouho bude na cestách. Ti pak, kteří nemají naděje někam se podívat, dělají si aspoň plány, zůstávají však jako jindy zase doma. A není též divu. Při dnešních poměrech, kdy většina našeho studentstva pochází z rodin méně zámožných, těžko jest žádati na rodičích, aby jim i o prázdninách dávali těžce vydělaný peníz.

Myslím však, že by žádný student nemusil zůstat i o prázdninách v městě. Podívejme se jen na studenta amerického! Celé zástupy studentstva dávají se najímati jako hospodářští dělníci. Nic zvláštního to není též v Dánsku, když studenti o prázdninách pracují na venkově. Poslední dobou též v Německu dějí se pokusy s prací studentskou o prázdninách.

Pokud se týče našich poměrů, vždy bývalo zvykem, že studenti pochodící z kruhů rolnických dělávali o prázdninách všechnu práci: orali, obilí sekali atd., ovšem vždy jen na polích svých rodičů. Když tito mohou tělesně pracovat, proč by jejich kollegové z měst nemohli se vydati někam za práci, proč by ti, kteří dnes pracují doma, nemohli se podívat lacino do kraje jiného?

Způsob života obyvatelstva venkovského je tak odchylný a tak původní, že náš student městský nalezne tu mnoho zajímavého, zvláště ten, který touží po širším vzdělání. Tam učí se znáti touhy a přání, poměry a názory největší části svého národu. A jak jinak jest možno poznati lépe ty dobré venkovany, než když s nimi žije v stejných poměrech? Nemůžeme se takovému studentu

vyrovnati, ten, který přijde na venkov jen na letní byt, takový nemůže vzniknout v srdce venkovanů.

Jednotlivé pokusy vždy byly vysoce ceněny. Právník Clement, který pracoval několik neděl v Savojsku, vypravuje ze svých zkušeností: „Rozhodně styk tento přinesl nám mnoho nového. Můj hospodář zdá se býti se mnou spokojen, jako já s ním. Velice jím lahodilo, že já úplně jako oni žiji a pracuji řádně; jen jednou vzal jsem si dovolení napsati dopis, když nasekal jsem celou hromadu dříví a venku bylo špatně. Vrátime-li se po takovém pobytu do mě ta, pozorujeme, že jsme přišli do jiného světa a dovedeme si vážit kultury. Rozpomenu-li se na poslední neděle, uznávám, že můj podnik tak dobře dopadl, jak jsem si to právě představoval. Poznal jsem jiný národ, lidi jiného vyznání náboženského, mnoho krásného a nového, a to má zvláště pro mladého člověka cenu ohromnou.“

Neméně příznivé jsou zkušenosti Dr. H. Dehlingra, který po 4 léta zaměstnával při hospodářství vždy o prázdninách studenty vysokoškolské i středoškolské. Píše: „Máme-li zaměstnati studenty, kteří nejsou zvyklí těžké práci, třeba, aby s počátku se příliš nenamáhali, aby tak ponenáhlu navykali těžké práci rolnické. Neboť tito lidé mladí z města musí si přece dříve zvyknouti na venkovský vzduch, na slunce, na práci a na venkovskou stravu. Děje-li se takto zaučování, jest pak jistě hospodář spokojen se studenty-dělníky a pozná jakou cenu má vzdělaný dělník pro hospodářství. Jsou ochotni a čilí, upřímní a mají pochopení pro blaho i svízele rolníka, u něhož pracují; svou píli pobádají i druhé dělníky. Tito mladí lidé nabudou zde praktického rozhledu, poznají cenu času i těžce vydělaných peněz, poznávají důkladně celý život rolníkův se všemi strastmi i slastmi. Studenti, kteří prodleli jednou při hospodářství a poznali při tom život, dovedou oceniti svých zkušeností teprve později v životě jako úředníci, kteří vždy budou mít pochopení pro venkov a jeho význam pro celý národ. A na nás rolníky nebude se jen tak pohlížeti s nějakého povýšeného stanoviska nebo nás úplně podněcovati. My rolníci vždy můžeme jen získati, zaměstnáváme-li studenty jako dělníky při hospodářství.“

Avšak třeba dodati, že obráceně i venkované budou pak jinak pohlížeti na studentstvo. Přesvědčí se, že student není jen k tomu, aby dělal výlety, v hostincích popíjel a dle názoru jich nic nedělal; nýbrž že dovede i tělesně pracovati, že pochopuje vážnost celého života. Potom pak by se dívali jinak na inteligenci vůbec a t. zv. „měšťáky“ zvláště. Tímto by tu nastávalo jakési vyrovnání.

Francouzský spisovatel Charles Wagner vychvaluje venkovskou práci jakožto nejlepší prostředek pro tělesné i duševní zotavení studentstva. Vzpomíná často sám těch okamžiků, které strávil na venkově v těžké práci. „Mladíku městský, jsi-li unaven a studiem přepracován, nervosní, jdi na venkov! — Mluv s rolníky, požádej je o práci! Uč se orati, uč se obilí sekati, poznáš, kolik námahy stojí ten chléb, který každodenně jíš. Muž, který půdu obdělává a po brázdách rozsévá zrna, objeví se ti jako symbol samého lidu, které seje a doufá. Jsem přesvědčen, že nejlepším lékem našich sociálních nemocí by byl návrat k práci venkovské.“

T. Fallot píše o tom v článku „Idées d'un rural“: „Vezme-li se rolníku úcta k zemi a ku práci, která ho živí, není pak snadno mu ji vrátiti. A přece musí mu býti jasno, že žádné existenci nemá dávat přednost před svou. Avšak theoretické vývody málo pomohou, tu platí jen skutky. Uvidí-li jednoho dne na svém poli pracovati vzdělaného a třeba i dobře situovaného člověka z města, pozná, že ho chtěli oklamat, když mu namlouvali někteří lidé, že v městě jest lépe, že tam více vydělá. Tedy s tím větším potěšením a zálibou bude pohlížeti na svou hroudu, s novou chutí počne pracovati, aby co nejvíce z ní vyzískal.“

Uvedl jsem zde několik posudků o práci venkovské z 3. čísla „Soziale Studentenblätter“, abych ukázal, jak dalekosáhlý význam má takovýto styk.

I když se nestaví v popředí význam sociální, musíme uznati, že již ze stanoviska zdravotního by bylo velice prospěšno našim studentům, kdyby pustili se do takové práce. Takto by se rovněž usnadnilo cestování i těm, kteří nemají prostředků jako jejich šťastnější kolegové, ba naopak, byli by na tom ještě lépe. Neboť kdo může hned celé týdny prodletí v té neb oné krajině? Na př. kdo ještě nebyl na Moravě, jak snadno by se mohl tam dostatí tímto způsobem. Konečně nemusil by se ani omezovati na naše krajiny, mohl by pak i z řeči profitovati. Může-li to dělati student americký, proč bychom my měli se báti takového kroku? Za dnešních poměrů, kdy na venkově je tak veliký nedostatek dělného lidu, bude každý vítán, a nemusil by ani příliš těžkou práci dělati, zvláště když by nečinil velikých požadavků, na př., že by pracoval jen za stravu. Připomínám, že tímto způsobem jeden náš kollega prodlel celé prázdniny ve Francii a ještě si nějaký frank vydělal.

Proto kolegové, kteří máte chut a odvahu takto lacino prodletí na venkově, neprodlévejte a podívejte se někam o prázdninách, nezapomeňte pak nám o tom podati zprávu. Prosíme zároveň pp. professory, aby upozornili a po případě poradili našim studentům, jak by mohli tímto způsobem strávití celé prázdniny. Víme, že každý nemůže, ať již z jakékoliv příčiny, neodhodlá se k tomu, než příklad několika nejlépe pak ukáže cestu i druhým. Kdo jednou vydá se za práci, neopomine pak tak učiniti i jindy, neboť zkušenosti, jaké si odnese pro život, jsou penězi nezaplatitelný.

BLAHOSLAV MORAVSKÝ:

Hrobní tón.

Tak houpá dnes se píseň zádumčivá
ve drahokamech kmenů olšových,
jak klid by hudla vánků loutna tklivá,
a úkoj rovům v hrozbách světových.

A šumí dál a dále hřbitov svorně
bez hrůzných pláčů, stenů, vzlykotů,
toť zapomnění tóny neumorné,
doprovod tichý dušem v dřimotu...

• Jen hrubý nedouk mohl by nevědět, že veškeren pokrok vzdělanosti a osvěty po mnohá století visel, jako jinde, tak i u nás jedině na církevních ústavech, že cokoliv zjevilo se dělníkům na poli, jak naučné literatury, tak i krásoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zřízených a vedených, a že z lůna církve zrodila se i sama universita pražská, kterou přece jen převrácenci z pouhého zpátečnictví vinití by mohli.

František Palacký v „Pokroku“ r. 1873. (Světobzor roč. III. z r. 1873 str. 514.)

Věstník slovanský.

J. B.

Rakouští Slované ve Spojených Státech severoamerických.

Češi.

První počátky stěhování Čechů do Spojených Států datují se od roku 1845 a 1854. Severoamerické všeobecné sčítání z r. 1870 po prvé podává nám zprávy o usazování Čechů. V době od r. 1870 do 1880 přistěhovalo se 45.000; 1880—1890 okolo 33.000 a 1890—1900 přes 38.000. Dle toho bylo roku 1900 v Unii Čechů celkem 157.000. Každoroční přírůstek českých přistěhovalců pohybuje se kolem 7.000 v r. 1882, po případě až 12.000 po rok 1891 a 8.000 v r. 1892. Od r. 1893 do r. 1897 číslo to neustále klesalo, až v posledním čase kleslo na 2.000

Od r. 1899 nastala značná změna v úřední statistice českých vystěhovalců, poněvadž od toho roku v rubrice „Bohemians and Moravians“ nevedeni již Němci, Židi a ostatní národnosti z českého území. Nejvíce se stěhují Češi z jižních Čech, zvláště z okolí Tábora, Písku, Kutné Hory a Čáslavi.

Dle statistiky z r. 1908 bylo mezi českými vystěhovalci 25% odborov. dělníků, kteří byli dle povolání: krejčí, truhláři, tesaři, řezníci, pekaři, horníci a obchodníci. Farmáři byli slabě zastoupeni, za to tím větší byl počet služek.

Co se týče vzdělání českých vystěhovalců, ukazuje statistika za rok 1900, že mezi nimi jsou pouhá 3% analfabetů proti Němcům, u nichž počet analfabetů obnáší 5,8%.

Nejstarší česká kolonie ve Spojených Státech povstala roku 1854 v St. Louis, kde si Češi ihned vystavěli katolický kostel.

Stát Texas mezi prvními vystěhovalci přijal Čechy. Prvním byl protestantský pastor Bergmann, který tam přišel ze Slezska r. 1848. Roku 1906

obnášel počet českých osadníků v Texasu 60.000, kteří větším dílem byli farmáři a pocházeli z Moravy.

Stát Wisconsin jest přímo zaplaven Čechy. Již roku 1844 usadila se u Caledonie poblíž Racine při jezeře Michiganském česká kolonie, která též začala vydávati prvé české noviny „Slavia“.

Z Wisconsinu vystěhovalo se mnoho obyvatel do státu Jova.

Ohio jest rovněž sídlem českých kolonií, kde již r. 1848 v okolí Clevelandu objevili se první čeští kolonisté.

Česká kolonie v New-Yorku čítala r. 1870 1487 duší, avšak již r. 1880 stoupl počet na 8093. Česká kolonie v Chicagu čítala r. 1870 6.277 osob, a jest dnes jednou z největších kolonií v Unii. Dle všeobecného popisu bylo r. 1900 v Unii 325.000 Čechů, z čehož se soudí, že při nejbližším sčítání ten počet dosáhne 600.000.

Poláci.

Při všeobecném sčítání r. 1900 napočteno ve Spojených Státech 383.407 Poláků, z nichž připadá na Rakousko 58.503, na Německo 150.232, na Rusko 154.424. Ovšem americká data nejsou spolehlivá, poněvadž do roku 1899 statistika nečinila rozdílu mezi Polákem a Rusínem. Teprve r. 1900 zavedeno označování Poláků jako zvláštního národa.

Nejstarší polská kolonie povstala ve státě Texas r. 1855 a zvala se „Pana Marja“. Tamtéž vystavěn první kostel polský v Americe. Roku 1906 kolísal počet Poláků v Texasu mezi 16.000 až 17.000 duší. Rovněž do státu Wisconsin nastěhovali se Poláci dosti záhy, neboť tu již roku 1858 vystavěli dva kostely.

Polští vystěhovalci, kteří jsou velice dobří katolíci, liší se též od druhých národů ve stavění kostelů a škol. Jen ve Spojených Státech zbudovali Poláci 85 kostelů. Jak již vzpomenuto, nemůže se udati prozatím přesný počet Poláků ve Spoj. Státech. Tím jest vinna americká statistika, která z Poláků dělala Rusy, Němce a Rusíny, jen ne to, co skutečně jsou. Dle údajů P. Kruszka z roku 1903 nejsilnější polské kolonie jsou: v Chicagu 250.000, Buffalo 70.000, Milwaukee 65.000, Pittsburgh a okolí 50.000, Cleveland 30.000 a Toledo 14.000.

Rusíni.

Rusíni počali se stěhovati později nežli Poláci. Počátky vystěhování Rusínů spadají na rok 1877 nebo 1878. Příčinu tohoto vystěhování byla parcellace realit a úpadek domácího průmyslu. Rusínští vystěhovalci z Haliče a Bukoviny stěhovali se hlavně do Canady, kde jako farmáři velmi dobře prosperovali. Menší část jich usadila se ve Spoj. Státech. Severoamerická statistika vystěhovalců vykazuje tato data: R. 1899 1400, r. 1900 2832, r. 1901 5288, r. 1902 7533, r. 1903 9843, r. 1904 9592, r. 1905 14.473, r. 1906 16.275, r. 1907 24.081, r. 1908 12.361, r. 1909 15.808, celkem 119.468. Rusínští vystěhovalci přicházejí výlučně z Rakouska. Dle severoamerické statistiky přistěhovalo se roku 1905 z Rakouska 97% a jen 3% z Ruska. Celkově můžeme čítati, že jich jest 200.000 až 350.000.

První rusínský kostel byl postaven r. 1885 v Steandoaku v Pensylvanii. Více než 52% Rusínů usazeno jest v Pensylvanii, 20% v New-Yorku a 11.000 v New-Jerseyu. Od r. 1896 stěhují se Rusíni do Canady, pomíjejíce Spojené Státy, zejména do státu Manitoby.

Slovinci.

Pravé stěhování Slovinců do Spoj. Států začalo teprve r. 1893. Příčinou toho byla ta okolnost, že stěhování přísně bráněno se strany vlády. Jak málo se stěhovali, ukazují tato čísla: 1893 414, 1894 203, 1895 1145, 1896 1625, 1897 978, 1897 1674, 1899 3287, 1900 2854, 1901 2189, 1902 5119, 1903 6511, 1904 2883. Úhrnem 28.882.

První Slovinci, kteří přišli do Spoj. Států, byli katoličtí missionáři, a mezi nimi první biskup Bazga, který r. 1831 jako missionář zašel si mezi Indiány. Druzí slovínští přistěhovalci objevili se po prvé r. 1863 v Chicagu a Jovi. V New-Yorku usadili se první Slovinci 1878.

Kolik jest nyní Slovinců ve Spoj. Státech, nelze přesně říci, ježto americká statistika uváděla Slovince s Chorvaty.

Valjavec, vydavatel slovinského časopisu „Glas Naroda“ odhaduje počet Slovinců v Unii na 100.000. Z těch menší část bydlí v jižních státech, ostatní všichni dávají přednost severním státům.

Ve státě Pensylvanii jest 25.000 Slovinců, kteří jsou usazeni v 23 městech. Ve státě Ohio 15.000, v Clevelandu a okolí 8 až 9 tisíc, ve státě Illinois přes 10.000, v Chicagu 2.000, ve státě Michigan 7000, Minnesota 12.000, Colorado 10.000, Montana 5 000, Kalifornie 5.000, Kansas 3.000, Washington 15.000 a asi 1000 v Utahu, Wyomingu a Idahu. Na tisíc Slovinců v New-Yorku nemá vlastního kostela. Slovinští vystěhovalci jsou obyčejně dělníci, horníci, obchodníci a hostinští.

Chorvati.

O Chorvatech můžeme si učiniti jen nejasný obraz, poněvadž jsou uváděni v rubrice „Dalmatinci“, kteří od nedávné doby začali se silně stěhovat do Ameriky. O druhých Chorvatech není zmínky; dílem jsou zaneseni mezi Slovinci, dílem mezi Maďary.

Dalmacie.

Těžko jest říci, kdy začalo se stěhování Dalmatinců, jistě však velice záhy. Mnoho Dalmatinců bylo usazeno v Kalifornii již r. 1849.

Do roku 1890 nemáme vzhledem k Dalmatincům statistických dat, neboť do této doby čítání byli společně s Bosenci a Hercegovci. Severoamerická statistika podává nám tato čísla: 1899 367, 1900 875, 1901 732, 1902 1004, 1903 1736, 1904 2036, 1905 2639, 1906 4568, 1907 7393, 1908 3747, 1909 8888, celkem 26.785.

Ve skutečnosti však jest Chorvatů v Unii 500.000 až 600.000 a těch připadá na Dalmatince 80 až 100.000. Nejstarší chorvatské kolonie jsou v New-Orleansu a San Francisku, tyto se již připomínají ve všeobecném popise r. 1850. Z 500.000 Chorvatů žije asi 100.000 ve státě Pensylvanii, poněvadž ve městě Pittsbourghu a Alleghanyu. Ve státě Illinois 40.000, z toho polovice v Chicagu, v Ohio 35.000. Veliké osady chorvatské jsou i v New-Yorku, New-Orleansu, San Francisku, St. Louisu a Kansas-City.

Chorvati jsou nejvíce zaměstnáni jako horníci a tovární dělníci, Dalmatinci většinou jsou obchodníci, obzvláště v Kalifornii, New-Yorku, New-Orleansu, Mobileu a Galvestonu. V poslední době Dalmatinci zakupují půdu a staví domy.

Statistika, která jest velice povrchní, uvádí Slovince a Chorvaty v jedné rubrice a počítá jich na 275.000. V tom není zahrnuto 25.000 Chorvatů z Přímoří a z království.

Dle těchto údajů bylo by ve Spojených Státech rakouských Slovanů :

Čechů	500.000
Poláků	450.000
Rusínů	200.000
Slovinců	100.000
Chorvatů	120.000
Celkem	1,370.000

Ovšem, k tomu třeba podotknouti, že tato čísla jsou nespolehlivá, zejména pokud se týče Poláků a Chorvatů, tak že můžeme tvrdit, že počet Slovanů z říše rakousko-uherské v Unii usazených obnáší minimálně 1,500.000.

Slov. liga kat. akad. U příležitosti sjezdu katolické mládeže jihoslovanské v Lublani v polovici srpna t. r. koná se valná hromada a výborová schůze. Předsednictvo ligy svolává výbor na den 4. srpna o 2. hod. odpoledne, s tímto pořadem: 1. Čtení zápisníku; 2. zpráva předsednictva za poslední rok; 3. zpráva revisorů; 4. domluva o kandidátech pro příští volby; 5. eventuality. Valná hromada koná se 5. srpna o 2. hodině odpoledne s tímto pořadem: 1. Čtení zápisníku poslední valné hromady; 2. zpráva výboru za dva roky; 3. volby: a) předsedy, b) dvou místopředsedů, c) výboru, d) dvou revisorů a jich náhradníků; 4. eventuality. Místnost se v čas ohlásí. Předsednictvo zve tímto delegáty spolků v „Slov. Lize“ sdružených, aby se všichni zúčastnili výborové schůze, členové pak, aby se v nejhojnějším počtu dostavili k valné hromadě. Volné návrhy pro valnou hromadu budtež oznámeny předsednictvu nejméně týden napřed. Adresa „Ligy“ od 15. července: Stanko Masič, jur., Lublaň, Vrhovčeva ul. 11, II.

Preporod. Opět nový akademický spolek založila Slovanská Liga katolických akademiků, tentokrát spolek chorvatský ve Štyr. Hradci „Preporod“. Je to již letos třetí spolek, který založila Slovan. Liga, tak že dnes celkem máme již 12 spolků katol. slovanských akademiků na rakouských universitách, a to tři české: „Česká Liga Akademická“ v Praze, „Spolek českých akademiků“ v Brně, „Lipa“ ve Vídni, orgán spolkový „Studentská Hlídka“; tři slovinské: „Danica“ ve Vídni, „Zarja“ ve Štyr. Hradci a „Dan“ v Praze, orgán „Zora“; tři polské: „Polonia“ v Krakově, „Klub akademickí“ ve Lvově a „Polonia“ ve Vídni, orgán „Prad“; tři „chorvatské:

„Hrvatska“ ve Vídni, „Domagog“ v Záhrřebě a nyní „Preporod“ ve Štyr. Hradci, orgán „Luč“. Zbývá ještě v dohledné době založení v Praze polský a chorvatský, tak že počet spolků stoupne na 14 (obojích v Praze studuje dosti veliký počet, ovšem jak jinak v Praze ani nejde, vše musí přiznávat barvu pokrokovou). Dosud bylo zvykem, že předseda každého spolku dostal stuhu druhých spolků. Poněvadž však nyní při tak velkém počtu spolků nelze již všech stuh nositi, bylo by lépe, kdyby každý předseda jednotlivých spolků ve „Slovanské Lize“ zastoupených na širší trikolore měl uprostřed vyšito jméno svého spolku a kolem menším písmem jména všech slovanských katolických spolků akademických. Ustavující valná hromada konala se 15. června, při níž Čechy zastupoval předseda „Lipy“ z Vídně kol. Smýkal. Novému spolku voláme naše „Zdař Bůh!“ „Živio!“

„Zarja“, slovinský spolek kat. akademiků ve Štyrském Hradci, oslavovala dne 15. června svoje desetileté trvání. Dopoledne byly služby Boží, odpoledne společný výlet, večer slavnostní večírek ve dvoraně „Zum grünen Anger“. Živili katolišši Slovenci!

Báňská akademie v Krakově. Dne 24. května svolána universitní schůze v Krakově za příčinou uspišení akce, která by směřovala k tomu, by v tomto městě byla založena polská akademie hornická. Dosaďte musí polští akademikové studovati buď v Příbrami nebo v Lubně. Schůze konala se za velikého účastenství studentstva, byli přítomni i zástupci polských spolků „Ogniva“ ze Lvova. O potřebě akademie promluvil B. Siłowik. Uváděl, jak bohatá je tamní krajina na všechny nerosty, tam prý

by byla akademie na svém místě. Po té přijata resoluce, v níž se žádá v době nejkratší založení akademie samostatné a za-

vrhuje se založení odboru hornického při technice ve Lvově.

==== Věstník vysokoškolský. ====

Náš sjezd v Olomouci. Při VI. katol. sjezdu v Olomouci (12.—15. srpna t. r.) pořádán bude sjezd katolického studentstva. Bližší program sjezdu jednak uveřejněn bude ve všech našich novinách, jednak sdělí se každému, kdo ke sjezdu se přihlásí neb kdo oň požádá. V přihláškách dlužno udati, zda přihlašující přeje si nocleh. Přihlášky a veškeré dotazy ohledně sjezdu -- nejdéle do 31. července -- budtež adresovány na Českou Ligu akademickou v Praze II. Voršílská ul. č. 1. Dosud známa jsou následující themata: 1. PhC. Jan Bartoš: Otázka slovanská. 2. JUC. Vojtěch Vičánek: Sociální práce studentská. 3. PhC. Frant. Trčka: Náš program a naše požadavky. — Některý večer sjezdu pořádati bude Č. L. A. hudební akademii ve prospěch „Stud. Hlídky“. Prosíme kollegy zpěváky, kteří se zúčastní tohoto sjezdu, aby laskavě co nejdříve zaslali (spolu s přihláškou) lístek s udáním, zda by byli ochotni ve sboru spolupůsobiti, a který hlas zpívají. Program akademie a hudebniny s bližším udáním budou jim pak zaslány. — Po sjezdu hodláme pořádati výlet na Macochu, do Sloupských jeskyň, na Velehrad a do Luhačovic. Proposice dle dohodnutí na tento výlet vykonány budou teprve v Olomouci, kdež také přihlášky k výletu tomu budou přijímány. — Česká Liga akademická vyzývá všechny kollegy k hojně účasti na sjezdu v Olomouci, na němž nechť se sejdou všichni odběratelé naší „Stud. Hlídky“.

Otevření nové budovy české techniky v Brně. Dne 25. června konalo se slavnostní otevření nové budovy zdejší české vysoké školy technické cis. Františka Josefa v Brně. Slavnost byla zahájena 24. t. m. odpoledne slavnostním shromážděním spolků studentských na zmíněné vysoké škole, kterého se zúčastnili též professor-ský sbor s rektorem drem. Novákem v čele, rektor pražské české vys. školy technické Hasa, četní poslanci a jiní hosté. Dnešní slavnost, která se konala ve veliké slavnostní dvoraně nové budovy ozdobené prapory, byla zahájena Smetanovým chórlem „Věno“, který zapěla brněnská Filharmonická beseda. Prorektor prof. Zvoníček uvítal shromážděné, mezi nimi zvláště místodržitele dra. svob. pána Heinolda, biskupa hr. Huyna, zem. hejtmana hrab. Se-

renyiho, pres. vrch. zem. soudu Regnera rytíře Bleylebena, zástupce městské obce pražské a jiných měst atd. Místodržitel dr. svob. pán Heinold poukázal na mohutný rozvoj technických věd, jakož i na rychlý rozkvět vysoké školy a vyslovil jménem státní správy a zvláště správy vyučovací přání, aby pěstování věd v nové budově přinášelo stejně bohaté ovoce, jakým se ústav dosud mohl honositi. Senior sboru professorského dr. Zahradník vzpomněl ve své řeči vznešeného zakladatele vys. školy cis. a krále Františka Josefa, za jehož vlády dospělo střední a vysoké školství k netušenému rozmachu. Řečník ukončil nadšeně přijatým svoláním slávy panovníkovi. Prof. dr. Zahradník přečetl pak holdovací telegram panovníkovi. Slavnostní řeč pronesl rektor dr. Novák, jenž poukazoval na význam zřízení vys. školy technické zvláště pro Moravu, pro vědeckou vzájemnou činnost obou českých vys. škol technických a pro české studentstvo, při čemž vzpomněl za všeobecné pochvaly jejich příznivců hr. Kaunitze a Hlávky. Někteří řečníci poukazovali zejména na nutnost zřízení druhé české university. Odpoledne konal se banket, který uspořádal spolek českých inženýrů a architektů z Moravy v domě besedním.

Duchovní cvičení pro učitelky všech odborů konati se budou v Přerově na Moravě. Počnou v pondělí dne 21. srpna o 5. hod. odpolední a ukončí se v pátek dne 25. srpna ráno. Poplatek za ubytování a stravu obnáší 8 K. Nemajetným učitelkám bude poplatek částečně neb úplně prominut. Žádoucní, aby každá účastnice včas, nejdéle však do 14. srpna t. r. se přihlásila uctihodné sestry představené kláštera Školských sester v Přerově. Po ukončení Duchovních cvičení konati se bude schůze Mar. Družiny učitelek.

Velehradské slavnosti. Dle usnesení druhého unionistického sjezdu koná se letos od 27. do 30. července třetí unionistický sjezd se slavnostní apoštolátní schůzí na posvátném Velehradě. Sejdou se zde horlivé pro unii ze všech zemí, aby porokovali o nových krocích k žádoucímu sjednocení církví východních s církví katolickou. I zveme všechny, již jeví snahu po sjednocení pobratimů u víře a prosíme je zároveň, aby se přihlásili u výkonného

předsedy dra. Ant. C. Stojana, probošta a poslance v Kroměříži. Je třeba, a to co nejdříve se přihlásiti, neboť chceme na Velehradě pro každého o vše se postarati. — Akademie bohoslovců jest 26. a 27. července. Účastníci velehradských slavností platí za všechno denně 7 K.

Universitní stolice pro converty. Při universitě sv. Aloise v St. Louis řízené jesuity, byla zřízena zvláštní stolice pro ty, kteří po náležitém seznání se s katolickým náboženstvím, chtějí přestoupiti na víru katolickou. Že zřízením této universitní stolice posloužilo se hnutí od sektářských náboženství k náboženství katolickému nasvědčují četnější přestoupení ke katolictví.

„Papežové a university“: „Vlast“ v čísle 8 přináší seznam universit, jež byly založeny nadačními listinami „papežů“. Jsou to v Itálii university: v Římě, Peruci, Pise, Florencii, Pavině a ve Ferraru; ve Francii: v Montpellieru, Toulouse, Avignoně, Cahorsu, Crebleau a v Perpignani ve Španělsku a v Portugalsku: v Balladonu a v Lisabonu; v Rakousku-Uhersku: v Praze, v Krakově, ve Vídni, v Pětikostelích: v Německu: v Heidelbergu (papež Urban VI., 1389) v Kolíně nad Rýnem (papež Urban VI., 1389), v Erfurtu (papež Urban VI., 1389), v Lipsku (papež Alexander V., 1409), v Ruštoku (papež Martin V., 1419), v Trevíru (papež Mikuláš V., 1450), ve Freiburgu (papež Kalixt III., 1455), ve Greifswaldu (papež Kalixt III., 1456), v Boselu (papež Pius II., 1459), v Ingolstadtě (papež Pius II., 1459), v Mohuči (papež Sixtus IV., 1476), v Tübingau (papež Sixtus IV., 1475), ve Vittenbergu (papež Alexander VI., 1502), ve Frankfurtu (papež Julius II., 1506). Jak patrně, většina universit byla založena a podporována z Říma.

Dopravní akademie v Příbrami. Dopravní prostředky moderní zasahují ve velikém okruhu do života hospodářského, obchodního a průmyslového. Zdokonalení dopravy dalo podklad modernímu hospodářskému životu, vybavivši jak pracovní sílu, tak hmotu z dosavadních úzkých pout místních a otevřevši jim cestu do širých a dalekých oblastí výrobních a spotřebních. Avšak moderní dopravnictví vybudovalo si i řadu konkrétních, speciálních zařízení dopravně-technických a komerčních, jež pro uživatele dopravních prostředků jsou veledůležitá. Pouze příklad: Příjem jen rakouských drah za dopravu osob a zboží v r. 1908 činil 842 mil. korun, kterýžto příjem jednak přirozeným vzrůstem dopravy, jednak všeobecným zvýšením tarifů od té doby podstatně se zvýšil. Z toho však vyplývá, že každý častější uživatel dopravních prostředků měl by býti se všemi jejich důležitějšími zařízeními dokonale obeznámen, neboť jen tak dovede využívat plně jejich výhod. Platí-li toto všeobecně a bez výjimky, platí to tím více

o našem úspěšně se vyvíjejícím obchodu a průmyslu, jenž by neměl ve svém nejbolestnější zájmu opominouti využitkování všech výhod, jichž by mu mohly dopravní prostředky poskytnouti. Přirozeně dá se toho docíliti jediné s o u s t a v n o u o d b o r n o u výchovou dorostu. Dosud nebylo o něčem podobném ani potuchy. Na školách obchodních — o středních vůbec nemluvě — jen částečně plní tento úkol. Taktéž technika věnuje naukám dopravním pozornost pranepatrnou. Proto zřízení dopravní akademie se téměř vnucuje. Zřízení samo vyvolalo veliký rozruch v interesovaných kruzích. Jedni z á s a d n ě postavili se proti tomuto požadavku, uvádějice, že vzhledem k dnešním a daným poměrům podobného učiliště není vůbec třeba, druzí pak nejsou srozuměni s umístěním školy. Tedy věc čistě lokální. Aby podobný ústav odborný mohl paedagogicky prosperovati, jest nezbytně nutno, aby byl opatřen jen výbornými silami učitelskými, aby byl umístěn v prostředí, jenž umožňuje v každém směru jeho rozvoj: Že nejvhodnějším místem byla by Praha, kde jsou po ruce nejen náležitě kvalifikované učitelské síly odborné, nýbrž kde posluchač může z vlastního pozorování seznávat prakticky veškerá zařízení, jakáž jsou ve velikém emporiu dopravním, obchodním a průmyslovém soustředěna. Nejblíže myšlenke té přiblížila se vyšší obchodní škola v Karlině, zřídivši jedno- roční dopravní kurs pro abiturienty středních a vyšších odborných škol, pojavši do učebního programu mezi jiným tyto přednášky: Dopravní zeměpis a statistika. Theorie a praxe želez. tarifů. Tarifní politika. Dopravní právo. Pošta a pošt. spořitelna. Telefon. Celnictví. Mezinárodní zasilatelství a plavba atd.

Katolická universita v Americe. Jesuitská kolej v Detroit, ve Spoj. státech, byla povýšena na universitu, ačkoliv se tam přednáší pouze filosofie. Brzy bude založen i oddíl technický, poněvadž došlých darů bude použito ke stavbě techniky.

První spolek katol. studentek založen byl při universitě v Münsteru Stendenheim, spolky katol. mužské na německých universitách čítají na 10.000 členů.

O české vysoké škole zemědělské. Až do roku 1906 neměl český student, který se chtěl věnovati hospodářství, žádnou vysokou školu zemědělskou, která by nahrazovala vídeňskou „Bodenkulturschule“ nebo německé, říšské vysoké školy hospodářské. Máme sice tábořskou Akademii hospodářskou, ale ta jen z části nahrazuje zmíněné již vysoké školy německé. Jednak proto, že není počítána mezi vysoké školy a jednak, že nemůže za dva roky tak vzdělati posluchače, jako německé školy za tři nebo čtyři roky.

Teprve roku 1906 uskutečnil se, zejména zásluhou dvorního rady Dr. J. Stoklasy a

J. E. Dr. Al. Bráfa, projekt České vysoké školy zemědělské. Byl zřízen na pražské české technice odbor zemědělský, jako VI. odbor techniky.

Posluchačem řádným může se stát každý absolvent reálky, který má maturitu a každý absolvent gymnasia, a není třeba dělati zkoušku z kreslení, která na ostatní odbory jest nutná. Tento odbor trvá čtyři roky a proslýchá se, že bude rozšířen na 5 roků.

Na tomto odboru jest dostatečně postaráno o obsáhlé odborné vzdělání posluchačů, jednak velikým obsahem povinných přednášek a zejména cvičení a jednak znamenitými professory, kteří jednotlivé předměty přednáší. Absolventi se mohou věnovati hospodářství, jako hospodářští správci nebo mohou i v cukrovarech působiti, poněvadž dostatečně ovládají chemii a konečně mohou se věnovati učitelství na školách hospodářských.

Český odbor zemědělský při c. k. české technice v Praze vyrovná se všem vysokým zemědělským školám cizozemským, zvláště až nyní bude rozšířen o „rybníkářství“ a „chmelařství“, a jest si jen přáti, aby byl brzy od techniky oddělen, a aby utvořena z něj byla „Česká vysoká škola zemědělská“, která by se vyrovnala i svou autonomií cizojazyčným, vysokým školám hospodářským.

Česká Liga Akademická zúčastnila se korporativně jako léta minulé průvodu Božího Těla na Hradčanech. Ovšem účast členů nebyla úplná, jak by se dalo očekávat, ježto mnoho členů dlelo právě mimo Prahu. — Na četné dotazy sdělujeme, že zakládajícím členem České Ligy Akademické může se státi ten, kdo ve čtyřech ročních lhůtách složí obnos 200 K, a členem přispívajícím kdo přispěje spolku ročně nejméně obnosem 3 K.

===== Věstník středoškolský. =====

Kollegové abiturienti!

Mnozí z vás po prázdninách budou pokračovati ve svých studiích buď v Praze, v Brně nebo ve Vídni. Přijďte již jako svobodní akademičtí občané do velikých měst budete se ohlížeti po ruce pomocné, které mnohdy ani nenajdete. Dnes, kdy nastává třídění duchů, kdy vše dělí se jen na směry dva, křesťanský a protikřesťanský, nutno, abyste nedbali lichých výstrah před spolkovým životem, dnes musí každý katolický student vstoupiti do spolku katolického. Tu najdete stejně smýšlející upřímné kollegy, tu dostane se Vám rady a podpory mravní. Kromě toho v každém spolku našem jest přístupna knihovna, čítárna a herna, jest možnost stýkati se s našimi slovanskými kollegy. Kdo miní vstoupiti do spolku, nechť se přihlásí hned po prázdninách nebo již o prázdninách.

Informace během prázdnin podá kollega IngSt. Frant. Havlík, Slezské předměstí, Hradec Králové.

Proto na shledanou v našich spolcích!

„Česká Liga akademická“,

Praha II. Voršílská ulice č. 1.

„Spolek českých akademiků“,

v Brně, Starobrněnská ulice č. 21.

„Lípa“, spolek českých katol. akademiků,

ve Vídni, VIII. Schönborngasse 9.

K otázce koedukace na střední škole.

Dostali jsme dopis od jednoho studujícího, který je tím zajímavý, že líčí nám nepředpojatě obraz koedukace na jejich reálce. Dotyčný píše:

Způsobem, jakým se koedukace na střední škole provádí, nedociluje se dostatečně žádaného výsledku, jak v ohledu vzdělání, tak v ohledu výchovy hospitantek. Oprávněnost tohoto názoru dovolím si vysvětliti a podepřiti praxí, již jsem svědkem na ústavě, kde studuji.

Celý system koedukace neskytá dívkám tolik mravních pohnutek, aby mohly dosáhnouti vzdělání, jehož se jim má na střední škole dostat. Přirozeno ovšem, že od ženy, která svou tělesnou konstrukcí stojí téměř za vším ostatním žactvem třídy, nemožno žádati tolik, co od jejich, přírodou štědrěji obdařených kolegů. Avšak nezkoušením hospitantek během semestru nenavádějí se tyto ke stálému studiu (od hodiny k hodině), látku dostatečně neproniknou, ztrácejí pak přirozeně zájem o věc i pozornost při opakování učiva a pak ovšem na konci semestru nahromaděnou látku těžce ovládnou a samostatně nezpracují. Pravdu tohoto mínění potvrzují pozorování jejich prospěchu na našem ústavě, jenž jest všeobecně slabý. Nedostatek v studiu jeví se zejména ve vyšších třídách, čemuž nasvědčuje též zjev, že na našem ústavě, kde se koedukace provádí prakticky po čtyři léta, ni jedna hospitantka nepřestoupila dosud 6. třídy. (Totiž před ukončením sexty dosud všechny studia zanechaly.) U některých předmětů (jako descript. geometrie), jež vůbec nejsou přiměřeny duševním schopnostem ženy, došla věc tak daleko, že professori vzdávají se naděje, aby dosáhli u nich rozumového proniknutí věci samé. A tento fakt uvedl bych jako kategorický imperativ pro zrušení návštěvy hospitantek těchto předmětů, když sami professori, kteří k tomuto úkolu zákonem jsou vázáni, uznávají svou práci učitelskou na prostou jeho nemožnost.

Co se týče výchovy hospitantek, dlužno konstatovat, že není zde vůbec předpokladů skutečné výchovy ženy, není tu ohledů, jak na fysický, tak na psychologický charakter její, anať střední škola, jež byla zbudována pro výchovu jinochů, nemohla dostati do výchovné stránky svého systemu dosti podmínek nutných pro výchovu ženy. Přímý vliv professorstva na vyvíjející se duši ženy jest velmi skrovný, což jest způsobeno tím, že fakticky znemožňuje se aktivní účast na vyučování. A co se týče vnitřního styku hospitantek se studentstvem, dlužno podotknouti z pozorování, že vzájemný vliv je téměř ve všech případech zhoubný. Dalo by se očekávat, že hospitantky svým důstojným vystupováním budou působiti na chování kolegů, ale musí se konstatovati opak: živější letory jednotlivců chtějí bravurně vyniknouti před kolegyněmi, u těch zase jeví se obyčejně živý souhlas ano i aktivní podpora a předcházení příkladem. Zmenšené pak požadavky na hospitantky kladené jsou příčinou nenávisti se strany druhé, což ruší přímo součinnost obou stran a oboustranný pak vliv na výchovu mravní. — —

Podotýkám ke konci, že praktické poznatky, o které se zde opírám, čerpány jsou z horské reálky, při níž vady koedukace rysují se ještě ostřejšími konturami, než ve větším městě, neb snad na gymnasiu, jehož humanitní vzdělání (dle mého názoru) citově zabarvené duši ženské jest mnohem přístupnější.

Z otčiny utlačovaných bratří našich. Nedávno obdržel jsem zajímavý dopis od svého přítele z podnebetých Tater, dlícího při stříbrném, jako lesklý, dlouhatánský had vinoucím se Váhu; píše mezi jiným: „Teší ma velmi, že nájdu sa mladíci, ktorí z čistej lásky k bratrovi svojmu venujú svoj čas ku pozvihnutiu svojho slabšieho súkmenca, — bo ved' tak to býva mnohokrát, že, čo ma nebolí, o to sa nestarám . . . Ja som bol a aj budem vždy povďačný milej našej sestre Morave za to, že ma ona učinila tým, čím som, že ma ona na svojich nádrach vychovala pre môj národ a že mi zachovala pamiatku otcov mojich. Lebo skutočne, keby nie ona, dávno by som byl utonul v mori zaslepeného šovinizmu škôl maďarských . . . Každý Slovák nie je v krpcoch a haliene, nie je tak ubohý a vždycky na polutovania hodný ako si to mnohý u Vás myslí a predstavuje. Jest u nás prírodného bohatstva dost, avšak smyslu pre praktický a novodobý život je primálo. Lebo darmo je, človek musí kráčať s dobou. Každá doba vyžaduje nové myšlienky a každý deň nový spôsob života. I stojatá voda sa zkaží. Preto neospievajme to Slovensko ako prírodnú krásu, nezvelebujme len jeho ľubozvučnú mluvu, to nechajme pre básnikov a pre roztúžilých idealistov, ale priblížme sa k duši toho nášho ľudu. Ohliadnime sa, kde je koreň jeho nešťastia, a pozrime, kde je treba nápravy. Presvedčíme sa, že nic len maďarský demon je našim najväčším zlom, ale že medzi nami jest mnoho horšieho a nebezpečnejšieho. Je zapotreby, abysme sa najprv mi napravili, to zlé vyplienili a len potom sa dá prospešne ďalej kráčať. Prvá chyba je to, že náš ľud je zanedbaný, nepoučený o tom, ako mu treba v dnešnej dobe nových prostriedkov sa chytať, ako mu treba rozumnejšie gazdovať, lebo mnohokrát pri nevedomosti nášho ľudu druhí žijú z jeho mozol'ov. Je teda zapotreby náš ľud naučiť samostatne zmýšľať, náš ľud sociálne povzniesť, poučiť ho, jak treba rozumne v dnešnej dobe pracovať a jak mu treba zbohatnúť. Len bohatý národ ma budúcnosť a len hmotne nespokojený človek sa povznesie k šlachetnejším veciam. Najprv chleba treba dať ľudu a len potom kázne o morálke (t. j. o všeobecnej etike): *Primum vivere, dein philosophari!* — Ja prvú úlohu kladiem na našich kňazov. Oni u nás ešte mnoho znamenajú medzi ľuďom, oni v prvom rade sú povolani viesť ľud ku morálnemu blahobytu už tu na zemi, tu im majú hmotne pomáhať, ale nie pravotiť sa šo svojim farnikom . . .! Nesmie dať exekovať preto farár chatrné tri ovečky, že si farník pre jeho tvrdošijnosť a pýchu nedal jemu krstiť alebo pochovať . . . Predstavte si ten duševný boj tohoto ľudu v takýchto pomeroch, — keď vidí, že tam, kde nedosiahne ruka fiškusova a žandarova, že tam,

kde už nemožno väzniť, tam trescú ľudi vo svätom meně Pána Boha! . . Nie tu treba rozumne jednať. Kňazom i mimo kazateľne treba pracovať. Treba ísť medzi ľud, nehanobiť sa ho a tam pri jeho každodennej práci radu dávať, spisy týkajúce sa jeho povolania rozširovať, oboznamovať ho s pomerami atd. Treba ho vymaniť z pod úžery židovskej, ale toto všetko len pracou a nie svätou lenivosťou sa dá uskutočniť!“ — Odpustiť snad milý přítel, že svěřuji tyto jeho řádky veřejnosti bez dovolení jeho. Doufám, že brzy obdržím od něho podobné dopisy, charakterisující život pobratimů z jiné strany. Přátelé, poslechněme slov dra. P. Blahy, uveřejněných v 1. čísle minulého ročníku „Stud. Hlídky“: Vzhůru na Slovensko překrásně! Vzhůru k utlačovaným bratřím svým!! B.

Kolik jest Židů na středních školách v Haliči? Na tuto otázku odpovídá „Głos Narodu“. V Haliči počet židovských žáků na středních školách převyšuje dvojnásob procento židovského obyvatelstva. Kdežto Židů jest v zemi 11·1%, na středních školách jest židovských studentů 21·6%. A počet vzrůstá rok od roku. V jednotlivých městech, kde jest gymnasium, jeví se nám tento obraz:

	Židov. studentů	Židů v okrese
Brody .	58 proc.	22·3 proc.
Břežany	32	12·3 „
Bučač . .	30	16·9 „
Drohobyč	46	22·5
Koľomyje	47 „	23·5
Krakov I.	25 „)	28·1
„ II	25 „)	
Lvov II.	55 „	27·7
„ III. .	25	—
„ IV. a	26	—
„ IV. b	28	—
„ V.	53	—
„ VII.	30	—
„ VIII.	28	—
Podhoří	20	11·2
Přemyšl I.	30	17·0
Sambor . .	17	9·4
Stanislavov I.	45	23·9
„ II.	55	—
Stryj I.	33	16·1
„ II.	35	—
Tárnopol I	52	15·9
„ II.	65	—
Zložov .	22 „	13·6 „

Ještě horší poměry jsou na ženských gymnasiích. V Krakově I. gymnasiu mělo 67 žákyn katolických a 176 židovských, ve Lvově 143 katolických a 106 židovských, v Stanislavově 39 katolických a 57 židov. Na školy reálné již není takový nával Židů; tu připadá na 67% katolíků pouze 23% Židů. Zajímavé by bylo zvěděti, kolik Židů plní pražské německé školy obecné i střední. Mnohá škola německá by bez Židů ani nemohla existovati. B.

Zápis do I. třídy dívčího vyššího gymnasia s právem veřejnosti a do dívčí

dvoutřídní obchodní školy na Král Vinohradech koná se ve dnech 7. a 8. července t. r. a po prázdninách ve dnech 15. a 16. září. Při gymnasiu zřízeny jsou: jednoroční kurs ke vzdělání industriálních učitelek pro školy obecné a měšťanské a praktický kurs ke vzdělání vychovatelek pro rodiny. Kromě toho vyučuje se hře

na klavír a housle i citeru, zpěvu, němčině, francouzštině, angličtině, všem druhům praktických i moderních ozdobných ručních prací, malbě atd. Pro dívky z venkova zřízen jest pensionát. Přihlášky přijímají se denně. Prospekty ochotně zasílají Školské sestry řádu sv. Františka.

==== Hlídka kulturní a časová. =====

„Časopis pokrokového studentstva“ v květnovém čísle na str. 120 a násl. odpovídá na rozbor svého článku z prosincového čísla „J. Vorel: List bohoslovce bohoslovci“, který uveřejněn byl ve „St. Hl.“ a to v lednovém čísle na str. 122 a násl. — Čtyři měsíce to sice trvalo, než se ta odpověď slepila, ale naproti tomu se zase musí uznati, že jest v ní oproti prosincovému vypravování v nejednom směru znatelný rozvoj a pokrok. Tož poslyšte: „Úzký rámec tohoto časopisu nedovoluje mi obsírně odpověděti na všechny invektivy, jimiž snaží se kritik J. Ch. v 5. čísle „Stud. Hlídka“ můj článek sesměšnit.“ — Můj „článek“. V prosinci to byl list, který psal bohoslovec, který již ze semináře vystoupil, jinému bohoslovci, dlícimu ještě v semináři, ale teď už je to článek, jak se tvrdilo již ve „St. Hl.“ na str. 122. — Ach Darwine! Onehdy jakýsi rýpal tvrdil, že prý tvoje evoluční teorie překonána, a hle, zde máme její nejkrásnější empirické potvrzení: nejprve to byl list, ale tento list se v boji o existenci a podle zásady o přizpůsobování, když se totiž ta průhledná lež nedala udržet, změnil v článek. — „Není vděčnou úlohou zabývat se kritikou, jež chytá za slova a vyhýbá se věci, které nemůže vyvrátiti; činím-li tak přece, děje se to spíše proto, že považuji za svou povinnost, když ukázal jsem na nepochopení Krista od církve, ukázati též, jak dle evangelií Krista pojímá třeba.“ — To věřím, že to není vděčná úloha: proč nereagujete na mé tvrzení o tom, jak třeba rozuměti slovu *Δέος* u sv. Jana, proč neodpovídáte ani slovem na tvrzení pro Vás potupné, že nevíte, co je to syllogismus, proč nevyvracíte mého tvrzení o dávném ustanovení kanonu, proč ani slovem nepopíráte autorství sv. Jana; proč mlčíte, když jsem Vás postavil před pokařující dilemna, že jste buď úžasný ne-

vědomec, nebo vědomý lhář a bídný podvodník; proč neobhajujete onu lež, kterou jste si buď vymyslel, nebo z nějakého protestantského škváru vyčetl o sinajském rukopise? Víte už, jak se třeba dívat na rodokmen Spasitelův a byl Messias z rodu Davidova nebo ne? Ale to všechno nic. Mlčení, hluboké filosofické mlčení. Za to však se autoritativně káže nové evangelium a ukazuje, „jak dle evangelia Krista pojímá třeba“. Ubozí všichni, kdož před námi tápali v temnotách bludu a šťasten dnešní věk, jemuž genius J. Vorel vyloží, „jak dle evangelií Krista pojímá třeba“. Nu: pýcha a hloupost atd. . . . „Prý útočím hlavně na božství Kristovo, stěžejní to sloup církve katolické. Kristus sám nazval prý se Synem božím, jeho božství vyznal Petr, Tomáš atd. Mohl bych citovati spoustu míst, z nichž vysvítá, že měl vlastnosti jen Bohu přináležející — krátce snéstí všechn ten známý arsenál katol. theologů a nad slunce jasněji dokázati, že Kristus Bohem byl.“ — „Mohl bych citovati spoustu míst“ . . . ovšem časy se mění a my se měníme s nimi, ale u Vás jde ta změna přece jen trochu rychle, asi tak, jako se ten list změnil v článek: v prosinci 1910 pravíte na str. 26. na posledním řádku, že kromě asi 2 výroků v evangeliu sv. Jana nenašel jste ničeho, co by mohlo dokazovati Kristovo božství. V květnu 1911 je takových míst celá spousta, což se dá vysvětliti jediné tím, že se ona původní dvě místa zase podle evoluční teorie rozpadla, podobně jako protoplasmatické buňky vždy na dvě a tyto opět, až jich jest nyní celá spousta. Času k tomuto procesu bylo ostatně dost. — Ale což dál: Kristus Bohem byl! V měsíci prosinci bylo vědecky konstatováno, že víra v božství Kristovo vznikla vlivem novoplatonské filosofie a řecké mythologie vůbec na křesťanství, v květnu jest možno bez mučení přiznati,

že Kristus Bohem byl. — Než ono to není jen tak: „Ale uspořím si práci a vyznám s nevěřícím Tomášem — jistě k nemalému překvapení p. kritika — že Kristus Bohem byl a jest. Aby však nemohl předčasně se radovati z tohoto zadostučinění, dodávám ihned s mistrem Eckehartem, že všechny výroky, jež vztahují se na božství Kristovo platí stejně o nás všech!“ — Tak vidíte, nové evangelium. Nu, my tady v Čechách už máme štěstí na ty reformátory. Tohle by mohlo táhnout: místo lidí — bohové. Než jako u nás je ta skepse tak trochu ve zvyku, nejde mi to s tím božstvím nějak dohromady. Z té spousty míst, kterou možno citovat, vysvítá, že měl Kristus vlastnosti jen Bohu příslušející a tedy snad nějaké zvláštní. Ale hned zase výroky o jeho božství platí o nás všech, a musíme tedy mít všichni vlastnosti jen Bohu příslušející. Jaké to jsou ty vlastnosti, které jen Bohu příslušejí a které zároveň má každý člověk, to bude dle všeho vyloženo, až se toto nové evangelium počne všeobecně hlásat. Zatím se musíme spokojit tím faktem, že je to jeden z těch logických důsledků, které pan pisatel sliboval vyvodit proti katolicismu na vlastní jeho půdě. — Ale ještě máme jednu pochybnost: Kdo pak nám to „božství“ zaručuje? Nu, jednak je to pan pisatel sám, a to by už mohlo stačit, a pak ještě nějaký ten mistr Eckehart. Kdo pak to jest? Herder: „Kirchenlexikon“ ho vůbec nemá, protestant Vierrer: „Konversationslexikon“ o něm neví, v Meyrově: „Kirchenlexikon“ ho nelze najít. V nejlepším případě mohl by to tedy být nějaký obskurní protestantský vykladatel Písma. Či snad, ale to se mi nechce přece ani věřit, ač vím, co p. pisatel všechno dovede, je to povrchní citace ze známého románu J. V. Scheffela z druhé poloviny XVIII. století, v němž podobná slova vkládá do úst mnichu Eckehartovi? Nu, je-li tomu tak a dovoláváte-li se v diskusi theologicko-náboženské smyšleného hrdiny románového spisovatele, to jste už mohl také citovat „mistra“ Hanse Sachsa a to by se byl Vatikán jistě otfás až v základech. No! — „Tento smělý názor dovolím si odůvodnit výroky Písma a ponechávám ostrovtipu svého p. kritika, aby je vyvrátil. Že zázraky Kristovy nemohou být důkazem jeho božství (pojatého ve smyslu katolickém) uvedl jsem již. Kristus totiž dí: „Kdo věří ve mne, skutky, kteréž já činím i on činí bude a větší nad ty činí bude; nebo já jdu k Otci svému“ (Jan 14, 12).“ Dle těchto rádků p. pisatele zas už Kristus není Bohem ve smyslu katolickém, a tak jsme zase tam, kde jsme byli. Jak patrně, děje se tu evoluce s neobyčejnou rychlostí a mimo to možno pozorovat i tu zvláštnost, že se věta, která nyní uznává božství Kristovo, mění v následujícím okamžiku v pravý opak. To je ta moderní evoluce. Pokud se týká vlastního smyslu citovaného místa Písma sv., tu příslibuje

Kristus zvláštní a vynikající odměnu těm, kdož ochotně přijmou víru v božské poslání jeho. Beze všeho možno připustiti, že se zde mluví o větších divech, které mají vykonati hlasatelé evangelia, ježto Kristus sám dle zaslíbení Židům daného jen u nich působil, kdežto apoštolové mají rozšířiti víru po celém světě. Ze tu není popření toho, že zázraky jsou důkazem božského poslání Kristova, jest patrné, neboť Kristus činí všelike divy z vlastní moci božské, kdežto apoštolům dostalo se daru činiti zázraky jen pro Krista a skrze něho. Tolik na vysvětlení lask. čtenáři a nyní zase dál: „Také nevysvětluje Kristus své skutky nikde svým božstvím, nýbrž vírou.“ Tato věta jest holý nesmysl. Proto činil Kristus divy, aby prokázal svou božskou moc a vybízí i své apoštoly, aby pro tyto skutky zázračné uvěřili v jeho božství. „Nevěříte-liž, že já v Otci a Otec ve mně jest?“ ptá se Spasitel u sv. Jana 1', 11. Nepraví, „že já v Bohu a Bůh ve mně,“ nýbrž „v Otci“, aby tím naznačil soupodstatnost svoji s Bohem Otcem a dokládá k tomu: „Ne-li pro skutky samy věříte.“ (Jan 14, 12). — Dle p. pisatele vysvětluje Kristus skutky nadpřirozené vírou. Več? Dle hloupého klerikálního rozumu bychom řekli „Vírou ve své božství“. Ale to není správné, neboť: Víra uzdravuje nemocné (Mat. 9, 22; Marek 10, 52 a j.), věřícímu není nic nemožného (Marek 9, 23, Mat. 17, 20), pro nevěru Petr, kráčeje po vodě, začíná tonouti (Mat. 12, 28.—31.). Tyto výroky Kristovy, jež nemohou dvojsmyslně býti vykládány, jsou v dokonale shodě s poznatky moderního bádání o síle myšlenky, jež jest ochotně a s vírou přijímána. Docílilo se na př. i takového výsledku, že neškodná voda, podaná hypnotisovanému, působila přesně jako určitý jed, za nějž byla hypnotiserem vydávána. Fakt, sem se vztahujících a dokonale ověřených, jest veliká spousta a v každé knize o hypnotismu neb magnetismu můžeme jich s dostatek nalézt. „Nehledě naprosto k tomu, že Spasitel neprovozoval žádného hypnotiserského komediantství, třeba s důrazem vytknouti, že marně bychom hledali případ, kde čistá voda působila jako nějaký jed: ano, to jest možno, že se hypnotisovaný subjektivně domnívá, že místo čisté vody požil jedu, ale objektivní účinky jedu se naprosto dostaviti nemohou a možnost hypnotisování nejde tak daleko, jak se o tom někdy vypráví. Ostatně toto „bezmyšlenkovité přijetí jakýchsi dogmat“ babsky hloupé pověry a „obětování rozumu na oltáři slepé „víry“ — abych užil Vašich vlastních slov o katolické víře níže uvedených, jest velice nepokrokové a nevědecké. — Na to jest kousek zabaven a pak se dovídáme, že „tato víra není „věrou“ církve katolické . . . nýbrž plněním vůle Otcovy, zachováváním nového zákona lásky (Jan 13, 34. a 35.; 14, 21.; 15, 12. a j.). Tato víra není bezmyšlenkovité přijetí ja-

kýchsi dogmat, nýbrž život dle zákona lásky. Kristus chce milosrdenství a nikoli oběti (Mat. 12, 7.), ať již je to obětování rozumu na oltáři slepé „víry“ neb obět mše.“ Že katolická víra není bezmyšlenkovitě přijetí jakýchsi dogmat, to my ovšem víme, ale pan pisatel patrně ne, a proto mu doporučuji katechismus pro první třídu obecné školy, z něhož se může o věci poučiti. — Pak jest zas kousek zabaven, načež se pokračuje: „On sám nazýval se pravidelně „Synem člověka“; nikoli snad z pouhé skromnosti, nýbrž chtěl říci těmito slovy: „Vy mne nazýváte Synem božím na rozdíl od sebe, bytostí domněle nižších, bídných, slabých. Kéž byste viděli, že čisté, ryzí vaše lidství je tak vznešené, že ani já nemusím se za ně stydět, že vaše lidství jest v podstatě božstvím.“ — Ani já. Kdo je tedy ten, jehož zde uvádíte v protiklad oproti jiným. Naše lidství jest v podstatě božstvím, tak že se ani Kristus, kterému jsme všichni rovni, nemusí za vás stydět. — Při horkosti hlavy působí dobře studené obklady. — „Že Kristus takto pojímal důstojnost člověka, dá se z Písma nezvratně zdůvodnit. Když Židé chtějí jej kamenovati pro výrok „Já a Otec jedno jsme“, hájí se Kristus těmito nejvyššími významnými slovy: „Já jsem řekl: Bohové jste (Žalm 82, 6.).“ Poněvadž ty nazval Bohy, k nimž řeč boží se stala, a nemůže zrušeno býti Písmo, mně pak, kteréhož posvětil Otec a poslal na svět, vy pravíte: Rouháš se, že jsem řekl: Syn boží jsem?“ (Jan 10, 34 a násl.). Tato slova nemohou znamenati nic jiného než: „Jak bych nemohl já nazvati se Synem božím, když vy sami jste bohy dle Písma, jež přece musí mluviti pravdu?“ Jiný výklad jest naprosto nemožný a nepřírozený.“ K tomuto místu malou poznámku: Je to nesprávné vytrhnouti z celého kontextu několik vět a pak to obracet a mačkat. V zákoně mosaickém byl na rouhání stanoven trest smrti, a tu když Kristus vystoupil a počal učiti, nemohl se přirozeně ihned prohlásiti za Boha. Aby pak v uvedeném případě prokázal, že inkriminovaný výrok jeho není trestným, vede zde argumentaci od menšího k většímu: soudcové a starší lidu (nikoli všichni bez rozdílu!) nazváni jsou pro svěcenou jim důstojnost bohy. Když tedy ti mohou beztrestně, ano dokonce v Písmě samotném nazváni býti bohy, tedy tím spíše může se titul ten dáti tomu, jenž podal toho důkazy, že jest přímo od Boha poslán. (Sušil: Evang. sv. Jana 181). — K článku jest připojena poznámka: „Věnujeme více místa odpovědi na polemiku „Stud. Hlídka“, již však pokládáme polemiku pro sebe za ukončenou.“ Běříme ovšem na vědomí, ale o sobě to říci nemůžeme, a bude-li p. J. Vorel míti chuť proslaviti se ještě více než dosud, nebudeme nikdy pokládati polemiku pro sebe za ukončenou.

J. Ch.

Sienkiewicz o katolicismu. Nejplodnější polský spisovatel vydal nový román „Víry“, v němž podává autor na četných místech zrovna apologii katol. církve. „Katolicismus objal celý západ, zorganizoval společnosti, stvořil evropskou civilizaci, pěstoval vědu, stvořil university, vztyčil kostely, jež jsou arcidily, vydal sv. Augustina, Danta, Petrarku, sv. Františka i sv. Tomáše, stvořil renaissanci, stvořil „Večeři Páně“ Leonarda de Vinci, pomníky Mediceů, Michala Angela, školu athenskou i Disputa Rafaelova, stvořil kostely jako sv. Petra, nečítaje jiných, rozsetých po Itálii a po celé Evropě.“ — O působení katolicismu na Polsku vystihuje těmito slovy: „Katolicismus učinil nás účastníky světové kultury, spojil nás se západem, vtiskl evropské znamení naší polské duši.“ Jak uboze vyjímá se vedle Sienkewicze — Machar.

—ický.

F. W. Foerster, professor university v Curichu, měl 26. dubna ve Vídni před četně shromážděným obecnstvem přednášku o jednostranném a univerzálním vzdělání charakteru. Rečník chce děliti prostředníka mezi duchem tradice a moderními názory. Přivržence obou směrů pohřbívá prý rozděluje propast, již jest znáti i v rodinách. Nechce prý však protivy ty směšovati, nýbrž odpůrce spravedlivě posuzovati. Proti této spravedlnosti prý se často hřeší. Uvádí to na příkladech z obou táborů. Křesťanští apologeti měli by ještě více jeviti křesťanské lásky v pojímání motivů, jež jiné vede k odpadu a to v zájmech léčitelské správy duchovní. Svobodomyšlní měli by zase prvé křesťanství v jeho nejryzejších útvarech důkladně poznávati, nežli proti němu se obrátí, jinak že volnomyšlenkářské „horování“ vždy více se rozšiřuje, a úctu, jež má oživovati nejen žáka, ale i vychovatele, nadobro ničí. Tato prázdnota úcty moderní světové názory přeměnila v kouskovité „já — názornictví“, kteréž na poli paedagogiky plodí nedostatek pevného, jasného vychovatelského ideálu. Proto též dnešní paedagogika, jakož i paedagogická literatura posledních dvaceti let propadla hroznému jednostrannosti, libující si v přehánění (Paedagogika footballu!). Vychovatelé by se měli učiti od italských freskových malířů, kteří za pomoci modlitby dohlédali se ideálů a je důkladnou znalostí námětů pro všechny příští časy zachycovali a znázorňovali. Universální ideální ráz tvoří spojení mužského a ženského živlu, síly a krásy, energie a něžnosti, samostatnosti a oddanosti, pevnosti a přizpůsobení, expanse a koncentrace. Býti nezávislým na lidech a přece s nimi býti pevně spojen, to jest nejvyšší snaha. Toho však nedosáhne se na cestě zkušební, nýbrž na cestě poznání sebe, avšak právě zde bývá mnohý odstrašen. Moderní kultus osobnosti sám o sobě vytváří pouze

klacky (Flegel) a moderní záchvaty poučování na poli sexuálního snaží se pískáním na flétnu zastavit řeku. V těchto měnivých denních otázkách stojí vychovatel jako organisátor a jako tvůrce ideálně vytvořené jednoty. Živel mužský byl v antickém charakteru (Merkula) převládajícím, avšak křesťanské charitě připravil cestu, že překazil zženštění člověka ustavičným rozplýváním se v ženský živel sociálního citění, protože člověk, nežli schopen jest plné oddanosti, musí dříve ovládati sebe. Člověk, má-li opravdu milovati, musí se naučiti odpor klásti tomu, koho miluje. Křesťanství naučilo muže lásce, ženu mužnosti, prvnějšího učinilo plnocenným mužem, tuto plnocennou ženou. Tomuto vychovatelskému základu odporuje jednostranný kult vůle v Americe a filosofie Nietzscheho, čímž harmonická jednota práva a smilování se ztrácí. Pravá výchova vytváří nejen schopnost k snášení, ale i usmíruje s holou nezměnitelnou skutečností, tak že realismus a idealismus u muže a ženy obapolně se doplňují. Realistická výchova svým zdůrazňováním pravdivosti jest protivahou lehkomylnosti a nepravdivosti. Pravdivost

však nesmí býti spojena s láskou tak, aby láska byla vždy podkladem.

Reforma učitelských ústavů byla předmětem jednání III. sjezdu učitelů paedagogií ve Vídni v dubnu t. r. Hlavní referent dr. A. Becker podal tyto návrhy: Přijímací zkouška budiž konána z vyučovací řeči a z počtů. Paedagogia budou mít 6 ročníků. Maximální počet žáků budiž 35. Novou učební osnovu vypracuje anketa odborníků. Bude přihlíženo hlavně k formálnímu vzdělání, hbitosti vyjadřování a přímému názoru; v 6. ročníku, který bude hlavně praktický, bude pracováno formou universitních seminářův. Na cvičné škole dostane se chovancům příležitosti k samostatné práci. Práce písemné při zkouškách pro školy měšťanské budou domácí se lhůtou šestiměsíční.

Katolický učitelský svaz má v sobě sdruženo 27 učitelských spolků, které čítají na 7000 členů.

U příležitosti katolického sjezdu v Olomouci má býti položen základní kámen ke stavbě katolického ústavu učitelského, budou-li do té doby veškeré přípravy skončeny.

Program sociálního, řečnického a účetnického kursu v Hradci Králové od 16. do 23. července.

Dr. Šulc: „Program křesťansko-sociální v ohledu národním, hospodářském a kulturním“. — „Darvinismus“. — „Spiritismus“. — „Volná Myšlenka“. — „Agrárníci a katoličtí rolníci“. — Dr. Jindra: Kulturní význam Eucharistie“. — „Vzdělání člověka“. — Dr. Reyl: „Nauka o řečnictví“. — Jednotlivec a společnost“. — Čís. rada Čermák: „Účetnictví hospodářské a obchodní“. — Dp. Konečný: „Čechy a Řím“. — „Sociální demokracie“. — P. Katnar: „Požadavky dělnictva“. — Všeodborové sdružení“. — P. Fait: „Požadavky řemeslnictva“. — P. Švarc: „Požadavky rolnictva“. — Dp. Vlček: „Hospodářské úkoly“. — P. Pírko: „Intelligence a náboženství“. — P. Šupka: „Organisace vůbec“. — P. Orlický: „Organisace mládeže“. — Slečna Kosařová: „Ženská otázka“. — P. Keppel: „Význam tělocviku“. — Red. Sáhula: „Tisková akce“.

Večery budou věnovány praktickým cvičením v debattě a zkouškám. Z uvedeného programu jest jasno, že kurs podstatně prohloubí náboženské a sociální vědomosti účastníků. Přihlášky do kursů učiňte ihned u jednatele kursu J. Poláka, strojnístra v Hradci Králové (Adalbertinum). Příspěvek na byt a stravu za celý týden 12 K rače zaslati pošt. poukázkou hned s přihláškou. Přihláška musí obsahovati: jméno a příjmení, zaměstnání a bydliště. Podrobný rozvrh hodin a příslušné instrukce budou každému zaslány v týdně před zahájením kursu. Doufáme tudíž, že účastenství bude značné, pročež učiňte přihlášky co nejdříve, abychom mohli vykonati nutné přípravy ubytovací.

Dr. Fr. Reyl, rektor.

J. Polák, jednatel.

Kollegům vřele doporučujeme.

== BIBLIOGRAFIE. ==

O Bohu a jeho vlastnostech. Napsal P. Frant. Žák T. J. Nákladem firmy V. Kotrba. Cena 9 K 50 hal.

Kázání tato mají za podklad hlavně „Lessius S. J. De perfectionibus divini“, dílo dnes velmi vzácné. Kde Lessius bohoslovci jest opuštěn, přidržel se spisovatel Pesche, Hurtera, Heinricha a Schéebena, na př. v učení o milosti boží. Kázání jsou dogmatická a jsou podána velice srozumitelně. Možno je výhodně rozdělit v menší cykly.

Učení o Bohu jest v nich téměř vyčerpáno. Díla takové filosofické a theologické hloubky v české literatuře jsme neměli. Poznání Boha, pantheismus, materialismus, skepticismus, rationalismus, složky víry objasněny tu s přesností vědce a výmluvností oratora. Vlastnosti boží vylíčeny s úchvatnou silou řečnickou. Tato retorika není však prosté horování, nýbrž má všude jaderný podklad bohovědný, často také moderně vědecký. Kdo není do hloubi duše vzrušen řečí o všemohoucnosti nebo svatosti boží, o naději a skepsi, o divech nejsv. Svátosti, o pekle? Řeč jest správná a dovedná, často básnicky vzletná. Není pochyby, že v díle P. Žáka máme vzácné obohacení domácí literatury, spis podobný homiletickým pracím velikých jesuitů francouzských a vlášských.

Dr. Ant. Podlaha: **Sv. Václava hrob a ostatky.** (S mnohými obrazy.) V Praze 1911. V komisi Cyrillo-Method. knihupectví Gustava Francla (Melantrichova ulice I.) Cena 1 K 20 hal., poštou 1 K 30 hal. — S pozorností a zájmem povšechným ve dnech nedávno minulých prozkoumán byl hrob českého knížete sv. Václava v památné kapli svatováclavské při chrámu sv. Víta na Hradě pražském. Jestliže — jak v dobré paměti máme — nález domnělých ostatků Žižkových v Čáslavi na sebe upoutal, měrou ještě větší rozčeřilo nejširší veřejnost otevření hrobu sv. Václava. Kritickým popisem veliké této události je tato kniha našeho učeného dra. A. Podlahy. Nejprve autor líčí osudy těla světce a dějiny hrobu jeho. Z dřívější úpravy hrobové posléze zbyla chudičká oltářní výzdoba, jež ovšem divně kontrastovala s bohatou uměleckou výzdobou okolních stěn kaple svatováclavské. I vyskytl se obětavý dobrodinec, zvěčnělý probošt metropol. kapitoly Msgr. Ant. Hora, jenž věnoval 100.000 K na zřízení nového důstojného oltáře. Nyní došlo k postavení tohoto oltáře, a to bylo příčinou, že starý oltář byl rozbourán a hrob sv. Václava otevřen. Ohledání hrobu stalo se s největší pietou a vědeckou přesností. Z trosek hrobových zejména vyzvednuty byly součásti domečkovité tumbičky, olověná krabička, kterou do hrobu vložil arcibiskup Jan Očko z Vlašimi r. 1367, zbytky pergamenové konsekrační listiny téhož arcibiskupa, část pečeti jeho, zbytky damaškových látek a pěkná krabička renaissanční. Při dalším usilovném pátrání nalezena jest i veliká olověná truhla z doby Karla IV., obsahující hlínu, jež druhdy v dotek přišla s kostmi světcovými. Nalezeny i některé části kostí mučednickových — lebka ovšem chována byla v jiném relikviáři chrámovém. Známí odborníci dr. Matiegka a dr. Hnátek ohledali kosti ty. Nade vší pochybnost bylo zjištěno, že se jedná o pravé relikvie našeho sv. knížete. Sličná kniha ta těší se velikému odbytu. Zaslouhuje toho. Co nejvíce doporučujeme. Karel Procházka.

Na konci III. ročníku

Již třetí ročník! Zdá se to býti nemožné, a přece je to pravda! Ano, již plná tři léta vychází náš časopis. Nesplnila se tedy předpověď našich nepřátel, že po nějakém čísle náš časopis zanikne; naopak, „Studentská Hlídka“ dokončila již ročníky tři.

Těžké byly začátky, bylo nás jen několik, kteří jsme stáli u kolébky našeho časopisu. A přece snaha naše potkala se s dobrým výsledkem. Chtěli jsme soustřediti kolem sebe ty studenty, jichž duše nejsou ještě zkaženy moderním materialismem, chtěli jsme si pohovořit s těmi, kteří mají ještě dnes nějaké ideály.

A práce naše nad očekávání se zdařila. Nesměle pouštěl se do světa ročník první, sebevědoměji již vykročil ročník druhý a třetí. Dnes můžeme říci, že sta a sta středoškolských studentů kupí se kol našeho časopisu.

Letos začínají uznávat naši práci i tam, kde dříve buď byla podceňována nebo vůbec neuznávána.

Přinášeli jsme články a rozpravy všech oborů se týkající, obsah osvětlovala belletrie, besídka a přílohy poesie. Z „Věstníků“ největší váhu jsme kladli na otázku slovanskou, jsouce přesvědčení, že právě a jediné v první řadě studentstvo a obzvláště studentstvo české jest to, které se má zajímati o bratry Slovany a zúčastniti se práce na poli vzájemnosti slovanské. Proto referovali jsme o každém význačném hnutí mezi Slovany, radili a vybízeli, jak a který slovanský jazyk máme studovati, uveřejňovali jsme dokonce i články v jednotlivých slovanských jazycích.

Letos rovněž začali jsme soustavně zaváděti články z oboru sociální práce studentské a referováním o ní u jiných národů. Vůbec snažili jsme se vždy náš časopis zdokonalovati zaváděním nových rubrik (Věstník učitelský, turistický atd.).

V ročníku čtvrtém, jehož první číslo vyjde jako roku loňského koncem října budeme pokračovati na započaté práci. Dnes, kdy víme, že máme za sebou celé řady nadšených mladíkův studentů, když stále a stále hlásí se nejen noví a noví odběratelé, nýbrž ani kruh našich přispívatelů se nijak nezmenšuje, když již časopis náš úplně i hmotně je zajištěn, pak můžeme snadno pracovati stále víc a více na jeho zdokonalení. A myslíme, že se nám to podaří. A jako dnes náš časopis mezi studentskými časopisy dosáhl již největšího počtu odběratelů, tak bude též vždy naší snahou, aby i co do obsahu byl listem nejlepším.

To ovšem bude možno, když všichni naši odběratelé budou nám sdělovati, jak a co by si přáli míti v našem časopise, budeme jim vždy za to povděční. V té příčině nejlépe by bylo, kdyby všichni sešli se 14. srpna v Olomouci na studentském sjezdu, abychom si mohli osobně o všem promluvíti.

Čtenáře své prosíme, aby nám zachovali ony sympathie a lásku dosavadní i pro ročníky příští, prosíme je, aby nám po prázdninách udali adresy svých kolegů, abychom mohli zaslati náš časopis i těm kolegům, kteří dosud neměli příležitosti s ním se seznámiti. Kdo ještě má smysl pro pravdu, musí se státi naším odběratelem, neboť naším heslem je: „Pravda vítězí“, „Vše za víru a domovinu“.

Redakce.

Poslední zprávy.

Po uzávěrce se dovídáme, že sjezd slovanského studentstva katolického bude se konati letos o prázdninách ve dnech 17. – 20. srpna v Lublani. Těm, kterým to dovolují finanční prostředky, naskýtá se vhodná příležitost po našem sjezdě 14. srpna v Olomouci podívati se na nadšené a upřímné kollegy slovanské, kteří se tam sjedou k manifestaci za slovanskou myšlenku na podkladě světového křesťanského názoru.

Pohlednice českého studentstva katolického zcela nové dle návrhu nadějného slovinského malíře Kambiče dala tisknouti Č. L. A. právě v těchto dnech pro sjezd v Olomouci.

Upozorňujeme kollegy, kteří přijdou studovati do Prahy, že nejvýhodnější je byt v koleji Arnošta z Pardubic. Tam naleznou nejen stejně smýšlející kollegy, tam budou v domě, kde má též své lokály Č. Liga Akademická, tak že každému je snadno přístupna čítárna, knihovna a herna spolková. Uvážíte-li, jak dnes jest všeobecná drahota, uznáte, že plat 55 K za měsíc v létě a 65 K v zimě s celým zaopatřením, světlem a otopem není nijak přehnaný.

